İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI

katkılarıyla

BASEL II'ye GEÇİŞ ÖNCESİ KOBİLERDE GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ:

Sorunlar ve Çözüm Önerileri

2-4 Mayıs 2008

İzmir Ekonomi Üniversitesi

BİLDİRİLER KİTABI

http://dba.ieu.edu.tr/conference/
conference.dba@ieu.edu.tr

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
Sakarya Cad. No: 156, 35330 Balçova - İZMİR • Tel: (232) 279 26 26 Faks: (232) 279 26 30
www.ieu.edu.tr

I. ULUSLARARASI SEMPOZYUM: KOBİ'ler ve BASEL II

"BASEL II'YE GEÇİŞ ÖNCESİ KOBİ'LERDE GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ"

BİLDİRİLER KİTABI

02-03-04 Mayıs 2008

İzmir Ekonomi Üniversitesi
İzmir/ Türkiye

I. INTERNATIONAL SYMPOSIUM: SMEs and BASEL II

AN APPRAISAL OF SMEs WITHIN THE FRAMEWORK OF TRANSITION TO BASEL II: ISSUES AND SOLUTIONS

PROCEEDINGS

02-03-04 May, 2008

Izmir University of Economics
Izmir/ Turkey

I. ULUSLARARASI SEMPOZYUMU: KOBİ'ler ve BASEL II
BİLDİRİLER KİTABI

PROCEEDINGS OF I. INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON SMEs

27 Nisan 2008, İzmir

İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayın No:21
ISBN: 978–975–8789–20-7

Editör:
Prof. Dr. Alev Katrinli

Yayına Hazırlayanlar:
Ece Erdener
Yasemin Zengin

İÇİNDEKİLER / INDEX **Sayfa Numarası**

"BASEL II AND RATING TO CREDIT DEMANDS: EXAMPLES AND SUGGESTIONS"
Yrd.Doç.Dr.İlhan EGE, Nevşehir Üniversitesi 14-21

"A COMPARISON OF ORDERED LOGIT AND ARTIFICIAL NEURAL NETWORK IN CREDIT RATING OF TURKISH SMSEs"
Mehmet YÜCE, Yeditepe Üniversitesi 22-27

"THE MAJOR EFFECTS OF BASEL II TO SMALL AND MID-SIZED ENTERPRISES: AN EMPIRICAL WORK ON COMPANIES QUOTED TO KOSGEB "
Doç. Dr. Tamer AKSOY, Türkiye Denetim Standartları Kurulu
Sezer BOZKUŞ, Ege Üniversitesi 28-39

"BASEL II'ye GEÇİŞ SÜRECİNDE KOBİ'lerin FİNANSAMAN SORUNLARI: KONYA İLİ ÖRNEĞİ""
C.Coşkun KÜÇÜKÖZMEN, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
H. Dilek OĞUZ, Orta Doğu Teknik Üniversitesi 41-57

"FİNANSAL SORUNLAR ÇIKMAZINDA KOBİLER VE BASEL II SÜRECİ"
Doç. Dr. Mehmet BAŞAR, Anadolu Üniversitesi 58-67

"FİNANSAL PİYASALAR VE BASEL II; YÖNETSEL VE MALİ AÇIDAN ÇORUM KOBİ'LERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ"
Yrd. Doç. Dr. Dr. Selçuk KENDİRLİ, Hitit Üniversitesi
Araş. Gör. Hülya ÇAĞIRAN, Hitit Üniversitesi
Öğr. Gör. Fatih ŞANÖZ, Hitit Üniversitesi 68-77

"BASEL-II SÜRECİ VE TÜRKİYE MUHASEBE İKLİMİNDE ŞEFFAFLIK VE KAMUYA BİLGİ AÇIKLAMA KÜLTÜRÜ"
Doç.Dr. Selahattin KARABINAR, Sakarya Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Recep ÖKTEM, Marmara Üniversitesi 79-89

"KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKI IŞLETMELERIN BASEL II DÜZENLEMELERI KAPSAMINDA MUHASEBE UYGULAMALARI AÇISINDAN DEĞERLENDIRILMESI: BILECIK ÖRNEĞI" 90-96
Doç Dr Salim ŞENGEL, Bilecik Üniversitesi

"BASEL-II VE KOBİ'LERDE İÇ DENETIM"
Yrd. Doç. Dr. İsmail CAN, Uşak Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Yılmaz AKYÜZ, Uşak Üniversitesi 97-103

"BASEL II STANDARTLARININ KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL ETKİLERİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ",
Yrd. Doç. Dr.Ramazan AKBULUT, Harran Üniversitesi 105-114

"TÜRKİYE'DE BASEL II STANDARTLARININ KOBİ'LERE ETKİLERİNİ İNCELEMEYE YÖNELİK UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA: MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ"
Yrd.Doç.Dr.Resül YAZICI, Bilecik Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr. Sema BEHDİOĞLU, Dumlupınar Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Ayla YAZICI, Anadolu Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Mevlüdiye ŞİMŞEK, Bilecik Üniversitesi 115-124

"BURSA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN KOBİ'LERİN BASEL II'YE GEÇİŞ SÜRECİNDE YAŞAYABİLECEKLERİ ZORLUKLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ" 125-134
Öğr.Gör.Hatice Biçen YILMAZ, Uludağ Üniversitesi

Öğr.Gör.Emel SELİMOĞLU, Uludağ Üniversitesi

"TÜRKİYE'DE KOBİLER DERECELENDİRİLME NOTU ALMALI MI?"
Prof. Dr. Kemalettin ÇONKAR, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Öğr.Gör.N.Serap YOLAŞ VURUR, Afyon Kocatepe Üniversitesi 136-147

"BASEL II KAPSAMINDA KOBİ'LERİN İÇ KONTROL SİSTEMİNİN VE İÇ DENETİMİN ETKİNLİĞİNİN SAĞLANMASINA YÖNELİK ÖNERİLER"
Doç. Dr. Ganite KURT, Gazi Üniversitesi 148-156
Araş. Gör. Pınar OKAN, Gazi Üniversitesi

"BASEL 2 SÜRECİNDE KREDİ DERECELENDİRMESİ VE KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ"
Araş.Gör. Sevinç GÜLER, Dokuz Eylül Üniversitesi 157-165
Prof.Dr. Berna TANER, Dokuz Eylül Üniversitesi

"KOBİLER VE DERECELENDİRME"
Yrd.Doç.Dr.Baki Rıza BALCI, Yaşar Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Raif Serkan ALBAYRAK, Yaşar Üniversitesi 166-174
Öğr.Gör.Pelin KARAKAYA, Yaşar Üniversitesi

"KURUMSALLAŞMA SÜRECİ VE KURUMSAL YÖNETİŞİM; ÇORUM KOBİ'LERİNDE MALİ AÇIDAN KURUMSALLAŞMA SEVİYESİ VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR"
Yrd. Doç. Dr. Dr. Selçuk KENDİRLİ, Hitit Üniversitesi 176-182
Prof. Dr. İrfan ÇAĞLAR, Hitit Üniversitesi
Öğr. Gör. M. Emre ÇAĞLAR, Hitit Üniversitesi

"**ESKİŞEHİR'DEKİ KOBİ'LERİN KURUMSALLAŞMA DÜZEYİNİN BASEL II KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ"**
Yrd.Doç.Dr.Gürkan HAŞİT, Bilecik Üniversitesi 183-194
Yrd.Doç.Dr.Resül YAZICI, Bilecik Üniversitesi

"KURUMSALLAŞMA SÜRECİNDE BASEL II ÖLÇÜTLERİ VE KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ"
Öğr.Gör.Bihder GÜNGÖR AK, Adnan Menderes Üniversitesi 195-200

"KOBİLERDE ŞEFFAF FİNANSAL RAPORLAMAYA YÖNELİK ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI KURULUNUN YAPTIĞI ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ"
Doç. Dr. Yıldız AKBULUT, Gazi Üniversitesi 202-211
Yrd. Doç. Dr. Serap YANIK, Gazi Üniversitesi

"**BASEL II VE KOBİ MUHASEBE STANDARTLARI"**
Yrd. Doç.Dr. Süleyman UYAR, Akdeniz Üniversitesi
Öğr. Gör. Emre CENGİZ, Akdeniz Üniversitesi 212-222

"BASEL-II'YE GEÇİŞTE KOBİ' LERDEKİ MUHASEBE UYGULAMALARI AÇISINDAN MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ UYUM SÜRECİNE YÖNELİK AMPİRİK BİR ÇALIŞMA"
Yrd. Doç. Dr. Muhammed BEZİRCİ, Selçuk Üniversitesi 223-229
Öğr. Gör. Dr. Ahmet BÜYÜKŞALVARCI, Selçuk Üniversitesi

"TURİZM YATIRIMLARININ KREDİLENDİRİLMESİNDE BASEL II VE DERECELENDİRME AÇISINDAN İNCELENMESİ"
Yrd.Doç.Dr. Doğan KUTUKIZ, Muğla Üniversitesi 231-236
SMMM Gökhan TURGUT

"YENİ SERMAYE UZLAŞISI VE KOBİ'LERİN RESMİ KREDİ KANALLARINA ULAŞMASINDA KURUMSAL YAPILANMA: KREDİ GARANTİ FONU"
Prof.Dr.Mevlüt KARAKAYA, Gazi Üniversitesi 237-246
Doç.Dr.Beyhan MARŞAP, Gazi Üniversitesi
Araş.Gör.Soner GÖKTEN, Gazi Üniversitesi

"DENİZLİ'DEKİ İHRACATÇI KOBİ'LERİN BASEL-II ÖNCESİNDE KREDİ KURUMLARI İLE OLAN İLİŞKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ "
Yrd. Doç. Dr. Hafize MEDER ÇAKIR, Pamukkale Üniversitesi 247-257

"BASEL II SONRASI TÜRK BANKALARI İÇİN POLİTİKA ÖNERİLERİ"
Öğr.Gör.Gökçe AKSOY, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Öğr.Gör.Gülin VARDAR, İzmir Ekonomi Üniversitesi 259-265
Emre CAN, İzmir Ekonomi Üniversitesi

"BASEL II'NİN KOBİ' LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ SANAYİ İŞLETMELERİ ÜZERİNDE BİR UYGULAMA"
Yrd. Doç. Dr. Mehmet CİVAN, Gaziantep Üniversitesi 266-275
Araş. Gör. Ş.Gül KÖTÜOĞLU, Gaziantep Üniversitesi

"BASEL II SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞISININ BANKALAR VE KOBİ'LER ÜZERİNE ETKİLERİ"
Yrd.Doç.Dr. Mert URAL, Dokuz Eylül Üniversitesi 276-286
Dr. Erhan DEMİRELİ, Dokuz Eylül Üniversitesi

"**BASEL II, DERECELENDİRME SİSTEMİ VE KOBİ'LER ÜZERİNDE ETKİLERİ"**"
Öğr.Gör.Murat EMİR, Kadir Has Üniversitesi 288-295

"BASEL II'NİN 2009'A ERTELENME SÜRECİNDEKİ GELİŞMELER VE KOBİ'LER İLE ÇALIŞAN SMM&YMM'LER AÇISINDAN BASEL II KRİTERLERİ"
Araş. Gör. Eymen GÜREL, Ankara Üniversitesi 296-304
Yrd. Doc. Dr. Hilmi Erdoğan YAYLA, Giresun Üniversitesi

"BASEL-II'YE GEÇİŞ SÜRECİNDE KOBİLER İÇİN RİSK YÖNETİMİ STRATEJİLERİ"
Prof. Dr. Ramazan AKTAŞ, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi 305-313
Doç. Dr. N. Oğuzhan ALTAY, Ege Üniversitesi
Dr. C.Coşkun KÜÇÜKÖZMEN, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

"KKTC'DE KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİN (KOBİ) BASEL II'YE YÖNELİK UYUMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA"
Doç.Dr. Okan Veli ŞAFAKLI, Yakın Doğu Üniversitesi 314-320

"KOBİLER İÇİN VERİ MADENCİLİĞİ İLE FİNANSAL ERKEN UYARI MODELİ"
Dr. Ali Serhan KOYUNCUGİL, Sermaye Piyasası Kurulu
Doç. Dr. Nermin ÖZGÜLBAŞ, Başkent Üniversitesi 322-332

"BASEL II KRİTERLERİ VE KOBİLERİN FİNANSMAN OLANAKLARI"
Doç. Dr. Mehmet Hasan EKEN, Kadir Has Üniversitesi 333-342

"BASEL II: ŞİRKET DERECELENDİRİLMESİNDE KALİTATİF FAKTÖRLERİN GELİŞTİRİLMESİ"
Yasemin ZENGİN, İzmir Ekonomi Üniversitesi 343-350
Ece ERDENER, İzmir Ekonomi Üniversitesi

BASEL II'YE GEÇİŞ ÖNCESİ KOBİ'LERDE GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Küçük ve Orta Büyüklükteki/Ölçekli İşletmeler (KOBİ'ler) gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ekonomilerde olduğu gibi ülkemiz ekonomisi içinde de önemli paylara sahiptir. Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerin yaklaşık %99,5'i KOBİ sınıflandırması kapsamında kalmaktadır. Bu işletmeler istihdamın yaklaşık %64'ünü yaratmakta; GSMH' YA da yaklaşık %36 oranında katkıda bulunmaktadırlar.

Ülkemiz ekonomisinde pek çok açıdan önemli bir konuma sahip olan KOBİ'ler uluslararası ekonomik ilişkilerde yaşanan gelişmeler, rekabet koşullarında ve teknolojilerdeki hızlı değişmeler yanı sıra gerek ülkemizde gerekse dünyada ekonomik faaliyetleri etkileyen düzenlemelerdeki değişikliklerden önemli ölçülerde etkilenebilmektedirler. Yalın örgüt yapılarının sağladığı avantajlarla çevredeki değişimlere çabuk adapte olabilen KOBİ'ler aynı sebeple kurumsallaşma, temel işletme faaliyetlerinde kaliteli personel ve uzman yönetim istihdamı, etkin yönetim bilgi sistemleri kullanımında eksiklikler yanısıra finansman ve sermaye yetersizlikleri gibi pek çok dezavantajla da karşı karşıya kalmaktadır. Son dönemlerde uluslararası finans sisteminde yoğun olarak tartışılmakta olan Basel II düzenlemesi KOBİ'leri çok yakından ilgilendirmektedir. Zira, bu risk odaklı kredi fiyatlaması yaklaşımı kullandırılan kredilerin türünden miktarına, teminatından firma notuna kadar pek çok kriteri dikkate alarak KOBİ'lerin kullanabilecekleri kredilerin miktarlarını ve fiyatlarını temelden etkileyebilecektir. Türkiye'de 2009'da uygulamaya konulması düşünülen Basel II derecelendirme kriterleri çerçevesinde ülkemizde daha önceki birçok sempozyumda tartışılmış olan KOBİ sorunlarının tekrar gündeme geleceği düşünülmektedir.

İzmir Ekonomi Üniversitesi İşletme Bölümü, Türkiye'deki KOBİ'lerin genel bir durum değerlemesi ve Basel II kapsamındaki uygulamalara geçişte eksikliklerinin tartışılarak; alınabilecek önlemlerin belirlenmesi ve Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde uygulamada olan Basel II kriterlerinin öncesi ve sonrasına dair durum değerlendirmelerine yönelik bir bilgi paylaşımı ve tartışma platformu oluşturabilmek amacıyla 02-04 Mayıs 2008 tarihleri arasında uluslararası katılımlı bir sempozyum düzenleyecektir. Akademik durum tespiti ve değerlendirmeler yanı sıra finans ve reel sektörden de katılımlar beklenmektedir. Başlıca ilgi alanları aşağıdaki başlıkları içermekle beraber bunlarla sınırlı değildir:

- Basel II'nin Türkiye ve KOBİ'ler için Önemi
- Basel II'nin Türkiye'de KOBİ'ler Açısından Uygulanabilirliği ve Öneriler
- Basel II'nin Türkiye'de Kredi Kurumları Açısından Uygulanabilirliği ve Öneriler
- Kredilendirmede Geleneksel ve Basel II Yaklaşımları
- KOBİ'lerin Basel II Kriterleri Kapsamında Derecelendirilmesi
- Basel II'ye Geçiş Sürecinde KOBİ'lerin Yaşayabilecekleri Zorluklar ve Çözüm Önerileri
- KOBİ'lerin Güncel Finansman Sorunları ve Basel II Uygulamalarının Öngörülen Etkileri
- Kurumsallaşma Bağlamında Karşılaşılan Sorunlar ve Etkileri
- Şeffaflık Sorunları ve Basel II Derecelendirme Notuna Etkileri
- Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülüklerin Basel II Kapsamında Etkileri
- Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler - KOBİ'lerde Şeffaflık Sorunu
- Basel II'ye Geçiş Sürecinde KOBİ'lere Öneriler
- Kredi Kurumlarının Basel II Değerlendirmeleri
- Risk Bazlı Kredi Fiyatlama ve Teminatlandırmaya Genel Bakış
- Basel II Öncesi ve Sonrası Alternatif Finansman Teknikleri

Saygılarımla,

Prof. Dr. Alev KATRINLI

İEU İşletme Bölümü Başkanı

AN APPRAISAL OF SMEs CURRENT SITUATION IN TURKEY BEFORE BASEL II

MAKING A START: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Small and Medium Enterprises (SMEs) have significant importance in the Turkish economy as well as in the economies of many developing and developed countries. 99.5% of businesses operating in Turkey can be classified as SMEs. These companies provide employment to approximately 64% of workforce and contribute about 36% to the GDP.

SMEs have very significant share in the Turkish economy, but are easily affected by the changes in competitive and technological environments as well as alterations in rules and regulations governing business applications and economic activities. Because of advantages due to their lean organizational structure, SMEs can respond to changes faster than larger corporations. However, there are various disadvantages, such as managerial shortcomings caused by lack of professional managers and skilled employees, problems in the process of institutionalization, deficiencies in management information systems, and insufficiencies of capital, all of which are caused by an organizational structure common to all SMEs. Therefore, Basel II, one of the most important issues of the financial system in Europe, has been the center of attention of both credit companies and SMEs in Turkey, since this risk-based credit rating system will have radical effects on the types, limits, costs and terms of credits to be used by SMEs.

It seems the problems of SMEs in Turkey, already discussed and analyzed through various conferences, will be brought into focus once again within context of Basel II discussions. Izmir University of Economics has therefore decided to organize an International SME Symposium between 02-04 May, 2008. The main purpose of this organization is to provide a platform where

1. Obstacles and problems awaiting Turkish SMEs before and during early phases of Basel II applications are identified, and can be analyzed and discussed and
2. Solutions for potential problems can be explored and discussed.

This will be done by appraising the current situation of SMEs that have already been subject to Basel II criteria in Europe. Contributions from both the academic and business world are welcomed, and some of the issues of interests can be seen below. However, discussions and topics are not limited solely to the ones presented here.

- Basel II and Its Importance for SMEs in Turkey
- Applicability of Basel II in Turkey: Perspectives of SMEs
- Applicability of Basel II in Turkey: Perspectives of Credit Institutions
- SME Ratings According to Basel II: Procedures and Applications
- Foreseen Issues Prior to Basel II Applications: Problems and Solutions
- Impact of Basel II on Problems of SMEs
- Impact of Basel II on Current Financial Problems of SMEs
- Impact of Taxation and Other Legal Issues on Basel II Applications in Turkey
- Transparency of Financial Statements and Its Impact on Basel II
- Alternative Financing Methods for SMEs
- A General Overview at Basel II: Perspectives of SMEs
- A General Overview at Basel II: Perspectives of Credit Institutions

Sincerely

Prof. Alev KATRINLI

Head of Department of Business Administration

SEMPOZYUM PROGRAMI

Mayıs 2, 2008

Açılış Konuşmaları (10:00 – 11:00)

Yer: Konferans Salonu
H. Ersin ÖZİNCE, Türkiye İş Bankası A.Ş. Genel Müdürü
Prof. Dr. Attila SEZGİN, İzmir Ekonomi Üniversitesi Rektörü
Ekrem DEMİRTAŞ, İZTO Başkanı

11:00 – 11:30 Kahve Arası

Konuk Konuşmacı (11:30 - 13:00)

Yer: Konferans Salonu
Hasan CANDAN, Türkiye İş Bankası A.Ş. Risk Yönetimi Müdürü

13:00 – 14:00 Öğle Arası

PARALEL OTURUMLAR

PARALEL OTURUM I (14:30-15:30)

Oturum I-A : Basel II and Its Importance for SMEs and Credit Institutions
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Turgut VAR

"BASEL II AND RATING TO CREDIT DEMANDS: EXAMPLES AND SUGGESTIONS"
Yrd.Doç.Dr.İlhan EGE, Nevşehir Üniversitesi
"**A COMPARISON OF ORDERED LOGIT AND ARTIFICIAL NEURAL NETWORK IN CREDIT RATING OF TURKISH SMEs"**
Mehmet YÜCE, Yeditepe Üniversitesi
"THE MAJOR EFFECTS OF BASEL II TO SMALL AND MID-SIZED ENTERPRISES: AN EMPIRICAL WORK ON COMPANIES QUOTED TO KOSGEB "
Doç. Dr. Tamer AKSOY, Türkiye Denetim Standartları Kurulu
Sezer BOZKUŞ, Ege Üniversitesi

Oturum I-B : KOBİ'lerin Güncel Finansman Sorunları ve Basel II Uygulamalarının Öngörülen Etkileri
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Erhan ADA

"BASEL II'ye GEÇİŞ SÜRECİNDE KOBİ'lerin FİNANSMAN SORUNLARI: KONYA İLİ ÖRNEĞİ""
C.Coşkun KÜÇÜKÖZMEN, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
H. Dilek OĞUZ, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
"FİNANSAL SORUNLAR ÇIKMAZINDA KOBİLER VE BASEL II SÜRECİ"
Doç. Dr. Mehmet BAŞAR, Anadolu Üniversitesi
"FİNANSAL PİYASALAR VE BASEL II; YÖNETSEL VE MALİ AÇIDAN ÇORUM KOBİ'LERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ"
Yrd. Doç. Dr. Dr. Selçuk KENDİRLİ, Hitit Üniversitesi
Araş. Gör. Hülya ÇAĞIRAN, Hitit Üniversitesi
Öğr. Gör. Fatih ŞANÖZ, Hitit Üniversitesi
Konuk Konuşmacı: Sezai Sevgin**,** Türkiye İş Bankası Ticari Bankacılık Pazarlama Müdürlüğü Müdürü

Oturum I-C : Şeffaflık Sorunları ve Basel II Sürecinde KOBİ'lere Etkileri
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mevlüt KARAKAYA

"BASEL-II SÜRECİ VE TÜRKİYE MUHASEBE İKLİMİNDE ŞEFFAFLIK VE KAMUYA BİLGİ AÇIKLAMA KÜLTÜRÜ"
Doç.Dr. Selahattin KARABINAR, Sakarya Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Recep ÖKTEM, Marmara Üniversitesi
"KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKI IŞLETMELERIN BASEL II DÜZENLEMELERI KAPSAMINDA MUHASEBE UYGULAMALARI AÇISINDAN DEĞERLENDIRILMESI: BILECIK ÖRNEĞI"
Doç Dr Salim ŞENGEL, Bilecik Üniversitesi
"**BASEL-II VE KOBİ'LERDE İÇ DENETIM"**
Yrd. Doç. Dr. İsmail CAN, Uşak Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Yılmaz AKYÜZ, Uşak Üniversitesi

15:30-16:00 Kahve Molası

Konuk Konuşmacı (16:00 - 17:00)

Cahit GÜNAYDIN, Danışman / Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV) Mütevelli Heyet Üyesi
Konu: Kurumsal Yönetişim ve BASEL II

PARALEL OTURUM II (17:00-18:00)

Oturum II-A : Basel II'nin Türkiye'de KOBİ'ler Açısından Uygulanabilirliği ve Öneriler
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Adnan KASMAN

"BASEL II STANDARTLARININ KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL ETKİLERİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ",
Yrd. Doç. Dr.Ramazan AKBULUT, Harran Üniversitesi
"TÜRKİYE'DE BASEL II STANDARTLARININ KOBİ'LERE ETKİLERİNİ İNCELEMEYE YÖNELİK UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA: MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ"
Yrd.Doç.Dr.Resül YAZICI,Bilecik Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr. Sema BEHDİOĞLU, Dumlupınar Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Ayla YAZICI, Anadolu Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Mevlüdiye ŞİMŞEK, Bilecik Üniversitesi
"BURSA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN KOBİ'LERİN BASEL II'YE GEÇİŞ SÜRECİNDE YAŞAYABİLECEKLERİ ZORLUKLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ"
Öğr.Gör.Hatice Biçen YILMAZ, Uludağ Üniversitesi
Öğr.Gör.Emel SELİMOĞLU, Uludağ Üniversitesi

Oturum II-B: KOBİ'lerin Basel II Kriterleri Kapsamında Derecelendirilmesi
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Adem ÇABUK

"TÜRKİYE'DE KOBİLER DERECELENDİRİLME NOTU ALMALI MI?"
Prof. Dr. Kemalettin ÇONKAR, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Öğr.Gör.N.Serap YOLAŞ VURUR, Afyon Kocatepe Üniversitesi
"BASEL II KAPSAMINDA KOBİ'LERİN İÇ KONTROL SİSTEMİNİN VE İÇ DENETİMİN ETKİNLİĞİNİN SAĞLANMASINA YÖNELİK ÖNERİLER"
Doç. Dr. Ganite KURT, Gazi Üniversitesi
Araş. Gör. Pınar OKAN, Gazi Üniversitesi
"BASEL 2 SÜRECİNDE KREDİ DERECELENDİRMESİ VE KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ"
Araş.Gör. Sevinç GÜLER, Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof.Dr. Berna TANER, Dokuz Eylül Üniversitesi
"KOBİLER VE DERECELENDİRME"
Yrd.Doç.Dr.Baki Rıza BALCI, Yaşar Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Raif Serkan ALBAYRAK, Yaşar Üniversitesi
Öğr.Gör.Pelin KARAKAYA, Yaşar Üniversitesi

Oturum II-C: BASEL II Sürecinde KOBİ'lerin Kurumsallaşma Sorunu
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Beyhan MARŞAP

"KURUMSALLAŞMA SÜRECİ VE KURUMSAL YÖNETİŞİM; ÇORUM KOBİ'LERİNDE MALİ AÇIDAN KURUMSALLAŞMA SEVİYESİ VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR"
Yrd. Doç. Dr. Dr. Selçuk KENDİRLİ, Hitit Üniversitesi
Prof. Dr. İrfan ÇAĞLAR, Hitit Üniversitesi
Öğr. Gör. M. Emre ÇAĞLAR, Hitit Üniversitesi
"**ESKİŞEHİR'DEKİ KOBİ'LERİN KURUMSALLAŞMA DÜZEYİNİN BASEL II KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ"**
Yrd.Doç.Dr.Gürkan HAŞİT, Bilecik Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Resül YAZICI, Bilecik Üniversitesi
"KURUMSALLAŞMA SÜRECİNDE BASEL II ÖLÇÜTLERİ VE KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ"
Öğr.Gör.Bihder GÜNGÖR AK, Adnan Menderes Üniversitesi
Konuk Konuşmacı: Gamze Yalçın, Türkiye İş Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü Grup Müdürü

Mayıs 3, 2008

Konuk Konuşmacı (09:30 - 10:30)

Dr. Cevdet BAYKAL, Dış Ticaret Müsteşarlığı, İdari ve Mali İşler Dairesi Başkan Yardımcısı
Konu: KOBİ'lerin Korkulu Rüyası BASEL II Kararları

10:30 – 11:00 Kahve Arası

PARALEL OTURUMLAR

PARALEL OTURUM III (11:00 – 12:00)

Oturum III-A: Basel II ve Muhasebe Standartlarının KOBİ'lere Etkileri
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Serdar ÖZKAN

"KOBİLERDE ŞEFFAF FİNANSAL RAPORLAMAYA YÖNELİK ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI KURULUNUN YAPTIĞI ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ"
Doç. Dr. Yıldız AKBULUT, Gazi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Serap YANIK, Gazi Üniversitesi
"**BASEL II VE KOBİ MUHASEBE STANDARTLARI"**
Yrd. Doç.Dr. Süleyman UYAR, Akdeniz Üniversitesi
Öğr. Gör. Emre CENGİZ, Akdeniz Üniversitesi
"BASEL-II'YE GEÇİŞTE KOBİ' LERDEKİ MUHASEBE UYGULAMALARI AÇISINDAN MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ UYUM SÜRECİNE YÖNELİK AMPİRİK BİR ÇALIŞMA"
Yrd. Doç. Dr. Muhammed BEZİRCİ, Selçuk Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Ahmet BÜYÜKŞALVARCI, Selçuk Üniversitesi

Oturum III-B: Kredilendirmede Geleneksel ve Basel II Yaklaşımları
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Mehmet BAŞAR

"TURİZM YATIRIMLARININ KREDİLENDİRİLMESİNDE BASEL II VE DERECELENDİRME AÇISINDAN İNCELENMESİ"
Yrd.Doç.Dr. Doğan KUTUKIZ, Muğla Üniversitesi
SMMM Gökhan TURGUT
"YENİ SERMAYE UZLAŞISI VE KOBİ'LERİN RESMİ KREDİ KANALLARINA ULAŞMASINDA KURUMSAL YAPILANMA: KREDİ GARANTİ FONU"
Prof.Dr.Mevlüt KARAKAYA, Gazi Üniversitesi
Doç.Dr.Beyhan MARŞAP, Gazi Üniversitesi
Araş.Gör.Soner GÖKTEN, Gazi Üniversitesi
"DENİZLİ'DEKİ İHRACATÇI KOBİ'LERİN BASEL-II ÖNCESİNDE KREDİ KURUMLARI İLE OLAN İLİŞKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ "
Yrd. Doç. Dr. Hafize MEDER ÇAKIR, Pamukkale Üniversitesi
Konuk Konuşmacı: Burak Sezercan, Türkiye İş Bankası Risk Yönetimi Müdürlüğü Müdür Yardımcısı

12:00-13:00 Öğle Arası

Konuk Konuşmacı (13:30 - 14:30)
Yer: Konferans Salonu
Halit SOYDAN, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Mütevelli Heyet Danışmanı

PARALEL OTURUM IV (14:30-15:30)

Oturum IV-A: Basel II'nin Türkiye ve KOBİ'ler için Önemi
Oturum Başkanı: Prof. Dr. İsmail BULMUŞ

"BASEL II SONRASI TÜRK BANKALARI İÇİN POLİTİKA ÖNERİLERİ"
Öğr.Gör.Gökçe AKSOY, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Öğr.Gör.Gülin VARDAR, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Emre CAN, İzmir Ekonomi Üniversitesi
"BASEL II'NİN KOBİ' LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ SANAYİ İŞLETMELERİ ÜZERİNDE BİR UYGULAMA"
Yrd. Doç. Dr. Mehmet CİVAN, Gaziantep Üniversitesi
Araş. Gör. Ş.Gül KÖTÜOĞLU, Gaziantep Üniversitesi
"BASEL II SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞISININ BANKALAR VE KOBİ'LER ÜZERİNE ETKİLERİ"
Yrd.Doç.Dr. Mert URAL, Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Erhan DEMİRELİ, Dokuz Eylül Üniversitesi

15:30 – 16:00 Kahve Arası

PARALEL OTURUM V (16:00-17:00)

Oturum V-A: Kredi Kurumlarının Basel II Değerlendirmeleri ve Basel II Sürecinde KOBİ'ler
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Hülya TÜTEK

"**BASEL II, DERECELENDİRME SİSTEMİ VE KOBİ'LER ÜZERİNDE ETKİLERİ"**"
Öğr.Gör.Murat EMİR, Kadir Has Üniversitesi
"BASEL II'NİN 2009'A ERTELENME SÜRECİNDEKİ GELİŞMELER VE KOBİ'LER İLE ÇALIŞAN SMM&YMM'LER AÇISINDAN BASEL II KRİTERLERİ"
Araş. Gör. Eymen GÜREL, Ankara Üniversitesi
Yrd. Doc. Dr. Hilmi Erdoğan YAYLA, Giresun Üniversitesi
"BASEL-II'YE GEÇİŞ SÜRECİNDE KOBİLER İÇİN RİSK YÖNETİMİ STRATEJİLERİ"
Prof. Dr. Ramazan AKTAŞ, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Doç. Dr. N. Oğuzhan ALTAY, Ege Üniversitesi
Dr. C.Coşkun KÜÇÜKÖZMEN, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
"KKTC'DE KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİN (KOBİ) BASEL II'YE YÖNELİK UYUMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA"
Doç.Dr. Okan Veli ŞAFAKLI, Yakın Doğu Üniversitesi

Oturum V-B: Basel II'ye Geçiş Sürecinde KOBİ'lere Öneriler
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Hasan Fehmi BAKLACI

"KOBİLER İÇİN VERİ MADENCİLİĞİ İLE FİNANSAL ERKEN UYARI MODELİ"
Dr. Ali Serhan KOYUNCUGİL, Sermaye Piyasası Kurulu
Doç. Dr. Nermin ÖZGÜLBAŞ, Başkent Üniversitesi
"BASEL II KRİTERLERİ VE KOBİLERİN FİNANSMAN OLANAKLARI"
Doç. Dr. Mehmet Hasan EKEN, Kadir Has Üniversitesi
"BASEL II: ŞİRKET DERECELENDİRİLMESİNDE KALİTATİF FAKTÖRLERİN GELİŞTİRİLMESİ"
Yasemin ZENGİN, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Ece ERDENER, İzmir Ekonomi Üniversitesi

Mayıs 4, 2008

Sempozyum Kapanış (Gezi)

Oturum / Session I-A

Basel II and Its Importance for SMEs and Credit Institutions

BASEL II AND RATING TO CREDIT DEMANDS: EXAMPLES AND SUGGESTIONS

İlhan EGE, Nevşehir University

ABTSRACT

The New Basel Capital Accord, called Basel II (B-II), will replace the 1988 Capital Accord, called Basel I. The purpose of the 1988 Capital Accord is to promote safety and soundness in the banking industry. The Accord, initially intended for internationally active G-10 banks, has by now been adopted by more than 100 countries around the world. B-II is implemented in 2007. B-II is very complex and includes market risk, credit risk and operational risk.

Small and medium sized enterprises (SMEs) play a fundamental role in the economy of many countries all over the world. In Turkey under Basel II, strengths and weaknesses of companies will be more closely analyzed and credit conditions will be strictly based on credit ratings given by banks or rating agencies.

The objective of this study is to analyze the bank's ratings systems for rating credit demands. In this study, first of all concept of Basel I, B-II and the impact of the B-II to real sector will be explained. Secondly, the properties of credit rating systems will be examined with examples of SMEs. Finally in this study suggestions for Turkish real sector will be given.

KEYWORDS: Basel II, credit risk, risk measurement, SMEs.

I. INTRODUCTION

Over the last two decades, many large banks have developed advanced quantitative credit risk models for allocating economic capital, measuring risk-adjusted returns at the business line and individual credit level, and improving overall risk management because of financial debacles such as Enron, WorldCom, Metallgesalft, Orange County and crisis such as Russian and Far Eastern Crisises. The advent of these new models and their incorporation into bank credit risk management were an important impetus for the effort to reform the Basel Committee's standards for regulatory capital (Basel II) (Claessens, Krahnen and Lang, 2005).

Small and medium sized enterprises (SMEs) play a fundamental role in the economy of many countries all over the world. For OECD members, the percentage of SMEs out of the total number of firms is greater than 97% (Altman and Sabato, 2006). In Turkey SMEs represent the backbone of the economy. The new Basel Capital Accord (Basel II) will change the way banks analyze credits, introducing new credit risk management techniques and possibly reducing the lending activity toward SMEs (Altman and Sabato, 2006).

The ongoing reform of the Basel Accord is supposed to rely on three "pillars": a new capital ratio, supervisory review, and market discipline. But even a cursory look at the proposals of the Basel Committee on Banking Supervision reveals a certain degree of imbalance between these three pillars (Rochets, 2004).

Altman and Sabato (2006) investigate the effects of the New Basel Capital Accord on bank capital requirements for SMEs in a number of European countries as well as the U.S. and Australia. According to authors banks will be faced with the choice of incurring higher regulatory capital requirements for SME corporate exposures or incurring additional organizational and technical costs to meet the Basel II risk management standards for retail treatment of SMEs.

Berger (2006) specifically focuses on the effects of Basel II on banks in the US SME credit market. He uses secondary data and the results pf the Quantitative Impact Study 3 (QIS3). Seventeen of the 22 responding institutions provided estimates of the A-IRB adoption effects on their SME portfolios showing an average reduction of 33% in required credit risk capital.

Jacobson and oths. (2005) used primary sources and date of two of four major Swedish commercial banks and leading credit bureau in Sweden. They used panel data of these two banks. Their findings show that retail and SME credit portfolios are usually riskier than corporate credit.

II. BASEL II PROPOSAL

In 1975, the Basel Committee obtained the agreement of the G-10 Governors to a paper setting out principles fort the supervision of banks' foreign establishments. These arrangements, revised in 1983 and now better known as the Concordat (Basel Committee 1992). The 1988 Basel Capital Accord (Basel I) was a milestone. For the first time, supervisors in the major banking markets agreed on a definition of capital and a minimum requirement. Basel I was adopted in over 100 countries (Caruana 2003). This Accord have been widely viewed as simplistic and inadequate to address the emerging problems of promoting global financial stability through bank regulation and supervision (Isenberg and Phillips 2005). The risk-based capital standards in the Basel I cover only credit risk. A proposal to extend these accords to cover market risk was published in April 1993 (Marshall and Venkataraman 1997). That paper set out a framework for applying capital charges to the market

risks incurred by banks, defined as the risk of losses in on and off balance sheet positions arising from movements in market prices. The proposal did not provide sufficient incentive to improve risk management systems because it did not recognize the most accurate risk measurement techniques (Basel Committee 1995).
The 1988 Basel Capital Accord (Basel I) was a milestone. For the first time, supervisors in the major banking markets agreed on a definition of capital and a minimum requirement. Basel I was adopted in over 100 countries (Caruana 2003). This Accord have been widely viewed as simplistic and inadequate to address the emerging problems of promoting global financial stability through bank regulation and supervision (Isenberg and Phillips 2005).
The New Basel Capıtal Accord, called Basel II, will replace the 1988 Basel Capital Accord, called Basel I. Basel II will be implemented in 2007 over 100 countries. Among non member countries Basel II is expected to be adopted by most of the economies in 2008 or later on. The major difference between the two capital accords is that Basel II provides more flexibility and risk sensivity than the Basel I "to promote adequate capitalization of banks and to encourage improvements in risk management". Basel II is very complex and includes market risk, credit risk and operational risk. And it consists of three mutually reinforcing pillars: Pillar 1-minimum capital requirements, Pillar 2- supervisory review process, and Pillar 3-market discipline (Degabriele 3). Pillar 1 includes credit risk, market risk and operational risk. In Pillar 1, credit risk is measured by using "Standardized Approach" and "Internal Ratings Based Approach", market risk is measured by using "Standardized Approach" and "Advanced Measurement Approach", operational risk is measured by using "Standardized Approach", "Basic Indicator Approach" and "Advanced Measurement Approach".
Basel II has risk management embedded in it; so it will be a driving force for bringing improvement in risk management capabilities of banks. Basel II provides incentive to banks having good risk management and punishes those that are not managing their risk profile appropriately by requiring higher capital (SBP).
With the new capital adequacy framework of Basel II, the relationship between customers and their banks will change drastically. This has caused a new definition of affiliation of both parties involved, meaning that the relation in general will become tighter and more intensive. With Basel II, getting a loan will become more difficult for a number of SMEs (Jager 2005). The proposal do not consider the capital requirements system only, but also revise the role of supervisory authorities and of private investors in disciplining banks' risk-taking activities (Sironi and Zazzara 2003, 102).
The new Basel II regulation contains a number of new regulatory features. Most importantly, internal ratings will be given a central role in the evaluation of the riskiness of bank loans. Another novelty is that retail credit and loans to small and medium-sized enterprises will receive a special treatment in recognition of the fact that the riskiness of such exposure derives to a greater extent from idiosyncratic risk and much less from common factor risk (Jacobson and others 2004)
With the same term of arranging the Basel II, the corporate governance principles became more important for the firms related with the criteria of Basel II. For example, corporate governance is important for operational risks in Basel II. It includes;

- board and senior management oversight,
- independent enterprise-wide operational risk framework and function,
- policies and procedures for all aspects of the operational risk framework,
- independent testing&verification (e.g., audit),
- lines of business responsible for day-to-day risk management,
- reporting of operational risk exposures, losses, risk indicators, etc., to board and senior management,
- sound internal control environment.

III. CREDIT RATING SYSTEMS IN BASEL II

In the first of the three pillars proposed by the Basel Committee, the one related to the minimum capital requirements for credit risk, two approaches are envisaged (Sironi and Zazzara 2003):

- The standardized approach, which represents an updated version of the risk-weighting scheme set out in the original 1988 Agreement;
- The IRB approach, which is based on the internal rating systems developed by banks and is in turn divided into a foundation and an advanced approach, according to the level of independence required in the determination of risk factors.

3.1. The Standardized Approach

The standardized approach is conceptually the same as the Basel I in Basel II, but is more risk sensitive. While Basel I only recognizes a simple OECD/non-OECD distinction to set risk-weights for corporate, interbank and sovereign claims, the standardized approach aims at providing a greater sensitivity to credit risk by linking risk-weights to the assessments provided by "external credit assessment institutions" (Roy 2005). Table 1 shows the risk-weighting scheme put forward by the Basel Committee and presents a comparison of rating scales across

agencies and an interpretation of the core rating categories. In the new framework, rated corporate claims will be assigned to one of four risk buckets (20%, 50%, 100% and 150%) depending on their external rating as opposed to only one bucket (%100) currently, while unrated corporate claims will retain the same risk-weight as in the current capital adequacy framework (100%). Regarding interbank claims, national supervisors will have the choice between two options (Option 1 and Option 2). Under Option 1, rated interbank claims will receive a risk-weight one category below that assigned to claims on their sovereign of incorporation. Under Option 2, rated interbank claims will receive a risk-weight based on their own external rating, with short-term (i.e., less than three-month maturity) claims generally attracting lower capital charges than long-term claims. The risk-weight for unrated interbank claims will also depend on the option chosen by national supervisors. Note that no unrated claim on a corporate or a bank may receive a risk-weight lower than the one applied to claims on its sovereign of incorporation, Finally, claims on sovereigns will be classified into five risk categories (ranging from 0% to 150%) compared to only two (0% and 100%) in the current framework. Thus, the standardized approach in Basel II yields capital charges which are indeed more sensitive to credit risk than the current capital requirements.

Table 1: Risk Weights in the New Standardized Approach

Exposures	Risk weightings (%)								
	Basel II (standardized approach)							Basel I	
Moody's	From Aaa to Aa3	From A1 to A3	From Baa1 to Baa3	From Ba1 to Ba3	From B1 to B3	Inferior to B3	No rating	OECD	Non-OECD
Standard&Poor's	From AAA to AA-	From A+ to A-	From BBB+ to BBB-	From BB+ to BB-	From B+ to B-	Inferior to B-	No rating		
Sovereign states	0	20	50	100	100	150	100	0	100
Banks									
Option 1	20	50	100	100	100	150	100	20	100
Option 2	20	50	50	100	100	150	50	20	20
Private concerns	20	50	100	100	150	150	100	100	100
Securitization operations	20	50	100	150	Deduction from capital				

Source: Basel Committee on Banking Supervision (2001).

3.2. The Internal Ratings Based Approach (IRB)

The core of the IRB approach is to encourage banks to differentiate borrowers based on risk. Under this approach, banks will categorize their borrowers into corporate, banks, sovereigns, retail, specialized lending, and equity. The method is based on an internal estimation of probilities of default for each borrower (Moody's KMV 2006). IRB approach is closely linked to key results of modern asset pricing theory. Its methodology is based on a model which establishes the likelihood of a borrowing company being unable to repay its debt, as determined by the difference between the value of its assets and the nominal value of its debt (ECB 2005). Banks implementing the IRB approach have existing risk capital assessment criteria which differ considerably from the regulatory capital calculations in the IRB approach (Thomas and Wang, 2005). IRB leaves much more freedom to individual banks to use their "advanced" internal risk management systems for calculating regulatory capital (Claessens and Embrechts 2003). Under the IRB approach, a bank estimates each borrower's creditworthiness, and the results are translated into estimates of a potential future loss amount, which form the basis of minimum capital requirements. In the foundation methodology, banks estimate the probability of default associated with each borrower, and the supervisors will supply the other inputs (Basel Committee 2001).

The IRB formula as follows (Thomas and Wang, 2005):

$$K_{IRB} = LGD \times [K_V - PD] \times MATA$$

K_{IRB} = amount of capital required as a percent of exposure
LGD = loss given default as a percent of exposure
KV = total capital required as a percent of assets specified by the Vasicek formula, assuming LGD=1.
PD = probability of default of the borrowers
MATA = an adjustment for the average maturity of the loans

IV. BASEL II AND SMES

The Basel II Accord on capital adequacy has triggered a fundamental change in the attitude of banks towards borrowers. And also the adoption and implementation of the Basel II banking standard will have a pronounced effect on the way money is lent to SMEs. In Table 2 classification of firms for Basel II is given. Basel II defines SME is a corporate if amount of credit is much than 1.000.000 Euro and sales turnover per year is less than 50.000.000 Euro. And Basel II defines SME is a retail if amount of credit is less than 1.000.000 Euro and sales turnover per year is less than 50.000.000 Euro.

Table 2: Classification of Firms for Basel II

Amount of Credit (C)	Sales Turnover per Year (S)	Classification
C > 1.000.000 Euro	S > 50.000.000 Euro	Corporate
C > 1.000.000 Euro	S < 50.000.000 Euro	SME as corporate
C < 1.000.000 Euro	S > 50.000.000 Euro	Corporate
C < 1.000.000 Euro	S < 50.000.000 Euro	SME as retail

In Table 3 risk weightings of SMEs are given. Corporate SME risk weighting is according to rating score and SME as retail's risk weighting is standard %75.

Table 3: Risk Weightings

Credit Risk	Sales Turnover per Year	Classification	Risk Weighting
> 1 million Euro	< 50 million Euro	SME as corporate	According to Rating Score
< 1 million Euro	< 50 million Euro	SME as retail	Standard %75

Rating scores and risk weighting are given in the Table 4. SME as retail's risk weighting si same (%75) in all rating scores, but risk weighting of other firms' are different according to rating scores.

Table 4: Rating Scores and Risk Weighting

Rating Score	Risk Weighting (Retail)	Risk Weighting (Other)
Between AAA and AA-	%75	%20
Between A+ and A-	%75	%50
Between BBB+ and BB-	%75	%100
Below BB-	%75	%150
Non- rating	%75	%100

In Pillar 1 of the Basel II, the rules to calculate bank capital requirements for each of the different segments, or "buckets", are clearly explained (Altmen and Sabato, 2005). New capital requirement formulas are given in the Table 5.

Table 5. New Capital Requirement Formulas

SME as retail	SME as corporate
Correlation = R = 0.03*(1 – EXP (-35*PD))/(1 – EXP(35)) + 0.16*[1 – (1 – EXP(-35*PD)) / (1-EXP(-35))] Capital requirement = K = LGD*N((1 – R)^ - 0.5)*G(PD) + (R/(1 – R)^0.5)*G(0.999)) – PD*LGD	Correlation = R. = 0.12*(1 – EXP(-50*PD)) / (1 – EXP(-50)) + 0.24*(1 – (1 – EXP(-50*PD)) / (1 – EXP(-50))) – 0.04* (1 – (S – 5)/45) Capital requirement = K = (LGD*N((1 - R)^ - 0.5)*G(PD) + (R/(1 – R)^0.5)*G(0.999)) – PD*LGD) *(1 – 1.5*b)^(-1*(1+ (M – 2.5)*b)) Maturity adjustment = (b) = (0.11852 – 0.05478*LN(PD)^2)

Table 5 shows the new formulas of SME as retail or corporate. All formulas follow the same calculation steps involving inputs for correlation (R), capital requirement (K) and risk weighted assets (RWA)[1]. The most important input variables, to be provided by the banks, are three (Probabilities of default (PDs), loss given default (LGDs), and exposures at default (EADs)), while the asset correlation (R) is implicitly given by the Basel formulas. The exact formulas for SMEs from the final version of the Basel Capital Accord are shown in table 1. Since, in our data samples, we do not have the loan exposures or the possibility to estimate the LGD for each counterparty, we have to make some assumptions.

[1] RWA = K x 12.5 x EAD. Since the final capital requirement is the 8% of this amount, we do not multiply The RWA by 12.5.

Probability of Default (PD): All banks-whether using the foundation or the advanced methodology-have to provide an internal estimate of the PD associated with the borrowers in each borrower grade(Basel 2001). PDs are key parameter inputs into the capital requirements under Basel

Loss Given Default (LGD): While the PD - associated with a given borrower - does not depend on the features of the specific transaction, LGD is facility-specific. Losses are generally understood to be influenced by key transaction characteristics such as the presence of collateral and the degree of subordination (Henneke and Trück, 2006).

Exposure at Default (EAD): As with LGD, EAD is also facility- specific. Under the foundation methodology, EAD is estimated through the use of standard supervisory rules and is determined by the banks themselves in the advanced methodology. In most cases, EAD is equal to the nominal amount of the exposure but for certain exposures - e.g. those with undrawn commitments - it includes an estimate of future lending prior to default (Henneke and Trück, 2006).

Under the IRB approach, banks must categorize banking-book exposures into five broad classes of assets with different underlying risk characteristics: corporate, sovereign, bank, retail and equity. Within the corporate and retail classes, five and three subclasses, respectively, are separately identified. Corporate exposure and retail exposure thus receive a different treatment, and within the corporate category loans to SMEs get a favorable treatment. For each asset type, the IRB methodology contains three key elements: the estimated risk factors, the mapping of risk factors into risk weights, and a set of minimum requirements that must be met in order for a bank to use the IRB method (Jacobson, Lindé and Roszbach, 2004).

V. EXAMPLES FOR THE BASEL II CALCULATIONS

In this part of study some examples of Basel II's rating to credit demands are given (İstanbul YMMO, 2006; TBB, 2004, TBB, 2006).

Example 1:

<u>X Limited Co.</u>

Amount of credit: 500.000 YTL (< 1 million Euro)

Firm Rating : Not available.

Sales turnover per year: 8.000.000 YTL (< 50 million Euro)

Credit using: 100.000 YTL cash

Assurance: Real estate mortgage

<u>Y Limited Co.</u>

Amount of credit: 2 million YTL (> 1 million Euro)

Firm Rating : Not available.

Sales turnover per year: 7.000.000 YTL (< 50 million Euro)

Credit using: 100.000 YTL cash

Assurance: Cheque/Bill or Sharer Guarantee or Group Firm Guarantee

These two firms are SME because both of their revenue is less than 50 million euro.

Total credit remainder: X < 1 million Euro, SME as retail

Y > 1 million Euro, SME as corporate

X firm retail portfolio and %75 risk weight

Y firm corporate portfolio and %100 risk weight because of non-rating

Firms risk weights for Basel II

X firm's risk weight is %35 instead of %75 because of real estate mortgage's declining effect.

Assurance of B firm is not accept and its risk weight is %100 because of assurance.

Banks minimum capital requirement for X firm = 100.000 x %35 x %8 = 2.800 YTL

Y firm = 100.000 x %100 x %8 = 8.000 YTL.

A firm has low credit risk than the firm B and it took credit with low interest rate than the other.

Example 2:

<u>Firm Z</u>

Amount of credit: 2,5 million YTL (> 1 million Euro)

Firm Rating : BB (Standard & Poors)

Sales turnover per year: 23.000.000 YTL (< 50 million Euro)

Credit using: 75.000 YTL cash

This firm is SME because revenue is less than 50 million Euro. It is a corporate because total credit much than 1 million Euro. The firms rating is BB and less than A-, so firm rating is non. Because of this non guarantee and %100 risk weighting is been.

Example 3:
Firm G
Amount of credit: 500.000 YTL (< 1 million Euro)
Firm Rating :Not available.
Firm Revenue: 800.000 YTL (< 50 million Euro)
Credit using: 100.000 YTL cash
Assurance: Cash blockage
Firm H
Amount of credit: 500.000 YTL (< 1 million Euro)
Firm Rating: Not available.
Sales turnover per year: 700.000 YTL (< 50 million Euro)
Credit using: 100.000 YTL cash
Assurance: Cheque and bill
These firms are SME because their revenues are less than 50 million Euro. They are retail SME because total credit little than 1 million Euro. Both of their risk weight is %75, but firm G's credit risk less than firm H because of assurance difference. Firm G takes low cost credit than Firm H.
Example 4:
Firm L:
Amount of credit: 500 million YTL (< 1 million Euro)
Firm Rating: Not available.
Sales turnover per year: 800.000 YTL (< 50 million Euro)
Credit using: 100.000 YTL cash
Assurance: Cash blockage
Firm M:
Amount of credit: 500 million YTL (< 1 million Euro)
Firm Rating : Not available.
Sales turnover per year: 700.000 YTL (< 50 million Euro)
Credit using: 100.000 YTL cash
Assurance: Sharer Guarantee
These firms are SME because their revenues are less than 50 million Euro. They are retail SME because total credit little than 1 million Euro. Both of their risk weight is %75, but firm L's credit risk less than firm M because of assurance difference. Firm L takes low cost credit than Firm M.
Example 5:
Firm XY
Amount of credit: 500 million YTL (< 1 million Euro)
Firm Rating : AA
Sales turnover per year: 12.000.000 YTL (< 50 million Euro)
Credit using: 80.000 YTL cash
Assurance: Real estate mortgage
Maturity: 1 year
PD = 0,01
LGD = 0,10
EAD = 80.000 x (1+0,03) = 82.400 YTL
Firm is retail SME. These firms minimum capital requirement for Basel I is 3.200 and for the Basel II (IRB method) is 822. In the Table 6 ratings how affect the minimum capital requirements are given.
Table 6: Ratings and Minimum Capital Requirements (IRB)

Rating	**AAA**	**AA**	**A**	**BBB**	**BB**	**B**	**CCC**	**CC**	**C**
Minimum Capital Requirement	48	**822**	1.1918	2.949	1.765	4.530	5.712	7.377	9.691

Example 6:
Firm XYZ
Amount of credit: 3.000 million YTL (> 1 million Euro)
Firm Rating: AA
Sales turnover per year: 25.000.000 YTL (< 50 million Euro)
Credit using: 80.000 YTL cash
Assurance: Real estate mortgage
Maturity: 1 year
PD = 0,01
LGD = 0,10
EAD = 80.000 x (1+0,03) = 82.400 YTL

Firm is corporate SME. These firms minimum capital requirement for Basel I is 3.200 and for the Basel II (IRB method) is 887.

Example 7:

Firm ZXY

Amount of credit: 500 million YTL (< 1 million Euro)
Firm Rating: CC
Sales turnover per year: 5.000.000 YTL (< 50 million Euro)
Credit using: 2.500 YTL cash
Assurance: Not available.
Maturity: 1 year
PD = 0,09
LGD = 0,50
EAD = 2.500 x (1+0,15) = 2.875 YTL

Firm is retail SME. These firms minimum capital requirement for Basel I is 200 and for the Basel II (IRB method) is 187. In the Table 7 ratings how affect the minimum capital requirements are given.

Table 7: Ratings and Minimum Capital Requirements (IRB)

Rating	AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC	CC	C
Minimum Capital Requirement	4	52	82	108	122	134	157	**187**	238

Example 8:

Firm HLM

Amount of credit: 5.000 million YTL (> 1 million Euro)
Firm Rating: CC
Sales turnover per year: 5.000.000 YTL (< 50 million Euro)
Credit using: 15.000 YTL cash
Assurance: Real estate mortgage (commercial).
Maturity: 1 year
PD = 0,06
LGD = 0,19
EAD = 15.000 x (1+0,11) = 16.650 YTL

Firm is corporate SME. These firms minimum capital requirement for Basel I is 600 and for the Basel II (IRB method) is 623. In the Table 8 ratings how affect the minimum capital requirements are given.

Table 8: Ratings and Minimum Capital Requirements (IRB)

Rating	AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC	CC	C
Minimum Capital Requirement	15	178	303	433	530	**623**	777	1.002	1.344

Example 9:

Firm HL

Amount of credit: 5.000 million YTL (> 1 million Euro)
Firm Rating: CC
Sales turnover per year: 5.000.000 YTL (< 50 million Euro)
Credit using: 15.000 YTL cash
Assurance: Real estate mortgage (commercial).
Maturity: 2,5 year
PD = 0,06
LGD = 0,19
EAD = 15.000 x (1+0,11) = 16.650 YTL

Firm is corporate SME. These firms minimum capital requirement for Basel I is 600 and for the Basel II (IRB method) is 701.

VI. CONCLUSION AND SUGGESTIONS

SMEs must have ratings because of the adoption and implementation of the Basel II banking Standard. Financial factors and qualitative factors of SME are important for the bank. Financial factors are firm's balance sheet and income statement, Past transactions between credit customer and bank. And qualitative factors are management of firm, principle of paying liabilities and morality, experiment and business ability of managers, structure of firm, development of firms year by year, activity time and experience in this sector, sector of firm, competition position of firm and market risk of firm (Yalçın and oths., 2006). Capital structure of firm is very important for the Basel II rating system. If firm's financial structure is strong, firm can took low cost credit. SMEs will make the capital structure strongly.

Transparency of financial statements is very important for credit rating. But in Turkey transparency of financial statements of SMEs is very low. Transparency is one of the principles of corporate governance. Because of this corporate governance is very important for SMEs. SMEs must apply corporate governance principles and they must do essentials of corporate governance. Assurance is very important for the Basel II. SMEs must do the assurance system like Basel II assurance system.

VII.REFERENCES

Altman, Edward I., and Gabriele Sabato. (2006), "Effects of the New Basel Capital Accord on Bank Capital Requirements for SMEs.", Journal of Financial Services Research, 28, no. 1/2 , 15-42.

Basel Committee on Banking Supervision (1992), Minimum Standards for The Supervision of International Banking Groups and Their Cross-Border Establishments.

Basel Committee on Banking Supervision (1995), An Internal Model-Based Approach to Market Risk Capital Requirements.

Basel Committee on Banking Supervision (2001), The New Basel capital accord (Consultative Document).

Basel Committee on Banking Supervision (2001), The Internal Ratings-Based Approach, Consultative Document.

Basel Committee on Banking Supervision (2004), International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards.

Berger, Allen N. (2006), Potential Competitive Effects of Basel II on Banks in SME Credit Markets in the United States, Journal of Financial Services Research, 29, No. 1, 5-36.

Caruana; Jaime, (2003), Consequences of Basel II for SMEs, BIS Review.

Claessens, Stijn and Geert C. M. W. Embrechts (2003), Basel II, Sovereign and Transfer Risk External versus Internal Ratings, Mimeo, University of Amsterdam and World Bank, http://ssrn.com/abstract=386480.

Claessens, Stijn, Jan Krahnen and William W. Lang (2005), The Basel II Reform and Retail Credit Markets, Journal of Financial Services Research, No. 28, 5-13.

Degabriele, Rosalie, Basel II: Operational Risk, Moral Hazard, and Corporate Culture, Australian Prudential Regulatory Authority&PricewaterhouseCoopers.

ECB (2005),The New Basel Capital Accord: Main Features and Implications, Monthly Bulletin.

Henneke, Jan and Stefan Trück (2006), Capital Requirements for SMEs under the Revised Basel II Framework, Banks and Bank Systems, Vo. 1.

Isenberg; Dorene; Ronnies J. Phillips, (2005), Will Basel II Hurt Community Banks?, Annual Meetings of the Association for Evolutionary Economics, Philadelphia, Pennsylavania.

İstanbul YMMO (2006), Basel II ve KOBİ'ler, Rapor 6, İstanbul.

Jacobson, Tor and others (2004), Credit Risk versus Capital Requirements under Basel II: are SME Loans and Retail Credit Really Different?, Working Paper, Sveriges Riksbank.

Jacobson, Tor, Jesper Lindé and Kasper Roszbach (2004), Credit Risk versus Capital Requirements under Basel II: Are SME Loans and Retail Credit Really Different?, Sveriges Riksbank Working Paper Series, Stockholm.

Jacobson, Tor, Jesper Lindé, and Kasper Roszbach (2006), Credit Risk Versus Capital Requirements Under Basel II: Are SME Loans and Retail Credit Really Different?, Journal of Financial Services Research, 28, no. 1/2, 43-75.

Jager; Johannes (2005), Basel II: Perspectives of Austrian Banks and Small and Medium Sized Enterprises, Study by the University of Applied Sciences of Vienna.

Marshall, David, Subu Venkataraman (1997), Bank Capital Standards for Market Risk: A Welfare Analysis, Working Paper, Federal Reserve Bank of Chicago.

Moody's KMV (2006), Moody's KMV Internal Rating Platform and the Basel II IRB Approaches.

Rochet, Jean-Charles (2004), Rebalancing The Three Pillars of Basel II, FRBNY Economic Policy Review, 7-21.

SBP, Roadmap for the Implementation of Basel II in Pakistan.

Sironi, Andrea, Cristiano Zazzara (2003), The Basel Committee Proposals for A New Capital Accord: Implications for Italian Banks, Review of Financial Economics, No 12, pp.99-126.

TBB (2004), Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri.

TBB (2006), Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri, Bankacılar Dergisi, Sayı 58, 3-62

Thomas and Zhiqiang Wang (2005), Interpreting the Internal Ratings-Based Capital Requirements in Basel II, Journal of Banking Regulation, 274-289.

Yalçın H. and oth.s. (2006), Şirket Derecelendirmesinde Basel II Perspektifi, Pricewaterhouse Coopers, www.vergiportali.com/doc/21122006baselii.pdf.

A COMPARISON OF ORDERED LOGIT AND ARTIFICIAL NEURAL NETWORK IN CREDIT RATING OF TURKISH SMEs

Mehmet Yuce, Yeditepe University

Abstract

The aim of this paper is to compare the predictive powers of ordered logit and artificial neural networks (ANNs) which are widely used methods in internal credit rating forecasts.
In this study, 5 financial ratios that were obtained from 25 SMSEs balance sheets were used for explanatory variables. The ratios are quarterly data and include the interval from the first quarter of 1998 to the first quarter of 2007. That means, there are 37 observations for each company. The dependent variable should have been the rating grades of each company for each quarter, but such information is seen as proprietary. For this reason, a proxy variable has been used to determine the rating grades of Turkish SMSEs. The annual percentage change of producer price index was transformed to a 10-scale variable.
The ordered logit model and the ANN model were estimated from the 31 observation data and by using these models the remaining 6 observations were forecasted. Then the errors were calculated to evaluate the performances of these two methods.
The results of the empirical study showed that ANN model clearly outperforms the ordered logit model in credit rating prediction.

KEYWORDS: *credit rating, ordered logit, artificial neural network*

1. INTRODUCTION

The Basel 2 capital accord encourages financial institutions to develop their own rating systems for evaluating the risk of default of their credit portfolios to obtain a better calculation of the minimum regulatory capital that is needed for unexpected losses. According to Basel 2, banks should develop their own internal rating system or have this service from an external rating institution. To evaluate the capital adequacy of financial institutions becomes meaningful only with credit rating. For Turkey, it is obvious that credit rating activities reduce the unrecorded economy and increase the efficiency. Through credit rating, it is possible for Turkish small and medium sized enterprises (SMSEs) to protect their credibility.
To develop an appropriate and satisfactory credit rating model for the case of Turkey is very important, and will be even more important due to the new regulations of Basel 2, because by doing so, more efficient distribution of capital and resources will be possible and there will be remission in GDP and in other macroeconomic indicators.
There are various methods that are used in credit rating, for example the well known Altman's z-score (Altman, 1968). Today, some of the mostly used methods are the statistical methods like ordered logit or ordered probit model, artificial neural network models (ANNs) and machine learning methods like support vector machines.
In this paper, the two techniques-ordered logit and ANN will be compared for their prediction powers in credit rating forecast of 25 Turkish SMSEs. In the following part, the related literature will be summarized and in the third part, brief information about ANN and ordered logit will be given. In the fourth part, the data, the variables, the models will be explained and the results will be presented. Then, the paper will end with an evaluation on the results.

2. Related Literature

There is a considerable amount of literature for the use of ANNs and conventional statistical methods. For example, Salchenberger et al (1992) create an ANN model consisting financial ratios to predict the financial health of thrift institutions. They select 29 variables and perform stepwise regression to determine the final 5 predictors used in ANN model. After finding the ANN model, they predict the bankruptcy of savings and loan institutions. ANN model is found to perform as well as or better than logit model across 3 different lead times of 6, 12 and 18 months. According to their study ANNs outperform logistic regression.
On the other hand, Tam and Kiang (1992) compare ANN models to statistical methods such as linear discriminant analysis, logistic regression, k-nearest neighbor and machine learning method. They use 19 financial ratios to predict the bank default data, and for the ANN model, their study uses backpropagation algorithm. Their results show that ANNs are more accurate and robust for evaluating the bank condition.
An interesting study of Bennel et al (2006) about sovereign credit rating shows that ANNs predict better than ordered probit models.
Rudorfer (1995) chooses 5 financial ratios from Austrian companies' balance sheets. These 5 financial ratios are cash flow/liabilities, current ratio, current assets/total assets, liabilities/total assets, and profit (or loss) / total

assets. He builds an ANN model to detect company failures early and for data, he uses 82 companies' balance sheets. He finds that ANNs are superior to discriminant analysis.

Kumar et al (2006) compare an ANN model with linear discriminant analysis in corporate credit rating forecast. They use 25 accounting ratios in order to create a model which would be capable of forecasting the credit ratings of companies. Some of these ratios are cash to total assets ratio, debt to equity ratio, solvency ratio which is defined as net worth/total assets, etc. Kumar et al (2006) create a full-connected, back propagation model with three layers of neurons. They have 25 financial ratios that have been collected for each of the 129 companies. Their results indicate that the ANN model clearly outperforms the linear discriminant analysis. Additionally, they state that ANNs are better than other statistical techniques because they do not require various assumptions like normality or linearity and they do not face the problems of estimation that conventional statistical tools encounter. As Rudorfer (1995) stated, the major problem with discriminant analysis is the assumption of a normal distribution of sample data. This assumption is very often violated in practical problems. Moreover Kumar et al (2006) argue that fair use of credit ratings stimulate the economic growth, because it promotes public investment in corporate sector.

An important topic that is highly related with credit rating prediction is the bankruptcy prediction. The variables and the procedure, the model and methodology are nearly the same. For example, Zhang et al (1999) use ANNs for the bankruptcy prediction. They compare the results of ANN model with that of logistic model. Additionally, they apply cross-validation to the ANN model. Their analysis includes 6 variables. The first 5 of them are the same as those in the Altman's study (see Altman, 1968). The Altman's five financial ratios are working capital/total assets, retained earnings/total assets, earnings before interest and tax/total assets, market value of equity/total debt, and sales/total assets. The sixth variable of Kumar et al (2006) is current assets/current liabilities, that is, the current ratio which measures the ability of a firm in using liquid assets to cover short term obligations. This ratio is believed to have a significant influence on the likelihood of a firm's filing for bankruptcy. Their sample includes 220 firms. In their ANN model they use three-layer complete connected perceptron. Their findings indicate that ANN model is significantly better than logit model in prediction.

3. ANNs and Ordered Logit Models

In this part, brief information will be given about ANNs and the ordered logit model.

3.1 *ANNs*

An ANN is a structure that is designed to solve certain types of problems by attempting to imitate the way the human brain would solve the problem (Montgomery et al, 2001). In other words, an ANN is an interconnected group of artificial neurons that uses a mathematical model or computational model for information processing. Most common structures of ANNs have 3 layers: the input layer which represents the original predictors, hidden layers which are simply the set of constructed variables, and output layer which denotes the responses. Each variable in a layer is called a ''node'' or a ''neuron''. A node takes as its input a transformed linear combination of the outputs from the nodes in the layer below it. In a popular form of ANN called multilayer perceptron, all nodes and layers are arranged in a feedforward manner.

In Figure 1, a three-layer perceptron is shown. This three-layer perceptron is commonly used ANN structure for two-group classification problems like bankruptcy prediction (Zhang, 1999).

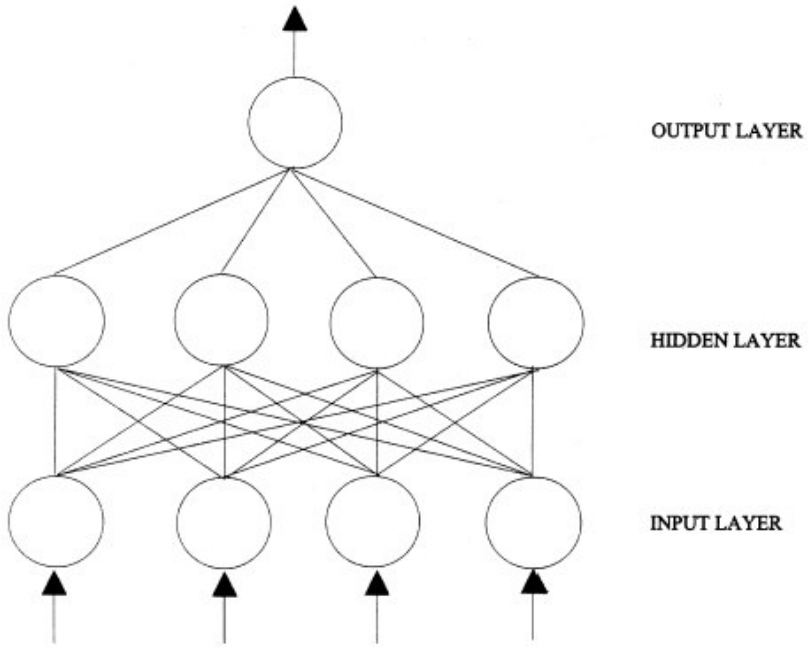

Fig. 1: A fully connected feedforward neural network, Zhang(1999, page 18)

In ANN models, the parameters (weights and biases) need to be estimated before the network can be used for prediction. This process is called training and by this process the network ''learns'' from the external data. For this reason ANNs sometimes are called as learning machines.
Let x be an n-vector of predictive variables, y be the output from the network, w_1 and w_2 be the matrices of linking weights from input to hidden layer and from hidden to output layer, respectively. Therefore, a three-layer perceptron is a nonlinear model of the form

$$y = f_2(w_2 f_1(w_1 x))$$

where f_1 and f_2 are the transfer or activation functions for hidden node and output node. The most popular choice for the activation functions is the logistic function. The performance of an ANN is measured by sum of squared errors (SSE).
Network training is an unconstrained minimization problem. In network training, the weights are estimated such that SSE is minimized. The widely used algorithm for training is backpropagation which is a kind of gradient descent method.
ANNs are very good at prediction. They do not require some assumptions about the sample like many conventional statistical tools do. In spite of this, they have some problems. For example, they face convergence problems; sometimes the network training may result with converging to a local minimum. On the other hand, there is the danger of overfitting in the use of ANNs because of many parameters and complex nonlinear functions. According to Montgomery et al (2001), ANNs are not replacements for usual statistical tools, they are good at prediction but not in understanding the model and the procedure from which the data is generated.

3.2 The Ordered Logit Model

In ordered logit model, the observed y denotes outcomes representing ordered or ranked categories. The observed response can be modeled by considering a latent variable y_i^* that depends linearly on the explanatory variables x_i:

$$y_i^* = x_i^{`}\beta + \varepsilon_i, \qquad E[\varepsilon_i] = 0$$

where ε_i is a random variable. The observed category for y_i is based on y_i^* according to the rule:

$y_i = 1$ if $-\infty < y_i^* \leq \tau_1$,

$y_i = j$ if $\tau_{j-1} < y_i^* \leq \tau_j$, j = 2,…..m-1,

$y_i = m$ if $\tau_{m-1} < y_i^* < \infty$

Here $\tau_1 < \tau_2 < .....\tau_{m-1}$ are the unknown threshold values. The index y_i^* is unobservable, and the measured response is $y_i = j$ if the index falls between the threshold values τ_{j-1} and τ_j. The unknown parameters β and m-1 threshold values are estimated by maximum likelihood method. In the ordered logit, the cumulative distribution function of ε_i is logistic distribution. If it is chosen to be standard normal distribution, the model becomes ordered probit. The constant term should be excluded from explanatory variables x_i, otherwise the threshold parameters are not identified (Heij et al, 2004).

4. Application

The data of the application study includes 5 financial ratios that are calculated from 25 SMSEs' balance sheets for each. The data of balance sheets were downloaded from website of ISEM (IMKB). The ratios were calculated quarterly and it includes the first quarter of 1998 to the first quarter of 2007. That means there are 37 observations for each company.

The 5 financial ratios that are calculated are the current ratio, debt ratio which is the ratio of short-term debt to total debt, leverage which is defined as the ratio of total debt to total assets, equity capital profitability ratio which is the ratio of net profit to equity capital, and debt-equity capital ratio which is calculated as the ratio of total debt to equity capital.

For some observations the balance sheet files of ISEM were absent and for some cases missing values emerged. To estimate the missing values, the prior values, if they are not available subsequent values were entered for the place of absent cases. Because of the scarcity of the absent values, this method is nearly equivalent with the exponential smoothing which is widely used method for the estimation of missing values. These 5 financial ratios constitute the independent variable group.

The dependent variable should have been the rating grades of each company for each quarter, but such information is seen as proprietary. For this reason, a proxy variable has been used to determine the rating grades of Turkish SMSEs. The annual percentage change of producer price index was transformed to a 10-scale variable. Then this variable was again transformed by subtracting the values of this variable from 10. Thus, an overall rating grade variable has been obtained which reflects the general rating state of Turkish firms.

By using this dependent variable and the 5 ratios which constitutes the independent variable group, 25 models were estimated with both ordered logit and ANN for each company. For the ordered logit model E-views 3.1 was used and for the ANN model Matlab 7 was used.

In the empirical analysis, the ordered logit model was compared with 5-4-1 structure feedforward backpropagation network where the activation function for both the hidden layer and the output layer is a logit function. Because the output activation function is a logit function, the ANN model yields values between 0 and 1. To estimate the rating grade the outputs were multiplied by 10.

The structure of the network is shown in Figure 2.

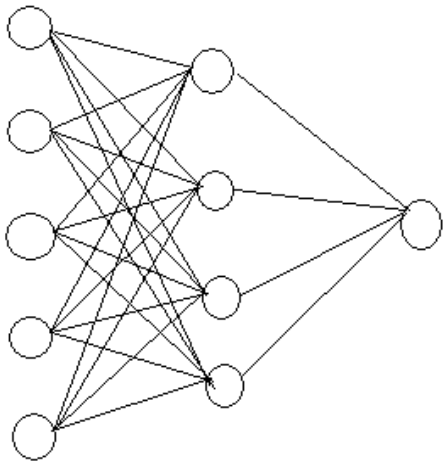

Fig. 2. A (5-4-1)-structure ANN model

After estimating the ordered logit model in E-views and training the ANN model in Matlab for each SMSE, they were compared each other in terms of their prediction performance. For this purpose the 37-observation data set was divided into two subsamples, one that has 31 observation used for estimating the models, and the other used as a test set, that is by using the model which is obtained from the 31-observation sample, the other 6 observations were predicted and these predicted values are compared with the actual outputs by calculating the error function, SSE. This procedure is like the ex-post and ex-ante distinction which is widely used in time series analyses.
The results are depicted in Table 1.

Model	Ordered logit	ANN
SMSEs	SSE	SSE
Adel Pencil Industry	88	86.45
Afyon Cement Industry	4	2.7
Atlas Securities Investment Corporation	117	97.54
Bosch Brake Industry	2	1.55
Bolu Cement Industry	4	1.2
Bursa Steel Industry (Burce)	25	3
Cimbeton Concrete Industry	6	3.12
Derimod Ready-Made Clothing and Shoe Industry	4	38.21
Dogusan Pipe Industry	2	1.52
Ege Fertilizer Industry	3	2.52
Esem Sports Wear Industry	4	65.43
Goltas Cement Industry	36	2.37
Hektas Inc.	5	4.95
Haznedar Refractor Industry	56	42.32
Intema Building and Equipment Investment and Marketing	2	15.04
Kaplamin Package Industry and Commerce	7	6.36
Kav Consultancy, Marketing and Commerce	34	3
Konfrut Food Industry	2	3
Konya Cement Industry	2	4.41

Kristal Cola and Beverages Industry	13	2.18
Luks Velvet Industry	2	2.74
Marmara Altinyunus Touristic Facilities	2	4.44
Makina Tool Industry	23	2.28
Meges Paint Industry	44	39.12
Merko Food Industry	2	4
Total	489	439.45

Table 1: 6 observation-forward-forecasting error table (The models have been estimated from 31 observations and from these models the remaining 6 observations have been forecasted. SSEs show the sum of square error of these 6 values, and therefore it is an indication of the performances of models for each SMSE.)

In Table 1, the first column gives the names of the firms, the second column shows the SSEs of logit model for each SMSE, and the third column shows the same for ANN model. Although for some cases ordered logit seems better, in total ANN model clearly outperforms the ordered logit.

5. Evaluation

The result obtained from this study shows that ANN which is mostly preferred method in prediction problems is also a suitable tool for credit rating forecast. The comparison of ANN with ordered logit model indicates that ANN has more predictive power and is superior to the ordered logit. This result is, of course, in consistent with the literature.

This study is a part of a Ph. D thesis. The aim of the thesis is to complete this analysis to 50 SMSEs. By doing this, more accurate results can be obtained.

REFERENCES

Altman, E., 1968, Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy, *The Journal of Finance*, **23**, No. 4, 589-609.

Bennel, J. A. , Crabbe, D., Thomas, S. and Gwilym, O., 2006, Modelling sovereign credit ratings: Neural networks versus ordered probit, *Expert Systems with Applications*, **30**, 415-425.

Heij, C., de Boer, P., Franses, P. H., Kloek, T. and van Dijk, H. K., 2004, *Econometric Methods with Applications in Business and Economics*, Oxford University Press, New York.

Kumar, K. and Bhattacharya, S., 2006, Artificial neural network vs linear discriminant analysis in credit ratings forecast, *Review of Accounting and Finance*, **5**, No. 3, 216-227.

Montgomery, D., Peck, E. and Vining, G. C., 2001, *Introduction to Linear Regression Analysis*, (New York, Wiley Series in Probability and Statistics)

Rudorfer, G., 1995, Early bankruptcy detection using neural networks, *APL Quote Quad 25*, **4**, 171-176.

Salchenberger, L., Cinar, E. and Lash, N., 1992, Neural networks: A new tool for predicting thrift failures, *Decision Sciences*, **23**, 4, p.899.

Tam, K.and Kiang, M., 1992, Managerial applications of neural networks: The case of bank failure predictions, *Management Science*, **38**, No. 7, 926-947.

Zhang, G., Hu, M., Patuwo, B. and Indro, D., 1999, Artificial neural networks in bankruptcy prediction: General framework and cross-validation analysis, *European Journal of Operational Research*, **116**, 16-32.

BASEL II'NİN KOBİ'LERE ETKİLERİ: KOSGEB ÜYESİ FİRMALAR ÜZERİNE UYGULAMA

Doç. Dr. Tamer AKSOY, Türkiye Denetim Standartları Kurulu
Sezer BOZKUŞ,Ege Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada amaç, BASEL II düzenlemelerinin Türkiye ekonomisi üzerinde ortaya çıkaracağı iktisadi etkileri Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) açısından ortaya koymaktır. Türkiye'de BASEL II düzenlemeleriyle ilgili olarak yapılan yasal düzenleme ve kurumsal yönetimle ilgili politikalardan kaynaklanan eksikliklerin ve yeni uygulamaların iktisadi etkilerinin analizi yapılmıştır. Bu çalışmada ampirik uygulama için, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) üyesi olan ve KOBİ tanımlaması kapsamında seçilen firmaların verileri kullanılmıştır. KOBİ'lerin Türkiye'deki konumu ve BASEL II düzenlemelerinin etkilerini araştırmak üzere oluşturulan modelin bulguları tartışılarak literatürdeki diğer ülke uygulamaları ile karşılaştırması yapılmıştır. Bulgular çerçevesinde, BASEL II düzenlemelerinin KOBİ'ler bağlamında, Türkiye açısından kurumsal yönetim ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin sonuçları üzerine önerilerde bulunulmuştur.

ANAHTAR KELIMELER: BASEL II, KOBİ, Kurumsal Yönetim, Operasyonel Risk Yönetimi, Logit Model
JEL: G1, G32, E44

The Major Effects of BASEL II to Small and Mid-Sized Enterprises: An Empirical Work on Companies Quoted to KOSGEB

Abstract

The major aim of this work is to analyze the effects of BASEL II regulations on the small and mid-sized enterprises (SME) in Turkey. It is accepted that there are still various shortcomings of BASEL II implementation regarding the corporate governance (CG) and regulations in Turkish economy. The companies which are classified as SME and quoted to KOSGEB are used in the empirical work. The empirical findings are discussed and compared with the major findings from other countries in the literature and also recommendations are made regarding BASEL II implementation and its effects on corporate governance and economic growth in Turkey.

KEY WORDS: BASEL II, SME, Corporate Governance, Operational Risk Management, Logit Model
JEL: G1, G32, E44

I. Introduction

Despite recently publicized delays of BASEL II implementation in Turkey, BASEL II is almost completed in 13 Basel Committee Member Countries[1] by the end of 2006 after replacing the 1988 BASEL I agreement. In addition, the European Banks are required to assess the credit risks of their portfolio with the new Accord, i.e. BASEL II. The new regulatory framework has introduced fundamental changes to the existing regulation and is rapidly becoming a standard worldwide with all the major non-EU economies and most emerging markets planning to commence it within the next few years.

In this paper we focus on the potential changes in the lending conditions for SMEs in Turkey based on the BASEL II implementations of banking in the near future. Especially we analyze to what extent such new practices may affect the lending strategies of SMEs in Turkey since it is expected that there will be an increase in the capital costs for these companies.

This paper is organized as follows: After the brief review of literature on BASEL II, we introduce the methodology and the data of empirical work. Our empirical analysis is based on the SME data which are quoted at the KOSGEB. We initially implement a logit model to observe the SMEs performances and profitability. Depending on the empirical evidences of the model, we report summary statistics and results. Finally, we provide concluding remarks on the potential implications of the analysis within the specific context of the Turkish economy.

[1] The members of the Basel Committee for Banking Supervision (BCBS), responsible for the development of Basel II, come from the Central Banks of 13 countries: Belgium, Canada, France, Germany, Italy, Japan, Luxembourg, the Netherlands, Spain, Sweden, Switzerland, United Kingdom and the United States.

II. The Literature Review on BASEL II, Corporate Governance and the SMEs

The Basel Committee have performed numerous "quantitative impact studies" to test the outcome of the new rules on banks' regulatory capital. However, the main focus of such studies was to evaluate the new and the old regulation and to determine whether the new regulation would give way significantly lower capital requirements. The works of Altman and Saunders (2001), Sironi and Zazzara (2003), Resti and Sironi (2007), Linnell (2001), Perli and Nayda (2004), Calem and LaCour-Little (2004) can be given as the examples of such studies.

The new Accord consists of 3 Pillars: (1) Minimum Capital Requirements, (2) Supervisory Review Process and (3) Market Discipline[2]. Nevertheless, the Capital Accords need to be placed the context of the Basel Core Principles (BCPs) for Effective Banking Supervision to understand what's new about BASEL II. The simple graphical representation is shown at Figure 1. Most of the innovation in BASEL II lies in the first pillar, i.e. Quantitative Requirements for minimum capital; but the second pillar is relatively not new so that it is inconsiderable in nature compared to BASEL I principles. Third pillar, i.e. the market discipline is also new and important in various respects.

The general perspective of BASEL II is mainly related to the consolidated supervision approach and the general status of BASEL II implementation indicates that most of the countries fail on this issue. IMF and World Bank emphasized the importance of this failure in their recent reports[3]. There is no hesitation that if all the countries achieve the consolidated supervision by fully adopting BCPs, the quality of banking supervision will be higher and more secure across the globe. The third pillar, i.e. market discipline should also to be discussed from the general perspective of BASEL II since it is important for applying effective monitoring and enforcement systems for the developing countries' financial sectors. In order to achieve a significantly enhanced market discipline in developing countries, there is a need for a change of traditional supervision approach by introducing more appropriate policies in financial sectors.

Figure 1: Representation of BASEL II Standards

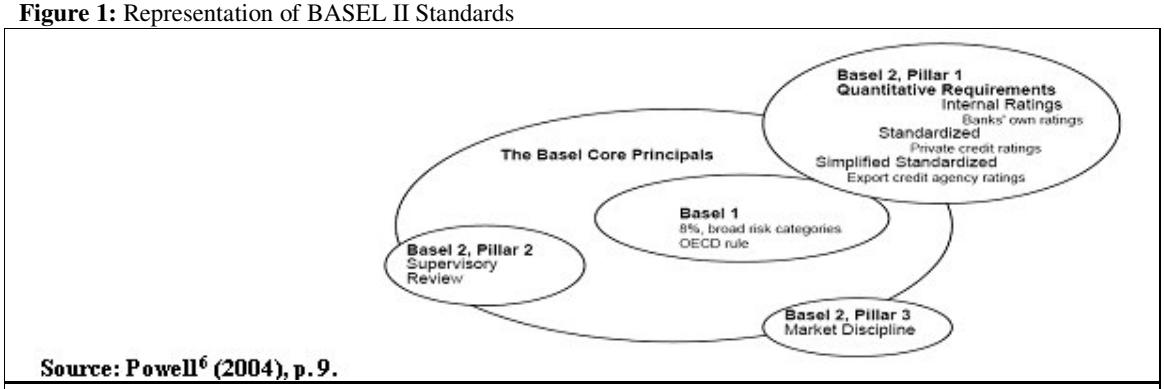

Source: Powell[6] (2004), p. 9.

Since 1997, financial sector crises in various countries, i.e. Argentina, Ecuador, Indonesia, Korea, Russia, Thailand, and Turkey, have drawn attention to the relationship between financial sector crises and weak macroeconomic policies, while also confirming the adverse effects of poor lending practices, weak corporate governance, inadequate loan provisioning, accounting and auditing practices, and insufficient supervisory independence.

According to the World Bank and IMF reports (2002), there are some key preconditions for effective banking supervision, which include sound and sustainable macroeconomic policies, a well-developed public infrastructure, effective market discipline, procedures for effective bank resolution, and systemic protection or a safety net. Since the introduction of the BCPs, these principles have been regarded as the global standard for the quality of countries' banking supervision systems.

The initially developed BASEL I principles in 1988 included only credit risk that may take place from the failure of the counterparties to fulfill their obligations. Afterwards, it was modified in 1996 to meet the market risk arising from the interest and currency rate changes and has become more risk sensitive. The major force for the adjustments made in 1996 is the Mexican crisis experienced in 1994 and the problems and risks arising from this crisis in the global financial system.

---

[2] http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm

[3] Andrew Powell (2004): Basel II and Developing Countries: Sailing through the Sea of Standards, Universidad Torcuato Di Tella and The World Bank, World Bank Policy Research Working Paper, No. 3387, September 2004.

Compared to the BASEL I, the new BASEL II principles bring more qualitative standards, amend the definition of credit risk and market risk and commence a new type of risk, namely "operational risk", that may arise from unlawful transactions or information system failures into the financial sector. As a result of these adjustments, the banks are now required to have 8 % capital against all the risks that they are exposed to.
BASEL II principles bring new rules for the companies, especially for the SMEs that would require credits from the banks. There are two major points that these companies may suffer from the effects of these rules.
The first one is related to the access to the credit resources for financing their operations. The second rule is about the costs of credit. This means that, from now on all firms could not get credits with the same cost. In addition the banks would require more and less risky collateral from the SMEs, while giving credits to them. In these circumstances, the credit rating figures given to the firms will be important.
In reality, the most important change introduced by the BASEL II Standardized Approach is the application of risk weights depending upon the credit ratings given by the independent rating agencies to the countries, banks and companies. Depending on their credit rating figures as shown at Table 1, the companies that receive high credit rating could use low-cost credits compared to those that get low-credit rating in the market. This is because the bank in charge will have lower capital requirement, lower risk and also be able to use its resources for credits.

Table 1: Rating and Risk Weights According to BASEL II

Ratings	Risk Weights (Retail)	Risk Weight (Other Firms)
AAA to AA-	%75	%20
A+ to A-		%50
BBB+ to BB-		%100
Lower than BB-		%150
No rating		%100

Source: BIS, www.bis.org

In this way, the concept of good credit versus bad credit would leave its place to credits with lower risk versus higher risk. Banks would prefer the companies that have more transparent financial statements and strong corporate background while giving credits.
Another disadvantage for the firms would take place when they decide to get credits from abroad. BASEL II state that the companies operating in that country would apply the country credit rating for the credits used from abroad. Regarding this new rule, Yilmaz and Kucukcolak (2007)[4] argue that by being an OECD member, Turkey that has a 0% risk weight will no longer carry out this advantage and the Turkish companies could not get a credit rating over the country rating from the independent rating agencies in the market. This would lead to a situation where their costs in foreign trade financing and in credit usage abroad would inevitably increase. There is a significant point to be discussed here. As the rating agencies may get the information about the countries' financial indicators with a certain time lack, their ratings most often follow the market, rather than guide it.
Therefore, the credit users may experience difficulties in this process. Griffith-Jones and Spratt (2001)[5] explain that after the international banks start on using BASEL II principles, the bank credits extended to the emerging markets will decline and the costs of international borrowing will increase significantly.
The new definition of SMEs is also important in BASEL II principles. According to this definition, SMEs are defined as the companies that have an annual total net sales volume of lower than 50 Million Euro. This definition is a critical measure for benefiting from the advantages of BASEL II principles.
BASEL II differentiates the credits that will be given to these companies as corporate credits and retail credits. This can be explained as follows: if the credit amount either cash or non-cash credits used by a SME from a single bank exceeds 1 Million Euro, the SME is classified within the Corporate Portfolio, if the credit amount is lower than 1 Million Euro, and it is included within the Retail Portfolio. For each case, different risk weights are applied in the market and the details are shown at the Table 2.

Table 2: Classification of Companies According to BASEL II

Credit Amount	**Net Sales (Annual)**	**Risk Weight**	**Classification**
Credit>1.000.000 Euro	Sales>50.000.000 Euro	%100	Corporate
Credit>1.000.000 Euro	Sales<50.000.000 Euro	If no rating, %100	Corporate SME
Credit<1.000.000 Euro	Sales>50.000.000 Euro	%100	Corporate
Credit<1.000.000 Euro	Sales<50.000.000 Euro	Standard, %75	Retail SME

Source: BIS, www.bis.org

[4] Mustafa Kemal Yilmaz, and Ali Kucukcolak (2007): Effects of BASEL-II Standards on Small-Medium Size Enterprises: Evidence from the Istanbul Stock Exchange, Available at SSRN: http://ssrn.com/abstract=996915
[5] Griffith-Jones, S., S. Spratt (2001): Will the Proposed New Basel Accord have a Net Negative Effect on Developing Countries, Institute of Development Studies, University of Sussex.

Retail credits are given 75 % risk weight in Standardized Approach. For corporate credits used by the SMEs, the ratings given by the independent institutions are taken into consideration and risk weights are assigned consequently.

On the other hand, the SMEs that have not received a rating are given 100 % risk weight. The point to note is that while the companies that have a rating lower than (B-) in Standardized Approach receives 150 % risk weight; the companies with no rating are given 100 % risk weight. This situation would give hope to risky companies not to receive a rating in the marketplace. As to the Internal-Rating-based Approach, the parameters used by the banks would be diagnostic in the risk weights assigned to the firms.

Within this framework, companies are required to adjust their organizational and corporate structure to adopt BASEL II principles. The main strategies to be followed by the companies and especially for SMEs is that applying corporate governance culture wide spread starting from all executive managers to all employees.

The Cadbury Committee[6] (1992, p. 15) defines corporate governance as the system by which companies are directed and controlled. Corporate governance defines and advices how companies ought to be managed directed and controlled. It is also described by Keasey et al (1997)[7] to consist of the structures, processes, cultures and systems that produce the successful operation of the organizations.

Corporate governance is also related to those who direct and control the business. It is also the same approach for SMEs that is about relevant roles of the shareholders as owners and the managers. In various countries, SMEs do not certainly obey such codes but it has often been discussed that such codes should also be relevant to these SMEs.

The compliance with codes of corporate governance has become the standard for listed companies all over the globe. The issue of corporate governance has been a growing part of management study especially among big and listed companies. Conversely, less consideration has been given to it with respect to SMEs.

Prior studies on corporate governance such as Friend and Lang, 1988; Berger et al, 1997; Wen et al, 2002; Abor, 2007 have focused essentially on large and listed companies. Mostly, SMEs tend to have a less pronounced division of ownership and management than larger firms. This may be because SMEs have few employees who are usually relatives of the owner and thus no separation of ownership and control, there is any need for corporate governance in their operations. Also, the question of liability by SMEs to the public is missing since they do not depend on public funds. Nearly all, especially the sole proprietorship businesses do not necessarily need to comply with any disclosure. Since there is no agency problem and minimizing cost are the common intend of the members.

The current literature identified the major feature of corporate governance such that including board size, board composition, CEO duality, residence of the CEO and CEO compensation. Corporate governance has been identified in earlier works of Berger et al, 1997; Friend and Lang, 1988; Wen et al, 2002; Abor, 2007.

However, empirical results on the relationship between corporate governance and capital structure appear to be varied and indecisive. Pfeffer and Salancick (1978) and, Lipton and Lorsch (1992) argue in their works that there is a significant link between board size and capital structure. Berger et al (1997) discover that companies with larger board membership usually have low leverage or debt ratio. They discuss that larger board size turn into strong compel from the corporate board to make managers practice lower leverage to enhance company performance.

Nevertheless, Jensen (1986) argues that companies with high leverage or debt ratio rather have larger boards. The end results of Wen et al (2002) and Abor (2007) also demonstrate a positive relation between board size and financial leverage. Their major findings advise that large boards, which are more entrenched due to superior monitoring by regulatory bodies, pursue higher leverage to raise company value.

These conflicts arising from larger board size have the inclination of weakening corporate governance resulting in high leverage. Anderson et al (2004) also illustrate that the cost of debt is lower for larger boards, apparently because creditors treats these companies as having more effective monitors of their financial accounting procedures and processes. Pfeffer (1973) and Pfeffer and Salancick (1978) argue that external directors develop the ability of a company to defend itself against the external environment, decrease uncertainty, or co-opt resources that boost the company's ability to increase funds or enhance its status and recognition. This can be interpreted as the higher the proportion of outside directors, the higher will be leverage position of the company.

Wen et al (2002) argue that there is a significantly negative relationship between number of outside directors on the board and leverage. They note that outside directors tend to monitor managers more actively, causing these managers to adopt lower leverage for getting improved performance results. Also, companies with higher proportion of outside directors tend to practice low financial leverage with a high market value of equity.

---

[6] Cadbury, A. (1992): Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance, Gee Publishing, London.

[7] Keasey, K., Thompson, S. and Wright, M. (1997): Introduction: The Corporate Governance Problem - Competing Diagnoses and Solutions, in K. Keasey, S. Thompson. and M. Wright (Eds.), Corporate Governance: Economic and Financial Issues, 1997, Oxford University Press: Oxford, p. 1-17.

Conversely, Abor (2007), Jensen (1986), and Berger et al (1997) discuss that companies with higher leverage rather have relatively more outside directors, while companies with low percentage of outside directors experience lower leverage.

CEO duality[8] also influences the funding decision of the company. A two-tier leadership composition is one in which the chair of the board of directors and the CEO position are not held by the same person. This is firstly suggested by Fama and Jensen (1983). The rationale of Fama and Jensen (1983) try to identify two key factors as decision management and decision control mechanisms in a company. Decision management is defined as the right to initiate and implement new proposals for the expenditure of the company's resources and decision control is defined as the right to authorize and monitor those proposals. In their approach, the decision management and decision control authorities should be separated.

Hence, by not allowing an insider to have both decision management and decision control authority over the same proposals, a series of tests and balances are imposed that make it more complicated and difficult for managerial insiders to engage in any kind of unethical behavior. At the highest levels, this implies that the person with the senior decision management authority (the CEO) should not be allowed to implement the senior decision control authority as well. Since the board of directors is the peak level decision control formation in the company, this requires that the board must not be under the control of the CEO.

Since the chairman has the supreme influence over the actions of the board, the partition of decision management and decision control is compromised when the chairman of the board is also the CEO of the company. Hence, requiring the chair and CEO positions to be held by different people, i.e. a two-tier leadership structure, will more successfully control the agency problems associated with the partition of ownership and control typical in the modern companies.

According to Fosberg (2004), companies with a two-tier leadership structure should be more likely to utilize the optimal amount of debt in their capital structures than companies in which the CEO is also the board chair (a unitary leadership structure or CEO duality). He notes that, companies with a two-tier leadership structure have higher debt/equity ratios. However, the relationship is not statistically significant.

III. The Role of SMEs in the Turkish Economy

It is a fact that the SMEs play a vital role in both developed and emerging economies. They contribute to the economic growth in various areas such as providing employment opportunities; being flexible and conformity to the changing environmental conditions; encourage entrepreneurship in an economy; leading to differentiation in product type by the help of boutique production and last but not the least, providing semi-finished products to the large companies.

In Turkey, about 98 % of the companies are in the form of SMEs and almost all of them operate in the manufacturing industry. According to the study of Aras (2002)[9], about 40% of the publicly traded companies in Turkey can be classified as SMEs. The definition of SME was not clear until recently in Turkey. The Commercial and Trade Ministry introduced a new definition by the end of 2005 in Turkey. From now on the SMEs are defined as the companies that employ less than 250 workers and have a net sales volume and/or balance sheet total of less than 25 Million YTL. In European Union (EU), on the other hand, the SMEs are defined as the companies that employ up to 250 workers and have a net sales volume of less than 50 Million Euro or a balance sheet total of less than 43 Million Euro.

It is expected that the BCPs would be applied in Turkey by the beginning of 2009. This might lead to some additional burden to the Turkish SMEs. The major findings of the Banking Regulation and Supervision Authority (BDDK-2003) demonstrate that there would be an increase (from 5.3 % to 6.7 %) in the capital requirements of banks for the credits extended to the SMEs[10]. This may imply a certain level of cost increase in using credits from the banks for these enterprises. In these circumstances, the Turkish SMEs should take some necessary precautions to prevent their financial burden.

One of the key aspects for preventing financial burden may be adopting corporate governance and enterprise risk management. The Turkish SMEs are required to prepare themselves to the newly adapted changes more cautiously, if they want to carry out their business in such a competitive environment. However, it would take time for the SMEs to develop their corporate organization to the latest surroundings.

---

[8] Duality means that the CEO is also the chairman of the board.

[9] Güler Aras (2002): Türk KOBİ'lerinin Küreselleşme Sürecinde Yeni Rolleri ve Sorunları, Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul.

[10] BDDK (2004), Basel-II Quantitative Study (QIS-TR) Evaluation Report.

IV. The Methodology

Logistic regression analysis is a popular method of reporting social research results based on the analysis of data with a dichotomous dependent variable. The reasons why logistic regression models are preferred rather than using simple linear regression (OLS) analysis is explained in the literature by various authors such as Aldrich and Nelson, 1984; Hanushek and Jackson, 1977; Maddala, 1983. Regarding the OLS analysis, there are some major difficulties noted by DeMaris (1995). The first one is the use of a linear function, with the assumption of independence between the predictors and the error term, and error heteroskedasticity, or non-constant variance of the errors across combinations of predictor values. In brief, applying a linear function is challenging because it leads to predicted probabilities outside the choice of 0 to 1.

Basically, the normal and logistic distributions are suitably alike in shape that the choice of distribution is not in fact important. Hence, the substantive conclusions reached by using logistic regression should be identical. On the other hand, the logistic distribution is advantageous in practice due to its mathematical tractability and interpretability. The mathematical advantage of the logit formulation is apparent in the ability to express the probability that Y = 1 as a closed-form expression:

$$P(Y=1)=\pi=\frac{\exp\left(\alpha+\sum\beta_k X_k\right)}{1+\exp\left(\alpha+\sum\beta_k X_k\right)} \tag{1}$$

In that the exponential function (exp) always results in a number between 0 and infinity, it is obvious that the right-hand side of Equation 1 above is always bounded between 0 and 1. To write the right-hand side of Equation 1 as an additive function of the predictors, we use a logit transformation on the probability π. The logit transformation is log [π/(1-π)], where log refers to the natural logarithm. The term π/ (1- π) is called the odds, and is a ratio of probabilities. The log odds can be any number between minus and plus infinity. It can therefore be modeled as a linear function of our predictor set. In this way, the logistic regression model can be written as follows:

$$\log\left(\frac{\pi}{1-\pi}\right)=\alpha+\beta_1 X_1+\beta_2 X_2+\beta_3 X_3+.....+\beta_k X_k$$

(2)

DeMaris (1995) notes that the maximum likelihood estimates have desirable properties, one of which is that, in large samples, the regression coefficients are approximately normally distributed. This makes it possible to test each coefficient for significance using a *z* test.

V. The Data and Descriptive Statistics

The data is taken from Small and Medium Enterprise Network (KOBİ-Net)[11] which is a part of KOSGEB, i.e. a governmental organization supporting SMEs in Turkey. Regarding the Turkish SMEs data we calculate the descriptive statistics as shown on the Table 3.

The establishment year for SMEs in Turkey is mostly concentrated in the period of 1990-1999 with %43 and then the period 2000-2007 follows with % 29.

The %52 of SMEs are established as limited companies in Turkey. Also, %30 of SMEs are belongs to real persons in Turkey.

The education level of almost all (%99,97) SMEs managers are graduated from primary or secondary school. Similarly, almost all SMEs are managed by the owners and only %00.2 of SMEs is managed by the professionals.

The amount of capital SMEs have is mostly concentrated (%99,97) within the range of 50 million YTL and below. The majority (%91,82) of labor force of Turkish SMEs is classified as 49 people or below. The % 38 of SMEs have a corporate web page.

In addition the credit usages of SMEs are about % 35 and %75 of SMEs have new investment decisions on their agenda. SMEs use credit mostly because of lack of working capital. There are only %23 of SMEs are able to export what they produce. The quality certificates are not that common among SMEs in Turkey. There are only %13,67 of them have TSE, %7,55 of them have ISO9000 and %1,97 CE respectively.

Based on the above findings of Turkish SMEs, it takes time to establish corporate governance structure and difficult to change the habits of owners. There is a duality between holding companies, which have a small share in the economy but being the largest suppliers of inputs in the Turkish economy, and SMEs which have the

[11] www.kosgeb.org.tr and http://www.kobinet.org.tr/eng/about.html .

largest share in the economy but being unaware of the importance of corporate governance and BASEL II principles at all.
Furthermore, the implementation of IFRS (international financial reporting standards) for SMEs will be costly and time-consuming in Turkey. Since the majority of managers are graduated from primary or secondary school, there is an urgent need for education and awareness campaigns supported by the regulatory authorities in Turkey.

Table 3: Descriptive statistics of SMEs in Turkey

establishment year	**average**	**standard deviation**
2000-2007 (YEAR1)	29%	0.500
1990-1999 (YEAR2)	*43%*	*0.495*
1980-1989 (YEAR3)	15%	0.356
1970-1979 (YEAR4)	3%	0.165
1969 and before (YEAR5)	10%	0.305

legal status	**average**	**standard deviation**
corporation	14%	0.342
limited	*52%*	*0.500*
real person	30%	0.457
other	5%	0.208

management	**average**	**standard deviation**
professional	0.02%	0.015
owner	*99.97%*	*0.017*
other	0.01%	0.008

education	**average**	**standard deviation**
primary and secondary	*99.97%*	*0.01031*
high school	0.01%	0.01219
university	0.01%	0.01597

Capital (million)	**average**	**standard deviation**
301 YTL and above (CAP 1)	0.02%	0.01304
151-300 YTL (CAP 2)	0.01%	0.01219
51-150 YTL (CAP 3)	0.02%	0.01304
50 and below (CAP 4)	*99.95%*	*0.02210*

labor force	**average**	**standard deviation**
250 and above (LAB 1)	0.01%	0.01129
150-249 (LAB 2)	0.10%	0.00100
50-149 (LAB 3)	8.14%	0.27342
49 and below (LAB 4)	*91.82%*	*0.27407*

Table 3: Descriptive statistics of SMEs in Turkey (continued)

web page	average	standard deviation
yes	38%	0.486
no	*62%*	*0.514*

export	average	standard deviation
yes	23%	0.419
no	*77%*	*0.581*

quality certificates	average	standard deviation
ISO9000	7.55%	0.264
ISO14000	0.35%	0.059
HACCP	0.93%	0.096
TSE	*13.67%*	*0.344*
CE	1.97%	0.139
ISO1649	0.27%	0.052

credit usage	average	standard deviation
yes	35%	0.475
no	*65%*	*0.525*

type of credit	average	standard deviation
working capital credit	*25.90%*	*0.438*
investment credit	7.66%	0.266
export credit	4.37%	0.204
collateral credit	18.64%	0.389
guarantee credit	7.99%	0.271
credit guarantee fund	0.27%	0.052
open credit	10.22%	0.303

new investment	average	standard deviation
yes	*75%*	*0.431*
no	25%	0.569

VI. The Model and Empirical Findings

The logistic model is used to analyze the factors affecting the credit usage of SMEs in Turkey. This issue is important to understand the needs and expectations of SMEs and also crucial for BASEL II implementation in Turkey.

Depending on the KOSGEB data of SMEs all over Turkey, the key variables affecting the decision of credit usage in the Model 1 is as follows;

1. the establishment year (YEAR 1, 2, 3, 4, 5)[12],
2. the legal status of SMEs (CORPORATION, REAL, LIMITED, OTHER),
3. the management style of SMEs (PROFESSIONAL, OWNER, OTHERMAN)
4. the education level of SME managers (PRIMARY AND SECONDARY, UNIVERSITY, HIGH SCHOOL),
5. the amount of working capital SMEs (CAP 1, 2, 3, 4) have and
6. the labor force (LAB 1, 2, 3, 4).

Model 1: The Credit Usage of SMEs

Binary Logit - Estimation by Newton-Raphson
Convergence in 5 Iterations. Final criterion was 0.0000000 < 0.0000100
Dependent Variable CREDIT USAGE
Usable Observations 47063 Degrees of Freedom 47047
Log Likelihood -28966.189093
Average Likelihood 0.5403831
Pseudo-R**2 0.0574579
Log Likelihood(Base) -30327.175376
LR Test of Coefficients(15) 2721.9726
Significance Level of LR 0.0000000

[12] The base category among cut off values is selected for each variable depending on the highest value they have, i.e. the highest percentage was taken from each section. For instance, regarding the establishment year, the % 43 of SMEs are in the YEAR 2 category. Hence, it was taken as the base category for logistic regression calculations. Other variables were also taken in the same logic.

Variable	Coeff	Std Error	T-Stat	Signif
1. YEAR1	-0.350960852	0.023198556	-15.12856	0.00000000(*)
2. YEAR3	0.101266059	0.029756809	3.40312	0.00066620(*)
3. YEAR4	-0.002497659	0.062428135	-0.04001	0.96808632
4. YEAR5	0.123496924	0.036210614	3.41052	0.00064840(*)
5. CORPORATION	0.482939369	0.029002647	16.65156	0.00000000(*)
6. REAL	-0.917021875	0.025456978	-36.02242	0.00000000(*)
7. OTHER	-0.165527011	0.052748799	-3.13802	0.00170091(*)
8. PROFESSIONAL	0.969089363	0.654239330	1.48125	0.13854104
9. OTHERMAN	1.400316046	1.344420342	1.04158	0.29760827
10. UNIV1RSITY	-0.384441443	0.016249635	-23.65847	0.00000000(*)
11. CAP1	0.939318227	0.745702116	1.25964	0.20779828
12. CAP2	0.721826266	0.817040993	0.88346	0.37698565
13. CAP3	1.297596853	0.766712579	1.69242	0.09056663(*)
14. LAB1	1.026255376	0.872715104	1.17593	0.23962124
15. LAB2	0.000000000	0.000000000	0.00000	0.00000000(*)
16. LAB3	0.019813759	0.036274240	0.54622	0.58491389

(*) statistically significant at %95 confidence interval.

Base category: YEAR2, OWNER, LIMITED, PRIMARY AND SECONDARY, CAP4, LAB 4.

The second model with the key variables affecting the decision of credit usage in the is as follows;

1. the establishment year (YEAR 1, 2, 3, 4, 5),
2. the legal status of SMEs (CORPORATION, REAL, LIMITED, OTHER),
3. the management style of SMEs (PROFESSIONAL, OWNER, OTHERMAN)
4. the education level of SME managers (PRIMARY AND SECONDARY, UNIVERSITY, HIGH SCHOOL),
5. the amount of working capital SMEs (CAP 1, 2, 3, 4) have
6. the labor force (LAB 1, 2, 3, 4)
7. the quality certificates the SMEs have (ISO9000, ISO14000, TSE, CE, HACCP)

Model 2: The Credit Usage of SMEs

Binary Logit - Estimation by Newton-Raphson
Convergence in 5 Iterations. Final criterion was 0.0000000 < 0.0000100
Dependent Variable CREDIT USAGE
Usable Observations 47063 Degrees of Freedom 47043
Log Likelihood -28753.353758
Average Likelihood 0.5428325
Pseudo-R**2 0.0663740
Log Likelihood(Base) -30327.175376
LR Test of Coefficients(19) 3147.6432
Significance Level of LR 0.0000000

Variable	Coeff	Std Error	T-Stat	Signif
1. YEAR1	-0.328772863	0.023331716	-14.09124	0.00000000(*)
2. YEAR3	0.079129417	0.029963961	2.64082	0.00827057(*)
3. YEAR4	-0.052973381	0.063115881	-0.83930	0.40129901
4. YEAR5	0.077983581	0.036600389	2.13068	0.03311582(*)
5. CORPORATION	0.391245814	0.029580910	13.22629	0.00000000(*)
6. REAL	-0.847231446	0.025738913	-32.91637	0.00000000(*)
7. OTHER	-0.149336486	0.053069303	-2.813 99	0.00489308(*)
8. PROFESSIONAL	0.985535816	0.650476402	1.51510	0.12974746
9. OTHERMAN	1.426157074	1.342601134	1.06223	0.28812930
10. UNIVERSITY	-0.475738668	0.017076240	-27.85968	0.00000000(*)
11. CAP1	0.998486971	0.744518678	1.34112	0.17988233
12. CAP2	0.755370320	0.816796427	0.92480	0.35507187
13. CAP3	1.326999042	0.766465556	1.73132	0.08339427
14. LAB1	0.997493294	0.885674848	1.12625	0.26005876(*)
15. LAB2	0.000000000	0.000000000	0.00000	0.00000000(*)
16. LAB3	0.010344301	0.036497797	0.28342	0.77685289
17. ISO9000	0.578044963	0.038287668	15.09742	0.00000000(*)
18. ISO14000	0.169706288	0.163739919	1.03644	0.29999781
19. TSE	0.276867897	0.029280933	9.45557	0.00000000(*)
20. CE	0.057582663	0.070526116	0.81647	0.41422971
(*) statistically significant at %95 confidence interval.				

Base category: YEAR2, OWNER, LIMITED, PRIMARY AND SECONDARY, CAP4, LAB 4.

Model 1 and Model 2 are similar in nature. So, we rather choose to explain one of the models and the other model could be explained in the same way. Since the Model 2 is extended version, we interpret this model as flows:
The variables, namely establishment year, legal status, education level of managers, labor force and TSE quality certificate have statistically significant results in the Model 2. This means that regarding the establishment year variable; the older the company, the less will be the need for credit usage. This situation has an exception for relatively new established SMEs since the variable has a negative sign in the model 2. The reason behind this difference may be due to severe economic crises in this period (YEAR 1= 2000-2007). SMEs do not prefer to use credits from banking sector.
The level of governance affects the usage of credit amounts from banking sector since most of the banks in Turkey require BASEL II principles implicitly. For this reason, although the sign of corporation is positive, the others (real person and other) have the negative sign, indicating an inverse relationship between credit usage and level of corporate governance. In addition, the educational level of managers affects the credit usage decision for SMEs in Turkey.
If there is a growth potential for a SME, there is a need for credit usage for them. This can be monitored via the labor force they have. The more labor they have, the more need for credit usage. This is a natural outcome of economies of scale in general.
The quality certificates such as ISO 9000 and TSE are the certificates used widespread in Turkey. This is reflected in the Model 2 as having statistically significant parameters found. The quality certificates can be treated as the good sign of corporate governance and improved work flows and enhanced internal control mechanisms. These are important for the implementation of both corporate governance and BASEL II principles as a whole.

VII. Concluding Remarks

The level of corporate governance is low for SMEs in Turkey. This situation will lead to a financial pressure on the SMEs. With the implementation of BASEL II in Turkey, the credit usage facilities for the companies will be limited and also the rating system will lead to an increase in the cost of capital.
Depending on empirical findings mentioned above, there is a positive relationship between the corporate governance and credit usage. BASEL II principles bring mandatory regulations on the credit allocation system and this will directly affect the Turkish SMEs performance. For this reason, the necessary precautions should be taken before BASEL II principles fully adopted in Turkey to protect SMEs from hostile threats and global crisis.

Although it was not the intention of this working paper to analyze in detail, one of the critical points of BASEL II principles is that composition of the collaterals for credits will be changing. Regarding the collateral composition of SMEs in Turkey, this major change may lead to liquidity risk and increase the cost of funds available for SMEs.
In conclusion, the Turkish SMEs are not ready to apply BASEL II principles and they need support and technical assistance to improve working conditions and corporate governance structure in their daily operations which are crucial for them to be competitive in such a global economy.

References

Abor , J. (2007): Corporate Governance and Financing Decisions of Ghanaian Listed Firms, Corporate Governance: International Journal of Business in Society, 7.

Altman E. I., Saunders A. (2001): An analysis and critique of the BIS proposal on capital adequacy and ratings, Journal of Banking and Finance 25: 25-46.

Anderson R., Mansi, S. and Reeb, D. (2004): Board Characteristics, Accounting Report Integrity and the Cost of Debt, Journal of Accounting and Economics, 37, 315-342.

Andrew Powell (2004): Basel II and Developing Countries: Sailing through the Sea of Standards, Universidad Torcuato Di Tella and The World Bank, World Bank Policy Research Working Paper, No. 3387, September 2004.

Aldrich, J. H., and Nelson, F. D. (1984): Linear probability, logit, and probit models, Thousand Oaks, CA: Sage. Begg, C.

BDDK (2004): Basel-II Quantitative Study (QIS-TR) Evaluation Report.

Berger , P. G., Ofek, E. and Yermack, D. L. (1997): Managerial Entrenchment and Capital Structure Decisions, Journal of Finance, 52(4), 1411-1438.

Calem P. S., LaCour-Little M. (2004): Risk-based capital requirements for mortgage loans, Journal of Banking and Finance 28, 647–672.

Cesare Calari and Stefan Ingves (2002): Implementation of the Basel Core Principles for Effective Banking Supervision, Experiences, Influences and Perspectives, World Bank and IMF, Sept 23 2002.

DeMaris, A. (1995): A Tutorial in Logistic Regression, Journal of Marriage and the Family, Vol. 57, No. 4, (Nov., 1995), pp. 956-968.

Fama , E., and Jensen, M. (1983): Separation of Ownership and Control, Journal of Law and Economics, 26(2), 301-325.

Fisher, E. and Reuber, R. (2000): Industrial Clusters and SME Promotion in Developing Countries, Commonwealth Trade and Enterprise Paper, No.3, Commonwealth Secretariat.

Fosberg , R.H. (2004): Agency Problems and Debt Financing: Leadership Structure Effects, Corporate Governance: International Journal of Business in Society, 4(1), 31-38.

Friend , I. and Hasbrouck, J. (1988): Determinants of Capital Structure, Research in Finance, 7(1), 1-19.

Friend , I. and Lang, L.H.P. (1988): An Empirical Test of the Impact of Managerial Self interest on Corporate Capital Structure, Journal of Finance, 47, 271-281.

Griffith-Jones , S., S. Spratt (2001): Will the Proposed New Basel Accord have a Net Negative Effect on Developing Countries, Institute of Development Studies, University of Sussex.

Güler Aras (2002): Türk KOBİ'lerinin Küreselleşme Sürecinde Yeni Rolleri ve Sorunları, Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul.

Harris , M. and Raviv, A. (1988): Corporate Control Contests and Capital Structure, Journal of Financial Economics, 20, 55-86.

Hanushek, E. A., and Jackson, J. E. (1977): Statistical methods for social scientists, New York: Academic Press.

Jensen , M. C. (1986): Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance and Takeovers, American Economic Review, 76, 323-329.

Jensen , M.C. and Meckling, W.H. (1976): Theory of the Firm: Managerial Behaviour, Agency Costs and Capital Structures, Journal of Financial Economics, 3, 305-360.

Keasey , K., Thompson, S. and Wright, M. (1997): Introduction: The Corporate Governance Problem - Competing Diagnoses and Solutions, in K. Keasey, S. Thompson. and M. Wright (Eds.), Corporate Governance: Economic and Financial Issues, 1997, Oxford University Press: Oxford, p. 1-17.

Leland , H. and Pyle, D. (1977): Information Asymmetries, Financial Structure and Financial Intermediation, Journal of Finance, 44, 771-787.

Linnell I. (2001): A critical review of the new capital adequacy framework paper issued by the Basle Committee on Banking Supervision and its implications for the rating agency industry, Journal of Banking and Finance 25: 187-196.

Lipton , M. and Lorsch, J.W. (1992): A Modest Proposal for Improved Corporate Governance?', Business Lawyer, 48, 59-77.

Mustafa Kemal Yilmaz, and Ali Kucukcolak (2007): Effects of BASEL-II Standards on Small-Medium Size Enterprises: Evidence from the Istanbul Stock Exchange, Available at SSRN: http://ssrn.com/abstract=996915
Maddala, G. S. (1983): Limited dependent and qualitative variables in econometrics, Cambridge, England: Cambridge University Press.
Perli R., Nayda W. I. (2004): Economic and regulatory capital allocation for revolving retail exposures, Journal of Banking and Finance 28, 789–809.
Pfeffer , J. and Salancick, G.R. (1978) The External Control of Organisations: A Resource-dependence Perspective. Harper & Row, New York.
Pfeffer, J. (1973): Size, Composition and Function of Corporate Boards of Directors: the Organisation-environment linkage, Administrative Science Quarterly, 18, 349-364.
Resti A., Sironi A. (2007): The risk weights in the New Basel Capital Accord: Lessons from bond spreads based on a simple structural model, Journal of Financial Intermediation 16: 6490.
Sironi A., Zazzara C. (2003): The Basel Committee proposals for a new capital accord: implications for Italian banks, Review of Financial Economics 12: 99–126.
Stulz , R. (1988): Managerial Control of Voting Rights: Financing Policies and the Market for Corporate Control, Journal of Financial Economics, 20, 25-54.
Wen , Y., Rwegasira, K. and Bilderbeek, J. (2002): Corporate Governance and Capital Structure Decisions of Chinese Listed Firms, Corporate Governance: An International Review, 10, 2, 75-83.

Oturum / Session I-B

KOBİ'LERİN GÜNCEL FİNANSMAN SORUNLARI VE BASEL II UYGULAMALARININ ÖNGÖRÜLEN ETKİLERİ

BASEL II'YE GEÇİŞ SÜRECİNDE KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNLARI: KONYA İLİ ÖRNEĞİ

C.Coşkun Küçüközmen, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
H. Dilek Oğuz, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri son derece önemlidir. Buna rağmen, Muhtelif kaynaklar KOBİ'lerin reel sektöre verilen krediler içinde önemli bir paya sahip olmadığını ifade etmektedir. Eğer gerçekten KOBİ'lerin reel sektör kredileri içindeki payı düşükse (%10 civarında) bu durum KOBİ'lerin ekonomideki yeri ve öneminin açıklanması açısından bir çelişki arz etmektedir. Bu konuda sağlıklı bilgiye ulaşılması kolay değil ancak mümkündür. Gerçek rakamlara ulaşılamamasının başta gelen nedenleri arasında kayıt dışılık gösterilmektedir.

T. Halk Bankası tarafından yapılan araştırmada, Türkiye'de KOBİ'lerin %88'inin dış kaynak kullandığı, %12'sinin ise kredi talep etmediği tespit edilmiştir. Finansman kaynaklarının %71'inin banka kredisi kalan kısmının ise ortaklardan avans (%10) ve yakın çevreden (%19) sağlandığı görülmektedir. İşletmelerin kredi kullanmama nedenlerine bakıldığında; en önemli sorunun % 40'lık bir oranla teminat şartlarının ağır ve formalitenin fazla olması oluşturmakta, bunu % 33 ile kredi faizinin yüksek olması, % 23 ile özsermayenin yeterli olması, % 4 ile kredi vadesinin kısa olması izlemektedir.

Bu çerçevede KOBİ'ler gerek kendi yapılanmaları gibi içsel, gerekse finansal istikrarsızlık, alternatif finansman olanaklarının yetersizliği ve uygulanabilir stratejilerin olmaması gibi dışsal nedenlerden kaynaklanan finansman sorunları yaşamaktadırlar. Büyük şirketler yatırım finansmanı sorunlarını banka kredileri veya halka arz yoluyla çözerken, düşük özkaynakla çalışan KOBİ'ler için yatırım sürecinde kaynak bulmak kolay olmamaktadır.

KOBİ'ler genellikle işletme sahibi ile yöneticinin aynı olduğu aile şirketlerinden oluşmakta olup büyük kısmı halka arz yoluyla fon teminine; yönetimini kaybetme, başkalarına hesap verme ve kar paylaşma endişesiyle başvurmamaktadırlar. Diğer taraftan KOBİ'lerin bir kısmı bilinçli olarak küçük kalmayı ve bu yolla bazı yasal yükümlülüklerden muaf olmayı tercih etmektedirler. Öte yandan, KOBİ'lerin çoğu kurumsallaşamama nedeniyle kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusunda yeterli altyapıya da sahip değillerdir.

Yapılan bu çalışmada, KOBİ'lerin finansman sorunları için alternatif çözüm önerileri geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Buna yönelik olarak, Konya Organize Sanayi Bölgelerinde anketler uygulanmış ve ulaşılan veriler yoruma dayalı bir şekilde analiz edilmiştir.

Giriş

KOBİ'ler, toplam işletmelerin %99,89'unu, toplam istihdamın %61,1'ini, toplam sermaye yatırımlarının %56,5'ini, toplam üretimin %37,7'sini oluşturmaktadır (KOSGEB, 2006). Buna rağmen, yarattıkları katma değer %34 (OECD, 2004) düzeyinde kalmıştır. KOBİ'ler Türkiye ekonomisinde sayısal anlamda büyük yer tutmakla beraber yeterli katma değer yaratamamaktadır. İstihdama olan katkıları, yatırımlardan aldıkları pay, ihracat ve GSMH'ye olan katkıları oldukça düşük kalmaktadır (Aydoğmuşoğlu, 2007). Ancak, ekonomide sayısal olarak kapladıkları alan göz önüne alındığında KOBİ'lere ve gelişimlerine etki eden her türlü etkenin doğrudan ülke ekonomisini etkilediği de ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle 2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda KOBİ'ler ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

KOBİ'lerimizin, AB ve OECD ülkeleri KOBİ'leri ile karşılaştırıldığında, düşük işgücü ve ciro ortalaması yönünden farklılık arz ettikleri görülmektedir. Teknolojiye erişim, yeniliklerin takibi ile yatırım ve finansmana erişim alanlarında da bu ülkelerden geri kalmaktadırlar. Ancak finansmana erişim aslında bütün ülkelerin ortak sıkıntı alanıdır (OECD, 2004). Ülkemizde yıllarca süren yüksek enflasyon, yüksel reel faiz ve yaşanan develüasyon; belirsizliğin artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla (özellikle ilk iki durum), tasarrufların yeterince krediye yönelememesine ve bankaların düşük miktarda fonlarla çalışmasına sebep olmuştur. Bankaların da bu küçük miktarda fonları daha az riskli olan büyük şirketlere kredi vererek veya yüksek getirili ve risksiz olduğu kabul edilen devlet tahvili tutarak değerlendirdiği gözlenmiştir. Ayrıca KOBİ'lere küçük miktarlarda verilen kredilerin işlem maliyetleri nedeniyle kar marjları düşük kalmaktadır (OECD, 2006). Bu durum KOBİ'lerin bankalardan alabildikleri kredinin küçülmesine sebep olmuştur.

Basel-II kapsamındaki KOBİ tanımı (50 milyon Avro ciro) kullanılarak BDDK tarafından düzenlenen ve 23 bankanın katıldığı "Sayısal Etki Çalışması"nda (QIS-TR)[1] çalışmasına katılan bankaların verdikleri bilgiler sonucunda; KOBİ'lerce kullanılan nakdi kredilerin toplam nakdi kredilere oranı %18,6; KOBİ'lerce kullanılan toplam kredilerin ise toplam kredilere oranı %8,8 çıkmıştır (Yüksel, 2005). Bununla beraber; bankalar KOBİ tanımıyla ilgili yeterli bilgilere ulaşamadıklarında ilgili şirketleri büyük ölçekli şirket olarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Bu sebeple, daha net verilerle bu oranların artması beklenmektedir.

KOSGEB'in 40.000 işletmeyi kapsayan araştırmasına göre KOBİ'lerin %30,48'i kredi kullanmaktadır. Bu nedenle, KOBİ'lerin risk sermayesi, iş melekleri, faktöring, finansal kiralama (leasing) ve sermaye piyasaları gibi alternatif finansman yöntemlerinden yararlanmaları gerekmektedir. Ancak KOBİ'lerin çoğunun bu konularda yeterli bilgi, kapasite ve altyapıya sahip olmadıkları belirlenmiştir (OECD,2006). Bu sorunların yanı sıra, KOBİ'lerin kayıt dışı olarak nitelenen alanlarda faaliyet göstermeleri de birçok finansal imkana erişmelerinin önünde engel teşkil etmektedir. Basel-II KOBİ'lerin kayıt içine alınmaları ve finansal imkanlara erişebilmeleri konusunda bir fırsat sağlayacaktır.

KOBİ'lerin büyümesini engelleyen bir diğer etken de 1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği (GB) olmuştur. GB ile KOBİ'ler üzerindeki rekabet baskısı artmış hatta bu durum ilk defa *KOBİ Eylem Planı* yapılmasına sebep olmuştur (OECD, 2004). KOBİ'lerin rekabet edebilmeleri için AR-GE yatırımları yapmaları veya özsermayelerini artırarak yeni yatırımlar yapmaları gerekmektedir. Bu durum da finansmanın temini şartını beraberinde getirir (Aydın, 2007). Ne var ki, büyük şirketler yatırım finansmanı sorununu banka kredileri veya halka arz yoluyla çözerken, düşük özkaynakla çalışan KOBİ'ler için yatırım sürecinde kaynak bulmak kolay olmamaktadır.

KOBİ'ler genellikle işletme sahibi ile yöneticinin aynı olduğu aile şirketlerinden oluşmaktadır. Bu nedenle KOBİ'ler halka arz yoluyla fon teminini; yönetimi kaybetme korkusu, başkalarına hesap verme ve kârı paylaşma endişesiyle reddetmektedirler. KOBİ'lerin bir kısmı bilerek küçük kalmayı ve bu yolla bazı mevzuattan muaf olmayı tercih etmişlerdir. Öte yandan KOBİ'lerin çoğu, kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusunda yeterli altyapıya sahip değillerdir, zira yaşadıkları en önemli sorunlardan birisi de kurumsallaşmadır. Bu şirketlerin sermaye piyasalarından yararlanamamalarının sebeplerinden birisi de sermaye piyasası araçlarının ihracından doğacak maliyetler olarak görülmektedir. Diğer yandan bu şirketlerin hisselerinin yüksek risk ve düşük likiditeye sahip olması da talep yönünde sorun yaratmaktadır (Erkurmay, 2000).

Diğer taraftan sermaye piyasası KOBİ'ler için finansman kaynağı sağlayamamaktadır. Ancak KOBİ'lerin sermaye yapılarını güçlendirmeleri ve sermaye piyasalarından daha fazla yararlanabilmeleri için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. 1998 yılında kurulan KOBİ A.Ş[2], İMKB'nin KOBİ Piyasası oluşturma projesi ve SPK tarafından yapılan risk sermayesi şirketleri ile ilgili düzenlemeler bu çalışmalardan bazılarıdır. KOBİ'ler için diğer bir kaynak olanağını ise bankalar sağlamaktadır. Ancak KOBİ'lerin muhasebe ve mali tablo eksiklikleri, özkaynak sorunları ve finansal yönetimde yaşadığı sorunlar bankaların KOBİ'lere kredi verirken daha temkinli olmalarına sebep olmaktadır (Yüksel, 2005).

Daha önce belirttiğimiz üzere, Ülkemizdeki KOBİ'lerin büyük bir kısmı aile şirketi olduğu için; mülkiyet, girişimcilik ve yöneticilik fonksiyonları aynı kişide, yani işletmenin kurucusunda toplanmaktadır. Dolayısıyla, işletme sahibinin bilgisi ve tecrübesi işletmenin finansal başarısını belirleyen asıl etken olmaktadır. Bu nedenle de yönetim kaynaklı sorunlar işletmelerin finansmana erişim konusunda da sıkıntılar yaşamasına neden olmakta, bir çok işletme de mali tablolarının kötü olması nedeniyle, finansman imkanlarından yeterince yararlanmaktan mahrum kalmaktadırlar (Çelik, 2007).

Neticede finansman KOBİ'lerin en önemli sorunudur. Bu sorunlar makro ekonomik koşullardan, KOBİ'lerin kendi yapısal sorunlarından, bankacılık sisteminden, alternatif finansman kaynaklarının yetersizliğinden ve KOBİ'lerin bu kaynakları tanımamasından ve KOBİ'ler için uygun stratejilerin olmamasından kaynaklanmaktadır. Tablo-1'de, KOBİ'lerin finansman sorunlarına ilişkin muhtelif kaynaklardan elde edilen bilgiler derlenmiştir.

---

[1] (http://bddk.org.tr, Erişim Tarihi: 20.03.2008)

[2] KOBİ A.Ş büyüme ve ihracat potansiyeli olan ancak finansman sıkıntısı yaşayan KOBİ'lere ortak olarak finansal destek sağlamaya çalışmaktadır.

Tablo 1: KOBİ'lerin Finansman Sorunları

KOBİ yapılarından kaynaklanan sorunlar	Ekonomik yapıdan kaynaklanan sorunlar	Bankacılık sisteminden kaynaklanan sorunlar	Alternatif finansman kaynaklarının yetersizliği	KOBİ'ler için uygun stratejiler olmaması
Özkaynak ve işletme sermayesi yetersizliği	Finansal istikrarsızlık	Bankaların KOBİ'lere yönelik yeterli stratejilerinin olmaması	Risk sermayesi, Şirket birleşmeleri	Kamu otoriteleri ve KOBİ birliklerinin uzun vadeli strateji geliştirmemiş olması
Bilanço şeffaflığı olmaması, kayıt dışılık	Sık yaşanan finansal krizler	Kredi maliyetlerinin yüksekliği	Aktif KOBİ borsaları	Teşviklerden yeterince yararlanamama
Bilgi yetersizliği ve yanlış yatırımlar	Yüksek faiz oranları	Teminatlarda esnekliğin olmaması	Diğer finansal araçlar[3]	
Teminat sorunu	Döviz kurlarındaki istikrarsızlık		Sermaye piyasalarının gereklerini yerine getirememe	
Profesyonel yönetici ve finans uzmanı istihdam edilmemesi				
Kredibilitelerinin düşük olması				
Aile şirketi olma ve kurumsallaşamama				

Kaynak: Aras, 2007; TBB, 2006 ; Çelik, 2007; Bulmuş , Oktay ve Törüner, 1990 ;Özgen ve Doğan ,1997, yazarların derlemesi.

Çalışmanın Amacı

Konya son yıllarda gerek tarımda yaşanan güçlükler gerekse de yapılan yeni yatırımlar sebebiyle tarım bölgesi olmaktan çıkıp sanayi bölgesi olmaya doğru adım atmıştır. Sadece Konya'da değil Türkiye'nin bütün bölgelerinde, satılan tarım makineleri üretimi ile başlayan ve gıda sanayi ile devam eden yatırımlar sanayileşmeyi başlatmıştır. Özellikle motorlu kara taşıtlarına yedek parça üretiminde ciddi bir tedarikçi durumundadır. Renault, Fiat, Toyota, Hyundai and Honda gibi binek taşıtlarının yanında, Ford, Mercedes Benz ve Iveco gibi sanayi ticari taşıtlar üreten firmaların Konya'da montaj alanları bulunmaktadır. Şu anda Konya'da her türlü makine ve teçhizatın yapımı mümkündür ve üretilen ürünler Avrupa Kalitesinde değerlendirilmekte ve Orta Doğu, Afrika ve Avrupa ülkelerinde satılmaktadır. Ayrıca 2007 yılında, İstanbul Sanayi Odası'nın gerçekleştirdiği (İSO) "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu' Araştırması'nın sonuçlarına göre Konya'dan 6 şirket bu sıralamaya girmiştir. TÜİK'in 2007 ihracat rakamlarına göre Türkiye sıralamasında 15. Durumda olan Konya aynı zamanda Orta Anadolu'da önemli bir teknoloji odağı olarak öne çıkmaktadır[4]. Ekonomist Dergisi'nin 2007 yılında gerçekleştirdiği "Anadolu'nun En Büyük Şirketleri" araştırmasında, en büyük 50 işletme arasında Konya'da faaliyet gösteren iki işletmeyer almaktadır[5]. Konya bu yönüyle, Anadolu Kaplanları olarak tanımlanan iller arasında yer almaktadır.

Yapılan bu çalışmanın amacı; 2006 yılında Financial Times Gazetesi'nin, Foreign Direct Investment (FDI) ekinde[6], 89 ümit veren şehir arasında, Güney Avrupa / Türkiye bölgesinde en iyi ekonomik potansiyele sahip olma kategorisinde, Manisa'dan sonra ikinci sırada yer alan Konya'da, Basel-II'nin imalat sanayicileri tarafından hangi ölçüde bilindiğini ve sanayicilerin ne gibi hazırlıklar yaptıklarını araştırmak ve çıkan sonuçlar çerçevesinde KOBİ'lere alternatif finansman önerilerinde bulunmaktır.

[3] Leasing, faktöring, forfaiting

[4] (http://www.tuik.gov.tr Erişim Tarihi: 21.03.2008)

[5] (http://www.ekonomist.com.tr Erişim Tarihi: 21.03.2008)

[6] (http://www.fdimagazine.com, Erişim tarihi: 21.03.2008)

Veri ve Metodoloji

Çalışma kapsamında Konya Sanayi Odasına bağlı olan ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizatı imalatı, makine ve teçhizatı hariç metal eşya sanayi, derinin tabaklanması ve işlenmesi imalatı, gıda ürünleri ve içecek imalatı ve motorlu kara taşıtları, römork ve yarı römork imalatı alanında faaliyet gösteren 910 adet firmanın %10'u olan ve tesadüfi (random) örnekleme tekniğiyle belirlenen 91 adet firmayı kapsayan bir anket uygulanmak istenmiştir. Bu sektörler DPT'nin illerde öne çıkan sanayi sektörleri çalışmasından yararlanılarak belirlenmiştir[7]. DPT'nin çalışmasında belirtilmemiş olmasına rağmen deri sektörü Konya için önemli bir yere sahip olduğu kabul edildiği için örnekleme dahil edilmiştir. Her bir sektörden görüşülecek işletme sayısına oransal örnekleme yoluyla karar verilmiştir. Buna göre gıda ürünleri ve içecek imalatı sektöründen 21, makine ve teçhizat hariç metal eşya sektöründen 14, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizatı sektöründen 26, motorlu kara taşıtları römork ve yarı römork imalatından 25 ve derinin tabaklanması ve işlenmesi imalatı sektöründen 5 işletmeyle görüşme yapılması planlanmıştır. Sektör ayrımları NACE Rev. 3 sistemine göre yapılmıştır. Ancak 13 firma ile çeşitli sebeplerden dolayı görüşülememiştir. Bu firmalardan bazılarının yerine diğer firmalar ikame edilmeye çalışılmıştır. Ancak zaman kısıtı nedeniyle sonuç olarak 70 firmanın bilgilerine ulaşılmıştır. Bu firmalardan 2007 bilanço ve gelir tabloları hazır olmayabileceği düşüncesiyle, 2006 yılına ait özkaynak, aktif toplamı, faiz ve vergi öncesi kar ve faiz giderleri ve ciro bilgileri istenmiş, ancak 15'inin aktif toplamı, faiz ve vergi öncesi kar ve faiz giderleri bilgilerine, 5 tanesinin de ciro bilgilerine ulaşılamamıştır. Çalışma 12-13-14 Mart 2008 ve 24-25-26 Mart 2008 tarihleri arasında *Konya Sanayi Odası*'nın ve *Milli Prodüktivite Merkezi*'nin yardım ve destekleriyle yüz yüze görüşme tekniğiyle 38 adet soru sorularak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma Konya Sanayi Odası, Konya Valiliği ve Milli Prodüktivite Merkezi tarafından yürütülen Konya Verimliliği Artırma Projesi kapsamında yer almaktadır.

Anketten elde edilen bilgiler MS Excel programı kullanılarak analiz edilmiş, soruların çoğunun birden fazla cevabı olması sebebiyle grafiksel gösterim tercih edilmiştir.

Analiz Sonuçları

Grafik-1 ulaşılan firmaların sektör bazında dağılımını göstermektedir. Buna göre, motorlu kara taşıtları sektöründe 19, makine ve teçhizat hariç metal eşya imalatı sektöründe 14, makine ve teçhizat imalatı sektöründe 21, gıda sektöründe 16 ve deri sektöründe 3 firma ile görüşülmüştür.

Grafik 1: Faaliyet gösterdikleri sektörler

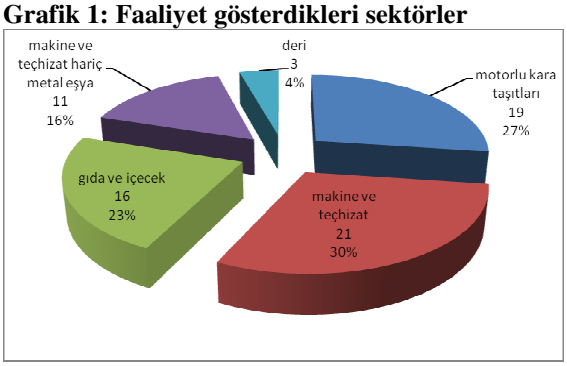

Bu firmaların ne kadar süredir faaliyet gösterdikleri Grafik-2'de yer almaktadır. Firmaların %37'si 11-15 yıl arasında faaliyet göstermektedir. Görüşülen firmalar arasında yeni kurulmuş firma sayısı çok fazla değildir.

[7] (www.dpt.gov.tr, Erişim Tarihi: 20.03.2008).

Grafik 2: Faaliyet süresi

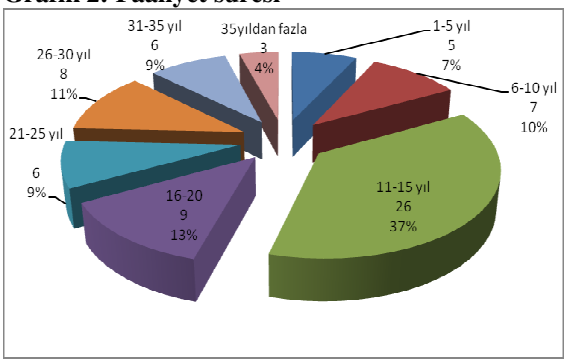

65 işletmenin ciro ve çalışan sayılarına göre yapılan ayrım sonucunda %12'si mikro, %45'i küçük, %37'si orta, %6'sı ise büyük ölçekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır[8]. Ne var ki Basel-II'nin KOBİ tanımına göre, cirosu 50 milyon Avrodan fazla olan işletme bulunmadığı için hepsi KOBİ sınıflandırması içinde yer almaktadır. Grafik-3 işletme tipini, Grafik-4 ise ciro bilgilerini alabildiğimiz işletmelerin cirolarını göstermektedir.

Grafik 3: İşletmenin tipi

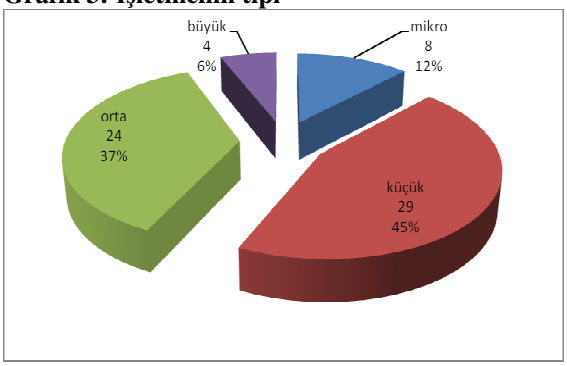

Grafik 4: İşletmelerin ciroları

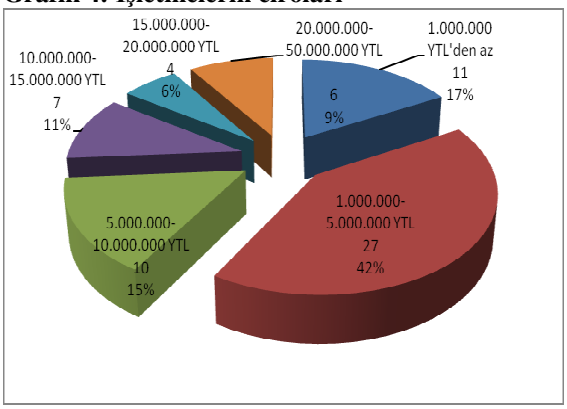

Grafik-5 ve Grafik-6 kaç işletmelerin stratejik plana ve kalite belgesine sahip olduğunu göstermektedir. İşletmelerin %36'sı KOSGEB'e vermek veya kurumsallaşma aşamasında ilerlemek amacıyla stratejik plan yapmıştır. Ayrıca işletmelerin %74'ünün kalite belgesi ve bunun sonucunda da üretime ve görev tanımına ilişkin yazılı metinleri bulunmaktadır. Görüştüğümüz birçok işletme kurumsallaşma için çaba gösterdiğini söylemesine rağmen, bu işletmelerden sadece bir tanesi kurumsallaşma adına ve aile şirketi yapısından uzaklaşmak için profesyonel destek aldığını, hatta işletmeleri için üst düzey yönetici (CEO) ve üst düzey finans yöneticisi (CFO) getirdiklerini ancak bu kişilerin bir süre sonra muhtelif nedenlerle görevlerinden ayrıldıkları ifade etmiştir.

[8] 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete'de "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik".

Grafik 5: Stratejik plan

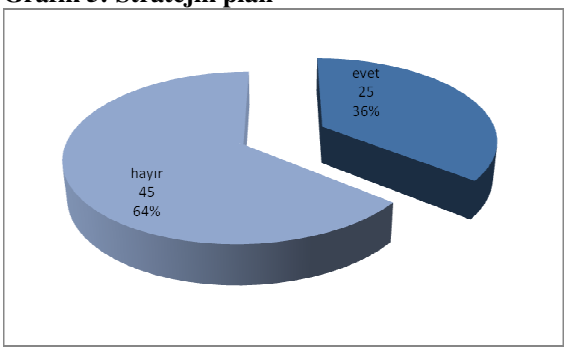

Grafik 6: Kalite belgesi

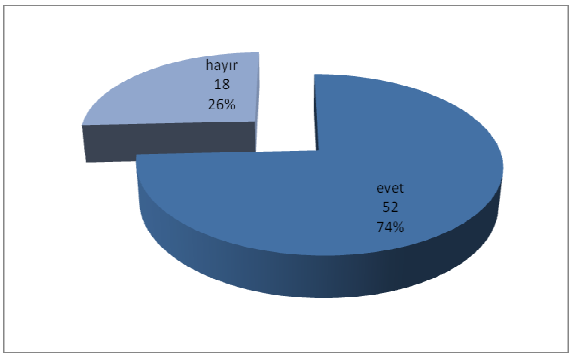

Görüşülen işletmelerin %51'inin doğrudan ihracat yaptığı geri kalanların bir kısmının da dolaylı ihracat yaptığı veya yapmak için çalışmalara başladığı tespit edilmiştir. İhracat yapanlar YTL'nin aşırı değerli olduğunu ve anlaşma yaptıkları dönemde durum böyle olmadığı için çok zarar ettiklerini dile getirmişlerdir. Bu bilgiden işletmelerin kur riskine maruz kaldıkları ancak bu riske karşı herhangi bir önlem almadıkları sonucu çıkarılabilir (Grafik-7).

Grafik 7: Pazar yapısı

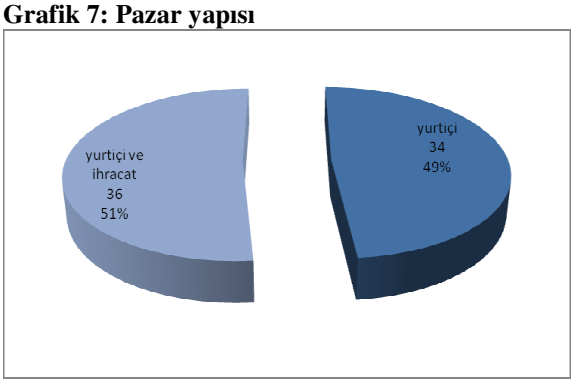

Kapasite kullanım oranları bilgisine erişilemeyen iki işletme bulunmaktadır. %80'den fazla kapasite ile çalışan işletme sayısı 16 iken, işletmelerin %43'ü %60-%79 kapasiteyle, %28'i ise %30-%59 kapasiteyle çalışmaktadır. %30'dan az kapasiteyle çalışan işletme sayısı dörttür. Üç firma ise %100 kapasite ile çalıştıklarını belirtmişlerdir. Kapasite kullanım oranları düşük olan firmalara bunun sebepleri sorulmuştur. Sonuçlar Grafik-9'da yer almaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, iç talep yetersizliği düşük kapasite kullanımının en önemli sebebi olmaktadır. Diğer sebepler ise sırasıyla finansman, hammadde temin sıkıntısı, işgücü problemleri (kalifiye işgücü sıkıntısı yaşandığı belirtilmiştir), teknolojik eksiklik ve yetersizlikler ile dış talep yetersizliği olmaktadır (Grafik-8-9).

Grafik 8: Kapasite kullanım oranları

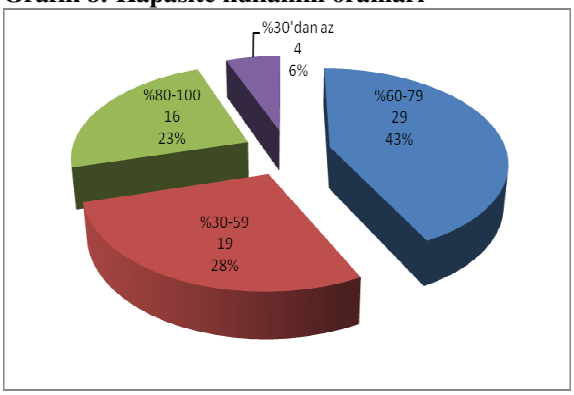

Grafik 9: Tam kapasite çalışmama sebepleri

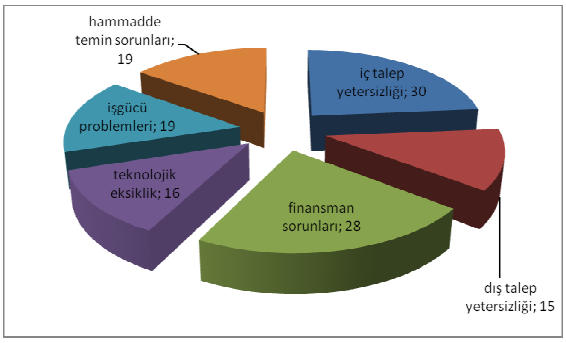

Grafik 10:Profesyonel bir finans sorumlusunun varlığı

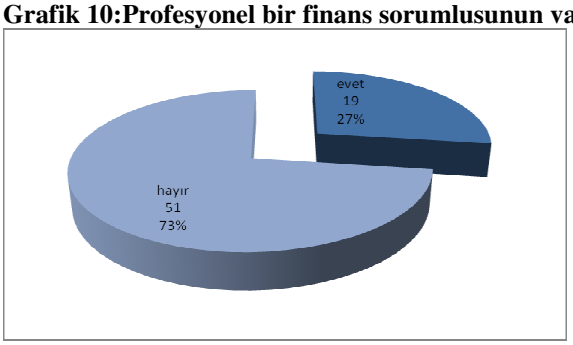

70 adet firmanın 19 tanesinin ayrı finans sorumlusu bulunmaktadır. Ankete katılan işlemelerin büyük bir kısmında finans faaliyetleri sadece muhasebe aşamasında kalmakta ve bu işleri yeterli uzmanlığa sahip olmayan kişiler yürütmektedir (Grafik-10).

Grafik 11: Faaliyetlerinde sıkıntı yaşadıkları alanlar

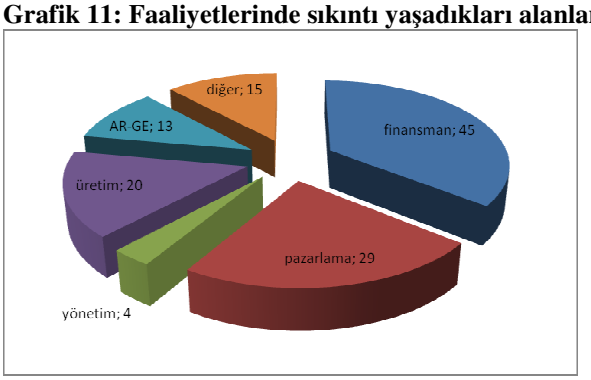

İşletmelerin faaliyetleri sürecinde sıkıntı yaşadıkları alanların en başında finansman gelmektedir (Grafik-11). Finansman sorununu sırasıyla pazarlama, üretim, diğer sorunlar, AR-GE ve yönetim izlemektedir. Diğer sorunlar makro ekonomik sıkıntılar, rekabet ortamı ve piyasadaki belirsizlik, hammadde fiyatlarındaki ani artış, tarım sektöründe yaşanan kuraklık ve mevsimsel sorunlar ve tecrübesizlik sonucu yapılan yanlış yatırımlar olarak belirtilmiştir.

Grafik 12: Finansman konusundaki sıkıntılar

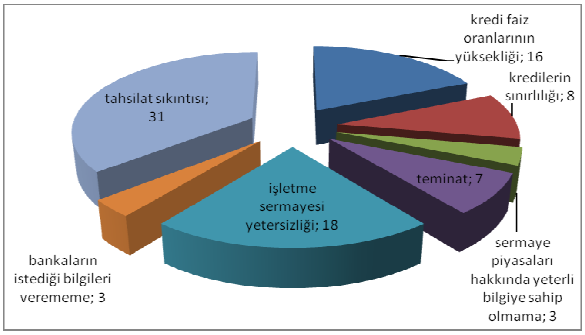

Finansman konularındaki sıkıntıların başında alacaklarını tahsil edememe ve bu nedenle borcunu ödeyememe sorunu gelmektedir. Bu sorunu işletme sermayesinin yetersizliği ve kredi faiz oranlarının yüksekliği, kredilerin sınırlılığı, istenen teminatı verememe ve bankaların istediği belge ve bilgileri uygun bir şekilde temin edememe sıkıntısı izlemektedir. Firmalardan 3 tanesi ise sermaye piyasaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ancak sermaye piyasalarından yararlanmak istediklerini eklemişlerdir (Grafik-12).

Grafik 13: Fon ihtiyacını karşılama yolları

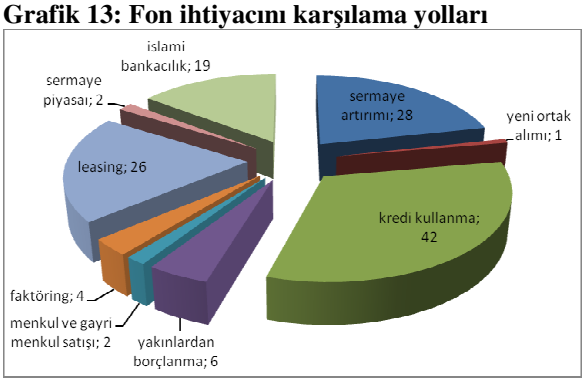

İşletmeler finansman sıkıntılarını (fon ihtiyaçlarını) karşılamak için önce kredi kullanma, daha sonra sermaye artırma yolunu tercih etmişlerdir. Bu yöntemleri leasing, İslami bankacılık ve yakınlardan borçlanma izlemiştir. Firmaların sadece iki tanesi sermaye piyasalarından yararlandığını, 4 tanesi de faktöring hizmetini kullandığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra, görüşülen firmalardan 2 tanesi sermaye piyasalarını araştırdıklarını ve sermaye piyasalarından yararlanmaya çalışacaklarını söylemiştir. Sermaye artırımı da özsermaye ile finansman yöntemi olduğu için, işletmelerin finansman sorunlarını büyük oranda kredi kullanarak ve özsermayeleri yardımıyla aşmaya çalıştıkları sonucu ortaya çıkmaktadır (Grafik-13).

Grafik-14'te firmaların yabancı finans kaynaklarından ne kadar yararlandıkları gösterilmektedir. Firmaların dokuz tanesi yabancı finans kurumlarından yararlandıklarını düşünmektedir. Ancak bu firmaların yedi tanesi bu kaynağı AB projelerinden gelen hibeler olarak görmektedir. Bir tanesi yurtdışından vergi ve düşük faiz avantajından yararlanmak için kredi alırken, bir tanesi de akreditif kullanmıştır.

Grafik 14: Yabancı finans kaynaklarından yararlanabilme

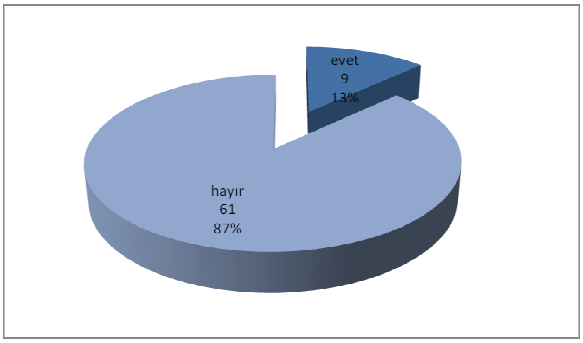

Kullanılan kredi türlerinin başında ticari krediler gelmektedir. Görüşülen sanayicilerin 21 tanesi teşvik kredilerinden (KOSGEB) yararlanmıştır. İslami bankacılık yoluyla fon temin eden 19 kişi katılım bankalarından ve finans kurumlarından faydalanırken, yedi firma yatırım ve kalkınma bankalarından destek almıştır. Ayrıca işletmeye taşıt alırken bireysel taşıt kredileri kullanımı da 21 firma tarafından gerçekleştirilmiştir. Bir firma ise yurtdışı finans kurumlarından kredi kullanmıştır (Grafik-15).

Grafik 15: Kullanılan kredi türleri

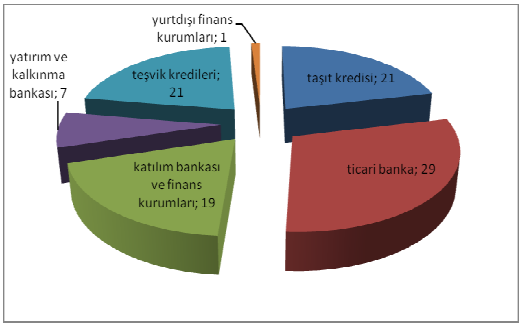

İşletmelerin % 42'si dört veya daha fazla banka ile çalışırken, %27'si iki banka, %23'ü üç banka ve %7'si bir banka ile çalıştığını beyan etmiştir. Bir işletme ise herhangi bir bankayla çalışmadığını belirtmiştir (Grafik-16).

Grafik 16: Çalışılan banka sayısı

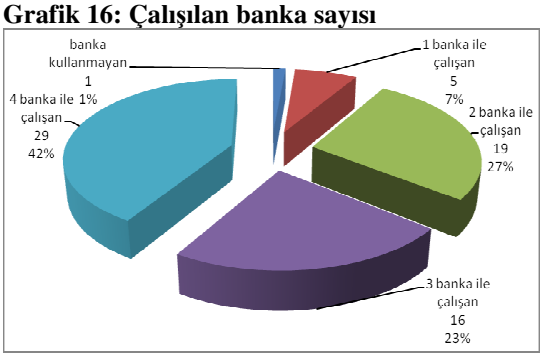

Firmaların bir defada kullandıkları kredi miktarı sorusunun yanıtlarından oluşturulan şekil Grafik-17'de yer almaktadır. İşletmelerden üç tanesi bir defada en çok kullandıkları kredi miktarını söylememeyi tercih etmiştir. Elde edilen bilgilere göre, dört işletmenin bir defada kullandığı kredi miktarı 1.000.000 Avro'nun üstündedir. Bu işletmeler, Basel-II çerçevesinde, standart yaklaşımda, Kurumsal KOBİ statüsünde yer alacaklar ve kullandıkları bu krediler bankaların kurumsal KOBİ portföylerinde, KOBİ'lerin derecelendirme notlarına göre risk ağırlıkları belirlenerek değerlendirileceklerdir. Diğer işletmelerin kullandıkları krediler bankaların perakende portföylerinde yer alacak ve %75 risk ağırlığı ile değerlendireceklerdir.

Grafik 17: Bir defada kullandığınız en yüksek kredinin miktarı

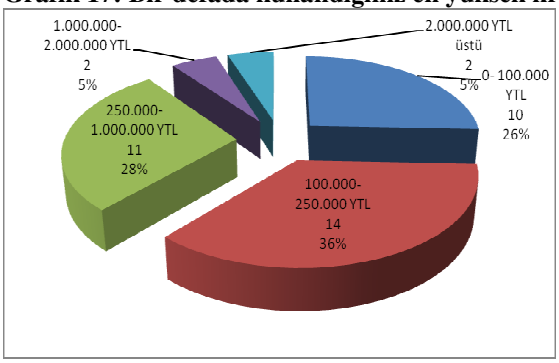

Grafik 18: Banka kredisi tercih etmeme sebepleri

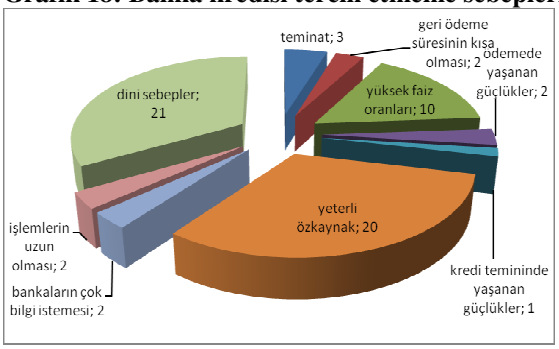

Banka kredisi kullanmadıklarını söyleyen 20 işletme bu duruma sebep olarak yeterli özkaynağa sahip olduklarını ifade etmiş, 10 işletme ise yüksek faiz oranları nedeniyle kullanmadıklarını söylemiştir. İki işletme ise piyasadaki istikrarsızlık ve belirsizlikler sebebiyle önlerini göremediklerini ve risk almak istemediklerini belirmişlerdir. Bir tanesi hariç tamamının kuruluş sermayesini sadece özsermayenin oluşturduğu dikkate alınınca yeterli özkaynaklara sahip olmaları doğrulanabilir. Ayrıca özkaynak/aktif toplamı oranlarına bakıldığında 55 işletmenin 26 tanesinin aktif toplamlarının yarısından fazlasını özkaynakların oluşturduğu gözlenmektedir (Grafik 20). Ancak Konya'da banka kredisi kullanmamanın en temel sebebi faize ilişkin dini nedenler olarak ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan özkaynağın maliyetsiz gibi görünmesi özkaynaklarının KOBİ'lerce en önemli finansman kaynağı olarak kabul edilmesinin sebebi olarak ortaya çıkmaktadır. Kredibilite sorunlarından ve düzenli mali tablolarının olmamasından dolayı sermaye piyasalarından düşük maliyetlerle borçlanamayan KOBİ'ler, yatırımlarını kendilerine sıfır maliyetli olduğunu belirttikleri özkaynakları aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca, özkaynaklarla finansman, işletmeye faiz yükü ve vade sınırlamaları getirmeyerek, işletmelerin zarar etmesi durumunda destek (kaldıraç) vazifesi görerek bazı faydalar sağlamaktadır (Akgüç, 1998).

İşletmeler yeni bir yatırım yapmak istediklerinde özkaynakları yeterli değilse, yatırımdan vazgeçmeyi göze almaktadırlar. İşletmelerin çoğu aile şirketi yapısı sergiledikleri için, risk alarak yapılan yatırımların sonucunda iflas edildiğinde kişi, işletmenin dışında tüm mal varlığını kaybetme riskini de taşımaktadır (Akgemci ve Çelik, 1998). Ayrıca kredi kullanarak yatırım yapmanın dinen uygun olmadığını düşünenler ve piyasadaki istikrarsızlık nedeniyle de sadece özkaynakları yoluyla büyümeyi tercih edenler bulunmaktadır.

Kredi kullanan işletmelerin faiz ve vergi öncesi kar/ faiz giderleri oranlarına bakılarak işletmelerin faiz giderlerini karşılayıp karşılayamadıkları bilinmek istenmiştir. Bir işletmede sonuç negatiftir. Oranlar üç işletme dışında pek yüksek görünmemektedir (Grafik 19).

Grafik 19: Faiz ve vergi öncesi kar (zarar) / Faiz giderleri

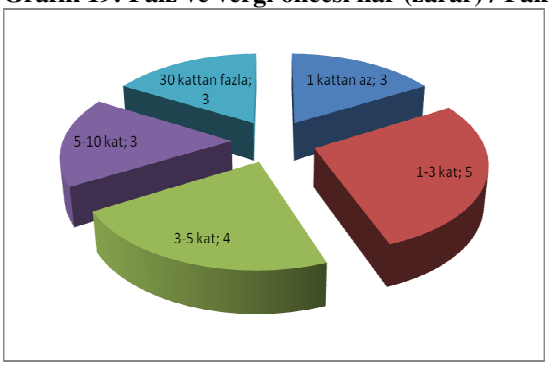

Grafik 20: Özkaynak/Aktif toplam

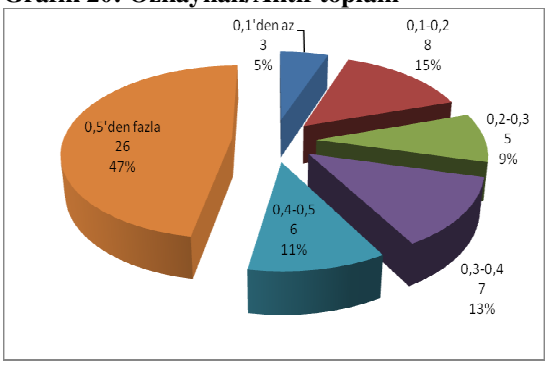

Grafik 21: Kullanılan teminatlar

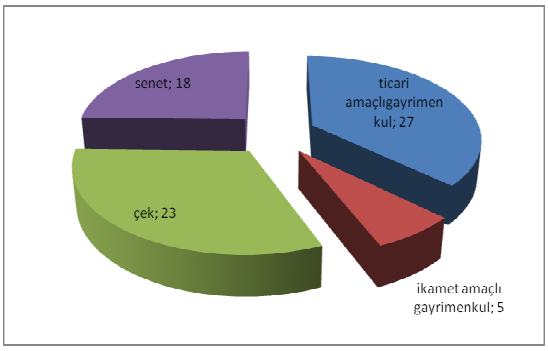

Kredi kullanan KOBİ'lerin 27 tanesi ticari amaçlı gayrimenkulden, 23 tanesi çekten, 18 tanesi senetten ve 5 tanesi de ikamet amaçlı gayrimenkuldan yararlandıklarını belirtmiştir (Grafik-21).

Özellikle vadeli alım-satım yapan KOBİ'lerin kısa vadeli kredi ihtiyaçlarının karşılanmasında bankacılık kesimince teminat olarak kabul edilen önemli bir finansal araç olan müşteri çek ve senetlerinin teminat olarak ne kadar çok kullanıldığı göz önüne alındığında, Basel-II ile birlikte işletmelerin teminat konusunda sıkıntı yaşamaları muhtemel görünmektedir. Çünkü müşteri çek ve senetleri, ulusal bankalar tarafından teminat olarak kabul edilmelerine rağmen, Basel II standart yaklaşımı ile belirlenen firma kredi risk ağırlığını azaltıcı teminat unsuru olarak kabul edilmeyeceklerdir. Bu yüzden mevcut teminat yapısının sürdürülmesinin, firmalar için ortaya çıkacak sermaye yükümlülüğünün ve kredi maliyetinin azaltılması kapsamında herhangi bir pozitif etkisi olmayacaktır (TBB, 2006).

Basel-II kapsamında ulusal inisiyatif kullanılan alanlardan birisi olan Ticari Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Kredilerin; bir çok ülkede sorunlu aktiflere neden olduğu düşünülmekte ve bu yüzden bu tip teminat alınan kredilerin yüzde 100 risk ağırlığına tabi tutulması gerektiği öngörülmektedir. Ancak gelişmiş ve uzun süredir varlığını sürdüren organize emlak piyasalarının olduğu ülkelerde, kredinin ipotekli kısmının (ipotek konusu kıymetin piyasa değerinin yüzde 50'sinin veya kredinin açıldığı tarihteki değerinin yüzde 60'ının altına düşmemesi şartıyla) yüzde 50 risk ağırlığına tabi tutulması mümkün olabilmektedir. KOBİ'lerin kullanacakları ticari amaçlı krediler için borçlunun ikamet ettiği gayrimenkulun rehnedildiği durumlarda ise borçlunun içinde bulunduğu portföyün risk ağırlığı (perakende KOBİ için

yüzde 75 risk ağırlığı, kurumsal KOBİ için derecelendirme notuna karşılık gelen risk ağırlığı) uygulanacaktır (TBB, vd.,2006).
Basel-II uygulamasına ilişkin olarak yöneltilen "Basel-II'den haberdar mısınız" sorusuna görüşülen işletmelerin %52'si olumsuz yanıt vermiştir. Basel-II'den haberdar olduğunu ifade eden 43 işletmeden 21 tanesi öncelikle Sanayi ve Ticaret Odaları daha sonra ise, internet, bankalar ve danışmanlık şirketleri tarafından bilgilendirildiklerini söylemişlerdir. Bilgilendirilen işletmelerin altı tanesi de eğitim ve danışmanlık hizmetleri almıştır (Grafik-22-23-24).

Grafik 22: Basel-II'den haberdar olma

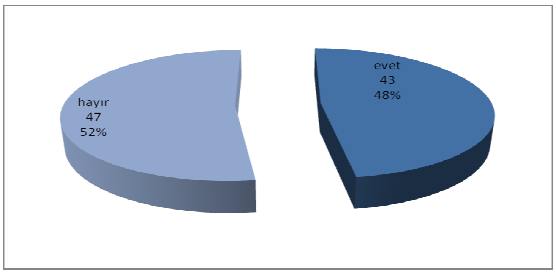

Grafik 23: Basel-II hakkında bilgilendirilme

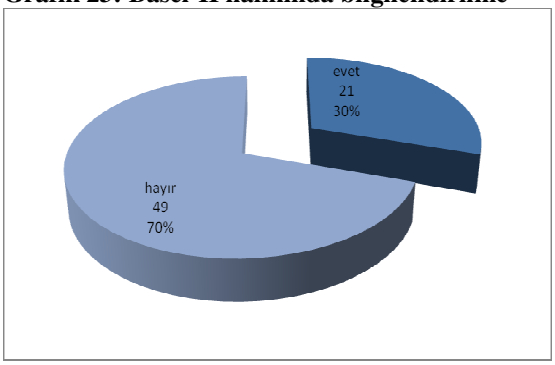

Grafik 24: Basel-II konusunda eğitim ve danışmanlık alma

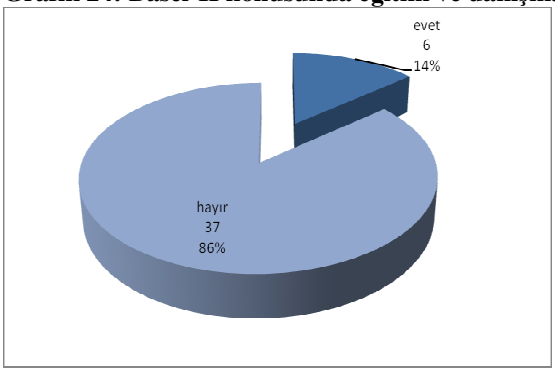

Basel-II'den haberdar olan işletmelerin dokuz tanesi, eğitim alarak, uzman insan kaynağı istihdam ederek, kurumsallaşarak ve muhasebe sistemlerini düzenlemeye çalışarak hazırlık yaptıklarını belirtmişlerdir. Ancak Basel-II'den haberdar olanların %79'u hazırlık yapmamaktadır ve "zamanı gelince nasıl olsa yaparız" veya "biz de o zaman bankalarla çalışmayız" diye cevap vermişlerdir (Grafik-25).

Grafik 25: Basel-II'ye yönelik hazırlık yapma

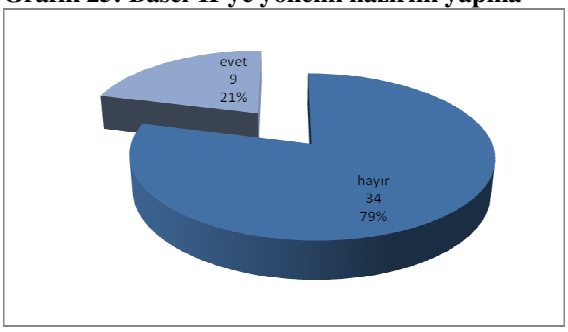

Basel-II'den haberdar olanların bilgilerinin ne kadar doğru olduğunun belirlenmesi için Basel-II'nin, derecelendirme ve teminatların kredi maliyetine etkisi sorulmuş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Grafik 26: Basel-II'nin kredi maliyetine etkisi

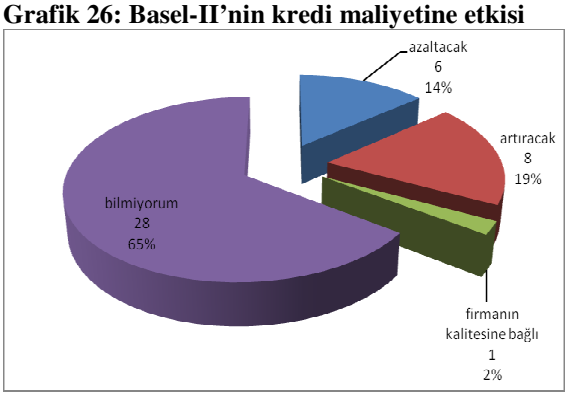

Grafik 27: Derecelendirmenin kredi maliyetine etkisi

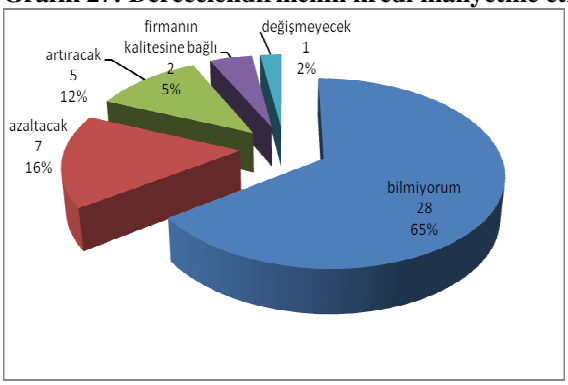

Grafik 28: Teminatların kredi alımında etkisi

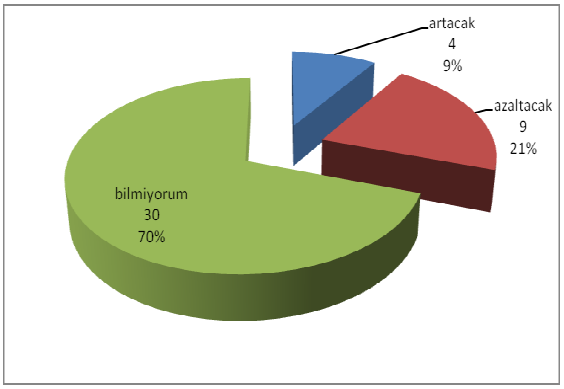

Grafik 29: Teminatların kredi maliyetine etkisi

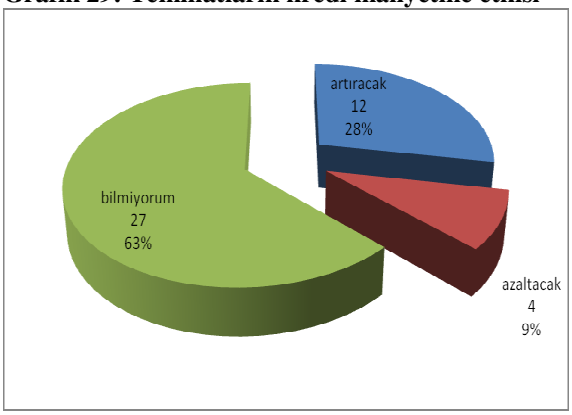

Grafik 26, 27, 28 ve 29'a göre, Basel-II'den haberdar olanların çoğunun derecelendirme, değişen teminat yapıları ve bunların kredi maliyetlerine etkileri hakkında yanlış ve/veya eksik bilgiye sahip oldukları ya da bu konularda bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Görüşülen işletmelerden sadece iki tanesi derecelendirmenin firmanın kalitesine ve mali olarak güçlü olup olmadığına bağlı olduğunu söylemiştir. İşletmelerin hiçbirisi derecelendirilmek için bir talepte bulunmamıştır. İşletmelerin genel olarak kurumsallaşmanın ve güçlü finansal tabloların derecelendirme üzerindeki etkileri hakkında bilgi sahibi olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca teminatların yapısı ve kredi maliyetlerine etkisi konularında genel olarak bilgi sahibi olmadıkları da gözlenmiştir. Bu nedenle, Basel-II'ye geçişte en ciddi sorunun teminat konusunda olacağı düşünülmektedir.

KOBİ'lerin etkin bir risk yönetimi uygulamaları, maruz kaldıkları riskleri görebilmelerine ve bu sayede sermaye yapılarının korunmasına ve güçlendirilmesine olanak sağlayacaktır. Güçlü sermaye yapısı, düşük maliyetle krediye ulaşmanın ve rekabet üstünlüğü sağlamanın anahtarlarından biridir. Bu yüzden KOBİ'lere Basel-II'de risk yönetimi kavramının KOBİ'ler için mi, bankalar için mi yoksa kurumsal şirketler için mi geçerli olduğu sorulmuştur. Grafik-30'da gösterilen sonuçlara göre KOBİ'lerin 12 tanesi kendilerinin de risk yönetimi yapmaları gerektiğini bilmektedir; ancak, 28 işletmenin bu konuda bir fikrinin olmaması ve üç tanesinin risk yönetimini sadece bankaların yapacağını ifade etmesi Basel-II'nin amaçlarından birisi olan risk yönetimi kültürünün yerleşmesi ve uygulanması açısından değerlendirmeye açık tespitlerdir.

Grafik 30: Basel-II'de risk yönetimi

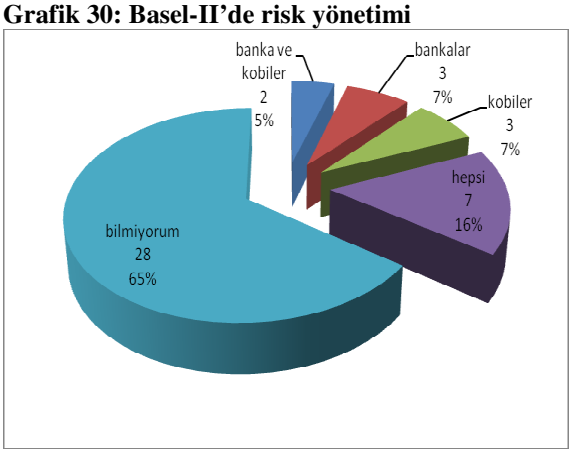

Son olarak işletmelere raporlama sistemlerinde hangi konularda yetersiz olduklarını sorulduğunda en büyük sıkıntının deneyimli uzman kadrosu olduğunu ifade ederek yeterli ve zamanında veri sağlama ve raporlama sistem ve anlayış kültürü oluşturma alanlarında da sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir (Grafik-31).

Grafik 31: Raporlama sisteminizde geliştirilmesi gereken alanlar

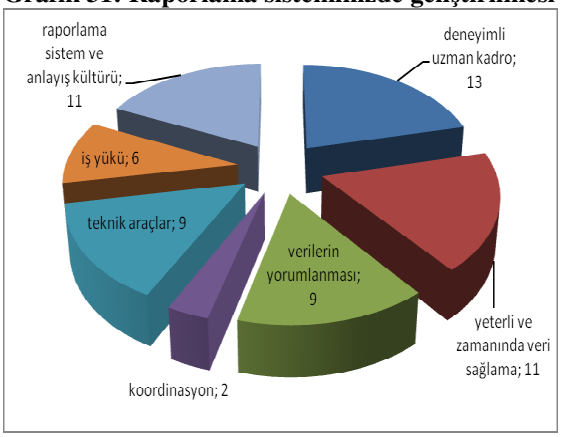

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye'de 2009 yılında ulusal bankaların standart yaklaşımı kullanmasıyla başlayacak olan Basel II düzenlemesi geleneksel kredi sürecine farklılıklar getirecek ve kredi sürecinin daha bilimsel ve risk odaklı olmasını sağlayacaktır. Vade, para cinsi, fonlama maliyeti ve rekabet durumundan etkilenen kredi fiyatlaması sürecine daha çok parametrenin dahil olması ve riskin doğru ve spesifik bir şekilde hesaplanacak olması Basel-II'nin bankacılık sektörüne getirdiği en önemli yeniliklerden biridir. Bu sebeple bankalar ve KOBİ'ler arasındaki kredi ilişkilerinde bazı değişiklikler yaşanacaktır. Kullandırılan kredinin türü, vadesi, teminatı ve firma kredi notu firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansıyacaktır. İyi yönetilen, güçlü sermaye yapısına sahip, kayıt dışı faaliyetleri bulunmayan, iyi finanse edilmiş ve gerekli tüm bilgileri (finansal ve niteliksel) zamanında ve yeterli bir şekilde sunarak şeffaflığı sağlayabilen KOBİ'ler potansiyel olarak en iyi dereceyi almak suretiyle, en iyi şartlarda finansman olanaklarına erişim imkanına sahip olacaklardır (Yüksel, 2005).

KOBİ'ler kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusunda yeterli ve sağlam bir kurumsal yapı ve donanıma sahip olmadıkları için, sermaye piyasalarında hisse senedi ihracı yoluyla kaynak sağlama imkanından büyük ölçekli şirketlere göre çok daha az yararlanabilmektedirler. Ayrıca bazı durumlarda KOBİ'lerin kamu düzenlemelerinden kaçınmak amacıyla küçük ölçekte kalmayı tercih etmeleri ve özellikle aile şirketlerinde şirket yönetimini kaybetme, hesap verme ve kâr paylaşma endişeleri de bu şirketlerin sermaye piyasalarından yeterince faydalanmasını engellemektedir. Bunların yanı sıra KOBİ hisselerinin taşıdığı yüksek risk, KOBİ'lerin genelde yatırım aşamasında ya da kâr dağıtamayacak durumda olması gibi sebepler dolayısıyla yatırımcıların bu hisselere olan talepleri düşük kalabilmektedir (Erkurmay, 2000).

Konya'da seçilen belli sektörlerde anket çalışması yaparak, KOBİ'lerin Basel-II'den hangi düzeyde haberdar oldukları ve Basel-II uygulamasına yönelik hazırlık yapıp yapmadıkları araştırılmıştır. Görüşülen işletmelerin en büyük sıkıntılarının finansman olduğu, buna rağmen birçoğunun ayrı bir finans uzmanı istihdam etmedikleri görülmüştür. Finansman sıkıntısının aşılması için banka kredilerinden yararlanmak işletmelerin çoğunun tercih ettiği bir yöntemken, işletmelerin hiçbiri risk sermayesi veya iş melekleri gibi alternatif finansman araçlarından haberdar değildir. İşletmelerin birçoğu istikrarsızlık ve belirsiz piyasa koşulları sebebiyle risk almak istemediklerini ve yatırım yapmaktan kaçındıklarını hatta küçülmeye gittiklerini belirtmişler ve bu küçülmeyi de risk yönetimi olarak tanımlamışlardır. Büyümek için risk almaktansa küçük kalarak kendilerine yetmeyi tercih etmektedirler. Ayrıca, dini sebepler dolayısıyla, kredi kullanarak büyümektense bu hallerini korumayı veya küçülmeyi göze almaktadırlar. Bunun yanı sıra, KOBİ'lerin sermaye piyasalarından ve faktöringden de yeterince yararlanamadıkları gözlemlenmiştir. Leasing sistemi de KOBİ'lerin tercih ettikleri finansman araçlarından olmasına rağmen leasingde KDV'nin %1'den %18'e çıkarılması[9] bu imkandan yararlanmayı azaltıcı yönde etkili olmuştur.

Yapılan anketin sonuçlarına göre işletmelerin büyük bir kısmı perakende KOBİ kapsamında değerlendirileceği için kurumsal portföyde yer alanlara göre daha düşük maliyetli kredi temin edebileceklerdir. Ancak gösterdikleri teminatlara bakıldığında Basel-II ile teminat göstermede muhtelif sıkıntılar yaşayacakları açıktır. *Kredi Garanti Fonunu* teminat olarak kullanan hiçbir işletme bulunmamaktadır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlardan bir diğeri de KOBİ'lerin Basel-II uygulaması hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bu uygulamayı yeteri kadar ciddiye almadıklarıdır. Basel-II'den haberdar olanların çoğunun

[9] 30/12/ 2007 Tarihli ve 26742 Sayılı Resmi Gazete'de, "Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Karar".

derecelendirme, değişen teminat yapıları ve bunların kredi maliyetlerine etkileri hakkında yanlış bilgilere sahip oldukları ya da bu konularda bilgi sahibi olmadıkları açıktır. KOBİ'lerin sadece dokuz tanesi hazırlık yaptıklarını belirtmiştir. KOBİ'lerin Basel-II hakkında daha fazla bilgilendirilmeye ve yönlendirilmeye ihtiyaçları olduğu sonucuna varılmıştır. Raporlama sistemleri ve uluslararası muhasebe standartlarına geçiş aşamalarında yaşayacakları problemler, deneyimli ve uzman insan kaynağı eksikliği ve birçoğu kayıt dışı olduğu için alışmadıkları raporlama sistem ve anlayış kültürünün yerleştirilmesi olacaktır. Bankaların, KOBİ'lerin kredi başvurularını değerlendirirken ve kredi fiyatlamalarını yaparken KOBİ'lerden gelen bilgiler ışığında değerlendirme yapacağı düşünüldüğünde, bankaların talep ettiği bilgilerin zamanında eksiksiz ve doğru bir biçimde almaları son derece önemlidir. Kredi riski ölçümünde standart yaklaşımı kullanan bankaların KOBİ'lerin derecelerine ihtiyaç duyacakları göz önüne alındığında KOBİ'lerin derecelendirme kuruluşlarına da söz konusu bilgileri aktarma konusunda daha hassas olmaları gerekecektir.

KOBİ'lerin risk yönetimi konusunda da yeterli olmadıkları ve Basel-II ile birlikte kendilerinin de risk yönetimi yaptıkça daha avantajlı kredi kullanacaklarını bilmedikleri açıktır. Ancak KOBİ'lerin birçoğu risk yönetimi araçlarını tanımamakta ve maruz kaldığı risklere karşı korunma koymak için ne yapabileceğini bilmemektedir (Aktaş vd. 2008).

Basel-II'nin uygulanmaya başlamasıyla birlikte KOBİ'lerin kayıt içine alınması daha kolaylaşacaktır. KOBİ'lerin daha az vergi verebilmek amacıyla düşük ciro ve düşük kar göstermeleri bu işletmelerin daha düşük bir dereceye sahip olmalarına ve dolayısıyla daha yüksek maliyetlerle kredi kullanmalarına sebep olacağı için işletmeler muhasebelerinde doğru rakamları kullanmak durumunda kalacaklardır. Bu durumda işletmeler ya daha az vergi vermek için daha fazla faiz ödeyeceklerdir ve kayıt dışı işlemlerine devam edeceklerdir, ya da doğru bilanço rakamlarıyla daha yüksek dereceye sahip olacaklardır.

Yapılan bu çalışma ile Konya Sanayiinde Basel-II ile ilgili bilgi sahibi olan işletmenin çok az olduğu ve KOBİ'lerin bir kısmının eğitim de talep ettiği göz önüne alınırsa, ilgili kurumların eğitim ve danışmanlık hizmetleri vererek, bu sürecin mümkün olan en az hasarla atlatılması gerektiği ortaya çıkmıştır. KOBİ'ler ise gerek kurumsallaşma, gerek güçlü, şeffaf ve doğru finansal tablolar hazırlama ve zamanında veri temin etme konularındaki eksikliklerini bir an önce kapatmalı ve rakiplerine göre daha avantajlı maliyetlerde kredi kullanabilmelidirler. Bu süreçte KOBİ'ler faktöring, risk sermayesi ve sermaye piyasaları gibi alternatif finansman araçlarını tanımaya çalışmalı ve bunları kullanabilmek için finans ve ilgili konularda deneyimli uzman istihdam etmelidir.

Basel-II bankaların sermaye yapılarını düzenleyici bir metin gibi görünse de, bankalarla kredi ilişkisi içerisinde olan KOBİ'leri ve kurumsal şirketleri etkileyecektir. 2005 yılına kadar tanımlarında dahi belirsizlikler yaşayan ve çoğunlukla kayıt dışı kalan KOBİ'lerin bu düzenlemeye uymada finansmana erişme, şeffaflık ve gerekli teminatları sağlayabilme gibi sorunlar yaşamaları beklenmektedir. Bu yüzden KOBİ'lerin Basel-II'ye geçmeden önce kendi yapısal sorunlarını çözmek için uygun adımlar atmaları ve alternatif finansman yöntemlerini araştırmaları gerekmektedir.

Kaynakça

Akgüç, Ö. (1998), "Finansal Yönetim", Avcıol Basım-Yayın, İstanbul, s. 755,756

Aktaş, R., Altay, N.O. ve Küçüközmen, C.C. (2008), "Basel-II'ye Geçiş Sürecinde Kobiler İçin Risk Yönetimi Stratejileri", I. Uluslararası Sempozyum, KOBİ'ler ve BASEL-II, İzmir Ekonomi Üniversitesi, 2-4 Mayıs, İzmir.

Aras, G. (2007), "Basel-II Sürecinde KOBİ'ler için Yol Haritası", Deloitte.

Aras, G. (2001)"KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Fon Sağlama Olanakları: Tezgah üstü Piyasalar Ve Risk Sermayesi Finansman Modeli", 1. Orta Anadolu Kongresi "KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları.

Aydın, E. V. (2007), "Basel-II Standartları ve KOBİ'lere Etkileri", MÜSİAD.

Aydoğmuşoğlu, K. B. (2007), " Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme Kredilerine Etkileri", Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Bulmuş, İ., Oktay, E. ve Törüner, M. (1990) , "Küçük Sanayi İşletmelerimizin Konumu Önemi ve AT'a Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar İle Çözüm Yolları" Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, Ankara.

Çelik, İ. (2007), "Basel-II Bağlamında KOBİ'lerin Finansman Sorunları: Tekstil Sektöründe Bir Uygulama", Süleyman Demirel üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Çelik A. ve Akgemci, T. (1998) "Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler", Ankara, Nobel Yayın-Dağıtım, s. 83-84.

Erkurmay, M. A. (2000), "KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Olanaklarından Faydalanması", Yeterlik Etüdü, Sermaye Piyasası Kurulu.

KOSGEB (2006), "Dünyada KOBİ'ler", http://www.kosgeb.gov.tr/KOSGEB/KOSIsletmeler.asp. Erişim Tarihi: 04.07.2006

OECD (2004), "Small and Medium Sized Enterprises in Turkey-Issues and Policies".

OECD (2006), " The SME Financing Gap, Theory and Evidence".

Özgen, H. ve Doğan, S. (1997), "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri" KOSGEB Yayınları Ankara.

TBB (2006), "Basel-II'nin KOBİ'lere Etkileri", Basel-II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı: 58.

Yüksel, Ayhan (2005), "Basel-II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri", Araştırma Raporu, BDDK.

Resmi Gazete, 18/11/2005 Tarih, 25997 Sayılı, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik".
Resmi Gazete, 30/12/ 2007 Tarih, 26742 Sayılı, "Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Karar".
http://www.dpt.gov.tr/bgyu/illerdesanayi/Konya.pdf
http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1254QIS-TR.pdf
http://www.fdimagazine.com/news/fullstory.php/aid/1562/An_invitation_to_invest_in_Konya.html
http://www.fdimagazine.com/news/fullstory.php/aid/1543/AVROPEAN_CITIES_OF_THE_FUTURE_2006_07.html
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=12&ust_id=4
http://www.ekonomist.com.tr/dergi/02829

FİNANSAL SORUNLAR ÇIKMAZINDA KOBİLER VE BASEL II SÜRECİ

Doç. Dr. Mehmet BAŞAR, Anadolu Üniversitesi

ÖZET

Tüm dünya ekonomilerinde olduğu gibi Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerin %98'ini küçük ve orta ölçekteki işletmeler (KOBİ) oluşturmaktadır. Toplam istihdamın %64'ünü sağlayan bu işletmelerin GSMH'dan aldıkları pay %25, banka kredilerinden aldıkları pay ise %5-6 civarındadır. Türkiye'deki KOBİ'lerin özsermaye yapılarının zayıflığı finansman sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle ekonomik istikrarın sağlanması, enflasyonun ve kredi maliyetlerinin düşürülmesi ve finansal yapı içerisinde banka kaynaklarının arttırılması, KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümlenmesi açısından önemlidir.

Finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler dikkate alındığında, çeşitli zorluklar içerisinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansal açıdan daha da güç durumlara düşme olasılıkları söz konusudur. Bugün için bakıldığında, bu gelişmelerden belki de en önemlisi BASEL II düzenlemeleridir. Piyasa denetiminin geliştirilmesi yönündeki çabaların bir yansıması olan BASEL II düzenlemeleri, finansal kurumları olduğu kadar bu kurumlarla kredi ilişkisi içerisinde olan özel sektör firmalarını da etkileyecektir. BASEL II düzenlemelerine göre bankaların minimum sermaye yeterlilik oranı sadece kredi büyüklüğüne göre değil aynı zamanda kredinin riskine göre belirlenecektir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, BASEL II düzenlemelerinin KOBİ'ler açısından iki önemli sonuç doğuracağı söylenebilir. Bu sonuçlardan birincisi, bankaların risk derecelendirmesine artan bir şekilde dikkat edecek olmaları ve kredi kararlarını derecelendirmeye bağlı olarak şekillendirmeleri, ikincisi ise KOBİ'lerin taşıdıkları risk düzeyine göre farklı fiyat seçenekleriyle ve farklı kredi koşullarıyla karşılaşacak olmalarıdır. Bu çalışmada BASEL II düzenlemelerinden olumlu ve olumsuz etkilenebilecek Eskişehir ilindeki KOBİ'lerin mevcut durumu ortaya konularak, getirilen düzenlemelere uyum sürecinde KOBİ'lerin yapması gerekenler tartışılacaktır.

1. GİRİŞ

Bankacılık sistemini, finansal sistemin bir alt sistemi olarak düşündüğümüzde, finansal sistemde yaşanan bir olumsuzluğun bankacılık sektörünü etkilediği, bankacılık sektöründe yaşanan bir olumsuzluğun ise sistemik risk nedeniyle finansal sistemi tehdit ettiği ve bu çift yönlü etkinin ekonomiler açısından önemli kayıplar doğurduğu bilinmektedir. Özellikle son 20 yıl içerisinde yaşanan bankacılık krizleri ve finansal krizler, uluslararası düzeyde etkin bir denetim standardı temelinde durağan ve sağlıklı bir bankacılık sisteminin kurulması ihtiyacını arttırmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde, işletmelerin çoğunluğunun uluslararası finansal piyasalardan kaynak sağlayamadıkları ve ulusal piyasalardaki banka finansmanına bağımlı oldukları gerçeğinde ise bu ihtiyaç daha da artmıştır. Sağlıklı ve durağan bir bankacılık sisteminin kurulamaması bankaların fiyatlama, transfer ve kredi şeklinde özetlenebilecek temel işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirememelerine neden olmaktadır. (KANIA, 2006)

Türkiye'deki bankacılık sisteminin önceki yıllarda holding bankacığı şeklinde faaliyet göstermesi, ekonomik istikrarsızlıklar, teşvik politikasındaki aksamalar ve yetersizlikler ile finansal krizler gibi olumsuz faktörler de mevcut sorunlar çıkmazında faaliyet gösteren KOBİ'lerin durumlarının daha da kötüleşmesine neden olmuştur. Genel ekonomide meydana gelen olumsuzlukların yanı sıra KOBİ'lerin işletmecilik bilgilerinin yetersiz olması, finansal yönetim uygulamalarının etkin bir biçimde yerine getirilmemesi, muhasebe düzenlerinin yeterince oluşturulmamış olması ve en önemlisi vizyon, strateji ve yol haritalarının bulunmaması gibi faktörler de önümüzdeki dönemlerde rekabet edebilirlik açısından KOBİ'lerin yaşam yeteneklerini sınırlayacaktır.

KOBİ'lerin fon kaynaklarının en önemlisi bankalardır. BASEL II düzenlemeleri sonucunda bankacılık alanında ortaya çıkacak olan önemli dönüşümler, KOBİ'lerin de kredi müşterisi olarak bir takım zorlayıcı değişimlere uğramasını gerekli kılacaktır. Yeni düzenlemeler sonunda, müşteri önem sistemi değişecek ve bankalar ağırlıklı olarak daha etkin ve verimli işletmelere hizmet vereceklerdir.

2. TÜRKİYE'DE KOBİLERİN FİNANSMAN SORUNLARI

KOBİ'lerin mevcut durumu ve sorunları hakkında yapılan araştırmalar incelendiğinde, konu hakkındaki çalışmaların önemli bir bölümünün pazarlama ve finansman sorunları üzerinde yoğunlaştığı görülecektir. KOBİ'lerin finansman sorunlarının başında kredi sağlamada yaşadıkları teminat sorunu gelmektedir. Bu sorun ekonomideki önemlerine karşılık, KOBİ'lerin kredilerden aldıkları payın çok düşük seviyelerde olmasına neden olmaktadır. Türkiye'de KOBİ'lerin kredi hacminden yararlanma oranları, istihdama ve ülke katma değerine sağladıkları katkıları ile karşılaştırılamayacak seviyelerde düşük kalmaktadır. CANBAŞ'ın (1989), KOBİ'lerle ilgili olarak yapmış olduğu çalışmada KOBİ'lerin toplam kredilerden aldıkları payı Türkiye'de %4, ABD'de %42.7, Japonya'da %50, G. Kore'de %47, Singapur'da %27 ve Hindistan'da %15,3 olarak belirtilmektedir. Bugün için bu oran AB ülkelerinde %30, Hindistan'da %50, Japonya da %38, ABD'de %32 düzeyinde iken Türkiye'de %3 düzeyindedir.(Ekonomik ve

Stratejik Araştırmalar Müdürlüğü, 2004). Bununla birlikte KOBİ'lere fon sağlayabilecek sermaye piyasası araçları da geliştirilememiştir. Türkiye'de KOBİ'lere yönelik kredi garantisi, risk sermayesi yatırım ortaklığı, gayri menkul yatırım ortaklığı, KOBİ finans şirketleri, KOBİ'lere yönelik faktoring ve leasing şirketleri, KOBİ'lerin menkul kıymet piyasalarından yararlanmasını sağlayan KOBİ borsası gibi bazı finansman kurumları ya çok sembolik düzeyde gerçekleşmiş ya da kavramsal düzeyde kalmıştır. (DPT 2004)
KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümünde bankalardan sağlanan krediler önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle ekonomik istikrarın sağlanması, enflasyonun arzulanan düzeye çekilmesi, kredi maliyetlerinin düşürülmesi ve banka kaynaklarının arttırılması gibi konular, oluşturulmak istenen KOBİ politikaları açısından önemlidir. Ülkemizde 2002 yılından itibaren düşen enflasyon ve beraberinde sağlanan büyüme performansı, finansal piyasalarda sağlanan istikrarla birlikte, bankaların sağlamış oldukları kaynakları daha uzun vadelerle işletmelere kredi olarak plase etmelerine neden olmuştur. Bu açıdan bakıldığında ekonomide yaşanan olumlu gelişmeler ve bankacılık sektörüne yönelik yapılan bir düzenleme, işletmelerin banka kaynaklarına olan ulaşılabilirlik düzeyini önemli ölçüde etkilemektedir. 2007 yılından itibaren birçok AB ülkesinde uygulanmaya başlayan ve 2009 yılında da ülkemizde de uygulanmaya başlayacak olan BASEL II düzenlemeleri de kısa ve uzun dönemde işletme döngülerine etki edebilecek niteliktedir (BAŞAR, 2007).

3. BASEL II DÜZENLEMELERİNİN OLASI ETKİLERİ

BASEL II düzenlemeleri finansal kurumların ve özellikle bankaların risklerini daha iyi ölçmek ve üstlenilen riskleri en aza indirmek amacıyla oluşturulmuş çok sayıda düzenlemeyi içermektedir. BASEL I düzenlemelerinin üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen, finansal kurumların ve özellikle de bankaların sermaye gereksinimlerindeki değişimin önemi tam olarak hala anlaşılmamıştır. Konu bankaları olduğu kadar olası değişmelerin işletme döngülerine muhtemel etkileri açısından düşünüldüğünde tüm ekonomik birimleri ve özellikle KOBİ'leri yakından ilgilendirmektedir (VALENCIA, 2006).

3.1. Bankalara Olan Etkileri

BASEL II düzenlemeleri, küçük banka, büyük banka ayrımı yapılmaksızın tüm bankacılık sektörünü doğrudan etkileyecektir. Bu etki ileri ölçüm yaklaşımlarını uygulamak isteyen tüm bankaların, getirilen yeni düzenlemeleri mevcut yapıya uyarlamaları konusunda ortaya çıkacaktır. Bu açıdan bakıldığında en önemli etkinin risk derecelendirme sistemlerini, BASEL II düzenlemelerine yaklaştırmak için gösterilecek çaba ve katlanılacak maliyetler olduğu söylenebilir. Birçok ülkede BASEL II düzenlemelerinin uygulanmasına yönelik çalışmalar yalnızca büyük ve kredi kültürü gelişmiş bankaların içsel derecelendirmeye dayalı (İDD) yaklaşımına uygun olduğunu göstermektedir. Daha küçük çapta faaliyet gösteren diğer bankaların ise en azından kısa ve orta vadede standart yaklaşımı (SY) kullanacağını göstermektedir (RIME, 2005).
BASEL II düzenlemeleri bankaların farklı ürün piyasalarında var olan güçlü ve zayıf yönlerini değiştirebilecektir (HANDORF, 2006). Ayrıca İDD yaklaşımın uygulanması risk yönetimine ilişkin önemli boyutta bir yatırım gerektirmektedir. Mevcut derecelendirme yapısını ve tarihi derecelendirme temelli kredi performansını yakalamak için bilgi teknolojilerine ihtiyaç vardır. Bu kriterlerle buluşan maliyet ise oldukça yüksektir. MERCUR OLIVER WYMAN, ACCENTME ve SAP firmalarının yaptığı araştırmada, büyük bankaların %60'dan fazlasının BASEL II kriterlerine uyum için tahmini olarak 50 milyon Dolardan fazla harcama yapması gerektiği yine aynı şekilde bu bankalardan üçte birinin ise 100 milyon Dolar harcama yapması gerektiği belirtilmektedir (INTRATER, 2004). Bununla birlikte yeterli tarihsel veri olmadığından dolayı İDD yaklaşımını küçük bankaların sorunsuz kullanması mümkün değildir. Bu durum küçük bankaların İDD yaklaşımını benimsemelerine engel olabilir. Diğer bir anlatımla küçük bankaların ilişkiye dayalı bankacılık faaliyetlerini devam ettirmesi sonucunda teminatlı kredilerden dolayı sermaye gereksinimlerindeki azalış ancak büyük ölçekte faaliyet gösteren bankalar açısından söz konusu olacaktır. Böyle bir yapı bankacılık sektöründe, küçük bankaların gerek mevduat gerekse de kredi işlemlerinde daha çok risk almaları sonucunu doğurarak, piyasadaki toplam riskin artmasına neden olabilir (HAKENES ve SCHNABEL, 2006). BASEL II düzenlemelerinin bankacılık sektörü üzerindeki bir diğer etkisi ise birleşme ve devralma faaliyetlerinde artışa yol açabileceği şeklindedir. Bu düzenlemelerin, BASEL II uygulamaları dışında kalan bankalara bu yönde bir baskı uygulayacağı beklenmektedir. Şöyle ki, BASEL II kriterlerine uyum avantajlı olmakla birlikte yüksek bir maliyet gerektiriyorsa, bu durumda sabit maliyetlere önemli ölçüde katlanmış olan büyük bankaların, küçük bankaları satın almalarına ya da banka birleşmelerine neden olabilir (INTRATER, 2004).

3.2. Makro Ekonomiye Olan Etkileri

BASEL II'ye geçiş süreci ile birlikte kredi kullandırım oranının daha da düşme olasılığı vardır ve bu olasılık konjonktürel bir etki doğurabilir. Bu nedenle bu süreç içerisinde konjonktürel bir etkinin doğmaması için ekonominin canlanma döneminde olması gerekmektedir.
1990'lı yılların başındaki durgunlukla birlikte dünya genelinde kredilerde önemli düşüşler yaşanmıştır. Pek çok yazar bu dönemi "kredi daralması"(credit crunch) olarak adlandırmıştır. Kredi daralmasının sebepleri ve ekonomiye olan

etkilerini açıklamaya yönelik yapılan çalışmalarda, BASEL I düzenlemelerinin bu daralmanın sebeplerinden en az birisi olduğu belirtilmekle birlikte, bu hipotez o yıllarda gerçek anlamda bir destek bulamamıştır. Ancak bugün gelinen noktada, bu hipotez hala tartışılmakta ve konjonktürel etkilerin ortaya çıkabileceği değerlendirilmektedir. Bu konuda pek çok akademik çalışma vardır. Bu çalışmaların sonuçları birbirinden farklıdır. Örneğin, KASHYAP ve STEIN (2004) yılında yapmış oldukları çalışmada, BASEL II düzenlemelerinin önemli ekonomik etkilere ek olarak konjonktürel etki de doğurabileceğini belirtirken CARPENTER, WHITESELL ve ZAKRAJEK (2001), yeni düzenlemelerin sermaye gereksinimlerine ek olarak herhangi bir konjonktürel etki yaratmayacağını belirtmektedirler.
BASEL II sürecinde potansiyel öneme sahip bir diğer önemli nokta ise; yeni sermaye gereksinimi düzenlemelerinin gelişmekte olan ülkelerde daha farklı sonuçlar doğurabileceği şeklindedir. Ortalama bir G-10 bankasının sermaye gereksinimini standart yaklaşımın %8 ve/veya İDD yaklaşımındaki ortalama değerlerin altına düşebilir. Bu demek oluyor ki, tipik bir G-10 ülkesinde verilen derecelerin dağılımına göre standart yaklaşımda yeni operasyonel risk baremi, kredi riskini sert bir şekilde azaltarak dengeleme yapabilir. Düşük derecelendirme yaygınlığına sahip gelişmekte olan ülkelerde ise durum tam tersidir ve bankaların derecelendirilmemiş talepleri G-10 ülkelerindeki bankalara oranla daha yüksektir. Bu durum, operasyonel risk seviyesinin sermaye gereksiniminin üzerinde bir artışa neden olabileceği şeklinde yorumlanabilir (VALENCIA, 2006).
Bazı analistler risk odaklı sermaye düzenlemelerinin, gelişmekte olan piyasalarda, borçlananlar için borçlanma maliyetini keskin bir şekilde artıracağını ileri sürmektedirler. Bununla birlikte Prıce Waterhouse Coopers (PWC) tarafından 2003 yılında yapılan bir çalışmada BASEL II düzenlemelerinin gelişmekte olan piyasalarda borçların maliyetlerinde önemli ve ters bir etki yaratmayacağı belirtilmektedir. Belirtilen sonuç, bankaların kullandıracakları kredileri sadece düzenlemelere göre fiyatlandıramayacaklarını, kredi fiyatlamasının arz-talep koşulları ve sermayenin maliyetinin düzeyi ile doğrudan ilgili olduğu görüşüne dayandırılmaktadır.
MAJNONI ve POWELL (2005), yapmış oldukları çalışmada BASEL II düzenlemelerinin Latin Amerika ve diğer ülkelerde doğuracağı sonuçları incelemeye çalışmışlar, G-10 ülkeleri ile Latin Amerika ülkeleri arasında değerlendirme yönünden bir farklılık olduğunu ve bu farklılıkların içsel derecelendirme uygulamaları için güçlü bir anlamı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, tipik olarak bu ülkelerde az sayıda dış derecelendirme kuruluşu olduğunu bu yüzden standart yaklaşımın denetimsel sermaye riski üzerinde az bir etkisi olacağını belirtmişlerdir. Bununla birlikte IDD yaklaşımının gelişmekte olan piyasalara tam olarak uymayabileceğini ve bu yaklaşımın, sınırlı denetim kaynaklarını daha da daraltabileceğini ifade ederek Latin Amerika'da efektif banka denetimi için, eldeki verilerin yetersiz olabileceğini ve bu yüzden de içsel derecelendirme yaklaşımlarını uygulamanın zor olabileceğini belirtmektedirler.
BASEL II düzenlemelerinin sunmuş olduğu seçeneklerin fazlalığı, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında yapılacak işlemler nedeniyle sınır ötesi denetim koordinasyonun sağlanmasında da çeşitli problemler yaratabilecektir. Örneğin gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sektörleri bugün için ileri yaklaşımları uygulamaya hazır değillerdir. Bu nedenle birden çok ülkede faaliyet gösteren çok uluslu bankalar ile ulusal insiyatif otoriteleri arasındaki uygulama farklılıkları bankacılık sektöründeki denetim ve piyasa disiplinin sağlanması açısından sorun yaratabilecektir(CONFORD, 2005). Bu tartışmalar, İDD yaklaşımının çerçevesinin gelişmekte olan ekonomiler için büyük bir öneme sahip olduğunu ve BASEL II düzenlemelerine nasıl uyum sağlayacağının enine boyuna düşünülmesi gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle öncelikli olarak ülkeler ve özellikle de gelişmekte olan ülkeler BASEL II düzenlemelerine geçip geçmeyeceklerine karar vermelidirler. İkinci adım olarak BASEL II düzenlemelerine geçilecekse, hangi alternatiflerin ne zaman ve nasıl uygulanacağına karar verilmelidir. Bu nedenle ulusal insiyatif otoritelerinin eş değer grup baskısından ya da uluslararası bankacılık otoritelerinin dayatmalarından bağımsız olarak, kendi iç dinamiklerini değerlendirerek bu kurallara ilişkin yol haritalarının hazırlanması ve tüm olasılıkların düşünülerek hareket edilmesi gerekmektedir.
BASEL II düzenlemelerinin gelişmekte olan piyasalarda sermaye arzı üzerine yaratacağı bir diğer önemli etki de OECD klüp kuralının ortadan kalkmasıdır. Mevcut düzenlemede OECD ülkesi olup olmaması risk açısından önem taşımaktaydı. BASEL I düzenlemelerinde var olan bu durum sermaye yükümlüğü ile kredi riski arasındaki bağı belirsiz kılmakta ve kredi işlemlerinde sapmalar ve yanlış eğilimleri arttırmaktaydı. BASEL II düzenlemeleri ile gelen en önemli değişiklik; OECD ülkesi olup olmadığına bakılmaksızın yurtdışı borçlanmada ülke derecelendirmelerinin dikkate alınacak olmasıdır. Bu, düşük kredi değerliliğine sahip tüm ülkeler için dış ticaretin finansmanında ve yurtdışı borçlanmalarda maliyetlerin artması anlamına gelmektedir.
Gelişmekte olan ülkelerle ilgili bir diğer önemli konu da ahlaki risktir. Eğer önde gelen düzenleme güdüsü, işlemler için ahlaki bir risk oluşturuyorsa, bankayı kredi müşterilerini değerleme yetkisiyle yalnız başına bırakmak farklı sorunlara sebep olabilir. Özellikle holding bankacılığının yaygın olduğu ülkelerde bu durum çok daha önemlidir. Bunun çözümü yeni düzenlemede; dışsal dereceleme kurumlarının kullanılması yada banka derecelendirmelerinin de denetimi metodolojisinin geliştirilmesidir.
Asya ülkelerinde yaşanan krizlerde her ne kadar bu kuruluşların vermiş oldukları notların zamanlaması konusunda haklı eleştiriler olsa da, BASEL II düzenlemelerinin tam anlamıyla uygulamaya girmesiyle birlikte anılan kuruluşların fonksiyonları ve vermiş oldukları notların önemi de artacaktır. Bununla birlikte yaşanan olaylar bu kuruluşların da

sorgulanmasına neden olmuştur. Finans Profesyonelleri birliği tarafından 2002 yılında yapılan bir araştırma sonuçlarına göre katılımcıların çoğunluğu, derecelendirme kuruluşlarının vermiş oldukları notların firmanın kredi kalitesindeki değişikliklerin yansıtılmasında yavaş kaldığını belirtmişlerdir. ELIS (1998), BAKER ve MANSI'nin 2002 yılında yapmış oldukları çalışmalarda da kredi derecelendirme kuruluşlarının zamanlaması konusunda benzer sonuçlar yer almaktadır (ALTMAN ve HERBERT, 2005).

3.3. KOBİ'lere Olan Etkileri

BASEL II düzenlemeleri ile getirilen bu değişiklikler bankacılık alanındaki trendlerin farklılaştırılmış risk yönetimine kaymasına neden olacaktır. Yeni düzenleme bankalara her bir bireysel kredi sözleşmesinin kendine özgü taşıdığı riskin değerlendirilmesi konusunda daha detaylı analizler yapmak ve müşterinin gelecekteki ödeme gücünün derecelendirme sistemleri geliştirilerek ölçülmesini gerekli kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında BASEL II düzenlemelerinin KOBİ'ler açısından iki önemli sonuç doğuracağı söylenebilir. Bu sonuçlar;

Bankalar risk değerlendirmesine ve/veya derecelendirmeye artan bir şekilde dikkat edecek olmaları ve ona göre KOBİ'lerin istemiş oldukları kredi kararının şekillendirmeleri,

KOBİ'lerin taşıdıkları risk düzeyine bağlı olarak farklı fiyat seçenekleriyle ve farklı kredi koşullarıyla karşılaşacak olmaları şeklinde özetlenebilir (Europian Commission, July 2005).

Tüm derecelendirme yöntemlerinin gereksinim duyduğu esas dayanak finansal raporların şeffaflığıdır. Finansal raporların düzenleniş biçimi ve içeriği BASEL II sürecinde KOBİ'ler için ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Avrupa da dahil birçok ülkede, KOBİ kategorisine giren veya kurumsal anlamda değerlendirilebilecek pek çok işletmenin finansal tabloları uluslararası standartlarda denetlenmemekte, firmaların yönetimi profesyonellikten çok uzak yaklaşımlar sergilemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde BASEL II, bankalar için olduğu kadar firmaların finansal olarak işleyişleri üzerinde de belirli ölçüde kontrol sağlanmasını gerektirecektir (AKSEL, 2002). BASEL II düzenlemelerinin risk yönetimine ağırlık vermesi, bankaların kredi müşterilerinin finansal pozisyonları, stratejik planları, yönetim kalitesi gibi konularında daha çok bilgi ihtiyacına neden olacak ve bu anlamda bilgi kalitesinin önemi artacaktır. Bu açıdan bakıldığında BASEL II düzenlemeleri, KOBİ'lerin muhasebe ve idari maliyetlerinin artmasına neden olacaktır (TRAVIS, 2005).

Mevcut sistemde (BASEL I) özel sektör firmalarına verilen krediler risk yapısına bakılmaksızın teminat yapısı dikkate alınarak büyük oranda %100 risk ağırlığına sahipken, BASEL II deki standart yaklaşım altında kurumsal portföydeki firmaların risk ağırlığı firmaların kredi notuna bağlanmıştır. Daha öncede belirtildiği gibi standart yaklaşımda bankaların bir firmanın kredisi için ayrılması gereken sermayeyi tespit ederken firmayı perakende ya da kurumsal olarak sınıflaması gerekmektedir. Bankalar kurumsal portföydeki firmalar için bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş notu ile belirlenen kredi değerliliğini kullanacaklardır. Perakende portföyde yer alan firmalar için ise herhangi bir dış derecelendirme notu söz konusu olmayıp, bu firmalara %75 risk ağırlığı uygulayacaklardır. İDD yaklaşımında risk ağırlıkları doğrudan dışsal ve içsel varlıklar üzerindeki yargıya bağlıdır. Bankanın hesaplanan risk karakteristikleri, örneğin geri ödeyememe riski gibi, bankaların kendi içsel verilerini temel almaktadır (HAKENES ve SCHNABEL, 2006). Burada KOBİ'ler açısından dikkat edilmesi gereken konu, hangi yaklaşım kullanılırsa kullanılsın bankaların, KOBİ'lere borç verilmesi konusunda özel bir hazırlık sürecine girecekleridir. Diğer bir anlatımla bankaların kredi politikası ve mevcut olan kredi kültürlerinde önemli değişmeler söz konusu olacak ve bu değişim KOBİ'ler açısından kredi işlemlerinin azalması şeklinde sonuçlar doğurabilecektir.

Yeni düzenlemelerin uygulanmasının KOBİ'ler üzerindeki etkisi konusunda literatür tartışmalı olmakla birlikte ülkeler özelinde yapılan çalışmalar BASEL II düzenlemelerinin KOBİ'ler üzerinde olumsuz etkiler bırakmayacağını söylemektedir. Ancak hemen belirtelim ki bu etkiler ülkelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak farklılık gösterecektir. Şüpheli ya da problemli kredilerde, kredi alan ile birlikte bankasının da cezalandırılacak olması diğer bir anlatımla denetim yapısının güçlendirilmesi, KOBİ'lerin rehabilite edilmesini zorunlu kılacaktır (BAYKAL, 2006). Ayrıca ülkelerin para ve sermaye piyasalarında yaşanan gelişmeler ile dış şoklardan ekonomilerin etkilenme düzeyine bağlı olarak da KOBİ'ler bu düzenlemelerden olumsuz etkilenebilir. Zaten bu yüzden BASEL komitesi de temel ilkelerde değişme olmaksızın birçok konuyu ulusal inisiyatif otoritesine bırakmıştır.

Literatür AB için, BASEL II düzenlemelerindeki standart yaklaşım ya da içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımların hangisi kullanılırsa kullanılsın KOBİ'lerle bağlantılı sermaye yeterlilikleri üzerine olumlu etkiler yaratacağından bahsetmekte ve standart yaklaşımın daha kolay değerlendirmeye olanak verdiği belirtilmektedir. Sermaye gereksinimlerinin hesaplanmasında standart yaklaşımın kullanılması durumunda eğer KOBİ'ler kurumsal KOBİ olarak düşünülürse risk ağırlığı %100 olacağı için sermaye gereksiniminde öncekine göre (%8) herhangi bir değişme olmayacaktır. Buna karşılık KOBİ'ler, perakende KOBİ olarak değerlendirilirse risk ağırlığının %75'e düşmesi sonucunda sermaye gereksinimi etkin bir biçimde düşecek ve %6 olacaktır (ALTMAN ve SABOTO, 2005).

SCHWAIGER tarafından 2002 yılında, 11.610 adet Avusturya KOBİ'lerine ilişkin veriler kullanılarak yapılan çalışmada KOBİ'ler kurumsal KOBİ olarak düşünülmüş ve kümülatif sermaye gereksinimi %5.40 olarak hesaplanmıştır. Buna karşılık farklı derecelendirme sınıflandırmasına bağlı olarak yapılan hesaplamada ise sermaye gereksinimi %6,36 bulunmuştur. Her iki sonuçta Avusturya KOBİ'leri için bankaların sermaye yükümlülüklerinin %8

oranıyla karşılaştırıldığında azaldığını göstermektedir (WALTER, 2005). İspanya ekonomisi için SAURINA ve TRUCHARTE'nin 1994-2001 yılları arasındaki verileri kullanılarak 2004 yılında yapmış oldukları çalışmada da Avusturya'daki çalışmaya paralel olarak beklenen kayıplar sermaye gereksiniminin bir parçası olarak değerlendirilmiş ve büyük firmalar için sermaye gereksinimi %6,5, kurumsal KOBİ'ler için %8,94, perakende KOBİ'ler için ise %6,26 hesaplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, KOBİ'lerin kurumsal portföyde değerlendirilmesi durumunda standart yaklaşımda %8'e göre yüksek, perakende olarak sınıflandırılması durumunda da %6 dan daha yüksektir. Sonuçların yüksek çıkmasının önemli bir nedeni çalışmada derecelendirme sınıflandırılmasının yapılmamış ve risk ağırlıkları kullanılmamış olmasıdır (SAURINA ve TRUCHARTE, 2004). İtalyan KOBİ'leri için yapılan bir çalışmada, 20.193 KOBİ'ye ait banka verileri analiz edilmiş ve perakende KOBİ'lerde sermaye gereksinimi %4.88, kurumsal KOBİ'lerde ise %8.45 bulunmuştur. (ALTMAN, ve SABOTO, 2005).

ABD de ise durum AB ülkelerine oranla biraz daha farklıdır ve BASEL II uygulamaları birçok tartışmanın temel kaynağı konumundadır. Ağustos 2003 de banka otoriteleri 3'lü bir sistem önermişler ve sadece uluslararası faaliyeti olan büyük bankaların İDD yaklaşımını tercih edeceğini belirtmişlerdir. Diğer bankaların ise önemli bir kısmı BASEL I uygulamalarına göre faaliyetlerine devam edeceklerdir. BERGER'in 2004 yılında QIS 3'ü kullanarak KOBİ kredi piyasası üzerine BASEL II düzenlemelerinin etkilerini analiz eden çalışmasında, İDD yaklaşımını benimseyecek 22 bankadan 17'si KOBİ portföylerinin ortalama olarak %33 sermaye gereksinimindeki kredi riskini azaltacağını belirtmişlerdir. Bu çalışmada da beklenen kayıplar sermaye gereksiniminin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Bunun anlamı ABD'de BASEL II düzenlemelerini uygulamayacak küçük bankaların ilişkiye dayalı borç vermeden dolayı, büyük bankalara göre rekabet avantajı yakalayacağı ve bu durumda büyük bankaların KOBİ pazarının önemli ölçüde olumsuz etkileneceğinden dolayı İDD yaklaşımını bünyelerine adapte etmeyeceklerini belirtmişlerdir.

Nitekim 30 Eylül 2005 tarihinde ABD bankacılık otoritesi BASEL II düzenlemelerinin uygulanma süreci ile ilgili önemli bir duyuru yapmıştır. Bu duyuruya göre, yeni düzenlemeye ilişkin kurallar, BASEL II bankalarını 2008 yılında etkilemeye başlayacak ve 2012 yılına kadar riske dayalı sermaye yükümlülüğünün belirlenmesi koşulu temel belirleyici olmayacaktır. 2008 yılı boyunca varlıkların riskine ilişkin sermaye yükümlülüğünün belirlenmesinde BASEL I ve BASEL II düzenlemeleri birlikte isteğe bağlı şekilde uygulanacaktır. 2009 ve 2011 yılları arasındaki 3 yıllık süreçte ise her yıl kuralların %5'i uygulamaya girecektir. Diğer bir anlatımla 2009 yılında BASEL II %5 - BASEL I %95, 2010 yılında BASEL II %10 - %90 BASEL I, 2011 yılında ise BASEL II %15 -%85 BASEL I uygulanacaktır. 2012 (daha önce 2010 yılında tamamen geçiş söz konusuydu) yılında ise örneklere bakılarak bazı bankalar tamamen BASEL II düzenlemelerini uygulayacaklardır (SMITH, 2006).

Ekonomik kuruluşların bir çoğu BASEL II düzenlemelerinin bankalar ve kredi müşterileri arasındaki ilişkide önemli bir unsur olan fiyatlama konusunu etkileyeceğini düşünmektedir. PWC'ın daha önce belirtilen çalışmasına göre fiyatlamanın etkisinin rekabet baskısı nedeniyle yüksek olmayacağı beklense de, Credit Suisse uygulama maliyetleri nedeniyle BASEL II düzenlemelerinin kredi maliyetlerini arttıracağını açıklamaktadır. Ancak bankacılık sektöründeki rekabetin kredi koşullarının ağırlaşmasını engelleyici bir faktör olduğu da unutulmamalıdır. Bununla birlikte yeni düzenlemeler KOBİ'lerin raporlama sistemlerinin geliştirilmesine neden olacak ve derecelendirmeye göre fiyatlama yapılacaktır (JAGER, 2005).

Ülkemizde de BASEL II düzenlemelerinin etkileri konusunda QIS-3, QIS-TR1 ve son olarak da QIS-TR2 çalışmaları yapılmıştır. QIS-TR2 Ekim 2006-Haziran 2007 döneminde yapılmıştır. Çalışmada, portföylerin kredi kalitesi dağılımlarının incelenmesinden mevcut uygulamaya göre KOBİ kredilerinin de önemli bir bölümünü kapsayan perakende portföyü üzerinde olumlu etkilerin ortaya çıkacağı belirtilmektedir (BDDK, 2007).

BASEL düzenlemeleri ile birlikte derecelendirmenin kredi fiyatlamasına olumlu ya da olumsuz etkisi, risk kavramının sadece bankalar tarafından değil aynı zamanda kredi kullanacak taraflar açısından da algılanmasını gerektirecektir. Risk kavramının firmalar tarafından da dikkate alınması bankaların sorunlu kredilerinin azalmasına ve daha uygun fiyatlama olanağının oluşmasına neden olacaktır Ancak burada unutulmaması gereken en önemli konu bu işlemin maliyetinin ne olacağı ve bankaların kredi politikaları ve kredi kültüründeki değişmelere KOBİ'lerin nasıl uyum sağlayacağıdır. Bu uyumu sağlayabilen KOBİ'lerin teminat sorunlarının azalabileceği iyimser bakış açısıyla söylenebilir (SEVAL, 2006). Ancak BASEL II'de risk bazlı fiyatlandırma ve teminatlandırma söz konusu olduğu için alınacak olan teminatla, kredi kullanan arasındaki ilişki daha belirgin bir biçimde analizlere dahil edilecek ve değerlendirilecektir. Diğer bir anlatımla mevcut olarak kullanılan teminatların önemli bir bölümü yeni düzenlemede kullanılamayacaktır. Örneğin, bağlantılı bir şirketin çıkarmış olduğu bir menkul kıymet yeni düzenlemede krediyle teminat arasındaki pozitif korelasyon ilişkisi nedeniyle kabul edilmeyecektir. Yine aynı şekilde geleneksel teminatlardan müşteri çek ve senetleri ile firma ortaklarının ve grup şirketlerinin kefaletinin standart yaklaşımda teminat kapsamında değerlendirilmemesi söz konusudur. Bu durum iyi-kötü KOBİ'ayrımını netleştirecek ve sonuçta finansal sorunlar çıkmazında bulunan önemli sayıdaki KOBİ mevcut yapıları gereği daha yüksek kredi kullanım maliyetine katlanmak zorunda kalacaktır.

4. BASEL II'YE GEÇİŞ SÜRECİNDE ESKİŞEHİR İLİNDEKİ KOBİ'LERİN MEVCUT DURUMUNUN ANALİZİ

KOBİ'lerin finansal sorun ve tercihlerine yönelik olarak yapılacak değerlendirmelerden önce, işletmelerin finansal sorunlarının tamamının ekonomide yaşanan gelişmelerden mi kaynaklandığı yoksa bir kısmının ekonomideki olumsuzluklarla beraber, finansal yönetim uygulamalarından habersiz ya da ilgisiz olduklarından mı kaynaklandığının tespit edilmesidir. Bulunacak sonuç, BASEL düzenlemeleri sonucunda kredi olanakları kısıtlanacak olan KOBİ'lerin kendilerini yeniden yapılandırması açısından önemlidir. Çünkü BASEL düzenlemeleri bankaların riske karşı daha duyarlı davranmaları ve bu anlamda gerek kredi gerekse de operasyonel risklerin en aza indirilmesini hedeflemektedir. Dolayısıyla derecelendirme kriterlerini yerine getiremeyen, diğer bir anlatımla kredi riski yüksek olan KOBİ'ler bu süreçte banka kaynaklarına istedikleri anda ve istedikleri koşullarda ulaşamayacaklardır. BASEL II düzenlemelerinin önemi ve işletmeler üzerine yaratacağı etkiler dikkate alındığında, KOBİ'lerin mevcut yapısının analiz edilmesi gerekmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmanın bu bölümünde, Eskişehir ilinde faaliyet gösteren 52 adet KOBİ'nin mevcut durumu ve finansal tercihlerinin neler olduğu anlatılarak, yapının BASEL II sürecine ne kadar uyumlu olduğu tartışılacaktır (BAŞAR, 2007).

4.1. KOSGEB Destekleri

Literatüre bakıldığında KOBİ'lerin finansman sorunlarını inceleyen birçok çalışmadaki en temel bulgu KOBİ'lerin gerek çalışma sermayesi finansmanı gerekse de yatırım finansmanı konusunda sorunları olduklarıdır. Bu açıdan bakıldığında finansman sıkıntısı içerisinde olan KOBİ'lerin destek unsurlarından yararlanması beklenirken, örneklem kapsamındaki işletmelerin %69,2'si KOSGEB desteklerinden faydalandıklarını, %30,8'i ise belirtilen destek unsurlarından faydalanmadıklarını belirtmişlerdir. KOSGEB'den sağlanan desteklerin ayrıntısına baktığımızda, 52 işletmenin %25'i finansman desteğinden, %25'i pazar araştırma desteğinden, %17,3'ü teknoloji desteğinden, %11,5'i yazılım desteğinden ,%1,9'u makine teçhizat desteğinden ve 1,9'u da yeni girişimci desteğinden yararlanmakta olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında KOSGEB desteklerinden faydalanmayan işletmelerin bu destek unsurlarından faydalanmama nedenlerine baktığımızda, faydalanmayan işletmelerin tamamının bu desteklerden haberdar olduğu ancak %21,2'sinin haberi olduğu halde bu destekler hakkında bilgi sahibi olmadıklarını, %9,6'sı bu desteklerin sağlanması aşamasında bürokrasinin fazla olduğunu, %17,3'ü ise destekleri yetersiz buldukları için faydalanmadıklarını belirtmişlerdir.

4.2. İş Planı Hazırlama Düzeyi

Araştırma kapsamında, KOBİ'lerin başarısı için son derece önemli bir araç olan iş planı hazırlayıp hazırlamadıkları sorulmuştur. Araştırma kapsamındaki işletmelerin %53,8'i yazılı olarak iş planına sahip olduklarını, buna karşılık %46'2 si ise düzenlemediklerini belirtmişlerdir.

Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi KOBİ'lerin banka kaynaklarına ulaşımı BASEL II düzenlemeleri ile birlikte yeni koşullara bağlanacaktır. 2009 yılından itibaren bankacılık kesimi KOBİ'leri kredi kullandırırken artık teminat, bilanço ve gelir tablosu analizi gibi geleneksel yöntemleri değil, kurumsal yönetim, şeffaf bilanço, iş planları ve derecelendirme gibi konuları esas alacaklardır. Dolayısıyla fon talep eden işletmeler, BASEL II düzenlemelerine göre organizasyonlarını değiştirmek ve bu değişimleri de vizyon stratejilerinin yer aldığı iş planlarına aktarmak durumunda kalacaklardır. Gelinecek noktada, iş planlarının düzenlenmesi akademik bir konu olmanın ötesinde bankaların kredilendirme sürecine girecektir.

4.3. Finansal Planlama Faaliyetleri

KOBİ'lerin başarısı geleceğe yönelik hedef ve stratejilerin; etkinlik, rasyonellik ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda belirlenebilmesine bağlıdır. Geleceğe yönelik stratejilerin belirlenmesinde ise finansman stratejileri ve finansal planlama faaliyetleri önem kazanır. İşletmelerin gelecek yıllardaki varlık ve kaynak yapısının belirlenmesinde tahmini tablolardan yararlanılır. Söz konusu tablolar işletmelerin faaliyetlerini etkin bir biçimde yerine getirilmesine yardımcı olmak amacıyla planlama faaliyetlerinde kullanılırlar. Eskişehir ilinde araştırmaya katılan işletmelerin % 48,1'i tahmini bilanço, % 55,8'i tahmini gelir tablosu, % 21,2'si de tahmini fon akım tablosu düzenlemektedirler. Araştırma kapsamındaki işletmelerin yaklaşık olarak %50'sinin finansal planlama sürecinde tahmini tablolardan yararlanmaması, finansal yönetim uygulamalarının etkin bir biçimde yerine getirilemediğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Benzer sonuç BAN'ın 1999 yılında "KOBİ'lerin Finansal Sorunları, Çözüm Önerileri ve İç Anadolu Bölgesi'nde Bir Uygulama" başlıklı doktora çalışmasında da yer almaktadır. BAN, 668 işletme üzerine yapmış olduğu çalışmasında, işletmelerin %44,9'unun tahmini bilanço ve gelir tablosunu düzenlediklerini buna karşılık %55,1'inin ise bu tabloları düzenlemedikleri belirtilmektedir. Aynı şekilde işletmelerin %76,6'sının da tahmini nakit akım tablosundan yararlanmadıkları belirtilmektedir (BAN, 1999).

Finansal planlama faaliyetlerinin başarısı işletmenin mevcut durumunun analiz edilmesine bağlıdır. KOBİ'lerin finansal analiz ve planlama konusunda yapmış oldukları analizler sorusuna, işletmelerin %86,5'i muhasebe analizi yaptıklarını,

%76,9'u likidite ve karlılık analizi yapıldığını, % 65,4'ü borçları analiz ettiklerini, % 57,7'si başa baş analizi yaptıklarını, %63,5'i de sermaye bütçelemesi ilgili analizler yaptıklarını belirtmişlerdir. KOBİ'lerin finansal planlama sürecinde dikkat ettikleri konular ise maliyetlerin düşürülmesi (%96,2), karlılığın arttırılması(%88,5), yeni iş alanlarının yaratılması (%76,9), faaliyetlerin çeşitlendirilmesi (%67,3) ve rakiplere göre strateji belirleme (%88,5) olarak belirlenmiştir.

4.4. Sermaye Yapısı Kararları

Sermaye yapısı kararları risk ve getiri arasında denge kurulmasını gerektiren ve işletmeler açısından son derece önemli olan kararlardır. İşletmelerin sermaye yapısının oluşumunda ne oranda borç ne oranda özkaynak kullanılacağı, işletmenin risk düzeyi, işletmenin vergi durumu, finansal esneklikleri ve işletme yönetimlerinin tutumlarına bağlı olarak değişebilir.

Araştırmaya katılan KOBİ'lerin sermaye yapılarına baktığımızda, işletmelerin %38,5'i tamamen özkaynak, %57,7'si ağırlıklı olarak özkaynak, %3,8'i de ağırlıklı olarak yabancı kaynak kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu durum KOBİ'lerin finansal esnekliklerinin düşük olduğunu göstermektedir. KOBİ'lerin finansman sorunlarının temelinde, öz sermaye yetersizliği gelmektedir. Bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulacak olan KOBİ'lerin, dikkat etmeleri gereken konuların başında sermaye yapılarının kredi riskini arttırıp arttırmadığı gelmektedir. Diğer bir anlatımla BASEL II uygulamalarıyla birlikte, sermaye yapısı güçlü olan KOBİ'lere verilecek kredilerin maliyetleri daha düşük olacaktır. Bu nedenle, borç/öz sermaye yapısının kredilendirmeye uygun olmaması, derecelendirme aşamasında sorun yaratacak önemli bir durumdur.

KOBİ'lerin varlıklarını ne şekilde finanse ettikleri de benzer sorunlar çıkmazındaki KOBİ'lerin finansal tercihleri ve finansal yönetim uygulamalarındaki etkinlik düzeyleri açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. Finansmanda ilke olarak dönen varlıklar kısa vadeli kaynaklarla, duran varlıklar ise uzun süreli kaynaklarla finanse edilmelidir. Dengeli finansman olarak adlandırılan bu finansman biçimini araştırma kapsamındaki KOBİ'lerin %14,3'ü uygulamaktadır. Duran varlıkların finansmanında kısa süreli kaynakların kullanılması ise kısa vadeli kaynakların 1 yıl içerisinde yenilenme veya ödenme zorunluluğundan dolayı risklidir. Araştırma kapsamındaki işletmelerin % 9,6'sı duran varlıkların finansmanında kısa vadeli kaynak kullandıklarını belirtmiştir. Varlıkların finansmanı konusunda fikri olmayanların oranı ise %23,1 dir. Bu oran oldukça yüksektir ve KOBİ'lerdeki finansal yönetim uygulamalarının etkinlik düzeyi açısından önemli bir gösterge niteliğindedir. Varlıkların finansmanında kullanılan kaynaklara bakıldığında işletmelerin %61,5'i banka kredilerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Tamamen öz kaynakla finansmanı tercih eden işletmelerin oranı ise yaklaşık olarak %38 dir.

Benzer sonuç ŞAMİLOĞLU ve DEMİREL'in 2001 yılında yapmış oldukları çalışmada da %54 olarak belirtilmektedir. Banka kredilerine ilave olarak, KOBİ'lerin %38,5'i müşterilerden alınan avansları kaynak olarak gösterirken, %19,2'si ortaklardan sağlanan fonları kullandıklarını, %17,3'ü satıcı kredilerinden faydalandıklarını, %15,4'ü leasing yoluyla, %7,7'si de akrabalardan sağlanan fonların varlık finansmanında kullanıldığını belirtmişlerdir.

Banka kredisi kullanan KOBİ'lerin (%61,5) yabancı kaynak kullanma nedenleri olarak; satışları arttırmak (%51,9), yeni ürün geliştirmek (%34,6), yeni pazarlara açılmak (%25), bir başka işletmeyi satın almak (%5,8), verginin tasarruf etkisinden yararlanmak (%11,5), borçların yeniden finansmanını sağlamak (%1,9) amacıyla yabancı kaynak kullandıklarını belirtirken buna karşılık %38,5'i ise yabancı kaynak kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte yabancı kaynak kullanmayan işletmelerin kullanmama nedenleri, maliyetlerin çok yüksek olması (% 28,8), uzun vadeli kredi verilmemesi(%30,8), kredi işlemlerinde bürokrasinin çok olması(%15,4'ü), teminat olarak gayrimenkul ipoteğinin istenmesi (%21,2), %23,1'i de istenilen tutarda kredi verilmemesi olarak belirtilmiştir.

4.5. Yatırım Kararları ve Sağlanan Finansal Destekler

İşletmelerin piyasa değerlerinin arttırılması finansman ve yatırım kararlarının sağlıklı bir biçimde alınmasına bağlıdır. Yatırım planlaması konusundaki düşünceleri ve faaliyetleri sorgulandığında KOBİ'lerin %36,5'i yatırım için uygun bir ortamın olmadığını, %65,4'ü yatırım için uzun vadeli ve düşük maliyetli fon bulamadıkları için yatırım yapamadıklarını, % 38,5'i geleceğin belirsizliğinden dolayı yatırım yapmakta çekingen davrandıklarını, %84,6'sı faiz oranlarının yüksek olmasının yatırım kararlarını olumsuz etkilediğini, %32,7'si tüm olumsuzluklara rağmen yatırım yaptıklarını, %7,7'si mevcut kapasitesini değerlendiremedikleri için yatırım ihtiyacı içerisinde olmadıklarını, %3,8'i ise herhangi bir fikri olmadıklarını belirtmişlerdir.

Yatırım planlama faaliyetleriyle ilgili olarak işletmelerin %61,5'i pazar analizi, %19,2'si teknik analiz, %48,1'i finansal analiz, %84,6'sı da risk analizi yaptıklarını belirtmişlerdir. Alınan yanıtlara bakıldığında "risk analizi yapıyoruz" yanıtının en yüksek olması düşündürücüdür. Gerek pazar analizi, gerek finansal analizi gerekse de teknik analizi yapmayan işletmelerin risk analizi yapıyoruz şeklinde vermiş oldukları yanıtlar KOBİ'lerin finansal yönetim uygulamaları, yapılabilirlik etüdü ve risk analizi konularında bilgi ihtiyacı içerisinde olduklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

KOBİ'lerin yatırım tercihleri sorulduğunda araştırma kapsamındaki işletmelerin %94,2'si, yatırım yapabilecekleri kadar ilave bir paranın olması durumunda işimi genişletirim yanıtını vermişlerdir. Bu oranın yüksek olması, yatırım ortamının uygunluğu ile KOBİ'lere sağlanacak finansal desteklerin ve özellikle orta ve uzun vadeli banka kredilerinin, kurulu işletmeler açısından son derece önemli olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.
Araştırma kapsamındaki işletmelerin %30,8'i KOBİ'lere uygulanan finansal destek unsurlarından faydalandıklarını, % 69,2'si ise belirtilen destek unsurlarından faydalanmadıklarını belirtmişlerdir. Finansman sıkıntısı içerisinde olan KOBİ'lerin bu desteklerden yararlanmaları beklenmekte iken %30,8'nin bu desteklerin hiçbirinden faydalanmadıkları sonucu oldukça önemlidir. İşletmelerin belirtilen destek unsurlarından faydalanmama nedenlerine baktığımızda, faydalanmayan işletmelerin %11,5'i desteklerden haberleri olmadığını, %38,5'i haberi olduğu halde bu destekler hakkında bilgi sahibi olmadıklarını, %17,3'ü bu desteklerin sağlanması aşamasında bürokrasinin fazla olduğunu, %11,5'i de destekleri yetersiz buldukları için faydalanmadıklarını belirtmişlerdir.

4.6. Çalışma Sermayesi Yönetimi

Çalışma sermayesi yönetimi özellikle küçük işletmeler açısından daha önemlidir. Çünkü bu tür işletmelerin dönen varlıklara yapılacak yatırımı azaltmaları zordur. Diğer taraftan küçük işletmelerin sermaye piyasalarından fon sağlamaları da zor ve sınırlı olduğundan, kısa süreli yabancı kaynaklara bağlı kalmak durumundadırlar. Bu ise işletmenin likidite durumunu olumsuz etkilemekte, riskini arttırmaktadır. BASEL II uygulama sürecinde, bankaların KOBİ'lere yönelik kredi politikalarında önemli değişimler olacaktır. Uluslararası düzenlemelere uyum ve risk yönetimi açısından zorunlu şekilde ortaya çıkacak bu değişimler, KOBİ'lerin çalışma sermayesi yönetiminde kullandıkları banka kredilerinin payının azalmasına yol açabilir. Bu nedenle KOBİ'lerin nakit, alacak ve stok yönetimi gibi konulara daha fazla önem vermeleri gerekmektedir.
Araştırma kapsamında yer alan işletmelerin %86,5'i çalışma sermayesi ile iş hacmi arasında denge kurmaya çalıştıklarını, %73,1'i alış ve satış politikalarını vade açısından uyumlaştırmaya çalıştıklarını, %73,1'i alacakların vadelerini izlediklerini, %55,8'i nakit bütçesi düzenlediklerini, %51,9'u da stokların sürüm kabiliyetini izlediklerini belirtmişlerdir.

4.7. Finansal Danışmanlık Hizmeti

Araştırma kapsamında yer alan işletmelere finansal danışman kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. KOBİ'lerin %36,5'i muhasebeci ve mali müşavirlerden, %5,8'i vergi elemanlarından, %17,3'ü eğitim ve danışmanlık firmalarından, %3,8'i bankacılardan,%1,9'u da üniversitelerden danışmanlık hizmeti sağladıklarını belirtmişlerdir. Verilen yanıtlar, KOBİ'lere yönelik danışmanlık hizmetlerin geliştirilmesi ve/veya mevcut danışmanlık hizmetleri konusunda ilgili kuruluşların daha çok bilgilendirici olmaları gerektiğini göstermektedir. Ayrıca ülkemizde, BASEL II düzenlemeleri hakkında bilgilendirme faaliyetleri başlamış olmakla birlikte yeterli düzeyde değildir. Bu konuda KOBİ'ler için temel kaynak bankalar olarak gözükmektedir. Bu nedenle bankaların BASEL II düzenlemelerinin olası sonuçları hakkında KOBİ'leri hızlı ve doğru bir biçimde bilgilendirmeleri gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülke ekonomileri açısından bakıldığında, toplam işletmelerin yaklaşık %98'ini oluşturan KOBİ'ler üretim, istihdam, rekabet, katma değer ve ihracat konuları açısından son derece önemli ekonomik birimlerdir. Ekonomideki bu önemlerine karşılık KOBİ'ler gerek ülkemizde yaşanan olumsuz gelişmeler gerekse de işletmecilik bilgisinden yoksun olmaları nedeniyle birçok sorunla karşılaşmakta ve istenilen düzeyde faaliyetlerini sürdürememektedirler. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, KOBİ'lerin finansal kaynaklarının ve finansal tercihlerinin büyük işletmelere göre oldukça farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılıkların başında KOBİ'lerin ağırlıklı olarak özkaynakla finansmanı tercih etmek durumunda kaldıkları, bununla birlikte finansman sıkıntısı çekilen zamanlarda ise kısa süreli banka kredilerine yöneldikleri gelmektedir. Toplam kredi hacmi içerisinde KOBİ'lerin almış oldukları payın çok düşük olması; kaynak ve ortam bulması durumunda %94 oranında işini genişletmek isteyen KOBİ'lerin, yaşadıkları finansman sorunun çok temel bir göstergesi olarak yorumlanabilir.
KOBİ'lerin önemli ölçüde bilgi eksikliği içerisinde oldukları da araştırmadan çıkan bir diğer önemli sonuçtur. Her ne kadar işletmeler tarafından bu sorun açık bir biçimde ifade edilmese de, KOBİ'lere yönelik olarak, KOSGEB tarafından verilen desteklerden yaklaşık olarak %50'sinin yaralanmamasının temel nedeni, bu bilgi eksikliğinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Yine aynı şekilde KOBİ'lerin %46'sı iş planı yapmadıklarını belirtmişlerdir. Yaptığını belirten %54'ünün ise yazılı olarak bir iş planına sahip oldukları şüphelidir. Birçok işletme, plan benim kafamdadır düşüncesi içerisinde olan işletme sahibinin öngörüleri doğrultusunda hareket etmektedir. Yüzde 61,5 oranında danışman kullanmıyorum cevabı bu yargıyı güçlendirmektedir. Araştırma sonuçları açısından bir diğer önemli bulgu ise finansal yönetim uygulamaları konusunda KOBİ'lerin yetersiz olduklarıdır. Özellikle finansal analiz ve planlama, sermaye bütçelemesi ve varlıkların finansmanı konularında bilgi eksiği içerisinde oldukları vermiş oldukları cevaplardan anlaşılmaktadır. Bu bilgi eksikliği zaman içerisinde varlık ve kaynak yapısının doğru bir biçimde tahmin edilmesini

engellemekte ve sonuçta finansman sorunu haline dönüşebilmektedir. Bununla birlikte çalışma sermayesi yönetimi konusunda KOBİ'lerin sorun yaşamadıkları söylenebilir.

Bu sonuçlar, KOBİ'lerin uzun dönemli bakış açılarında problem olduğunu göstermektedir. Yaşanan finansal krizler ise bu sorunları arttırmakta ve KOBİ'leri içinden çıkılmaz bir finansman sorunu içerisine itmektedir. Bununla birlikte krizler olmasa bile, bazı KOBİ'lerin mevcut yapıda faaliyet göstermelerinin oldukça güç ve ancak şansa bağlı olarak bunun gerçekleşeceği verilen cevaplar doğrultusunda söylenebilir. Ancak Türkiye'de 2009 yılından itibaren uygulamaya geçecek olan BASEL II düzenlemeleri, KOBİ'ler açısından şansa bağlı olayları da azaltıcı niteliktedir. Yukarıda belirtilenler ve BASEL düzenlemeleri doğrultusunda karar alıcılara ve KOBİ'lere şu öneriler getirilebilir.

- BASEL II düzenlemeleri sadece bankacılık sektörüne değil, aynı zamanda reel sektöre de etki edecektir ve bu etki büyük bir olasılıkla işletmelerin finansman yöntemlerinde de hızlı değişmelere sebep olacaktır. Bu nedenle KOBİ'lerin mevcut yapısının analiz edilerek hazırlık yapmaları sağlanmalıdır.
- Finansal yönetim uygulamaları konusunda bilgi açığı içerisinde bulunan KOBİ'lere gerek örgün gerekse de uzaktan eğitim olanakları kullanılarak, finansal planlama, denetim, sermaye bütçelemesi, çalışma sermayesi yönetimi, yatırım, borç yönetimi, uluslararası finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler ve bankacılık uygulamaları konularında, kısa dönemli ve çok hızlı bir biçimde hayata geçirilecek eğitim programları düzenlenmelidir.
- KOBİ'ler ekonomik kalkınmada önemli bir işlevi yerine getirmektedirler. BASEL II uyum sürecinde, işletmelerin %99'unun KOBİ olduğu ve bu işletmelerinde özellikle banka kredilerine bağımlı oldukları gerçeği unutulmamalıdır. Diğer bir anlatımla, ulusal inisiyatif otoriteleri, kendi inisiyatiflerine bırakılan alanları, ülke gerçeklerini dikkate alarak uygulamaya sokmalı ve risk yönetimi amaçlı getirilen bu düzenlemeler, KOBİ'lerin yeniden yapılandırılmasına katkı sağlayacak şekilde ele alınmalıdır.
- Avrupa ülkelerinin gelişmişlik seviyesine göre hazırlanan bu düzenlemelerin ülkemizde uygulanmasına geçilmeden önce, KOBİ'lerin finansmanı konusundaki somut etkileri tespit edilmelidir. Bu konuda KOSGEB ve diğer ilgili kuruluşların saha çalışmaları yaparak konunun üzerinde önemle durmaları gerekmektedir.
- KOBİ'lerin düşük maliyetli kredi kullanabilmeleri için BASEL II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlanmalıdır.
- Bankaların derecelendirme sistemlerini yüksek maliyetler olmaksızın tamamlamaları önemlidir.
- İşletmelerin kredi değerliliğine çok fazla odaklanmasının ekonomiyi döngüsel düşüşlere zorlayacağı göz önünde tutulmalıdır.
- Gelişmekte olan ülkeler açısından değerlendirildiğinde, 50 milyon Euro'luk eşik büyük ölçekli işletmeler ile küçük ve orta ölçekli işletmeler; 1 milyon Euro'luk kredi eşiği de büyük ve küçük tutarlı krediler arasında anlamlı bir farklılaştırma yapılmasını güçleştirmektedir. BASEL II düzenlemesinde KOBİ büyüklüklerine ve standart yaklaşım kapsamında perakende kredilere ilişkin komite tarafından belirtilenlerden daha farklı bir eşik değer belirlenmesi de mümkün değildir. Bu yüzden konunun önemi ve işletmeler üzerine yaratacağı etkiler dikkate alındığında, karar alıcıların ve bu düzenlemeleri uygulamaya koyacak olan ulusal insiyatif otoritelerinin hızlı hareket etme konusunda dikkatli olmaları ve BASEL düzenlemelerinin gereklerinin kredi müşterisi konumundaki KOBİ'lere anlatılması gerekmektedir.
- Banka kredileri dışında fon sağlamada; finansal kiralama, faktoring, forfaiting ve risk sermayesi gibi olanaklardan KOBİ'lerin yararlanma düzeyini arttıracak düzenlemeler ve kolaylıklar uygulamaya konmalıdır.
- BASEL II ile birlikte kredi kullanan KOBİ'lerin risk değerlemesi belli kurallar ve standartlar çerçevesinde yapılacağından firmalar ticari faaliyetleri ile ilgili kayıtlarını gerek teminat koşulları gerekse kullanacakları kredinin maliyeti açısından gerçekçi tutmak durumunda kalacaklardır. Bu duruma KOBİ'ler hazırlık yapmalıdırlar ve uluslararası standartlarda şeffaf güvenilir mali tablolar üretilmelidir.

KAYNAKÇA

ALTMAN I. EDWARD, HERBERT A. RIJKEN (2005). The Impact of the Rating Agencies' Through the Cycle Methodology on Rating Dynamics, Economic Notes by Banca Monte dei Paschi di Siena SpA, Blackwell Publishing Ltd, USA, Vol. 34, No. 2.

ALTMAN I. Edward, SABOTO Gabriele (2005). "Effects of the New Basel Capital Accord on Bank Capital Requirements for SMEs, Journal of Finacial Services Research No: 28-1/2/3.

AKSEL Kaan (2002). "Basel Komitesi Kararları ve Yeni Basel Antlaşması'nda (Basel II) Beklenen Gelişmeler", Active.

BAN Ünsal (1999). KOBİ'lerin Finansal Sorunları, Çözüm önerileri ve İç Anadolu Bölgesi'nde Bir Uygulama, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.

BAŞAR Mehmet (2007). BASEL II Düzenlemeleri ve KOBİ'ler, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1726, Eskişehir.

BAYKAL Cevdet (2006). "BASEL'i hafife almayalım", KOBİ'lerin Sesi Ostim Sanayi Gazetesi.

CANBAŞ Serpil (1989). "Küçük ve Orta Sanayi İşletmelerinin Finansal Sorunları ve Türkiye'de ve Avrupa'da Küçük ve Orta Boy Sanayi İşletmelerine Sağlanan Finansal Destekler", 3. İşletmecilik Kongresi, Kapodakya.

CONFORD Andrew (2005). "Everything you wanted to know about BASEL II but were afraid to ask", From Bretton Woods to Basel II (Ed. Dembinski, P. H.), Finance & The Common Good.
HAKENES Hendrik, SCHNABEL Isabel (2006). Bank Size and Risk-Taking under Basel II, Governance and the Efficiency of Economic Systems, Discussion Paper No. 88.
HANDORF C. William, Suriray Morgane (2006). "Business Plans, Portfolio Management and Basel II" (How risk measurement under Basel II affects business planning and the competitive environment), Bank &Accounting Finance.
INTRATER Marc (2004). " Basel II for Non–Basel II Banks", Bank Accounting & Finance.
JAGER Johannes (2005). BASEL II: Perspectives of Austrian Banks and Small and Medium Enterprises, Austrian Research Promotion Agency Research Project.
KANIA Ewa (2006). VADYBA / MANAGEMENT, Nr. 1(10) p.69-73
MAJNONI Gıovannı, POWELL Andrew (2005), "Reforming Bank Capital Requirements: Implications of Basel II for Latin American Countries", ECONOMIA.
RIME Bertrand (2005). "Will Basel II Lead to a Specialization of Unsophisticated Banks on High-Risk Borrowers?" International Finance,No: 8:1.
SAURINA Jesus, TRUCHARTE Carlos (2004). "The Impact of BASEL II on Lending to Small and medium Sized Firms: A Regulatory Policy Assessment Based on Spanish Credit Register Data" Journal of Finance Services Research , No: 26.
SEVAL Selim (2006), Kredi Derecelendirme Modelleri, İstanbul.
SMITH C. Dwight (2006). "BASEL II and BASEL I A: New Capital Rules on Track, but Stil a Long Trip Ahead", Bank Accounting and Finance.
ŞAMİLOĞLU Famil, DEMİREL Yavuz (2001). "KOBİ'lerin Sorunları ve Aksaray İlinde Bir Araştırma", Gazi Ün. End. Sanatlar Eğitim Fak. Dergisi, Sayı :9.
TRAVIS Anthony (2005). "Will Ethical Finance Survive BASEL II?", From Bretton Woods to Basel I I (Ed. Dembinski, P. H.), Finance & The Common Good.
VALENCIA Fabian (2006). Basel II and Business Cycles, 10 April 2006. http://www.biu.ac.il/soc/amcb/papers_2006/valencia_2006.pdf ,
WALTER A.A. Schwaiger (2002). BASEL II: Quantative Impact Study on Austrian Small and Medium Sized Enterprises, Tecnical University of Vienna.
How to deal with the new rating culture, A practical guide to loan financing for small and medium-sized enterprises, Enterprise and Industry, Europian Commission Paper, July 2005.
Study on the financial and macroeconomic consequences of the draft proposed new capital requirements for banks and investment firms in the EU, Price Waterhouse Coopers, Final Report, 8 April 2004.
KOBİ Ekonomisi, KOBİLER ve Bankacılık, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, Ocak 2004.
KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ocak 2004.
Basel 2 İkinci Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR2) Değerlendirme Raporu, BDDK, Temmuz 2007.

FİNANSAL PİYASALAR VE BASEL II; YÖNETSEL VE MALİ AÇIDAN ÇORUM KOBİ'LERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

Yard. Doç. Dr. Dr. Selçuk KENDİRLİ, Hitit Üniversitesi
Araş. Gör. Hülya ÇAĞIRAN, Hitit Üniversitesi
Öğr. Gör. Fatih ŞANÖZ, Hitit Üniversitesi

ÖZET

Küreselleşme süreci, dünyayı küçük bir köy haline getirirken, bu süreçten öncelikli olarak finans sistemleri etkilenmektedir. Çünkü iletişim araçlarından en etkili yararlanan sektörlerin başında (belki de en etkilisi) finans sektörü gelmektedir. Yöneticiler finansal gelişmeleri an be an iletişim araçları vasıtasıyla takip etmektedirler. Sermayenin baskısı sonucunda, finansal alandaki oyun kurallarının küreselleşmesi, beraberinde yeni düzenlemeleri de zorunlu kılmıştır. Finansal sektörde yapılan genel düzenlemeler (Basle Kriterleri) sadece finansal kuruluşları değil, aynı zamanda reel sektörü de derinden ve yakından etkilemektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, sayısal olarak işletmelerin %99 civarındaki işletmenin, yaratılan katma değer olarak ekonomik sistemin yaklaşık %55'ini oluşturan KOOBİ'ler açısından da Basle kriterleri oldukça büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda Çorum KOBİ yöneticilerinin, finansal yönden çok büyük önem arz eden Basle II kriterlerine hazırlığı bu çalışma çerçevesinde araştırılacaktır.

***ANAHTAR KELIMELER**: Finansman, KOBİ, Rreel Sektör, Sermaye Yeterlilik Rasyosu, Çorum KOBİ'leri*

GİRİŞ

Globalleşen sermaye dünyasında, uluslararası sermaye yatırımları hızla artmaktadır. Bu süreç içinde tüm ülke ekonomileri, dünyayı dolaşan finansal kaynaklardan pay almak istemektedirler. Bu istek henüz global piyasaya entegre olmamış yada bu süreç içinde yer alan ekonomik sistemlerinde cazibe alanı içine girmektedir. Global sermaye hareketlerinin cazibesine kapılan ülkeler, bu kaynaktan pay alabilmek için elbetteki finansal yapısal sistemlerinde ciddi değişiklikler yapmak zorundadırlar.

İşte bu noktada ekonomilerin, global piyasalara açılmak için, global kurallara uymaları gerekmektedir. Bu bağlamda bu ülkelerin finansal piyasaların global kuralları sayılabilecek Basle II kapsamında hareket etmeleri ve düzenleme yapmaları gerekmektedir.

Bu çalışmada, ekonomik sistemlerin finansal piyasalarda yapmaları gereken düzenlemeler ve bu düzenlemelerin sisteme olası etkileri üzerinde durulacaktır.

1. FİNANSMAN KAVRAMININ ANLAMI VE KAPSAMI

Finansman fonksiyonunun amacı, işletmenin gereksinim duyduğu fonları en uygun koşullarda elde etmek ve elde edilen bu fonların en etkin şekilde kullanımını sağlamaktır.

ABD'de ve Batıda 20. yüzyılın başlarından itibaren diğer alanlarda olduğu gibi, finansal yönetim alanında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Sanayileşmeyle birlikte, büyüyen işletmelerin fon gereksinimleri artmış ve bu gereksinimlerin karşılanması önemli bir sorun haline gelmiştir. Aşırı fon talebine rağmen, özellikle küçük tasarrufların büyük işletmelere aktarılması kolay olmamıştır. Fona olan aşırı talep nedeniyle finansman, para bulma veya fon tedariki olarak anlaşılmıştır. Başka bir değişle, 1950'li yıllara kadar finansman kavramıyla sadece fonların sağlanması algılanmıştır. Bir yandan, işletmelerin büyümesi, öte yandan, anonim şirket türünün önem kazanması, finansman sağlamanın önemini artırmıştır. Bu anlamda finansal yönetimin temel görevi işletmeye yeterli, zamanda ve ucuz maliyetli fon sağlamak olarak düşünülmüştür (Ceylan, 2003, s.4.).

2. BASEL KOMİTESİ VE YENİ SERMAYE YETERLİLİĞİ DÜZENLEMESİ

Uluslararası Denkleştirme Bankası-BIS, (Bank for International Settlements) 1930 yılında çeşitli ülkelerin merkez bankaları tarafından oluşturulan uluslararası bir kuruluştur. BIS bünyesinde bankacılık konusunda çalışmalar yapmak üzere 1974 yılında "Basel Komitesi" adlı bir çalışma grubu oluşturulmuştur. ABD, Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada ve Lüksembourg olmak üzere 12 üyeden oluşan komitenin amacı bankacılık ve döviz piyasasında olası krizleri izlemek ve dünyadaki tüm bankaların ortak bir standartta çalışmalarını sağlamaktır. BIS bünyesindeki, Basle Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi ilk olarak 1988 yılında Sermeye Uzlaşısını (Basle Capital Accord) yayımlamıştır. Basle I'e göre bankaların sermaye yeterliliği en az yüzde 8 olmalıdır. Sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında sermayenin riskli aktiflere oranı dikkate alınmıştır (Pinelli, 2005, 3).

Son yıllarda bankacılık, risk yönetimi uygulama ve teknikleri, denetim yaklaşımı ve finansal piyasalarda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Haziran 1999 tarihinde Komite 1988 tarihli düzenlemenin yerini almak üzere yeni bir

düzenleme taslağı hazırlamıştır. Bu çalışmayı da 2004 yılında Basle II ilkeleri olarak açıklamıştır. Bu ilkeler tüm dünya bankacılık sektörü tarafından kabul edilmiş olup, düzenlemelerin 2007–2009 yılları arasında birçok ülkede uygulamaya geçmesi beklenmektedir (Rodriguez, 2003, 120).
Risk duyarlılığı daha fazla olan yeni düzenlemeye ilgili taraflarca iki yüzün üzerinde görüş bildirilmiştir. Tasarıda ülkelerin risk ağırlığı olarak 1999 yılındaki taslak ölçütleri esas alınmıştır. Bankaların risk ağırlıkları için ise; bankaya uygulanan risk ağırlığının ülkeninkinden bir derece fazla olması, ve bankaların dış derecelendirme kuruluşlarından aldıkları raitinge ve riskin vadesine göre bir ağırlıklandırma kriteri uygun görülmüştür (BIS,1999).

2.1. Yeni Düzenlemenin Amaçları Ve Temel Unsurları

Basle II ilkeleri bankacılık sektörünü yeniden yapılandırma amacıyla oluşturulmuştur. Basle II ilkeleri ile bankaların risk yönetim ve değerleme ölçütleri değişmektedir. Bu ölçütlerin değişmesi nedeniyle, bankalardan kredi kullanan işletmelerin de bu değişikliklerden etkilenmesi beklenmektedir. Basle II ilkelerinin uygulamaya geçmesi ile işletmelerin sahip oldukları riskler, derecelendirme notları ve ülke notu kredi maliyetini belirleyen temel unsurlar haline gelecektir. Bu süreçte işletmelerin güvenilir bir finansal raporlama sürecine, kurumsal yönetim ilkelerine uygun işletme yönetim kültürüne sahip olmaları önem taşıyacaktır.
1988 tarihli amaçlar korunmakla birlikte Basle Komitesi Ocak 2001 tarihli yeni sermaye düzenlemesinde yapılacak revizyonun aşağıdaki gözetim ve denetim hedeflerini karşılamasını sağlamaya kararlıdır. Buna göre yeni düzenleme; (Yayla ve Kaya, 2005, 4):

- Mevcut risklerin her bir işletme için ayrı ayrı ve daha iyi ölçülmesi,
- Bankacılık sektöründe üst yönetime daha büyük sorumluluk yüklenmesi,
- İşletmelerin ve bankaların finansal tablolarının güvenilir bir şekilde kamuya açıklanması,
- Tüm bankacılık sisteminin ve sermaye piyasalarının daha sağlam zemine oturtulması, daha rekabete dayalı ve daha istikrarlı hale getirilmesi amaçlanmıştır.
- Finansal sistemde güvenliği ve sağlamlığı teşvik etmeyi sürdürmeli ve böylece yeni sermaye çerçevesi sistemdeki sermayenin mevcut genel düzeyini en azından korumalıdır,
- Rekabet eşitliğini artırmaya devam etmelidir,
- Risklerin ele alınmasına yönelik daha kapsamlı bir yaklaşım oluşturmalıdır ve
- Uluslararası faaliyet gösteren bankalar üzerinde yoğunlaşmalı, fakat temel ilkeler farklı karmaşıklık ve gelişmişlik düzeylerindeki bankalar için de geçerli olmalıdır.

Yeni düzenlemede temel olarak risk duyarlılığı daha fazla olan ve daha esnek bir yapının oluşturulması, sermaye gereği hesaplamasında risk duyarlılığının artırılması, düzenleyici yükümlülüklerde teşviklerin ve uyumluluğun artırılması amaçlanmıştır.

Tablo 1: Basel Komitesinin Eski ve Yeni Düzenlemelerinin Karşılaştırılması

Eski düzenleme	Yeni düzenleme
Tek tip risk ölçümüne odaklıdır.	Bankaların dahili risk yönetim metodolojilerine, denetimlere ve piyasa disiplinine dayalı bir yapı getirmektedir.
Tüm kuruluşlar için tek tip model uygulanmaktadır.	Daha esnek bir uygulama sağlamaktadır (daha iyi risk yönetimi için sermaye teşvikleri uygulanabilmektedir).
Risk temeline dayalı sermaye gereği yapısı.	Riske daha fazla duyarlıdır.

Kaynak: TBB; Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi, TBB, Ekim 2002, s.3.
Basle II ilkeleri temelde asgari sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplini ve olmak üzere üç nokta üzerine oturtulmuştur (Ferguson, 2003, 397).

2.1.1. Asgari Sermaye Gereği

Düzenlemenin birinci ayağında asgari sermaye gereği tanımlanmıştır. Yeni düzenlemede mevcut sermaye tanımı ve asgari sermaye yeterlilik oranının yüzde 8 olması koşulu aynı kalmıştır. Ancak rasyonun paydasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Kredi riski daha detaylı tanımlanmış, piyasa riskinde değişiklik olmamış ve ilk defa faaliyet riski (işlem riski) ilave edilmiştir (TBB,2002:5).

$$SermayeYeterlilikRasyosu = \frac{ToplamSermaye}{(Kredi + Piyasa + FaaliyetRiski(i)} = BankaSermayeKatsayıeı(EnAz\%8)$$

Kredi riski için iki farklı yaklaşım önerilmektedir; standart yaklaşım (standardized approach) ve dahili derecelendirmelere dayalı yaklaşımlar (internal rating based-approaches - IRB).
Standart yaklaşım; 1988 tarihli düzenlemedeki mevcut uygulama ile içerik olarak aynı ancak risk hassasiyeti daha yüksektir. Bireysel risk ağırlıkları halihazırda borçlunun dahil olduğu kategoriye (ülkeler, bankalar yada kurumlar)

dayanmakta iken, yeni düzenleme ile uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun (daha kati) kriterlerine göre belirlenecektir.
Standart yaklaşımda risk ağırlıkları(*) farklı kategorilere göre belirlenmiştir
1. Ülkelerin risk ağırlıkları (sovereign claims),
2. Bankaların risk ağırlıkları için iki ayrı seçenek bulunmaktadır:
- Bir ülkedeki tüm bankalar ülke risk ağırlığından bir kategori daha aşağıda değerlendirilecektir. (Bankalar I)
- Risk ağırlıkları bankanın derecelendirme kuruluşlarından aldığı derecelendirme notuna dayandırılır. (Bankalar II)
3. Şirket risk ağırlıkları
4. Gayrimenkul teminatlı kredilerin risk ağırlıkları

2.1.1. Sermaye Yeterliliğinin Denetimi

Denetimde amaç, bankaların doğru bir şekilde değerlendirilmiş risklerine karşılık tutmaları gereken sermayeyi belirleyecek birer dahili yönteme sahip olduklarından emin olabilmektir. Denetimciler bankaların riskleri oranında sermaye tutmaları konusunda sorumlu durumdadırlar. Dahili yöntemlerin kullanılması gerektiğinde denetime ve müdahaleye konu olabileceklerdir.
Yeni düzenlemede gözetim ve denetim süreci için belirlenen ilkeler aşağıdadır:
1. Bankalar sermaye seviyelerini koruyacak stratejiler geliştirmek ve risk profilleri ile sermaye yeterliliklerini ilişkilendiren bir süreç geliştirmekle yükümlüdürler.
2. Denetim otoritesi bu süreç ve stratejileri incelemeli, değerlendirmeli, izlemeli ve gerektiğinde müdahale etmelidir.
3. Denetim otoritesi bankaların asgari sermeye yeterliliğine sahip olmasını sağlamalıdır.
4. Denetim otoritesi sermaye yeterliliği asgari oranın altına inmeden önce erken müdahalede bulunmalıdır.
Yapının denetim otoritesi kısmında, faaliyetler ve sistemin işleyişi açısından yetkili bir üst otorite tarafından bankaların denetlenmesi gerekir. Bu denetim otoritesi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'dur (BDDK). Denetim sürecinde özellikle bankaların risk yönetim sistemleri değerlendirilmekte, her bankanın uygun bir risk kontrol sistemi kurması ve uygulaması istenmektedir. Türkiye'de, bankacılık sisteminin denetlenmesine ilişkin kurulan BDDK, bankacılık risk yönetim sistemine ilişkin çıkarılan 4389 sayılı yasa, BDDK bünyesinde oluşturulan Risk Yönetim ve Gözetim Teknikleri Dairesi Basel II ilkelerinin uygulanmasını kolaylaştırabilir (Beşinci ve Kaya, 2005, 60).

2.1.2. Piyasa Disiplini

Yeni yapıda piyasa disiplini bankaların daha şeffaf bir yapı sergilemeleri ile sağlanacaktır. Piyasa katılımcılarının bankaların risk yapıları ve sermaye yeterliliği pozisyonları konusunda daha fazla bilgi sahibi olabilmeleri için şeffaf bir yapı gerekmektedir. Kredi riski, kredi riskinin azaltılması teknikleri ve aktif menkul kıymetleştirmelerinin denetimsel kabulü için gereken daha detaylı şartlarla beraber, ana grup şeffaflık/açıklama standartları tüm bankalar için geçerli olmaktadır. Sistemin piyasa disiplini kısmında bankaların piyasayı ve ilgilileri bilgilendirme konusunda güvenilir ve şeffaf olması istenmektedir (Koğar, 2006, 3; Alp, 2005, 59).

2.2. Finansal Piyasalar ve Basel II

Son yıllarda dünya üzerinde yaşanan ekonomik krizler incelendiğinde, bu krizlerin temelinde yatan neden ilgili ülkelerde ve kurumlarda mevcut bir risk yönetim modelinin olmamasıdır (Christoffersen and Errunza, 2000, 3-20). Basle Komitesi de çalışmalarında sermaye piyasalarında risk yönetimi üzerine odaklanmıştır. Basle II ilkeleri, Basle I ilkelerinin devamı niteliğindedir. Basle I'de sermaye yeterliliği hesaplanırken sadece kredi riski hesaplamaya katılmış, piyasa riski ve operasyonel riskler gibi diğer riskler ise göz ardı edilmiştir. Bilindiği gibi bankadan kredi kullanan işletmelerin sahip oldukları operasyonel riskler kredinin geri dönüşünde önemli bir etkendir. Bankacılık sektörü açısından bu riskin değerlendirilmesi ve sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında kullanılması gerekir. Basle II ilkelerinde de bu risk sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında dikkate alınmıştır. Riskli aktifler karşısında tutulması gereken sermayenin ölçülmesine ilişkin yöntem kısmen değişmiş ve kredi riskinin ölçülmesinde yeni yöntemler geliştirilmiştir (Yüksel, 2005, 5).
Komite standart ve dahili derecelendirmeye dayalı kredi risk ölçüm yöntemleri üzerinde detaylı olarak çalışmıştır. Bu çerçevede, yenilenen standart risk ölçüm yaklaşımının sektördeki bankaların çoğunluğu tarafından kullanılmasının önemini yine tekrarlamış ve bu konulara ilişkin piyasa katılımcıları ve ilgili diğer taraflarca sunulan görüş ve önerileri

---

(*) 1988 tarihli düzenlemede ülke ve merkez bankalarının yükümlülüklerinin değerlendirilmesinde OECD ülkesi olup olmamasına bakılmaktadır. Bankalar için de aynı yöntem geçerlidir. Bu değerlendirmede OECD üyesi olan ülkeler doğrudan daha az riskli olarak görülmektedir. Diğer yandan uygulama OECD ülkesi olan ancak kredi riski daha yüksek bulunan ülkeler açısından avantaj, OECD üyesi olmayan ancak kredi değerliliği yüksek bulunan ülkeler açısından dezavantaj oluşturmaktadır. OECD ülkesi olan ülkelerdeki bankaların yükümlülükleri ile OECD ülkesi olamayan ülkelerde bulunan bankaların kısa vadeli yükümlülükleri %20 risk ağırlığı ile değerlendirilmekte, OECD ülkesi olmayan ülkelerdeki bankaların uzun vadeli yükümlülükleri %100 risk ağırlığında kabul edilmektedir.

dikkate almıştır. Diğer yandan aktiflerin menkul kıymetleştirilmesi ve ihtisas kredilerine ilişkin teknik tartışmalarda da önemli ilerlemeler sağlanmış ve takvim buna göre yeniden düzenlemiştir.
Basle II ilkelerine göre sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında sadece kredi riski değil, bunun yanında piyasa riski ve operasyonel riskler de dikkate alınmaktadır. Operasyonel risk; işletme içinde çalışanlar, uygulanan sistemler ve kontrol süreçlerinde yaşanan olumsuzluklar nedeniyle işletme varlıklarının zarar görmesi veya mevcut bir fırsattan yararlanamamadır (BIS, 2005a, 140).
Operasyonel riskler değerlendirilirken politik riskler, ekonomik riskler, yasal riskler, pazar riskleri ve finansal riskler de dikkate alınmalıdır (BIS, 2005b, 24-35; Wyk, Dahmer and Custy, 2004, 264). Piyasa riski; bankanın veya kredi verilen işletmenin faaliyet gösterdiği sektörde veya genel ekonomide yaşanabilecek gelişmelerin ortaya çıkaracağı risklerdir. Kredi riski ise banka tarafından verilen kredinin geri ödenememesi riskidir. Geleneksel anlamda kredi riski ve piyasa riskini ölçmek kolay iken operasyonel risklerin sınırlarını çizmek ve ölçmek çok kolay değildir (Rosenberg and Schuermann, 2005, 1-46).

3. GEÇİŞ SÜRECİNDE BASLE II İLKELERİNİN İŞLETMELERE VE ÜLKE EKONOMİLERİNE OLASI ETKİLERİ

Basel II ilkeleri temelde bankacılık sektörünü ilgilendirdiğinden uygulama konusundaki gerekli hazırlıklar ilgili sektör tarafından büyük ölçüde tamamlanmıştır. İlgili değişiklikler işletmelerin finansman maliyetlerini, finansal raporlama süreçlerini ve muhasebe yapılarını etkileyecek ve bu alanlarda çeşitli değişiklerin yapılması zorunlu hale gelecektir. Yeni sermaye düzenlemesi ile bankalara yeni maliyetler yüklenmekle birlikte daha etkin risk yönetimi ve uluslararası piyasalarda daha güvenli ve etkin bankacılık faaliyetlerinin sürdürülmesi amaçlanmaktadır.

Tablo 2: Basle Komitesinin Yeni Sermaye Düzenlemeleriyle İlgili Değerlendirme

Yeni Sermaye Düzenlemesinin Beklenen Etkileri	Getireceği Maliyetler
Sermaye ihtiyacı azalacaktır.	Kamuoyuna bilgilendirme ihtiyacı ve maliyeti artacaktır.
Risk yönetimi daha iyi olacaktır.	Gerekli sistemlerin kurulması ve işlevi için bir maliyet söz konusu olacaktır.
Düzenleyici otorite ile daha iyi ilişkiler geliştirilecektir.	Gerekli verilerin toplanmasının maliyeti devam edecektir.
Piyasa ve kredi kurumları arasındaki ilişki iyileşecektir.	Sistemlerin ve personelin çalışması için gerekli maliyetler devam edecektir.

Kaynak: Price Waterhouse&Coopers, FS Regulatory Alert, No:1.

3.1. Kredi Maliyetleri Açısından Basel II

İşletmeden işletmeye farklık göstermekle birlikte, ortalama KOBİ niteliğindeki küçük bir işletmenin derecelendirilmesinin ortalama maliyetin 30.000 Euro civarında olması öngörülmektedir (Uyar ve Aygören, 2006: 59). Bu da işletmelere artı bir maliyet yükü oluşturabilir. Bu rakamın yüksek çıkma olasılığı da bulunmaktadır. Çünkü yapılan bir araştırmaya göre; Basle II uygulama maliyetinin hem bankalar hem de işletmeler açısından beklenenden yüksek olacağı tahmin edilmektedir (Mearian, 2005, 48). Kullanılacak kredilerin genel olarak işletmelere ve piyasaya etkileri aşağıda sıralanmıştır.

- Basel II uygulaması ile işletmelerin kullanacakları kredinin maliyeti, derecelendirme notuna bağlı olarak değişecektir (Mısırlıoğlu, 2006, 30). Derecelendirme notu düştükçe kredi riski ve maliyeti artacak, ilgili işletme için kredi almak zorlaşacaktır (Yüksel, 2005, 37). Derecelendirme şirketleri, yetersiz öz kaynak yapısına sahip işletmelerin kredi notunu düşüreceklerdir (Uyar ve Aygören, 2006, 61). Dolayısıyla bu işletmelerin kredi maliyetleri daha yüksek olacaktır. Buna karşın, derecelendirme notu yüksek olan işletmeler daha düşük faiz ile finansman sağlayabileceklerdir (TBB, 15.01.2006).
- Basel II ilkeleri ile birlikte, günümüzde kabul edilen ipotekler önemini yitirecektir. Bu bağlamda yönetim kalitesi yüksek, finansman yapısı güçlü olan ve gerekli tüm bilgileri zamanında ve yeterli bir şekilde sunabilen işletmeler daha iyi şartlarda kredi kullanabileceklerdir.
- Basel II kriterleri genel olarak işletmeleri kurumsallaşmaya zorlayacağından, işletmelerin yabancı ortak bulmalarını kolaylaştırarak yabancı sermaye hareketlerinden pay almalarını sağlayabilir.

3.2. Basel II Kriterlerinin Piyasa Kurumsallaşmasına ve İşletmelerin Muhasebe Sistemlerine Etkileri

Basle II ilkelerinin işletmelerinin muhasebe yapılarına etkileri muhasebe uygulamalarında vergi yasalarının etkilerinin ortadan kaldırılması, kurumsal yönetim uygulamalarının hayata geçirilmesi konusunda ortaya çıkabilir. Bu sürecin devamında Basle II ilkelerinin, işletmelerin finansal raporlama sürecini önemli ölçüde etkileyeceği beklenmektedir. Bu noktada finansal raporlama sürecinin şeffaflığı, bağımsız denetim, iç kontrol sistemi, iç denetim ve risk yönetimi işletmeler için daha da önemli hale gelecektir. Basle II ilkelerinin işletme politikalarında önemli değişimlere yol açacağı

beklenmelidir. Bu bağlamda Basle II kriterlerinin ülke içindeki ekonomik sistem ve işletmelerin kurumsallaşma, muhasebe ve diğer yapısal sitemlerine etkileri aşağıda sıralanmaya çalışılmıştır.

- Türkiye'de finansal raporlama sürecinde kullanılacak temel standartlar henüz oturmadığından, uygulama ağırlıklı olarak vergi mevzuatı çerçevesinde şekillenmektedir. Vergi üzerine odaklanana mali tablolar ise, gerçeği yansıtmaktan uzaklaşmaktadır. Basle II ilkelerinin öngördüğü mali tabloların şeffaflığı ve güvenilirliği için muhasebe standartlarının uygulamada hayata geçirilmesi önem taşır. Uygulamada zorunlu olarak muhasebe standartlarına uyulması Bale II kriterlerinin katkıları olarak değerlendirilebilir(Koğar, 2006, 21).
- Kurumsal yönetim ilkeleri olan eşitlik; tüm faaliyetlerde pay ve menfaat sahiplerine eşit davranılması, şeffaflık; ticari sır dışında şirket ile ilgili finansal ve niteliksel bilgilerin, zamanında, doğru, eksiksiz ve tutarlı şekilde ilgili mercilere ve kamuoyuna duyurulması, hesap verebilirlik; yönetimlerin pay sahiplerine/hissedarlara hesap verme zorunluluğu, sorumluluk; şirket yönetiminin tüm faaliyetinin mevzuata, ana sözleşmeye ve şirket içi düzenlemelere uygunluğu ve bunun denetlenmesi, Basle II kriterlerinde de benimsenmiştir. (Yüksel, 2005, 37; Uyar ve Aygören, 2006:63).
- Basel II kriterleri işletmelerin mali tablolarının hazırlanmasında şeffaflığa katkıda bulunacaktır. Basle II ilkeleri ile mali tabloların ve finansal raporlama sürecinin derecelendirme şirketleri tarafından incelenmesi istenmektedir.Basle II ilkelerine göre bankalar ve işletmeler arasında finansal raporlama sürecinde kurulacak işbirliği şeffaflığın sağlanması için temel şarttır (Uyar ve Aygören,, 2006, 65). Bu bağlamda işletmelerin finansal ve finansal olmayan tüm bilgileri bankalara ve ilgili derecelendirme şirketlerine zamanında, yeterli, şeffaf ve güvenilir bir şekilde sunmaları gerekir.
- İşletmelerde bağımsız denetim uygulamaları yaygınlaşacaktır.
- Günümüzde işletmeler için iç kontrol sistemi ve iç denetim zorunluluk haline gelmiştir. Bugün sadece banka ve aracı kurumlar için zorunlu olan iç denetim, Basle II ilkeleri ile birlikte aranan bir özellik haline gelecektir. Bu nedenle işletmeler iç kontrol sistemi ve iç denetim birimi oluşturmaya yönelik çalışma yapmalıdırlar.
- Ekonomide yaşanan hızlı gelişmeler nedeniyle işletmelerin rekabet üstünlüklerini koruyabilmeleri için etkili stratejiler oluşturmaları gerekir. Bu stratejilerin başında risk yönetimi ve risk odaklı denetim gelmektedir (Kishalı ve Pehlivan, 2006, 76). Son yıllarda yaşanan muhasebe ve finansal raporlama skandalları şirket risk yönetim bölümünün önemini arttırmıştır (Beasley, Clune and Hermanson 2005, 522). Ancak, her işletmenin maruz kalacağı riskler; işletmelerin sahip olduğu farklı özellikler nedeni ile çeşitlilik gösterebilir. Bu nedenle işletmelerin kendilerine özgü bir risk modeli oluşturmaları gerekir. Bu risk modeli statik bir risk modeli olabileceği gibi, son zamanlarda öne çıkan dinamik risk modeli de olabilir (Fehle and Tsyplakov, 2005, 3-47) . Yapılan araştırmalara göre uygun bir risk yönetim sistemine sahip işletmelerin olası risklerden diğer işletmelere göre karlı çıktıkları ve olumsuz koşulları işletme lehine çevirmeyi başardıkları görülmektedir (O'Donnell, 2005, 177-195). Basle II ilkelerine göre de, uygun bir risk yönetim sistemine sahip işletmelerin derecelendirme notu daha yüksek olacaktır.

4. FİNANSAL PİYASALAR VE BASLE II; YÖNETSEL VE MALİ AÇIDAN ÇORUM KOBİ'LERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

4.1. Amaç

Yapılan araştırmanın amacı; Çorum KOBİ yöneticilerinin Basle II kapsamında bilgilerinin araştırılmasıdır. Aynı zamanda işletme yöneticilerinin ve işletmelerin bu sürece hazır olup olmadıklarının araştırılmasıdır.

4.2. Varsayımlar

Yapılacak olan çalışmanın varsayımları ise şu şekilde sıralanmaktadır;

- Çalışma yapılan işletmelerin verdiği bilgiler gerçeği yansıtmaktadır.
- Çalışma kapsamına alınan işletmelerde anket sorularını tam olarak anlamışlardır ve buna göre cevap vermişlerdir.

4.3. Yöntem ve Kapsam

Çalışma genel olarak iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım teorik literatür bilgilerini içermektedir. Çalışmanın ikinci kısmında (uygulama), Çorum KOBİ'lerine yönelik bir saha araştırması yapılacaktır. Bu bölümde Basle II ve işletmelere muhtemel etkileri ile ilgili literatür kapsamında genel bilgi verilmiştir.

Çalışmanın uygulamaya yönelik kısmında ise, Çorum KOBİ'lerine yönelik bir saha araştırması yapılmıştır. Bu araştırmada Çorum KOBİ"lerinde çalışan yönetici konumundaki kişilerin Basle II kapsamında bilgileri ve Çorum KOBİ'lerinin Basle II geçiş sürecine hazır olup olmadıkları araştırılmıştır.

Araştırma kapsamına Çorum"da faaliyet gösteren ve KOBİ tanımına uyan işletmeler alınmıştır. Veri toplanması çerçevesinde anket çalışması yapılmıştır. Anketler, anketörler tarafından yüz yüze uygulanmış ve her bir anket tek tek değerlendirilmiştir. Veriler derlendikten sonra analiz için SPSS For Windows 11,0 programı kullanılmıştır.

4.4. Değerlendirme

Çorum KOBİ'lerinde yöneticilik yapan 86 yöneticinin, örgütsel değişime bakış açılarının tespit edilebilmesi ile ilgili olarak toplam 20 sorudan oluşan anketten aşağıdaki bulgular elde edilmiştir Bu kapsamda, Çorum genelinde faaliyet gösteren 368 adet KOBİ olduğu KOSGEB tarafından ifade edilmiş (http://www.kosgeb.gov.tr/veritabani/default.aspx), ve bu işletmelerden 86 tanesine ulaşılabilmiştir.

Böylece Çorum KOBİ'lerinin yaklaşık %23'üne ulaşılmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda ulaşılması gereken minimum işletme sayısı 2 standart hata ile 44 işletme[1] olarak tespit edilmiştir. Bu da toplam kümenin %12'sine tekabül etmektedir. Ulaşılan oran ise bu oranın çok üzerindedir. Yapılan testin güvenilirliği analizinde Cronbach alfa katsayısı 0,92 olarak ölçülmüştür. Bu da yapılan test sonucunda elde edilen verilerin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir. Cronbach alfa testinde 0,75 üzeri değerler çok güvenilir olarak kabul edilmektedir.
Araştırma ile ilgili bulgular tablolar halinde ve yüzde dağılımlar olarak şöyle ifade edilebilir. İşletmelere yönelik demografik özellikler ve bilgiler Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3: KOBİ'lerin ve KOBİ yöneticilerinin Özellikleri Dağılımı

Teste Tabi Tutulan Alanlar	Ankete Katılan	
A.KOBİ'lerin Bağlı Bulunduğu Sektörler		
Gıda	24	27,91%
Tekstil	7	8,14%
Kağıt Endüstrisi	1	1,16%
Taş-Toprak Sanayisi	34	39,53%
Makine	15	17,44%
Diğer	5	5,81%
TOPLAM	86	100,00%
B. İşletmelerin Kimler Tarafından Yönetildiği		
Sahipleri	31	36,05%
Ortaklardan Birisi	43	50,00%
Profesyonel Yönetici	12	13,95%
TOPLAM	86	100,00%
C. İşletmenizin Kurucusu Kimdir		
Büyük Babam	6	3,55%
Babam	131	77,51%
Ağabeyim	12	7,10%
Ben Kendim	20	11,83%
Küçük Kardeşim	0	0,00%
TOPLAM	169	100,00%
D. Yöneticilerin Eğitim Düzeyi		
İlkokul	8	9,30%
Ortaokul	10	11,63%
Lise	35	40,70%
Yüksekokul	17	19,77%
Fakülte	16	18,60%
TOPLAM	86	100,00%
E. İşletmede Çalışan Sayısı		
1-10 Kişi	43	50,00%
10-50 Kişi	26	30,23%
50-100 Kişi	8	9,30%
100-250 Kişi	7	8,14%
250 Kişi ve Üzeri	2	2,33%
TOPLAM	86	100,00%

[1] $n = \dfrac{N(pq)Z^2}{(N-1)E^2 + (pq)Z^2}$ $\quad n = \dfrac{368(0.98*0.02)2^2}{(368-1)0.04^2 + (0.98*0.02)2^2}$

= 43,35= 44 adet işletme

N=Toplam işletme sayısı 368 olarak alınmıştır.
p=İşletmelerin genel olarak %98'i KOBİ olarak varsayılmaktadır.
q= İşletmelerin KOBİ olmama olasılığı ise %2 olarak varsayılmıştır.
E= Kabul edilebilen örnekle hatası (Hata yapma düzeyi)

Çorum KOBİ'leri ağırlıklı olarak üç sektör üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Bunlar taş-toprağa dayalı sanayi (%40), gıda sanayi (%28) ve makine sanayidir (%17). Söz konusu KOBİ'ler genelde sahipleri (%36) ya da ortaklardan biri (%50) tarafından yönetilmektedir. İşletmelerin profesyonel yöneticiler tarafından yönetilme oranı ise % 14'tür.
Yöneticiler genel olarak lise mezunu olup, %41 ile ilk sırada yer almaktadırlar. Yüksekokulla birlikte üniversite eğitimi almış yöneticilerin oranı ise %38'e olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumda risk konusunda sistematik eğitim sahibi yöneticilerin toplam kümenin yarısına yakının olşturduğunu söylemek mümkündür.
Çalışanlar açısından incelendiğinde işletmelerin %50'si 1-10 işçi arasında eleman çalıştırdıklarından mikro işletme, %30'u 10-50 işçi çalıştırdıklarından küçük işletme, %9+%8=%17'si ise çalıştırdıkları işçi sayısına gore orta büyüklükteki işletme olarak değerlendirilebilirler. Dolayısıyla, çalışma kapsamına KOBİ nitelikli işletmelerin ve bunların yöneticilerinin dâhil edilmesi sağlanmıştır.

Tablo 4: KOBİ'lerin Mali Yapı Göstergeleri

Teste Tabi Tutulan Alanlar	Ankete Katılan	
A.Kaynak Temininde Sıkıntı Yaşanıyor mu?		
Kesinlikle evet	6	6,98%
Evet	15	17,44%
Kısmen	27	31,40%
Hayır	32	37,21%
Kesinlikle hayır	6	6,98%
TOPLAM	86	100,00%
B. Kaynak Sıkıntısının Aşılma Yöntemi		
Ortaklardan Borç Alarak	4	8,33%
Özkaynakları Artırarak	12	25,00%
Bankalardan Kredi Alarak	27	56,25%
Borçları Erteleyerek	2	4,17%
Diğer	3	6,25%
TOPLAM	48	100,00%
C. Bankalardan Borçlanma Sürecinde Sıkıntı Yaşanıyor mu?		
Kesinlikle evet	6	6,98%
Evet	11	12,79%
Kısmen	18	20,93%
Hayır	45	52,33%
Kesinlikle hayır	6	6,98%
TOPLAM	86	100,00%
D. Sıkıntıların Öncelik Sırası Nedir?		
Banka teminatları	18	10,47%
Kredi faiz oranları	19	11,05%
Kredi masraf tutarları	22	12,79%
Bankaların tutum ve tavırları	17	9,88%
İstenen teminat türleri	15	8,72%
İşletmenin yönetsel ve kurumsal yapısı	10	5,81%
Yetersiz öz kaynak yapısı	16	9,30%
Borç almaktan korkma	9	5,23%
Yetersiz mali tablolar	13	7,56%
Mali tabloların şeffaf olmaması	15	8,72%
Aşırı borç yükü	7	4,07%
Aşırı bürokratik işlemler	11	6,40%
TOPLAM	172	100,00%
E. Muhasebe Sürecinde Sıkıntı Yaşanıyor mu?		
Kesinlikle evet	0	0,00%
Evet	6	6,98%
Kısmen	16	18,60%
Hayır	56	65,12%
Kesinlikle hayır	8	9,30%
TOPLAM	86	100,00%

Ankete verilen cevaplara göre firmaların %44'ü kaynak temininde sorun yaşamamaktadır. %31'i kısmen sorun yaşarken, %24'ü ise sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Kaynak sıkıntısı yaşayan firmalar, bu sorunu genelde banklardan kredi alarak çözmektedirler (%56). %25'i ise öz kaynakları artırarak sorunu çözdüklerini ifade etmişlerdir. Bankalardan borçlanma sürecinde en fazla sıkıntı (işaretlenen cevap sayısına göre) % 13 ile kredi masrafları, daha sonra ise faiz oranları (%11) gelmektedir. Banka teminatları ve teminat türleri ise toplamda (%10+%9) %19 olmaktadır.

Yetersiz mali tablolar ve mali tabloların şeffaf olmaması ise toplamda %16 olmaktadır. İşletmelerin yaşadıkları bu sıkıntı, Basle kriterlerinin reel sektör için uygulamaya geçmesiyle daha da hissedilecek, hatta bazı işletmelerin iflasına bile neden olabileceklerdir. Fakat işletmeler bu durumun pek farkında değildirler. Nitekim bu durum, Basle II kriterleri ile ilgili işletmelerin bilgi sahibi olma noktasında yetersiz olmalarından da anlaşılmaktadır.
İşletmelerin Basle II kriterleri ile ilgili bilgi sahibi olup olmadıkları ve Basle II kriterlerinden etkilenme durumları ise tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: KOBİ'lerin Basel II Kriterleri İle İlgili Durumları

Teste Tabi Tutulan Alanlar	Ankete Katılan	
A.Basle II Kriterleri İle İlgili Bilginiz Var mı?		
Kesinlikle evet	3	3,49%
Evet	3	3,49%
Kısmen	7	8,14%
Hayır	47	54,65%
Kesinlikle hayır	26	30,23%
TOPLAM	86	100,00%
E. Basle II Kriterlerinden Faaliyet Gösterilen Sektörün Etkilenmesi		
Kesinlikle olumlu etkiler	2	2,33%
Genel olarak olumlu etkiler	3	3,49%
Kısmen Olumlu etkiler	9	10,47%
Olumsuz etkiler	2	2,33%
Kesinlikle bir etkisi olmaz	70	81,40%
TOPLAM	86	100,00%

Tablodan da anlaşılacağı gibi çorum KOBİ yöneticilerinin hali hazırda Basle II kriterleriyle ilgili bir bilgileri genel olarak bulunmamaktadır. Konu ile ilgili bilgi sahibi yöneticiler Kısmen seçeneği de olumlu sayılırsa toplam evrenin sadece %15'ini oluşturmaktadır. %85 işletme yöneticisinin ise konu ile ilgili bir bilgileri bulunmamaktadır. Bu bilgi eksikliği Basle II kriterlerinin piyasayı etkilemeyeceği yönünde verilen cevaba da yansımıştır. Sonuç kısmında da açıklandığı gibi Basle II kriterleri uygulamaları ve alışkanlıkları kökünden değiştirecek bir süreçtir.

5. SONUÇ

Basle II ilkeleri ile önümüzdeki yıllarda bankacılık sektörü uygulamalarının değişikliğe uğraması beklenmektedir. Temel değişiklik noktası bankaların kredi verirken aradıkları ölçütlerdir. Bankacılık sektöründen finansman sağlayan tüm işletmelerin, dolayısıyla da ekonomik sistemlerin bu süreçten etkilenmesi kaçınılmazdır. Dünyadaki birçok bankanın da üyesi olduğu IIF (Institute of International Finance) tarafından yeni düzenlemenin global piyasalara etkisi üzerine yapılan değerlendirmelere göre;

- Borçlu-kredi kalitesine verilen önemin artması kurallara uygun bir kredi kültürünün yerleşmesini sağlayacaktır.
- Uluslararası bilgi kaynaklarına olan güvenin artması (örneğin; derecelendirme kuruluşları, ihracat kredi birlikleri vb.) yerel sermaye piyasalarının genişlemesine ve derinleşmesine olanak verecektir.
- Piyasa disiplini, şeffaflık ve rekabetin artmasına, daha etkin hale gelmesine neden olacaktır.
- Müşteri ilişkileri ile ürün fiyatlamasında köklü değişiklikler olacaktır.

Ancak, düzenleme uluslararası faaliyet gösteren bankalar ile bu kapsamda yer almayan bankalar üzerinde farklı etkiler yaratabileceği gibi gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sistemleri üzerindeki etkileri de çok farklı olacaktır. Bu çerçevede sürdürülen tartışmalar ve yapılan değerlendirmelere aşağıda yer verilmektedir;

- Yeni düzenlemenin en önemli etkisi; bankaların kendi sermaye pozisyonlarını yeniden gözden geçirmeleri gerekecektir.
- Diğer yandan, bankalar daha kapsamlı kamuoyu bilgilendirmesi yapmak durumunda kalacaklardır.
- Hem düzenleyiciler hem de bankalar yeni sermaye düzenlemesini uygulamak ve denetlemek için önemli lojistik ve ekonomik kaynaklara ihtiyaç duyacaklardır.
- Birçok ülkede denetim otoriteleri farklı bankalar için banka yönetim yapısını da dikkate alarak banka bazında uygun bir denetim yaklaşımının benimsenmesi (özellikle sermaye yeterliliği konusunda) serbestisine sahip bulunmamaktadır.
- Dahili derecelendirmeye dayalı yaklaşımın özellikle uluslararası faaliyet gösteren bankalar grubunda olmayan bankalar açısından ciddi sorunlar yaratacağı beklenmektedir.
- Gelişmekte olan ülkeler açısından değerlendirildiğinde yeni sermaye düzenlemesinin önemli etkileri olacağı tartışılmaktadır;
- Öncelikle Türkiye gibi OECD üyesi olma avantajını kaybedecek olan ülkelerde bankaların sermaye gereklerinin artması beklenmektedir.
- Dahili derecelendirmeye dayalı yaklaşımları benimseyen bankaların önemli avantajlar elde edeceği görüşü dikkate alındığında gelişmekte olan ülkelerde, bankaların zayıf yönetim ve sermaye yapısı nedeniyle, dahili derecelendirmeye

dayalı yaklaşımların kullanılmasının gelişmiş ülkelerin bankalarında beklenen aynı olumlu etkiyi vermeyeceği düşünülmektedir.
- Birçok bankanın yeni düzenlemedeki kredi riski ölçümünde dahili derecelendirmeye dayalı yaklaşımları kullanmak için hem veri seti hem insan kaynağı açısından hazır olmadıkları eleştiri konusudur.
- Gelişmekte olan piyasalarda bankaların standart yaklaşımı uygulamalarının muhtemel olduğu varsayılırsa bu piyasalarda faaliyet gösteren ve yeterli güvenirliliğe sahip derecelendirme kuruluşunun sayısının oldukça az olduğu bilinmektedir.
- Hükümet notlarının fiili olarak derecelendirme tavanı olarak kullanılması ve bankaların kendi ulusal paraları cinsinden kendi devletlerinden (yada merkez bankalarından) olan alacakları için yerel para derecelendirme notlarının tanınmaması ekonomik sıkıntı dönemlerinde kredileri sınırlandırabileceği öne sürülmektedir.
- Standart yaklaşımda kısa vadeli krediler için (3 ay dan kısa) öngörülen yararların oldukça sınırlı kaldığı düşünülmektedir.
Bu bağlamda gelişmekte olan ekonomilerdeki işletmelerin bu süreçten etkilenecekleri hususlar ve yapılması gerekenler ise aşağıda sıralanmıştır.
- Kredi maliyetleri işletmelerin sahip oldukları derecelendirme notuna göre değişeceğinden, notu yüksek olan işletmenin karlılığı olumlu yönde etkilenecektir. Kredi alma sürecinde gayrimenkul ipoteği gibi ipotekler önemini yitirecektir. Bunun yerine yönetim kalitesi yüksek, finansman yapısı güçlü olan ve gerekli tüm bilgileri zamanında ve yeterli bir şekilde sunabilen işletmeler daha iyi şartlarda kredi kullanabileceklerdir. Dolayısıyla işletmelerin kredi notunu yükseltmeye yönelik faaliyetlerine ağırlık vermeleri gerekmektedir. Yani, işletmelerin sermayelerini güçlendirmeye, muhasebe sistemlerini şeffaflaştırmaya ve kurumsal yönetişimi işletmelerinde yerleştirmeye ihtiyaçları vardır.
- Basle II ilkeleri aile şirketlerini kurumsallaşmaya zorlayacağından işletmelerin yabancı sermaye hareketlerinden pay almaları kolaylaşabilir. Bunun sonucunda, Türkiye'ye yabancı sermaye girişi hızlanarak ekonomik gelişme olumlu yönde etkilenebilir. Bu bağlamda işletmelerin hem kendi çıkarları için, hem de ülke ekonomisi için kurumsallaşmaya önem vermeleri gerekmektedir.
- 1 milyon Euro'dan az olan krediler perakende portföye dahil olduğundan bu kredilerin risk derecesi düşüktür. Kullanılacak kredi için 1 milyon Euro'yu geçmemek üzere farklı bankalara yayılması maliyet avantajı sağlayabilir. Ancak bu noktada işlem maliyetlerinin dikkate alınması gerekir. Ayrıca bankaların kullandıkları farklı değerleme modelleri işletmeler için değişik avantajlar sağlayabilir. Bunun için işletmeler, bu modellerden hangisi kendileri açısından avantajlı ise o yöntemi kullanan bankalarla çalışmalıdırlar.
- İşletmeler yüksek derecelendirme notuna sahip olabilmek için öncelikli olarak finansal ve finansal olmayan tüm bilgilerini banka ve ilgili derecelendirme şirketlerine zamanında, yeterli, şeffaf ve güvenilir bir şekilde sunmalıdır. Kısaca finansal raporlama sürecinde şeffaflık sağlanmalıdır.
- Bağımsız denetim mali tabloların ve finansal raporlama sürecinin güvenilirliği hakkında bilgi verir. Mali tablolarda şeffaflık ve güvenilirlik için işletmelerin de bağımsız denetime tabi olmaları yerinde olacaktır. Ayrıca işletmeler etkin bir iç kontrol ve iç denetim sistemi kurmalıdırlar.
- Uygun bir risk yönetim sistemine sahip işletmelerin derecelendirme notu daha yüksek olacağından, işletmeler kendilerine özgü ve dinamik bir risk modeli oluşturmalıdırlar. Derecelendirme notu karşı işletmenin risk derecesi hakkında bilgi vereceğinden işletme politikalarının belirlenmesinde derecelendirme notları belirleyici bir ölçüt olarak kullanılabilir. Özellikle satış, satın alma ve tedarik politikalarında farklı seçenekler değerlendirilebilir. Derecelendirme notu iyi olan işletmelerle çalışılması işletmenin operasyonel riskini azaltıcı bir rol oynayabilir. Sonuç olarak, Basle II uygulaması ile işletmelerin geleneksel yönetimden vazgeçmek zorunda kalacağı görülmektedir. Geleneksel işletme yönetimi yerine daha profesyonel, daha şeffaf, daha kamuyu aydınlatıcı, daha güvenilir bir yönetim yapısı ve finansal raporlama süreci oluşturulmalıdır.
Çok yakın bir gelecekte; kayıt dışı uygulamaları olan, Dünya'daki gelişmelere ayak uyduramayan, finansal yapısını güçlendiremeyen, kurumsal yönetim performansını artıramayan, iç kontrol yapısı zayıf olan ve uluslar arası finansal raporlama standartları ile uyumlu finansal tablolar üretemeyen işletmelerin yaşaması mümkün olmayacaktır. Bu uyumu sağlayamayan işletmelerin yaygınlaşması, genel olarak ekonomik sistemleri de etkileyecektir. Bu etkileşim, bazı ülkelerde ekonomik sistemin temelinden sarsılmasına dahi neden olabilecektir.

KAYNAKLAR

Aksoy, T. (2006), "Basle II Sermaye Yeterlilik Düzenlemesinin AB İpotekli Konut Finansman (Mortgage) Piyasalarına Etkisi: Karşılaştırmalı Bir İnceleme", Muhasebe ve Finans Dergisi, Ocak, s.91-102.
Alp, A. (2005), "KOBİ'ler Basle II'yi Öğreniyor", Ekonomik Forum, Ekim.
Beasley, M. S., R. Clune, and D. R. Hermanson, (2005), "Enterprise Risk Management: An Empirical Analysis of Factors Associated with the Extent of Implementation", Journal of Accounting and Public Policy, Vol: 24.

Beşinci, M. Ve F. Kaya, (2005), "Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal Düzenlemeler ve Basle II'ye Uyum Süreci", İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Kasım.
BIS (Basle Committee on Banking Supervision), (1999) "A New Capıtal Adequacy Framework", June, http://www.bis.org.
BIS, (2005a), Credit Risk Transfer, Switzerland, March.
BIS, (2005b), International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, Switzerland, November.
Ceylan, A. (2003), Finansal Teknikler, 5.Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 1999.
Christoffersen, P.F. and Errunza, V.R. (1999), "Towards a Global Financial Architecture: Capital Mobility and Risk Management Issues", Emerging Markets Review, Issue:1, Vol: 1, pp.3-20.
Fehle, F. and S. Tsyplakov (2005), "Dynamic Risk Management: Theory and Evidence", Journal of Financial Economics, Vol: 78.
Ferguson, W. R. (2003), "Capital Standards for Banks: The Evolving Basle Accord", Federal Reserve Bulletin, September.
Tutar, Hasan (2000), Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi, Hayat Yayıncılık, İstanbul.
Kishalı, Yunus ve Davut Pehlivanlı, (2006), "Risk Odaklı İç Denetim ve IMKB Uygulaması", Muhasebe ve Finans Dergisi, Nisan, Sayı:30, s.75-87.
Koğar, Ç. (2006), "Basle II Kriterleri: Tanım, Kapsam ve Tarihsel Gelişim", Basle II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi Konferansı, 03.03.2006, Denizli.
Mearian, Lucas (2005), "Basle IT Cost Higher than Projected", Computerworld, August, Vol:39.
Mısırlıoğlu, İsmail Ufuk (2006), "UFRS ve Basle II'nin İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri", Mali Çözüm, İSMMMO Yayını, Sayı:76, Haziran Temmuz, s.21-32
O'Donnell, E. (2005), "Enterprise Risk Management: A Systems-Thinking Framework For The Event Identification Phase", International Journal of Accounting Information Systems, Vol: 6.
OECD, (1999), Principles of Corporate Governance, Paris.
Pinelli, V. (2005), "Basle II: An Introduction to The New Framework", TAIEX Workshop, National implementation of the New Capital Requirements Framework, Ankara, 28-29 November.
Rodriguez, L. J. (2003), "Bankins Stability and The Basle Capital Standards", Cato Journal, Vol:23.
Rosenberg, J., V., Schuermann, T. (2005), "A General Approach to Integrated Risk Management with Skewed, fat-tailed Risks", Journal of Financial Economics, March.
Rösch, D. (2005), "An Empirical Comparison of Default Risk Forecasts From Alternative Credit Rating Philosophies", International Journal of Forecasting, Vol: 21.
SPK, (2005), Kurumsal Yönetim İlkeleri, Şubat. SPK , http :// www. spk.gov.tr/msd/ derkur/derkur.htm,11.09.2006.
Uyar, S ve H. Aygören, (2006) Basle II İlkelerinin KOBİ'lere Olası Etkileri: Finansman Maliyeti, Finansal Raporlama ve Muhasebe Açısından Değerlendirme", Mali Çözüm, İSMMMO Yayın Organı, Sayı 77, Ağustos-Eylül-Ekim, ss.52-70.
TBB, (2002), Basle Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi, TBB, İstanbul, Ekim.
TBB, (2004), Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri, İstanbul, Yayın No: 228, Eylül.
TBB, (2006), "Basle-II: KOBİ'lerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri", www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskBasle/bddk.doc, 15.01.2006.
Wahlström, G. (2005), "Worrying But Accepting New Measurements: The Case of Swedish Bankers and Operational Risk", Critical Perspectives on Accounting.
Wyk, J.; W. Dahmer and M.C. Custy, (2004), "Risk Management And The Business Environment in South Africa", Long Range Planning, Vol: 37.
Yayla, M. Ve Y.T. Kaya, (2005), Basle II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, BDDK, ARD Çalışma Raporları.(http: //www. bddk.org.tr/ turkce/Basle-II/ 1272 calismaraporu_2005_3.pdf, 20/08/2007)
Yetim, S. ve D.A. Balcı, (2005), Basle II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber, Ekim, BDDK ARD Çalıflma Raporları 2005/8.
Yüksel, A. (2005), Basle II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, BDDK Araştırma Yayınları, Ağustos.

Oturum / Session I-C

Şeffaflık Sorunları ve Basel II Sürecinde KOBİ'lere Etkileri

BASEL-II SÜRECİ VE TÜRKİYE MUHASEBE İKLİMİNDE ŞEFFAFLIK VE KAMUYA BİLGİ AÇIKLAMA KÜLTÜRÜ

Doç.Dr. Selahattin KARABINAR, Sakarya Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Recep ÖKTEM, Marmara Üniversitesi

ÖZET

Basel-II sürecinin uygulamasında muhasebe uygulamalarının şeffaf ve kamuya açıklanan bilgilerin sürece uygun içerikte olması süreçte belirlenen hedeflere ulaşmada önemli bir noktadır. Bu çalışmada muhasebe kültürü bağlamında Türkiye'deki muhasebe ikliminin şeffaflık ve kamuya açıklama boyutları konumu ve bu konumun Basel-II sürecinin uygulaya geçirilmesinde etkisinin neler ve nasıl olacağı sorularının yanıtları aranmıştır.

Çalışma konusunu ortaya koymak amacıyla Türkiye'deki muhasebe meslek mensuplarının muhasebe kültür değerlerini konu alan anket çalışmalarının sonuçları kullanılmıştır. Anketler çeşitli dönemlerde İSO-500 Büyük Firmanın muhasebecilerine, Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odaları başkanlarına, Mersin, Şanlıurfa, Sakarya ve Karabük illerindeki muhasebe meslek mensuplarına uygulanmıştır. Anket toplam 742 kişiye uygulanmıştır. Sonuçlar SPSS 10.0 programı yardımıyla frekans, güvenirlilik ve faktör analizine tabi tutulmuştur.

Analiz sonunda şeffaflık boyutu açısından; şeffaflığa yatkın fakat zorlayıcı düzenlemelere ve çerçevenin daha net olması gerektiği olduğu ortaya çıkmıştır. "Şeffaf olmak gerekir ama hangi konularda şeffaf olunmalıdır" cümlesinde ifadesini bulan bir durum ortaya çıkmıştır. Kamuya bilgi açıklanan bilgiler boyutunda ise daha çok resmi düzenlemelerin zorladığı bilgilerin açıklanmasında sorun olmadığı fakat sosyal raporlama bağlamında ve şirkete özgü bilgilerin açıklamasına meslek mensuplarının taraftar olmadığı bir tablo ortaya çıkmıştır. Basel-II sürecinin şirkete özgü bilgilerin de mali tablolarda yer alması ve kredibilitenin analiz ve derecelendirilmesinde bunlara özel dikkat edilmesi gerektiği göz önüne alındığında sorun ve sıkıntı yaşanabilecek nokta olarak karşımızda durmaktadır. Fakat şirketlerin kredi alabilmek uğruna istenenlerin tamamını yerine getirmek eğiliminde olmaları olgusu Basel-II sürecinin Türkiye'de kamuya açıklanan bilgilerin kapsam ve kalitesinde olumlu yapısal değişiklikler yaratacağı söylenebilir.

1.BASEL SÜRECİ

Bankaların üstlendikleri risk düzeyi ile uyumlu sermaye bulundurmayı hedefleyen, yeterli sermayenin varlığının devamlı kontrol ve izlenmesine olanak tanıyan, böylece piyasa disiplinini sağlamayı amaçlayan bir süreç olarak tanımlanabilir. Yukarıda belirlenen hedeflere ulaşmak için; 1930 yılında İsviçre'nin Basel kentinde kurulan Uluslararası Ödemeler Bankası BIS[10]'in bünyesinde 1974 yılında Basel Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi (Basel Komitesi) oluşturulmuştur. Bu komite G10 ülkelerinin merkez bankaları ve denetim otoritelerinin başkanlarından oluşmaktadır. 1988 yılında bankacılık sermaye standardını oluşturmak amacına dönük olarak sermaye yeterliliği düzenlemesine gidilmiştir. Basel süreci günümüze kadar 2 önemli aşama geçirmiştir. Basel-I ve Basel-II olarak adlandırılan bu aşamaların temel özellikleri şunlardır:

Basel-I; başlangıçta sermaye yeterlilik oranını kredi riskine duyarlı şekilde oluşturmuş fakat 1994 yılındaki Meksika Krizi ve devamında yaşananlar kredi riski yanında piyasa riskini de hesaba katmak gerektiğini göstermiştir. Buna göre sermaye yeterlilik oranı aşağıdaki gibi formüle edilmiştir.

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{\textit{ÖZKAYNAK}}{\textit{Kredi Riski} + \textit{Piyasa Riski}} \geq \%8$$

Fakat Basel-I'in risk sınıflamasında sadece ülkelerin OECD üyesi olup olmadıklarını kriter alması, büyüklükleri, aldıkları riskler ve yaptıkları işlemlerin karmaşıklığın dikkate alınmaması, gelişen ve derinleşen piyasalarda operasyonel risklere için de sermaye ayrılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca Basel-I'de sadece 4 farklı risk grubunun (%0,%20,%50,%100) oluşturulmuş olması da bir başka eksiklik olarak ortaya çıkmıştır.Bu gerekçelerle 26.06.2004 tarihinde Yeni Sermaye Uzlaşısı (Basel-II) yayınlandı. 14.07.2004 tarihinde Avrupa Komisyonu Basel-II'yi AB dahilindeki tüm banklar için zorunlu tuttu.

Basel-II sadece yukarıdaki formülde bir açılıma gitmekle kalmıyor aynı zamanda kapsamlı bir risk yönetim kültürünü de beraberinde getirmiştir. Genel olarak risk odaklı kredi yönetimi şeklinde ifade edilebilecek bu yeni risk yönetim kültürünün genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Risk odaklı kredi yönetimi yerine risk odaklı kredi fiyatlaması
- Kredi fiyatlarının kredi kullanan firmaların taşıdıkları riskleri ve teminat türlerine göre belirlenmesi
- Risk ayrımında firmanın risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesi olarak iki grupta değerlendirilmesi

[1]Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası da BIS üyesidir.

Basel-II üç temel sütun üzerine inşa edilmiştir. Bunlar;

1. Asgari Sermaye Yeterliliğinin Hesaplanması
2. Denetim ve Gözetim Süreci
3. Piyasa Disiplini ve Şeffaflık

Asgari Sermaye Yeterliliğinin Hesaplanması: Bu temel sütun ile; bankanın risk yönetim kapsamına operasyonel riskleri de alması ve böylece kredi, piyasa ve operasyonel risklerin toplamını karşılayabilecek kadar yeterli sermayeye sahip olup olmadığının izlenmesi ve kontrolü hedeflenmektedir. Burada yeni olan operasyonel riskin de formüle katılmış olmasıdır. Operasyonel risk; zayıf veya işlemeyen banka içi süreçler, insan faktöründen kaynaklanan zarar riski, risk izleme sisteminden kaynaklanan zarar risklerini ifade etmektedir. Sonuçta Basel-I'deki formül aşağıdaki şekle dönüşmüştür.

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{ÖZKAYNAK}{Kredi\ Riski + Piyasa\ Riski + Operasyon\ Riski} \geq \%8$$

Risk ölçümünde aşağıdaki seçenekler önerilmektedir.

Kredi Riski Hesaplamalarında; a) Standard yaklaşım, b) Bankaların Kendi Derecelendirme Sistemine Dayalı Temel Yaklaşım, c) Bankaların Kendi Derecelendirme Sistemine Dayalı Gelişmiş Yaklaşım. **Operasyonel Risk Hesaplamalarında;** a) Temel Gösterge Yaklaşımı, b)Standart Yaklaşım, c)Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımı. Kullanılan risk ölçüm modelleri geliştikçe banalar daha az yasal sermaye bulundurabileceklerdir.

Kredi Riski Hesaplamalarında Standard Yaklaşım: Risk ağırlıklarının belirlenmesinde Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları tarafından ülke, bankalar ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılır. Şu kadar ki şirket notu ülke notundan yüksek olmaz.

Kredi Riski Hesaplamalarında Bankaların Kendi Derecelendirme Sistemine Dayalı Temel Yaklaşımı ve Kredi Riski Hesaplamalarında Bankaların Kendi Derecelendirme Sistemine Dayalı Gelişmiş Yaklaşım temel olarak standart yöntemi benzemekle beraber kullanılan risk ölçüm modelinin algoritması kamu denetim otoritesinin onayına tabidir. Bu algoritma da Basel uzlaşısında önerilenlerle uyumlu olmalıdır. Temel yaklaşımda; banka her bir borçlunun kredilerini geri ödememe olasılığını tespit edecek, denetim otoritesi de diğer bileşenleri sağlayacaktır. Gelişmiş yöntemde ise; sermaye tahsisi yapısına sahip bankaya diğer gerekli girdileri de sağlama izni verilmektedir. Basel komitesinin hedefi bankaların standart yöntemden zamanla kendi derecelendirme (dahili derecelendirme) sistemine kayması yönündedir. Bu yöntemlerin kullanılabilmesi için veri toplama sorununun bulunmaması ve buna dönük sistemlerin kurulmuş olması asgari koşullardan biridir.

Operasyonel Risk Hesaplamalarında Temel Gösterge Yaklaşımında; son üç yıla ait ortalama brüt gelir tutarının (%15'lik alfa faktörü) katsayısı ile çarpılarak operasyonel risk için gereken sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır. Operasyonel Risk Hesaplamalarında Standart Yaklaşımında ise; bankacılık faaliyetleri 8 ayrı faaliyet koluna ayrılmış ve son üç yıla ait brüt gelir rakamlarının her bir faaliyet kolu için tanımlanmış katsayılar (%12, %15, %18'lik beta faktörleri) ile çarpılarak hesaplanır. Operasyonel Risk Hesaplamalarında Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımı için komite tarafından herhangi bir yöntem önerilmemiş fakat kullanılacak yöntemin nitel ve nicel kriterleri belirlenmiştir. Bankalar bu kriterleri karşılamak koşuluyla kendi modellerini kurabileceklerdir.

Denetim ve Gözetim Süreci: Bu temel sütun ile risk hesaplamalarının hem banka içinde izlenip değerlendirilmesi hem de düzenleyici kurum tarafından denetlenmesi hedeflenmektedir. Bu kısım risk kavramı ile birinci temel sütunda yer almayan veya tam açılımı yapılamayan; bankacılık faaliyetinden kaynaklanan faiz oranı riski, faaliyet ortamı riski, stratejik risk, kredi yoğunlaşma riski, likidite riski, itibar riski, iş riski ve konjonktürel riskler ifade edilmektedir. Bu kısımda amaç denetleme otoritesinin kriz öncesinde ve anında bir takım önlemler alabilmesi, erken müdahale yeteneğinin geliştirilmesidir.

Piyasa Disiplini ve Şeffaflık: Bu temel sütun ile piyasa disiplinin sağlanması hedeflenmektedir. Bankaların sahip oldukları sermaye, sermaye yeterliliği, risk değerlendirme yöntemleri dahil önem arzeden konularda kamuya açıklama yapma gerekliliğini ortaya koyar. Amaç bankalar arası karşılaştırma yapabilmek ve bu yolla şeffaflığın sağlanmasıdır.

2.BASEL-II SÜRECİNİN FİRMALAR ÜZERİNE ETKİLERİ

Gerek KOBİ'lerin gerekse kurumsal firmaların sağlıklı ve ucuz kredi ve iyi bir kredi derecesi alabilmeleri için finansal ve finansal olmayan bilgilerin bankalara ve kredi derecelendirme kuruluşlarına doğru, zamanlı ve güvenilir bilgi sunmaları kaçınılmazdır. İşte bu olgu firmaların kendi finansal tablolarının gerçeğe uygun, doğru olması sonucunu doğuracaktır. Muhasebe uygulamalarında vergisel kaygılarla yapılan yanlış uygulamaların son bulması beklenmektedir.

Mevcut durumda bankaların mali tablolara güven eksikliği vardır (Karabınar ve Ün,2004). Buradan bir adım daha öteye gidince finansal tablolara olan güven düzeyi biraz daha yükselecektir. Kredi almak uğruna firmalar daha önceden yaptıkları bazı muhasebe manüplasyonlarına başvurmayacaklar, kayıtdışılığın en aza indirilmesi için ciddi ve elverişli

bir ortam yaratılmış olacaktır. Basel sürecinin firmalara etkileri konusunda ayrıntılı bilgi için [(Uyar ve Aygören, 2006), (Yılmaz, 2007), (Keskin,2007)], tarafından yapılmış bilimsel çalışmalara bakılabilir.

3.MUHASEBE-KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Açık sistem olarak muhasebe bulunduğu ortamın hakim özelliklerinden etkilenir. Muhasebe sistem kalıpları ile kültür arasında yakın bir ilişki vardır (Chanchani ve Willett; 2004:127). Bu aynı zamanda her kültürün kendi muhasebe sistemini yarattığı olgusunu da ifade eder. Bu bağlamda kişilerin tutum ve davranışları ile bunlara yön veren kültürel değerlerin de muhasebe ve düşünme kalıplarında etkili olduğu çıkarsaması yapılabilir.

Doğu-Batı arasındaki ticari ilişkilerinin gelişmeye başladığı zamanların başlarında, muhasebe uygulamalarında ve muhasebe bilgilerinin yorumlanmasında ciddi zorluklarla karşılaşılmıştır (Velayutham ve Perera; 1996:65). Konuyu açmak gerekirse; batı tarzı mali sistemin Asya ülkelerinde uygulanması, yaratması beklenen etkiyi ve sonucu yaratamamıştır. Doğulu muhasebeciler batılı meslektaşlarına göre muhasebe verilerine ya daha az odaklanmış ya da (Batılılarla) aynı mantıkla bakmamışlardır. Küreselleşme sonucu, muhasebenin kültürle ilişkisi daha net bir şekilde ön plana çıkmaya başlamıştır. Örneğin, bazı küresel ABD firmaları bu konuda hazırlıklı olmamanın acısını ciddi anlamda çekmişlerdir (Garcia-Sordo ve Baren; 1999:314). Bu firmaların çektiği sıkıntılar iki noktada toplanabilir; 1) Küresel firmaların genel merkezlerindeki muhasebe ve kontrol uygulamaları ile denizaşırı ülkelerdeki iştirak ve şubeler kontrol edilememektedir. 2) Küresel firmaların genel merkezlerinde üretilen ve karara bağlanan operasyonlarla denizaşırı ülkelerdeki rakiplerle rekabet edilememektedir.

Muhasebe kültür ilişkisini inceleyen çalışmaların çoğu Hofstede (1983) tarafından ortaya atılan kültürün 4 boyutu[2] çerçevesinde yapılmaktadır. Fakat Hosftede'in kültüre ilişkin öne sürdüğü 4 boyut bazı bilim insanları (Baskerville;2003) tarafından ciddi olarak eleştirilse[3] de kültür gibi soyut bir kavramı bir nebze olsun somutlaştıran, işletme uygulamalarında kullanılabilecek forma sokan başka bir başlangıç noktası olabilme özellğini taşıması, muhasebe kültür ilişkisini inceleyen çoğu çalışmanın (bu konuya öncülük eden Gray'in muhasebe değerlerini Hofstede'in sınıflamasını esas alarak yapmış olması) nedeniyle bu çalışmada kültüre ilişkin açıklamalarda ağrılıklı olarak Hofstede'in kültüre ilişkin 4 boyutu esas alınmıştır. Hofstede'in 4 boyutu çerçevesinde muhasebeye ilişkin davranış kalıpları Gray (1988) tarafından belirlenmiş ve ülkelerin muhasebe-kültür ilişkisi de bunlarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Dünya üzerinde muhasebe-kültür ilişkisini inceleyen çalışmaların hemen hemen hepsi Gray'in karşılaştırma kriterleri esas alınarak yapılmıştır. Gray bunlara ***"muhasebe değerleri"*** adını vermiştir.

Hofstede'nin ve Trompenaars'ın kültürel değerleri ile o ülkede gerçekte var olan muhasebe sistemi arasında tutarlılık vardır (Roxas ve diğ., çevrien: Saltoğlu, 1999, s.64). Gray'in *muhasebe değerleri* ile Hofstede'in kültürel sınıflaması daha çok benzerlik göstermektedir. Bu durum da yapılan analizleri biraz daha anlamlı kılmaktadır.

3.1.KÜLTÜREL AÇIDAN MUHASEBE DEĞERLERİ

1988 yılında Gray (Chanchani ve Willett; 2004) Hofstede'in yukarıda verilen kültürün 4 boyutunu esas alarak muhasebe alt-kültüründeki uygulamaları doğrudan etkileyen 4 boyut tanımlamış ve bunlara "muhasebe değerleri" adını vermiştir. Bunlar; profesyonellik-statükoculuk, tekdüzecilik-esneklik, tutucu-iyimser ve şeffaf-gizlilik değerleridir. Bu değerler aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.1.1.Profesyonelliğe karşı Statükoculuk

Bu boyut; bireysel/profesyonel yorumların kullanımı, muhasebe konusunda gereksinim duyulan düzenlemelerin profesyonel meslek mensuplarının bizzat kendisi tarafından yapılmasına karşı resmi düzenlemelere uygunluğuna ve bu durumun kontrol edilmesi gerektiğine atıfta bulunur. Birinci kısımda profesyonellikten söz edilirken ikinci durumda statükocu bir yaklaşım söz konusudur. Bazı kaynaklarda statükoculuk "yasal kontrole uygunluk" olarak tercüme edilmiştir ve yerinde bir tercümedir. Muhasebe alt-kültüründe profesyonellik derecesi muhasebe sistemindeki otoriteyi etkileme derecesini ifade eder. Yüksek profesyonellik derecesinde yüksek oranda "kendi kendine yetme" söz konusudur. Düşük profesyonellik derecesinde ise herhangi bir durum karşısında resmi kurumların müdahale etmesi beklentisi vardır. Bir ülkedeki profesyonellik düzeyi bireysellik (özelcilik) ile doğru orantılıdır (Roxas ve diğ., çeviren: Saltoğlu, 1999, s.63). Bunun yanında suçlu kültürlerin daha profesyonel, çekingen kültürlerin daha satükocu muhasebe iklimi yaratacağı söylenebilir.

3.1.2.Tekdüzeciliğe Karşı Esneklik

Tekdüzeci yaklaşım; yıllar itibariyle karşılaştırılabilirliği sağlamak üzere tüm şirketlerde yeknesak muhasebe

---

[2] Daha sonra altıya çıkarılmıştır. Bakınız: Hofstede, Geert and Robert R. McCrae (2004), "Personality and Culture Revisited: Linking Traits and Dimensions of Culture", Cross-Cultural Research, Vol. 38, No. 1, February, pp. 52-88.

[3] Bu eleştirilerin ayrıntısı için bakınız: Baskerville, Rachel F. (2003), "Hofstede Never Studied Culture", Accounting, Organizations and Society, Vol. 28, Issue: 1, January, pp. 1-14. Ayrıca Hofstede de bu eleştirilere yanıt vermiştir fakat ayrıntıya boğlulmamak adına burada yer verilmemiştir. Ayrıntı için bakınız: Hofstede, Geert (2002), "Dimensions Do Not Exist: A Reply to Brendan McSweeney", Human Relations, Vol. 55 (11), pp. 1355-1361.

uygulamalarının olması gerektiğine daha çok vurgu yaparken esnek yaklaşım, her bir şirketin kendine özgü durumunun gerektirdiği muhasebe uygulamalarını kullanabilme serbestisinin olması gerektiğine atıfta bulunur. Tekdüzelik derecesi ne kadar yüksekse o kadar daha düşük bir profesyonellik derecesinden ve daha sıkı kural ve prosedürlere uyma zorunluluğundan söz edilir [(Roberts ve Salter; 1999:123), (Choi; 2001:9)].
Bu değer, şirketin kendi isteği ile yaptığı seçimlerin türü ve içeriği ile yeni muhasebe kurallarının uygulamacılar tarafından kabullenme arzusunu ifade eder (Roberts ve Salter; 1999:122). Kültürel boyutlardan "belirsizlikten kaçınma", "bireysellik" ve "güç mesafesi" boyutları ile ilgilidir. Öte yandan Trompenaars'ın sınıflamasındaki evrensellik ile tekdüzelik arasında doğru orantı vardır (Roxas ve diğ., çeviren: Saltoğlu, 1999, s.63).

3.1.3.Tutuculuğa Karşı İyimserlik

İyimser (nikbin) muhasebe sistemlerinde, gelecekteki olaylara karşı daha iyimser, kendi istediğini yapabilme özgürlüğünün var olduğu, risk alabilen bir tutum sergilenirken tutucu muhasebe sistemlerinde belirsizlikle başa çıkabilmek için daha ölçülü ölçüm yöntemlerini kullanan, riskten korkan bir tavır söz konusudur. Başka deyişle tutuculukta olabileceğin en kötüsünü bekleme/dikkate alma tavrı belirgindir. Yüksek oranda tutucu muhasebe sistemlerinde; kullanılagelen ölçüm yöntemlerine bağlılık daha kuvvetlidir (Choi, 2001:9). Bir ülkedeki eş-anlılık ve dışa dönüklük ne kadar yüksekse tutuculuk da o kadar yüksektir (Roxas ve diğ., çeviren: Saltoğlu, 1999, s.63). Riskten kaçınan toplumların daha tutucu, riski seven ve şeffaflıktan yana tavır sergileyen toplumlarda daha iyimser muhasebe uygulamaları ortaya çıkacaktır.

3.1.4.Şeffaflığa Karşı Gizlilik

Bu boyut; sadece şirket yöneticilerini ilgilendiren bilgilerin mali tablolarda yer alması gerektiğini savunan bir muhasebe sistemine karşın daha şeffaf, daha fazla kamuya açık bir muhasebe sistemine vurgu yapar. Gizlilik derecesi, mali tablolarda hangi bilgilerin yer alıp almayacağını, açıklanacak bilginin kapsam ve düzeyini doğrudan etkiler. Gizlilik ne kadar yüksekse mali tablolarda yer alan bilgi sayısı da o derece az olacaktır (Choi, 2001:9). Bireysellik (Trompenaars'da özelcilik) ile gizlilik arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Başka deyişle bireysellik ne kadar yüksekse gizlilik de o kadar yüksektir (Roxas ve diğ., çeviren: Saltoğlu, 1999, s.63).
Yukarıdaki muhasebe değerlerinden tutucu ve tekdüzeci değerler o ülkedeki hesaplaşabilirlik düzeyi ile kamuya açıklanan muhasebe bilgilerinin kapsamını belirleyen önemli etkenlerdir. Gizlilik düzeyi, o ülkedeki şeffaflığın ve mali tablolardaki ayrıntıların derinliğini belirler. Profesyonellik değeri de o ülkedeki muhasebe uygulamalarının teknik yönünü, meslek örgütlenmesini ve muhasebecilerin etiksel algılamalarını belirleyen kültürel değerler olarak karşımıza çıkar (Chanchani ve Willett, 2004:131).

4.TÜRKİYEDE MUHASEBE İKLİMİNİN GENEL ÖZELİKLERİ

Ekonomik faaliyetlerin ayrılmaz bir parçası ve sosyo-ekonomik yaşamın öğesi olarak olarak muhasebenin de bu etkilenmeden nasibini alması son derece doğal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü "açık sistem" olarak muhasebe (Sevilengül; 1996:21) içinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerinden sıkı şekilde etkilenir. Muhasebe bir hesaplaşma tekniğidir ve hesaplaşmada tensel ve tinsel dünyaya ait tutum ve davranışlar belirleyici rol oynar (Karabınar;2005:44)

Bir ülkede muhasebenin belirleyicileri olarak pek çok etken sayılabilir ama başlıcaları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Karabınar;2005:18):

1. Toplumun kültürel özellikleri
2. Ülkenin ekonomik sistemi
3. İşletmelerin ortaklık yapısı (aile şirketi vb. özellikler)
4. Şirket yöneticilerinin yönetim tarzı ve muhasebeye atfedilen önem
5. Resmi kurumların yapılanması ve öncelikleri
6. Muhasebe mesleğinin örgütlenmesi
7. Toplumun bilgiyi kullanma derecesi

Bütün bu faktörlerin ortaklaşa etkisi ile bir ülkedeki muhasebenin sisteminin ayırtedici özellikleri ortaya çıkar. Bu faktörler; kamuya açıklanan bilginin kapsamını, muhasebe uygulamalarının şeffaflığını, üretilen bilgilerin ayrıntı derinliğini, muhasebedeki teknik uygulamaları (ölçme) ve etik konularını doğrudan etkiler (Karabınar;2005:18).
Türkiye'de muhasebe kültürünün formunun nasıl olduğu konusunda yapılan ampirik çalışmanın ayrıntıları ilerleyen sayfalarda verilmiştir.

5.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE İÇERİĞİ

Araştırma, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları başkanlarına, Sakarya İlinde bağımlı ve bağımsız çalışan muhasebecilere, İçel, Karabük ve Şanlıurfa ilerinde bağımsız çalışan muhasebe meslek mensuplarına anket

uygulaması yöntemiyle yapılmıştır. Anketler yüzyüze görüşerek ve posta aracılığıyla gönderilerek yapılmıştır ve SPSS 10.0 programı yardımıyla analiz edilmiştir.
Araştırmada 7'li Likert Ölçeğine sahip 17 sorudan oluşan bir anket kullanılmıştır. Fakat ankete katılanların yanıtlarında "şu anda yaptıkları ile yapmak istedikleri" noktasında ayrım yapabilmelerine olanak tanımak ve daha net yorum yapabilmek için aynı sorular 1) mevcut durumu ölçecek tarzda ve 2) İdeal durumu ölçecek tarzda olmak üzere iki formda sunulmuştur. Anket verileri frekans analizi, güvenirlik analizi ve faktör analizine tabi tutulmuştur.
Yabancı bir ülkedeki araştırmalarda kullanılmış anket sorularının ülkemizde de kullanılması, ülkemiz gerçeklerini yansıtmaması ve uymaması açısından eleştirilebilir. Fakat yöneltilen sorular "her topluma özgü olmaktan" öteye her toplumda aynı olan muhasebe teknikleri ile ilgilidir. Bu teknikler evrensel muhasebe tekniklerdir. Fakat bu teknikleri "toplumlara özgü" kılan şey ise bireylerin algılamaları ve onlara yükledikleri anlamdır. Böyle düşünüldüğünde aynı anketi kullanmak sonuçların karşılaştırılabilirliğini artıracaktır. Bu noktada karşılaştırılabilirliği zedeleyen bir etken ise katılımcıların anket kültürü olmaktadır. Başka deyişle yöneltilen soruların *ne kadar doğru* anlaşıldığıdır.
Uygulanan anketin güvenirliği Cronbach alfa katsayısı (α) kullanılarak ölçülmüştür. Bulunan α değerleri (α=0.8443) bu tipteki çalışmalar için yeterli kabul edilen ($\alpha \geq 0.50$) değerlerini sağlamaktadır.Ayrıca Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı da KMO=0.877 olarak bulunmuştur. Bu değer de araştırmamızda makul bir değer olarak çıkmıştır.
Anketin α ve KMO değerlerinin düşük düzeyde olmasının sebebinin kültürün çok geniş boyutlu bir kavram olması ve bunun yanında anketi uyguladığımız meslek mensuplarının bu tarz anket uygulamalarına pek alışkın olmaması olduğu düşünülmektedir.

5.1.ARAŞTIRMANIN BULGULARI

5.1.1.Mevcut Durum ile İdeal Durum Arasındaki Fark ve Nedenleri

Katılımcıların mevcut duruma ilişkin sonuçların aritmetik ortalamaları ile ideal duruma ilişkin sonuçların aritmetik ortalamaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo-5.1: İdeal Durum ve Mevcut Durum Sonuçlarının Aritmetik Ortalamaları Tablosu

SORULAR	Aritmetik Ortalama	
	Mevcut Durum	İdeal Durum
1. Şüphe durumunda kar ve varlıkların değeri düşük gösterilmelidir. (örneğin; stoklar, menkul kıymetler, alacaklar için karşılık ayrılması)	3,94	4,34
2. Amortisman kuralları her farklı varlık grubu için Maliye ve SPK tarafından belirlenmelidir.	2,43	2,82
3. Amortisman kuralları her farklı varlık grubu için TÜRMOB tarafından belirlenmelidir.	-	3,97
4. Bilanço ve gelir tablosu işletme yöneticilerinden ziyade kamuoyuna yönelik olarak düzenlenmelidir.	4,21	3,4
5. Muhasebe mesleği ile ilgili düzenlemeler meslek mensupları ve onların kurduğu kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmalıdır	3,19	1,84
6. Cari piyasa değeri tarihi maliyetlere göre daha az yararlıdır	-	4,21
7. Tüm şirketlerin mali tabloları tek tip olmalıdır	-	2,51
8. Mali tablolarda minimum düzeyde detaylı bilgiye yer verilmelidir.	2,93	3,35
9. Bir firmanın mali yapısını ve performansının nasıl değerleneceğini en iyi sadece meslek mensupları bilirler	-	3,09
10. Tarihi maliyetler yerine genellikle cari piyasa değeri kullanılmalıdır.	3,64	2,86

11. Muhasebe politikaları (stok değerleme, amortisman yöntemleri gibi) bir kere belirlendikten sonra değiştirilmemelidir.	3,12	3,23
12. Şirket yöneticileri ve sahipleri hakkındaki bilgiler mali tablolarda yer almamalıdır.	2,88	3,68
13. Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına en iyi muhasebe meslek mensupları karar verebilir.	4,69	2,61
14. Fiyatların yükseldiği zamanlarda FIFO yerine LIFO kullanılmalıdır	3,88	3,38
15. Mali tablolarda standartlaştırılmış ayrıntılı bilgilerin sayısı artırılmalıdır.	3,35	3,47
16. Yönetimin işletme ile ilgili tahminleri mali tablolarda yer almalıdır.	4,79	4,28
17. Muhasebe meslek mensupları yüksek düzeyde etik standartları sürdürmelidirler	3,47	1,55

(-) işareti olan sorular mevcut durum anketinde bulunmayıp sadece ideal durum anketinde yer alan sorulardır.

Her iki ankete verilen yanıtlar karşılaştırıldığında 4.,5.,10.,12.,13., ve 17. sorularda büyük farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. "4. Bilanço ve gelir tablosu işletme yöneticilerinden ziyade kamuoyuna yönelik olarak düzenlenmelidir." İfadesine verilen yanıtlar mevcut durumda 4,21 olarak çıkmışken ideal durumda 3.4 çıkmıştır. Bunun anlamı muhasebe meslek mensuplarının kamuya bilgi açıklamaktan yana olduklarını fakat mevcut durumun bu amaca hizmet etmediğidir. "5.Muhasebe mesleği ile ilgili düzenlemeler meslek mensupları ve onların kurduğu kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmalıdır" sorusuna mevcut durum için verilen yanıtların ortalaması 3.19 iken ideal durumda ortalama 1.84 çıkmıştır. Bu sonuç; muhasebe meslek mensuplarının meslek örgütü (TURMOB) dışındaki ilgili kuruluşların müdahalelerinden rahatsız olduğunu göstermektedir. "10. Tarihi maliyetler yerine genellikle cari piyasa değeri kullanılmalıdır." İfadesine verilen yanıtların ortalaması mevcut durumda 3.64 iken ideal durumda 2,86 çıkmıştır. Buradan anlamı meslek mensuplarının tarihi maliyet bilgilerinin günümüz ekonomik ortamında daha az yararlı oldukları anlamı çıkarılabilir. "12. Şirket yöneticileri ve sahipleri hakkındaki bilgiler mali tablolarda yer almamalıdır" ifadesine verilen yanıtların ortalaması mevcut durumda 2,88 çıkarken ideal durumda ise 3.68 çıkmıştır. Bu sonuca göre meslek mensuplarının kamuya açıklanan bilgilerde işletme yöneticileri ve sahiplerine ilişkin bilgilerin de yer alması arzusunda oldukları söylenebilir. "13.Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına en iyi muhasebe meslek mensupları karar verebilir." sorusuna verilen yanıtlar da 5. sorudaki durumu aynı şekilde pekiştirmektedir. Şöyle ki, mevcut durumda mali tablolarda yer alacak bilgilere kendilerinin karar veremediklerini, ama kendileri karar vermek arzu ve isteğindedirler. "17.Muhasebe meslek mensupları yüksek düzeyde etik standartları sürdürmelidirler." sorusuna verilen yanıtlar; mevcut durumda meslek mensuplarının standartlara sıkı ve kesin bir şekilde bağlı olup olmama noktasında kararsız olduklarını fakat aslında standartlara uymak istediklerini göstermektedir.

5.1.2.Muhasebe Değerleri

Aşağıda muhasebe meslek mensuplarının muhasebe değerlerinin aritmetik ortalamaları verilmiştir. Bu sonuçlar ideal durumu ölçen anketin sonuçlarıdır. Çünkü mevcut durumu ölçen ankette bazı soruların yer almaması nedeniyle (bu soruların yer almama nedeni de soruların kendi doğası gereği ideali yansıtıyor olmalarıdır) muhasebe değerlerinin dengeli ölçülemeyeceği sakıncasını gidermek amacı güdülmüşür.

Tablo-5.2: Sakarya İlinde Faaliyet Gösteren Bağımsız Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Değerleri

	TUTUCULUĞA KARŞI İYİMSERLİK	TEKDÜZELİĞE KARŞI ESNEKLİK	GİZLİLİĞE KARŞI ŞEFFAFLIK	PROFESYONELLİĞE KARŞI STATÜKOCULUK
Ortalama	3,6864	3,1972	3,6790	2,2735
Stand. Sapma	1,3793	1,3878	1,6790	1,2342

Bu sonuçlara göre muhasebe meslek mensuplarının profesyonel, gizliliği esas alan, tekdüzelikten yana ve tutucu bir konumda olduğu sonucuna varılabilir.

5.1.2.1.Tutuculuğa Karşı İyimserlik

Bu muhasebe değeri ile serbest meslek mensuplarının uygulamalarında tutucu mu yoksa esnek mi davrandıkları ölçülmeye çalışılmaktadır. Tutuculuk gelecekte karşılaşılması olası olan olaylar ve bunların getireceği belirsizlikler karşısında; iyimserlik ve risk alma yönünde davranmak yerine daha ihtiyatlı davranarak olayların en kötüsüne hazırlanma şekli (muhasebedeki muhafazakarlık ilkesi bağlamında) olarak açıklanabilir. Ankette bu değerlerin ölçülmesini amaçlayan sorular 1. , 6. , 10. ve 14. sorulardır.

Tablo-5.3:"Tutuculuğa Karşı İyimserlik" Değeri Oransal Dağlımı

SORU	YÜZDE ORANLARI						
	1	2	3	4	5	6	7
1Şüphe durumunda kar ve varlıkların değeri düşük gösterilmelidir.	13,4	14,6	14,7	11,7	4,9	8,6	32,1
6 Cari piyasa değeri tarihi maliyetlere göre daha az yararlıdır.	11,1	11,1	18,0	19,9	6,9	11,1	21,9
10 Tarihi maliyetler yerine genellikle cari piyasa değeri kullanılmalıdır.	33,0	22,9	14,8	8,6	5,2	6,5	9,0
14 Fiyatların yükseldiği zamanlarda FİFO yerine LİFO kullanılmalıdır.	23,6	18.0	16,1	16.0	6.8	4,6	14,9

Tutuculuk ya da karşıtı olan iyimserliğin incelenmesi için dikkate alınacak aritmetik ortalamanın değeri 3.68 olduğu görülmektedir. Bu sonuç Tutuculuğa Karşı İyimserlik değerinin kararsızlığa çok yakın olmakla birlikte (az da olsa) tutuculuk yönünde bir eğilim olduğunu göstermektedir.

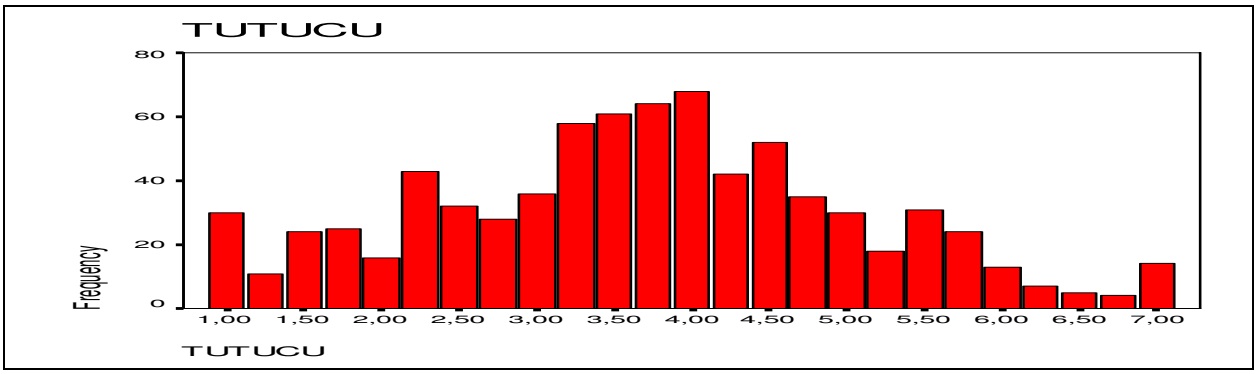

Şekil-5-1:Tutuculuğa Karşı İyimserlik Değeri Dağılım Grafiği

Grafik incelendiğinde cevapların daha çok kararsızlık ifade eden 3.50 ile 4.50 değerleri arasındaki bölgede yoğunlaştığı görülmektedir. Fakat 5.50-6.0 değerindeki yoğunluk; dikkate değer bir kısım meslek mensubunun iyimserlikten yana tavır sergilediğini göstermektedir. Ancak bunların yaş, cins ve mesleki kıdemlerinin ne olduğu bilinememektedir. Meslek mensupları genel olarak biraz tutucu görülmekle birlikte iyimserlik taraftarı olan azımsanmayacak bir kesimin de varlığı söz konusudur. Meslek mensuplarının bu tutucu tavrının uygulanmakta olan sistemden ve yıllardır alışılagelmiş uygulamaların sürdürülmesi düşüncesinden de kaynaklandığı düşünülebilir. Tutuculuk olgusunun değişen uygulamalar ve mesleğe yeni başlayan meslek mensupları nedeniyle de giderek iyimserliğe doğru bir kayma göstermekte olduğu düşünülmektedir.

5.1.2.2.Tekdüzeliğe Karşı Esneklik

Meslek mensuplarının alışageldikleri nerdeyse kemikleşmiş standart uygulamaların mı yoksa her alanda olduğu gibi muhasebe mesleğinde de hızla kendisini hissettiren gelişim, değişim ve buna bağlı olarak esnek yaklaşımların ön plana çıkıp çıkmadığı ölçülmeye çalışılmıştır. Bu değeri ölçmek üzere ankette yer alan 2.,3.,7.,11. ve 15. sorular kullanılmıştır.

Tablo-5.4: "Tekdüzeliğe Karşı Esneklik" Değeri Oransal Dağılımları Tablosu

SORU	YÜZDE ORANLARI						
	1	2	3	4	5	6	7
2 Amortisman kuralları her farklı varlık grubu için Maliye ve SPK tarafından belirlenmelidir.	42,8	42,8	12,0	4,1	3,8	5,8	14,
3 Amortisman kuralları her farklı varlık grubu için TÜRMOB tarafından belirlenmelidir	22,9	12,8	11,2	12,7	5,3	8,3	26,
7 Tüm şirketlerin mali tabloları tek tip olmalıdır.	52,3	16,7	7,3	3,0	3,9	6,2	10,
11 Muhasebe politikaları bir kere belirlendikten sonra değiştirilmemelidir.	36,1	14,2	11,8	7,3	6,3	7,9	16,
15 Mali tablolarda standartlaştırılmış ayrıntılı bilgilerin sayısı artırılmalıdır.	20,6	16,9	21,5	20,6	6,0	10,4	11,2

Bir yanda kanun yapıcılar tarafından belirlenmiş kural ve kanunlara uyma bunların dışına çıkmama ve uygulamaları hep bu çerçevede sürdürme eğilimi yani tekdüzeci yaklaşım, diğer yanda ise günün getirdiği yeniliklere uyum sağlamayı becerebilen esnek ve daha önemlisi mesleki kuruluşlar tarafından düzenlenmiş kurallar ve bunlara bağlı uygulamalar söz konusudur. Sonuçların aritmetik ortalamasının 3.19 olması uygulamalarda tekdüzelik eğilimin olduğunu göstermektedir. Meslek mensupları ankete verdikleri cevaplarla alışageldikleri tekdüzeci sistem ve bu sistemden kaynağını alan uygulamalara devam etme yönünde görüş bildirmişlerdir.

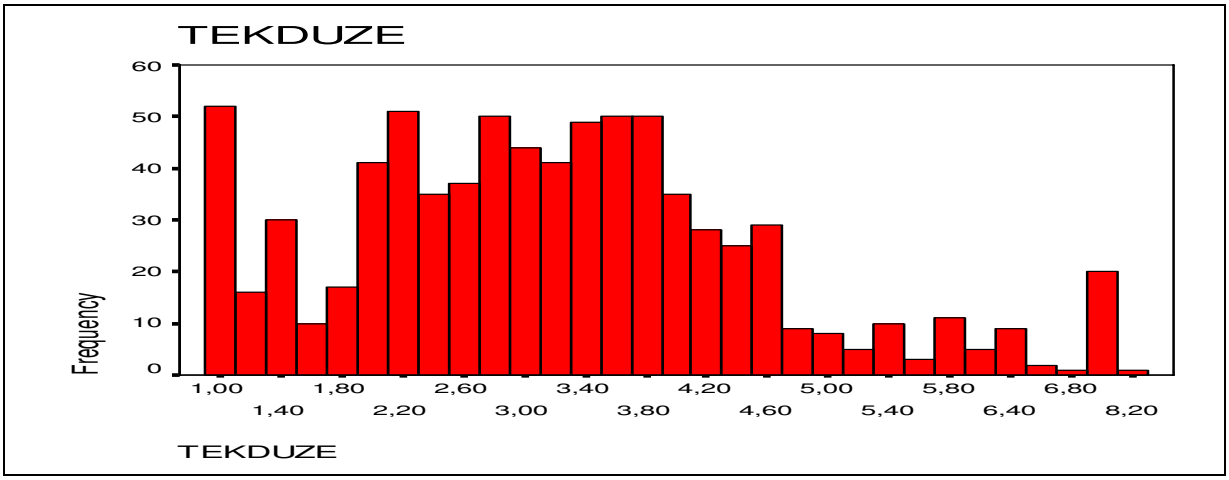

Şekil-5-2:Tekdüzeliğe Karşı Esneklik Değeri Dağılım Grafiği

Genel görüşün tekdüzelikten yana olmasına rağmen özellikle kararsızlık belirten 4.00 ve 5.00 aralığındaki yığılma bulunduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Sonuçların esneklikten yana çıkmamasının birkaç nedeni olabilir. Bu nedenlerden birisi uygulanması zorunlu kuralların varlığıdır. Bu kuralların başında gelen Tekdüzen Hesap Planı meslek mensuplarının tekdüzeci olması yönündeki en önemli etkenlerden biri olarak görülmektedir. Bir diğer neden meslek mensuplarının alışageldikleri uygulamalara devam etmenin kendi işlerini daha da kolaylaştıracağını düşünmeleri olduğu söylenebilir.

5.1.2.3.Gizliliğe Karşı Şeffaflık

Gizlilik ve bunun karşıt değeri olan şeffaflığın ölçümü için ankette yer alan 4.,8.,12.ve 16. sorular kullanılmıştır.

Tablo-5.5.: "Gizliliğe Karşı Şeffaflık" Değeri Oransal Dağılım Tablosu

SORU	YÜZDE ORANLARI						
	1	2	3	4	5	6	7
4 Bilanço ve gelir tablosu işletme yöneticilerinden ziyade kamuoyuna yönelik olarak düzenlenmelidir.	30,1	19,0	13,2	4,0	5,9	7,8	20,0
8 Mali tablolarda minimum düzeyde detaylı bilgiye yer verilmelidir.	31,7	18,7	13,1	3,1	4,6	10,1	18,6
12 Şirket yöneticileri ve sahipleri hakkındaki bilgiler mali tablolarda yer almamalıdır.	30,0	16,3	9,8	6,4	5,4	10,3	21,6
16 Yönetimin işletme ile ilgili tahminleri mali tablolarda yer almalıdır.	16,0	13,7	15,6	7,9	4,7	11,9	30,1

Gizliliğe karşı şeffaflık değeri; yapılan uygulamaların kamuoyu tarafından incelenebilirliğine açık olma veya bunun tersi bir durum olarak yorumlandığında meslek mensuplarının çok da şeffaflıktan yana olmadığı ve muhasebe sisteminin de bu yönde işlediğini söylemek mümkündür. İşletmeler mali tabloları kamuoyunu aydınlatma aracı olmak yerine işletme içi bilgi kaynakları veya yasal yükümlülüklerden kaynaklanan bir zorunluluk olarak görme eğilimindedirler. Bu durumun işletmeler arası rekabet nedeniyle de olduğu düşünülebilir. Bu değere yönelik soruların aritmetik ortalaması 3.67'dir. Bu nokta tam karasızlık noktasına denk düşmektedir.

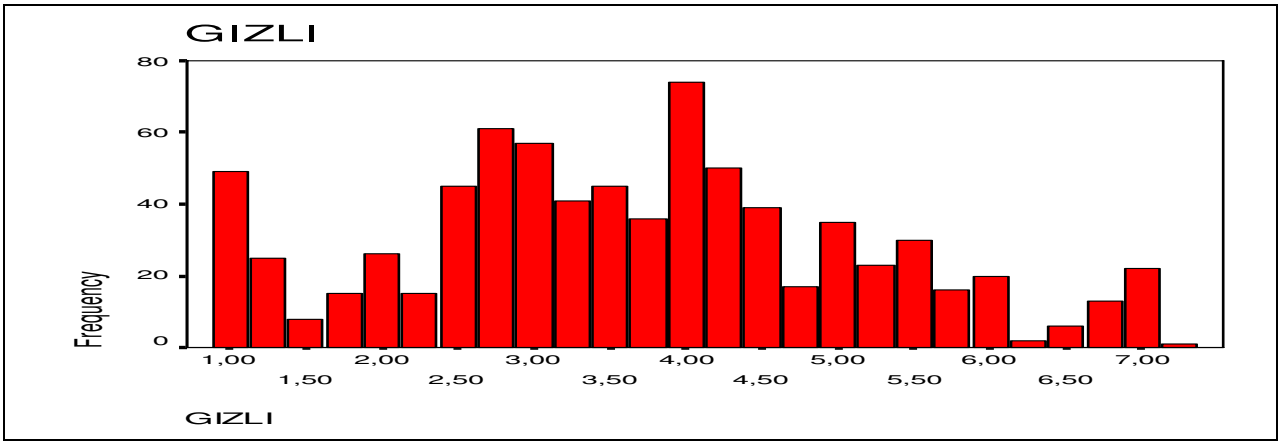

Şekil-5.3: "Gizliliğe Karşı Şeffaflık" Değeri Frekans Dağılım Grafiği

Grafik incelendiğinde de verilen cevapların 2.50 ile 4.50 aralığında yoğunlaşmış olduğu görülmektedir. Bu alan şeffaflık eğiliminin bir potansiyel olarak var olduğunu gösterir. 4.00 değerinin sol tarafında yer alan gizlilik taraftarları genel ortalamanın bir miktar da olsa gizlilik tarafına kaymasına neden olmaktadırlar. Buna rağmen genel görünüş (grafikten de görülebileceği gibi) kararsızlığa yakın bir gizlilik isteği olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak genel tabloya baktığımızda gizlilikten yana çok açık bir tavır görülmemekle birlikte yine de kararsızlığa yakında olsa bir gizlilik tavrından söz edebilir. Buradan yola çıkılarak meslek mensupları arasında gizlilik ve şeffaflık taraftarları sayı bakımından birbirlerine yakın değerlerde görülmektedirler. Bu da tam olarak gizliliğe karşı şeffaflık değeri noktasında hakim bir görüşün ortaya çıkmamasına sebep olmaktadır.

5.1.2.4.Profesyonelliğe Karşı Statükoculuk

Profesyonelliğe karşı statükoculuk değeri anketteki 5.,9.,13.ve 17. sorularla ölçülmeye çalışılmıştır.

Tablo-6.:"Profesyonelliğe Karşı Statükoculuk" Değeri Oransal dağılımları Tablosu

SORU	YÜZDE ORANLARI						
	1	2	3	4	5	6	7
5 Muhasebe mesleği ile ilgili düzenlemeler meslek mensupları ve onların kurduğu kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmalıdır.	65,6	15,7	6,4	3,5	3,1	2,0	3,7
9 Bir firmanın mali yapısının ve performansının nasıl değerleneceğini en iyi meslek mensupları bilirler.	31,9	21,0	14,2	3,2	9,2	9,2	11,2
13 Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına en iyi muhasebe meslek mensupları karar verebilir.	40,9	21,7	13,9	5,0	4,7	4,5	9,2
17 Muhasebe meslek mensupları yüksek düzeyde etik standartları sürdürmelidirler.	67,6	20,5	7,4	1,7	0,5	0,8	1,7

Günümüzde her alanda olduğu gibi muhasebe mesleğinde de profesyonel bir yaklaşımın hakim olması beklenmektedir. Yenilik ve değişime açık, yasal yükümlülükleri aşan bir muhasebe anlayışını da beraberinde getirecek olan profesyonel yaklaşımlarla meslek mensupları mesleklerinde daha iyi bir konuma gelebileceklerdir. Yukarıdaki tablolardan da görüleceği üzere her ne kadar mevcut uygulamalar statükocu gibi görünse de meslek mensupları arasında profesyonellik düzeyinin yükselmekte olduğu gözlenmektedir. Bunu ortalama değere baktığımızda da görmekteyiz. Ortalama değerin 2,27 çıkması profesyonel yaklaşımın büyük bir çoğunluk tarafından benimsendiğini göstermektedir. Meslek mensuplarının büyük çoğunlukla hemfikir oldukları muhasebe değeri profesyonellik olarak kendisini göstermektedir.

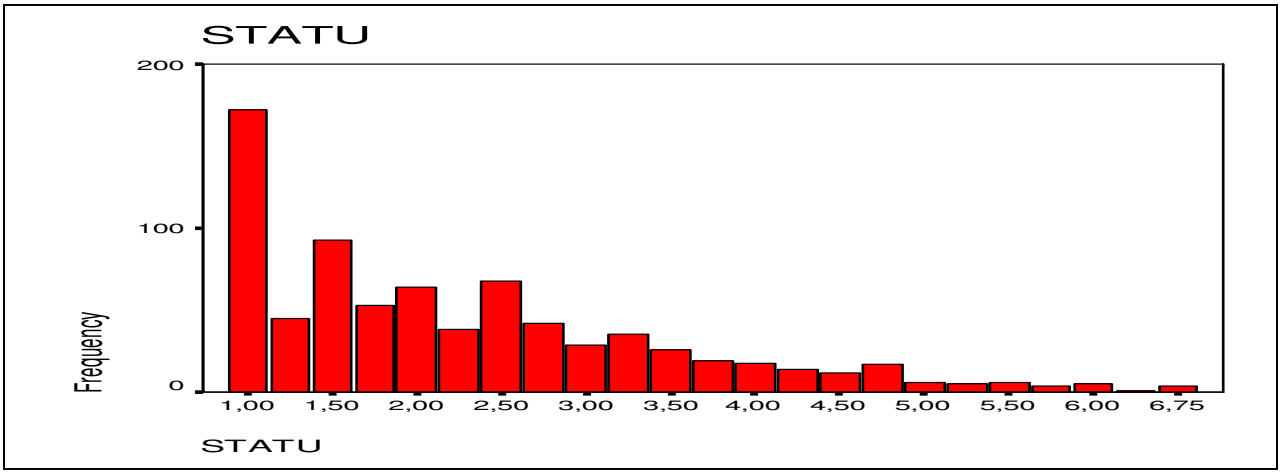

Şekil-5.4.:"Profesyonelliğe Karşı Statükoculuk" Frekans Dağılım Grafiği

Profesyonel yaklaşımda önemli bir yeri olan meslek etiği ve bunun sürdürülmesi konusunda meslek mensupları tam bir fikir birliği içinde bulunmaktadırlar. Bu fikir birliği de ortalama değere profesyonellik yönünde önemli bir katkı yapmaktadır. Yılların ve sistemin getirdiği statükocu yaklaşımın yerini profesyonelliğe bırakmasının muhasebe mesleğinin güvenilirliği ve saygınlığı açısından da olumlu etkilere sebep olması beklenmektedir. Diğer mesleklerde olduğu gibi muhasebe mesleğinde de profesyonelliğin hakim olması istenen ve beklenen bir sonuçtur.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Basel sürecinin hedeflerinden biri de şeffaflık ve hesap verebilirlik olduğuna göre ülkemizdeki muhasebe kültürünün "şeffaflığa karşı gizlilik" boyutunun bilinmesi önemlidir. Gizliliğe karşı şeffaflık değeri; yapılan uygulamaların kamuoyu tarafından incelenebilirliğine açık olma veya bunun tersi bir durum olarak yorumlandığında meslek mensuplarının çok da şeffaflıktan yana olmadığı ve muhasebe sisteminin de bu yönde işlediğini söylemek mümkündür. İşletmeler mali tabloları kamuoyunu aydınlatma aracı olmak yerine işletme içi bilgi kaynakları veya yasal yükümlülüklerden kaynaklanan bir zorunluluk olarak görme eğilimindedirler. Bu durumun işletmeler arası rekabet nedeniyle de olduğu düşünülebilir. Anket verileri incelendiğinde şeffaflık noktasında muhasebe meslek mensuplarının şeffaflık eğiliminde oldukları söylenebilir. Bu Basel sürecinin amaca uygun kullanılabilmesi için avantajlı bir nokta olarak durmaktadır. Basel sürecinde uygun veri üretilmesi ve toplanması sistemin önkoşuludur. Muhasebe kültüründeki "profesyonelliğe karşı statükoculuk" değeri bu noktada anlam kazanmaktadır. Anket sonuçlarına göre muhasebe meslek mensupları açık bir şekilde profesyonellikten yana tavır almışlardır. Bu nokta Basel süreci için bir avantaj oluşturabilir. Başlangıçta kredi alabilmek kaygısıyla bazı bilgileri zoraki yapacaklar fakat bir adım ötesinde işletmelerin finansal tablolarına artacaktır. Basel Süreci açısından ankette yer alan 4, 8, 12, 15 ve 16. soruların ayrıca analiz edilmesi gerekirdi. Fakat çalışma için ayrılan sayfa sınırını aştığı için bu çalışmada yer verilmemiştir. Bir başka çalışmada incelenmesi gerekir.

KAYNAKÇA

Aydın, Mustafa, (1997),Kurumlar Sosyolojisi, Vadi Yayınları, 1.Baskı, Konya

Baskerville, Rachel F., (2003), "Hofstede Never Studied Culture", Accounting, Organizations and Society, Vol. 28, Issue: 1, January, pp. 1-14.

Chanchani, Shalin, ve Roger Willett, (2004), "An Empirical Assessment of Gray's Accounting Value Constructs", The International Journal of Accounting, Vol. 39, Issue: 2, pp. 125-154.

Choi, Jong-Seo (2001), "Financial Crisis and Accounting Reform: A Cultural Perspective", Third Asian Pacific Interdisciplinary Research in Accounting Conference in Adelaide, Australia, 15-17 July 2001.

Garcia-Sordo, Juan B. ve Adrian Wong Baren, (1999), "National Culture and Preference for Alternate Accounting Controls USA vs Mexico", International Marketing Review, Vol. 16, No. 4/5, pp. 314-325.

Geert, Hofstede, (1994) "Cultures and Organizations-Software of the Mind- Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival", HarperCollins Publishers, Great Britain.

Gray, S. J. (1988). Towards a theory of cultural influence on the development of accounting systems internationally. Abacus, March, Vol:24, İssue:1, pp: 1– 15.

Hofstede, Geert, (1983), "The Cultural Relativity of Organizational Practices and Theories", Journal of International Business Studies, Volume: 14, Issue: 2, Fall, pp. 75-89.

İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, (2006), "Basel II ve KOBİ'ler Raporu" No: 46

Karabınar, Selahattin, (2005), Kültür-Muhasebe Etkileşimi Açısından Muhasebe İklimi - Muhasebeye Kültürel Bakışlar-, 1.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara

Karabınar, S., ÜN, N., "Kredi Analizinde Bankaların Şirket Mali Tablolarına Güveni Üzerine Bir Anket Uygulaması", 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 25-26 Kasım 2004, Eskişehir

Keskin, D.A., (2007), "Basel II Kriterlerinin İşletmeler Üzerine Etkileri",Sosyal Bilimler Dergisi 2007, (1), 95-104

Mouritsen, Jan, (1989), "Accounting, Culture and Accounting-Culture", Scandinavian Journal of Management, Vol. 5, No. 1, pp. 21-47.

Roberts, Clare B. and Stephen B. Salter, (1999), "Attitudes Towards Uniform Accounting: Cultural or Economic Phenomena?", Journal of International Financial Management and Accounting, Vol. 10, No. 2.

Roxas, Maria L., Jane Y. Stonback ve Patricia S. Tulin (1999), "Kültür ve Muhasebe Değerleri: Hofstede ve Trompenaars", (Çeviren: Müge Saltoğlu), Muhasebe ve Finansman Dergisi, Mart,

Sevilengül, Orhan, (1996),Genel Muhasebe-Tekdüzen Muhasebe Sistemi İle Uyumlu, Gazi Kitabevi, V. Baskı, Ankara,

Uyar, S., Aygören, H., (2006), Basel II'nin KOBİ'lere Olası Etkileri: Finansman Maliyeti, Finansal Raporlama ve Muhasebe Açısından, Mali Çözüm Dergisi, 2006 sayı:

Yılmaz,H.,B., "Basel II ve Kobiler Üzerindeki Etkileri" PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi (e-dergi), http://www.paradoks.org Yıl:3 Sayı:1, ISSN 1305-7979

KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN BASEL II DÜZENLEMELERİ KAPSAMINDA MUHASEBE UYGULAMALARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: BİLECİK ÖRNEĞİ

Doç Dr Salim ŞENGEL, Bilecik Üniversitesi

1-Giriş

Gelişmekte olan bir ekonomide dinamik yapılarıyla KOBİ'lerin önemi yadsınamaz. Türkiye ekonomisi içinde KOBİ'ler vazgeçilemez durumdadır. Toplam işletme sayısı içinde KOBİ'lerin oranı dikkate alındığında bunu kanıtlar niteliktedir. KOBİ'ler ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasının itici gücüdürler. Sürdürülebilir bir ekonomik yapı için çağdaş üretim ve yönetim araçlarıyla donatılmış KOBİ'lerin oluşturmak gerekir.

Günümüzde küreselleşme, uluslararası düzeyde hareket eden sermaye, yatırımlar muhasebe de üretilen finansal raporların anlaşılır, güvenilir, zamanlı ve karşılaştırılabilir olmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda uluslararası muhasebe standartları uygulamaya konulmuş, ülkemizde de yeni Türk Ticaret Kanunu ile uygulanmaya başlayacaktır. Bunun yanında KOBİ'ler içinde KOBİ muhasebe standartları uygulamaya konulacaktır.

KOBİ'ler için Basel II uygulamalarının önemli etkileri olacaktır. Basel II uygulamaları açısından çok önemli bir yere sahip olan muhasebe uygulamaları ve raporlarının doğru, zamanlı, güvenilir ve gerçeği yansıtır bir şekilde hazırlanabilmesi için işletmelerin muhasebe uygulamalarını yeniden gözden geçirmeleri gerekmektedir.

2-Basel II Düzenlemeleri

Öncelikle Basel II'nin getirdiklerini ve etkileri üzerinde durmadan, ortaya çıkış sürecine Basel I üzerinde kısaca durmak yararlı olacaktır Gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla Basel-I olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını yayımlamıştır. Söz konusu Uzlaşı, başta G-10 ülkeleri olmak üzere birçok ülke denetim otoritesince kabul görmüş olup, şu an itibarıyla 100'den fazla ülke, sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini Basel-I'i temel alarak oluşturmuş durumdadır(http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125010_Soruda_Basel-II.pdf.)

Uluslar arası piyasalardaki gelişmeler, mevcut düzenlemenin değişen koşullar karşısında yetersiz kalması, risk çeşidinin artması gibi unsurlar yeni sermaye standardı oluşturmayı gerektirmiştir. Bu açıdan bakıldığında Basel I ortaya çıktığı dönemdeki ihtiyaçları karşılayan, ancak günümüzde risk ölçme yapısının yetersizliği nedeniyle eksik kalan bir uygulama halini almıştır (Babuşçu, 2005, 263).

Bu sebeple Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision – BCBS)1 tarafından yayımlanan standartlar yayınlanmıştır. (http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/ 125010_Soruda_Basel-II.pdf.) Basel II 2004 yılında yayınlanmıştır. Basel II düzenlemelerinin başta bankalar olmak üzere tüm kredi ve yatırım kuruluşlarına uygulanması öngörülmüştür. Basel II, bankalarda etkin risk yönetimini ve piyasa disiplinini geliştirme, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırma, bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemini oluşturma ve finansal istikrarı sağlamayı amaçlamaktadır. (Aksoy,2007,27) Basel II, riske dayalı sermaye yeterliliği ölçümünü üç yapısal blok üzerine oturtan süreç olarak tanımlanmıştır. Bunlar, asgari sermaye yükümlülüğünün hesaplanması, denetim otoritesinin incelenmesi ve piyasa disiplini olarak sayılabilir(Altıntaş,2006,78).

3-Basel II'ye Göre KOBİ Tanımı ve Önemi

KOBİ'ler yeni iş olanaklarının yaratılması, yeniliklerin ortaya çıkarılması, rekabet gücünün arttırılması ve işsizlik sorununa çözüm getirmesi konularından dolayı ekonomiler açısından son derece önemli ekonomik birimlerdir(Başar,2007,48). Türkiye'deki işletmelerin % 98.5'i KOBİ (KOSGEB.2002,6) niteliği taşımaktadır. Esnek ve dinamik yapıları ile ekonominin vazgeçilmez birimleri olan KOBİ'lerle ilgili olarak Türkiye'de farklı kurumlar farklı ölçütlere göre KOBİ sınıflandırması yapmışlardır. 18.11 2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik"e göre KOBİ'ler " İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler "KOBİ" olarak tanımlanmış ve aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,

b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler,

c) Orta büyüklükteki işletme: İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler.
Basel II düzenlemelerine gore KOBİ sınıflandırması aşağıdaki gibidir http://www.atonet.org.tr/yeni/files/ files/MEDYA ILISKILERI/baseliki/ato basel.pdf) (Tablo 1).

Tablo 1- Basel II KOBİ Sınıflandırması

Kredi Tutarı	Yıllık Satış Cirosu	Sınıflandırma
K>1.000.000 Euro	C>50.000.000 Euro	Kurumsal
K>1.000.000 Euro	C< 50.000.000 Euro	Kurumsal-KOBİ
K<1.000.000 Euro	C>50.000.000 Euro	Kurumsal
K<1.000.000 Euro	C<50.000.000 Euro	Parakende KOBİ

Basel II'ye göre kobiler kurumsal ve perakende KOBİ'ler olmak üzere sınıflandırılmıştır.

4- Basel II Düzenlemelerinin KOBİ'lere Etkileri

KOBİ'lerin fon kaynaklarının en önemlisi bankalardır. Basel II düzenlemeleri soncunda bankacılık alanında ortaya çıkacak olan önemli dönüşümler, KOBİ'lerin de kredi müşterisi olarak bir takım zorlayıcı değişimlere uğramasını zorunlu kılacaktır. Basel II düzenlemelerinin KOBİ'lere, iş yaratılmasına etkiler, kredi fiyatlaması üzerine etkiler ve teminat yapısı üzerine etkiler şeklinde sıralamak olanaklıdır(Başar,2007,63-71).
Basel II uygulamasında KOBİ'leri etkileyecek şu ana noktalar ön plana çıkmaktadır (Aras,s.15);

- Öncelikle KOBİ tanımı değişmiştir
- Kredi fiyatlaması temelde riske göre yapılacaktır.
- Kredi riskinin tespiti için derece almak gerekecektir.
- Teminat gösterilebilecek varlıklar yeniden tanımlanmıştır.
- Kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanması önemli hale gelmiştir.

Diğer yandan Basel II düzenlemelerinin KOBİ'lerde kredi miktarı, kredi maliyetleri ile derecelendirme gerekleri ve kurumsal yönetim üzerine etkileri olacaktır (Yüksel, s.36-37).

5. Yöntem

5.1.Araştırmanın Amacı ve Sorun

Araştırma amacının ortaya konmasında araştırma probleminin tanımlanması yararlı olacaktır. Bu araştırmada problem KOBİ'lerin Basel II'ye muhasebe uygulamaları bakımından hazır mıdır? Sorusudur. Probleme bağlı olarak bu araştırmanın amacı Basel II bakımından muhasebe uygulamaları açısından hazırlık durumunun belirlenmesidir. Gerçekleştirilen bu araştırma sayesinde KOBİ'lerin muhasebe uygulamalarının değerlendirilebilmesine ilişkin verilerin sağlanması mümkün olabilecektir.

5.2. Anakütle ve Örnekleme

Bu araştırmada ana kütle Bilecik ili Bozüyük İlçesindeki KOBİ'lerdir. Bozüyük İlçesindeki KOBİ niteliğindeki işletme sayısı 68'dir. Araştırmadan daha anlamlı ve güvenilir sonuçlar alınabilmesi açısından ana kütlenin tamamına(68 KOBİ) anket uygulanmıştır. Uygulanan araştırmada anketleri istenilen ölçütlere göre dolduran KOBİ sayısı ise 51'dir. Anket geri dönme oranı % 75'dir. Anketteki soruların anlaşılırlığını test etmek amacıyla 10 KOBİ üzerinde pilot uygulama yapılmıştır. Katılımcıların anketi yanıtlama süresi yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

5.3. Araştırma Modeli

Araştırma amaçlarına uygun olarak "Betimsel" ve "Bağıntısal" araştırma modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar, bir konudaki herhangi bir durumu saptamayı hedefleyen araştırmalardır (Erdoğan, 1998:60-62). Bağıntısal araştırma modeli ise değişkenler arası ilişkileri ve bu ilişkilerin düzeyini inceler (İftar, 2000). Bu araştırma modellerinde amaç; eldeki problemi, bu problemle ilgili durumları, değişkenleri ve değişkenler arası ilişkileri tanımlamaktır (Kurtuluş, 1998:310-311).

5.4.Veri Toplama Yöntemi

Araştırma modelinin betimsel ve bağıntısal olması ve gerekli verilerin tarafsız ve istatistiksel analize uygun olarak toplanması bakımından en uygun veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmıştır.
Geliştirilen ankette Bilecik İli Bozüyük İlçesindeki (DPT İlçelerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik sıralamasına göre sırası 51 (872 ilçe içinde, İstanbul, Ankara ve İzmir ilçeleri hariç olmak üzere http://www.dpt.gov.tr/bgyu/seg/ilce2003.html) KOBİ'lerin Basel II uygulamaları hakkındaki bilgileri ve muhasebe uygulamaları bakımından hazırlıkları ortaya

konulması hedeflenmiştir. Bu çerçevede verilerin düzenlenmesiyle ilgili anket formunda KOBİ'lerin muhasebe uygulamaları ve Basel II hakkındaki bilgi düzeylerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

5.5-Verilerin Analizi

Veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanıldığı için verilerin analizinde SPSS 12.0 kullanılmıştır. Tanımlayıcı analizde frekans, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Değişkenler arası ilişkilerin ortaya konması için ise, t testi ve ANOVA ve regresyon analizi uygulanmıştır.

6-Bulgular

6.1. Katılımcılara İlişkin Özellikler

Araştırmaya katılan KOBİ'lerin çalışan sayısı bakımından % 33.3'ü 1-9 kişi (17 KOBİ), % 51'i 10-49 kişi (26 KOBİ), % 15.7'si 50-249 kişi (8 KOBİ) sayısına sahiptir. Yıllık satış hasılatı bakımından ise %66.7'si 1-10 milyon YTL (34 KOBİ), % 23.5'i 40-50 milyon YTL (12 KOBİ), % 5.8'i 10-20 milyon YTL (3 KOBİ), diğer iki işletme ise 10 ile 40 milyon YTL arasında bir satış hasılatına sahiptir. KOBİ'lerin faaliyet alanları ise % 64.7'si (34 KOBİ) imalat yaparken, % 21.5'i (11 KOBİ) ticaret ve % 13.8'i (7 KOBİ) hizmet alanında faaliyet göstermektedir. Ana faaliyet alanı olarak işletmelerin % 25.5'i metal (13 KOBİ), %19.6'sı inşaat (10 KOBİ), % 17.6'sı diğer (Ambalaj, otel, mobilya yemek, matbaa gibi), % 13.7'si gıda (7 KOBİ), %9.8'i seramik (5 KOBİ), diğerleri de maden ve lojistik (1'er KOBİ), mermer %5.9 (3 KOBİ) ve dayanıklı tüketim malları %3.9 (2 KOBİ) alanında faaliyet göstermektedir. Diğer yandan işletmelerin (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Grup	Değişkenler	Sıklık	Yüzde
İşletme Çalışan Sayısı	1-9	17	33.3
	10-49	26	51
	50-249	8	15.7
Yıllık Satış Hasılatı	1 -10 milyon YTL	34	66.7
	10-20 milyon YTL	3	5.8
	20-30 milyon YTL	1	2.0
	30- 40 milyon YTL	1	2.0
	40-50 milyon YTL	12	23.5
Faaliyet Alanı	İmalat	33	64.7
	Ticaret	11	21.5
	Hizmet	7	13.8
Ana Faaliyet Alanı	Seramik	5	9.8
	Mermer	3	5.9
	Metal	13	25.5
	Dayanıklı Tüketim Malları	2	3.9
	Gıda	7	13.7
	Lojistik	1	2
	İnşaat	10	19.6
	Maden	1	2
	Diğer	9	17.6

6.2 Muhasebe İşlemlerinin Yürütülüşü

İşletmelerin % 68.6'sı (35 KOBİ) muhasebe işlemlerini Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlere yaptırmakta iken %29.4'ünde muhasebe departmanı bulunmaktadır. Bir işletme ise muhasebe işlemlerini kendisi yürütmektedir(Tablo 3).

Tablo 3. Muhasebe İşlemlerin Yürütülüşü

Muhasebe İşlemlerinin Yürütülüşü	İşletmede muhasebe departmanı var	15	29.4
	SMMM yaptırıyorum	35	68.6
	Kendim yapıyorum	1	2

6.3. KOBİ'lerin Muhasebe Uygulamaları

Araştırmaya katılan KOBİ'lerin, muhasebe uygulamaları ile ilgili olarak verilen ifadelerin değerlendirilmesinde 22 ifadeden yararlanılmıştır. Bu ifadeler üç grup altında değerlendirilmiştir. Verilen tüm ölçek ifadelerinin alpha. 88'dir. Cronbach-alpha değerleri "güvenilirliğin genel kabul sınırlarının (0.70)" içinde olduğunu göstermektedir. Bu değer ölçek sorularının güvenilirliği açısından yüksek olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 4. KOBİ'lerin Muhasebe Uygulamaları
Alpha α :: .88

Gruplar	N	Ortalama	Standart Sapma
Muhasebe Bilgilerinin Hazırlanışı			
Genel kabul görmüş muhasebe ve denetim standartlarını uygulama	49	4.510	.616
Vergi bazlı muhasebe uygulamaları	48	4.312	.854
Güvenli mali tabloları üretecek muhasebe sisteminin varlığı	48	4.520	.583
Doğru ve güvenilir mali tabloların (bilanço ve gelir tablosu gibi) hazırlanmasını teşvik	48	4.333	.833
Muhasebe departmanında deneyimli eleman çalıştırma	48	4.270	.843
Mali nitelikli işlemler tam ve doğru olarak kayıt altına alınması	48	4.333	.883
Mali tabloların kurum içi amaçlar için üretilmesi	48	4.250	.785
Muhasebe Bilgilerinin Sunumu			
Mali tabloların doğru yeterli ve güvenilir bilgi sunması	46	4.456	.689
Hesap verebilirlik	46	4.521	.657
İşletmenin mali bilgileri hakkında kamuyu bilgilendirmek gerekliliği	48	3.812	1.21
Şeffaflık	49	4.326	.774
Dış kullanıcılara karşı muhasebe bilgilerinin tarafsızlığı	48	4.020	.887
İç denetim sisteminin yeterliliği	49	4.224	.823
Bağımsız dış denetim yapılması	47	3.978	.943
Muhasebe Bilgilerinden Yararlanma			
İşletmede kredi kullanmanın önemi	48	3.812	1.12
Uzun vadeli planlamalarda muhasebe bilgi sisteminin gerekliliği	48	4.333	.907
Özkaynak yapısının gücü	48	4.479	.583
Nakit akışının önemi			
Muhasebe bilgilerinden gelecekle ilgili kararlarda yararlanma	49	4.541	.650
		4.367	.782
Bilgi ve analiz bakımından muhasebeye duyulan gereksinim	48	4.375	.732

Araştırmaya katılan KOBİ'lerin muhasebe uygulamalarıyla ilgili verilen değişkenler çerçevesinde üç grup belirlenmiştir. Birinci grup, yedi ifadeden oluşmakta olup "Muhasebe Bilgilerinin Hazırlanışı" *olarak adlandırılmıştır. İkinci grup, yedi ifadeden oluşup* "Muhasebe Bilgilerinin Sunumu" *olarak isimlendirilmiştir. Üçüncü grup, altı ifadeden oluşup* "Muhasebe Bilgilerinden Yararlanma" *olarak adlandırılmıştır.*

Bu üç grubun ortalamaları ve standart sapması Tablo 4'te verilmiştir. Birinci grup olan muhasebe bilgilerinin hazırlanışı ile ilgili verilen ifadeler içerisinde en yüksek öneme sahip olan görüş; Güvenli mali tabloları üretecek muhasebe sisteminin varlığı 4.520 ortalama (std. sap.=. 583) ile ilk sırada yer alırken, ikinci sırada genel kabul görmüş muhasebe ve denetim standartlarını uygulama ifadesi 4.510 ortalama (std. sap.=. 616) ile en yüksek öneme sahip ifadeler olarak belirlenmiştir. Genel olarak tüm ifadelerin önem derecesi iyi olarak ifade edilmiştir.

İkinci grup muhasebe bilgilerinin sunumu ile ilgili önem derecesi değerlendirildiğinde; Hesap verebilirlik 4.521 ortalama (std. sap.=. 657) ile en yüksek önem derecesine sahip iken, işletmenin mali bilgileri hakkında kamuyu bilgilendirmek gerekliliği 3.812 ortalama (std. sap.=1.21) ile en düşük öneme sahip olarak belirtilmiştir. Genel

olarak değerlendirildiğinde bu grup ifadeler de iyiye yakın olarak değerlendirilebilir.

Üçüncü grup muhasebe bilgilerinden yararlanma ile ilgili verilen ifadeler değerlendirildiğinde; en yüksek ifade muhasebe bilgilerinden gelecekle ilgili kararlarda yararlanma 4.541 ortalama (std. sap.=. 651) en yüksek öneme sahip iken, işletmede kredi kullanmanın önemi 3.812 ortalama (std. sap.= 1.12) önem sırası açısından en son sırada yer almaktadır.

6.4- KOBİ'lerin Basel II Uygulamaları Hakkında Bilgi Durumu

Araştırmaya katılan KOBİ'lerin % 51'i Basel II duymamışken (26 KOBİ), % 49'u duymuştur (25 KOBİ) (Tablo 5). İşletmelerin yarısının Basel II'den haberinin olmadığı söylenebilir. Bunun yanında Basel II hakkında tam bir bilgiye sahibim diyenlerin oranı sadece % 4.382 KOBİ), bilgi sahibi değilim diyenlerin oranı ise %42.6'dır (20 KOBİ). Kısmen bilgi sahibi olanların oranı %34 (16 KOBİ) ve orta düzeyde bilgi sahibi olanların oranı ise % 19.1dir (9 KOBİ). İşletmelerin büyük bir çoğunluğunun Basel II hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı söylenebilir.

Tablo 5: Kobilerin Basel II Uygulamaları Hakkında Bilgi Durumu

Grup	Değişkenler	Sıklık	Yüzde
Basel II Uygulamalarını duydunuz mu?	Evet	25	49
	Hayır	26	51
Basel II hakkında bilgi düzeyinizi belirtiniz	Bilgi sahibi değilim	20	42.6
	Kavramı duydum, ancak ayrıntısını net olarak bilmiyorum	16	34
	Orta derecede bilgi sahibiyim ve neyi kapsadığını biliyorum	9	19.1
	Tam olarak ayrıntısı ile bilgi sahibiyim	2	4.3

Tablo 6: Muhasebe Basel II İlişkisi

Muhasebe bilgileri Basel II için gerekli ve önemli	45	3.844	1.16
Basel II ile muhasebe arasında ilgi derecesi	43	3.860	1.16

Muhasebe uygulamaları ile Basel II ilişkisi açısından KOBİ'lerin görüşü değerlendirildiğinde, Basel II'nin gerekli ve önemli olduğu 3.884 ortalama (std. sap.=1.16) ve Basel II ile muhasebe arasında ilgi derecesi 3.860 ortalama (std. sap.=1.16) olarak değerlendirilmiştir. Bu ifadeler açısından Basel II ile ilgili olarak önemliye yakın bir görüş vardır.

Tablo 6: Basel II Kriterleri Hakkındaki Bilgi Düzeyinin Durumu

Alpha α:.95

İfadeler	N	Ortalama	Standart Sapma
Teminat gösterilebilecek varlıklar hakkında bilgi sahibiyiz	40	3.575	1.12
Basel II KOBİ gruplandırmasını biliyoruz	39	3.128	1.17
Kredi fiyatlamadaki değişimi biliyoruz	40	3.475	1.13
Niteliksel göstergeler hakkında bilgi sahibiyiz	40	3.400	1.10
Finansal göstergeler hakkında bilgi sahibiyiz	39	3.461	1.09
Kredi değerlemesinde farklı yöntemler hakkında bilgi sahibiyiz	40	3.350	1.09
Derecelendirmenin gereklerini biliyoruz	40	3.400	1.12

KOBİ'lerin Basel II ile ilgili bilgi düzeylerini ölçmek için verilen ifadeleri değerlendirmeleri istenmiştir. Bu ifadeler genel olarak değerlendirildiğinde Basel II hakkında çok fazla bilgileye sahip olmadıkları görülmektedir.

6.5. Basel II Düzenlemelerinin Muhasebe Uygulamalarına Etkisi

Tablo 7: Basel II Düzenlemelerinin Muhasebe Uygulamalarına Etkisi

	Bağımlı Değişken					
	Basel II Düzenlemeleri					
Faktörler	Std. β	t	p	R^2	Ayar. R^2	F
Muhasebe Bilgilerinin Hazırlanışı	-0.250	-1.182	0.115**			
Muhasebe Bilgilerinin Sunumu	0.4237	1.611	0.178**	0.55	0.52	17.046**
Muhasebe Bilgilerinden Yararlanma	0.278	4.794	0.000**			
Sabit		-1.182				

* p < 0.05 ; ** p < 0.00

KOBİ'lerin muhasebe uygulamalarına ilişkin görüşlerinin Basel II düzenlemeleri üzerine etkisini inceleyen regresyon analizi (F = 17.046; p < 0.00) değerleri dikkate alındığında istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. KOBİ'lerin muhasebe uygulamalarının Basel II düzenlemeleri üzerindeki açıklayıcılığı %52'dir. Beta katsayıları değerlendirildiğinde ise KOBİ'lerin muhasebe bilgilerinden yararlanma ile ilgili ifadelerin toplamı Basel II düzenlemeleri üzerinde tek etkisi olan değişkendir.

6.6. KOBİ'lerin Özelliklerine Göre Muhasebe Uygulamalarının Farklılaşma Durumu

KOBİ'lerin özelliklerine göre muhasebe uygulamaları arasındaki farklılıkları ortaya koymak için t-testi ve ANOVA'dan faydalanılmıştır.

Tablo 8: KOBİ'lerin Özelliklerine Göre Muhasebe Uygulamalarının Farklılaşması

	Çalışan Sayısı		Yıllık Satış Hasılatı		Faaliyet Alanı		Muh. İşlem. Yür.Ş	
Faktörler	F	p	F	p	F	p	F	p
Muhasebe Bilgilerinin	1.199	.311	2.644	.046	.030	.971	.778	.465
Hazırlanışı Muhasebe	.918	.406	3.981	.008	.432	.652	.907	.411
Bilgilerinin Sunumu	.800	.455	1.455	.232	.639	.532	1.002	.375
Muhasebe Bil. Yararlanma								

* p < 0.05 ; ** p < 0.01

KOBİ'lerin çalıştırdıkları kişi sayısı ile muhasebe uygulamaları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. çalıştırdıkları kişi sayısı ile muhasebe uygulamaları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yıllık satış hasılatı ile muhasebe uygulamaları değerlendirildiğinde; muhasebe bilgilerinin hazırlanışı ve muhasebe bilgilerinin sunumu arasında farklılık ortaya çıkmıştır.

Faaliyet alanı ile muhasebe uygulamaları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Yani, KOBİ'lerin bulunduğu her faaliyet alanı muhasebe uygulamalarını birbirine yakın olarak değerlendirmiştir. Muhasebe işlemlerinin yürütülüş şekli ile yani KOBİ'lerde muhasebe görevinin kimin tarafından yürütüldüğü ile muhasebe uygulamaları arasında da anlamlı bir farklılık çıkmamıştır.

Tablo 9: KOBİ'lerin Özelliklerine Göre Muhasebe Uygulamalarının Farklılaşması

Gruplar	Basel II Duydunuz mu		Basel II Çalı. Hakk. Bilgi		Besal II. Kriterleri Hakında Bilgi	
	t	p	F	p	F	p
Muhasebe Bilgilerinin	1.681	.099	2.827	.099	1.44	.206
Hazırlanışı Muhasebe	.698	.489	.487	.489	1.67	
Bilgilerinin Sunumu	.314	.755	.099	.755	.589	.127
Muhasebe Bil. Yararlanma						.875

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$

Basel II'yi duyan KOBİ'ler ile duymayanların muhasebe uygulamaları arasında bir farklılık çıkacağı düşüncesinden hareketle yapılan analiz de, Basel II'yi duyan ile duymayan KOBİ'ler arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık çıkmamıştır.

KOBİ'lere Basel II çalışmaları hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları sorulmuş ve bu çalışmalar hakkında sahip olunan bilgilerin muhasebe uygulamaları arasında farklılık olacağı düşüncesinden hareketle yapılan analizde de anlamlı bir farklılık çıkmamıştır.

Basel II. Kriterleri ile ilgili verilen ifadelerin toplamı alınarak, KOBİ'lerin toplam Basel II kriterleri hakkındaki bilgi değerlendirmelerinin ortalamaları alınmıştır. Bu ortalamalr ile muhasebe uygulamaları arasında istatistiki açıdan bir farklılık olup olmadığı analiz edildiğinde bir farklılık bulunmamıştır.

Kısacası, Basel II'yi duyma, Basel II çalışmaları ve kriterleri hakkında bilgilere katılma düzeyleri ile muhasebe uygulamaları arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır.

Sonuç

KOBİ'ler ülke ekonomisinin önemli bir parçası olup, dinamik yapılarıyla ekonomiye canlılık kazandırır ve istihdam sağlarlar. Yapılan bu çalışmada KOBİ'lerin muhasebe uygulamaları ve bu uygulamalarla bağlantılı olarak Basel II ile ilgili bilgi düzeyleri araştırılmıştır. Bu çalışma sonucunda KOBİ'lerin muhasebe uygulamaları açısından çok sorunlu olmadıkları, ancak Basel II krierleri hakkında da yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda KOBİ'lerin önemli bir finans kaynağı olan bankalardan uygun maliyetli kredi alabilmeleri Basel II kriterlerini yerine getirmelerine bağlıdır. KOBİ'lerin Basel II düzenlemeliren uygun yapılanmaya gitmeleri gerekmektedir.

KOBİ'lerin güvenilir, zamanlı ve şeffaf bilgiler üretecek bir muhasebe sistemi kurmaları yararlı olacaktır. Tüm mali nitelikli işlemlerini kayıt altına alarak sağlıklı mali tablolar üretmeleri ve Basel II düzenlemelerinin gereklerini yerine getirerek riski düşürmeleri, dolayısıyla düşük maliyetlerle finans sağlamaları, işletmelerin büyümeleri ve hedeflerini gerçekleştirmeleri açısından uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

Altıntaş. M.A., Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği, Turhan Kitabevi, 2006, Ankara

Aras, G .Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci, http://www.sbe.yildiz.edu.tr/BASEL%20II.pdf, 30.03.2008

Başar, M. Basel II düzenlemeleri ve KOBİ'ler, Anadolu Üniversitesi Yayınları No 1726, 2007, Eskişehir

Erdoğan, İ. (1998). *Araştırma Dizaynı ve İstatistik Yöntemleri*. Ankara. Emel Matbaası, Birinci Basım.

İftar,G.K. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*,

Kurtuluş, K. (1998). *Pazarlama Araştırmaları*. İstanbul. Genişletilmiş 6. Baskı, İstanbul Üniversitesi, İşl. Fak.Yay. No: 274.

KOSGEB(2002) Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı

Resmi Gazete, 18.11.2005

Şenol Babuşçu, Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi,Akademi Consulting&Training , 2005, Ankara

Tamer AKSOY; Basel II ve İç Kontrol, Ankara SMMM Odası Yayın nO: 53, 2007 Ankara

http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125010_Soruda_Basel-II.pdf ,30.03.2008

http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1275Basel_II_SME.pdf.30.03.2008

http://www.atonet.org.tr/yeni/files/_files/MEDYA_ILISKILERI/baseliki/ato_basel.pdf

Yüksel A. Basel II'nin Kobi Kredileri Üzerine Muhtemel Etkileri, http://www.dpt.gov.tr/bgyu/seg/ilce2003.html 30.03.2008

BASEL II VE KOBİ'LERDE İÇ DENETİM

Yrd. Doç. Dr. İsmail CAN, Uşak Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Yılmaz AKYÜZ, Uşak Üniversitesi

ÖZET

Son yıllarda dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler bir bütün olarak denetim faaliyetinin önemini daha da belirgin hale getirmiştir. Zira uluslararası denetim standartlarına uygun olmayan bazı yerel uygulamalar ve ihmallerin olumsuz etkileri bir sarmal şeklinde tüm dünya ekonomisini sarmaktadır. Artık günümüzde denetim faaliyeti ülkelerin ve işletmelerin inisiyatifine bırakılamayacak kadar önemli bir işlevdir. Bu nedenle uluslararası arenada hem denetim faaliyetinin kendisi hem de uygulamada ortaya çıkacak sorunların yönetimi belirli düzenlemelerle kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır.

Basel II Sermaye Uzlaşısı her ne kadar bankacılık sektörü ile ilgili bir düzenleme olmasına rağmen, içeriği ve sonuçları itibari ile reel sektörü de yakından ilgilendiren bir özellik taşımaktadır. Ülkemizde 2009 yılında uygulamaya geçmesi beklenilen Basel II derecelendirme kriterleri, işletmeler açısından denetim faaliyetinin önemini geçmişe oranla çok daha fazla artırmaktadır. Bu durum ülkemizde faaliyet gösteren işletmeler açısından bir takım zorlukların yanı sıra fırsatları da beraberinde getirecektir. Uygulamadan kaynaklanacak denetim faaliyetlerine verilecek önem, işletmelerin daha etkin bir iç denetim sistemini oluşturmaları sonucunu da beraberinde getirebilir.

Bu çalışmanın temel amacı; ülkemizde faaliyet sürdüren KOBİ'lerin genel özellikleri göz önünde bulundurularak, "Basel-II Sermaye Uzlaşısı"nın getirmiş olduğu yeni anlayışın işletmelerin iç denetim sistemlerini nasıl etkileyeceği konusunda bir öngörüde bulunmaktır. Bu amaca yönelik olarak Uşak'ta faaliyet gösteren KOBİ niteliğindeki yaklaşık 52 battaniye üretim işletmesi üzerinde bir anket çalışması yapılmış olup, elde edilen veriler istatistiksel olarak yorumlanmıştır.

ANAHTAR KELIMELER: Basel II, TMS/TFRS, Denetim, İç Denetim, İç Kontrol Sistemi.

1. GİRİŞ

Basel II Sermaye Uzlaşısı, bankalarda etkin risk yönetimini ve piyasa disiplinini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak için hazırlanmıştır. İçerisinde sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve nasıl kamuya açıklanacağına ilişkin hükümler mevcuttur. Avrupa Birliği ülkelerinin tümünde Basel II hükümleri 2007 yılı başı itibariyle bankalar ve menkul kıymet şirketleri için uygulamaya geçmiş durumdadır. Basel II hükümleri Avrupa Birliği normlarına uyum çerçevesinde ele alındığı için, ülkemizdeki yasal alt yapısı belirli bir takvim dahilinde 2005 yılından beri oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Bilindiği gibi 2005 yılından bu yana hisseleri sermaye piyasasında işlem gören işletmeler, Uluslararası Muhasebe Standartları esas alınarak hazırlanan TMS/TFRS hükümlerine uygun olarak finansal tablolarını hazırlamaktadırlar. Bununla birlikte bu yıl (2008 yılı) içerisinde yeni TTK yasalaştığı takdirde, ülkemizde bilânço esasına göre defter tutan tüm işletmelerin 2009 yılından itibaren finansal raporlarını TMS/TFRS hükümlerine uygun olarak hazırlamaları zorunlu olacaktır. Yaklaşık iki yıldır yasalaşması sürekli ertelenen yeni TTK, 30 Mayıs 2005 tarihinde BDDK tarafından açıklanan Basel II'ye geçiş sürecinin de aksamasına neden olmuştur.

Şekil 1. Basel II'ye Geçişe İlişkin Yol Haritası (Taslak) (30.05.2005)

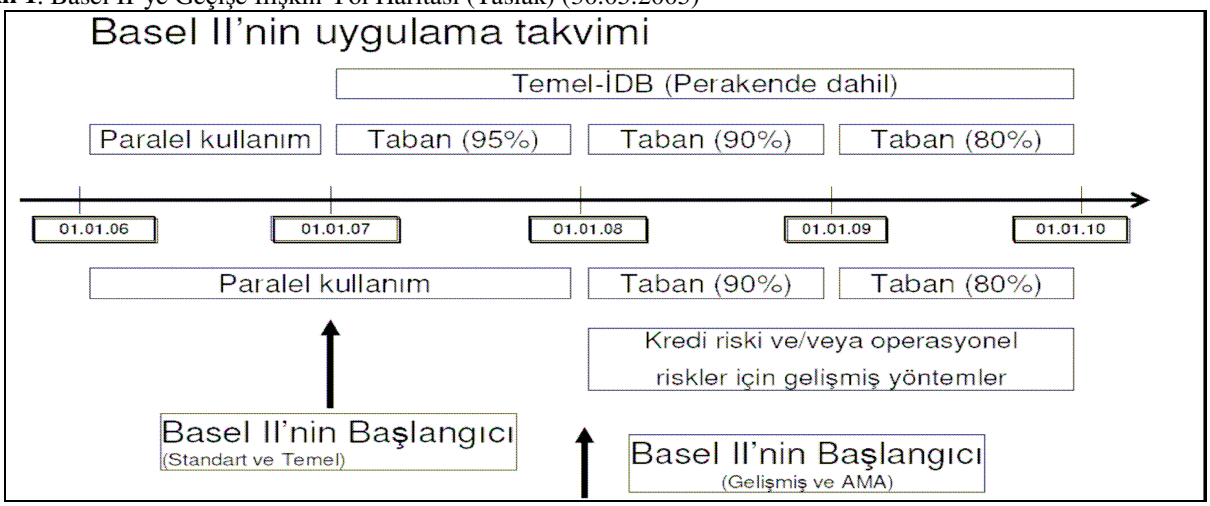

Kaynak: BDDK, (http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125830052005_sunum.pdf/(31.03.2008)).

Şekil 1'de görüldüğü gibi, Basel II hükümlerinin standart yöntemler için 01.01.2007 tarihinde, ileri yöntemler için ise 01.01.2008 tarihinde yürürlüğe girmesi hedeflenmiştir. Ancak Basel II hükümlerinin sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi UMS/UFRS uyumlu mali tabloların varlığını gerektirdiği için, ileri yöntemlerin (bankaların kredi riskini derecelendirmeye dayalı hesaplaması) uygulanması BDDK tarafından 2009 yılı başına ertelenmiştir (http://www.bddk.org.tr/turkce/Duyurular/Basin_Aciklamalari/349623_07_2007.pdf/ (31.03.2008)).
Basel II Sermaye Uzlaşısı her ne kadar bankacılık sektörü ile ilgili bir düzenleme olmasına rağmen, içeriği ve sonuçları itibari ile reel sektörü de yakından ilgilendiren bir özellik taşımaktadır. Daha da önemlisi, reel sektör ve özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) yeni dönemin kendileri açısından ne ifade ettiğini, kendilerini nasıl etkileyeceğini tam olarak da bilmemektedir.

2. BASEL II ve KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Basel II Sermaye Uzlaşısı öncelikle KOBİ'leri yıllık toplam cirosu 50 milyon Euro'dan az işletmeler olarak tanımlamaktadır. KOBİ kredileri dolayısıyla bankacılık sektörünün maruz kalacağı riskleri göz önünde bulundurarak perakende ve kurumsal KOBİ olmak üzere ikili bir sınıflama yapmıştır. Sınıflamanın ayrıntıları ve bankacılık sisteminden kullanacakları kredileri miktarına göre risk ağırlıkları Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1. Basel II Sermaye Uzlaşısına Göre KOBİ'lerin Sınıflandırması ve Risk Ağırlıkları

Kredi Tutarı	Yıllık Toplam Cirosu	Sınıflandırma	Risk Ağırlığı
1 Milyon Euro'dan Az	50 Milyon Euro'dan Fazla	Kurumsal KOBİ	Derecelendirme notuna göre
1 Milyon Euro'dan Fazla	50 Milyon Euro'dan Az	Kurumsal KOBİ	Derecelendirme notuna göre
1 Milyon Euro'dan Az	50 Milyon Euro'dan Fazla	Kurumsal KOBİ	Derecelendirme notuna göre
1 Milyon Euro'dan Fazla	50 Milyon Euro'dan Az	Perakende KOBİ	Standart Oran (% 75)

Kaynak: BDDK, http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/3370Basel-IIKapsamli.pdf/(31.03.2008)

Perakende KOBİ kapsamı içerisine giren işletmeler için herhangi bir dış derecelendirme notu söz konusu olmayıp, bu işletmeler için bankacılık sisteminden kullanacakları kredilerin risk ağırlığı olarak standart oran % 75 uygulanacaktır. Kurumsal KOBİ kapsamına giren işletmeler için ise uygulanacak oran, dış derecelendirme işlemi sonucunda alacakları nota göre dörde (% 20, % 50, % 100 ve % 150) ayrılmaktadır.

Tablo 2. Standart Yaklaşıma Dayalı Risk Derecelendirmesi

Derecelendirme Notu	Risk Ağırlığı (Perakende)	Risk Ağırlığı (Diğer)
AAA'dan AA-'ye kadar	% 75	% 20
A+'dan A-'ye kadar		% 50
BBB+'dan BB-'ye kadar		% 100
BB-'den düşük		% 150
Derecelendirilmemiş		% 100

Kaynak: BDDK, http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/3370Basel-IIKapsamli.pdf/(31.03.2008)

Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere işletmelerin bağımsız denetim şirketlerinden almış oldukları derecelendirme notları düştükçe, bankacılık sisteminden alacakları kredilere uygulanan risk ağırlıkları artmaktadır. Bunun anlamı ise daha yüksek kredi maliyetinin oluşmasıdır. Bununla beraber Basel II kriterlerinin uygulamaya geçmesiyle birlikte KOBİ'lerin karşılaşacağı sorunları; finansman sorunu, şeffaflık sorunu ve teminatlandırmaya ilişkin sorunlar olmak üzere üç başlık altında toplamak mümkündür.

- **Finansman Sorunu:** Ülkemizde KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunların başında finansman sorunları gelmektedir. Özellikle mevcut yapılanmaları sonucu KOBİ'lerin en temel sorunu, öz kaynak yetersizliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Çınar Ay, 2008:6). Diğer taraftan son yıllarda ülkemizde yaşanan finansal krizler işletmelerin sermayelerini koruyamamalarına ve daha fazla çalışma sermayesi ihtiyacı hissetmelerine neden olmuştur (Can, 2003:79). Buna karşılık bağımsız denetim kurumları tarafından derecelendirmeye tabi tutulacak KOBİ'lerin göz önünde bulundurulacak özelliklerinin başında, çalışma sermayeleri ve çalışma sermayelerine ilişkin finansal oranlar olacaktır. Sonuç olarak reel sektör içindeki payı % 99'un üzerinde olmasına rağmen, KOBİ'lerin bankacılık sektöründen elde edecekleri 2007 yılı sonu itibariyle % 37,5 düzeyinde olan kredi payı daha da azalacaktır.[1]
- **Şeffaflık Sorunu:** Basel II standartları ile birlikte şeffaflık büyük bir önem kazanmıştır. Yeni dönemde işletmelerin uygun koşullarda kredi alabilmelerinin temel koşulu, bağımsız denetimden geçmiş finansal tabloları üzerinden alacakları yüksek derecelendirme notu olacaktır. Fakat bu konuda da ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ niteliğindeki işletmelerin çok iyi bir alt yapıya sahip oldukları söylenemez. Özellikle ülkemizdeki işletmelerin büyük bir çoğunluğunun sadece vergi açısından muhasebe tutmaya alışkın olmaları nedeniyle, yeni dönemin paradigmalarına uyum sağlamalarının için belirli bir süreç gerektireceği açıktır.
- **Teminat Sorunu:** Basel II standartları ile birlikte; KOBİ'ler tarafından teminat olarak kullanılan ortak kefaleti, grup şirketi kefaleti, müşteri çek ve senetleri gibi araçlar teminat gösterilebilecek araçlar arasından çıkarılmıştır. Bu durum KOBİ'lerin kredilendirmede yeterli teminatlar ortaya koyamaması ve dolayısıyla yüksek maliyetli kredi kullanmaları sonucunu doğuracaktır.

Yukarıda sayılan dezavantajlara karşın Basel II kriterleri işletmeler için bir takım fırsatları da şüphesiz beraberinde getirecektir. Özellikle yeni dönemin paradigmalarına uygun hareket etmeyi ve yeni döneme uyum sürecini hızlandırmayı hedefleyen işletmeler için bir takım önerilerde bulunmak mümkündür. Bunların başlıcaları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- İşletmelerin mümkün olduğunca esas faaliyet konularıyla ilgilenmeleri,
- Nitelikli insan kaynağına yatırım yapılması,
- Finansal yönetimin profesyonel yöneticilere bırakılması,
- Kurumsal yönetim kültürünün oluşturulması ve her konuda şeffaflığın ön plana çıkarılması,
- Faaliyetlerden doğan risklerin yönetilmesinde doru enstrümanların kullanılması,
- Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlanması,
- İyi derecelendirme notu alabilmek için sermaye yapılarının güçlendirilmesi,
- TMS/TFRS hükümlerine uygun olarak finansal tabloların hazırlanması,
- Dış denetim riskinin azaltılması için, etkin bir iç denetim sisteminin oluşturulması.

Yeni dönemin yukarıda sayılan paradigmalarına bir an önce uyum sağlayan ve örgüt yapısını yeni duruma göre oluşturan işletmelerin, rakiplerine göre önemli rekabet bir rekabet avantajı sağlayacakları açıktır.

3. KOBİ'LERDE İÇ DENETİMİN ÖNEMİ

Genel olarak denetim; iktisadi faaliyet ve olaylara ilişkin iddiaların, önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçlarını ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir. Günümüzde denetim faaliyeti geçmişe oranla daha önemli hale getirmiştir. Çünkü uluslararası denetim standartlarına uygun olmayan bazı yerel uygulamalar ve ihmallerin olumsuz etkileri bir sarmal şeklinde tüm dünya ekonomisini sarmaktadır. Artık günümüzde denetim faaliyeti ülkelerin ve işletmelerin inisiyatifine bırakılamayacak kadar önemli bir işlevdir. Bu nedenle uluslararası arenada hem denetim faaliyetinin kendisi hem de uygulamada ortaya çıkacak sorunların yönetimi belirli düzenlemelerle kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır.

İşletmeler kuruluş amaçlarına bağlı olarak faaliyetlerinin yönünü tespit etmek, belirlenmiş olan amaçlara ne derece ulaşılıp ulaşılmadığını anlamak için denetim yaptırırlar. Eğer söz konusu denetim faaliyeti işletme dışından bağımsız denetim elemanları tarafından yürütülüyor ise buna dış denetim, işletme içerisinden görevlendirilmiş uzman bir personel tarafından yapılıyor ise buna da iç denetim denilmektedir. İç denetimin temel amacı, işletme varlıklarının her türlü zarara karşı korunup korunmadığını, faaliyetlerin önceden saptanmış politikalara uyum içerisinde yürütülüp yürütülmediğini, iç kontrol sisteminin etkinliğini ve verimliliğini araştırmaktır.

---

[1] 2007 yılı sonu itibariyle bankacılık sektörünün KOBİ'lere 80,7 milyar YTL'si nakit kredi, 26,5 Milyar YTL'si gayri nakdi kredi olmak üzere toplam 107,2 milyar YTL kredi kullandırdığı görülmektedir. Aynı dönem için bankacılık sektörünün toplam kredi hacminin 285,7 YTL olduğu düşünülürse, KOBİ'lerin bankacılık sektörü kredilerinden elde ettiği payın % 37,5 düzeyinde olduğu görülecektir. Daha fazla bilgi için, Bkz. BDDK Aylık Bülten, Şubat 2008. (http://www.bddk.org.tr/turkce/Istatistiki_Veriler/Aylik_Raporlar/Aylik_Raporlar.aspx/ (31.03.2008)).

İşletmelerde etkin bir iç kontrol sisteminin varlığı, önceden belirlenen hedeflere ulaşmada etkiliği artırdığı gibi, hazırlanan finansal tabloların güvenilirliğini ve dolayısıyla herhangi bir nedenle yapılacak bir dış denetim riskini[2] azaltacaktır (Aksoy, 2007:215). İşletmelerde kurulacak etkin bir iç kontrol sisteminin amaçları ise şunlardır (Çaldağ, 2005:49).

- İşletme varlıklarının korunmasını sağlamak,
- Doğru ve güvenilir bir bilgi üretme sisteminin oluşturulması,
- Faaliyetlerinin önceden belirlenen işletme politikalarına ve yasal düzenlemelere uygunluğunun sağlanması,
- İşletme kaynaklarının ekonomik ve verimli kullanımının sağlanması,
- Hata ve hilelerin yapılmasını önlemek ve yapılmış hata ve hileleri ortaya çıkarmak,
- Güvenilir bilgi içeren finansal tabloların hazırlanması.

Yukarıda sayılan amaçlara uygun bir iç denetim sisteminin kurulması hiç şüphesiz işletmeler açısından ek bir maliyet oluşturacaktır. Oluşturacağı maliyet göz önünde bulundurulduğunda, işletmelerin zorunlu nedenlerin bulunduğu bir ortam olmadığı sürece kendiliğinden etkin bir iç denetim sistemi kurmaları pek mümkün görünmemektedir. Uygulamadan kaynaklanacak denetim faaliyetlerine verilecek önem, işletmelerin daha etkin bir iç denetim sistemini oluşturmaları sonucunu da beraberinde getirebilir.

4. UŞAK'TA FAALİYET GÖSTEREN BATTANİYE ÜRETİM İŞLETMELERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Yaklaşık 400 yıllık bir geçmişe sahip olan Uşak tekstil sanayi, il ihracatının % 40'a sahiptir.[3] KOSGEB veri tabanına kayıtlı 641 işletme bulunmakta olup, bu işletmelerin % 65'i tekstil sektöründe faaliyet göstermektedir (http://www.kosgeb.gov.tr/veritabani/default.aspx/(29.03.2008)). Hâlihazırda iç piyasada tüketilen giysilik derinin % 60'ı, gazlı sargı bezinin % 91'i, pelüş battaniyenin % 90'ı, yün ipliğin % 65'i Uşak'ta üretilmektedir. Sektör 10.000'den fazla kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır (http://www.usaktso.org/ekonomi.asp/(29.03.2008)). Mevsimsel dalgalanmalarla birlikte aylık ortalama 1.500.000 adet battaniye üretilmektedir. Bu üretimin % 70'i ihraç edilmekte olup, geriye kalan % 30'luk kısım ise Türkiye iç pazarında satılmaktadır. Uşak'ta 60'ın üzerinde battaniye üretim işletmesi faaliyet göstermekte olup, yıllık 125–150 milyon dolarlık bir pazar büyüklüğüne sahiptir (http://www.hurriyetkurumsal.com/(09.05.2007)).

Basel-II Sermaye Uzlaşısı'nın getirmiş olduğu yeni anlayışın işletmelerin iç denetim sistemlerini nasıl etkileyeceği konusunda bir öngörüde bulunmayı hedeflediğimiz bu çalışmada Uşak'ta faaliyet gösteren battaniye üretim işletmesi üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu amaca yönelik olarak hazırlanan anket formu[4] 70 civarında işletmeye ulaştırılmış olup, 52 adet işletmeden anket dönüşü sağlanmıştır.

Hazırlanan anket formunda yer alan sorular iki gruba ayrılmıştır. Birinci grupta işletmelerin genel özelliklerine ait 7 soru, ikinci grupta ise işletmelerin Basel II Sermaye Uzlaşısının işletmeler tarafından algılanmasına ilişkin beşli likert ölçeğine göre hazırlanmış 6 adet soru yer almaktadır. Elde edilen veriler SPSS istatistik paket programı yardımıyla değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir.

İlk olarak anket formunda yer alan sorulara verilen cevaplar faktör analizine tabi tutulmuş, uygulanan faktör analizinin anlamlılığı ($\alpha = 0,697$) olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu sonuç anket formunda yer alan sorular üzerinden yapılacak istatistiksel analizlerin anlamlı ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

4.2. Araştırmada Elde Edilen Bulgular

4.2.1. Araştırma Kapsamına Alınan Şirketlerin Genel Özellikleri

Araştırma kapsamına alınan 52 adet işletmenin 15'i (% 28,85) "Anonim Şirket", 19'u (% 36,53) "Limitet Şirket", 2'si (% 3,85) "Adi Ortaklık", 16'sı (% 30,77) ise "Şahıs İşletmesi"dir. Elde edilen bu sonuçlar sektörde faaliyet gösteren işletmelerin şirketleşme oranının % 65,38 olduğunu göstermektedir.

---

[2] Denetim riski, mali tablolarda önemli yanlışlıklar ve düzensizlikler olduğu halde, denetçinin mali tablolarla ilgili olumlu görüş bildirme olasılığıdır. Bu risk beraberinde işletme riskini getirmektedir. İşletme riski ise, yanlış bildirilen görüşten dolayı işletmelerin gelecekte mevcut kârlılık düzeyini engelleyecek, işletmenin yaşamını tehlikeye sokacak beklenmedik olayların meydana gelme olasılığıdır. Bkz. (Çaldağ, 2005:46).

[3] 2006 yılı sonu itibariyle Uşak'ta ihracatçı firma sayısı 154 olup, bu işletmelerin yıllık ihracatı 110 milyon dolar civarındadır. 2001–2006 döneminde il ihracatı yıllık ortalama % 18,7 artmıştır. Daha fazla bilgi için, Bkz. (http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/ArgeDegerlendirmeDb/ harita/USAK1.xls/ (29.03.2008)).

[4] Bu çalışmada kullanılan anket formu, "Hedef Maliyetleme ve Uşak Battaniye İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma" adlı başka çalışma ile ilgili olarak yaptığımız anket formu ile birleştirilerek düzenlenmiştir.

Tablo 3. Araştırma Kapsamına Alınan İşletme Türü

	Frekans	(%)	Kümülât if (%)
1. Anonim Şirket	15	28,85	28,85
2. Limitet Şirket	19	36,53	65,38
3. Adi Ortaklık	2	3,85	69,23
4. Şahıs İşletmesi	16	30,77	100,00
Toplam	**52**	**100,00**	

Araştırma kapsamına alınan işletmelerin sektörde göstermiş oldukları faaliyet yılları incelendiğinde, 18 işletmenin (% 34,61) 10 ile 20 yıl arasında, 12 işletmenin (% 34,61) ise 20 yıldan daha fazla bir süredir sektörde faaliyet göstermekte oldukları görülmektedir. Sektörde 10 yıldan fazla tecrübesi olan işletme oranı % 57,69'dur. Bu sonuç araştırma kapsamına alınan işletmelerin çoğunluğunun faaliyet gösterdikleri sektör hakkında yeterli tecrübeye sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 4. Araştırma Kapsamına Alınan İşletmelerin Faaliyet Yılı

	Frekans	(%)	Kümülât if (%)
5 yıldan az	13	25,00	25,00
5–10 yıl arası	9	17,31	42,31
10–20 yıl arası	18	34,61	76,92
20 yıldan fazla	12	23,08	100,00
Toplam	**52**	**100,00**	

Yaklaşık 10.000 kişiye istihdam olanağı sağlayan sektör içerisinde faaliyet gösteren araştırma kapsamına alınan işletmelerin istihdam kapasiteleri ile ilgili bilgiler Tablo 5'deki gibidir. Araştırma kapsamı içerisine alınan işletmelerin yarısından fazlası (% 53,85), 50'den daha az işçi çalıştırmaktadır. 250'nin altında işçi çalıştıran işletme oranı ise % 84,62'dir. Buna karşılık 250'den daha fazla işçi çalıştıran işletme oranı % 15,38, 500'den daha fazla işçi çalıştıran işletme oranı ise sadece % 5,77'dir. Elde edilen bu sonuçlar araştırma kapsamına alınan işletmelerin çoğunluğunun ölçek ekonomisi[5] avantajlarından yararlanma olanaklarının son derece az olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Araştırma Kapsamına Alınan İşletmelerin Üretimlerine Göre İhracat Oranları

	Frekans	(%)	Kümülât if (%)
Hiç ihracatımız yok	17	32,69	32,69
% 10'dan daha az	6	11,54	44,23
% 11–% 30 arası	10	19,23	63,46
% 31–% 50 arası	9	17,31	80,77
% 51–% 75 arası	7	13,46	94,23
% 75'den daha fazla	3	5,77	100,00
Toplam	**52**	**100,00**	

Daha öncede değinildiği gibi Uşak'ta üretilen battaniyelerin % 70'i ihraç edilmekte, % 30'u ise iç piyasada satılmaktadır. Oysaki Tablo 5 incelendiğinde görülmektedir ki, araştırma kapsamına alınan işletmelerin % 32,69'nun hiç ihracatı yoktur, % 11,54'nün ise ihracat oranı % 10'nun altındadır. Bu sonuçlar sektörün yüksek ihracat oranının büyük birkaç işletmeye ait olduğu, küçük işletmelerin ise genellikle yurtiçine üretim yaptıklarını göstermektedir.

[5] *İşletmelerin büyüklüğünden kaynaklanan unsurlar, maliyetlerin düşürülmesi, verimlilik ve üretimin artması ve dolayısıyla bunların sağladığı tasarrufların yarattığı olumlu sonuçlar "ölçek ekonomileri etkileri" olarak adlandırılmaktadır. Bir işletmenin kapasitesi artıkça azalan sabit maliyetleri nedeniyle verimliliğin artması anlamına gelmektedir. Daha fazla bilgi için, Bkz. Kabasakal, A. ve Görmüş, Ş. "Ölçek Ekonomileri ve Sanayi Sektöründe İhracat Başarısı",* ***Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi****, Sayı:09, ISSN:1694-528X (http://www.akademikbakiş.org/(23.03.2008)).*

Tablo 6. Araştırma Kapsamına Alınan İşletmelerde İstihdam Edilen İşçi Sayısı

	Frekans	(%)	Kümülât if (%)
50'den az işçi çalıştıran işletme	28	53,85	53,85
51–100 arası işçi çalıştıran işletme	8	15,38	69,23
101–250 arası işçi çalıştıran işletme	8	15,38	84,62
251–500 arası işçi çalıştıran işletme	5	9,61	94,23
500'den fazla işçi çalıştıran işletme	3	5,77	100,00
Toplam	**52**	**100,00**	

4.2.2. Basel II Kriterlerinin İşletmeler Tarafından Algılanma Düzeyi

Tablo 7 incelendiğinde görülmektedir ki, uygulamaya geçmesine çok kısa bir süre kalmasına rağmen, maalesef araştırma kapsamına alınan işletmelerin % 61,54'nün Basel II kavramını hiç duymamış. % 26,92'sinin de yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları düşünülürse, ülkemiz işletmelerinin Basel II kriterleri hakkında çok ciddi bir bilgilendirme sürecine ihtiyacı olduğu söylenebilir. Yeni dönemin kendileri açısından ne getireceğini merak edip, bilgi düzeyini artırmaya çalışan işletme oranı ise sadece % 11,54 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 7. Araştırma Kapsamına Alınan İşletmelerin Basel II Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

	Frekans	(%)	Kümülât if (%)
1. Hiç duymadım	32	61,54	61,54
2. Bilgim var, fakat yeterli değil	14	26,92	88,46
3. Bilgi düzeyimi artırmaya çalışıyorum	6	11,54	100,00
Toplam	**52**	**100,00**	

Hazırlanan anket formunun ikinci kısmında ise, araştırma kapsamına alınan işletmelerin Basel II kriterlerinden ne anladıklarına ilişkin daha detaylı bilgi edinmek ve mevcut bir iç kontrol sistemlerinin var olup olmadığını tespit etmek amacına yönelik beşli likert ölçeğine göre hazırlanmış 6 adet soru yer almaktadır. Sorulan sorular aşağıdaki gibidir.

1. İşletmelerde dış denetim (muhasebe ve vergi denetimi) riskini azaltmak için, etkin bir iç denetim sisteminin olması gerekir.
2. İşletmemizde etkin bir iç denetim sistemi mevcuttur.
3. "Basel II Derecelendirme Kriterleri"nin yürürlüğe girmesi işletmelerin daha etkin bir iç denetim sistemini oluşturmaları sonucunu da beraberinde getirebilir.
4. Yakın bir gelecekte yürürlüğe girmesi beklenilen "Basel II Derecelendirme Kriterleri" işletmelerin bankacılık sisteminden kredi elde etme olanaklarını azaltacaktır.
5. Sektörde faaliyet gösteren işletmelerin "Basel II Derecelendirme Kriterleri" hakkında daha fazla bilgilendirilmesi gerekmektedir.
6. "Basel II Derecelendirme Kriterleri" hakkında ilimizde düzenlenecek bilgilendirici faaliyetlere katılmak isterim.

Bu sorulara verilen cevapların istatistiksel dağılımı Tablo 8'deki gibidir.

Tablo 8. Araştırma Kapsamına Alınan İşletmelerin Basel II Kriterlerinin İçeriğine Ait Bilgi Düzeyleri

	1	2	3	4	5	Ortalama	Standart Sapma
1. İşletmelerde dış denetim (muhasebe ve vergi denetimi) riskini azaltmak için, etkin bir iç denetim sisteminin olması gerekir.	3	0	7	21	21	4,10	1,03
2. İşletmemizde etkin bir iç denetim sistemi mevcuttur.	4	4	9	22	13	3,69	1,16
3. "Basel II Derecelendirme Kriterleri"nin yürürlüğe girmesi işletmelerin daha etkin bir iç denetim sistemini oluşturmaları sonucunu da beraberinde getirebilir.	3	5	27	12	5	3,21	0,96
4. Yakın bir gelecekte yürürlüğe girmesi beklenilen "Basel II Derecelendirme Kriterleri" işletmelerin bankacılık sisteminden kredi elde etme olanaklarını azaltacaktır.	5	7	28	5	7	3,04	1,08

5. Sektörde faaliyet gösteren işletmelerin "Basel II Derecelendirme Kriterleri" hakkında daha fazla bilgilendirilmesi gerekmektedir.	3	1	14	11	23	3,96	1,15
6. "Basel II Derecelendirme Kriterleri" hakkında ilimizde düzenlenecek bilgilendirici faaliyetlere katılmak isterim.	3	2	4	16	27	4,19	1,12

(1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum)

Araştırma kapsamına alınan işletmelerin büyük bir çoğunluğu etkin bir iç kontrol sisteminin dış denetim (muhasebe ve vergi denetimi) riskini azaltacağı görüşüne katılmaktadır. Aynı şekilde işletmelerinde etkin bir iç kontrol sisteminin mevcut olduğunu iddia eden işletme sayısı çoğunluğu oluşturmaktadır. Buna karşılık Basel II Derecelendirme Kriterleri'nin yürürlüğe geçmesiyle birlikte, daha etkin bir iç kontrol sisteminin oluşması ve bankacılık sektöründen kredi elde etme olanaklarının azalacağı konusunda net bir görüş tespit edilememiştir. Elde edilen bu sonuç, Basel II ve içeriği hakkında işletmelerin yeterince bilgi sahibi olamadıklarını göstermektedir.

Bütün olumsuzluklara rağmen, araştırma kapsamına alınan işletmelerin Basel II hakkında bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını kabul edip, düzenlenecek bilgilendirici toplantılarına katılma arzularının yüksek olması, araştırmada elde edilen en önemli sonuçlardan birisidir. Eğer onlara bu konuda gerekli destek verilirse, ülkemiz işletmeleri bu sancılı süreci en az hasarla atlatıp, olumsuzlukları yeni fırsat alanlarına dönüştürmeyi başaracaktır.

KAYNAKÇA

Aksoy Tamer (2007), Basel II ve İç Kontrol, Ankara: Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası.

Aksoy Tamer, *"Derecelendirme Süreci Işığında Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri ve KOBİ'lerce Atılması Gereken Adımlar: Analitik Bir Bakış"*, Mali Çözüm, İSMMMO Kasım-Aralık 2007, ss.71–101.

Aksoy Tamer (2006), Tüm Yönleriyle Denetim, AB İle Müzakere ve Uyum Sürecinde Denetimde Yeni Bir Paradigma, 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.

BDDK Aylık Bülten, Şubat 2008. (http://www.bddk.org.tr/turkce/Istatistiki_Veriler/Aylik_Raporlar/Aylik_Raporlar.aspx/ (31.03.2008)).

CAN, İsmail. Finansal Kriz Dönemlerinde Çalışma Sermayesi Yönetiminin İşletmelerin Finansal Performansları Üzerindeki Etkileri "İMKB'de İşlem Gören Şirketler Örneği", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale: 2003.

Çaldağ Yurdakul (2005), Denetim ve Raporlama, Finansal Tablolar ve Analiz Teknikleri, 4. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Çınar Ay Sema, Türkiye'deki KOBİ'lerin Finansman Sorunları, *PARADOKS, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, (e-dergi), http://www.paradoks.org, ISSN 1305-7979, Yıl:4 Sayı:1 (Ocak-2008.*

http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/3370Basel-IIKapsamli.pdf/(31.03.2008).

http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125830052005_sunum.pdf/(31.03.2008).

http://www.bddk.org.tr/turkce/Duyurular/Basin_Aciklamalari/349623_07_2007.pdf/(31.03.2008).

http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/ArgeDegerlendirmeDb/ harita/USAK1.xls/(29.03.2008).

http://www.hurriyetkurumsal.com/(09.05.2007).

http://www.kosgeb.gov.tr/veritabani/default.aspx/(29.03.2008).

http://www.usaktso.org/ekonomi.asp/(29.03.2008).

http://www.tmsk.org.tr/(31.03.2008).

http://turmob.org.tr/tmudesk/tmudesk.html/(31.03.2008).

Kabasakal, Ali ve Şakir Görmüş, "Ölçek Ekonomileri ve Sanayi Sektöründe İhracat Başarısı", Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Sayı:09, ISSN:1694-528X (http://www.akademikbakiş.org/(23.03.2008)).

Kaval Hasan (2005), Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS/IAS) Uygulama Örnekleri İle Muhasebe Denetimi, 2. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Küçüközmen Coşkun, Murat Mazıbaş ve Ayhan Yüksel (2004), Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel-II), (http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1306Impact-Studies.pdf/(31.03.2008)).

Örten Remzi, Hasan Kaval ve Aydın Karapınar (2007), Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları TMS-TFRS, Ankara: Ankara: Gazi Kitabevi.

Yüksel Ayhan, Basel-II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, BDDK Araştırma Raporları: 2005/4, (http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1275Basel_II_SME.pdf/(31.03.2008)).

Oturum / Session II-A

BASEL II'nin Türkiye'deki KOBİ'ler Açısından Uygulanabilirliği ve Öneriler

BASEL II STANDARTLARININ KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL ETKİLERİ : ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Ramazan AKBULUT, Harran Üniversitesi

ÖZET

Çalışmanın amacı, gelişmiş ülkelerde 2007'de yürürlüğe giren Basel II standartlarının Şanlıurfa'daki KOBİ'ler açısından muhtemel etkilerini ortaya koymaktır. BIS bünyesindeki **"Basel Komitesi"** tarafından **"Basel-I Standartları"** ile bankaların uymaları gereken çalışma kriterleri belirlenmiş ve zamanla finansal piyasaların gelişmesi sonucu, Basel-I kriterlerinin yetersiz kaldığı görülmüş ve yeni standartlar için çalışma başlatılmıştır. Bu amaçla geliştirilen **"Basel-II Standartları,** bankaların üstlendikleri riskleri daha kapsamlı değerlendirmek suretiyle sermaye yeterliliği unsurlarının etkinliğini artırarak daha da verimli bir bankacılık sistemi yapılandırmak üzere oluşturulmuştur. Basel II standartları bankaların KOBİ'lerle olan kredi ilişkilerini düzenleyen bazı düzenlemeler de getirmiştir. Basel II ile birlikte kredi maliyetleri, bilimsel olarak hesaplanmış risk düzeylerine göre belirlenecektir. Alınacak kredinin türü, vadesi, gösterilecek teminatı ve firma kredi notu gibi çeşitli kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansıyacaktır. Dolayısıyla iyi yönetilen, güçlü finansal yapıya sahip ve şeffaf olan KOBİ'ler daha düşük risk derecesiyle daha düşük kredi maliyetiyle uygun bir şekilde finansman olanağına kavuşacaklardır. Bu çerçevede, yöredeki KOBİ'lerin yöneticilerine yöneltilen sorularla yüz yüze yapılmış olan anketlerden elde edilen bilgiler tanımlayıcı analiz yöntemi ile yapılan analiz sonucunda işletmelerin %90'ından fazlasının perakende KOBİ niteliğinde olduğu ve dolayısıyla basel II standartlarının işletmeler için önemli avantajlar sağlayabileceği ifade edilebilir.

ANAHTAR KELİMELER : Basel II, KOBİ

1.GİRİŞ

KOBİ'ler, küreselleşme olgusunun kendisini her alanda hissettirdiği bir yapıda ve ülkemizin AB'ye giriş perspektifi ile birlikte değerlendirildiğinde, uluslararası rekabete hazır olmak zorundadırlar. Küçük olmanın kendilerine sağladığı esneklik ve uyum kabiliyetini en iyi şekilde değerlendirerek rekabet avantajı sağlayabilen işletmeler varlıklarını gelişerek sürdürebileceklerdir. Bunu sağlayamayan işletmeler ise gittikçe büyüyen sorunlarla uğraşmak zorunda kalacaklardır. Bu bağlamda Basel II standartlarının KOBİ'lere önemli etkileri olacaktır.

KOBİ'lerin gerek kuruluş aşamasında öz kaynak, gerekse faaliyet döngüsü içerisinde işletme sermayesi ihtiyaçları söz konusu olabilmektedir. Ayrıca uzun süreli ve önemli büyüklükteki sabit yatırım harcamalarının yapılmasında da KOBİ'ler yabancı kaynak ihtiyacı duymaktadırlar. Fon ihtiyaçlarının dış finansman ile giderilmesinde, KOBİ'lerin başvurdukları en önemli kaynaklar arasında banka kredileri önemli bir paya sahiptir. Ancak ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'ler, yönetimsel eksiklikler, düşük mali performans, yüksek reel faiz, ağır teminat/garanti koşulları ve kredilerin vadelerinin kısalığı gibi nedenlerle finans kurumlarından yeterli krediyi sağlayamamaktadırlar. Basel II ile de öngörülen kurumsal ve perakende KOBİ tanımı dikkate alındığında,Türkiye'de bulunan büyük sanayi firmaları haricindeki firmaların büyük çoğunluğunun perakende KOBİ sınıfında değerlendirileceği ortaya çıkmaktadır. Çünkü, ülkemizde faaliyette bulunan işletmelerin çok büyük bir kısmı belirtilen tutarlarda faaliyet ve kredi hacmine sahip değildir (TBB, 2006). Basel II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncuları arasındaki asimetrik bilginin minimize edilmesini ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir.

Çalışmada ilk olarak Basel-II düzenlemelerinin ortaya çıkış süreci ve bu düzenlemelerin KOBİ'ler üzerindeki muhtemel etkileri ele alınmıştır. Daha sonra yöredeki KOBİ'lerde basel II standartlarının muhtemel etkilerini ortaya koymak amacıyla yapılan anketlerden elde edilen verilerin cross-tab yöntemi ile analizine yer verilmiş ve sonuç olarak genel bir değerlendirmede bulunulmuştur.

2. BASEL-II STANDARTLARININ ORTAYA ÇIKMA SÜRECİ

Geçmiş yüzyılın ortalarından bu yana dünya finans sisteminde yaşanan önemli ekonomik istikrarsızlıklar ve bankacılık krizleri, finansal sektörlerin sağlıklı yapılanması ihtiyacını ortaya koymuş ve istikrarlı ve şeffaf bir faaliyet ortamının yaratılması, ulusal ve uluslararası finansal piyasaların güçlendirilmesi, rekabetçi yapının geliştirilmesi, piyasa mekanizmasının etkin olarak çalışmasının sağlanması için ekonomik faaliyetleri düzenleyen kuralların birbirleri ile uyumlu hale getirilmesi ve kuralların etkinlikle uygulanması, finansal sistemde denetim yapısının güçlendirilmesi ve denetim etkinliği çalışmaları hızlanmıştır.

Tüm bu gelişmeler karşısında, İsviçre'de kurulu bulunan *Uluslararası Ödemeler Bankası - BIS*1 (Bank for International Settlements) tarafından uluslararası bankacılık alanında ortak düzenlemelere gidilmesi fikri ilk kez ortaya atılmıştır. Bu amaçla BIS bünyesinde, ulusal bankacılık sektörü gözetim sistemleri arasında uyum sağlanması ve tüm ülkelerin bu

ortak sisteme bağlı kalması konusunda çalışmalar yapmak üzere 1974 yılında bir komite kurulmuştur. *"Basel Komite"* adı verilen teknik çalışma grubu tarafından başlatılan çalışmalar, 1988 yılında tamamlanarak "*Capital Accord"* (Sermaye Uyumu) düzenlemesi olarak yürürlüğe konulmuştur. Buna göre uluslararası bankaların mali gücü, sermaye yeterliliği ile ölçülmeye başlanmıştır. 1988 tarihli Basel I Sermaye Uzlaşısı, ilan edildiği tarihten itibaren başta G-10 ülkeleri olmak üzere hemen hemen tüm ülkeler ve tüm bankalar için genel bir sermaye standardı haline gelmiştir. İlk Uzlaşı ile, bankaların varlıkları, bu varlıkların teminatını oluşturan unsurlar bazında risk ağırlığına tabi tutulmakta ve buna karşılık gelen minimum sermaye gereksinimi hesaplanmaktadır.

Basel I düzenlemesinde, 4 farklı risk ağırlığı (yüzde 0, yüzde 20, yüzde 50, yüzde 100) belirlenmiş ve bankanın tüm aktifleri bu sınıflandırmaya tabi tutularak, öz kaynak ile ilişkilendirilmiştir. Ancak teknolojide ve finansal piyasalarda sürekli gelişmeler yaşanması, uygulanan sermaye standardının yeterince hassas bir risk ölçümü yapamaması, bankaların gerçekte operasyonel riskleri de üstlenmelerine rağmen mevcut düzenlemenin banka sermayesini sadece piyasa ve kredi riskleri ile ilişkilendirmiş olması, kredi riskini hesaplamada kullanılabilecek tek bir yöntemin bulunması ve farklı faaliyetlerde bulunan tüm bankaların aynı yönteme tabi tutulması, temel kredi risk kriteri olarak OECD üyeliğini esas alması nedeniyle Basel I'in yetersiz kalmaya başladığı ve bankacılık sektöründe rekabet eşitliğini engellediği anlaşılmıştır. Anılan olumsuzlukların giderilmesi, sektördeki risk algısının artırılması ve piyasalarda meydana gelen değişimlerin de dikkate alınabilmesi amacıyla, Basel Komite tarafından Basel II'ye yönelik olarak Haziran 1999'da birinci taslak metin, Ocak 2001'de ikinci taslak metin, Nisan 2003'te ise üçüncü taslak metin yayımlanmıştır. Basel II'ye ilişkin nihai metin ise "*Convergence of Capital Measurement and Capital Standards" (Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması),* Haziran 2004'te yayımlanmıştır. Bu kapsamda, G-10 ülkeleri (Belçika, Kanada, Fransa, İtalya, Japonya, Hollanda, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve İsveç) tarafından 2007 yılında uygulamaya geçirilmesi planlanan çalışma ile ilgili olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), ülkemizde Ocak 2008 tarihinde uygulamayı standart yaklaşım (kredi riski) ile yasal olarak başlatacağını ilan etmiştir (TBB, 2006)

Basel II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncuları arasındaki asimetrik bilginin minimize edilmesini ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir. Günümüzde hızla değişen mali piyasalar, kapsamlı ve esnek bir sermaye yeterlilik çerçevesi gerektirmektedir. Basel Komite, bu amacın üç temel yapı ile gerçekleştirileceğine inanmaktadır; minimum sermaye gerekliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplini (TBB, 2006)

Tablo 1: Basel II'nin Temel Prensipleri

1. Yapısal Blok	Minimum Sermaye Yeterliliği
2. Yapısal Blok	Sermaye Yeterliliğinin Denetimi
3. Yapısal Blok	Piyasa Disiplini

Kaynak : *Türkiye Bankalar Birliği, 2006,* ***Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri****, Bankacılar Dergisi, Sayı : 58, s.3-62.*

Birinci Yapısal Blok : Basel II'nin ilk prensibi olan *Minimum Sermaye Yeterliliği* ile kurumların maruz kaldıkları piyasa, kredi ve operasyonel riskleri için minimum sermaye gerekliliğinin hesaplanması amaçlanmaktadır. Sermaye yeterliliği standart rasyosu, bankaların risk ağırlıklı varlıklarının asgari %8'i oranında sermaye bulundurmasını ifade etmektedir. Basel II hükümleri gereği, özsermaye yeterlilik sandart rasyosu şu şekilde hesaplanmaktadır.

Sermaye Yeterlilik Rasyosu = Özkaynak / (Kredi Riski + Piyasa Riski + Operasyonel Risk) $\geq$ %8

Kredi riski, bankanın kullandırdığı kredinin, satın aldığı menkul kıymetin veya herhangi bir şekilde verdiği paranın geri dönüşünün kısmen ya da tamamen olmamasını; Piyasa riski, finansal piyasalarda oluşan volatiliteye bağlı olarak, faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bir bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riskini, Operasyonel risk ise, bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler, insanlar, sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskini, ifade etmektedir (TBB, 2006).

"Basel-I Standartları" ile bankaların uymaları gereken çalışma kriterleri belirlenmiş ancak, sadece olası kredi kayıplarından kaynaklanan "kredi riski"ni içeren Basel-I düzenlemeleri, 1996 yılında faiz ve kur değişimlerinden kaynaklanan "piyasa riski"ni de içerecek şekilde yeniden düzenlenmiş ve daha duyarlı hale getirilmiştir. Basel-I'e göre daha üst standartlar getiren Basel-II'de ise, "kredi riski" ve "piyasa riski " (bankanın alım satım hesapları içinde yer alan geniş anlamda finansal varlıklara ilişkin pozisyonun değerinde faiz oranları, hisse senetleri fiyatları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar nedeniyle oluşabilecek zarar riski – alım-satım portföyü riskini kapsayacak şekilde) tanımı değişikliğe uğramış, belge-kayıt düzenindeki eksiklikler, bilgisayar sisteminin çökmesi gibi son dönemde firma iflaslarını tetikleyen hususlar "operasyonel risk (faaliyet riski)" kavramı altında ilk defa değerlendirmeye alınmış ve banka sermaye katsayısı ile ilişkilendirilmiştir (Akgüç, 2007; Yörük, 2008).

Basel-2'nin Avrupa Birliği (AB) mevzuatına yansımasını ifade eden sermaye yeterliliği direktifleri (öz kaynak gereksinimi direktifleri) (CRD)'nde yer alan temel konulara ilişkin ülke uygulamalarına dair kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla Avrupa Bankacılık Denetim Otoriteleri Komitesi'ne (CEBS) üye ülkelerce yapılan bildirimlerin esas alınarak Avro Bölgesi Ülkeler ve AB Üyesi Olmayan Ülkeleri kapsayan 30 ülkedeki yapılan bir araştırmada bu ülkelerden bir çoğunda basel II'nin öngördüğü kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riski uygulamalarının tamamen ve kısmen de olsa geçerli olduğu ve bir kısım ülkelerde de uygulanmadığı yapılan denetim raporlarıyla belirlendiği ifade edilmiştir (BDDK, 2008).

İkinci Yapısal Blok : S*ermaye yeterliliğinin denetimi* ile ilgili olarak başlıca şu dört düzenleme getirilmiştir;

- Bankaların, risk profilleri ile ilişkili bütünleşik bir sermaye yeterliliği değerlendirme süreci ile sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejilerin olması

Bankalar, belirlenen içsel sermaye hedeflerinin sağlam temellere ve gerekçelere dayandığı ve bu hedeflerin kapsamlı risk profilleri ve mevcut faaliyet çevreleri ile tutarlı olduğunu kanıtlamalıdır. Banka yönetimi sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi esnasında bankanın faaliyette bulunduğu ekonomik konjonktür konusunda dikkatli olmalıdır. Bankayı olumsuz bir şekilde etkileyebilecek muhtemel olayları veya piyasa koşullarındaki muhtemel değişmeleri tanımlayan, kötü ve şiddetli koşulları gösteren ve geleceğe dönük olan stres testleri yapılmalıdır. Banka yönetimi açık ve kesin olarak, bankanın maruz bulunduğu riskler için gerekli yeterli sermayenin bulundurulması konusunda esas sorumluluğu taşımaktadır. Özetle, bankayı yönetenlerin özellikleri, bankanın karşılaşabileceği risklerin ortaya konulması ve buna uygun sermaye yapısının (sermaye yeterliliğinin)korunması sağlanması öngörülmektedir.

-Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini de incelemeli ve değerlendirmelidir.

Denetim otoritelerinin bankalarda uygulanan ***Risk Değerlendirmesinin,*** sermaye yeterliliğinin, bankanın gelişmelere göre geçmişteki performansını dikkate alarak gösterdiği tepkileri değerlendirerek gerekli önlemlerin alınmasını içermektedir.

- Denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.

Denetim otoriteleri, bankaları Birinci Yapısal Blok standartlarının üzerinde ve ötesinde bir koruma sağlayan ilave sermaye ile faaliyette bulunmalarını isteyecek veya teşvik edecektir. Bunun gerekçeleri şu şekilde açıklanmıştır; Birinci Yapısal Blokta belirlenen asgari standartlar, birçok bankanın kendi özel koşullarını da dikkate alarak finansal piyasalarda ulaşmayı hedefledikleri güvenilirliğin altında bir güvenilirlik düzeyine ulaşmalarını sağlayacak şekilde belirlenmiştir. Örneğin, birçok uluslararası bankanın, uluslararası kabul gören derecelendirme kuruluşlarınca yüksek derece ile derecelendirilmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Rekabetçi yapının gereği olarak öngörülmektedir; faaliyetlerin türünün ve hacminin değişmesi ile risk tutarları değişeceğinden, bankanın sermaye yeterlilik rasyosunda dalgalanmalara neden olacaktır; olağanüstü koşullarda sermaye artışının gündeme gelmesi; Birinci Yapısal Blok kapsamında dikkate alınmayan, spesifik olarak bankaya veya daha genel olarak ekonomiye yönelik riskler olarak sıralanmıştır.

- Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermayenin korunamadığında veya tekrar yerine konulamadığında bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir.

Bu tedbirler, bankanın izleme yoğunluğunun artırılması, temettü ödemelerinin kısıtlanması, bankadan tatmin edici bir sermaye yeterliliğini eski haline getirme planı hazırlamasını ve uygulamasını talep etme ve bankadan acilen sermaye artırımına gitmesini isteme gibi tedbirleri kapsayabilmektedir. Denetim otoriteleri, bankanın içinde bulunduğu kendi koşullarına ve faaliyet ortamının koşullarına en uygun araçları kullanma yetkisine sahip olmalıdır (BDDK, 2004)

Üçüncü Yapısal Blok : *Piyasa Disiplini'*nin amacı, asgari sermaye yükümlülüklerini (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin incelemesi sürecini (İkinci Yapısal Blok) tamamlamaktır. Komite piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü ihdas ederek piyasa disiplinini teşvik etmeyi amaçlamaktadır (BIS, 2006).

Basel-II içerisinde sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve nasıl kamuya açıklanacağına ilişkin hükümler mevcuttur (BDDK, 2005).

Basel II ile birlikte, riskin ölçümü iki ana unsura dayanmaktadır, kredi kullananın (firmanın) risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesi. Kredi kullananın riski, firmanın finansal verileri (bilanço, gelir tablosu v.b) ile niteliksel faktörlerinin (yönetici ve ortakların geçmişi, yönetim ve organizasyon yapısı, ürün/hizmet gelişimi, pazar payı vb.) değerlendirilmesi sonucu tespit edilen "*firma derecelendirme notu"* ile ifade edilmektedir. Kredi işleminin riski ise, işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. Böylece kredi, "*çok riskli"* veya "*az riskli"* olarak belirlenmekte ve buna göre fiyatlama yapılmaktadır. Diğer bir deyişle, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak dolayısıyla daha çok kaynağını (aktifte getirili değere dönüşememe veya pasifte maliyetli kaynağın azaltılamaması

kadar) getiriden mahrum bırakacaktır. Dolayısıyla bankaların katlanacakları bu ilave maliyeti kredi faiz oranlarına yansıtmaları beklenmektedir(TBB, 2006)

3. BASEL II STANDARTLARI VE KOBİLER'LERE ETKİSİ

KOBİ'lerinin maruz kaldıkları muhtelif problemler, KOBİ'lerin gelişebilmeleri ve gerek dünya, gerekse de AB iç pazarında rekabet gücü kazanabilmeleri önündeki temel darboğazları oluşturmaktadır. Bu çerçevede KOBİ'lerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi de finansman kaynaklarının yetersizliğidir. Basel II standartları ile KOBİ'lerin ilişkisi bankaların kredi verirken dikkate alması gereken bir takım ölçütlere göre hareket etmesi ile ilintili bulunmaktadır. Bankalar kredi verirken bunlara karşılık olarak ne ölçüde asgari düzeyde sermaye bulundurmalarını düzenleyen Basel II'nin ilk prensibini ifade eden kurumların maruz kaldıkları piyasa, kredi ve operasyonel riskler iki yöntemle hesaplanabilmektedir. Bankalar ellerinde bulunan kaynakları ihtiyacı olan kesimlere (KOBİ'ler de bunlardan birisidir) kullandırırken o kesimlerin taşıdığı riskleri standart yaklaşım ve içsel değerlendirmeye dayalı yaklaşım olarak ifade edilen tekniklerle değerlendirmektedirler.

3.1. Standart Yaklaşım

Basel II - standart yaklaşımın Basel I'e göre getirdiği en önemli yenilik, ilgili risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları (External Credit Assesment Institutions – ECAI- Moody's, Standart and Poors (S&P's) ve Fitc IBCA) tarafından ülkeler, bankalar ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılmasıdır. Risk ağırlığının yüzde 100 olması, o pozisyonun risk ağırlıklı aktiflerinin hesaplanmasında tüm değerinin dikkate alınması, yani yüzde 8'lik bir sermaye ihtiyacının ortaya çıkması demektir. Benzer şekilde yüzde 20'lik bir risk ağırlığı ise o varlığın yüzde 1,6'sı kadar sermaye ayrılması gerektiğini göstermektedir. Basel II'de sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yöntemde KOBİ'ler (Small and Medium Sized Enterprise), toplam yıllık satış hasılatı toplamı 50 milyon euroyu geçmeyen firmalar olarak tanımlanmakta,

- Bir bankacılık grubundaki toplam kredisi<1 milyon euro ise, Perakende KOBİ

- Bir bankacılık grubundaki toplam kredisi>1 milyon euro ise, Kurumsal KOBİ

şeklinde iki ayrı sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Toplam yıllık satış tutarı 50 milyon euronun üzerinde olan firmalar ise, *"Kurumsal"*olarak nitelendirilecektir. Kurumsal KOBİ ve kurumsal nitelikli tüm firmalar, standart yaklaşımla kredi riskinin ölçümünde, dış derecelendirme kuruluşlarının vermiş oldukları derecelendirme notlarına bağlı olarak risk ağırlığına tabi olacaklar (Tablo 2), perakende KOBİ portföyüne dahil edilecek firmalar ise standart yüzde 75 risk ağırlığına tabi tutulacaklardır. Örneğin kredilere ilişkin standart yaklaşımının kullanılması durumunda, derecelendirme notu bulunmayan ve herhangi bir teminat vermeyen bir şirkete açılan kurumsal bir kredi için yüzde 8 oranında sermaye ayrılması gerekirken, perakende bir kredi için ayrılması gereken sermaye yüzde 6 (0.08 x 0.75) olacaktır.

Tablo 2: Şirketlerden Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları

KREDİLENDİRME	DERECELENDİRME (%) (Risk Ağırlığı)- Kurumsal KOBİ'ler İçin				
	AAA'dan AA-'ye	A+'dan A-'ye	BBB+'dan BB-'ye	BB-'nin altı	Derecesiz
ŞİRKETLER	20	50	100	150	100

Yukarıdaki tablo, sigorta şirketleri dahil derecelendirilmiş kurumsal kredilere ilişkin risk ağırlıklarını göstermektedir. Derecelendirilmemiş kurumsal krediler için standart risk ağırlığı yüzde 100 olacaktır. Yukarıdaki tabloda derecelere göre belirlenmiş olan risk ağırlıkları, kurumsal KOBİ niteliğini haiz firmalar için de geçerli olacaktır.

Basel II ile birlikte kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak dolayısıyla daha çok kaynağını (aktifte getirili değere dönüşememe veya pasifte maliyetli kaynağın azaltılamaması kadar) getiriden mahrum bırakacaktır. Dolayısıyla bankaların katlanacakları bu ilave maliyeti kredi faiz oranlarına yansıtmaları beklenmektedir. Oysa Basel I'de risk derecelendirmesine göre KOBİ tanımlaması yapılmamış olup kredi maliyetleri de bu bakımdan ortaya konulmamıştır. Basel I'de ise uzmanların subjektif değerlendirmesine göre kredi maliyetlerini belirlemede etkili olmaktadır.

Tablo 3 : Standart Yaklaşımda Kullanılan Örnekleri Gösterir Tablo

	Firma Adı	Portföy Türü	Derece	Risk Ağırlığı	Teminat Türü	Teminatın Risk Azaltıcı Etkisi	Basel II'de Uygulanan	Kredi Tutarı	Ayrılması Gereken Sermaye
Standart yaklaşım	KOBİ 1	Kurumsal KOBİ	BB	%100	GMÇS*	Yok	% 100	100.000	8.000
	KOBİ 2	Perakende KOBİ	BB	% 75	Tic. G.M. İpoteği	Var	% 50	100.000	4.000
	KOBİ 3	Perakende KOBİ	C	%75	Şahıs Kefaleti	Yok	% 75	2.500	150
	KOBİ 4	Kurumsal KOBİ	C	% 150	Şahıs kefaleti	Yok	% 150	2.500	300

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği, 2006, 'Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri', Bankacılar Dergisi, Sayı : 58, s.3-62.
*GMÇS : Gerçek Müşteri Çek ve Senedi

Yukaridaki tabloda Basel II'de standart yöntemin KOBİ'lere olan etkisi gösterilmektedir. Tabloda görüldüğü gibi KOBİ'lerin nitelikleri ile birlikte onların göstermiş oldukları teminatlar da risk ağırlıklarını etkilemekte ve dolayısıyla bankaların minimum sermaye düzeyini belirlemekte ve bu da krediyi kullanan KOBİ'lerin maliyetlerini etkileyecektir. Basel II kapsamında kabul edilmesi öngörülen teminatlar aşağıda belirtilmiş olup, gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri teminat kapsamına alınmamıştır.

- Nakit para
- Altın
- Ana endeksteki hisse senetleri
- Mevduat veya mevduat sertifikası
- Yatırım fonları
- Taşınmaz Mal İpoteği
- Borçlanma senetleri – (ratingine göre)
- Borçlanma senetleri – (rating yoksa; likit ve bankalarca çıkartılmış)
- Ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler
- Ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri de barındıran fonlar

Ancak taşınmaz mal ipoteğinde şu ayrıntıların söz konusu olduğu belirtilmiştir;

İkamet amaçlı gayrimenkul ipoteği güvencesindeki krediler için ön koşullar aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- Gayrimenkulde bizzat borçlunun ikamet ediyor olması ya da,
- Gayrimenkulün borçlu tarafından bir başkasına kiraya verilmiş olması,
- İpoteğin güvencesini oluşturduğu kredinin tamamını karşılıyor olması.

Ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği güvencesindeki krediler için ön koşullar ise şu şekilde belirlenmiştir;

- İpoteğin iş merkezleri veya çok sayıda bağımsız birimden oluşan ticari gayri menkuller üzerine tesis edilmesi,
- İpotek tutarının kredi tutarının 2 katı olması,
- Kredi tutarının gayrimenkulun ekspertiz değerinin % 60'ından küçük olması,
- Herhangi bir yıl içinde ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği güvencesindeki kredilerden elde edilen zararın toplam kredi portföyünün % 0,3'ünden az olmaması.

Her iki tür teminatında Basel I'deki risk ağırlığı herhangi bir koşula bağlı olmaksızın %50 olarak uygulanmaktadır (TBB, 2004; Akgüç, 2007; Aras,G.; 2007).Görüldüğü gibi gayrimenkullerin teminat olarak gösterilmesi önemli bir takım şartları sağlaması ile mümkün olabilecektir.

3.2. İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

Kredi riskinin hesaplanmasında İçsel Derecelendirmeye Dayalı (İDD) Yaklaşımda belirli asgari koşullara uymak ve kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerini yerine getirmek suretiyle İDD yaklaşımını kullanmak için denetim otoritesinin onayını alan bankalar, belirli bir krediye ilişkin sermaye gereksinimini, risk bileşenleri için yapmış oldukları içsel tahminlere dayanarak belirleyebilecektir. Risk bileşenleri; temerrüde düşme olasılığı, temerrüt halinde kayıp yüzdesi, temerrüde düşme durumunda risk tutarı ve efektif vadeyi içerir (BDDK, 2004).

İçsel derecelendirme (IRB -**Internal Rating**) yaklaşımında her banka kendi içsel modelini ve veri setlerini kullanabilmek için daha fazla serbestliği haizdir. Standart yaklaşımdan farklı olarak, içsel derecelendirme yaklaşımını

kullanacak bankalar, risk hassasiyeti yüksek içsel değerlendirmelerine göre varlıklarına risk ağırlığı saptayabilecekleri için sermaye karşılıkları optimum seviyede ayrılacaktır. IRB yaklaşımında sermaye yükümlülüğü, temel olarak bankalar tarafından müşterilerine verilen derecelendirme notları ile ilişkilendirilmiştir. Bankaların, içsel derecelendirme yaklaşımını kullanarak kredi risklerini ölçebilmeleri için en az 3 yıldır Basel II'de belirtilen minimum gereklilikleri sağlayan bir rating sistemini kullanıyor olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla ülkemizde İçsel derecelendirme yöntemini uygulama imkanı kısa süre içinde olası değildir. İçsel derecelendirme yönteminin temel uygulama süreci sırasıyla, risk kategorilerinin sınıflandırılması ve gerekli veri setlerinin belirlenmesi, teminatların değerlendirilmesi, risk ağırlıklarının kalibrasyonu ve portföy hassas değerlendirme düzeltmelerinin yapılması safhalarından oluşmaktadır.
İçsel derecelendirme yaklaşımında kredi riski hesaplanırken şu parametreler kullanılmaktadır: PD : Temerrüde düşme olasılığı (Probability of Default); EAD; Temerrüt anındaki risk tutarı (kullanım miktarı) (Exposure at Default); LGD : Temerrüt halinde kayıp oranları (Loss Given Default); EL : Temerrüt halinde ortalama kredi kaybı (Expected Loss) ve UL : Beklenen kaybın standart sapmasıdır (Unexpected Loss). Bankalar EL ve UL değerleri için bankalarında karşılık ayırırlar. EL ise şu şekilde hesaplanabilmektedir. EL = PDxLGDxEAD (Marşap ve Kömürcü, 2008)
İçsel derecelendirme yaklaşımı, *"Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı"* (Foundation Internal Ratings Based Approach - FIRB) ve *"Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı"* (Advanced Internal Ratings Based Approach - AIRB) olarak ikiye ayrılmaktadır.
-*Temel içsel derecelendirme yaklaşımında*, bankalar portföylerinde bulundurdukları kredi müşterileri için temerrüde düşme olasılığını (Probability of Default-PD) kendileri tahmin etmek durumundadırlar. Diğer risk bileşenleri, ulusal denetim otoritesi tarafından veri olarak sunulmaktadır.
-*Gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımında* ise, PD'nin yanı sıra, temerrüt halinde kayıp (Loss Given Default-LGD) ve temerrüt anındaki risk tutarı da (Exposure at Default-EAD) bankalar tarafından kendilerine ait içsel veriler kullanılarak tahmin edilmektedir.
Basel II IRB yöntemi ile birlikte, standart metotta var olan teminat sınırlaması ortadan kalkmaktadır. Bankalar, temerrüde düşen kredileri için kayıp oranlarını (LGD), geçmiş veri setlerini de dikkate alarak tahmin edecek ve söz konusu kayıp oranlarını sermaye yükümlülüklerini hesaplarken kullanacakları formulasyonlara dahil ederek kredi risklerini azaltabileceklerdir. Teminatın risk azaltıcı etkisinin ulusal denetim otoritesine ispat edilmesi halinde, her türlü teminat kredi riskinin hesabında dikkate alınabilecektir. Örneğin, standart metotta gerçek müşteri çek senedi risk azaltıcı unsur olarak kabul edilmezken, IRB yönteminde bu teminat türü sermaye gereksiniminde ve kredi fiyatlamasında olumlu bir etkiye sahip olabilecektir. Sonuç olarak, Basel II'de öngörülen risk ölçümleme yöntemlerinin gelişmişlik düzeyi arttıkça risk azaltım tekniklerinin uygulama alanı genişlemektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımı, bankaların kendi içsel veri setlerinden hareketle tahmin yapmalarına imkan tanısa da, kontrol ve onay mekanizmasının daha sıkı bir biçimde işleyeceği düşünülmektedir (TBB, 2006) .

3.4. Türkiye'de Basel-II Düzenlemeleri ve KOBİ'lere Etkileri

Bilindiği üzere dünyanın büyük ekonomilerinde olduğu gibi Türkiye ekonomisinde de KOBİ'lerin oldukça büyük payı ve önemi vardır. Türkiye'de Kobi'ler toplam işletmelerin %98.8'ini oluşturmaktadır. Bu rakama göre, reel sektörün neredeyse tamamı KOBİ ölçeğindeki işletmelerden oluşmaktadır. Gelişmiş pek çok ülkede de KOBİ'lerin toplam işletmeler içerisindeki payının oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir (Aras, 2007).
Türkiye'de Basel II'nin bankaların sermaye yeterlilikleri üzerindeki etkilerinin belirlenebilmesi amacıyla Ekim 2006-Haziran 2007 arasındaki dönemde yapılan ve sayısal etki çalışmalarından sonuncusu olan Basel-II İkinci Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR2'de)'nda KOBİ'lerle ilgili olarak şu sonuçlar elde edilmiştir;
- Portföylerin sermaye yükümlülüğüne katkıları incelendiğinde, bankaların sermaye yeterliliklerinin perakende portföylerinin, daha düşük risk ağırlığı uygulaması nedeniyle, sermaye yükümlülüğünü azaltan bir katkıda bulundukları tespit edilmiştir. Söz konusu uygulama ile KOBİ'lerin önemli bir bölümünün içinde sınıflandırıldığı perakende KOBİ portföyündeki müşterilerle diğer perakende müşterilerine kullandırılan krediler, Basel-2/CRD uygulamasında bankaların sermaye yeterliliği açısından avantajlı hale gelmektedir.
- Çalışma sonucunda elde edilen bir diğer önemli bulgu da portföy katkı oranlarının işaretlerinin her üç QIS çalışmasında da aynı olmasına karşın, kredilerin yoğunlukla yer aldığı portföylerin toplam katkısı ve KOBİ portföylerinin katkısının daha önceki çalışmaların aksine QIS-TR2 çalışmasında negatif çıkmış olmasıdır. Kamuoyunda da yoğun bir şekilde tartışılan Basel-2'nin KOBİ'ler ve reel sektör üzerine olası etkileri konusunda elde edilen bu istatistik, Basel-2'nin reel sektör tarafından kullanılan kredilerin sermaye yükümlülüğü üzerinde olumlu bir etki ortaya çıkaracağı şeklinde yorumlanabileceği belirtilmiştir (BDDK, 2007). Ülkemizde yapılan bu çalışma ile KOBİ'lere verilecek kredilerin bankaların sermaye yükümlülüklerinde bir azalma sağlayacağı ortaya konulmuş olmaktadır. Diğer dünya ülkelerinde de basel II standartlarının KOBİ'lerle bağlantılı etkileri üzerine çalışmalar aypılmıştır. Örneğin, Altman ve Sabato, ABD, İtalya ve Avustralya'dan alınan verilerle birlikte AB'de deki diğer bir çok ülkedeki ilgili çalışmalar incelenerek KOBİ'lerle ilgili olarak bankaların minimum sermaye gereksinimi üzerinde yeni basel sermaye uzlaşısının etkisini araştırdıkları çalışmada perakende KOBİ'ler dikkate alındığında tüm ülkelerde bankaların daha az

miktarda sermaye bulundurmaları bakımından önemli faydalar sağlayacaklarını ifade etmişlerdir (Altman ve Sabato, 2005). Basel II'nin AB'de 2007' de yasal olarak uygulamaya konulurken ABD'de 2008'den önce uygulamasının beklenmediği belirtilmiştir (Heid, 2007) .
Türkiye'de KOB'lerin karşılaşabileceği muhtemel sorunlar şu şekilde ifade edilebilmektedir (Yörük, 2006; Aras ,2007). Genel anlamda KOBİ'lerin kendi yapıları gereği karşılaştıkları sorunlar, ekonomik yapıdan kaynaklanan sorunlar, bankacılık sisteminden kaynaklanan sorunlar, alternatif finansman olanaklarının yetersizliği, kobi'ler için uygulanabilir stratejiler geliştirilememiş olması gibi ana başlıklar olarak nitelendirilebilen hususlar daha spesifik olarak şu şekilde özetlenebilmektedir;
- *Finansman*: KOB'lerin özkaynak yapılarının zayıflığı, kredi tahsis koşullarının değişimi sonucunda finansal olanaklarının daralması, aktif-pasif kalemleri arasındaki vade uyumsuzluğu sonucu ortaya çıkabilecek sorunlar.
- *Seffaflık*: Mali tabloların yeknesak ve kredilendirmeye uygun olmaması (negatif sermaye, zarar), kayıt dışı işlemlerin bulunması.
- *Risk odaklı fiyatlama*: Hem kredi kullananın hem de kredi işleminin riskliliği sebebiyle bankanın "risk odaklı kredi fiyatlaması" yapması, kredi derecelendirme notuna bağlı olarak faiz ve teminat verme zorunluluğu.
- *Teminatlar*: Piyasada ağırlıklı olarak kullanılan teminatlar (müşteri çek ve senetleri ile firma ortaklarının ve grup şirketlerinin kefaletleri) yerine, Basel-II (Standart Yaklaşımı) çerçevesinde uygun bulunan (nakit, belli şartları taşıyan borçlanma senetleri, yatırım fonları, ikamet amaçlı gayrimenkul ipotekleri vb.)
teminatların kullanılacak olması.
- *Konjonktürel Faktörler*: Faaliyet gösterilen sektörler, bölgesel ve uluslararası
piyasalardaki gelişmeler ile sosyo-ekonomik gelişmelerin getirebileceği riskler
KOBİ'ler yeterli özsermayeleri olmayan ve ihtiyaç duydukları sermayeye de kolayca ulaşamayan işletmelerdir. Temelde bu iki zayıf özellik KOBİ'ler için sorunların kaynağını oluşturmaktadır. Gerek yerel ve ulusal ve gerekse uluslar arası düzeyde ortaya çıkan olumsuz ekonomik ve finansal gelişmeler KOBİ'leri önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

4. BASEL II STANDARTLARININ KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL ETKİLERİNE İLİŞKİN UYGULAMA

4.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma amacı, gelişmiş ülkelerde 2007'de yürürlüğe giren Basel II standartlarının Şanlıurfa'daki KOBİ'ler açısından muhtemel etkilerini ortaya koymaktır. Yukarda yapılan açıklamalar ışığında Şanlıurfa'daki KOBİ'lerin basel II standartları hakkındaki görüşleri, beklentileri ve bilgileri ortaya konulmuş ve düşünceleri belirlenmiş olacaktır.

4.2. Araştırmanın Kapsamı, Yöntemi ve Bulguları

Araştırma, Şanlıurfa ilinde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmeleri kapsamaktadır. Çalışmada, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Şanlıurfa İşletme Geliştirme Merkez Müdürlüğü'nden adres bilgileri alınan işletmelerden elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırtma verileri anket yöntemi kullanılarak ve yüz yüze görüşme yapılarak elde edilmiştir. Araştırma ile ilgili olarak yapılan anketlerden elde edilen bilgiler bilgisayara aktarılarak oluşan veri setinden SPSS ile tanımlayıcı analiz yapılmıştır. Araştırmada uygulanan anketlerden elde edilen verilerle yapılan analizler sonucunda ulaşılan bulgular şu şekildedir;

4.3. Tanımlayıcı Analiz İle Elde Edilen Sonuçlar

4.3.1. İşletmelerle ilgili Genel Veriler

Tablo 4'e bakıldığında anket formlarından elde edilen veriler çerçevesinde, ankete katılan 45 KOBİ'den %93,3'ünün limited şirket, 6,7'sinin ise AŞ olarak faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Net satış tutarı açısından işletmelerin %97,8'inin 50 milyon Euro'dan daha az bir ciroya sahip oldukları ortaya konulurken işletmelerin %93,3'ünün ise 1 milyon Euro'dan daha az krediye sahip oldukları belrlenmiştir. Basel II deki düzenlemelere göre bu işletmelerin en az %90'dan daha fazla bir kısmının perakende KOBİ sınıfına dahil olduğu görülmektedir. Çünkü basel II'de Kredi tutar 1.000.000 Euro 'yu aşmayan ve yıllık cirosu 50.000.000 Euro 'yu geçmeyen işletmeler perakende KOBİ olarak tanımlanmakta ve bu işletmeler standart yüzde 75 risk ağırlığına tabi tutulmaktadırlar.

Tablo 4 İşletmelerle İlgili Genel Bilgiler

Hukuki Yapı	İşletme Sayısı	%
A.Ş.	3	6,7
LTD Ş.	42	93,3
Total	45	100,0
Net Satışlar	**İşletme Sayısı**	**%**
0-50 Milyon Euro	44	97,8
50 Milyon Euro'nun Üzerinde	1	2,2
Total	45	100,0
Kredi Tutarı	**İşletme Sayısı**	**%**
0-1 Milyon Euro	42	93,3
1 Milyon Euro'nun Üzerinde	3	6,7
Total	45	100,0

İşletmelerin ancak %2,2'sinin cirosunun (yıllık net satışları) 50 milyon Euro'yu geçtiği ve benzer şekilde kredi tutarı olarak ta işletmelerin yalnızca %6,7'sinin 1 milyon Euro'yu geçtiği görülmektedir. Bu değerlere sahip olan işletmeler Basel II'de standart yaklaşıma göre kurumsal KOBİ olarak tanımlanmakta ve risk ağırlığı %100 olarak kabul edilmektedir. Yöredeki işletmelerin büyük çoğunluğunun perakende KOBİ niteliğinde olması özellikle kredi kurumları açısından minimum sermaye bulundurma gerekliliği itibariyle önemli bir avantaj sağlarken KOBİ'ler açısından da daha kolay bir şekilde finansman imkanı sağlayabilecektir. Çünkü özellikle bankalar karşılık olarak ayıracakları sermaye tutarını özönünde bulundurarak kendileri açısından daha avantajlı olan KOBİ'lere öncelikli olarak kredi tahsis etmeyi tercih edeceklerdir. Yörede yapılan bir başka araştırmayla 100 adet KOBİ niteliğindeki işletme ile yapılan anket sonucunda elde edilen verilere göre ise firmaların büyük kısmının bankalardan kredi kullanmadıkları (100 firmadan 61'i) ve yüz işletmeden 89'unun çok yüksek düzeyde özkaynak kullandığı ifade edilmiştir (Akbulut ve Aydın, 2007). Bu sonuçlar yöredeki işletmelerin önemli ölçüde kredi kullanmadıkları ve maliyeti genellikle borca göre daha yüksek olan öz kaynakla finansmanı tercih ettiklerini göstermektedir.

4.3.2. Basel II ve İşletmelerin Finansal Sorunları

Araştırma yapılırken ve KOBİ'lerin yörede basel II ile ilgili olarak daha çok duyum şeklinde bir bilgiye sahip oldukları ve açıkçası genel olarak söylemek gerekirse pek ilgi duymadıkları gözlemlenmiştir. Tablo 5'te her ne kadar işletmelerin %71,1'lik kısmı basel II hakkında bilgi sahibi oldularını ifade etmişlerse de bu bilginin çok yüzeysel bir niteliğe sahip olduğunu gözlemlerimize dayalı olarak ifade etmenin yanlış olmayacağı söylenebilir.

Tablo 5 Genel Olarak Basel II Hakkındaki Bilgiler ve Krediler

Bilgi	İşletme Sayısı	%
Evet Bilgim Var	32	71,1
Hayır Bilgim Yok	13	28,9
Total	45	100,0
Kredi	**İşletme Sayısı**	**%**
Basel II Tercih Ederim	22	48,9
Geleneksel Olarak Tercih Ederim	23	51,1
Total	45	100,0

Tablo 5'te de görüldüğü gibi kredi alırken ise işletmelerin %51,1'lik düzeyinde daha çok geleneksel yaklaşımı tercih etmişlerdir. Basel II ile geleneksel yaklaşım arasında kredi alımında ise daha çok gelenekseksel yaklaşımı tercih etmelerinin nedenleri arasında özellikle teminat konusunda nakit ve benzeri değerlerin gözönünde bulundurulmasının en belirleyici nitelik olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Bu durum Tablo 8 de daha net bir biçimde görülmektedir. Kredi alırken basel II tercih etmek isteyenlerin ise temelde bu yaklaşımda kredilendirmenin derecelendirmelere gore yapılması veya kredi kurumlarının uzman tercihlerine bağlı olarak subjektif kriterlere gore yapılmamasının etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 6 : Basel II'nin işletmeler için getireceği en önemli finansal zorluklar

Finansal Zorluk	İşletme Sayısı	%
Şeffaflık	9	20,0
Finansman	15	33,3
Risk Bazlı Fiyatlandırma	5	11,1
Teminatlandırma	16	35,6
Total	45	100,0

Tablo 6'da basel II ile birlikte işletmelerde yaşanabilecek finansal zorluklar olarak özellikle %35,6'lık bir oranla kredi kullanılırken teminatlar konusunda yaşanabileceği ifade edildiği görülmektedir. Daha sonra ise sırası ile işletmelerin %33,3'le finansman; %20 ile şeffaflık ve %11,1 ile risk bazlı fiyatlandırmanın karşılaşabilecekleri finansal zorluklar olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 7 : Basel II kriterleri reel sektörü nasıl etkileyecektir

Reel Sektörü Etkileme Durumu	İşletme Sayısı	%
Fiyat Farklılaşmasının artması	6	13,3
Derecelendirme Gereksinimini artırması	2	4,4
Borçlanma Maliyetini Değiştirmesi	3	6,7
Bankalarca İstenen Verilerin Artması	9	20,0
Teminat Türünün Değişimi	24	53,3
Yönetim Yapısında Değişikliğe Neden Olması	1	2,2
Total	45	100,0

Tablo 7'de basel II kriterlerinin uygulanmasıyla birlikte reel sektörde ortaya çıkabilecek muhtemel sorunlarlarla ilgili olarak en önemli sorunun işletmelerin %53,3'le teminat konusunu en öenmli sorun olarak gördükleri belirlenmiştir. Basel II'de gerçek müşteri çek ve senetlerinin ve şahıs kefaletlerinin risk azaltıcı unsur olarak kredi verilirken kredi kurumları tarafından dikkate alınmaması ve genellikle yörede gayrimenkullerin teminat olarak gösterilmesi hususları teminatlar konusunu bu derece öne çıkartan faktörler olarak değerlendirilebilir. İşletmelerin reel sektor olarak etkilenme durumları açısından diğer karşılaşabilecekleri sorunlar olarak sırası ile %20'sinin kredi kurumlarınca istenen verilerin artmasını, %13,3'ünün fiyat farklılaşmasının artmasını, %6,7'sinin borçlanma maliyetini değiştirmesinin ve %2,2'sinin ise yönetim yapısında değişikliğe neden olmasını gördükleri ortaya konulmuştur. Aslında tablo 7'de yer alan hususların tamamının bir biriyle çok yakın düzeyde ilişkili oldukları gözönünde bulundurulduğunda değerlendirmelerin bir bütün olarak yapılması daha doğru sonuçlar verecektir.

Tablo 7 : Basel II kriterleri reel sektörü nasıl etkileyecektir

Teminat Olabilecek Değerler	İşletme Sayısı	%
Nakit vb	8	17,8
Borçlanma Senetleri (değerlendirme notuna gore)	3	6,7
Gayrimenkul İpoteği	34	75,6
Altın	0	0,0
Ana endeksteki hisse senetleri	0	0,0
Yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları	0	0,0
Ana endeks dışında fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler	0	0,0
Ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören hisse senetlerini barındıran fonlar	0	0,0
Total	45	100,0

Tablo 7'de işletmelerin basel II de teminat olarak gösterebilecekleri varlıkları sorulmuştur. İşletmelerin %75,6'sının teminat olarak gayrimenkulu; %17,8'inin nakit vb değerleri ve geri kalan %6,7'lik kısmın ise borçlanma senetlerini tercih ettikleri görülmektedir. Basel II düzenlemelerinde teminat olarak öngörülen tablo 7'deki diğer değerler işletmeler tarafından kredilere karşılık olarak teminat gösterilmede tercih edilmedikleri görülmektedir. İşletmelerin büyük bir kısmının teminat olarak gösterilmek istenen varlıklardan gayrimenkulu tercih etmelerinin bu varlıkların yörede çok yaygın olarak ticarete konu olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Basel II'de teminat olarak gösterilecek değerler yeniden belirlenmiştir. Basel I'de geçerli olan bazı teminatlar bu uygulamada sayılmamış, ya da risk azaltıcı etkisi olan bir kısım değerler teminat gösterilebilecek değerler arasından çıkarmıştır. Bu konuda getirilen en önemli değişiklik; ortak kefaleti, grup şirketi kefaleti, müşteri çek ve senetlerinin risk azaltıcı olarak teminat gösterilebilecek değerler arasından kaldırılmış olmasıdır. Teminatlar açısından diğer önemli değişiklik ise, ikamet amaçlı kullanılan gayrimenkullerin teminat olarak gösterilmesi halinde risk ağırlığı Basel I'den farklı olarak, %35 olarak belirlenmiş olmasıdır (Aras, 2007). Bu itibarla gayrimenkullerin teminatlarda önemli bir yer tutması kredi kurumları ve dolayısıyla KOBİ'ler için avantajlı bir durum ortaya çıkartmaktadır. Ancak üçüncü bölümde taşınmazların ipoteği ile ilgili olarak belirtilen nitelikler göz önünde bulundurulduğunda bu tür varlıkların teminat olarak avantaj sağlamaları önemli ölçüde kısıtlı hale gelebilecektir.

5. Sonuç

Bankacılık denetimiyle ilgili önemli hususların anlaşılmasının kolaylaştırılması ve dünya genelinde bankacılık denetiminin kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla 1974 yılında oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi, ulusal sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda asgari bir standart

oluşturmak amacıyla Basel I olarak adlandırılan sermaye Yeterliliği Uzlaşısını 1988 yılında yayımlamıştır. Ancak, finansal piyasalar zaman içinde önemli ölçüde gelişmiş ve dünya finansal sistemi dikkate alınabilecek ölçüde ekonomik türbülansa maruz kalmıştır. Ayrıca Basel I; bankaların risk düzeylerini tam olarak yansıtmaması, düzenlemenin yarattığı farklılıklar nedeniyle oluşabilecek arbitrajı engelleyememesi, operasyonel risk gibi bazı riskleri içermemesi ve OECD ülkesi kriterinin yol açtığı rekabet eşitsizliği nedeniyle bankalarda yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olunması veya bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığının temin edilmesi hususlarında yetersiz kalmış ve yeni bir düzenleme ihtiyacı hasıl olmuştur. Basel II Uzlaşısı, riskleri yasal özkaynak gereksinimleri ile daha iyi eşleştirmiş, risk ölçümü ve yönetimindeki gelişmeleri dikkate alarak daha kapsamlı bir yaklaşım inşa etmiş, finansal sistemdeki güvenliği ve sağlamlığı desteklemeyi ve rekabet eşitliğini kolaylaştırmayı sürdürmüş ve karmaşıklık düzeyi çeşitlilik arz eden özellikle uluslararası bankalara odaklanmıştır.

Basel II ile birlikte kredi maliyetleri, bilimsel olarak hesaplanmış risk düzeylerine göre belirlenecektir. Alınacak kredinin türü, vadesi, gösterilecek teminatı ve firma kredi notu gibi çeşitli kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansıyacaktır. Dolayısıyla iyi yönetilen, güçlü finansal yapıya sahip ve şeffaf olan KOBİ'ler daha düşük risk derecesiyle daha düşük kredi maliyetiyle uygun bir şekilde finansman olanağına kavuşacaklardır.

Bir ülkedeki makro ekonomide gözlenen gelişmeler de KOBİ'lerin finansman imkanları üzerinde önemli etkilere sahip olabilmektedir. Ekonomideki faiz oranları ve enflasyon gibi temel göstergelerin olumlu seyretmesiyle bankaların elindeki kaynakları daha çok işletmelere yönelik kredilere plase etmeleri mümkün hale gelecek ve bu çerçevede KOBİ'lere yönelik olarak tahsis edilecek kredi tutarları, basel II düzenlemeleri ile sağlanan minimum sermaye gereksinimi avantajı ile daha yüksek düzeylerde gerçekleşecektir. KOBİ'lerin kolayca ve yeterli ölçüde finansman imkanı elde etmeleri ise ekonomik olayların çarpan etkisi nedeniyle ve ekonomide çok önemli bir yere sahip olmaları nedeniyle genel ekonomi üzerinde büyüme, istihdam, ekonomik ve sosyal kalkınma vb önemli etkileri beraberinde getirecektir. Basel II sürecinde Kobi'lerin dikkate alması gereken ana noktayı şu şekilde özetlemek mümkündür; değişime ayak uydurabilmektir.

Kaynaklar

Akbulut, R., V. Aydın, 2007, 'Şanlıurfa'daki Küçük ve Orta Boy (KOBİ) İmalat İşletmelerinde Sektörlere Göre Finansman Politikaları ve Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerle Bir Karşılaştırma', Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı : 35, s.205 -217.

Akgüç, Ö., 2007, 'Banka Yönetimi ve Performans analizi', 1.Baskı, Arayış Basım Yayıncılık, İstanbul.

Altman, Edward I., and Gabriele Sabato, 2005, Effects of the New Basel Capital Accord on Bank Capital Requirements for SMEs, Journal of Financial Services Research, Volume 28, Numbers 1-3 / October, , s.15-42

Aras, G., 2007, Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin Yol Haritası, Deloitte Academy Yayınları, Istanbul.

BDDK, 2008, 'CRD/Basel 2 Ülke Uygulamaları', Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

BDDK, 2007 , Basel-2 İkinci Sayısal Etki Çalışması (QIS-Tr2) Değerlendirme Raporu, Strateji Geliştirme Dairesi

BDDK, Basel Bankacılık Denetim Komitesi, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), Haziran 2004

BDDK, Ocak 2005**, '**10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı, (Basel-II)'

BIS, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework Comprehensive Version, June 2006, Çev. BDDK

Heid, F., 2007, The cyclical effects of the Basel II capital requirements, Journal of Banking & Finance 31 s. 3885–3900

KOSGEB, Şanlıurfa İşletme Geliştirme Merkez Müdürlüğü, Şanlıurfa.

Marşap, B.Güçlü, Asiye Kömürcü, 'Basel II – Standart Yönteme Göre Kredi Derecelendirmesi Ve Bir Şirket Üzerinde Uygulanması', Muhsebe ve Denetime Bakış, yıl:7, sayı: 24, Ocak 2008, s.55-76.

Türkiye Bankalar Birliği, 2006, 'Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri', Bankacılar Dergisi, Sayı : 58, s.3-62.

Türkiye Bankalar Birliği, 2004, Risk Yönetimi Ve Basel II'nin Kobi'lere Etkileri

Yörük, N. , 2006, 'Basel II Standartları'nın KOBİ'ler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması', 10.Ulusal Finans Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

TÜRKİYE'DE BASEL II STANDARTLARININ KOBİ'LERE ETKİLERİNİ İNCELEMEYE YÖNELİK UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA: MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Yrd.Doç.Dr.Resül YAZICI, Bilecik Üniversitesi İİBF
Yrd.Doç.Dr. Sema BEHDİOĞLU, Dumlupınar Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Ayla YAZICI, Anadolu Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Mevlüdiye ŞİMŞEK, Bilecik Üniversitesi

ÖZET

Uluslararası alanda ve Türkiye'de finans sektörünün en önemli konularından biri haline gelen Basel II, bankaların aldıkları risklerin ölçülmesi ve bunlar karşılığında bulundurması gereken asgari sermaye yeterliliğinin belirlenmesini içeren düzenlemelerdir.

Bankaların aldıkları riskler ise: Kredi riski, operasyonel risk ve piyasa riski şeklindedir. Bu risklerden kredi riskini, bankaların müşterilerine kullandırdıkları nakit ve gayri nakit krediler oluşturmaktadır. Özellikle, bankaların kendi risklerini minimize etmeleri; kullandırdıkları kredilerin geri dönüşünü sağlamaları konusundaki BASEL II düzenlemeleriyle standart hale getirilmeye çalışılmaktadır.

Bu düzenlemeler ise, bankaların işin başında kredi kullandırma sürecinde işi sıkı tutmalarıyla, ekonominin tümünü etkileyecektir. Yani, aracılık görevini yerine getiren, aktarım mekanizmasında önemli fonksiyonları yerine getiren bankacılık sisteminin piyasa ile ilişkilerinde daha seçici olması; özsermaye yetersizliği çeken, dış finansman ihtiyacı duyan KOBİ'leri olumsuz etkileyebilecektir.

Bu ifadenin literatürdeki tartışmalı gerekçeleri: Finansal sistemdeki, özellikle, yabancı sermayeli bankacılık sektörünün payının yüksek olması; alternatif finansman kurumlarının, araçlarının, yöntemlerinin yetersizliğiyle; klasik kredilendirme süreçlerine alışık KOBİ'lerin bankalara bağımlılığı gerçeğidir.

Bankacılık sektöründeki bu yeniden yapılanma anlamındaki Basel II düzenlemelerinin; teoride ileri sürülen olumsuzluklarının; KOBİ'ler için geçerli olup-olmadığını analiz eden bu çalışmamızda: BASEL II'nin KOBİ'ler üzerindeki olası etkilerini tespit etmek için, Marmara Bölgesi'nde 181 firma ile yapılan anketin sonuçları SPSS 11 Programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

ANAHTAR KELIMELER: finans sektörü, bankacılık, kredilendirme süreci, kobi'lerin sorunları, basel II düzenlemesi, risk yönetimi.

1. GİRİŞ

Uluslararası finansal organizasyonların en eskilerinden biri olan Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements) bünyesinde faaliyet gösteren Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi'nin (Basel Committee on Banking Supervision)[1] yayınladığı standartların ana amacı, ekonomik gelişme üzerindeki finansal sistemlerin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılmasıdır.

Finansal sistemdeki düzenleme, denetleme eksikliği ve yetersizliğine ilave olarak; finansal sistemde alınan risklerin yönetilememesinin reel ekonomiye olumsuz etkileri özellikle kriz dönemlerinde ortaya çıkmaktadır. Çünkü, özellikle küreselleşmeyle, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesiyle, teknolojide yaşanan hızlı gelişmelerle, finansal piyasalarda çeşitlenen araçlarla uluslararası portföy yatırımcıları, hızlı hareket ederek veya hatalar yaparak; gerek gelişmiş ülkeleri ve gerekse az gelişmiş veya gelişen ülke ekonomilerini dolaylı yabancı sermayenin olumsuz etkilerine maruz bırakmaktadırlar.

Finansal sistemdeki fon arz edenlerin beklentilerinin olumsuza dönüşmesi ve risk algılamasının yükselmesinin çeşitli nedenleri vardır. Bunlar genel olarak; konjonktürden kaynaklanan küresel emtia, gayrimenkul ve menkul piyasalarındaki arz ve talep mekanizmasının doğurduğu fiyat değişiklikleri, kriz sürecine giren ülkelerdeki fiyatlama değişikliğine neden olan ekonomik göstergelerdeki olumsuzluklarla ve negatif beklentilerle gündeme gelen bu ülkelerden hızlı bir şekilde gerçekleşen finansal çıkış hareketleridir.

---

[1] Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Komitesi), Onlar Grubu ülkeleri merkez bankası başkanları tarafından 1974 yılı sonunda kurulmuştur. Komite: Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bankacılık denetim otoriteleri ve merkez bankaları üst düzey temsilcilerinden oluşur (Bkz.: History of the Basel Committee and its Membership, http://www.bis.org/bcbs/history.htm, (erişim Tarihi: 29.01.2008).

Olumsuz beklentileri sürü psikolojisiyle satın alan, davranan tüm tasarruf sahiplerinin kabuğuna çekilme hareketleri; tüm piyasaları özellikle sığ olan ülke piyasalarındaki finansal araçlardaki fiyatlamaları çok hızlı bir şekilde değiştirdiğinden; finansal sistemdeki krizler reel sektör krizlerini tetiklemekte veya hızlandırmaktadır. Çünkü, bileşik kaplar şeklinde işleyen finans ve reel sektör piyasalardaki bu etkiler: Finansal sistemdeki krizin etkilerinin büyümesine ve reel ekonomiye özellikle KOBİ'lere (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere) olumsuz yansımalarıyla; ekonominin bütününün küçülmesine kadar yol açabilecek olumsuzlukları gündeme getirmektedir.
Finansal sistemde payı yüksek olan bankacılık sektöründeki risklerin ve finansal krizlerin etkilerini ortadan kaldırmak veya ortaya çıkan finansal krizin bankalarla, reel ekonomiye olumsuz yansımalarını azaltmak için BASEL II düzenlemeleri daha da önemli olmaya başlamıştır. Çünkü: "Küresel bağımlılık ülkeler arasında işbirliği olmadan krizlerin etkilerini azaltma olanaklarını zayıflatmış ve tıpkı İkinci Dünya Savaşı sonrasında olduğu gibi makroekonomi politikalarının uyumlaştırılma ve uygulanmasında uluslararası bir sistem arama gereksinimini artırmıştır (Goldstein, Turner, 1999: 10)."
Küreselleşen pazarlarda değişen iş yapma, rekabet koşulları geleceğin ayakta kalan KOBİ'lerini de belirleyecek ve etkileyecektir. Yani, ayakta kalan firmalar; fiyat, hizmet, kalite gibi unsurlarda rekabetçi olabilmeyi sağlayacak avantajlara sahip olabilenlerin, özellikle maliyetlerde avantaj yaratabilecek değişime ayak uydurabilenlerin, görülmeyeni görüp hazır olanların olacaktır.
Bu değişimin önemli işaretlerinden ve yeni finansal sisteme hazırlayıcılardan sayılabilecek olan BASEL II düzenlemeleri, yeniden yapılanma için bir şans olarak görülebilir. Çünkü bu düzenlemelere hazır olan KOBİ'lerin en önemli avantajı, dış finansman taleplerini daha düşük faizlerle karşılayabilmeleridir ki; bu da maliyet unsuru olarak fiyatlara avantaj olarak yansıyacaktır.
Çalışmamızın amacı da bu geçişin KOBİ'lere olumsuz yansımalarını tespit etmeye çalışmak, fakat bu düzenlemelere, zorluklara şimdiden uyanlar için ise avantajlarını, bu geçişten yararlı çıkacaklarını da göstermektir. Bunun için de çalışmamız, Marmara Bölgesinde yaptığımız anket sonuçlarıyla desteklenecektir. Bu anket bir yerde BASEL II öncesi mevcut durumu tespit etmeye yöneliktir. Anket sonuçlarından gördüğümüz genel durum; KOBİ'lerin çoğu klasik sorunlarının devamı olarak BASEL II'ye de hazır olmamakla birlikte, günlük yaşam içindeki günü kurtarma çalışmalarını da gelecek planları olmadan yürütmektedirler.

2. FİNANSAL SİSTEM VE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN ÖNEMİ

Günümüzdeki finansal sistem ve banka işlemlerinin çok çeşitli olması nedeniyle, bankacılığın tek bir tanımı verilerek özellikle bankacılık sektörünün önemi tam olarak açıklanamaz. Fakat, finansal sistem faaliyetlerinin temelini vermekle, sistemin nereye hizmet ettiğinin sınırları çizilebilir.
Finansal sistem genellikle gelişmiş olan ekonomilerde kurumların ve pazarların birbirlerini etkileyen fonksiyonlarını yerine getirmek amacıyla bir araya gelmeleriyle oluşmaktadır. Böylece, ekonomideki kurumlar ve pazarlar birbirlerini tamamlamış olur. Zaten finans sisteminin ekonomide koordinasyon görevi yapması buna dayanır. Dolayısıyla, bir ekonomide finansal alt yapının oluşturulması için özel sektör finansal kurumların teşvik edilmesi, yatırım fonlarının yeniden yapılandırılması, finansal aracıların desteklenmesi, finansal piyasaların ve finansal kurumların iyileştirilmesi gerekir (Uludağ-Arıcan, 1999: 112).
Finansal kurumların, ticaret ve sanayi sermayesiyle bütünleşmesi kapitalist sürecin gelişimini hızlandırmıştır, tabii sorunlarıyla birlikte yavaşlatmıştır. Yani makroekonomik dengesizliklerin olduğu, tutarlı politikaların sürdürülebilir olmadığı bir yapıda finansal sistem kurumlarının da istikrarlı olmasını beklemek yanlıştır. Türkiye'deki çok hızlı büyüme ile ortaya çıkan genel ekonomik yapıdaki değişimler; finansal serbestleşme süreciyle Türk Bankacılık Sektöründe de önemli değişiklikleri gerçekleştirmiştir. Türk finansal sisteminde önemli payı olan bankacılık sektörü, yaşanan serbestleştirme sürecine hazırlıksız olduğundan en fazla etkilenen sektörlerden birisi olmuştur.
Mali piyasalardaki serbestleşmenin anlamı ve içeriği, diğer sektörlerden hayli farklıdır. Finans sektöründe gittikçe artan uluslararasılaşma sonucunda, gelişen ya da gelişmekte olan ülke ayrımı olmaksızın, bir ülkedeki bankacılık sistemin zayıflığı uluslararası alanda mali istikrarı önemli ölçüde tehdit edebilmektedir. Mali istikrarın sağlanması amacıyla bankacılık sektörünün sağlamlığının etkin bir şekilde gözetlenmesi ve denetlenmesi (prudential regulation) genel kabul görmüş bir gerekliliktir (TÜSİAD, 2002: 54).

3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE DÜZENLEME VE DENETLEMENİN AMACI VE ÖNEMİ

Bankalar, gerçek ve tüzel kişilerde bulunan tasarrufların, kendilerine çekilme sürecine ve kullanılabilir duruma yönlendirilmesine yardımcı olurlar. Yani ekonomik yapılar arasında, kamudan alarak sahip oldukları kredibilite gücüyle finansal aracılık yaparlar.
Halkın tasarruf yatırımlarını toplamak, bu tasarrufları çeşitli bankacılık işlemlerinde değerlendirmek, kredi taleplerinde kullanmak gibi pek çok farklı faaliyeti bünyesinde barındıran ve kamu güvenini gerektiren işlemlerin denetim dışında bırakılamayacağı açıktır. Çünkü bankaların faaliyetine konu olan paralar mevduat kabulü yoluyla elde edilen "halkın parasıdır". Halkın parasının nereye kullanıldığı konusuyla devlet yakından ilgilenir ve bunu denetler. Devletin bu ilgi ve

denetim görevinin aksaması durumunda güveninin korunamaması nedeniyle halk parasını kendi olanaklarıyla saklayacak ve para gün yüzüne çıkmayacaktır. Halkın güven duygusunun kaybolması durumunda ülke ekonomisi çok ciddi olarak etkilenecektir (Çolak, 2003: 55).

Son yıllarda birçok ülkenin bankacılık sektöründeki piyasa serbestleştirmelerine rağmen, bankacılık dünyada halen en fazla düzenlenen sektörlerden birisidir. Her ne kadar bankaların nasıl düzenleneceği konusunda henüz bir fikir birliği oluşmamış ise de; piyasa düzenlemesi, genel olarak piyasa başarısızlıkları ve finansal istikrarın korunması hedeflerine dayandırılmaktadır (Lindquist, 2004:493).

Düzenleyici otoritelerin özellikle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) düzenlemelerinin amacı; bankalarda etkin risk yönetimini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam bir piyasa disiplinini gerçekleştirmiş bir bankacılık sistemi oluşturarak reel ekonomide ve finansal sistemde istikrarı sağlamaktır. Çünkü "finansal krizlerin en önemli etkilerinden biri sistemik krizlere yol açmasıdır. Sistemik kriz ekonominin genişleme dönemlerinde piyasadaki borçluluk oranının, özellikle kısa vadeli arttığı, bankaların düşük kar marjı ile krediler verdiği, fiyatların yükseldiği ve faizlerin arttığı bir ekonomik ortamda bu sebeplerden doğan likidite sıkışıklığının piyasa katılımcılarının ellerindeki aktifleri likit hale getirme çabası sonucunda kredilerin durmasına ve hem mali sektörde panik havasına hem de reel sektörde üretimde azalmaya yol açan bir süreçtir. İşte bu ortamda oluşan panik havası zayıf mali kurumların yanında bilânçosu sağlıklı güçlü mali kuruluşları dahi iflasa sürükleyebilir. Örneğin mevduat sahiplerinin paralarını çekmek için bankalara hücum etmesi sağlam nitelikteki bankaları dahi zorlayabilir. Yani finansal kriz yarattığı bu zincirleme etkiyle etkisini daha çok hissettirir (Alp, 2002: 185)."

Türkiye'de tüm piyasalarda liberal ekonomi kurallarının yerleştirilmesini ve rekabetin artırılmasını hedef alan politikaların yürütülebilmesi; denetim otoriteleri arasında koordinasyonun sağlanması[2]; Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların kamu yönetiminde yer almasını gerektirmektedir ki; ekonomik aktörlere aynı mesafede olabilen, şeffaf-hesap verebilen, yürütmeden bağımsız üst kurullar sistemi geleneksel kamu yönetimi anlayışına tercih edilen radikal politika değişikliklerinin öncüsü olacaktır.

4. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BASEL DÜZENLEMELERİNİN AMACI VE ÖNEMİ

Bankaların gerek finansal sistemdeki ve gerekse ekonomi içindeki önemleri krizlerle ortaya çıkmıştır. Dünya ekonomilerini finansal krizlerden koruyarak ayakta tutabilmek için gerekli olan kurumlardan birisi de, Uluslararası Ödemeler Bankası bünyesinde 1974'ten beri faaliyet gösteren Basel Komitesi'nin yayınladığı standartların ana amacı: Bankaların yaptığı risk alma sanatını, en iyi şekilde uygulamalarını sağlamaktır. Bunun için de BASEL II düzenlemeleri; bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirleyen düzenlemeleri, sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağını, potansiyel risklerin nasıl yönetileceğini, maruz kalınacak risklere yönelik sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği gibi düzenlemeleri içermektedir.

Başlangıçta, denetim sistemindeki farklılığı kapatmak için, uluslararası işbirliği konusu tartışılmıştır. Daha geniş anlamdaki hedef ise, dünya çapında bankacılıkta denetimin kalitesi ve denetimin anlamının iyileştirilmesi olarak belirlenmiştir. Komite, son yıllarda uluslararası riskin artmasıyla birlikte sermaye rasyosunun bozulduğunu da dikkate alarak, özellikle sermaye yeterliliği üzerine de yoğunlaşmıştır. Komite dünyada denetleme yöntemlerini ayrıntılı bir şekilde belirlemeyi hedeflememekte, sadece ortak standartlar veya yaklaşımlar geliştirerek aynı bakış açısını uluslararasında oluşturmayı amaçlamaktadır (Babuşcu, 2005: 187).

BASEL I'de, bankalarca tutulacak asgari sermaye düzeyinin tespitinde sadece kredi riskleri dikkate alınmış, sonrasında 1996 yılında yapılan düzenlemeyle piyasa riskleri de sermaye yeterliliği hesaplamalarına ilave edilmiştir. BASEL II olarak tanımlanan Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nda ise, bozulan risk algılamalarının sermaye yeterliliği hesaplanmalarını daha ileri düzeylere taşıdığını görmekteyiz.

Riske dayalı sermaye oranlarının banka portföy kararlarını; özellikle borç verme işlemlerini nasıl etkileyeceği sorusu 1990 öncesinde bankacılık sektörüyle ilgili araştırma yapanların ilgisini çeken bir konu olmuştur (Montgomery, 2005: 25)

"Bankalar açısından; kredilendirme ve risk yönetimi süreçlerinin geliştirilmesi, risk yönetimlerine ilişkin kararların alınmasında sayısal tekniklerin kullanılması, kredi ve operasyonel riske ilişkin veri tabanlarının geliştirilmesi, kredi derecelendirme kuruluşları tarafından verilen kredi derecelerinin talep edilmesi, kredi pazarlamasında ve kredi riski yönetiminde performansı esas alan bir ücretlendirme sisteminin tesis edilmesi, kredilerin standartlaşması ve orta büyüklükteki krediler için bir piyasa oluşturulması ve kredi türevlerinin gelişmesi için piyasa oluşturulması" hedefleri BASEL II düzenlemelerinin hedefleri arasındadır (Çabukel, 2007: 133).

---

[2] Bankacılık sektöründe önemli bir unsur olan "karşılık ayırma ve kredi sınıflandırması uygulaması arasındaki farklılıklar her zaman denetim otoriteleri arasındaki yetersiz koordinasyondan kaynaklanmamaktadır. Bazen bu farklılıklar farklı gelişmişlik düzeylerindeki mali sistemlerin özel gereksinimlerinin neticesidir. Bu nedenle düzenlemelerin uyumunun sağlanması için risk yönetimi uygulamalarına dayanan kredi sınıflandırması için asgari standartların oluşturulması, fakat bu sağlanırken de ulusal ekonomiler ve hukuki altyapı arasındaki farklılıkların göz ardı edilememesi gerekmemektedir (Sayım, 2006: 69)." Basel Komitesi de ulusal otoritelere farklı uygulamalar konusunda inisiyatif de vermektedir.

BASEL Komitesine göre, yeni BASEL'in olası etkileri şu alanlarda görülebilecektir (Basel, 2002, 336):

1. banka risk yönetimi ve teşvikler üzerinde
2. banka güvenliği
3. kredi mevcudiyetinin korunması
4. makro ekonomik dalgalanmalar
5. sistemik risk
6. bankalar ve ülkeler arasında rekabet etkileri
7. piyasa disiplini

Bu alanlardaki "düzenlemelerin bankalara yansıyacak maliyetleri riski yüksek müşteriler ve işlemler için tutmak zorunda oldukları atıl sermaye miktarının alternatif maliyetine katlanmak zorunda olmalarıdır" (Lindquist, 2004: 494).
BASEL II ile amaçlanan; risk hesaplaması ve yönetimini geliştirerek, risk ve asgari sermaye oranı arasında daha iyi bir bağ kurarak, bankacılara, denetçilere ve diğer piyasa katılımcılarına daha fazla bilgi sunarak bankacılık piyasalarındaki potansiyel aksaklıkların azaltılmasıdır (Bies Schmidt, 2005: 95).

5. BASEL II SÜRECİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE YANSIMALARI

Dışa açılma sürecindeki ekonomik yapıda, Türk Bankacılığı yeniden yapılanmayla birlikte ulusal para ve sermaye sisteminin dış dünya ile bütünleşmesi yolunda da önemli adımları atmıştır. Bunun en önemli göstergesi: Sektörün, uluslararası bankacılık uygulamalarını kendi başına uygulaması yanında, Türk Bankacılığı'nın gelişme potansiyeline yabancı sermayenin yatırım yapmasıdır. Özellikle 2001 krizi sonrasında, sektördeki fiyat düşüklükleri ve BASEL II düzenlemelerine uyum esnekliğiyle sektöre yabancı sermaye girişi hızlanmıştır.
Sektörde kriz sonrasında yabancı sermayenin payının artmasıyla; "yabancı bankaların yurtdışındaki ana ortağının kredi derecesinin daha yüksek olması nedeniyle düşük fonlama maliyetleri; ölçeklerinin büyük olmasının etkisiyle düşük operasyonel maliyetleri; güçlü risk yönetimi ve bilişim sistemleri bulunmaktadır. Yabancı bankaların sahip olduğu bu avantajlar, ulusal sermayeli bankaları rekabet alanında daha da zorlaması beklenmektedir. Bu durum, rekabet ortamına ayak uydurmak bakımından, bankaların risk yönetimi uygulamalarını daha etkin hale getirmeleri ve gelişmiş risk ölçüm ve yönetim modellerini kullanmalarını gerektirmektedir (Çabukel, 2007: 127)."
Türkiye'de finansal sistemde kaynakların yönlendiriciliğinde ticari bankalar önemli bir paya sahiptir. Bu yüzden finansal sistemin önemli kurumlarından olan bankacılık sektörü üzerindeki ekonomik krizlerin etkilerini azaltmak ve/veya ortaya çıkan finansal krizin bankalarla reel ekonomiye olumsuz yansımalarını ortadan kaldırmak için Basel II düzenlemeleri daha da önemli olmaya başlamıştır.

6. BASEL II SÜRECİNİN TÜRK KOBİ'LERİNE OLASI ETKİLERİ

Gittikçe artan küresel rekabet ortamında başarılı olmak için yeniden yapılanma sürecine şimdiden girebilmek açısından Basel II ileride daha zor olacakları belki bugünden alınacak tedbirlerle kolaylaştıracak düzenlemelerden birisidir. Çünkü KOBİ'lerin zayıf yanlarının temelini; mali ve yönetsel yapılarındaki yetersizlikler sonucunda finansman maliyetlerinin -BASEL II'ye hızlı uyum sağlayan rakiplere göre- artacak olması oluşturmaktadır.
Bankalar için hazırlanan BASEL II düzenlemeleriyle ortaya çıkacak finansman maliyet artışları KOBİ'lere yansıtılacaktır. Çünkü bankaların, kredi müşterilerinin her birinin bilânço risklerini, hem de farklı kredi işlemlerinin ölçülen risklerini dikkate alarak sermaye ayırması veya artan risk nedeniyle daha fazla atıl sermaye ayırmak zorunda kalması; bu yüksek sermaye maliyetinin nedeni olan riski yüksek kredi müşterilerine -KOBİ'lere- yüksek faizlerle kredi kullandırımını gündeme getirecektir.
Yüksek faizle kredi kullanmak zorunda olmanın temel nedeni veya eksikliklerinin yansıması olan yetersiz bilânço göstergeleri; bilânço yönetimini iyi yapmanın arkasındaki süreçte nelerin gözden geçirileceğine işaret etmektedir. Bunlar; firmaların kurumsallaşması suretiyle yönetimlerinde profesyonelleşmeye, mali tablolarında daha şeffaf bir yapının sağlanmasına, derecelendirme kuruluşlarından derecelerin temin edilmesi suretiyle risk düzeylerinin tespit edilmesine, BASEL II'ye uygun teminatlandırmanın sağlanmasına ve alternatif finansman yöntemlerinin öğrenilmesi gibi uygulamaları kapsamaktadır.
Mevcut literatür, BASEL II'nin piyasalara çok büyük etkileri olacağından söz etmektedir. Ancak bu sonuçların çok da rasyonel olmayan varsayımlara dayalı olduğu savunulmakta olup gerçekçi varsayımlarla BASEL II'nin olası etkilerinin değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Liebig, 2007: 403).
Bazı çalışmalarda, BASEL etkileri bakımından KOBİ'lerin büyük işletmelere göre daha fazla etkileneceği belirtilmektedir (Dietsch, 2004: 773).
Gelişmiş ülkelerde Basel düzenlemelerinin etkisi olmayacağı konusundaki çalışmalardan özellikle Alman Bankacılığı'na etkisi olmayacağı görüşünün arkasında yatan nedenlerden en önemlileri olarak: Hâlihazırda bu bankaların risk ölçüm tekniklerini kullanarak kredi kullandırdıklarını; aldıkları riskleri ölçebildiklerini; kredi müşterilerinin kayıt dışı faaliyetlerinin yani bilançolara yansımayan faaliyetlerinin olmadığını söyleyebiliriz.

7. ARAŞTIRMANIN AMAÇ KAPSAM VE YÖNTEMİ

BASEL II düzenlemelerinin teoride ileri sürülen olumsuzluklarının, KOBİ'ler için geçerli olup-olmadığını ortaya koymak amacıyla mevcut durumu tanımlayıcı bir araştırma yapabilmek için, Marmara Bölgesi'nde 250 farklı firma ile yüz yüze veya yetkililer olmadığında anket formunun bırakılıp sonrasında tekrar toplanması şeklinde anket yöntemi uygulanmıştır. Yapılan anket formlarının ve geri dönüşü olanların kontrolü sonucunda; BASEL II'deki KOBİ[3] tanımına uyan ve kullanılabilir olan 181 anket formu; SPSS 11 Paket Programı kullanılarak analiz edilmiştir.

8. ARAŞTIRMANIN GENEL SONUÇLARI

8.1. İşletmeleri Tanımlayıcı Bilgiler

Anketimizin ilk bölümünde işletmelere sorduğumuz; faaliyet alanları, ana faaliyet konuları dışında işletme sahibi olup olmadıkları, çalışan sayıları ve defter tutma bakımından hangi statüye sahip oldukları sorularıyla genel yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ankete cevap veren işletmelerin %24,3'ü faaliyet alanları olarak diğer seçeneğini seçmişken; Türkiye'nin klasik istihdam sağlayan faaliyet alanı olarak birinci sırada yer alan dokuma, giyim eşyası sanayi tablo 1'de de görüldüğü gibi %12,2 ile ikinci sırada fakat gruplar içinde Türkiye gerçeğini yansıtarak birinci sırada görülmektedir.

KOBİ'lerin sermaye yetersizliklerinin bir nedeni olarak da görülebilen, farklı farklı alanlarda faaliyet göstermek istemelerinin sonucu; yetersiz sermayenin faaliyet konusu farklı şirketler arasında dağıtılmasıyla öz finansman eksikliğinin gündeme gelmesidir. Fakat işletmelerin ana faaliyet konusu dışında sahip oldukları şirket sayılarını gördüğümüz tablo 2'de ise, ankete katılan işletmelerin % 63,5 gibi yüksek bir oranda olan kısmı tek işletme olarak faaliyetlerini sürdürdükleri yani değişik faaliyet alanlarına girerek güçlerini dağıtmadıkları görülmektedir.

Ankete katılan firmaların % 84'ünün bilanço esasına göre defter tutması da olumlu sayılabilecek göstergelerdendir.

Ankete cevap veren işletmelerde çalışan sayısının tablo 4'te görüldüğü gibi; ikinci grup olan 10-49 kişi arasında %41,4'lük bir oranda olması; Türkiye gerçeğini de yansıtmaktadır.

Tablo 1: İşletmelerin Faaliyet Alanları

	Sıklık	Yüzde
Metal eşya san.	3	1,7
Mermer san.	8	4,4
Kâğıt ürünleri ve basım san.	7	3,9
Deri san.	18	9,9
Demir çelik san.	8	4,4
Makine ve teçhizat san.	11	6,1
Madencilik	5	2,8
İnşaat	8	4,4
Kimyasal ve plastik san. ürünleri	4	2,2
Sağlık	2	1,1
Tarım	1	0,6
Dokuma, giyim eşyası sanayi	22	12,2
Perakende	7	3,9
Turizm	4	2,2
Taşımacılık	6	3,3
Gıda	8	4,4
Hayvancılık	2	1,1
Otomotiv	13	7,2
Diğer	44	24,3
Toplam	181	100,0

Tablo 2: İşletmelerin Ana Faaliyet Konusu Dışında Sahip Oldukları Şirket Sayıları

	Sıklık	Yüzde
Şirket sayısı 0	115	63,5
Şirket sayısı 1	34	18,8
Şirket sayısı 3	13	7,2
Şirket sayısı 4	3	1,7
Şirket sayısı 5	16	8,8
Toplam	181	100,0

Tablo 3: İşletmelerin Defter Tutma Statüsü

	Sıklık	Yüzde
Bilanço esası	152	84,0
İşletme hesabı	29	16,0
Toplam	181	100,0

Tablo 4: Çalışan Sayısı

	Sıklık	Yüzde
1-9	51	28,2
10-49	75	41,4
50-99	15	8,3
100+	40	22,1
Toplam	181	100,0

[3] Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik, KOBİ'leri aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,

b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler,

c) Orta büyüklükteki işletme: İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler (18 Kasım 2005 Tarihli Resmi Gazete, Sayı: 25997).

BASEL II'de ise KOBİ'lere verilen krediler, perakende krediler kapsamına girmektedir. Bir firmaya yapılan kredilendirmenin, perakende kredi sayılabilmesi için aşağıdaki koşullar ileri sürülmektedir:

-Bir firmanın bir bankacılık grubuna olan, nakdi ve / veya gayri nakdi risk toplamı 1 milyon euro'nun altında olmalıdır.

-Ayrıca yıllık satış hasılatı 50 milyon euro'nun altında olan işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir.

8.2. İşletmelerin Finansman Tercihleri Hakkında Bilgiler

Araştırmamızın amaçlarından en önemlisi Basel II düzenlemelerinin, KOBİ'lerin bankalardan olan finansman olanaklarını nasıl etkileyeceğini tespit etmektir.

Türkiye'de, KOBİ'lerin banka kredilerinden aldıkları payların ne kadar olduğu farklı KOBİ tanımları nedeniyle tam olarak bilinmemektedir. Fakat "Türkiye'de işletmelerin çok büyük bir çoğunluğunun KOBİ niteliğinde olması, Türkiye'nin KOBİ'lere kullandırılan krediler konusunda gelişmekte olan bir pazar olması ve kurumsal kredi kartı kullanımının göreceli az olması sebebiyle büyük bir potansiyel içermesi, KOBİ'lere kullandırılan kredilerdeki artışın ilerideki dönemlerde de devam edebileceğine ilişkin güçlü sinyaller vermektedir (BDDK, 2007: s.39)."

2007 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla KOBİ'lere kullandırılan krediler incelendiğinde verilen kredi tutarındaki artışın istikrarlı seyrine devam ettiği görülmektedir. Eylül 2007 itibarıyla söz konusu artış paralelinde KOBİ kredilerinin toplam krediler içindeki payı yükselişine devam ederek %28,4'e ulaşmıştır (BDDK, 2007: s.39).

Finansman imkânları olarak KOBİ'lerin, bankacılık sektöründen aldıkları kredilerin miktarı, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında düşüktür. Bankacılık sektörünün toplam plasmanlarından KOBİ'lerin aldıkları payın düşük olması nedeniyle; Basel II düzenlemeleri onları olumsuz etkilemeyecek denebilir. Fakat şiddetlenen rekabet ortamında gerekli olan yeniden yapılanmanın gerektirdiği finansmanının sağlanabilmesi, kaldıraç etkisinden yararlanılabilmesi için gerekli olan alternatif finansman kaynaklarına KOBİ'ler sahip değillerdir.

Türkiye'de KOBİ'lere yönelik kredi garantisi, risk sermayesi, yatırım ortaklığı, gayri menkul yatırım ortaklığı, KOBİ finans şirketleri, KOBİ'lere yönelik faktoring ve leasing şirketleri, KOBİ'lerin menkul kıymet piyasalarından yararlanmasını sağlayan KOBİ borsası gibi bazı finansman kurumları ya çok sembolik düzeyde gerçekleşmiş ya da kavramsal düzeyde kalmıştır (DPT, 2004: 38).

Bu alternatifsizlik: Marmara Bölgesi'nde ankete katılan işletmelerin, finansman sorununu çözüm yöntemlerinde de banka kredilerinin payının tablo 5'te görüldüğü gibi %48 ile birinci sırada olmasıyla teyit edilmektedir.

Tablo 5: İşletmelerin Finansman Sorununu Çözüm Yöntemleri

	Sıklık	Yüzde
Ortaklardan borç alarak	49	27,1
Satıcılara borçlar	21	11,6
Leasing	8	4,4
Murabaha	4	2,2
Banka kredileri	87	48,0
Faktoring	1	0,6
Diğer	11	6,1
Toplam	181	100,0

Tablo 6: Kredi İlişkisinde Bulunulan Banka Sayısı

	Sıklık	Yüzde
Banka sayısı 0	32	17,7
Banka sayısı 1	31	17,1
Banka sayısı 2	37	20,4
Banka sayısı 3	28	15,5
Banka sayısı 4	53	29,3
Toplam	181	100,0

KOBİ'lerin sayısal üstünlüğüne, ekonomideki önemine karşın[4] bankacılık sektörü kredilerinden aldıkları payların düşük olması olumsuzluklarına rağmen, işletmelerin kredi ilişkisinde bulundukları, çalıştıkları banka sayısını artırmaya önem verdikleri tablo 6'da görülmektedir. Bu durum, özellikle yaşanan 2001 krizi sonrası çalışacak banka bulamayan KOBİ'leri tecrübe sahibi yapmıştır. Ankete katılan işletmelerin %29,3'nün dört banka ile kredi ilişkisinde olması hem işletmeleri, hem de bankaları olumlu etkileyecektir. İşletmelere kredi limitleri konusunda alternatifler yarattığı gibi; bankalara da müşterilerinin tek bankası olmadıkları için aldıkları kredi riskini dağıtmaktadırlar.

KOBİ'lerin finansman sorununu çözüm aracı olarak bankacılık kredilerini kullanmalarına ve BBDK raporunda da belirtildiği gibi paylarını gittikçe artırması beklentilerine rağmen sorun, BASEL II ile birlikte gündeme gelen; bankaların kredi kullandırım koşullarını; geleneksel kredi ilişkilerini değiştirmesiyle olabilecektir.

BASEL II kriterleri, KOBİ'lerin bankalardan kullanacakları kredilerin miktarını, teminatlandırılmasını ve fiyatlandırılmasını etkileyecektir. Çünkü bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma sürecinin ve denetim sürecinin sıkılaşmasıyla artan risk algılamasının fiyatlara ve ayrılması gereken asgari sermayeye[12] yansıtılması sonuçta Türk KOBİ'lerini olumsuz etkileyebilecektir.

---

[4] Türkiye ekonomisinde KOBİ'ler; "tüm işletmelerin yüzde 99,8'ini, toplam istihdamın yüzde 76,7'sini ve toplam katma değerin yüzde 26,5'ini" oluşturarak ekonomideki önemlerini göstermektedir (DPT, 2004: 7).

[12] BDDK, hedef sermaye yeterliliğini yüzde 12 olarak tespit etti. Yasal açıdan, bankalarda asgari sermaye yeterliliği oranı, toplam öz kaynakların risklerine göre ağırlık verilmiş toplam varlıklara oranı, yüzde 8'dir. Artık bu oranın tüm bankalar için yüzde 12 olması hedeflenmektedir.

Özellikle önümüzdeki dönemde bilançoları şeffaf olmayan, derecelendirme[5] notu bulunmayan şirketlerin bankacılık sektöründen kredi kullanırken, daha likit teminatları ve/veya konut ipoteği gibi sağlam teminatları finans kesimine vermeleri gerekecektir.
BASEL II kapsamında kabul edilmesi öngörülen teminatlar aşağıda belirtilmiş olup, gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri teminat kapsamına alınmamış olduğunu yani risk azaltıcı faktör olarak kabul edilmediğini görüyoruz[6] (Bkz.: Uz ve diğerleri, 2005: 26-27). İpoteklerin kullanımı konusunda da kısıtlamalar getirilmektedir. Fakat, tablo 7'de görüldüğü gibi; ankete katılan, kredi kullandığını ifade eden 168 işletmenin, bu teminat çeşitlerinden müşteri çek ve senetleri %30,4 ile birinci sırada; şahsi-ortak kefaleti %19 ile ikinci sırada; taşınmaz mal ipoteği ise %17,9 ile üçüncü sırada; alınan kredilere teminat olarak verilen varlıklardan ilk sıraları almaktadır.
BASEL II'ye geçiş süreci ile birlikte kredi kullandırım oranının daha da düşme olasılığı vardır ve bu olası konjonktürel bir etki doğurabilir. Bu nedenle bu süreç içerisinde konjonktürel bir etkinin doğmaması için ekonominin canlanma döneminde olması gerekmektedir (Başar, 2007:98). Fakat işletmeler, ekonominin ve işlerinin iyi gittiği dönemlerde bu tür yeniden yapılandırma uygulamalarını gündemlerine almamakta; kriz dönemlerinde ise geç kalmış olduklarından sonuç başarısızlık olmaktadır.
BASEL II ile birlikte bazı maliyet kalemlerinde artış beklenmesine karşın, bankacılık sektörünün plase ettiği fon miktarı ve bunun içerisinde kredilerin payı, bankaların bilanço büyütme kapasiteleri ve farklı yatırım alanlarındaki karlılıkları ile de yakından ilişkili olacaktır. Bu anlamda, kar marjlarının daraldığı bir ortamda KOBİ kredilerinin bankalar için oldukça karlı bir plasman alanı olarak görülmesi de mümkündür (Yılmaz-Küçükçolak, 2006:54).

Tablo 7: Banka Kredileri İçin Verilen Teminat Varlıklarının Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Müşteri çek ve senetleri	51	30,4
Şahsi-ortak kefaleti	32	19,0
Grup şirketi kefaleti	5	3,0
Taşınmaz mal ipoteği	30	17,9
Taşıt rehini	3	1,8
İşletme rehini	5	3,0
Nakit mevduat karşılığı	19	11,3
Devlet içi borçlanma senedi	1	0,6
Hisse senedi	3	1,8
İhracat akreditifi karşılığı	9	5,4
Diğer	10	6,0
Toplam	168	100,0

8.3. İşletmelerin Bankacılık Hizmetlerinde ve Dağıtım Kanallarında Tercihleri

KOBİ'lerin finansal işlemlerinde aracı olarak bankacılığı; para transferi işlemlerinde %50,8 oranla birinci sırada, kredi işlemlerinde %16,6'lık payla ikinci ve çek/senet tahsilâtında %14,9 ile üçüncü sıra ağırlıkta kullanmaktadırlar (Tablo:8). Bu hizmetleri birinci sırada banka şubesine giderek ve ikinci sırada internet bankacılığı kanalını kullanarak almaktadırlar (Tablo:9). KOBİ'lerin tüm işlemlerini finansal sistem üzerinden, kayıt altında yapmaları; onların kayıt dışı faaliyetlerini azaltmalarına ve bilançoya yansıyan değerlendirme parametrelerinin artmasıyla; derecelendirme notlarının da yükselmelerine destek sağlayacaktır.

[5] Risk, ölçülebilmesi, karşılaştırılabilmesi ve bir gösterge olabilmesi açısından sayısallaştırılmalıdır. Ölçebiliyorsan, kontrol edebilirsin ve sahip olabilirsin. Bunun için yapılan sayısallaştırma işlemi derecelendirmedir. "Derecelendirme esas olarak yatırım risklerinin karşılaştırılmasını kolaylaştırmaktadır. Verilen dereceler yardımıyla yapılan sıralama, piyasada şeffaflığın sağlanması ve sağlıklı bir yapılanmanın oluşumu açısından adeta katalizatör rolü oynamaktadır. Bu yönüyle derecelendirme yatırım ve finansman sürecinin optimizasyonunu sağlamakta, piyasaların etkin bir şekilde işlemesine katkıda bulunmaktadır (Boyacıoğlu, 2005:235)".

[6] Nakit para, Altın, Ana endeksteki hisse senetleri, Mevduat veya mevduat sertifikası, Yatırım fonları, Borçlanma senetleri – (ratingine göre), Borçlanma senetleri – (rating yoksa, likit ve bankalarca çıkartılmış), Ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler, Ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri de barındıran fonlar.

Tablo 8: İşletmelerin Aldıkları Bankacılık Hizmetlerinde En Çok Kullandıkları İşlemler

	Sıklık	Yüzde
Para transferi	92	50,8
Kredi işlemleri	30	16,6
Doğrudan tahsilât sistemi	3	1,7
Üye işyeri hizmetleri	1	0,6
Fatura/vergi ödemeleri	12	6,6
Maaş ödemeleri	3	1,7
Sigorta	6	3,3
Factoring	1	0,6
Leasing	2	1,1
Yatırım İşlemleri	3	1,7
Çek/senet tahsilatı	27	14,9
Diğer	1	0,6
Toplam	181	100,0

Tablo 9: İşletmelerin Bankacılık Hizmetlerini Aldıkları Kanallar

	Sıklık	Yüzde
Şubeye giderek	84	46,4
İnternet bankacılığı	75	41,4
Telefon bankacılığı	12	6,6
Atm ile	7	3,9
Diğer	3	1,7
Toplam	181	100,0

8.4. İşletmelerin Mali Tablolarının Denetim Sürecine ve İlişkide Olduğu Kişilere Bakışı

Basel II düzenlemelerinin önemli bir etkisi de şirket faaliyetlerinin dış denetime açılması zorunluluğudur. Çünkü bankaların kredi kayıpları; hem sistemik riskle, hem de ödünç veren-alan ilişkisindeki asimetrik bilgiden kaynaklanabilir.

Kredi müşterilerinin yarattıkları asimetrik bilginin önlenmesi için yapılacak istihbarat çalışmalarının maliyetlerinin yüksekliği ve riski yüksek müşteri veya işlemler nedeniyle tutulmak zorunda kalınan atıl sermayenin alternatif maliyetinin yüksek olması nedeniyle bankalar; bunu müşterilerine faiz oranlarının yükseltilmesi şeklinde yansıtacaklardır.

BASEL II ile birlikte KOBİ'lerin kredi imkânlarına avantajlı faiz oranları ile erişebilmesi için önem arz eden konuların başında derecelendirme gereklerinin sağlanması gelmektedir. Bu çerçevede, KOBİ'lerin iyi bir derecelendirme notuna sahip olmaları için ilk aşamada kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmesi ve uygulanması, kayıt dışı faaliyetlerin bulunmaması, başta özkaynak seviyesi olmak üzere güçlü bir mali yapıya sahip olma, KOBİ'lerin faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldıkları riskleri yönetebilme kabiliyeti, bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları ve bankalarca talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilme yetenekleri ön plana çıkacaktır (Yüksel, 2005: 37).

Ankete katılan işletmelerin bu konulardaki görüşlerini almaya çalıştığımız sorulardan, %65 oran ile mali tabloların dış denetime tabi olmasının gerekli görülmesi olumludur. Fakat halen bunun önemini bilmeyen ve gerekmez diyen işletmelerin de mevcut olması onlar ve kayıt dışı ekonomi ile mücadele adına düşündürücüdür (Tablo 10).

Mali tabloların dış denetinin %45,3 ile, şirketin gelecekteki risklerini kontrol edebilmek için gerekli görülmesi bilinçlenme konusunda genel ve olumlu bir bakış olduğunu göstermektedir (Tablo 11).

İşletmelerin en çok güvendiği kişi veya kurumlar arasında, birinci sırada muhasebecilerin ve ikinci sırada bankaların olması onlardan aldıkları hizmetler konusunda memnuniyeti göstermekte diyebiliriz. Fakat bağlı oldukları meslek kuruluşlarının dördüncü sırada olmasıyla; bu kuruluşların yönlendirme, bilgilendirme konusunda yetersiz veya dikkate alınmadıklarını söyleyebiliriz (Tablo 12).

Türkiye ekonomisinin önemli bir sorunu olan kayıt dışı ekonominin önlenmesi konusundaki çalışmalara karşı da tam bir güven bulunmamaktadır. Özellikle 8.000,-YTL ve üzeri alış-veriş işlemlerine ait ödemelerin bankalardan yapılmasının haksız rekabeti önleme etkisini %36,5 orandaki bir katılımcının olumlu görmesi; diğerlerinin ise kayıt dışılığa karşı dirençleri gördüğünü veya olduğunu ifade etmektedir. Piyasada ödemelerin parçalanarak veya nakit şekilde yapılması şeklindeki alternatiflerin tercih edilmesinin önlenmesi artan ve çapraz yapılacak denetimlerle mümkün olabilecektir (Tablo 13).

Tablo 10: Mali Tabloların Dış Denetime Tabi Olması Gerekli midir?

	Sıklık	Yüzde
Evet gereklidir	119	65,7
Hayır, gerekli değildir	39	21,5
Bilgimiz yok	23	12,8
Toplam	181	100,0

Tablo 11: Mali Tabloların Dış Denetimi Niçin Gereklidir?

	Sıklık	Yüzde
Ortaklara hesap verebilmek için	30	16,6
Az vergi ödemek için	6	3,3
Kredi alabilmek için	21	11,6
Yasal zorunluluk gereği	38	21,0
Şirketin gelecekteki risklerini kontrol edebilmek için	82	45,3
Diğer	4	2,2
Toplam	181	100,0

Tablo 12: İşletmelerin En Çok Güvendiği Kişi veya Kurumlar

	Sıklık	Yüzde
Bankalar	55	30,4
Muhasebeci	65	35,9
Siyasetçi	3	1,7
Vergi dairesi	40	22,1
Bağlı olduğunuz meslek kuruluşları	12	6,6
Diğer	6	3,3
Toplam	181	100,0

Tablo 13: 8.000,-YTL ve Üzeri Alış-Veriş İşlemlerine Ait Ödemelerin Bankalardan Yapılmasının Haksız Rekabeti Önleme Etkisi

	Sıklık	Yüzde
Evet olacaktır	66	36,5
Hayır olmayacaktır	47	26,0
Kısmen olacaktır	66	36,5
Diğer	2	1,0
Toplam	181	100,0

9. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Uluslararası ve ulusal finansal sistemin etkinliğinin artırılması, reel ekonomiye olumsuz etkilerinin önlenmesi amacıyla hazırlanmış BASEL II; Türkiye ekonomisindeki önemi nedeniyle, KOBİ'leri de etkileyecektir. Çünkü bankaların risk yönetim sürecini, geleneksel kredi ilişkisini değiştirecek daha bilimsel yöntemler kullanmaları, uygulamaları; işin başında özellikle kredi risklerini kontrol edebilmek için müşterilerini daha sıkı kontrol edebilme şeklinde KOBİ'lere de yansıtılacaktır.

Bankalar, BASEL II sürecini ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecini referans alan BDDK'nın emrettiklerine göre; ya verdikleri kredilerin artan risklerine göre atıl sermaye ayıracaklardır ki, bu da karlılığı olumsuz etkileyecektir; ya da riski düşük müşterilerle çalışmak isteyeceklerdir ki, bu da bu işletmeleri olumsuz etkileyecektir.

Bu sürece hazırlık için; anketimize katılan işletmelerin de genel sorunlarını yukarıda tespit ettikten sonra; KOBİ'lerin, yaptıkları işin sonunu – geleceğini görerek; olumlu sonuçlara ulaşmak için bazı maliyetlere şimdiden katlanmayı göze alarak geleceği inşa etmek için; iş bittikten sonra keşke yapmasaydım diye sızlanmamak için tüm işletmelerin yapması gerekenleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- Kurumsal yönetişim ilkelerinin uygulanması, işletme faaliyetlerinin her alanına yansıtılması ki bu yaklaşımı diğer çözümleri de kolaylaştıracaktır.
- KOBİ'lerin ölçek ekonomilerinden yararlanabilmesi için; öz sermayelerinin yetersiz olması sorununu çözmeleri gerekir. Hatta aynı faaliyet kolunda veya tamamlayıcı faaliyetlerde birleşmelere gitmeleri sonucunda; sermayenin güçlendirilmesiyle sağlanacak olan gerek rekabet gücü ve gerekse derecelendirme notlarının yükselmesinin; kredi faiz oranlarına da yansıyacağının farkına varılarak küçük olsun benim olsun felsefesinden uzaklaşılmalıdır.
- Türkiye'de kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin üzerine gidilmesi çalışmaları için vergi idarelerinin başlatmış olduğu sıkı denetim yakın gelecekte daha da sıklaşacaktır. Çünkü vergi daireleri, bilgi teknolojilerini kullanarak oluşturduğu sorgulama veri altyapısı sayesinde; çapraz denetimlerle kayıt dışı faaliyetleri azaltma konusunda ısrarlıdır. Denetimlerin artması ve sorgulamanın kolaylaşmasıyla vergi kaçırmanın alternatif maliyetinin yükselmesi kayıt dışı çalışan işletmelerin geleceğini olumsuz etkileyecektir. Böyle bir riskin alınmadan kayıt dışı ekonominin kayıt içine alınması faaliyetleri, muhasebe bilgi sisteminin üreteceği raporlara olumlu yapacağından; bankaların firmalara sağlayacağı avantajlarla kısa dönemdeki kayıplar uzun dönemde telafi edilerek kazanç ve rekabet gücü sağlanacaktır.
- Rakiplerin faaliyetlerini kayıt altına alması konusundaki çalışmaları gibi, sektördeki eğilimin takip edilmesini gerektiren araştırmaları yapabilecek, her türlü riskin dikkate alınmasını sağlayan bir sistemin kurulması, işletilmesi gibi

faaliyetler için kalifiye personel istihdamı önemlidir. Bu yaklaşım da kısa dönemde maliyet unsuru olarak görülebilir. Fakat BASEL II'ye şimdiden hazır olmak için bu gereklidir. Çünkü Basel II ile birlikte hem bankalar hem dış derecelendirme kuruluşları, KOBİ'lerin derecelendirilmesinde niteliksel faktörleri de (entelektüel sermaye, imaj, etik değerler verilen önem, sektördeki-pazardaki pay, yönetim-denetim kurulu yapısı gibi) sayısallaştırarak derecelendirme notlarını ilan edeceklerdir.

- KOBİ'lerin iş disiplinlerini, risk yönetim kıstaslarını, mali yönetim ölçütlerini kısaca çalışma şekillerini klasik anlayışla sürdüremeyecekleri gerçeği artan rekabetle de ortadadır. Yeni döneme hazır olanlar için avantaj sağlayacak en önemli faktör; özellikle yetersiz sermaye ile çalışan işletmelerin dış kaynak ihtiyacını daha düşük faizle kullanmaları; BASEL II'ye uyumda başarı gösteremeyenler aleyhine, onların lehine olacaktır.

KAYNAKLAR

Alp, Ali, (2002), Uluslararası Mali Piyasalardaki Gelişmeler ve Türkiye, Ankara, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası.

Babuşcu, Şenol (2005), Basel I Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, Ankara, Akademi Consulting&Training Yayınları.

Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework , http://www.bis.org/publ/bcbs118.htm, (erişim Tarihi: 29.01.2008)

BASEL(2002), "Basel II: A First Assessment", Bank for International Settlements, May:17-18

Başar, Mehmet (2007), BASEL II Düzenlemeleri ve KOBİ'ler, Eskişehir, T.C.Anadolu Üniversitesi Yayınları, No.1726, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları; No.196.

BDDK (2007), Finansal Piyasalar Raporu, Eylül 2007, http://www.bddk.org.tr/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/4179fpreylul_internet_271136.pdf / (erişim tarihi:26.03.2008)

Bies Schmidt, Susan (2005), Finansal İstikrar ve BASEL II'nin Etkileri Konferansı, İstanbul, Düzenleyen: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 16-18 Mayıs 2005.

Boyacıoğlu, Melek Acar (2005), Bankalarda Derecelendirme (Rating) ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Ampirik Bir Çalışma (Doktora Tezi), İstanbul, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Ünal Aysal Tez Değerlendirme Yarışması 2005/2.

Çabukel, Rıdvan (2007), Bankaların Kurumsal Kredileri Açısından Kredi Riski Yönetimi ve Basel-II Uygulaması, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No: 250

Çolak, Nusret İlker (2003), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve ABD Örneği, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Dietsch, Michel - Petey, Joel (2004), "Should SME Exposures be Treated as Retail or Corporate Exposures? A Comparative Analiysis of Default Probabilites and Asset Corelations in French and German SMEs", Journal of Banking and Finance, 28, pp:773-788.

DPT (2004), Kobi Stratejisi ve Eylem Planı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, , http://ekutup.dpt.gov.tr/esnaf/kobi/strateji.pdf, (erişim tarihi: 29.03.2008)

Goldstein, Morris ve Turner, Philip (1999), Çeviri ve Sunuş Ali İhsan KARACAN, Yükselen Ekonomilerde Bankacılık Krizleri Kökenler ve Politika Seçenekleri, İstanbul, Dünya Yayınları Başvuru Dizisi:9.

History of the Basel Committee and its Membership, http://www.bis.org/bcbs/history.htm, (erişim Tarihi: 29.01.2008)

Liebig, Thilo – Porath, Daniel – Weder, Beatrice – Wedow, Michael (2007), "BASEL II and Bank Lending to Emerging Markets: Evidence from the German Banking Sector", Journal of Banking&Finance (31), pp: 401-418.

Lindquist, Kjersti-Gro (2004), "Banks' Buffer Capital: How Important is Risk", Journal of International Money and Finance (23), pp.493–513.

Montgomery, Heather (2005), "The Effects of the BASEL Accord on Bank Porfolios in Japon", J. Japanese Int. Economies (19), pp. 24-36

Önder, Türkan (2001), Batan Bankalar, Bağımsız Denetim ve Meslek Ahlakı, İstanbul, Beta Yayınları.

Sayım, Ferhat (2006), Bankalarda Kredi Karşılıkları Sistemi ve Vergisel İncelemesi, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No:244,

TUSİAD(2002), Bağımsız Düzenleyici Kurumlar ve Türkiye Uygulaması, İstanbul, 2002, Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri A.Ş. TÜSİAD-T/2002-12/49.

Uludağ, İlhan, Arıcan, Erişah(1999), Finansal Hizmetler Ekonomisi: Piyasalar, Kurumlar, Araçlar, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım,.

UZ, Reha ve diğerleri (2005), Risk Yönetimi ve BASEL II'nin KOBİ'lere Etkileri, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:238.

Yılmaz, Mustafa Kemal, Küçükçolak, Ali, (2006), "BASEL II Uygulamalarının KOBİ'lere Etkileri ve İMKB Şirketlerinin Bu Açıdan Değerlendirilmesi", Finans – Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi (507), ss:39-59.

Yüksel, Ayhan, (2005), BASEL-II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, BDDK AraştırmaRaporları: 2005/4.

18 Kasım 2005 Tarihli Resmi Gazete, Sayı: 25997.

BURSA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN KOBİ'LERİN BASEL II'YE GEÇİŞ SÜRECİNDE YAŞAYABİLECEKLERİ ZORLUKLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Hatice Biçen Yılmaz, Uludağ Üniversitesi
Emel Selimoğlu, Uludağ Üniversitesi

ÖZET

Basel II bankacılık sektöründe risk yönetimini ve piyasa disiplinini geliştirmek, aynı zamanda da sermaye yeterliliği unsurlarının etkinliğini artırarak daha verimli bir bankacılık sistemi yapılandırmak, finansal istikrara katkıda bulunmak amacıyla oluşturulan standartlar bütünüdür. Basel II bankacılık ve finans sistemi üzerinde değişiklikleri öngörmekle birlikte, bankalardan kredi kullanacak olan firmaları, özellikle de KOBİ niteliğindeki işletmeleri etkilemektedir. Basel II standartları ile kullanılacak kredinin miktarı, vadesi, faiz oranı ve teminatları geleneksel yöntemin dışında, risk odaklı kredilendirme yöntemiyle belirlenecektir. Basel II'de risk bazlı kredi fiyatlamasının temel alınması nedeniyle, firmaların kredi riskini azaltacak uygun teminatları oluşturması, öz kaynaklarını güçlendirmesi, kurumsal yönetim ve risk yönetim anlayışlarının yerleşmesi, kayıt dışılık önlenerek, şeffaf ve doğru raporlama sistemi oluşturulması gerekmektedir. Yapılacak anket çalışması ile Bursa ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin Basel II standartlarına geçiş süreci içerisinde karşılaşabilecekleri zorluklar tespit edilerek, bu zorlukları aşabilmek için izleyebilecekleri yolun neler olması gerektiği ile ilgili çözüm önerileri hakkında bilgiler sunulacaktır.

ANAHTAR KELIMELER: Basel II, KOBİ, krediler

1. GİRİŞ

Basel II; bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak Uluslarası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) tarafından yayımlanan standartlar bütünüdür. Bu standartlar ile bankacılık alanında risk yönetimi, piyasa disiplinini geliştirmek ve sermaye yeterliliğinin etkinliğini arttırarak finansal dalgalanmaların oluşmasını engellemek amaçlanmıştır. Ülkemizde 2008 yılında uygulamaya geçmesi beklenirken özellikle KOBİ niteliğindeki firmaların henüz Basel II kriterlerine yeterince hazır olmadıkları görüşüyle 2009 yılının başına kalmıştır.

Basel II;

- Bankaları
- Bankalardan kredi kullanacak müşterileri
- Derecelendirme kuruluşlarını
- Düzenleyici otoriteleri
- Genel makro ekonomik eğilimleri doğrudan etkileyecektir.

Basel II finansal sistemde sağlamlığın ve güvenliğin oluşumunu hedefleyerek. bankaların sermaye yeterliği düzenlemeleridir. Basel II'de sermaye yükümlülüğü hesaplamaları iki temel bileşenden oluşmaktadır. İlk bileşen sadece kredinin türü ve borçlunun kredi değerliliği ve diğer özellikler dikkate alınarak yapılan hesaplamalardır. Diğer bileşen ise krediler için alınan teminat garanti gibi risk azaltım araçlarının etkisinin dikkate alındığı kısımdır. Basel II ile bankaların risk ölçüm ve yönetim kapasitelerinin artmasını ve böylelikle daha sağlam ve etkin bir bankacılık sistemine sahip olunması amaçlanmaktadır. Basel II ile birlikte finans sektöründe çok önemli bir değişim süreci başlamıştır. Bankaların bir kısmı Basel II kriterlerine uyum çalışmalarını hızlandırarak sürdürmektedir, bir çoğu da bu süreci tamamlayarak, Basel II kriterlerine hazırdır. Basel II kriterleri bankalar kadar bankalardan kredi kullanacak reel sektörü de yakından ilgilendirmektedir. Basel II kriterleri sonrasında bankalardan kredi kullanacak firmalar kredi derecelendirme notuna, kullanacakları kredinin vadesine, para birimine, teminatlarına göre kredilerin maliyetlerine katlanmak zorunda kalacaktır. Farklı firmalar benzer krediler için farklı faiz oranlarında kredi kullanabileceklerdir. Bu yüzden bankalardan kredi kullanacak firmalar Basel II kriterlerini öğrenip, gerekli hazırlıkları yapmalıdır.

Bu çalışmada Basel'nin reel sektöre özellikle KOBİ'lere etkileri tartışılacak ve KOBİ'lerin bu geçiş sürecini sancısız geçirebilmesi için çözüm önerileri sunulacaktır.

2. BASEL II'NİN TEMEL PRENSİPLERİ

Basel II'nin temel prensipleri; minimum sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi, piyasa disiplinidir. Sermaye yeterliliğinin denetimi prensibi ile denetim otoritelerinin bankaların risk yönetimlerini denetlemesidir. Bu süreçte bankanın iç kontrol sistemi, yönetsel yapısı ve kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından denetiminin de yapılması ve bu alanlarda güçlendirici önlemlerin alınması amaçlanmaktadır*(Aras,G, 2007).*

Piyasa disiplini prensibinde, bankalar gerekli tüm bilgileri zamanında ve şeffaf bir biçimde açıklamakla yükümlü olacak, böylece piyasa katılımcılarının değerlendirmeleri anlam kazanacaktır. Bu tür bilgiler, en azından bankanın finansal durumu ve performansı, iş faaliyetleri, risk profili ve risk yönetimi faaliyetleri konusunda niceliksel ve

niteliksel detayları içermelidir. Piyasa disiplini sürecinin sağlanması, diğer prensiplerde olduğu gibi gözetim ve denetim otoritelerinin sorumluluğunda olacaktır(*http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi58/Halkbank.pdf ,s,5)..*
Minimum sermaye yeterliliği ile, bankaların maruz kaldıkları piyasa, kredi ve operasyonel riskleri için minimum **% 8** oranında sermaye tutmaları gerektiği öngörülmüştür.

Sermaye Yeterlilik Rasyosu: $\frac{\text{Sermaye}}{\text{Risk ağırlıklı aktifler, Gayrinakdi Krediler ve Yükümlülükler}} \geq 8$

Risk ağırlıklı aktifleri belirleyen; kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risktir.
Kredi Riski: Bankaların kısa ve orta vadede verdikleri kredilerin ya hiç ödenmemesi ya da zamanında ödenememesi sonucunda bankanın uğrayacağı zarar.
Piyasa Riski: Finansal piyasaların faiz oranları ve döviz kurlarında değişmeler sonucunda bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riski.
Operasyonel Risk: Bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler, insanlar ve sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riski. Operasyonel riskler; personel riski, teknolojik riskler, organizasyon riski, yasal riskler ve dış risklerden oluşmaktadır.
Basel II'de de Basel I'de olduğu gibi asgari sermaye yeterlilik oranı %8 olarak saptanmış ve Basel I'de yer almayan operasyonel risk de dâhil edilmiştir.

3.KOBİ'LERİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE FİNANSMAN SORUNLARI

KOBİ'ler büyük holdingler ve kuruluşlardan bağımsız olarak çalışan, bulunduğu sektörü tek başına yönlendiremeyen kuruluşlardır. KOBİ'ler ülke ekonomileri içinde önemli bir paya sahiptir. Ekonomik canlanma, yapısal değişim ve teknolojik yeniliklere uyum konusunda önemli rolleri bulunmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gerek sayıları, gerek sanayi üretimindeki payları ve gerekse milli gelire katkıları bakımından ülke ekonomilerinde önemli bir yer tutmaktadır. KOBİ'lerin ekonomik ve toplumsal kalkınmadaki önemli rolleri; ekonomiye dinamizm kazandırma, istihdam sağlama ve yeni iş imkanı yaratma, esneklik ve yenilikleri teşvik etme, bölgesel kalkınmayı hızlandırma, olarak sıralanabilir(*http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDocs/OAK-T4.pdf*)
Ülkemizde KOBİ'lerin tüm işletmeler içerisindeki payı % 99,8; istihdam içindeki payı ise %76,7 civarındadır. Toplam krediler içerisinde aldıkları pay % 5-10, yaratılan katma değer içindeki payı ise % 36 oranında kalmaktadır.
KOBİ'ler; tahsilâtta karşılaşılan güçlüklere bağlı nakit sıkıntısını giderebilmek, işletme sermayesi ihtiyacını karşılamak, teknolojik yeniliklere ayak uydurabilmek ve yeni yatırımlar yapabilmek için finansman kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır.
Türkiye'deki yapılan çalışmaların büyük çoğunda, küçük ve orta boy ölçekli işletmelerin sorunları arasında finansal sorunlar birinci sırayı almaktadır. Finansal sorunlar işletmelerin kuruluş aşamasında öz sermaye yetersizliği olarak başlamakta ve uygun dış kaynak bulmada karşılaşılan sorunlar, yetersiz ve maliyeti yüksek krediler, enflasyon, döviz kuru ve diğer etmenlerle devam ederek KOBİ'leri olumsuz yönde etkilemekte, işletmenin verimlilik ve rekabetini güçleştirmektedir. KOBİ'lerin finansman sorunlarının temeline bakıldığında ise kredi yolu ile finansmandaki sorunlarının önemli yer tuttuğu görülmektedir. (*http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDocs/OAK-T4.pdf*)
KOBİ'lerin yaratıcılık, büyüme ve varlıklarını devam ettirmede en önemli sorunlardan biri finansmandır. Kaynak sorunu KOBİ'lerin piyasa paylarını korumada ve dışa açılmada en büyük sıkıntılarıdır. Pek çok ülkede, KOBİ'ler finansman sorununun aşılmasında: ya borçlanma ya da sermaye artırımı yoluna gitmektedirler(*Küçükçolak, 1998*). Eski ortakların sermaye katılımındaki payları yeterli olmadığı durumlarda, yeni ortaklar alınarak sermaye güçlendirilmelidir.
İşletmeye yeni ortak alınması Sermaye Piyasası aracılığı ile de olabilir. Ancak KOBİ niteliğindeki işletmeler yeterince tanınmadıkları ve asgari kotasyon şartlarını yerine getiremedikleri için Sermaye Piyasası aracılığı ile hisse senedi ihraç etmekten kaçınmaktadırlar. Yine işletmeler uzun vadeli fon ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sermaye piyasası aracılığı ile tahvil-finansman bonosu da ihraç edebilirler. Fakat son yıllarda ülkemizde devlet iç borçlanma senetlerinin yüksek faiz oranlarıyla çok yaygın olarak dolaşımda olması KOBİ'lerin çıkartacağı tahvil-finansman bonosuna talebi engelleyeceğinden bu tür finansman kaynaklarından da yararlanamamaktadırlar.
KOBİ'ler banka kredilerinden yeterince yararlanamamaktadır. KOBİ'lerin toplam banka kredileri kullanma oranlarının düşük kalmasının nedeni, reel faiz oranlarının yüksek olması, büyük ölçekli işletmeler gibi kredi maliyetlerini ürettikleri malın fiyatına tamamen yansıtıp satış miktarını arttıramamış olmalarıdır. Ayrıca bankaların risklerini güvence altına almak için istedikleri teminatları KOBİ'ler vermekte zorlanmaktadır. KOBİ'lerin kayıt dışı bilançolarından dolayı yeterli özsermaye ve aktif büyüklüğe sahip olmamaları nedeniyle, bankalar kredi vermekte tereddüt etmektedirler(*Yılmaz,2006).*
KOBİ'ler sabit kıymet yatırımlarını uzun vadeli kaynaklar yerine daha çok özkaynak, satıcı kredileri ve kısa vadeli banka kredi ile karşılamaya çalışmaktadır. KOBİ'ler özsermayelerinin yetersiz kaldığı durumlarda sabit kıymet

yatırımlarını uzun vadeli kaynaklar yerine kısa vadeli banka kredileri ile gidermeye çalışmaları sonucunda, daha üretim aşamasına gelmeden kredilerin geri ödeme sürelerinin gelmesi ile finansal sorunlar yaşayabilmektedirler. Yurt dışından finansman gibi alternatif finansman araçlarına erişimleri oldukça sınırlıdır. Bu nedenle KOBİ'ler ya kredi almaktan çekinmekte yâda yeni yatırımlara girmekten kaçınmaktadırlar. Yeni yatırımlara girilmemesi istihdamın artmasını engelleyerek ülke ekonomisinin kalkınmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca KOBİ niteliğindeki firmalar genellikle aile şirketi olduklarından kurumsal yönetim eksikliği bulunmaktadır. Finansman işlerini işletme sahipleri başka bir kişiye bırakmak istememektedir. Finansman konusunda uzman kadrolarla çalışmak hem maliyet açısından hem de parasal yetkinin başka bir kişiye bırakılması açısından istenmemektedir. Bu da alternatif finansman kaynaklarına ulaşma ve risk yönetimi konularında sorunlar yaratmaktadır.

4. BASEL II 'NİN KOBİ'LER ÜZERİNE ETKİLERİ

Ülkemizde farklı kurumların KOBİ tanımında farklı kıstaslar kullandığı görülmektedir. Bu kıstaslar çalışan sayısı,, sermaye büyüklüğü, sabit yatırım tutarı, aktif büyüklüğü faaliyet gösterilen sektöre göre değişmektedir. Basel – II standartlarına göre ise KOBİ'lerin tanımı tek kıstasa göre yapılmaktadır. Bu ölçüt ise, işletmelerin yıllık satış ciroları olmaktadır. Bu durumda, yıllık satış ciroları 50 Milyon Euro'nun altında kalan işletmeler KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Basel II standartları da, KOBİ'leri kendi içerisinde de sınıflara ayırmaktadır. Sınıflara ayırma konusunda ise, KOBİ'lerin kullandıkları kredi miktarları dikkate alınmaktadır. Aşağıdaki tabloda standart yönteme göre firma sınıflandırmaları yer almaktadır.

Firma Sınıflandırması

Kredi Tutarı(K)	Yıllık Satış Cirosu(C)	Sınıflandırma
K>1.000.000.-€	C>50.000.000.-€	Kurumsal
K>1.000.000.-€	C<50.000.000.-€	Kurumsal-(KOBİ)
K<1.000.000.-€	C>50.000.000.-€	Kurumsal
K<1.000.000.-€	C<50.000.000.-€	Perakende-(KOBİ)

Kaynak;*http://www.ebso.org.tr/tr/Konferans KOBİ kitapcıgi.pdf*

Basel II standartlarında KOBİ sınıflandırmasında kurumsal ya da perakende ayrımı KOBİ'nin kullandığı kredi miktarına göre belirlenmektedir. Bir bankadaki toplam kredisi 1 Milyon Euro'nun altında kalan KOBİ'ler "perakende portföy" içinde tanımlanmakta, kredi miktarı 1 milyon Euro'nun üstünde olan KOBİ'ler ise "kurumsal portföy" içinde tanımlanmaktadır. KOBİ'lerin kurumsal ve perakende sınıflarına ayrılması onların farklı risk ağırlıklarına tabi tutulmalarına yol açmaktadır.

Basel II standartlarının uygulamaya başlamasından sonra bankalar işletmelerin risk değerlendirilmesinde standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları kullanacaklardır. İlk geçiş yıllarında ağırlıklı olarak standart yöntem kullanılacak olup içsel derecelendirme yaklaşımın da daha karmaşık ve daha çok istatistikî bilgilere ihtiyaç duyulduğundan daha sonraki aşamalarda kullanılacaktır. Standart yaklaşımda kredi alacak firmanın risk derecesi bağımsız bir risk derecelendirme kuruluşu tarafından belirlenecek ve banka o risk derecesine göre kredinin fiyatını oluşturacaktır. İçsel derecelendirme yaklaşımında ise kredi kullanacak firmayı banka kendi kredi derecelendirme yöntemleriyle belirlemektedir. Standart yaklaşımda perakende portföyde yer alan firmalar için ise herhangi bir dış derecelendirme notu söz konusu olmayıp, bu firmalara standart **% 75 risk** ağırlığı uygulayacaklardır. Perakende KOBİ'nin risk ağırlığının yanı sıra kredi türünün ve teminatın yapısına ve risklilik seviyesine bağlı olarak kredi maliyeti oluşacaktır.

Standart yöntemde dışsal derecelendirmeye tabi tutulmamış **kurumsal** firmaların risk ağırlığı **%100** olarak alınacak ve ülke risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır. Eğer firmanın derecelendirme notu varsa, ülke risk ağırlığından daha düşük olabilecektir. Yukarıdaki açıklamadan görüldüğü gibi derecesi olmayan perakende KOBİ'lerin risk ağırlığı daha düşük olacağı için Basel II uygulamasında bankalar bu firmaları kredilendirdiklerinde daha az sermaye bulundurma zorunluluğunda olacaklardır. Bu yüzden bankalar tercihlerini perakende KOBİ'leri kredilendirme yönünde kullanacaklardır. Ancak kurumsal firmalar ve kurumsal KOBİ'lerin risk derecelendirme notlarına göre risk ağırlıkları % 100'ün altında olur ise o zaman bankalar bu firmalara kredi vermeyi tercih edecektir. Firmaların daha düşük maliyetlerle kredilendirilebilmeleri için Basel II standartlarına en kısa zamanda uyum sağlamaları ve bundan sonra kredi derecelendirme notu alarak kredi başvurusunda bulunmaları gerekmektedir.

Standart Yaklaşıma Göre Risk Derecelendirmesi

Derecelendirme Notu	Risk Ağırlığı
AAA'dan AA-'ye kadar	%20
A'dan A-'ye kadar	%50
BBB+'dan BB-'ye kadar	%100
BB-'den düşük	%150
Derecelendirme notu bulunmayan kurumsal KOBİ	%100

Basel II düzenlemelerinin KOBİ'lere etkisi bankalara getirilen minimum sermaye yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır. Firmaların risklilik düzeyine, kredinin vadesi, teminatı, para birimine göre bankaların ayıracakları karşılıklar değişecek olduğundan kredilerin maliyeti de değişecektir.
Basel II uygulamaları sonrasında banka kredisi kullanmak isteyen KOBİ'ler derecelendirme notuna sahip olmak zorundadırlar. KOBİ'lerin bu gerçeği unutmadan kendilerini Basel II'ye hazırlamaları gerekmektedir. Derecelendirme kuruluşları veya bankalar tarafından KOBİ'lere derecelendirme notu verilirken uluslar arası muhasebe standartlarına uygun mali tablolar üzerinden değerlendirme yapılacak olup işletmelerin sadece finansal verileri ile değil işletme ortak ve yöneticilerinin bilgi ve deneyimleri, kurumsal yönetim anlayışları, risk yönetebilme yetenekleri, üretilen/satılan malın kalitesi, pazar payı gibi faktörler de dikkate alınacaktır. Finansal planlama yapabilen uzman kadroları istihdam eden, mali bünyesi güçlü olan kayıt dışı faaliyetleri bulunmayan, şeffaf bir şekilde bilgi akışını sağlayabilen, risk azaltıcı unsur olarak kabul edilen teminatları verebilen işletmeler daha iyi derecelendirme notu alarak daha düşük maliyetlerle kredi kullanabileceklerdir.
Mevcut uygulamada bankalardan kredi kullanılırken verilen teminatlar genellikle müşteri çek ve senedi, şahsi kefalet ve gayrimenkul ipoteği dir. Basel II standart yöntemde ise şu anda en çok kullanılan gerçek müşteri çek ve senedi ile şahsi kefalet (risk azaltıcı unsur) teminat olarak dikkate alınmayacağından kredi kullanacak işletmeleri teminat verme konusunda zorlayacaktır. Sadece teminat olarak kefaleti alınacak firmanın derecelendirme notunun –A ve üzeri olması durumunda risk azaltıcı unsur olarak dikkate alınacaktır.
Standart yaklaşımda KOBİ'lerin kullanacakları ticari amaçlı krediler için borçlunun ikamet ettiği gayrimenkulün ipotek alınması durumunda borçlunun tâbi olduğu risk ağırlığı dikkate alınacaktır (perakende KOBİ için % 75, kurumsal KOBİ için derecelendirme notuna gelen risk ağırlığı). Ticari amaçlı gayrimenkulün ipotek alınması durumunda gelişmiş organize emlak piyasalarının olması ve bu türden krediler için belirlenmiş temerrüt oranlarının aşılmaması halinde teminatın kredi miktarını karşılayan bölümü için % 50 risk ağırlığına tabi tutulması mümkün olabilecektir**.** Kalan kredi miktarı için borçlunun risk ağırlığı uygulanacaktır. Konut finansmanı amacıyla tahsis edilen ve teminat olarak konut gayrimenkul ipoteği alınan krediler için risk ağırlığı (gelişmiş organize emlak piyasalarının olması durumunda) % 35 olarak dikkate alınacaktır *(http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi58/Halkbank.pdf)*. Gelişmiş organize emlak piyasalarının olması durumunda Basel II kriterlerine göre gayrimenkul ipoteği risk azaltıcı unsur iken ülkemizde henüz bu piyasanın kurulmamış olması büyük bir kayıp olarak değerlendirilmektedir.

5. BURSA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN KOBİ'LERİN BASEL II'YE GEÇİŞ SÜRECİNDE YAŞAYABİLECEKLERİ ZORLUKLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

5.1Araştırmanın Amacı

Bursa ilinde hizmet, üretim ve ticaret alanında faaliyet gösteren 150 işletme üzerinde Basel II Kriterleri hakkında sahip oldukları bilgi düzeyi ve Basel II kriterlerine geçiş süreci içerisinde yaşayabilecekleri zorlukların analizi yapılacaktır.

5.2. Yöntem ve Örneklem

Araştırmada anket yöntemine göre veri toplanmıştır. Uygulanan anket sonucu elde edilen veriler SPSS istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. 30 anket sorusu yöneltilerek ilk 9 soruda işletme hakkında genel bilgiler diğer sorularda ise firmaların Basel II kriterleri uygulama aşamasında yaşayabileceği zorluklar araştırılmaya çalışılmıştır.
Alan çalışması Bursa ilinde farklı sektörlerde faaliyet gösteren 150 firmadaki finansman sorumlularına e-mail ve yüz yüze görüşme yöntemleri uygulanarak anket sorularına cevap alınmıştır.

5.3 Anket Sonuçlarına Göre Analizler

Ankete katılan firmaların faaliyet alanlarına göre: dağılımı incelendiğinde toplam 150 firmanın 51'i ticaret(% 34,1), 64'ü üretim (% 42,7), 35'i hizmet (% 23,3) alanındadır. Faaliyet sürelerine göre yapılan analizde % 46,7'si 10-15 yıl, % 28,7'si 15 ve üzeri, % 15,3'ü 5-10, % 9,3'ü 1-5 yıl süre ile faaliyet göstermektedir. Ankete katılan 7 işletmenin hisseleri İMKB'de işlem görmektedir.

Ankete katılan işletmelerin yabancı ortaklık payı değerlendirildiğinde 139 işletmenin yabancı ortaklığı olmadığı, 6'sının % 1- 50 oranında, 3'ünün % 91-100 oranında, 2'sinin % 51-90 oranında yabancı ortaklığı olduğu tespit edilmiştir.

Söz konusu firmaların 109'u Limited Şirket, 41'i Anonim Şirket statüsündedir. Sermaye büyüklüğüne göre analiz yapıldığında % 30'u 250.000- 500.000 arasında, % 39,3'ü 500.000- 1.000.000 arasında, , % 20'si 1.000.000 ve üzeri sermaye büyüklüğüne sahiptir.

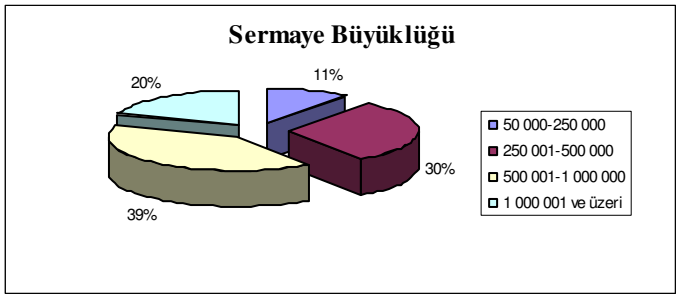

KOBİ statüsündeki firmaların genellikle aile şirketi niteliğinde olması nedeniyle finansman işlerini de farklı bir kişilere bırakma yerine ortaklar tarafından yürütülmesi benimsenmiştir. Ankete katılan işletmelerin % 26,6'sının finansman işlerini şirket ortakları tarafından yürütüldüğü ve bunların % 80'nin teknik konularda eğitim aldığı ortaya çıkmıştır.

KOBİ niteliğindeki firmaların çoğunun aile şirketi olması nedeniyle kurumsal yönetim anlayışı da oluşamamıştır. Ankete katılan 150 firmanın 98'i kurumsal yönetim anlayışının işletmelerinde olmadığını, 36'sı kurumsal yönetim anlayışına göre yönetildiklerini, 16'sının kısmen kurumsal yönetim anlayış ilkeleri ile yönetildiklerini belirtmişlerdir.

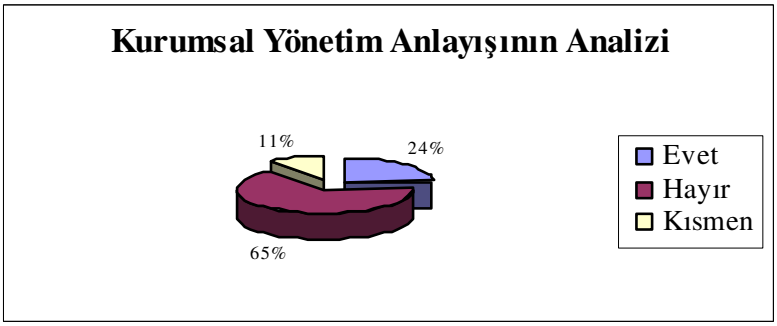

Yapılan araştırmada KOBİ'lerin ithalat ve ihracat durumunun analizi yapıldığında % 55,3'ü ihracat-ithalat yapmadığı, % 22'sinin İhracat-ithalat yaptığı, % 18,7'si sadece ihracat yaptığı belirlenmiştir. Fakat ithalat-ihracat yapanların büyük bir çoğunluğu türev ürünleri kullanma konusunda yeterli bilgiye sahip değillerdir. Döviz kuru risklerini yönetebilmek amacıyla türev ürün kullanımının yaygın olmadığı tespit edilmiştir.

Borç ve Alacakların Vade, Miktar, Para Birimi Bakımından Uyumu ve Türev Ürün Kullanım Düzeyi

	Vade		Miktar		Para Birimi		Türev	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Evet	50	33,3	46	30,7	67	44,7	2	1,3
Hayır	21	14	17	11,3	7	4,7	140	93,3
Kısmen	79	52,7	87	58	76	50,7	8	5,3
Toplam	150	100	150	100	150	100	150	100

Borç ve alacakların vade, miktar, para birimi uyumu ve türev ürünleri kullanımı analizi yapıldığında; borç ve alacakların vade bakımından % 52,7'si kısmen uyumlu, % 33,3'ünün ise tamamen uyumlu olduğunu belirtmişlerdir. Borç ve alacakların miktar bakımından % 58'i kısmen uyumlu, % 30,7'sinin tamamen uyumlu olduğunu belirtmişlerdir. Borç ve alacakların para birimi açısından % 50,7'si kısmen uyumlu, % 44,7'si ise tamamen uyumlu olduğunu belirtmişlerdir. Türev ürünleri kullanımının ise % 93,3'ü oranında kullanılmadığı belirtilmiştir.

Basel II Standartlarına Göre İşletmelerin Sınıflandırılması

	Sayı	Oran
K>1000 000 € C>50 000 000 €	8	5,3
K>1000 000 € C<50 000 000 €	11	7,3
K<1000 000 € C>50 000 000 €	4	2,7
K<1000 000 € C<50 000 000 €	126	84,0
Cevapsız	1	,7
Toplam	150	100,0

Ankete katılan işletmelerin Basel II standartlarına göre 12'si kurumsal, 11'i kurumsal KOBİ, 126'sı perakende KOBİdir. Standart yaklaşımda perakende KOBİ kredileri %75 risk ağırlığı ile değerlendirilirken, derecesi olmayan kurumsal krediler için risk ağırlığı %100 dür. Risk ağırlığı olan işletmeler için ise derecelendirme notuna göre kredilerin maliyeti belirlenecektir. Kurumsal KOBİ'ler de kullandıkları kredileri tek bankadan değil de birkaç bankadan kullanıp perakende KOBİ sınıfına geçerek daha düşük risk ağırlığı ile kredilendirme yoluna gidebilirler.

Özkaynak Kullanımı

	Sayı	Oran
Evet	26	17,3
Hayır	17	11,3
Kısmen	107	71,3
Toplam	150	100,0

İşletmenizin faaliyetlerini özkaynaklarınızı kullanarak mı yürütüyorsunuz şeklinde yöneltilen soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde % 71,3'ünün kısmen, % 17,3'ünün evet, % 11,3'ünün hayır şeklinde cevap verdiği ortaya çıkmıştır. Mevcut sistemde en önemli finansman sorununuz nedir sorusuna 51 işletme özvarlık yetersizliğini belirtmiştir.

Kısa vadeli yabancı kaynak kullanımı

	Sayı	Oran
Kısa Vadeli Banka Kredileri	130	86,7
Satıcı Kredileri	9	6,0
Factoring	4	2,7
Leasing	2	1,3
Menkul ve Gayri Menkul Satışı	1	0,7
Eş Dost	3	2,0
Toplam	149	99,3
Cevapsız	1	0,7
Toplam	150	100,0

Ankete katılan 150 firmanın kısa vadeli nakit ihtiyaçlarını %86,7 oranında kısa vadeli banka kredileri ile, % 6,0'sı satıcı kredileri, % 2,7'si factoring, % 2'si eş-dost yardımıyla nakit ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmişlerdir. Anketten de görüldüğü gibi firmaların büyük bir çoğunluğu faaliyetlerini özvarlıklarının dışında yabancı kaynaklarla sürdürmektedir. Nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla en çok kullanılan kısa vadeli banka kredileridir. Bu nedenle kısa vadeli banka kredileri ile nakit ihtiyaçlarını giderdikleri için BaselL II kriterlerine uyum sağlayarak en kısa zamanda gereklerini yerine getirmelidirler.

Özkaynak Dışında Yatırımların Finansmanı

	Sayı	Oran
Kısa Vadeli Banka Kredileri	97	64,7
Uzun Vadeli Banka Kredileri	37	24,7
Leasing	14	9,3
Uluslar Arası Piyasalardan Sağlanan Krediler	1	0,7
Toplam	149	99,3
Cevapsız	1	0,7
Toplam	150	100,0

Yapılan araştırmada öz kaynak dışında % 64,7'sinin kısa vadeli banka kredileri, %24,7'sinin uzun vadeli banka kredileri ile, % 9,3'ü Leasing ile yatırım finansmanını gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Orta vadeli kaynak ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü kısa vadeli banka kredileri karşılayan firmaların risklerini vade bakımından yönetemediklerini göstermektedir.

Sermaye Artırımı

	Sayı	Oran
Evet	37	24,7
Hayır	71	47,3
Yakın Zamanda Arttırmayı Düşünüyoruz	42	28,0
Toplam	150	100,0

Basel II kriterleri sonrasında kredi notlarının daha iyi olabilmesi için sermaye artırımı yapıp yapmadıkları ile ilgili soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde % 47,3 oranında sermaye artırımı yapmayı düşünmedikleri, % 28'inin yakın zamanda sermaye artırımı gerçekleştireceklerini, % 24,7'sinin sermaye artırımı gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi işletmeler mali bünyelerini güçlendirebilmek amacıyla sermaye arttırımı konusuna gereken önemi vermemişlerdir. Ya eski ortaklar tarafından ya da yeni ortaklar alınarak en kısa süre içerisinde mali bünyeleri güçlendirilerek daha iyi kredi notları alabilmek için çaba harcamalıdırlar.

Faaliyetlerin Tamamının Kayıt Altı Olup Olmaması

	Sayı	Oran
Evet	87	58,0
Hayır	63	42,0
Toplam	150	100,0

Ankete katılan firmalar faaliyetlerinin % 58 oranında kayıt altında olduğunu, % 42 oranında ise kayıt altında olmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak Basel II sonrasında en önemli sorununuz ne olacak sorusuna verilen cevaplarda % 56,7 'si işletmelerinin bilânçolarının kayıt dışı faaliyetleri yansıtmaması, % 14'ü yetersiz özvarlık, % 13,3'ü Basel II standartlarına uygun teminatların yeterince olmaması, % 6,7'si kredi notlarının olmamasını belirtmişlerdir.

En Çok Kullanılan Teminat Türü

	Sayı	Oran
Nakit,Mevduat ve Mevduat Sertifikası	4	2,7
Gerçek Müşteri Çek ve Senedi	44	29,3
Yatırım Fonları	3	2,0
Gayrimenkul ipoteği	41	27,3
Şahsi Kefalet	53	35,3
Teminat Kefalet Mektubu	1	0,7
Kredi Garanti Fonu	1	0,7
Toplam	147	98,0
Cevapsız	3	2,0
Toplam	150	100,0

Mevcut sistemde bankalardan kredi kullanırken işletmelerin en çok verdikleri teminat türleri % 35,3 oranında şahsi kefalet, % 29,3 oranında gerçek müşteri çek ve senedi, % 27,3 oranında gayrimenkul ipoteği, % 2,7 oranında nakit mevduat ve mevduat sertifikasıdır.

Teminat Yönünden Sorun

	Sayı	Oran
Evet	28	18,7
Hayır	67	44,7
Kısmen	52	34,7
Toplam	147	98,0
Cevapsız	3	2,0
Toplam	150	100,0

Anket çalışmasında işletmelere Basel II kriterleri sonrasında teminat yönünden sorun yaşayıp yaşamayacakları sorulduğunda % 44,7'sinin sorun yaşamayacaklarını, % 34,7'si kısmen, % 18,7'si sorun yaşayacaklarını belirtmişlerdir. Sorun yaşamayacaklarını düşünenlerin oranı yüksek olmakla birlikte mevcut uygulamada kullanılan şahsi kefalet, gerçek müşteri çek ve senedi, organize olmuş emlak piyasalarının olmaması nedeniyle gayri menkul ipoteklerinin risk azaltıcı unsur olarak standart yöntemde kullanılmaması sorunun tahmin edilenden daha büyük olacağını göstermektedir.

Risk Derecelendirme

	Sayı	Oran
Evet	9	6,0
Hayır	139	92,7
Yeni Başvuru Yaptık	2	1,3
Toplam	150	100,0

Risk derecelendirme notunun olup olmadığı ile ilgili yöneltilen soruda % 92,7'sinin risk derecelendirme notu olmadığı ortaya çıkmıştır. İşletmelerin en kısa sürede risk derecelendirme kuruluşlarına başvurarak derece notlarının alınmasını sağlamalıdır.

Uluslararası Muhasebe Standartları

	Sayı	Oran
Evet	26	17,3
Hayır	25	16,7
Fikrim Yok	15	10,0
Uyumlu Hale Getiriyoruz	84	56,0
Toplam	150	100,0

Mali tablolarınız uluslararası muhasebe standartlarına uyumlu mu sorusuna gelen cevapların; % 56'sı mali tablolarını uyumlu hale getirmeye çalıştıklarını, % 17,3'ü uyumlu olduğunu, %16,7'sinin uyumsuz olduğunu, %10'unun ise bu konuda fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

SONUÇ

Basel II kriterlerine göre kredi alacak firmaların kredi derecelendirme notuna, teminatına, kredi türüne, vadesine göre kredi maliyetleri değişecektir. Kredi notunun düşük olması bankaların daha fazla risk almalarına neden olacağından sermayeden daha fazla karşılık ayırmak zorunda kalacaklardır. Bu durum kredi faiz oranları yükselmesine neden olacak ve buda bankalardan kredi kullanacak olan işletmeleri olumsuz yönde etkileyecektir. Standart ölçüm yaklaşımının kullanılması durumunda, bankaların derecelendirme notu bulunmayan kurumsal KOBİ'ye bir kredi için %8 oranında sermaye ayırması gerekirken, perakende KOBİ'ye ayrılması gereken sermaye tutarı %6'dır. Risk azaltıcı teminatlarla bu oran daha aşağıya inebilir. Perakende KOBİ'ler genelde kurumsal kredilere göre daha **avantajlı** uygulamalara tabi olacaktır.

Bankaların davranışını etkileyecek olan yeni risk yönetimi anlayışı, finansman sorununu önemli ölçüde bankacılık sisteminden karşılayan KOBİ'lerimize de yansıyacaktır. Özellikle Basel II kriterlerine göre ülkemizde faaliyet gösteren firmaların tamamına yakını KOBİ sınıfına gireceği düşünüldüğünde bu konunun önemi daha iyi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle firmaların ciddi bir şekilde kendilerini hazırlamaları gerekmektedir.

Özsermayelerinin güçlü olması ekonomik krizler de karşılaşılan nakit sıkıntılarından, risklerden, düşük karlılık oranları gibi unsurlardan korur. Bu yüzden işletmelerin güçlü özsermaye ile çalışmaları kaçınılmazdır. Özsermayenin güçlendirilmesi amacıyla kar ortaklara dağıtılmayıp sermayeye ilave edilmeli, firma faaliyetlerinde kullanılan ortaklar adına kayıtlı olan gayrimenkuller firma üzerine geçirilerek âyni sermaye olarak bilanço içerisine dâhil edilmelidir. Bu aşamada devlette gayrimenkul alım satım vergilerini almayarak sermayenin güçlendirilmesini özendirmelidir. Ayrıca yeni ortaklıklara gidilerek öz sermaye güçlendirilmelidir. Kredi verecek kurumlar kredinin güvencesi olarak özsermayeyi gördüklerinden güçlü mali yapıya sahip işletmeleri tercih edeceklerdir. İşletmelerin yeterli özsermaye ile birlikte pozitif net işletme sermayesine sahip olmaları finansal risklere ve ekonomik krizlere karşı daha güçlü olmalarına neden olmaktadır.

Basel II kriterleri sonrasında mevcut sistemde en çok kullanılan teminatlar risk azaltıcı unsur olmayacaktır. Bu nedenle kredi kullanacak firmaların teminat yönünden sorun yaşamamaları için Kredi Garanti Fonu'nun kapsamı genişletilerek daha çok kullanılır düzeye getirilmesi gerekmektedir. Ankete katılan işletmelerin sadece bir tanesi KGF'nu teminat olarak kullanmıştır. KGF'nin –A ve üzeri derecelendirme notuna sahip olması durumunda Basel II kriterlerine göre teminat olarak kabul edilecektir. En kısa sürede kredi garanti fonunun yüksek derecelendirme notu alınması sağlanmalıdır.

Ülkemizde işletmeler kayıt dışında kalarak maliyetlerini düşürdüklerini düşünmektedirler. Ancak bu durum Basel II sisteminde işletmelerin daha yüksek faizle borçlanmalarına neden olacağından, bu avantajları ortadan kalkacaktır. Diğer taraftan firmaların giderek kayıt içine girmeleri ile kayıt dışı firmaların hareket alanı daralacaktır. Gelişen bilgisayar teknolojisi ve altyapısının işletmelerin üzerindeki denetimi giderek arttıracaktır. Diğer taraftan toplum da iş hayatında giderek daha fazla şeffaflık istemektedir (*.http://www.atonet.org.tr/yeni/files/_files/Ozel_Ihtısas_Komısyonları/files/ato_basel.pdf-matbaa.pdf).* Basel II sonrasında işletmeler finansal kurumlar tarafından objektif olarak, standart kriterlere göre değerlendirilecektir. Kayıt dışılığın önlenmesi ile daha adil bir rekabet ortamı yaratılmış olacaktır. Devlete düşen görev ise adil ve etkin bir vergi sistemine geçiş modeli geliştirilerek, kayıt dışılığı önlenmektir.

Firmaların iyi bir derecelendirme notu almaları için mali yükümlülüklerini yerine getirebilecek, oran analizleri sektör ortalamalarının üzerinde, nakitlerini, alacaklarını, stoklarını ve borçlanmalarını etkin bir şekilde yönetebilir düzeyde olması gerekmektedir. Ayrıca bankaların ve derecelendirme kuruluşların talep ettikleri bilgi ve belgelerin sağlıklı bir

şekilde ulaşması riskin ölçülmesi açısından önem kazanmaktadır. Kayıt dışılığın önlenmesi ile firmaların şeffaflaştırılması sağlanmalı, mali tablolar uluslararası muhasebe standartlarına uyumlu hale getirilmelidir.
KOBİ'ler esas faaliyet alanlarının dışında ki alanlar da faaliyet göstermeye başladıklarında verimli ve etkin yönetimden uzaklaşarak çeşitli yönetim sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu yüzden KOBİ'ler en iyi bildikleri iş olan esas faaliyet alanlarında çalışarak daha verimli ve başarılı olmaları gerekmektedir.
Ülkemizdeki aile şirketlerinin ömrü dünya standartlarının çok altında kalmaktadır. Oysaki kurumsallaşan şirketlerin ömrü ortakların ömrü ile sınırlı olmayacağından gelişme, büyüme ve rekabetçi ortamda ayakta kalma şansları daha fazla olacaktır. Bu nedenle aile şirketi niteliğindeki KOBİ'lerin kurumsal yönetim ve şeffaflık ilkeleriyle yönetim anlayışını geliştirmeleri ve uygulamaları gerekmektedir. Uzman finansman kadrolarını bünyelerinde barındırmalı işletmelerde risk kültürü oluşturularak, riskin bilinmesi ve yönetilmesi sağlanmalıdır. Buda finansal yöneticilerin bilincine ve bilgi düzeyine bağlı olmaktadır
İşletmelerin belirtilen hususlara dikkat ederek kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Belirtilen konulara özen gösteren işletmeler Basel II kriterleri uyum sürecinde sorun yaşamayacaklardır.

Kaynaklar

Aras,G,'' Basel II Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Yansımaları'',s:7., Deloitte Türkiye,2007
Aras,G,'' Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin Yol Haritası'', ,Deloitte Türkiye,2007
"Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri", Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, Bankacılar Dergisi, s;58, 2006 http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi58/Halkbank.pdf (Erişim tarihi:25.02.2008)
http://www.atonet.org.tr/yeni/files/_files/OZEL_IHTISAS_KOMISYONLARI/files/ato_basel.pdf-matbaa.pdf , Basel II "Kobi'lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi" Yorum Basın Yayın Sanayii Ltd. Şti.,2007
http://www.ebso.org.tr/tr/Konferans KOBİ kitapcıgi.pdf
http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDocs/OAK-T4.pdf),(Erişim tarihi:25.02.2008)
Küçükçolak R Ali; Kobi'lerin Finansman Sorununun Sermaye Piyasası Yoluyla Çözümü, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası,1998
Yılmaz,H.B,'' Kobilerin Finansman Sorunu Ve Sermaye Piyasası Yoluyla Çözümü'', Yıl:1, sayı:2 http://www.paradoks.org/index.php?option=com_content&task=view&id=61&Itemid (Erişim tarihi:25.02.2008)
Yörük N,Kobi'lerin kredi yoluyla finansmanında Karşılaştıkları sorunlar ve Tokat ilinde bir Uygulama, 1. Orta Anadolu Kongresi - KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları, (http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDocs/OAK-T4.pdf), (Erişim tarihi:25.02.2008)
Yüksel Ayhan; "Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri",BDDK, Araştırma Raporları:2005/4, http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Basel II SME.pdf (Erişim tarihi:25.03.2008)

Oturum / Session II-B

KOBİ'lerin Basel II Kriterleri Kapsamında Derecelendirilmesi

Prof. Dr. Kemalettin ÇONKAR, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Öğr.Gör.N.Serap (YOLAŞ) VURUR, Afyon Kocatepe Üniversitesi

Özet

Geleneksel kredi yaklaşımında kredinin fiyatı, firmalara verilen kredinin risk yapısına bakılmaksızın, bankalarca fonlama maliyetinin üzerine belirli bir kar payı eklenerek belirlenmektedir. Basel süreci öncesi kredi verme aşamasında banka tarafından mali analiz yapılır, analiz sonuçlarına göre kredi tahsis edilir sonrasında da banka krediyi izlemekle yetinirdi. Görüldüğü üzere bu yöntem tamamen subjektif bir yaklaşıma dayanmaktaydı. Basel II yaklaşımı ile kredi değerlendirme sürecinde subjektif yöntemden, kredinin firmanın taşıdığı risk seviyesine göre fiyatlanmasına dayalı yöntemlere geçilmektedir. Anlaşılacağı üzere yeni dönemde artık riske göre fiyatlama geçerli olacaktır. Ayrıca Basel I 'de geçerli olan teminatlar da yerini risk azaltım tekniklerine bırakmıştır. Basel II yaklaşımıyla beraber bankalara kredi riskine ilişkin standart ve içsel derecelendirme yaklaşımı seçeneği sunulmuştur. Yeni dönemde KOBİ'ler dolaylı da olsa daha çok finansal sıkıntıyla karşı karşıya kalabileceklerdir. Çünkü derecelendirme sistemi, daha doğru ve gerçekçi mali tabloların hazırlanmasını gerektirecektir. Çalışmada Basel sürecinde KOBİ olarak adlandırılan firmaların derecelendirilmesinde Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) kullanılarak İMKB'da yer alan KOBİ niteliğindeki iki firmaya derecelendirme notu atanarak derecelendirme çalışmalarının ve derecelendirme notuna sahip olmanın Türk KOBİ'leri için avantaj mı dezavantaj mı olduğu açıklanmaya çalışılacaktır.

ANAHTAR KELIMELER: Basel II, Derecelendirme, AHS,KOBİ

1.GİRİŞ

Basel düzenlemeleri bankacılık sektöründe riskleri azaltarak dolaylı olarak da olsa finansal piyasalarda güvenli bir ortam sağlamayı amaçlamaktadır. Basel düzenlemeleri ile birlikte bankaların sermaye yeterlilik oranlarını hesaplamak için kredi verdikleri firmaların derecelendirme notuna sahip olmaları gerekmektedir.

Mali oranlarla istatistiksel yöntemlerin bir arada kullanılmasıyla geri ödenmeme (default risk) riskini ölçmeyi temel alan modellerle derecelendirme yapılması ile ilgili çalışmalar mevcuttur. Ancak bu çalışmalarda nitel değişkenlerin analize dahil edilememesi nedeniyle sorun yaşanmaktadır. Bu çalışmada diğerlerinden farklı olarak, nitel ve nicel özellikler birlikte değerlendirmeye alabilen AHS yöntemi kullanılarak çalışmanın temel hipotezi olan "Türkiye'de Kobiler Derecelendirme Notu Almalı mı?" sorusu iki örnek Kobi işletmesinin AHS modeli kullanarak hesaplanan derecelendirme notu çerçevesinde cevaplanmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede çalışmada AHS yöntemiyle bir model oluşturulup, model iki örnek firmada uygulanarak Basel çerçevesinde Kobi'lerde derecelendirme notu almanın sonuçları tartışılmıştır.

2.BASEL I VE BASEL II

1988 yılında yayınlanan ilk hali ile Basel I, yalnızca kredi riski için sermaye gereksinimi hesaplamasını öngörmüştür. Düzenlemede, sermaye bileşenlerinin nelerden oluştuğu belirlenmekte, aktiflere uygulanacak risk ağırlıklarına değinilmekte ve sermaye yeterlilik oranının nasıl hesaplanacağına ayrıntılı bir şekilde yer verilmektedir

Basel I' in özellikle kredi riski ve operasyonel riskleri ölçmede yetersiz kalması sonucu bankaların risk profillerinin daha iyi anlaşılabilmesi için Basel II farklı ölçümler kullanabilmelerine de olanak veren ayrıntılı bir düzenleme olarak yayınlanmıştır.

Bankaların risk profilinin daha iyi anlaşılabilmesi gereğinden dolayı ortaya çıkan yeni uzlaşının temel dayanağı, üç yapısal bloktan oluşmaktadır. Bunlar;

- Birinci Yapısal Blok; Riske duyarlı sermaye yeterliliği gereksinimini,
- İkinci Yapısal Blok; İç kontrol ve dış denetimi,
- Üçüncü Yapısal Blok; Bankalara sermaye yeterliliğinin piyasa katılımcıları tarafından değerlendirilebilmesine imkan verecek şekilde açıklama yapma zorunluluğu getirerek piyasa disiplini oluşturmaktır.

Basel II olarak adlandırılan sermaye yeterliliği kriterleri çerçevesinde bankaların hesaplamaları gereken sermaye yeterlilik oranlarında kredi dereceleri kullanmaları zorunlu hale getirilmektedir. Bankalar bu dereceleri sermaye yeterliliği hesaplamalarında kullanılacak "kredi riski ağırlıklı aktiflerin" (kredi riskinin değil) hesaplanmasında kullanacaklardır.(Eken, 2007)

Bankacılık faaliyetlerine ve bunların denetimine önemli yenilikler getiren Basel II'nin KOBİ'lere etkileri temel olarak bankaların sermaye yükümlülüklerinin, Basel II ile birlikte, bağımsız derecelendirme notlarına veya bankalar tarafından verilen içsel derecelendirme notlarına göre belirlenmesinden kaynaklanacaktır. Bunun sebebi de Basel II ile birlikte artık sade firmanın değil kredinin de değerlendiriliyor olmasıdır.(Saurina ve Tuaracharte,2003**;**31)

Basel II ile birlikte, durağan bir değerlendirme yaklaşımı olan "Risk Raporlaması"na dayalı sistemden, dinamik bir yaklaşım tarzı getiren "Risk Ölçümlemesine" dayalı bir sisteme geçilmektedir. Bu sistemin temelinde, "Risk odaklı

Sermaye Yönetimi" ve "Risk Odaklı Kredi Fiyatlaması" yani etkin risk yönetimi yer almaktadır. Bu yaklaşımla birlikte bilanço verilerinden çıkarılan firma derecesine bağlı olarak firmaların kredi talepleri, "firmanın risk seviyesi" ve "kredinin risk seviyesi" başlıkları altında değerlendirilmektedir. "Firmanın risk seviyesi" derecelendirme ile ifade edilirken, "kredi işleminin riskliliği" kredinin türü, vadesi ve teminat yapısı gibi unsurların değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu değerleme sonrasında "riske göre kredi fiyatlaması" yapılmakta, "her kullanıcıya göre risk değeri, her değere göre bir kaynak maliyeti" belirlenerek, firma ve kredi riski doğrudan kredi fiyatına yansıtılmaktadır. (İlseven, 2005)

Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. Bir rating sistemi kullanılmasında amaç, firmanın taşıdığı riskleri objektif olarak ölçmektir. Bu durum, ortak bir dilin oluşmasına yardımcı olmanın yanında bankaların her firma için kredi fiyatlamasının benzer olmasına olanak verecektir.

Kredi riskinin ölçümü için bankalara iki farklı yaklaşım önerilmektedir. Bunlar standart yaklaşım ve içsel derecelendirmelere dayalı yaklaşımlardır. Standart yaklaşımın içeriği Basel-I ile aynı, ancak risk hassasiyeti daha yüksektir. Mevcut uygulamada bireysel risk ağırlıkları borçlunun dahil olduğu kategoriye (ülkeler, bankalar ve şirketler) dayanmakta iken, yeni düzenleme ile uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun kriterlerine göre belirlenmektedir. Basel-I, şirket kredileri için tüm ödünçlerin %100 risk ağırlığına tabi olduğu bir risk kategorisi önermektedir. Buna karşılık Basel-II dış derecelendirme kuruluşları tarafından belirlenen, %20, %50, %100 ve %150 olmak üzere dört kategoriden oluşan farklı risk ağırlıkları sunmaktadır.

Rating notu	AAA/AA-	A+/ A-	BBB+/BBB-	BB+/ B-	B – Altı	Ratingsiz
Rating Ağırlığı	%0	%20	%50	%100	%150	%100

Yüksek kaliteli ödünçler dış derecelendirme kurumları tarafından yüksek not alacakları için düşük sermaye yükümlülüğüne sahip olacaklardır (Lastra, 2004: 233). Ancak standart yaklaşımda B-'nin altında derecelendirilmiş bir firma %150 risk ağırlığına tabi iken, derecelendirilmemiş bir firma % 100 risk ağırlığına sahiptir. Bu durumun riskli olduklarını düşünen firmaların not almaktan kaçınmalarına yol açabileceği düşünülmektedir. Basel-II Uzlaşısı bu problemin farkındadır; ancak firmalara derecelendirme notlarını zorunlu tutmamaktadır. Çünkü bu durum küçük firmaların maliyetini arttırmaktadır.(Danielsson vd., 2001: 12). Buradan da görüleceği gibi yeni uzlaşıda dış derecelendirme kuruluşları risk ağırlıklarının saptanmasında anahtar bir role sahiptir.

3.KREDİ DERECELENDİRME SİSTEMİ VE GÜNÜMÜZE KADAR UYGULANAN MODELLER

Derecelendirme, firmaların gerek finansal verileri gerekse finansal olmayan verilerinin mevcut ve geçmişteki performanslarının değerlendirilerek, firmanın gelecek performans tahminleri çerçevesinde firmaya standart bir puan verme işlemidir. Başka bir ifade ile aslında derecelendirme firmanın taşıdığı riskinin ya da karşı tarafın maruz kalacağı riskin sayısallaştırılmasıdır. Derecelendirme, firmaların performanslarının objektif kriterlere göre belirlenmesini sağlamaktadır. Buradan elde edilen çıktı yani firmanın derecesi aynı zamanda firma için bir "finansal not" oluşturmaktadır. Bu not, gerek kredi başvurularında, gerekse firmaların diğer firmalar, ortakları, müşterileri, tedarikçileri ve diğer işletme ilgilileri ile ilişkilerinde aradaki "asimetrik bilgi" (asymmetric information) ve "saklı bilgi" (hidden information) sorununu ortadan kaldıran ve performansının göstergesi olan bir işarettir (Aras;2007;16). Derecelendirme notu ile firmanın borç ödeme gücü iyiden kötüye doğru, harflerden oluşan bir scala kullanılarak yapılmaktadır.

Geçmişte bugüne kredi derecelendirme çalışmaları, Oran analizi, Fon akım analizi, Nakit akım analizi gibi yöntemler kullanılarak yapılmaktadır. Günümüzde de bu analiz yöntemleri gerek bankalar gerekse derecelendirme kuruluşları tarafından hala kullanılmakla beraber daha objektif yöntemlerin uygulanabilirlik çalışmaları önem kazanmaktadır.

Literatürde mali oranlarla istatistiksel bir takım teknikleri birleştiren ve kredi talebinde bulunan firmaların başarısızlığını öngörmeyi amaçlayan çalışmalar bulunmaktadır. Bu alanda ki en önemli çalışma Altman (1960) tarafından gerçekleştirilmiştir. Altman çok değişkenli diskriminat analizi tekniğini ve mali oranları kullanarak bir diskriminat fonksiyonu elde etmiş, puanların karşılığına yine Altman tarafından gerçekleştirilen bir ölçekle firmalara "çok iyi, iyi, orta, düşük, zayıf" şeklinde ifade edilen bir derecelendirme modeli geliştirmiştir. Benzer çalışmalar Türkiye'de Aktaş (1993) ve Polat (1995) tarafından da çok değişkenli istatistik teknikleriyle yapılmıştır. Derecelendirme çalışmaları Saltık(1996) ve Çolpan (2001) tarafından tezlerinde de yapılmıştır. Konuyla ilgili makale çalışmaları incelendiğinde ise İç ve Yurdakul (2000) ve Sekreter (2004), Atan ve Maden (2001), Atan ve diğerleri (2002), Marşap ve Kömürcü (2008) çalışmalarına rastlanmaktadır.

4.UYGULAMA

Analitik Hiyerarşi Süreci Modeli, kriter ve alternatiflerle hiyerarşi oluşturup, farklı alternatifleri önem derecelerine göre sıralayan bir metodolojidir. Bu basit ve kullanımı kolay metot ile problemin analizi ve çözümü gerçekleştirilmiştir. Hiyerarşideki en iyi alternatifin seçiminde Expert Choice adı verilen bir program kullanılmıştır. Uygulamada kullanılan şirket verileri Basel kriterlerine göre KOBİ olarak nitelendirilebilecek İMKB'ye kayıtlı firmalar arasından seçilmiştir.

Kullanılan firmaların isimlerine firmaların izni olmadan derecelendirme çalışması yapılamayacağından çalışmada yer verilmemiştir.

4.1. AHS Yöntemi

AHP farklı özellikteki kriterleri hiyerarşik bir yapıda bütünleştiren ve kriterler karşısındaki performansını tek bir değer olarak birleştiren bir metottur (Salty&Alexsander,1981;52). AHS yöntemi çeşitli yazarlarca farklı amaçlarla kullanılmıştır. Lee ve diğerleri (1995) işletme ve imalat sistem performanslarının geliştirilmesinde, Barborosoğlu ve Pinhas (1995) sermaye oranlamasında, Canada ve Sullivan (1989,1996) sermaye dağıtım kararlarında, Wabalicis ve Weber ileri imalat sistemlerinin savunulması ve seçiminde Hames ve diğerleri (2002), tarafından ise risk analizi ve sıralamasında uygulamışlardır.

AHS metodunda, hiyerarşik yapıda kriterler gerekliyse alt kriterlere ayrıştırılır. Hiyerarşik yapının her seviyesinde, ikili karşılaştırmalar yapılarak, karşılaştırma yapılan elemanların ağırlıkları (hiyerarşik yapı içerisinde bağlı oldukları elemana katkısı, rölatif önemleri) hesaplanır. Saaty'nin Tablo 2'de gösterilen AHS için sunduğu 1-9 ölçeği, karar vericiye ikili karşılaştırmada subjektif olarak ifade edilen rölatif önemi sayısal değere çevirmede yardımcı olur. Elemanların ağırlıkları ikili karşılaştırmalar sonucu oluşturulan matrisin özvektörü bulunarak hesaplanır. Ayrıca, ikili karşılaştırmada verilen kararların tutarlılık oranı bulunur. Bu oranın değeri %10'dan küçükse ikili karşılaştırmaların tutarlı olduğuna karar verilir. Aksi takdirde ikili karşılaştırma matrisi yeniden oluşturulur.

Tablo 2. Salty 'nin Ölçeği

Önem Derecesi	Tanım	Açıklama
1	Eşit Önem	Katkısı eşit düzeydedir.
3	Birinin diğerine göre çok az önemli olması	Tecrübe ve yargı bir faaliyeti diğerine göre çok az derecede tercih ettirir
5	Kuvvetli derecede önem	Tecrübe ve yargı diğerine göre çok kuvvetli derecede tercih ettirir.
7	Çok kuvvetli düzeyde önemli	Bir faaliyet güçlü bir şekilde tercih ettirir ve uygulamada rahatlıkla görülür.
9	Aşırı derecede önemli	Bir faaliyetin diğerine göre tercih edilmesine ilişkin kanıtlar çok büyük güvenirliliğe sahiptir.
2,4,6,8	Ortalama Değerler	Uzlaşma gerektiğinde kullanmak üzere yukarıda listelenen değerler arasına düşen değerler
Eğer "i" aktivitesi "j" aktivitesiyle karşılaştırıldığında yukarıda belirtilen sayılardan birine karşılık geliyorsa, "j" de "i" ile karşılaştırıldığında ona karşılık gelen değerin tersini alır.	Yukarıdaki numaraların tersi	

Saaty, L.T. (1980), The Analytic Hierarchy Process, MCGraw-Hill Comp.,USA, s.54

4.2. Modelin Oluşturulması

Modelin oluşturulması dört aşamalı bir süreçtir. Bu süreç aşağıda açıklanmaktadır;

1-Karar verilecek problemin tanımlanması

2- Faktörler arası karşılaştırma matrisinin oluşturulması

$A=[a_{ij}]_{nxm}$ $i=1,\ldots,n$ $j=1,\ldots.n$

3- Faktörlerin yüzde dağılımı belirlenir.

$B_i = [b_{ij}]_{nx1}$ $i=1,\ldots..;n$

$$B_{ij} = \frac{aij}{\sum_{i=1}^{n} aij} \qquad C=[b_{ij}]_{n\,x\,n} \quad i=1,\ldots,n \quad j=1,\ldots.n$$

$$w_i = \frac{\sum_{j=1}^{n} cij}{n} \qquad W=[\,w_i]_{nx1}$$

4- Faktörlerin kıyaslamalarındaki tutarlılık ölçülür.

$D=[\,a_{ij}]_{n\,x\,n}\,x\,[\,w_i]_{nx1} = [\,d_i]_{nx1}$

$$E_i = \frac{di}{wi} \quad i=1,\ldots,n \quad \lambda = \frac{\sum_{i=1}^{n} Ei}{n} \quad CI= \frac{\lambda - n}{n-1} \quad CR = \frac{CI}{RI}$$

CI= Tutarlılık göstergesi RI= Tesadüfi Gösterge CR= Tutarlılık Oranıdır.

CR değeri 0,10'dan küçük çıkması karşılaştırmanın tutarlı olması açısından gereklidir. Bu orandan yüksek çıkması hesaplama hatasından veyahutta karar vericinin karşılaştırmadaki tutarsızlığının göstergesidir.

4.2.1.Derecelendirmeye İlişkin Kriterlerin Tanımlanması

Kredi değerlendirmeye yönelik olarak finansal ve finansal olmayan olmak üzere iki ana başlıkta gruplandırılabilecek kriterler kullanılacaktır. Finansal analiz likitide oranları, mali yapı oranları, faaliyet oranları, karlılık oranları ve büyüme oranları olarak alt kriterlerine, finansal olmayan analiz ise sektör ve firmayla ilgili olan kriterler olarak gruplandırılmıştır.Burada kriterler Çolpan (2001) ve Marşap ve Kömürcü (2008) çalışmalarından alınmıştır.

4.2.1.1. Finansal Analiz Kriterleri

Finansal kriterlerde mali oranlar dikkate alınarak önce bu oranlar; likitide oranları, mali yapı oranları, karlılık oranları ve büyüme oranları olarak 5 ana kritere ayrılmıştır. Sonrasında ise likitede oranları; asit test oranı, cari oran ve nakit oran olarak, mali yapı oranları; kaldıraç oranı, KV borç oranı, Özkaynak /Aktifler, Borç Yapısı ve MDV/Özsermaye, Faaliyet oranları; Ticari borç ödeme süresi, stok devir hızı Alacak devir hızı,aktif devir hızı ve hazır değerler, Karlılık oranları; brüt satış karı, Faaliyet karı, ve net kar marjı, son olarak büyüme oranları ise net kar marjı büyüme oranı, net satışlar büyüme oranı ve net satışlar büyüme oranı olarak alt kriterlere ayrılmıştır.

4.2.1.2. Finansal Olmayan Analiz Kriterleri

Finansal olmayan kriterler sektörle ilgili olanlar ve firmayla ilgili olanlar olarak iki ana kriter belirlenerek bu ana kriterlerin içerisindeki alt kriterler belirlenmiştir. Sektörle ilgili olan analize ilişkin alt kriterler; sektördeki rekabet durumu, sektörün ekonomideki yeri, sektörün büyüme hızı, sektörün krize duyarlılığı ve sektörün geleceği alt kriterlerinden oluşmaktadır. Firmayla ilgili olan alt kriterler ise; firmanın sektördeki yeri, marka bilinirliği, ürün çeşitliliği, firmanın söz ve taahhütlerine güven olarak belirlenmiştir.

4.3. Modelin Çözümlenmesi

Finansal ve finansal olmayan analizlerde elde edilen puanlara göre firmalara aşağıdaki scaladan yararlanarak notlar verilmiştir.

Derecelendirme notları ataması **T**ablo 3'de belirtilen scalaya göre belirlenecektir. Burada dikkate alınan scala Standart and Poor's derecelendirme şirketinin notlandırma sisteminden yararlanarak oluşturulmuştur.

Tablo 3. Derecelendirme Notları ve Anlamları

Derecelendirme Notu	Derecelendirme Aralığı	Derecelendirme Notunun Anlamı
AA	5,00-4,00	Borç ödeme gücü çok iyi. Piyasa dalgalanmalarından etkilenmez.
BB+	4,00-3,00	Borç ödeme gücü iyi ancak piyasa dalgalanmaları az da olsa ödeme gücünü etkiliyor.
BB-	3,00-2,00	Borç ödeme gücü var ancak riski yüksek
BB- NİN ALTI	2,00-1,00	Borç ödeme gücü son derece riskli

4.3.1. Ana Kriterlerin Karşılaştırması

Tablo 4. Likitide Oranları Kriterlerinin göreceli Önemleri

	Asit test oranı	Nakit Oran	Cari Oran	Göreceli Önem
Asit Test	1	1/3	1/2	0,163
Nakit Oran		1	2	0,540
Cari Oran			1	0,297
Tutarlılık=0,008				

Modelin oluşturulmasında ilk olarak ikili karşılaştırmalar matrisi oluşturulmalıdır. Asit test oranının diğer kriterlerle karşılaştırmalarına bakıldığında, asit test oranı kendisiyle eşit derecede önemli, asit test oranı cari oranın 2 katı ve nakit oranının 3 katı kadar önemlidir. Diğer kriterler içinde karşılaştırmalar aynı şekilde yapılmaktadır.
İkinci aşamada kriterlere ilişkin göreceli önem ve tutarlılık oranının hesaplanması gereklidir. Çalışmanın anlaşılabilmesi bakımından likitede oranlarının göreceli önemlerinin bulunması örnek olarak verilmiştir. Likitide oranlarının göreceli oranlarının hesaplanması için öncelikle tablo 4 de görülen ikili karşılaştırma matrisinin elde edilmesi gereklidir. Matrisin elde edilmesinden sonra ikili karşılaştırmalar matrisinin en büyük öz vektörü bulunup normalize edilmelidir. Bu işlem için hesaplamalar Excel veya Expert Choice paket programı kullanılarak yapılabilmektedir. Expert Choice programına Tablo 4 deki matris verileri girilerek göreli önem vektörü elde edilir. Bu durumda çıkan sonuçlara göre bizim likitide oranları başlığı altındaki kriterlerimizden en fazla nakit oranının etkili olduğu görülmektedir. Expert Choice programı ikili karşılaştırmalar matrisinin tutarlılık oranını da vermektedir. Matrisin tutarlılık oranı %10 'nun altında olduğu sürece analize devam edilebilir.
Aşağıdaki diğer tablolarda, finanssal ve finansal olmayan kriterlerin göreceli önemleri ve tutarlılık oranları verilmiştir.

Tablo 5. Mali Yapı Oranları Kriterlerinin Göreceli Önemleri

	Kaldıraç oranı	KV Borç Oranı	Özkaynak/Aktifler	Borç Yapısı	MDV/Özsermaye	Göreceli Önem
Kaldıraç Oranı	1	3	2	3	1/3	0,222
KV Borç Oranı		1	1/2	1/2	1/5	0,067
Özkaynak/ Aktifler			1	1/3	1/6	0,087
Borç Yapısı				1	1 /4	0,138
MDV/Özsermaye					1	0,486
Tutarlılık=0,06						

Tablo 6 Faaliyet Oranları Kriterinin Göreceli Önemleri

	Tic.Borç Ödm. Süresi	Stok Devir Hızı	Alacak Devir Hızı	Aktif Devir Hızı	Hazır Değerler	Göreceli Önem
Tic.Borç Ödm.Süresi	1	3	2	1/3	2	0,222
Stok Devir Hızı		1	1/3	1/4	1	0,077
Alacak Devir Hızı			1	1/2	4	0,240
Aktif Devir Hızı				1	5	0,420
Hazır Değerler					1	0,077
Tutarlılık=0,05						

Tablo 7.Karlılık Oranları Kriterlerinin Göreceli Önemleri

	Brüt Satış Karı	Faaliyet karı	Net Kar Marjı	Göreceli Önem
Brüt Satış Karı	1	! /4	1/ 3	0,112
Faaliyet Karı		1	2	0,558
Net Kar Marjı			1	0,320
Tutarlılık=0,02				

Tablo 8 Büyüme Oranları Kriterinin Görece Önemleri

	Net Kar Marjı Büyüme Oranı	Net Satışlar Büyüme Oranı	Özsermaye Büyüme Oranı	Göreceli Önem
Net Kar Marjı Büyüme Oranı	1	2	1/2	0,286
Net Satışlar Büyüme Oranı		1	1 /4	0,143
Özsermaye Büyüme Oranı			1	0,571
Tutarlılık=0,00				

Tablo 9. Sektör Analizi Kriterleri Göreceli Önemleri

Sektörün	Rekabet Durumu	Ekonomideki Yeri	Büyüme Hızı	Krize Duyarlılık	Geleceği	Göreceli Önem
Rekabet Durumu	1	1	1 /3	1/3	1/ 7	0,067
Ekonomideki Yeri		1	1/3	1/4	1 /7	0,063
Büyüme Hızı			1	1	1 /2	0,208
Krize Duyarlılık				1	1 /2	0,220
Geleceği					1	0,441
Tutarlılık=0,002						

Tablo 10.Firma Analizi Göreli Önemleri

Firmanın	Sektördeki Yeri	Marka Tanınırlığı	Ürün Çeşitliliği	Taah.lerini Yerine Getirmesi	Göreceli Önem
Sektördeki Yeri	1	4	2	3	0,472
Marka Tanınırlığı		1	1/ 2	2	0,150
Ürün Çeşitliliği			1	3	0,274
Taahhütlerini yerine getirmesi				1	0,104
Tutarlılık=0,04					

Modelin çözümlenmesi ile ilgili üçüncü aşama seçenekler için bileşik göreli önemlerin hesaplanmasıdır. Seçeneklerin bileşik göreli önemlerinin bulunması için, her seçeneğin göreli önemini söz konusu kriterlerin amaç açısından göreli önemleri ile çarpıp elde edilen çarpım değerlerini birbiriyle toplamak gerekir. Bu işlem Expert Choice paket programında "distiributive mode" için sentez yapıldığında Tablo 11,12 ve 13'de verilen bileşik göreli önem değerleri bulunmuş olur.

Bileşik Önemlilik Dereceleri ise Tablo 11,12 ve 13 'de görüldüğü üzere öncelikle iki ana kriterin kendi alt kriterleriyle bir araya getirilmiş, sonrasında ise iki ana alt kriterin bir araya getirilmiştir. Her iki ana kriterin elde edilen sonuca ne kadar etkisinin olduğu bu şekilde belirlenmiş olacaktır.

Tablo 11. Finansal Analiz Bileşik Göreli Önem Dereceleri

	Likitide Oranları	Mali Oranlar	Faaliyet Oranları	Karlılık Oranları	Büyüme Oranları	Göreceli Önem
Likitide Oranları	1	2	3	4	4	0,415
Mali Oranlar		1	2	3	3	0,257
Faaliyet Oranları			1	2	2	0,153
Karlılık Oranları				1	1	0,088
Büyüme Oranları					1	0,088
Tutarlılık=0,008						

Tablo 12. Finansal Olmayan Analiz Bileşik Göreli Önem Dereceleri

	Sektör Analizi	Firma Analizi	Göreceli Önem
Sektör Analizi	1	1 /2	0,333
Firma Analizi		1	0,667
Tutarlılık=0,00			

Tablo 13. Finansal ve Finansal Olmayan Analizlerin Bileşik Göreli Önem Dereceleri

	Finansal Analiz	Finansal Olmayan Analiz	Göreceli Önem
Finansal Analiz	1	9	0,900
Finansal Olmayan Analiz		1	0,100
Tutarlılık=0,00			

4.4. Analiz Bulguları

4.4.1. Finansal Analize İlişkin Bulgular

Çalışmada İMKB'da işlem gören Basel kriterlerine göre KOBİ kapsamına giren iki farklı firmanın verileri kullanılacaktır. Firmaların finansal analiz verileri bu iki firmanın bilanço ve gelir tablolarından elde edilecektir. Firmaların finansal kriterlerine ilişkin sonuçlar finans literatüründe ve piyasada analizciler tarafından iyi olarak kabul edilen değerler göz önüne alınarak notlandırılmıştır.

Tablo 14. Firmaların Likitide Oranlarının finansal Analizi ve Değerlendirilmesi

	Cari Oran	Nakit Oran	Asit Test Oranı
A Firması	$\frac{\text{Dönen Varlıklar- (karşılıklar)}}{\text{KVYK}} = \frac{9.199.352}{12.270.144} = 0,74$	$\frac{HazırDeğerler}{KVYK} = \frac{25.281}{12.270.144} = 0,002$	$\frac{\text{DönenVar.-(Stoklar+Gel.Ay.AitGid.)}}{\text{KVYK}} = \frac{9.199.352\text{-(3.770.479+0)}}{12.529.166} = 0,43$
B Firması	$\frac{\text{Dönen Varlıklar- (karşılıklar)}}{\text{KVYK}} = \frac{264.516}{159.529} = 1,65$	$\frac{HazırDeğerler}{KVYK} = \frac{31.386}{159.529} = 0,19$	$\frac{\text{DönenVar.-(Stoklar+Gel.Ay.AitGid.)}}{\text{KVYK}} = \frac{264.516\text{-(119.587+0)}}{159.529} = 0,90$

Tablo 14 de A firmasına ilişkin cari oran sonucu 0,74 B firmasının cari oran sonucu ise 1,65 çıkmıştır. Tablo 14 de cari oran için belirlenen kritere göre sonuç 1,25 'in üzerine çıktığında firma iyi olarak değerlendirilerek 3, 0,75- 1,25 arasında ise 2, 0,75'in altında olduğunda ise 1 notu verilmektedir. A firmasının cari oran sonucuna 1(kötü), B firması ise 3 (iyi) notu almıştır. Belirlenen kriterlerin firmaların sonuçları ile karşılaştırmaları ile verilen notlar Analitik Hiyerarşi yöntemiyle bulunan oranlara ilişkin göreceli önem değerleriyle çarpılması sonucu da firmaların likitide oranlarından aldıkları genel not tespit edilmektedir. A Firmasının likitide oranları notu 1 , B firmasının ise 1,92 olarak bulunmuştur.

Tablo 15. Firmaların Likitide Oranlarının Değerlendirilmesi

	İyi(3)	Orta(2)	Kötü(1)	A Firması sonuçları	B firması Sonuçları	A firması Değer	B firması Değer		Göreceli Önem	A Firması Toplam Değer	B Firması Toplam Değer
Cari Oran	› 1,25	0,75-1.25	‹ 0,75	0,74	1,65	1	3	X	0,297	0,297	0,891
Nakit Oran	›0,30	0,30-0,20	‹0,20	0,002	0,019	1	1	X	0,540	0,540	0,540
Asit Test	›0,75	0,50-0,75	‹0,50	0,43	0,90	1	3	X	0,163	0,163	0,489
A ve B firması likitide oranları toplamı										1	1,92

Tablo 16.Mali Yapı Oranlarının Finansal Analizi

A Firması	B Firması
Brüt Satış Karı $= \frac{\text{Brüt satış karı}}{\text{Net Satışlar}} = \frac{34.386}{532.563} = 0,06$	Kaldıraç Oranı $= \frac{\text{Toplam Yabancı Kaynak}}{\text{Toplam Aktif}} = \frac{176.130}{519.844} = 0,33$
Kısa Vadeli Borç Oranı $= \frac{\text{KVYK}}{\text{Toplam Aktif}} = \frac{12.529.166}{519.844} = 24,1$	Kısa Vadeli Borç Oranı $= \frac{\text{KVYK}}{\text{Toplam Aktif}} = \frac{159.529}{519.844} = 0,30$
Ökaynak / Aktif $= \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Aktif}} = \frac{8.904.331}{21.469.496} = 0,41$	Özkaynak / Aktif $= \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Aktif}} = \frac{366.959}{692.985} = 0,52$
Borç Yapısı $= \frac{\text{KVYK}}{\text{Toplam Kaynak}} = \frac{12.529.166}{12.565.165} = 0,99$	Borç Yapısı $= \frac{\text{KVYK}}{\text{Toplam Kaynak}} = \frac{159.529}{175.730} = 0,90$
Maddi Duran Varlık / Özsermaye$= \frac{\text{MDV}}{\text{Özsermaye}} = \frac{12.238.391}{8.904.331} =$	Maddi Duran Varlık / Özsermaye$= \frac{\text{MDV}}{\text{Özsermaye}} = \frac{237.688}{344.114} =$

Tablo 17. Firmalarının Mali Yapı Oranlarının Değerlendirilmesi

	İyi(3)	Orta(2)	Kötü(1)	A Firması sonuçları	B Firması Sonuçları	A Firmas ı Değer	B Firmas ı Değer		Görecel i Önem	A Firmas ı Toplam Toplam Değer	B Firmas ı Toplam Değer
Kaldıraç Oranı	< 0,25	0,25-0,40	> 0,40	0,58	0,33	1	2	X	0,222	0,222	0,444
Kısa Vadeli Borç Oranı	<0,20	0,20-0,40	>0,40	24,1	0,30	1	2	X	0,067	0,067	0,134
Özkaynak/ Aktif	›0,40	0,40-0,50	‹0,50	0,41	0,52	2	3	X	0,087	0,087	0,261
Borç Yapısı	<0,30	0,30-0,60	>0,60	0,99	0,90	1	1	X	0,138	0,138	0,138
Maddi Duran Varlık/Özsermaye	<1	1-1,30	>1,30	1,37	0,69	1	3	X	0,486	0,486	1,458
A ve B Firmasının Mali Yapı Oranlarının Genel Toplamı										1	2,435

Tablo 18. Faaliyet Oranlarının Finansal Analizi

A Firması	B Firması
Stok Devir Hızı $=\frac{\text{STMM}}{\text{Ortalama Stok}}=\frac{164.223}{4.173.454+3.770.479/2}=0,$	Stok Devir Hızı $=\frac{\text{STMM}}{\text{Ortalama Stok}}=\frac{498.177}{119.582+97950/2}=8,4$
Alacak Devir Hızı $=\frac{\text{Ticari Alacaklar}}{\text{Net Satışlar}}=\frac{8.137}{169.340}=0,04$	Alacak Devir Hızı $=\frac{\text{Ticari Alacaklar}}{\text{Net Satışlar}}=\frac{0}{532.563}=0$
Aktif Devir Hızı $=\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Ort.Toplam Aktif}}=\frac{169.842}{26.007775+21.469.496/2}=0,0$	Aktif Devir Hızı $=\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Ort.Toplam Aktif}}=\frac{532.563}{519.844+692585/2}=0,$
Ticari Borç Devir Hızı $=\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Ort.Ticari Borç}}=\frac{169.842}{4.464.482+4.661.059/2}=0,0$	Ticari Borç Devir Hızı $=\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Ort.Ticari Borç}}=\frac{532.563}{38.157+13.618/2}=2$
Hazır Değerler Devir Hızı $=\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Ort.Hazır Değerler}}=\frac{169.842}{25.281+27.841/2}=6$	Hazır Değerler Devir Hızı $=\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Ort.Hazır Değerler}}=\frac{532.563}{31.386+30.457/2}=17$

Tablo 19. Firmalarının Faaliyet Oranlarının Değerlendirilmesi

	İyi(3)	Orta(2)	Kötü(1)	A Firması sonuçları	B Firması Sonuçları	A Firması Değer	B Firması Değer		Göreceli Önem	A Firması Toplam Değer	B Firması Toplam Değer
Stok Devir Hızı	>3	3-1	<1	0,04	8,4	1	3	X	0,077	0,077	0,231
Alacak Devir Hızı	>5	5-3	<3	0,04	0*	1	3	X	0,204	0,204	0,612
Aktif Devir Hızı	>2	1-2	<1	0,007	0,87	1	1	X	0,420	0,420	0,420
Ticari Borç Devir Hızı	<1	1-2	>2	0,037	2,06	3	1	X	0,222	0,666	0,222
Hazır Değerler Devir Hızı	>3	3-1	<1	6,39	17,22	3	3	X	0,077	0,231	0,231
A ve B Firması Faliyet Oranları Genel Toplamı										1,598	1,716

*İşletmenin ticari alacağı bulunmamakta olup satışlarını peşin yaptığı görülmektedir. Bu nedenle oran sonucu sıfır çıkmasına rağmen işletmeye 3 notu verilmiştir.

Tablo 20. Karlılık Oranlarının Finansal Analizi

A Firması	B Firması
Brüt Satış Karı $=\frac{\text{Brüt satış karı}}{\text{Net Satışlar}}=\frac{100.685}{169.840}=0{,}59$	Brüt Satış Karı $=\frac{\text{Brüt satış karı}}{\text{Net Satışlar}}=\frac{34.386}{532.563}=0{,}06$
Faliyet Karı $=\frac{\text{Faliyet karı}}{\text{Net Satışlar}}=\frac{0}{169.840}=0$	Faliyet Karı $=\frac{\text{Faliyet karı}}{\text{Net Satışlar}}=\frac{0}{532.563}=0$
Net Kar Marjı$=\frac{\text{Net Kar}}{\text{Net Satışlar}}=\frac{-1.302.500}{169.840}=-7{,}66$	Net Kar Marjı$=\frac{\text{Net Kar}}{\text{Net Satışlar}}=\frac{-22.485}{532.563}=-0{,}04$

Tablo 21. Firmalarının Karlılık Oranlarının Finansal Analizinin Değerlendirilmesi

	İyi(3)	Orta(2)	Kötü(1)	A Firması sonuçları	B Firması Sonuçları	A Firması Değer	B Firması Değer		Göreceli Önem	A Firması Toplam Değer	B Firması Toplam Değer
Brüt Satış Karı	<3	3-8	>8	0,59	0,06	1	3	X	0,112	0,112	0,336
Faaliyet Karı	>0,20	0,10-0,20	<0,10	0	0	1	1	X	0,558	0,558	0,558
Net Kar Marjı	<0,25	0,25-0,40	>0,40	0	0	1	1	X	0,320	0,320	0,320
										0,99	1,214

Tablo 22.Firmalarının Büyüme Oranlarının Finansal Analizi

	İyi(3)	Orta(2)	Kötü(1)	A Firması sonuçları	B Firması Sonuçları	A Firması Değer	B Firması Değer		Göreceli Önem	A Firması Toplam Değer	B Firması Toplam Değer
Net Kar Marjı Büyüme Oranı	>enflasyon Oranı	Enflasyon civarı	<enflasyon	0,19	0,60	3	3	X	0,286	0,858	0,858
Net Satışlar Büyüme Oranı	>enflasyon Oranı	Enflasyon civarı	<enflasyon	-%36	-%14	1	1	X	0,286	0,286	0,286
Özsermaye Büyüme Oranı	>enflasyon Oranı	Enflasyon civarı	<enflasyon	0	0	1	1	X	0,571	0,571	0,571
A ve B Firmalarının Büyüme Oranları Genel Toplamı										1,7115	1,7115

4.4.2.Finansal Olmayan Analize İlişkin Bulgular

Tablo 23. A ve B Firmalarının Analizi

Firmanın	İyi(3)	Orta(2)	Kötü(1)	A Firmasına İlişkin Sonuç	B Firmasına İlişkin Sonuç		Göreceli Önem	A Firmasının Toplam Değeri	B Firmasının Toplam Değeri
Sektör Pazar Payı	Yüksek	Orta	Düşük	1	2	X	0,472	0,472	0,944
Marka Tanınırlığı	Yüksek	Orta	Düşük	1	3	X	0,150	0,150	0,45
Ürün Çeşitliliği	%25 altı tek ürün	%25-50 altı Tek ürün	%50 üstü tek ürün	2	3	X	0,274	0,548	0,822
Taahhüt Güvenirliği	Yüksek	Normal	Yok	1	3	X	0,104	0,104	0,312
A ve B Firmalarının firma analiz Puanlarının Genel Toplamı								1,274	2,528

A firması içinde bulunduğu sektördeki diğer firmalarla karşılaştırıldığında zayıf bir şirket olduğu görülmektedir. Şirket emek yoğun bir sektörde yer almasına karşın son dönemde çalışan sirkülasyonunun fazla olduğu gözlemlenmektedir. A firmasının sektördeki Pazar pay giderek gerilemektedir. Şirket ile ilgili bilgiler internet ve şirkete ilişkin faaliyet raporlarından elde edilmiştir.

B firması ise alanındaki Avrupa'daki tek entegre tesisdir. Marka tanınırlığı yurt içi ve yurt dışında güçlüdür. Ürün çeşitliliği yapılan arge çalışmalarıyla artırılmaya ve yenilenmeye tabii tutulmaktadır. Ayrıca şirketde 1850 kişi istihdam edilmektedir.

Tablo 24.Sektör Analizi

Sektörün	İyi(3)	Orta(2)	Kötü(1)	A Firmasına İlişkin Sonuç	B Firmasına İlişkin Sonuç		Göreceli Önem	A Firmasının Toplam Değeri	B Firmasının Toplam Değeri
Rekabet Durumu	Tekel düşük rekabet	Normal rekabet	Rekabet yoğun	1	2	X	0,067	0,067	0,134
Ekonomideki yeri	Öncelikli	Olağan	Geri planda	3	3	X	0,063	0,189	0,189
Büyüme Hızı	Yüksek	Durgun	Düşük	2	3	X	0,208	0,416	0,624
Krizden Etkilenmesi	Çok az etkileniyor	Normal etkileniyor	Yoğun etkileniyor	1	3	X	0,220	0,220	0,66
Büyüme Potansiyeli	Büyümeye açık	Büyüyor	Doymuş geriliyor	1	3	X	0,441	0,441	1,323
A ve B Firmalarının firma analiz Puanlarının Genel Toplamı								1,333	2,93

4.4.3.Derecelendirme Notu Ataması

Tablo 25. Alt Başlıkların Birleştirilerek Derecelendirme Notu Oluşturulması

Finansal Analiz Alt Başlıklarının Birleştirilmesi							
	A Firması Sonuç Değer	B Firması Sonuç Değer		Göreceli Önem		A Firması Genel Sonuç	B Firması Genel Sonuç
Likitide Oranı	1	1,92	X	0,415	=	0,415	0,796
Mali Oran	1	2,435	X	0,257	=	0,257	0,625
Faaliyet Oranı	1,598	1,716	X	0,153	=	0,244	0,262
Karlılık Oranı	0,99	1,214	X	0,088	=	0,087	0,106
Büyüme Oranı	1,7115	1,7115	X	0,088	=	0,150	0,150
Finansal Analiz alt başlıklarının Değerlendirilmesi						1,153	1,939
Finansal Olmayan Alt Başlıkların Birleştirilmesi							
Sektör Değerlendirmesi	1,333	2,93	X	0,333	=	0,443	0,975
Firma Değerlendirmesi	1,274	2,528	X	0,667	=	0,849	1,686
Finansal Olmayan Analiz Sonuçlarının Genel Toplamı						1,292	2,661
GENEL DEĞERLENDİRME						GENEL SONUÇ	
Finansal Analiz	1,153	1,939	X	0,900	=	1,037	1,7451
Finansal Olmayan Analiz	1,292	2,661	X	0,100	=	0,1292	0,2661
GENEL TOPLAM						1,16	2,01

5.SONUÇ

Analitik Hiyerarşi yöntemi bize nitel ve nicel yöntemleri bir arada kullanarak tek bir sonuçla ifade edilme imkanı sağlanmıştır. Yöntemin en kritik noktası kriterlerin ağırlıklandırılmasının uzmanlarca yapılması gerektiğidir.

Çalışmada yapılan analiz sonucu A firması için derece notu "BB- altı" olarak belirlenirken, B firması için "BB-" olarak belirlenmiştir. Buna göre firmalar bankalara kredi talebi ile gittiğinde, bankalarca sermaye yeterliliği hesaplamalarında risk ağırlığı bu derece notu ile A firmasının %150**,** B firmasının ise %100 olacaktır. 2009 yılına kadar uygulamada olan standart yaklaşımda derece notu almayan firma % 75 risk ağırlığına sahiptir. İçsel derecelendirme yaklaşımında ise derece notu olmayan firmaların risk ağırlığı %100 olarak belirlenmiştir. Derecelendirme yapılan her iki firma açısından da bu koşullar altında derece notu almak bu firmalara kredi maliyeti konusunda avantaj sağlamamaktadır. A firması açısından firması için derecelendirme yapmaması daha avantajlı bile olacağı söylenebilir. Çünkü A firması aldığı derece notu ile %150 risk ağırlığına sahip olacakken, derece notu olmasa risk ağırlığı % 100 de kalacaktır. B firması açısından da sahip olduğu derece notu kredi sürecinde herhangi bir avantaj getirmemiş yalnızca B firmasına derecelendirme süreci ek masraflar getirmiştir.

Bankalar sermaye yeterliliklerini hesaplarken derecelendirme notu kullanacaklardır. Bu derece notlarına göre kredi verip vermeme bankaların kendi insiyatifindedir. Derecelendirme, firmaların kredi almaları içinde değil bankaların sermaye yeterlilik oranının hesaplanmasında gereklidir. Basel II yaklaşımı bankaların kredi vermeleri konusunda herhangi bir düzenleme getirmemektedir. Ancak bu süreç dolaylı bir şekilde KOBİ'leri etkileyecektir.

KAYNAKÇA

AKTAŞ R., Endüstri İşletmelerinde Mali Başarısızlık Tahmini(Çok Boyutlu Model Uygulaması), Türkiye İş Bankası Yayınları 1. Baskı,Ankara, 1993

ARAS G., "Basel II sürecinde Kobiler İçin Yol Haritası", Deloitte CEO/CFO Serisi www.deloitte.com (Erişim 26.08.2007)

ATAN M., MADEN U., " Bireysel ve Kurumsal KredibiliteninAnalitik Hiyerarşi Süreci İle Çözümlenmesi" 4. İstatistik Kongresi, İstatistik Mezunları Derneği ve Türk İstatistik Derneği, Belek, Antalya, 8 - 12 Mayıs 2005.

ATAN, M., MADEN, U., AKYILDIZ, E., "Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) Kullanımı ile Bir Bankada Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi" , VIII. Ulusal Finans Sempozyumu, 26 - 28 Ekim 2004, İstanbul Teknik Üniversitesi, İTÜ Maçka Kampüsü İşletme Fakültesi, Maçka / İSTANBUL

BARBAROSOĞLU G. , PİNHAS D. , "Capital Rationing in the Public Sector using The Analytic Hierarchy Process," The Engineering Economist, Cilt 40, No. 4, 315-341,1995

CANADA, J.R, W. G. SULLİVAN, Economic and Multi-Attribute Evaluation of Advanced Manufacturing Systems, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N.J., 1989.
CANADA J. R. Canada, SULLİVAM W. G. , J. A. White, Capital Investment Analysis for Engineering and Management, Second Edition, Prentice-Hall, Upper SaddlERiver, N.J., 1996
ÇOLPAN U., "Kredi Derecelendirme ve Finansal Piyasalar Üzerindeki Etkileri"Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,İşletme Ana Bilim dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı ,2001
DANIELSSON, J., EMBRECHTS P., GOODHART C., KEATING C.,MUENNİCH F., RENAULT O.,SHIN H.S. (2001), An Academic Response to Basel-II, *LSE Financial Markets Group and ESRC Research Centre, Special Paper Series* No:130, 1-17.
EKEN M.H., " Basel Kriterleri ve Rating" www.finanskulup.com erişim 03.05.2007
HAYES, S., SAPORTA V. (2002), The impact of the new Basel Accord on the supply of capital to emerging market economies, *Financial Stability Review*, December, 110-114.
İÇ Y.T., YURDAKUL M., "AHS Yöntemi Kullnan Bir Kredi Değerlendirme Sistemi",Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 15, No 1, 1-14, 2000
İLSEVEN, N."Yeni Uluslararsı Bankacılık Mimarisi:Basel II ve KOBİ'lerin Finansmanına Etkiler,Beklentiler", Türkiye Finans Yöneticileri Vakfı, İstanbul, 16 Eylül 2005
LASTRA, R.M. (2004), Risk-based Capital Requirements and Their Impact Upon the Banking Industry: Basel-II and CAD III, *Journal of Financial Regulation and Copmliance*, 12(3), 225-239.
MARŞAP B.G., KÖMÜRCÜ A., "Basel II Standart Yönteme Göre Kredi Derecelendirmesi ve Bir Şirket Üzerinde Uygulaması" Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Ocak 2008
SALTIK A.G., "İşletmelerde Risk Derecelendirmesi ve Türkiye'de Uygulanması",Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,1996
SATTY, L.T. (1980), The Analytic Hierarchy Process, MCGraw-Hill Comp.,USA, s.54
SAATY L.T., ALEXANDER J.M., Thinking With Models:Mathematical Models in The Physicial, Biological and Social Sciences, Chapter 8 Pergomon Press,Londra 1981
SAATY L.T., (1994). "Highlights and critical points in the theory and application of the Analytic Hierarchy Process". *Eur* J *Opl Res*earch74: 426-447.
SAURİNA J., TRUCHARTE C. (2003)"The Impact Of Basel II On Lending ToSmall and Medium Sized Firms; A Regulatory Polcy Assetment Based On Spanish Credit Register Data" Journal Of Finance Services Research 26121-144
SEKRETER, S.; AKYÜZ G.,İPEKÇİ ÇETİN E., "Şirketlerin Derecelendirilmesine İlişkin Bir Model Önerisi; Gıda Sektörüne Yönelik Bir Uygulama"Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi,2004,www.akdeniz.edu.tr/iibf/yeni

BASEL II KAPSAMINDA KOBİ'LERİN İÇ KONTROL SİSTEMİNİN VE İÇ DENETİMİN ETKİNLİĞİNİN SAĞLANMASINA YÖNELİK ÖNERİLER

Doç. Dr. Ganite KURT, Gazi Üniversitesi
Arş. Gör. Pınar OKAN, Gazi Üniversitesi

ÖZET

Son yıllarda dünyada ortaya çıkan muhasebe skandalları, finansal raporlamanın güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olmuştur. Muhasebe skandallarının ortaya çıkışında etkin rol oynayan unsurlardan birisi de söz konusu şirketlerin iç kontrol sistemlerinin ve iç denetiminin etkin olmayışıdır. İşletmelerde yönetsel hesap verebilirlik müessesinin yerleşmesi, etkin bir iç kontrol sistemi ve iç denetim ile mümkün olacaktır. Basel II düzenlemeleri ile bankacılıkta önemi daha da artacak olan kurumsal yönetim ve risk yönetimi ile yeni bankacılık kanunuyla getirilen düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, reel sektörün de aynı konular üzerinde odaklanacağı söylenebilir.
Basel II uygulamasında, firmaların katlanacağı kredi maliyetinin temeli olan kredi riskinin hesaplanmasında dikkate alınacak unsurlar; firmanın sermaye yapısı, yönetim kalitesi, kurumsal yönetim ilkelerinin varlığı, denetim mekanizmasının işleyişidir. Dolayısıyla, Basel II kredi değerlemesi ve kredi riskinin tespitinde iç denetim sisteminin varlığı firmaların kredibilitesine doğrudan etki edecek temel belirleyicilerden birisi haline gelmiştir. Ülkemizde reel sektörün ağırlıklı olarak kurumsallaşmamış aile şirketi yapısında ve KOBİ ölçeğinde kuruluşlardan oluştuğu dikkate alındığında; kredi veren kuruluşlar KOBİ'lerin iç kontrol ve iç denetim sistemlerini değerlendirerek kredi kullandıracaklar; aksi takdirde hizmet vermekten kaçınacaklardır. Bu çalışmada, KOBİ'lerin Basel II kapsamında iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin kurulması ve etkin çalışmasının önemi anlatılacak ve bu sürece, KOBİ'lerin hazırlanması açısından öneriler getirilmeye çalışılacaktır.
ANAHTAR KELIMELER: Basel II, KOBİ, İç Denetim, İç Kontrol

1. Giriş

Basel II, globalleşen finansal piyasalarda düzenleyici kurallar ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturabilmek amacıyla bankalarda risk yönetimini geliştirmek, sermaye yeterliliğinin ölçümünü yaparak finansal istikrara katkıda bulunmak için hazırlanmış bir düzenlemedir (Chitale, 2005: 1322). Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi, Basel Komitesi'nin temel amacı bankaların karşılaşacakları riskleri daha doğru bir biçimde yansıtan esnek bir uygulama alanı oluşturarak globalleşen finansal piyasalarda düzen sağlamaktır. Bu bağlamda, Basel II düzenlemesi:

- Bankaların risklerine karşılık bulundurmak zorunda oldukları sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı,
- Maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği,
- Sermaye yükümlülüğünün nasıl değerlendirilerek açıklanacağına dair ilkeleri içermektedir.

Bankaların risklilik durumlarının belirlenmesi amacıyla hazırlanmış yeni sermaye uzlaşısı üç yapısal bloktan oluşmaktadır. Bunlardan ilki, asgari sermaye yükümlülüğüdür. Buna göre, Basel I'de söz konusu olduğu gibi Basel II'de de minimum sermaye yeterliliği % 8 olarak belirlenmiştir. İkinci yapısal blok, denetimsel gözden geçirme ile ilgilidir. Burada amaç, risk yönetiminin başlıca unsurunun etkin bir denetim olduğunu vurgulamaktır. Üçüncü yapısal blok ise, piyasa disiplinini içermektedir.
Basel II, risklerin ölçülmesinde ve yönetilmesinde kullanılmak üzere çok daha kapsamlı bir yaklaşım sağlamaktadır. Basel II'nin getirdiği en önemli farklılıklar; sermaye yeterlilik oranın belirlenmesinde kredi riski hesaplama yönteminin değişmesi ve söz konusu oranının hesaplanmasında dikkate alınması gereken riskler arasına operasyonel riskin de eklenmesidir. Basel II'de kredi riskinin hesaplanmasında iki temel yöntem mevcuttur. Bunlar standart yöntem ile iç değerlendirmeye dayalı yöntemdir. Standart yöntemde, her bir varlığın risk ağırlığı dış derecelendirme kuruluşu tarafından belirlenmektedir. İç değerlendirmeye dayalı yöntemde ise, kredi borçlusunun riskliliği bankanın kendi içsel derecelendirme sistemi kullanılarak belirlenmektedir.
Basel II uygulamasında kredi işleminden doğan risk ile kredi kullanan firmanın riskleri bir arada değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, bankaların kullandırdığı kredilerin risklilik dereceleri arttıkça bankaların da risk düzeyleri artacaktır. Maruz kalınan risk neticesinde bankalar sermayelerini artırma durumunda kalacaktır. Dolayısıyla, oluşan sermaye maliyetini bankalar kredilere yansıtarak daha yüksek maliyetli kredi kullandırma yoluna gideceklerdir. Başka bir ifade ile kredi fiyatı firmanın taşıdığı riske göre belirlenecektir.

2. Basel II'de Risk Odaklı Kredi Fiyatlaması

Bankaların aktiflerinin önemli bir kısmını kredi portföyleri oluşturduğundan kredi riski bankacılık açısından önemli bir yere sahiptir. Kredi riski, bankaların müşterilerine verdikleri kredilerin geri dönüşündeki temerrüt ve gecikmeleri ifade

etmektedir. Kredi riskinin tanımı temerrüt olasılığına dayanmakta olup, söz konusu riskin yönetiminde önemli olan hususlar müşterinin, kredi alabilme kapasitesinin değerlendirilmesi ve yeterli teminatlardır.

Basel II risk odaklı sermaye yönetimi ve risk odaklı kredi fiyatlamasını esas aldığından, banka ve kredi kuruluşlarının etkin risk yönetimini hayata geçirmeleri gerekecektir. Kredi fiyatının firmanın taşıdığı riske göre belirlenmesi Basel II'nin geleneksel kredi değerlemesinden farkı olarak ortaya çıkmaktadır. Basel II kredi riskinin ölçülmesi iki ana unsura dayanmaktadır. Bunlar; (1) kredi kullanan firmanın riski ve (2) kredi işleminin kendisinden kaynaklanan risk seviyesidir. Kredi kullanan firma riskinin ölçülmesinde, başka bir ifade ile firmanın derecelendirme notunun belirlenmesinde aşağıdaki unsurlar dikkate alınır:

- Niceliksel faktörler: Firmanın finansal verilerinden oluşmaktadır. Firma riskinin belirlenmesinde işletmenin finansal verilerinin doğruluğu ve güvenilirliği büyük önem taşır. Doğru ve güvenilir finansal bilgi sunan işletmelerin derecelendirme notları yüksek olacaktır.
- Niteliksel faktörler: Sermaye yapısı, kurumsal yönetim ilkelerinin varlığı, yönetim kalitesi, ürün/hizmet gelişimi, denetim mekanizmasının işleyişi gibi verilerden oluşmaktadır. Firma derece notunun belirlenmesinde, firma faaliyetleri ve yönetimini içeren göstergelerin de önemli bir yeri vardır.

Basel II kredi riskinin ölçülmesindeki ana unsurlardan ikincisi olan kredi işleminin kendisinden kaynaklan riskin ölçülmesinde ise işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir. Böylece kredi risklerinin ölçülmesinde kullanılan derecelendirme notları, nicel ve nitel faktörler ile kredi işleminin kendisinden kaynaklanan unsurların bir arada değerlendirilmesi ile tespit edilmektedir. Bu değerleme sonrasında kredi, "çok riskli" veya "az riskli" olarak belirlenmekte, diğer bir ifade ile *riske göre kredi fiyatlaması* yapılmakta, firma riski ve kredi riski doğrudan kredinin fiyatına yansıtılmaktadır (Pekak, Akbaş ve diğerleri, 2008).

3. Basel II'ye Göre Şirket Sınıflandırılması ve Derecelendirme

Basel II'de getirilen riske göre kredi fiyatlandırmasının reel sektörü yakından ilgilendirdiği açıktır. Ülkemizde reel sektörü oluşturan işletmelerin TÜİK'in 2003 verilerine göre %99,3'ü KOBİ'lerden oluşmaktadır. KOBİ'ler, ekonomi içinde önemli bir yere sahip oldukları halde pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunların başında da dışsal finansal kaynak bulma ihtiyacı gelmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, KOBİ'lerin temel finansman kaynaklarının başında banka kredileri gelmektedir (Jager, 2008). Basel II uygulaması ile KOBİ'ler, aşağıda ifade edilen konulara yönelik olarak gerekli düzenlemeleri yapmak durumunda kalacaklardır:

- Öz sermaye yapılarının güçlendirilmesi,
- Kurumsal yönetim anlayışının geliştirilmesi,
- Kayıt dışı işlemlerinin kayıt altına alınması,
- Şeffaf ve uluslararası muhasebe stanadartlarına uygun finansal raporların sunulması v.b. şeklindedir.

Yukarıda belirtilen koşulları sağlayan KOBİ'lerin, bankalardan düşük maliyetli krediler almaları söz konusu olabilecektir. Ülkemizde KOBİ'ler ile ilgili yapılan çok sayıda çalışmada KOBİ'lerin yukarıda bahsedilen düzenlemeler ile ilgili önemli sorunları olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bu eksikliklerini tamamlamayan KOBİ'ler açısından kredi maliyetlerinin aratacağı açıktır.

KOBİ'lerin tanımı farklı kuruluşlarca ciro, çalışan sayısı gibi farklı kriterler kullanılarak yapılmaktadır. Basel II'de KOBİ'lerin tanımı tek kritere göre yapılmaktadır. Bu kriterde, işletmelerin yıllık satış ciroları esas alınmıştır. BASEL II'ye göre yıllık satış ciroları 50 Milyon Euro'nun altında kalan işletmeler KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Ancak, Basel II standartları da, tıpkı diğer kurum veya kuruluşların yapmış oldukları tanımlamalarda olduğu gibi, KOBİ'leri kendi içerisinde de sınıflandırmaya tabi tutmaktadır. Sınıflara ayırma konusunda esas alınan kriter ise, KOBİ'lerin kullandıkları kredi miktarlarıdır (Gündüz, Sönmezler ve Yürük, 2008). Şekil 1'de Basel II tarafından yapılan KOBİ sınıflandırmasının esas aldığı kriterler belirtilmiştir. Buna göre, bir bankadaki toplam kredisi 1Milyon Euro'nun üstünde olan KOBİ'ler kurumsal KOBİ olarak nitelendirilirken; 1 Milyon Euro'nun altında olan KOBİ'ler ise perakende KOBİ olarak belirtilmektedir.

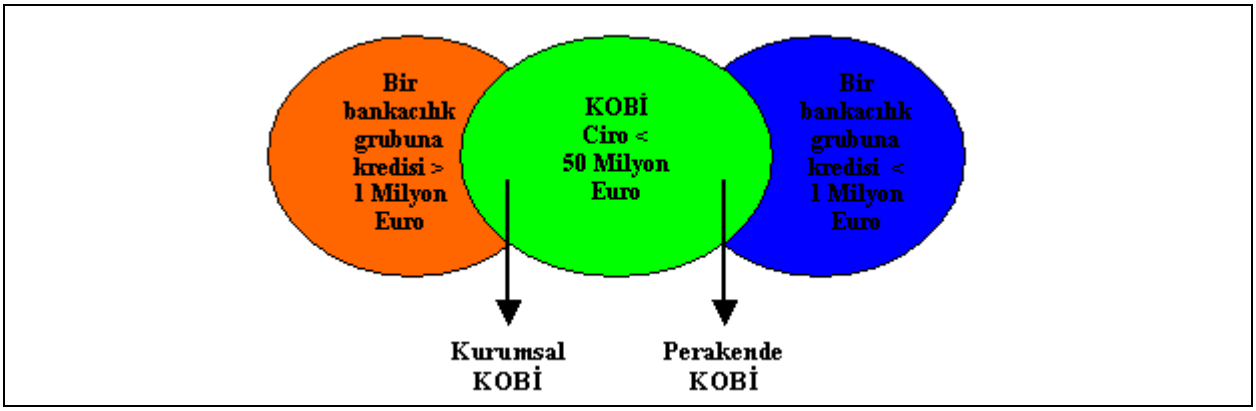

Şekil 1. Kurumsal – perakende KOBİ tanımı
Kaynak: Akbaş, U. ve diğerleri (2004). Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri. *Türkiye Bankalar Birliği*. Yayın No: 228, Eylül, s.6.

BASEL II'ye göre banka ve kredi kuruluşlarının kullandırdıkları kredinin firmaya yansıyacak maliyetinin hesaplanmasında kullanılacak yöntemlerinden birisi standart yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, firmaların kurumsal ya da perakende olmasına göre derecelendirilmeleri de farklılık göstermektedir. Standart yönteme göre derecelendirme aşağıdaki tabloda verildiği gibidir**.**

Tablo 1. Basel II standart yaklaşıma göre KOBİ'leri derecelendirme

Yıllık Satış Cirosu	*Kredi Tutarı*	*Sınıflandırılması*	*Derecelendirme*
Ciro< 50.000.000 Euro	Kredi>1.000.000 Euro	Kurumsal KOBİ	Derecelendirme notuna göre
Ciro< 50.000.000 Euro	Kredi< 1.000.000 Euro	Perakende KOBİ	% 75

Kaynak: Yılmaz, H.B. (2007). Basel II ve KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi (e-dergi)*. Yıl:3, Sayı:1, ISSN 1305–7979, s.10.

Tablo 1'den de görüleceği üzere perakende KOBİ'lerin risk ağırlığı % 75'tir. Kurumsal nitelikte olan KOBİ'lere verilen kredilerin risk seviyeleri ise, bağımsız derecelendirme şirketlerinin vermiş olduğu nota göre belirlenecektir. Basel II uygulaması ile KOBİ'lerin derecelendirme notunu almaları zorunlu kılınmıştır.
Bağımsız derecelendirme şirketlerinin yapmış oldukları derecelendirmede farklı kriteler dikkate alınmaktadır. Bu kriterlerden birisi de firmaların kurumsal yönetim anlayışının olup olmamasıdır. Kurumsal yönetim; iç kontrol, iç denetim ve risk yönetim süreçlerinin yönlendirilmesinde önemli bir role sahiptir (OECD, 2004). Bu nedenle derecelendirme notunun yüksek olması için KOBİ'lerin firma yönetiminin niteliğine ve denetim sistemine önem vermeleri gerekmektedir (Aras, 2008a).

4. Basel II, İç Kontrol Sistemi ve İç Denetim

Son yıllarda dünyada ortaya çıkan muhasebe skandalları, finansal raporlamanın güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olmuştur. Muhasebe skandallarının ortaya çıkışında etkin rol oynayan unsurlardan birisi de söz konusu şirketlerin iç kontrol sistemlerinin ve iç denetiminin etkin olmayışıdır. İşletmelerde yönetsel hesap verebilirlik müessesinin yerleşmesi, etkin bir iç kontrol sistemi ve iç denetim ile mümkün olacaktır. Basel II düzenlemeleri ile bankacılıkta önemi daha da artacak olan kurumsal yönetim ve risk yönetimi ile yeni bankacılık kanunuyla getirilen düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, reel sektörün de iç kontrol sistemleri ve iç denetimin kurulması ve etkin çalışması konusunda gereken önemi vermesi gerekecektir.
İç Kontrol sistemi ve iç denetim, işletmelerin kurumsallaşmasında ve risk yönetiminin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir (Rizvi ve Soundara, 2008). Önceleri çoğunlukla büyük ölçekli firmaların iç kontrol sistemi ve iç denetime yer verdiği gözlenirken; Basel II düzenlemeleri ile birlikte artık KOBİ'lerin de kurumsal yönetim uygulamalarını benimsemeleri ve iç kontrol sistemi ve iç denetimi gerçekleştirmeleri zorunlu bir hal almıştır. Aksi taktirde, bankalardan kredi temininde zorluklar yaşanacaktır (Aras, 2008a). Böylece, Basel II ile etkin risk yönetimi ve denetim anlayışının ön plana çıkarıldığını söylemek mümkündür.

4.1. İç Kontrol Sistemi

İç kontrol, işletmenin hedeflerine ulaşmasında yönetime makul bir güvence sağlamak üzere tasarlanmış politika ve yöntemler bütünüdür. Uluslararası denetim standartlarında (UDS 400) iç kontrol sistemi, "Bir işletmenin hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak amacı ile şirket yönetimi tarafından belirlenmiş tüm politika ve yöntemleri olarak ifade edilmektedir. İç kontrol sistemi şirketin verimliliğini artırılmasını sağlayacak aşağıdaki hususları kapsamaktadır:

- Yönetim politikalarına bağlılık,
- İşletme varlıklarının korunması,
- Yolsuzluk ve hataların önlenmesi ve tespit edilmesi,
- Muhasebe kayıtlarının doğruluğunun ve güvenilirliğinin sağlanması,
- Mali tabloların mevzuata uygun, doğru ve zamanında hazırlanması,
- Yasa ve diğer düzenlemelere uygun davranılmasıdır.

COSO (Committee on Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) tarafından yapılan iç kontrol tanımı ise şu şekildedir. İç kontrol mali tabloların güvenilirliği, faaliyetlerin ve işlemlerin etkinliği ve verimliliği, faaliyetlerin yasa ve yönetmeliklere uygunluğunu sağlama konusunda sınırlı bir güvence vermek üzere firma üst yönetimi veya yönetim kurulu tarafından oluşturulan ve kontrol edilen yöntemlerdir.
Yukarıdaki tanımlardan hareketle iç kontrol sisteminin temel olarak üç amaca hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Bunları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Uzun, 2007).

- **Sunulan finansal tabloların güvenilirliği**: Finansal tabloların güvenilir olması yönetimin karar alma sürecinde doğru karar almasına ve işletme içi herhangi bir yolsuzluğun oluşmasına engel olur.
- **Operasyonların etkinliği ve verimliliği:** Standartlaşmış süreçler yardımıyla operasyonların etkinliğini ve verimliliğini arttırır. Bir organizasyonda kontrollerin varlığı, süreçlerin standart tanımları, görev tanımları, kuralların düzenlenmesi ve sonuç olarak işletme etkinliğinin ve verimliliğinin artırılmasında katma değer yaratır. Aynı zamanda kontrol faaliyetleri aracılığıyla işletmenin varlıklarının korunmasını sağlar. Çünkü işletme büyüdükçe varlıklarını korumak sorun haline gelmektedir
- **Mevcut yasa ve yönetmeliklere uygunluğu:** iç kontrol sistemi, gerek işletme içi, gerekse yasal düzenlemelerin getirdiği kurallara uygunluğun sağlanmasında yardımcı olur, güvence sağlar.

Konuyu KOBİ'ler açısından ele aldığımızda, her ne kadar küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışanlarının sayının azlığı ve faaliyet alanının darlığı söz konusu olsa da bu tür işletmelerde de iç kontrol sistemi önemli bir yere sahiptir. Etkin bir iç kontrol sisteminin varlığı, işletmenin hedeflere ulaşma ve finansal raporlamanın güvenirliğinin sağlanmasının yanı sıra belirlenen politikalara, yasal ve yönetsel düzenlemelere uygunluğunun sağlanması, faaliyetlerin etkinliği ve verimliliği açısından da büyük önem taşımaktadır.
İç kontrol ile ilgili uluslararası kabul görmüş olan COSO modeline göre, yönetimin kontrol hedeflerine ulaşmasında makul güvenceyi sağlamak amacı ile oluşturduğu iç kontrol sisteminin bileşenleri beş başlık altında sınıflandırılmaktadır. Söz konusu temel bileşenler; kontrol ortamı, risk değerlendirmesi, kontrol faaliyetleri, bilgi ve iletişim, izlemedir.
İç kontrol sisteminin oluşturulması ve uygulanması şirket büyüklüğü, faaliyet alanı, çalışan sayısı v.b. unsurlara göre farklılık göstermektedir. KOBİ'ler hedeflerine ulaşmak açısından daha informel ve daha esnek bir yapıya sahiptirler. Bu nedenle, Şekil 2'de ifade edilen iç kontrol sisteminin beş yapısı özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerde kesin bir ayırıma tabi değildir. Genelde, KOBİ'lerde şirketin yöneticisi ve sahibi aynı kişiler olduğundan, iç kontrol sisteminin bu unsurlarının birden daha fazlasının aynı anda uygulandığı gözlenmektedir

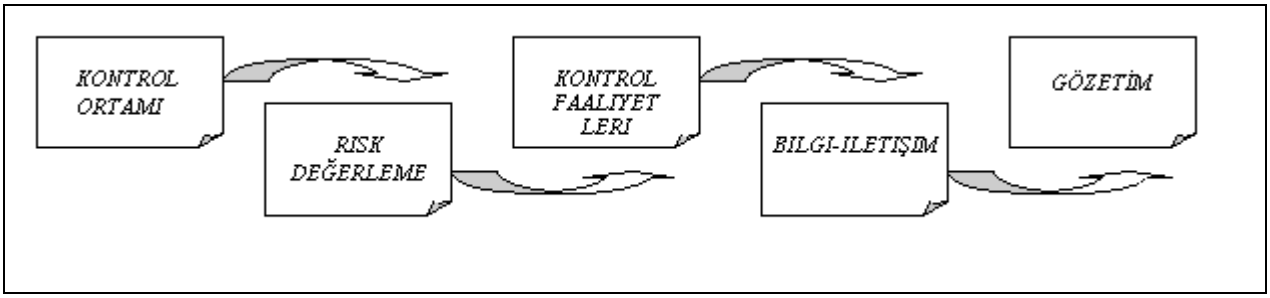

Şekil 2. İç kontrol sisteminin temel unsurları

a. Kontrol Ortamı: İç kontrol sistemi ile ilgili üst yönetimin ve diğer yöneticilerin yaklaşımları, duyarlılıkları ve davranışları ile iç kontrol sisteminin işletme içerisindeki önemlilik derecesi (UDS 400-Madde 7) şeklinde

tanımlanabilen kontrol ortamı, etkin ve güvenilir bir iç kontrol sistemi için olması gereken temel unsurlardandır. İşletme ortamı ve yönetimin felsefesi kontrol ortamının oluşumunda etkilidir. Kontrol ortamı işletme içi ve dışı faktörler tarafından belirlenir. İşletme dışı faktörler, ekonomik koşullar gibi işletme yönetiminin kontrolü dışında olan faktörlerdir (Güredin, 2007 ve IFAC,2007: 165). İç faktörler ise:

- Yönetimin etik değerleri,
- Yönetimin yeterliliği veya faaliyet alanı ile ilgili uzmanlık derecesi,
- İç denetim,
- Yönetimin iş riskini almada ve yönetmedeki yaklaşım ve tutumu,
- Örgütsel yapı,
- İşletme uygulama ve politikaları gibi unsurlardır (IFAC, 2007: 42).

Bu anlamda kontrol ortamı kısaca üst yönetimin işletmeyi ve işletmede çalışanları kontrol etme bilinci şeklinde tanımlanabilir. Ülkemizde Küçük ve orta ölçekli işletmelerin genellikle şahıs işletmeleri olduğu ve yönetimin işletme sahipleri tarafından gerçekleştiği göz önüne alındığında iç kontrol sisteminin bu unsurunun kendiliğinden oluştuğu söylenebilir. Ancak işletme üst yönetim yasaların gerektirdiği düzenlemelere dikkat etmiyor, üçüncü kişiler ile riskli ilişkilere giriyorsa işletme de çalışanlar üzerinde kontrol gücü azalacaktır (Kaval, 2005: 126). Bu anlamda KOBİ'lerin büyüklükleri ne olursa olsun kontrol ortamının sağlanması aynı zamanda iç kontrol sisteminin etkinliği açısından önemlidir.

b. Risk Değerleme: Ekonomik ve endüstriyel faaliyetlerin sürekli değişmesi işletmelerin çeşitli risklerle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Özellikle KOBİ'ler açısından aşağıdaki hususların gerçekleşmesi durumunda risk unsurları da artacaktır (Whingthon ve Pany, 2004: 236):

- Örgüt çevresindeki değişimler,
- Personel değişimi,
- Yeni bilgi sistemlerinin kullanılmaya başlanması,
- Şirketteki hızlı büyüme,
- Teknolojideki değişimler,
- Şirketin tekrar yapılandırılması,
- Şirket birleşmeleri,
- Muhasebe standartlarına adaptasyon,

İşletme yönetimi iç kontrol sistemini etkin hale getirebilmek için bu riskleri belirlemeli ve bu riskleri azaltmak için muhasebe ve işletme faaliyetlerine ilişkin riskleri değerlendirmesi gerekmektedir (Kepekçi, 2004: 67). İşletme riskleri dış çevreden kaynaklanan riskler olup, işletmenin sürekliliğini, karlılığını ve büyüme ve gelişme gibi hedeflerini etkileyen hususlardır. Diğeri ise muhasebe riskleri olup, bunlar finansal tablolarda hatalı veya yanlış gösterim yanlış raporlama riskidir. İşletmelerin büyüklüğü, faaliyet konusu, kullanılan varlıkların türü ve işletme sahibinin ilgi derecesi hem işletme riskini, hem de muhasebe riskini etkileyen unsurlardır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde genelde işletme sahibinin işletmeyi kendisi yönettiğinden, birçok kontrol usul ve yöntemini uygulamaya gerek görmemektedir. Çünkü satın alma, kredi açma, fiyatlama kararını kendisi vermekte, çek ve senetleri kendisi imzalamaktadır. Bu nedenle bu tür işletmelerde yolsuzluktan kaynaklanan risklerin ortaya çıkması söz konusu değildir. Yolsuzluktan kaynaklanan riskler olmadığı için, işlemlerin belgelendirilmesi ve kayda alınması genelde yapılmamaktadır. Bu tür işletmelerde mali nitelikteki işlemler yasaların zorunlu kıldığı ölçüde belgelendirilip kaydedilmektedir. Ancak işletmelerin faaliyet alanlarının genişlemesi ile personel istihdam edilmesi, personelin devir hızının yüksek olması muhasebe risklerini artıracaktır. Bu nedenle KOBİ'lerin iç kontrol sistemini kurarken bu hususlara da dikkat etmeleri gerekmektedir.

c. Kontrol Faaliyetleri: İşletmenin hedeflerine ulaşması ve belirlenen riskleri önleyebilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayacak politika ve yöntemlerdir. Kontrol faaliyetleri, işletmelerin ilgili oldukları hedeflerin niteliğine göre sınıflandırılabilir. İşletme performansının değerlendirilmesi, bilgilerin incelenmesi, fiziksel kontroller, görevlerin ayrılığı söz konusu faaliyetlere örnek olarak gösterilebilir. KOBİ'lerde kontrol faaliyetlerine yönelik aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir (IFAC, 2007: 47). Bu hususlar:

- Örgüt kültürü oluşturulurken kontrolün önemine değinilmesi,
- Konusunda uzman personel alımı,
- İşletme gelir ve giderlerinin gözlemlenmesi,
- Bütün ana faaliyetlerin incelenmesi,
- Performans ölçüm kriterlerinin belirlenmesi,
- Görevlerin belirlenmesidir.

d. Bilgi ve İletişim: Yönetimin, hedeflerini ve politikalarını çalışanlarına ulaştırdığı sisteme bilgi iletişim sitemi denir. Bilgi edinmeye ilişkin alt yapı ve sistemler, faaliyetlerin ve mali raporlamayla ilgili işlerin yürütülmesine ve kontrol edilmesine olanak sağlayan uygulamalara ilişkin bilgileri içermelidir. Bunlar, yalnızca içyapıda üretilen bilgiler ile ilgili olmayıp aynı zamanda karar alma sürecinde ve dış raporlamada ihtiyaç duyulan dışsal olay, faaliyet ve şartlarla ilgili

bilgileri de kapsamalıdır (Aksoy, 2007: 413). Bir işletmenin muhasebe bilgi ve iletişim sisteminin temel amacı, işlemlerin başlatılması, gerçekleştirilmesi, kaydedilmesi ve raporlanması ile ilgili sorumluluğun korunmasını sağlamalıdır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışanların sayısının az olması bilgi iletişim konusunda bir avantaj sağlamaktadır.

KOBİ'lerde de diğer işletmelerde olduğu gibi etkili bir bilgi iletişim sağlayabilmek için; işletmede çalışan personelin sorumlulukları dikkatli bir şekilde tanımlanmalı ve yazılı prosedürler oluşturmalıdır Bilginin uygun, güncel, yerinde, eksiksiz ve ulaşılabilir olması için gerekli makul güvenceyi sağlayan iç kontrol mekanizmaları olmalıdır (Uzay ve diğerleri, 2007:100).

e. Gözetim: Yönetimin iç kontrol sisteminin zaman içerisindeki performansının etkinliğinin değerlendirilmesini sağlar. Gözetimdeki amaç, kontrol faaliyetlerinin doğru bir biçimde gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesidir. Gözetimin amacı, iç kontrolün belirli periyotlarla doğru bir şekilde tasarlandığının, yönetildiğinin, etkili ve uygun olup olmadığının belirlenmesidir (Alpman, 2007). İşletme açısından önemli olan bu periyodik değerlendirmeler iç denetim birimi ve iç denetçiler tarafından veya gerekli görüldüğünde dışarıdan bu iş için görevlendirilen kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir.

KOBİ'lerde gözetim faaliyetine KOBİ'lerde pek sık rastlanmamaktadır. Yönetimin gözetim faaliyetleri, müşterilerden elde ettiği eleştiriler ve görüşler şeklindeki dışsal bilgileri de içermektedir. Gözetim, oluşturulmuş olan iç kontrol sisteminin riskleri ne ölçüde azalttığı konusunda yönetime geribildirim sağlamaktadır. Bu bağlamda, gözetimin aşağıda belirtilen özellikleri taşıyor olması büyük önem taşır (IFAC, 2007: 47):

- Belirlenen kontrol amaçlarının öneminin vurgulanmasındaki etkililiği,
- Çalışanlar tarafından anlaşılabilirliği ve doğru bir şekilde uygulanabilirliği,
- Günlük olarak uygulanabilirliği,
- Değişikliğe ya da gelişime ihtiyaç duyulması durumunda değişimleri yansıtabilmesidir.

Yukarıda ifade edilen bu beş kontrol unsuru, denetçi açısından da denetim faaliyetlerinin sürdürülmesinde önemlidir. Bu sayede denetçi işletmenin iç kontrol sisteminin farklı kısımlarını göz önünde bulundurarak denetim faaliyetlerine yön verecektir (IFAC, 2007: 171). İç denetçiler bu gözetim faaliyetini gerçekleştirirken aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir (Alpman, 2007):

- Faaliyetleri sürekli izleyip, periyodik değerlendirmeler yapılmalıdır.
- Faaliyetlerin izlenme sıklığını ve kapsamını risk unsuruna göre belirlenmelidir.
- Bulunan aksaklıklar raporlama, takip etme ve düzeltici önlemlerin sorumluluğu açısından iyi belirlenmelidir.

4.2. İç Kontrol Çeşitleri:

İç kontrolün beş temel unsuruna yön veren kontrol çeşitlerini üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Bu kontrol çeşitleri uygulanma seviyelerine göre üçe ayrılmaktadır (IFAC, 2007: 48).

1. Seviye - Yönetsel Kontrol: İşlemlerin işletme üst yönetiminin belirlediği hedefler doğrultusunda etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine yönelik yönetim politikalarına bağlılığı artıran yöntemlerdir. Bu kontrol tüm işletme faaliyetlerini içermektedir. Finansal tablolardaki hata ve hileleri ortaya çıkarmada ve engellemede doğrudan etkileme özelliği bulunmamakla birlikte dolaylı bir etki yaratmaktadır. Kontrol, yönetim tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda KOBİ'lerin yapısı da dikkate alındığında risklerin önlenmesi açısından etkili bir yöntemdir. Bu aynı zamanda alt seviyede yapılan kontrol hatalarının da ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Yönetsel kontrol de işletmenin iç kontrol sisteminin tamamına ilişkin standartlar belirlenmektedir. Örneğin, Yönetim işletme satın almalarla ilgili yazılı talimatlar hazırlar, stok seviyelerini belirler, bütçeler oluşturarak hedefleri belirler. İç kontrol sisteminin etkin çalışabilmesi yönetsel kontrolün koymuş olduğu hedeflere ve talimatlara uyulup uyulmadığının denetlenmesi ile mümkündür. İşletme etkili bir satış kontrol sürecine sahip olabilir. Ancak bu yönetsel kontrolle desteklenmediği sürece önemli hata ve hileler ortaya çıkabilir (IFAC, 2007: 48–49).

2. Seviye - Bilgi Teknolojisi Kontrolü: Bu kontrol ikiye ayrılmaktadır. Birincisi genel bilgi teknolojisi kontrolleri: Üst düzey kontrollere benzer bir nitelik taşımaktadır. Aradaki tek fark, işletmede bilgi teknolojilerinin nasıl çalıştığına odaklanmaktadır. Diğeri ise bilgi teknoloji uygulama kontrolleridir. Bunlarda alt düzey kontrollere benzemektedir. Bunlar işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine odaklanmıştır.

3. Seviye - Alt Seviye Kontrol: Bunlar günlük faaliyetlerle ilgili kontrollerdir. Örneğin stok takibi, ücret takibi, satın alamlar vb kontrollerle ilgilidir. Alt seviye kontrolleri dört sınıfa ayrılabilir.

- **Önleyici kontroller:** İstenmeyen durumların meydana gelmesini önleyici kontrollerdir. Satın alma taleplerinin elektronik ortamda işlenmesi ve takip edilmesi, satın alma talep girişlerinin satın alma departmanı yöneticisi tarafından günlük olarak incelenmesi v.b. işlemler önleyici kontrollere örnek olarak gösterilebilir.
- **Ortaya çıkarıcı kontroller:** Meydana gelmesi istenmeyen bir durumu ortaya çıkaran kontrollerdir. Müşteri vadelerinin temsilciler tarafından ilgili müşteri kartlarına yazılması, muhasebe departmanının müşteri bazında

aylık ve düzenli olarak yaşlandırma tabloları hazırlaması v.b. faaliyetler ortaya çıkarıcı kontrollere örnek olarak verilebilir.

- **Telafi edici kontroller:** Hata ve hilelerin oluşmasını engelleyen kontrollerdir. Örnek olarak; her üç ayda bir stok sayımın bağımsız kişilerin katılımı ile yapılması, kaydi ve hesabi durumun karşılaştırılması v.b. işlemler verilebilir.
- **Yön verici kontroller:** İstenen bir durumun meydana gelmesine ya da oluşmasına sebebiyet veren kontrollerdir. Rutin işlerin yönetmeliklere bağlanması, işletme çapında bütçe sisteminin uygulanması yön verici kontrollere örnek olarak gösterilir.

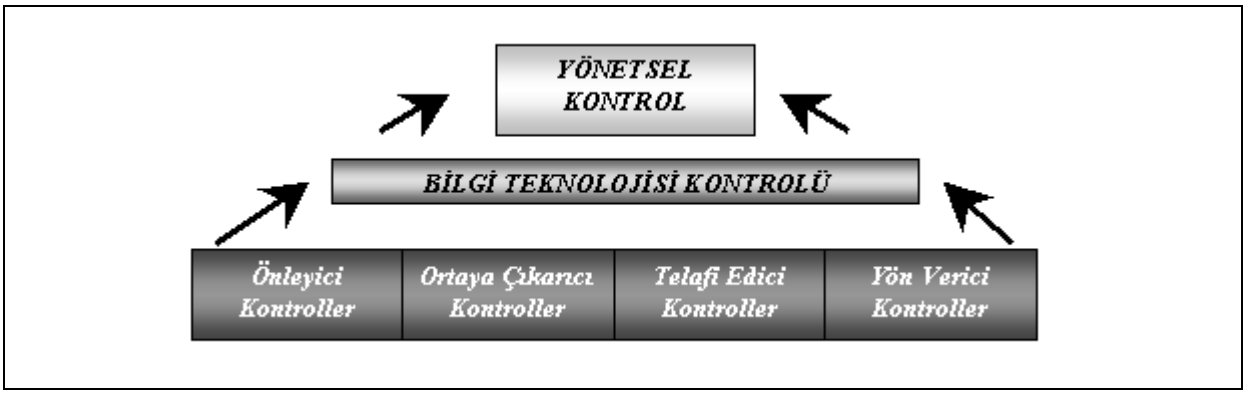

Şekil 3. İç kontrol çeşitleri

4.3. İç Denetim

İç denetim esas itibarı ile iç kontrol sisteminin amaçlandığı gibi çalışıp çalışmadığını inceleyen bu yönde üst yönetime rapor veren bir birimdir (Kaval, 2005:132). Geleneksel iç denetim fonksiyonu iç kontrolün bir unsuru olarak tanımlanır ve iç denetçi yönetim adına işletmede var olan iç kontrol yapısını sürekli olarak izler ve yönetime rapor verir (Bozkurt, 2006: 134).

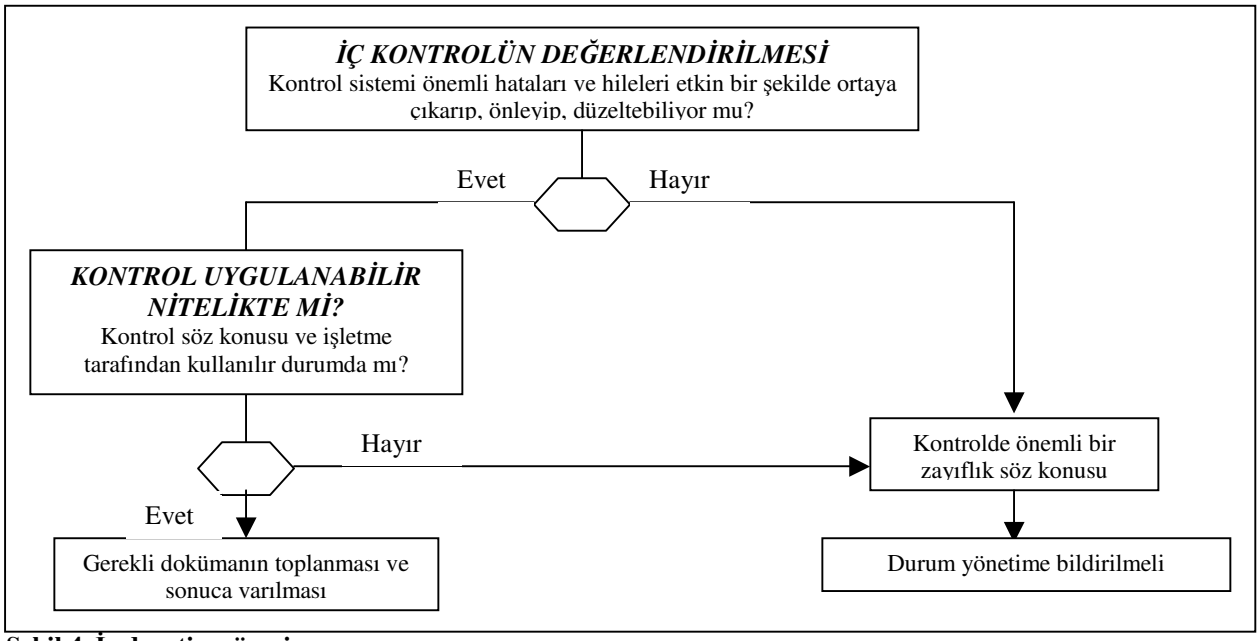

Şekil 4. İç denetim süreci

Uluslararası denetim standartları terimler sözlüğü iç denetimi, "bir işletmenin içinde işletmeye hizmet vermek amacıyla kurulan bir değerlendirme faaliyetidir. İç denetim kapsamında yapılan faaliyetler, diğer işlerin yanı sıra; muhasebe ve iç

kontrol sistemlerinin yeterlilik ve etkinliklerinin incelenmesini, değerlendirilmesini ve izlenmesini içerir" şeklinde tanımlamaktadır.
Geleneksel iç denetimin temel amacını işletmenin faaliyetlerine değer katmak ve geliştirmek, tarafsız güvence sağlama ve danışmanlık faaliyeti vermek şeklinde özetleyebiliriz. Basel II uygulaması ile birlikte iç denetim ağırlıklı olarak risk odaklı hale gelmiştir. Geleneksel iç denetim çerçevesinde, iç kontrol sisteminin etkinliği denetlenmek suretiyle gerçekleştirilmiş olan faaliyetlerin yasa, yönetmelik ve işletme planlarına uygun olup olmadığı denetlenirken yani uygunluk denetimi yapılırken, risk odaklı iç denetimde, denetim kaynaklarının sınırsız olmadığı, denetlenecek birim faaliyetlerinin çeşitli risklerle karşı karşıya olduğu ve denetlenecek birim faaliyetlerinin göreceli olarak farklı önem derecesine sahip olduğu varsayımlarına dayanmaktadır (Kishalı ve Pehlivanlı, 2006)

Risk odaklı iç denetim, sürekli ve disiplinli, risk değerlemesine dayanan bir denetim anlayışı benimsediğinden işletmede etkin bir risk yönetiminin kurulmasına yardımcı olur. İç denetçiler iç denetimin başarısından sorumludur. İç denetim faaliyeti özünde üç alanı kapsar bunlar (Kaya, 2008):
1. Risk yönetim süreçlerinin denetimi
2. İç kontrol süreçlerinin denetimi
- İşletme içinde üretilen her türlü bilgilerin tamlığı, doğruluğu ve güvenilirliği
- İşletme faaliyetlerinin etkinliği ve verimliliği
- İşletme faaliyetlerinin yasalara ve mevzuata uygunluğu
- İşletme varlıklarının korunması

3. Yönetsel süreçlerin denetimi
Risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkililiğini, sistematik ve disiplinli bir yaklaşımla değerlendirip geliştirerek işletmenin hedeflerine ulaşmasına yardımcı olur. İç denetim faaliyetlerinin risk odaklı olarak yürütülmesi esastır. Risk odaklı iç denetim işletmenin hem yönetsel hem de operasyonel risklerinin doğru yönetilmesini güvence altına almaktadır. Bu sayede işletme faaliyetlerinin sürdürülebilirliği ve yatırımcı değerini maksimize etmek kolay olacaktır (Aras (2), 2008).
Türkiye'de KOBİ borsalarının kurulmasına ilişkin 2005 yılından bu yana çeşitli düzenlemeler ve çalışmalar yapılmaktadır. Önceleri KOBİ'ler için ayrı bir borsa kurulması planlanırken; İMKB'de hazır bir alt yapının bulunmasından dolayı şimdilerde, İMKB'ye bağlı bir KOBİ pazarının oluşturulması yolunda çalışmalar söz konusudur. Bu bağlamda, 2009 yılının başında KOBİ pazarının faaliyete geçirilmesi öngörülmektedir. İMKB'ye bağlı KOBİ pazarının kuruluyor olması, iç denetimin KOBİ'ler açısından önemini daha da ortaya çıkacaktır. Borsada işlem görmeye başlayacak KOBİ'lerin bağımsız denetçiler tarafından denetime tabi tutulmaları gerekeceğinden, iç kontrol sistemleri ve iç denetim birimlerinin kurulması da kaçınılmaz olacaktır.
İşletmeler iç denetim faaliyetlerini ya işletme içerisinde bir iç denetim birimi kurarak veya işletme dışından bu hizmeti satın alarak veya eş zamanlı her ikisini de kullanarak yerine getirebilmektedir**.** İşletmede iç denetim faaliyetinin nasıl biçimlendirileceğine
- İşletmenin içerisinde yer aldığı sektörün yasal düzenlemelerine,
- İşletmenin büyüklüğüne,
- İşletme politikalarına,
- Yönetimin tutum ve anlayışına bakılarak karar verilecektir.

Sonuç ve Öneriler
Türkiye'de hem KOBİ'lerin finansal kaynak sağlamada en önemli başvuru kaynaklarının banka kredileri olduğundan hem de kredi fiyatlamasında Basel II ile birlikte riske dayalı fiyatlamanın ön plana çıkacağından KOBİ'ler açısından derecelendirme notu önemli olacaktır. Türkiye'de işletmelerin ağırlıklı olarak kurumsallaşmamış aile şirketi yapısında ve KOBİ ölçeğinde kuruluşlardan oluştuğu dikkate alındığında; derecelendirme notu için önemli olan finansal tablolarının şeffaflığı, kurumsal yönetim ve beraberinde iç kontrol sistemi iç denetim, muhasebe standartlarına uygun finansal tablo düzenleme gerekliliği gibi birçok sorunla karşı karşıya kalacaklardır. Borsaya kayıtlı olan şirketlerin gerek yasal zorunluluktan gerekse uluslararası şirketlerle rekabet etme zorunda olmalarından; kurumsal yönetim, uluslararası muhasebe standartlarına uyum ve denetim seviyelerini yükseltme açısından önemli bir seviyeye geldiği söylenebilir. Ancak aynı durumun reel sektörün yaklaşık % 99'unu oluşturan KOBİ'ler için geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir.
KOBİ'lerin sürdürülebilirliklerinin devamı için etkin bir iç kontrol sisteminin kurulması ve iç denetimin olması gereklidir. Bu nedenle KOBİ'lerin; iç kontrol sisteminin kurulmasını ek bir maliyet unsuru olarak görmeyip, işletmenin başarısı için en önemli araçlardan biri olduğu bilincini ve farkındalığını yaratmak gerekir. İç kontrol sisteminin kurulmasının sorumluluğunun şirket yönetimine ait olduğu düşünüldüğünde, öncelikle şirket yönetimi iç denetimin önemini vurgulamalıdır. Buna ek olarak, yönetim iç kontrolün etkin çalışabilmesi için bilgi teknolojilerinden faydalanmalı ve bu konulardaki bilgi eksikliklerini acilen tamamlamalıdırlar. İç kontrol sistemi ve iç denetim bilinci

şirket çalışanlarına anlatılmalı, belirli bir büyüklüğe ulaşan şirketlerde görev ayrılığı ilkesine uyulmalı ve iç denetim birimleri kurulmalıdır. Unutulmaması gereken diğer bir husus, iç kontrol sisteminin her bedene uyan bir yapıda olmadığıdır. İşletmelerin büyüklükleri iç kontrol sisteminin yapısını da etkileyecektir.

KAYNAKÇA

Akbaş, U. ve diğerleri (2004). Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri. Türkiye Bankalar Birliği. Yayın No: 228, Eylül.

Aksoy, T. (2007). Basel II ve İç Kontrol. Ankara SMMM Odası Yayını, Yayın No:53, Ankara.

Alpman, G. (26 Nisan 2007). İç Kontrol Sisteminin Etkinliğinin Sağlanmasında Ülkemizdeki Durum ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler. İkinci Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu "Kamu Güveni ve Denetimi". III. Salon.

Aras, G. (a) (2 Mart 2008). Basel II Bankacılık Düzenlemeleri ve İç Denetim. http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/Makaleler/%C4%B0%C3%A7%20Denetim/Basel%20II%20Bankac%C4%B1l%C4%B1k%20D%C3%BCzenlemeleri%20Ve%20%C4%B0%C3%A7%20Denetim.pdf

Aras, G. (b) (18 Mart 2008). İşletmelerde Sürdürülebilir Değer Yaratma ve İç Denetim. http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/isletmelerde%20Surdurulebilir%20Deger%20Yaratma%20ve%20Ic%20Denetim.pdf

Bozkurt, N. (2006). Muhasebe Denetimi. Alfa Basım Yayın, İstanbul, 4. Basım.

Chitale, U.M. (2005). Coping with Basel-II: New Rules of the Game. Chartered Accountant, 53 (10): 1321–1325.

Gündüz, O., Sönmezler, G. ve Yürük, S. (3 Mart 2008). Potential Impacts of Basel II on SMEs. http://serkanyuruk.trakya.edu.tr/yayin/Potential_Impacts_of_BASEL_II_on_SMEs.pdf

Güredin, E. (2007). Denetim ve Güvence Hizmetleri. Yaylacılık Matbaası, İstanbul.

IFAC (2007). Guide to Using International Standards on Auditing in the Audits of Small and Medium Sized Entities. Small and Medium Practices Committee. Implementation Guide, December.

Jager, J. (24 Şubat 2008). Basel II: Perspectives of Austrian Banks and Small and Medium Sized Enterprises. http://basel2.fh-vie.at/files/00551782750.pdf

Kaval, H. (2005). Muhasebe Denetimi, Gazi Kitabevi, Ankara, 2. Basım.

Kaya, A. (14 Mart 2008). İç Denetim. www.tkgm.gov.tr/turkcedosyalar.

Kepekçi, C. (2004). Bağımsız Denetim. Avcıol Basım Yayın, Ankara, 5. Basım.

Kishalı, Y. ve Pehlivanlı, D. (2006). Risk Odaklı İç Denetim ve İMKB Uygulaması. Muhasebe ve Finansman Dergisi. Sayı:30.

OECD 2004, Kurumsal Yönetim İlkeleri. http://www.oecd.org

Pekak, B., Akbaş, U ve diğerleri (16 Şubat 2008). Türkiye Bankalar Birliği Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri. http://www.alomaliye.com/basel_ii_kobi.htm

Rizvi, H. S. ve Rajan, R. S. (9 Mart 2008). Basel II and Risk Management. http://www.icai.org/icairoot/publications/complimentary/cajournal_aug06/254-259.pdf

Uluslararası Denetim Standartları – 400 No'lu Standart

Uzay, Ş. ve diğerleri (2008). Muhasebe Denetimi. Gazi Kitabevi, Ankara.

Uzun, A. K. (27 Nisan 2007). İşletmelerde İç Denetimin Kurulması, Rolü ve Önemi. İkinci Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu "Kamu Güveni ve Denetimi". I. Salon.

Whittington, O.R. ve Pany, K. (2003). Principles of Auditing, Mc Graw Hill, International, 14th Edition.

Yılmaz, H.B. (2007). Basel II ve KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri. Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi (e-dergi). Yıl:3, Sayı:1, ISSN 1305–7979.

BASEL II SÜRECİNDE KREDİ DERECELENDİRMESİ VE KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Araş.Gör. Sevinç GÜLER, Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof.Dr. Berna TANER, Dokuz Eylül Üniversitesi

ÖZET

Dünya ekonomisinde yaşanan küreselleşme süreci, bilişim teknolojisi alanında kaydedilen ilerlemeler, yaşanan krizler, artan rekabet koşulları gibi gelişmeler finans sektörü üzerinde çok önemli etkiler yaratmıştır. Bu gelişmelerde bankalar, hem küresel ekonominin yeni düzenine uyum sağlamaya çalışan reel sektörün finansman taleplerini karşılayabilmek, hem de şiddetlenen rekabet ortamında rakiplerine karşı üstünlük sağlayabilmek için sundukları finansal ürünlerde değişiklikler gerçekleştirmişlerdir. Dolayısıyla günümüz ekonomilerinde bankalar, mevduat sahibi ile borçlu arasında aracılık yapan bir kuruluş olmaktan öte, daha karmaşık finans kuruluşları haline gelmiştir. Basel II, bankacılık sektöründe etkin risk yönetimi ve risk kültürünün gelişmesi, dolayısıyla sağlam bir bankacılık sisteminin kurulması için oluşturulmuş bir düzenlemedir. Bu düzenleme, bankaların müşterisi konumunda bulunan reel sektör temsilcilerini de etkileyen yeni hükümler getirmektedir. Basel II, KOBİ kredilerinde farklı kredi maliyetleri getirmekte, bu noktada da yeni teminatlar ve işletmeler için derecelendirme notları devreye girmektedir.
Bu çalışmada, Basel II ile birlikte gelen kredi derecelendirme sistemlerinin KOBİ' ler üzerindeki etkilerine yer verilmiş, buna ilişkin bir örnek uygulamanın ardından KOBİ' lerin yüksek kredi derecelendirme notlarına ulaşabilmeleri için almaları gereken önlemler açıklanmıştır.
ANAHTAR KELIMELER: Basel II, Derecelendirme, Kredi Riski, KOBİ Finansmanı

I. GİRİŞ

Son yıllarda yaşanan olumlu makroekonomik gelişmelere bağlı olarak, bankalarca reel sektöre kullandırılan kredilerin hacminde ve bu kredilerin bankaların toplam aktifleri içerisindeki payında önemli artışlar gerçekleşmiştir. Bu çerçevede toplam kredilerin aktif içindeki payı, kriz sonrasındaki %20'lerdeki seviyesinden %35'lere ulaşmıştır. Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğündeki gelişmeler de dikkate alındığında, günümüzde toplam kredi hacmi 2000 yılına göre %50 artmıştır (TBB, 2008). Kredilerdeki bu artış paralelinde Türkiye'deki bankalar özellikle bireysel krediler ile KOBİ kredilerine ağırlık vermiş, bu alanlara önemli plasmanlar yapmıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) 'nun bankalara yaklaşımı ise, bankacılığın risk alma sanatı olduğu bilinci içerisinde, bankaların aldıkları risklerin mutlak seviyesini sınırlamak değil, yönetebilecekleri kadar risk almalarını sağlamaktır.
Haziran 2004'te son hale getirilmiş olan Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II) bankaların riske dayalı bir sermaye yükümlülüğüne tabi olmasını öngören ve bankaların bulundurmaları gereken sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında basitten gelişmişe doğru farklı ölçüm yaklaşımlarının kullanılabilme imkânı tanıyan kapsamlı bir düzenlemedir.
Basel II Uzlaşısı' nın en önemli etkisinin Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)' ler üzerinde olması kaçınılmazdır. Bu çalışmada Basel II Uzlaşısı'na göre KOBİ' lerin bankalardan kredi kullanmasında hesaplanacak olan "Kredi Derecelendirmesi" ve buna bağlı olarak ortaya çıkacak olan "Kredi Riski" incelenmiştir.

II. BASEL KRİTERLERİ VE BASEL II'YE GEÇİŞ SÜRECİ

Bankacılık sektörü dünyada ortak standartlarda birleştirme yönündeki çalışmaları Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank of International Settlements–BIS)' na bağlı Basel Komitesi yürütmektedir. Komite 1974 yılında kurulmuştur ve temel konu olarak bankalarda risk yönetimi ve denetiminde odaklanmakta ve bankacılık sisteminde bu yönde bir kültür oluşturmaya çalışmaktadır.
Basel Komitesi, bankacılık sektörünün değişik alanlarında ortak standartlara ilişkin ilk sermaye düzenlemesini 1988 yılında yayımlamıştır. Basel I olarak ifade edilen bu düzenleme, ülkelerde farklı standartları uygulayan ya da hiç olmayan sermaye yeterliliği hesaplama sistemini oluşturmuştur (Babuşcu, 2005). Küresel finans sektöründe birçok ülkenin yürürlüğe koyduğu Basel I, bir bankanın batması halinde mevduat sahiplerinin karşılaşabileceği maliyetleri en aza indirgemek için asgari olarak tutulması gereken sermaye üzerinde odaklanmıştır (Yayla ve Kaya, 2005). Bu kapsamda banka sermayelerinin, riskli aktiflere oranının %8' den az olamayacağını ifade eden sermaye yeterlilik rasyosu geliştirilmiştir (Uz, 2004).
Basel I Uzlaşısı' nda sermaye yükümlülüğü hesaplanırken, sadece kredi riski dikkate alınmış ve diğer riskler göz önünde bulundurulmamıştır. Ayrıca kredi riski, %0, %10, %20, %50 ve %100 gibi sadece beş farklı risk ağırlığı kullanılarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla bankalar için hassas bir risk ölçümü sağlanamamıştır. Yapılan değerlendirme, "OECD Klüp Kuralı" olarak ifade edilen OECD' ye üye ülkelerin hükümetlerine %0, üye ülkelerin bankalarına olan borçlara ise %20 risk ağırlığı verilmektedir. Buna karşın OECD' ye üye olmayan ülkeler için %100 risk ağırlığı

öngörülmüştür. %8' lik sermaye yeterliliği oranı, ülkelerin ve ölçüme dahil kuruluşların değişen koşullarına göre esneklik göstermemektedir. Farklı faaliyet alanları olan bankaların tamamı için aynı yöntemlerin uygulanması gibi yetersiz özelliklerine rağmen Basel I uluslararası sektör standardı haline gelmiş bir düzenlemedir (İmişiker, 2005).
Basel Komitesi, finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeleri ve Basel I' in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksikliklerini dikkate alarak Haziran 2004' te Basel II Standartlarını yayınlamıştır (BDDK, 2005). Basel II, bankalarda etkin risk yönetimi, denetim ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak için oluşturulmuş bir düzenlemedir. Amaçlanan, bankaların bilanço içi veya dışındaki risk doğuran her kalemi için belli bir sermaye ayırmasıdır. Bu zorunluluğun altında yatan temel neden, ilgili bilanço kalemlerinden kaynaklanan riskin gerçekleşmesi durumunda bankanın yapısının bozulmaması ve bu durumdan sektörün olumsuz etkilenmemesidir (Babuşcu, 2005).
Basel II düzenlemeleri "Asgari Sermaye Yeterliliği", "Kamu Denetimi" ve "Piyasa Disiplini" konularını içeren üç yapısal bloktan oluşmaktadır. Her bir yapısal blokun içeriği ve hedefine yönelik özeti aşağıdaki şekilde gösterilmektedir:

Şekil 1: Basel II' nin Temel Yapısal Blokları

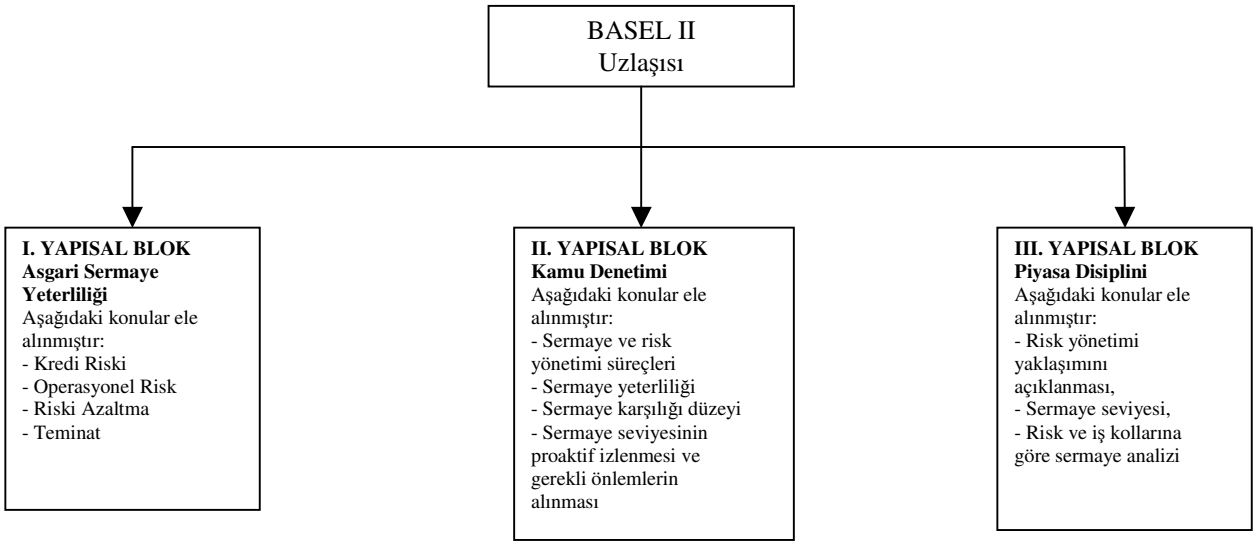

Kaynak: Powell, 2004

Basel II, kredi, piyasa ve operasyonel riskin ölçümüne ilişkin üç temel gelişmişlik düzeyi çerçevesinde farklı yaklaşımlar sunmaktadır. Bankalara faaliyette bulundukları piyasanın yapısı, veri kalitesi ve stratejik ihtiyaçları doğrultusunda yaklaşımlar arasında tercih imkanı sunmaktadır.

Tablo 1: Basel II' de Yapısal Bloklar

Gelişmişlik Düzeyi	Kredi Riski	Piyasa Riski	Operasyonel Risk
Basit	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım		Temel Gösterge Yaklaşımı
Orta	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım
			Standart Yaklaşım
Gelişmiş	Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	Riske Maruz Değer Yaklaşımı	İleri Ölçüm Yaklaşımları
	Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı		

Kaynak: Yüksel, 2005

III. KREDİ RİSKİ

Basel II düzenlemesinin birinci yapısal bloku olan "Asgari Sermaye Yeterliliği" ne göre; mevcut sermaye tanımı ve asgari sermaye yeterlilik oranı % 8 olarak korunmuştur. Ancak rasyonun paydasında önemli değişiklikler yapılmıştır.

Sermaye Yeterli Rasyosu = Toplam Sermaye / Kredi + Piyasa +Operasyonel Risk= Banka Sermaye Katsayısı

"Kredi Riski"; bankaların kısa ve orta vadede verdikleri kredilerin ya hiç ödenmemesi ya da zamanında ödenememesi sonucunda bankanın uğrayacağı zararı ifade eder (Atiker, 2005).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 48. maddesi kapsamında, kredi riski taşıyan işlemler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Candan ve Özün, 2006):

- Kullanılan nakdi krediler,
- Verilen teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdi krediler ve bu özelliğe sahip taahhütler,
- Satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları,
- Tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler,
- Varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar,
- Vadesi geçmiş nakdi krediler,
- Tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler,
- Gayrinakdi kredilerin nakde tahsil olan bedelleri,
- Ters repo işlemlerinden alacaklar,
- Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler,
- Ortaklık payları.

Kredi riski yönetimi, kredi riskinin belirlenmesi, ölçülmesi, izlenmesi, kontrolünün sağlanması ve raporlanması ile bu riskleri karşılamak için yeterli sermayenin ayrılması konusundaki faaliyetleri kapsar. Kredi riski yönetimi, "iyi kredi vermek" ile sınırlı olmayan, kredilerin bir bütün olarak değerlendirildiği ve sermaye getirisinin riske göre hesaplandığı bir süreci ifade etmektedir (Candan ve Özün, 2006).

Basel II çerçevesinde risklerin bankalarca daha iyi ölçülebilmesinin, riske dayalı fiyatlamayı da beraberinde getirmesi beklenmektedir.Riske dayalı fiyatlama, bankanın fiyatı aldığı riske göre belirlemesi, daha çok risk aldığı ürünleri daha pahalıya satarken, daha düşük riskli ürünleri daha ucuza satması olarak yorumlanabilir (Uz, 2004).

Basel II kapsamında kredi riskinin hesaplanmasında "Temerrüte Düşme Olasılığı-Probability of Default(PD)", "Temerrüt Tutarı-Exposure at Default(EAD), "Temerrüt Halinde Kayıp-Loss Given Default (LGD)" ve "Efektif Vade-Effective Maturity (M)" önem arz etmektedir.

Temerrüte düşme olasılığının belirlenmesinde, içsel temerrüt deneyimi (internal default experience), dışardan temin edilen veriye ölçeklenmesi (mapping to external data) ve istatistikti temerrüt modelleri (statistical default models) olmak üzere üç yöntem kullanılabilir. Bankalar bu yöntemlerden birini esas alırlar ve diğerlerini ise karşılaştırma amacıyla kullanırlar. Kurumsal kredilerde içsel derecelendirme sistemine göre hesaplanan bir yıllık temerrüt olasılığı (PD) %0,03 oranında düşük ise %0,03 esas alınır. Bir temerrüde düşmüş bir borçlunun temerrüt olasılığı (PD) ise, temerrüt tanımına uygun olarak %100 olarak kabul edilir.

Temerrüt halinde kayıp (LGD) oranının tespitinde "temel" ve "ileri" olmak üzere iki yaklaşım kullanılmaktadır. Temel yaklaşım kapsamında, kabul edilebilir bir teminata bağlanmayan ve öncelikli hak tanıyan alacaklarda (senior claims) temerrüt halinde kayıp (LGD) %45 olarak, diğerleri ise %75 olarak belirlenmiştir. İleri yaklaşım kapsamında temerrüt halinde kayıp (LGD) oranının hesaplanmasında, kabul edilebilir teminat türüne göre standartta yer alan kurallar çerçevesinde maruz kalınan risk (E) ve teminatlandırmadan sonra maruz kalınan risk (E*) olmak üzere, temerrüt halinde kayıp (LGF) oranı aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$LGD^* = LGD^* (E^* / E)$$

Tahminde kullanılacak veri setinin asgari bir tam ekonomik dönemi (economic cycle) kapsaması ve bir kaynaktan temin edilen verilerin beş yıldan az olmaması öngörülmüştür. Temerrüt tutarının (EAD) hesaplanmasında bilanço içi ve dışı işlemlerin tamamı dikkate alınır. Özel karşılıklar ve kısmi zarar kayıtları dikkate alınmaksızın ortaya çıkan brüt tutarı ise, temerrüt tutarının (EAD) hesaplanmasında esas alınır. Bilanço içi işlemlerde kredi ve mevduat netleşmesi, standartta yer alan şartlar çerçevesinde yapılması kaydıyla mümkündür. Bilanço dışı işlemlerde ise taahüt edilen yükümlülüklerin (commitments) kredi dönüşüm oranları ile çarpılması sonucunda temerrüt tutarı (EAD) bulunur. Kredi dönüşüm oranları bilanço dışı işlemlerin kredi eşdeğerinin tespiti için Basel-II standart yaklaşım kapsamında bu oranlarda bazı değişiklikler yapılmıştır (TCR, 2007).

IV. BASEL II'DE KREDİ DERECELENDİRMESİ

Firmanın kredi derecelendirilmesi banka tarafından verilen kredinin, kime verildiğinin riskinin ölçülmesi anlamına gelmektedir. İşletmenin finansal (bilanço, gelir tablosu gibi finansal verilerinin değerlendirilmesi) ve niteliksel (yönetici ve ortakların geçmişi, ithalat-ihracat, pazar payı vb.) faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu atanan derecelendirme notu bankaya bu işletmeye verilecek kredinin taşıyacağı riski gösterir ve bu işlem sonucu bankanın tutması gereken

sermayenin belirlenmesinde girdi olarak kullanılır. Bir kredi derecelendirme sistemi kullanılmasında amaç, işletmenin taşıdığı riskleri objektif olarak ölçmektir. Bu durum, ortak bir dilin oluşmasına yardımcı olmanın yanında bankaların bir işletme için çok benzer fiyatlamalar yapmasına olanak tanımaktadır.
Basel II ile birlikte asgari sermaye yeterliliğinin hesaplanması için bir dizi seçenek de geliştirilmiştir. Piyasa riski için herhangi bir değişiklik yapılmazken, kredi riski için "Standart Yaklaşım" ve "İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım" olmak üzere iki yaklaşım getirilmiştir.

- Kredi Riski Değerlendirilmesinde Standart Yaklaşım:

Standart yaklaşım, 1988 tarihli düzenlemedeki mevcut uygulama ile içerik olarak aynı kalmış ancak, risk hassasiyeti açısından daha duyarlı hale getirilmiştir. Bireysel risk ağırlıkları halihazırda borçlunun dahil olduğu kategoriye (ülkeler, bankalar ya da kurumlar) dayanmakta iken, yeni düzenleme ile uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun (daha katı) kriterlerine göre belirlenecektir (TBB, 2002). Standart yaklaşımda risk ağırlıkları ülkelerin risk ağırlıkları, bankaların risk ağırlıkları, işletme risk ağırlıkları ve gayrimenkul teminatlı kredilerin risk ağırlıkları olmak üzere farklı kategorilerde değerlendirilmiştir.
Standart Yaklaşımda işletmeler kredi kuruluşlarından kredi alabilmek için öncelikle dış derecelendirme kuruluşlarından derece almak durumundadır. İşletmelerin aldıkları kredi derecelendirme notu, kredi maliyetlerinin belirleyicisidir. KOBİ' lerin kredi notu düştükçe, uygulanan risk ağırlıkları artmakta ve bu etki düşük derecelendirme notuna sahip işletmelerin kredi maliyetlerinde artış olarak yansımaktadır (Aras, 2007).
Standart yaklaşım kapsamında kredi riski karşılığında tutulması gereken sermaye miktarı "Azaltılmış Kredi Riski" tutarı ile ilişkilendirilmiştir. Söz konusu tutarın hesaplanmasında bankanın varlıkları ile bilanço dışı işlemleri dolayısıyla maruz kaldığı kredi riski ile bu riskin azaltılması amacıyla kullanılan kredi riski azaltma teknikleri (CRM) dikkate alınmaktadır. Bu kapsamda dikkate alınan azaltma teknikleri teminatlar, bilanço içi netleşme anlaşmaları ile garantiler ve kredi türevleri olarak gruplanmaktadır (BDDK, 2004).
Bankaların risk ağırlıkları için de iki farklı seçenek bulunmaktadır (TBB, 2002);

- Bir ülkedeki tüm bankalar ülke risk ağırlığından bir kategori daha aşağıda değerlendirilecektir (Bankalar I).
- Risk ağırlıkları bankanın derecelendirme kuruluşlarından aldığı derecelendirme notuna dayandırılır (Bankalar II). Buna göre kredi derecelendirmesine kullanılacak olan risk ağırlıkları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2: Kredi Değerlendirmesinde Kullanılacak Risk Ağırlıkları

Standart Risk Ağırlıkları[1]	Ülke	Bankalar I	Bankalar II	İşletme[2]
AAA'dan AA-'ye	%0	%20	%20	%20
A+'dan A-'ye	%20	%50	%50 (Uzun vade) %20 (Kısa vade)	%50
BBB+'dan BBB-'ye	%50	%100	%50 (Uzun vade) %20 (Kısa vade)	BB-'ye kadar%100
BB+'dan B-'ye	%100	%100	%100 (Uzun vade) %50 (Kısa vade)	BB-'nin altı %150
B-'den aşağı	%150	%150	%150	%150
Derecelendirilmemiş	%100	%100	%50 (Uzun vade),%20 (Kısa vade)	%100
Gayrimenkul teminatlı krediler	Konut ipoteği karşılığında verilen krediler %50, ticari gayrimenkul ipoteği karşılığında verilen krediler %100 risk ağırlığına tabi olacaktır.			

Kaynak: (TBB, 2002; 5)
Kredi riskini ölçmede kullanılan standart yaklaşımın, Basel I kuralları ile kıyaslandığında kredi riski açısından getirdiği en önemli yenilik, kullanılan kredilerin risk ağırlıklarının belirlenmesinde kredi borçlusunun derece notlarının esas alınmasıdır. Standart yaklaşımda alacaklar çeşitli varlık sınıflarına ayrılmış ve her bir varlık sınıfının tabi olduğu risk ağırlıkları belirlenmiştir. Varlık kalemleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır (Candan ve Özün, 2006):

- Hazine ve merkez bankalarına kullandırılan krediler
- Bankalara kullandırılan krediler
- Çok taraflı kalkınma bankalarına kullandırılan krediler
- Merkezi hükümet içinde yer almayan kamu kurum ve kuruluşlarına kullandırılan krediler
- Menkul kıymet İşletmelerine kullandırılan krediler
- Kurumsal krediler
- Perakende krediler
- Konut (ikamet amaçlı gayrimenkul) ipoteği karşılığı krediler
- Ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı krediler
- Tahsili gecikmiş alacaklar

[1] Çokuluslu kalkınma bankalarının risk değerlendirmeleri %20 olarak alınacaktır.
[2] Derecelendirilmemiş İşletmeler ülke risk ağırlığından daha iyi bir ağırlıklandırmaya tabi tutulamayacaktır.

- Yüksek risk kategorileri
- Diğer

Standart Yaklaşımın KOBİ' ler için önem taşıyan başlıca özelliklerin şu şekilde sıralamak olanaklıdır: (Deloitte, 2008);

• İşletmeler, kurumsal ve perakende KOBİ tanımına göre farklı risk ağırlıkları ile değerlenecekler,

• İşletmeler, kredi alabilmek için "Dış Derecelendirme Kuruluşları" ndan "Derecelendirme Notu" (Rating) alacaklar,

• KOBİ' lerin gösterebilecekleri teminatlar ve risk ağırlıklarını etkileyecek,

• Kredilerin fiyatı, teminatı hariç kredi tutarı ve risk ağırlığı ile belirlenecektir.

- İçsel Derecelendirmeye Dayalı Temel ya da İleri Yaklaşım:

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımın kullanımı Komite'nin geliştirdiği standartlara dayalı olarak denetim otoritesinin iznine bağlı olacaktır. Bazı standartlara bağlı kalmak kaydı ile bankalara borçlunun kredibilitesini kendi dahili yöntemleriyle belirleme izni verilecektir. Bankanın her bir borçlu için yapacağı hesaplar, gelecekteki olası bir zarar tahmini cinsinden ifade edilecek, bu da asgari sermaye gereklerinin temelini oluşturacaktır (TBB, 2002).

İçsel derecelendirmeye dayalı temel yaklaşımda bankaların yapması gereken kredi başvurusunda bulunan işletmelerin "Ödememe Olasılıklarını"(PD) tespit etmektir. Banka değerlendirmesini denetim otoritesinden sağlayacağı "Ödememe Durumunda Maruz Kalınacak Risk" (EAD) ve "Doğacak Zarar Tahminleri"(LGD) verilerine göre yapacaktır. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları benimseyen bankalar için daha kapsamlı ve geniş boyutta veri ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bankaların düzenlemeye uygun derecelendirme modelini en az üç yıldır kullanıyor olması ve borç ödememe olasılıkları (PD) tahminleri için geriye dönük en az beş yıllık gözlem dönemini kullanmaları gerekmektedir (TBB, 2002). İleri yaklaşımda bankaların bu verileri alabilmeleri için gelişmiş bir sermaye tahsis yapısına sahip olmaları özelliği aranmaktadır.

Aşağıdaki tabloda bankaların standart ya da içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlardan hangisini kullanacağına dair önerilerin bir özeti sunulmaktadır:

Tablo 3: Kredi Risk Değerlendirmesine İlişkin Öneriler

Kredi Riski Yaklaşımının Etkileri	**Standart Yaklaşım**	**İçsel Derecelendirmeye Dayalı;**	
		Temel Yaklaşım	**İleri Yaklaşım**
1.Asgari Sermaye Yeterliliği	-İyi derecelendirilmiş borçlar için yararlıdır. -Risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları kullanılır. -Kredi riskini azaltmak için kullanılan tekniklerin sayısı artmıştır.	*Standart yaklaşımdaki kriterlere ilave olarak;* -Kendi borç ödememe (default) olasılıklarının kullanılması, -2004'e kadar iki yıllık veri seti oluşturulması, -İlave veri toplanması ve saklanması, -Menkul kıymetleştirme üzerinde ters yönlü etki yaratması, -Standart teminatlarda ıskonto yapılması.	Önceki yaklaşımlardaki kriterlere ilave olarak; -Banka verilerinin geniş kullanımı(zarar oranları, borç ödememe durumunda maruz kalınacak risk, teminat durumu vb.) vardır, -Gayrimenkul teminatların değişen niteliği dikkate alınmaktadır, -Muhtemel vade birleşmeleri, -Tahminler için "back test" yapılması, -Proje finansmanının yönetimi öngörülmektedir.
2. Sermaye yeterliliğinin denetimi	Mevcut uygulamada olduğu gibidir.	-Denetim otoritesi ile nitel testlere ilişkin anlaşma sağlanacaktır. -Yönetim Kurulu ve üst yönetim derecelendirme işlevinden sorumludur.	Denetim otoritesi tüm zarar değişkenlerini inceler.
3. Kamuoyuna bilgilendirme (Piyasa Disiplini)	Standart yaklaşımın kullanıldığına dair kamuoyu bilgilendirmesi yapılmalıdır.	-Portföy yapısı ve borç ödememe olasılıkları kamuoyuna duyurulacaktır (3 yıllık veri) -Risk modellerinin ve tekniklerinin açıklanması gerekmektedir.	-Default durumundaki maruz kalınan risk tahminleri, -Default durumundaki zararlara ilişkin veriler, -Derecelendirmedeki değişikliklerin dağılımı, -Ekonomik sermaye verisi, -Kredi türevlerine karşılık risk transferi ve menkul kıymetleştirme

			transferi ve menkul kıymetleştirme.
Sermaye Üzerindeki Etkileri	Pozitif (ancak faaliyet riskine bağlı sermaye ihtiyacı doğması bu etkiyi dengeleyecektir).	Basel Komite tüm bankacılık sistemi toplam sermayesinde yüzde 2-3'lük bir azalma beklemektedir.	Temel yaklaşımın altında yüzde 10'a kadar gerekçeli olarak değişebilir.

Kaynak: PWC, 2008

Basel II öncesine, Standart Yaklaşıma ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşıma göre hesaplanan sermaye yeterlilik oranları ise aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 4:Sermaye Yeterlilik Oranları

Dereceler	Temerrüt Olasılığı	Basel I	Standart Yaklaşım	İçsel Derecelendirme
AAA	0,03	8	1,6	1,13
AA	0,03	8	1,6	1,13
A	0,03	8	4	1,13
BBB	0,20	8	8	3,61
BB	1,40	8	8	12,35
B	6,60	8	12	30,96
CCC	15,00	8	12	47,04

Kaynak: BOE, 2008

V. BASEL II'DE KREDİ DERECELENDİRMESİNİN KOBİ'LERE ETKİLERİ

Oldukça kapsamlı ve teknik seviyesi yüksek hükümler içeren Basel II' nin bankalar ve BDDK dışında pek çok kesime önemli etkileri olacaktır. Bu kapsamda değerlendirilebilecek en önemli kesimlerden birisi KOBİ'lerdir. Bunun nedeni Basel II'nin getirdiği KOBİ tanımı kapsamında Türkiye'de bulunan İşletmelerin %99'unun KOBİ kapsamında olmasıdır (TBB, 2008).

Türkiye ekonomisinde önemli yer tutan KOBİ'ler Avrupa Birliği'ne girişle birlikte, uluslararası rekabete hazır olmak zorundadırlar. Küçüklüklerinin kendilerine sağladığı esneklik ve uyum kabiliyetini en iyi şekilde değerlendirerek rekabet avantajı sağlayabilen işletmeler varlıklarını gelişerek sürdürebilecektir. Bunu sağlayamayan işletmeler ise gittikçe büyüyen sorunlarıyla uğraşmak zorunda kalacaklardır. Bu bağlamda Basel II standartlarının KOBİ'lere önemli etkileri olacaktır (Uz, 2004).

Yapılan bir araştırma (Yılmaz ve Küçükçolak, 2006) Türkiye'de KOBİ'lerin kullandığı banka kredilerinin aktifin finansmanındaki payının oldukça düşük olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum da KOBİ'lerin banka kredilerinden yararlanmada çeşitli problemlerle karşılaştıklarının bir göstergesidir. Basel II'deki KOBİ tanımına göre Türkiye'deki işletmelerin %99'unun KOBİ tanımına girdiği göz önünde bulundurulduğunda ve uzlaşının kredilendirmeyle ilgili olarak ortaya koyduğu kriterler değerlendirildiğinde, bu konunun tedbir alınması gereken konuların başında geldiği açıktır.

Basel-II içerisinde yer alan işletme kredileri "kurumsal krediler" ve "perakende krediler" olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bir işletmeye verilen kredinin perakende olarak sınıflanabilmesi için karşı tarafın KOBİ olması, kredi tutarının 1 milyon Euro'dan az olması ve portföyün yeterince çeşitlendirilmiş olması gerekmektedir. Bu ayrım çerçevesinde perakende krediler genelde kurumsal kredilere göre daha avantajlı uygulamalara tabi olmaktadır.

Ülkemizde Basel II ile birlikte, kredinin sübjektif yöntemlerle "iyi" veya "kötü" kredi olarak belirlenmesi sürecinden, kredinin çeşitli unsurları ile "çok riskli" veya "az riskli" olduğunun belirlenmesi sürecine girilecek, fiyatlamanın buna göre yapılması kaçınılmaz olacaktır. Bu risk odaklı kredi fiyatlaması KOBİ' lerin kullanacakları kredilerin miktarlarını / fiyatlarını olumlu / olumsuz yönde etkileyebilecektir. Kullandırılan kredinin türünden vadesine, teminatından işletme kredi derecelendirme notuna kadar çeşitli kriterler işletmelerin kullanacakları kredilerin fiyatına yansıyacaktır (Uz, 2004).

VI. VERİ TABANI VE METODOLOJİ

Bu çalışmada İzmir İlinde faaliyet gösteren Basel II Uzlaşısı' nın tanımıyla KOBİ kapsamına giren bir işletmenin 2007 yılı verileri kullanılmıştır. Çalışma kapsamında değerlendirilen işletmenin cirosu ve kredi miktarları Merkez Bankası Kuru üzerinden Euro cinsine çevrilmiştir. Elde edilen sonuçların geçerliliği açısından reel sektörde faaliyet gösteren bir işletmenin seçilmesi tercih edilmiştir.

VII. AMPİRİK BULGULAR

Çalışmaya ilişkin analiz sonuçları, çalışmaya konu olan işletmenin verileri üç ayrı durum için ve farklı kredi derecelendirmeleri, tablolar aracılığıyla aşağıda açıklanmıştır. Tablo 5' te A İşletmesi'nin Standart Yaklaşıma göre kredi derecelendirme notu bulunmaması durumu, Tablo 6' da aynı işletmenin Standart Yaklaşıma göre AAA, AA, BB, C kredi derecelendirmelerine sahip olması durumu ve Tablo 7' de aynı işletmenin İçsel Derecelendirme Yaklaşımına göre AAA, AA, BB, C derecelendirmelerine sahip olması durumu incelenmiştir.

A İşletmesi: A İşletmesi tekstil üretimi yapmaktadır ve yıllık cirosu 22.500.000 €'dur. Bankalardan almış olduğu kredilerin toplamı 1.200.000 € olup 300.000 € kredi ihtiyacı vardır. A İşletmesi kredi almak için bankaya başvurduğunda kredi riskini hesaplamada X bankası standart yöntemi kullanmaktadır ve A İşletmesinin kredi derecelendirme notu bulunmamaktadır.

Tablo 5: Standart Yaklaşımda A İşletmesinin Derecelendirilmemiş Durumu

A İşletmesi	
Cirosu	22.500.000 €
İşletme Sınıflandırması	KOBİ (22.500.000 € < 30.000.000 €)
Toplam Kredi Tutarı	1.200.000 €
Talep Ettiği Kredi Tutarı	200.000 €
KOBİ Sınıflandırması	Kurumsal KOBİ (1.500.000 € > 1.000.000 €)
Derecelendirme Notu	Yok
Risk Ağırlığı	%100
X Bankasının Sermaye Yükümlülüğü (Standart Yöntem)	SA = 300.000 x 1 (%100) x 0,08 (%8) = 24.000 €
X Bankası İçin Fonlama Maliyeti	%10 (varsayımsal)
X Bankası İçin Sermaye Maliyeti	%12 (varsayımsal)
X Bankası İçin LGD	(0,12 x 24.000)/300.000 = % 0,96
X Bankasının Uygulayacağı Faiz Oranı	%10 + %2 (kar oranı) + %0,96 = %12,96
A İşletmesine Kredinin Maliyeti	**38800 €**

A İşletmesinin Derecelendirilmesi: Standart yaklaşım kullanıldığı durumda A İşletmesi'nin derecelendirmesinin "Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları" tarafından yapılması gerekmektedir. A İşletmesi'nin bir bağımsız derecelendirme kuruluşunun yaptığı derecelendirme sonucunda alabileceği kredi derecelendirme notlarına göre karşılaşacağı durum aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6: Standart Yaklaşımda A İşletmesinin Farklı Derecelendirme Notlarındaki Durumu

A İşletmesi	
Talep Ettiği Kredi Tutarı	200.000 €
Derecelendirme Notu	AAA
Risk Ağırlığı	%20
X Bankasının Sermaye Yükümlülüğü (Standart Yöntem)	SA = 300.000 x 0,2 (%20) x 0,08 (%8) = 4.800 €
X Bankası İçin LGD	(0,12 x 4.800)/300.000 = % 0,192
X Bankasının Uygulayacağı Faiz Oranı	%10 + %2 (kar oranı) + %0,192 = %12,192
A İşletmesine Kredinin Maliyeti	**36576 €**
Derecelendirme Notu	A
Risk Ağırlığı	%50
X Bankasının Sermaye Yükümlülüğü (Standart Yöntem)	SA = 300.000 x 0,5 (%50) x 0,08 (%8) = 12.000 €
X Bankası İçin LGD	(0,12 x 12.000)/300.000 = % 0,48
X Bankasının Uygulayacağı Faiz Oranı	%10 + %2 (kar oranı) + %0,48 = %12,48
A İşletmesine Kredinin Maliyeti	**37440 €**

Derecelendirme Notu	BB
Risk Ağırlığı	%100
A İşletmesine Kredinin Maliyeti	**38800 €** (Derecelendirme Yapılmayan Durumla Aynı)
Derecelendirme Notu	C
Risk Ağırlığı	%150
X Bankasının Sermaye Yükümlülüğü (Standart Yöntem)	SA = 300.000 x 1,5 (%150) x 0,08 (%8) = 36.000 €
X Bankası İçin LGD	(0,12 x 36.000)/300.000 = % 0,48
X Bankasının Uygulayacağı Faiz Oranı	%10 + %2 (kar oranı) + %1,44 = %13,44
A İşletmesine Kredinin Maliyeti	**40320 €**

İçsel Derecelendirme Yöntemleri Kullanıldığında: İçsel derecelendirme yöntemi kullanıldığında, A İşletmesinin derecelendirmesi kredi için başvurduğu X Bankası tarafından yapılmak durumundadır. İçsel derecelendirmede bankaların sermaye yükümlülüklerinde değişiklikler olacaktır. A İşletmesinin X Bankası tarafından yapılan içsel derecelendirmeye göre alabileceği derecelendirme notları karşısındaki durumu aşağıdaki tablodadır:

Tablo 7: İçsel Derecelendirme Yaklaşımında A İşletmesinin Farklı Derecelendirme Notlarındaki Durumu

A İşletmesi	
Talep Ettiği Kredi Tutarı	200.000 €
Derecelendirme Notu	AAA
Sermaye Yeterlilik Oranı	% 1,13
X Bankasının Sermaye Yükümlülüğü (İçsel Derecelendirme Yöntemi)	SA = 300.000 x 0,0113 = 3.390 €
X Bankası İçin LGD	(0,12 x 3.390)/300.000 = % 0,01356
X Bankasının Uygulayacağı Faiz Oranı	%10 + %2 (kar oranı) + %0,01356 = %12,01356
A İşletmesine Kredinin Maliyeti	**36040 €**
Derecelendirme Notu	A
Sermaye Yeterlilik Oranı	% 1,13
A İşletmesine Kredinin Maliyeti	**36040 €**
Derecelendirme Notu	BB
Sermaye Yeterlilik Oranı	% 12,35
X Bankasının Sermaye Yükümlülüğü (İçsel Derecelendirme Yöntemi)	IRA = 300.000 x 0,1235 = 37050 €
X Bankası İçin LGD	(0,12 x 37050)/300.000 = % 0,1482
X Bankasının Uygulayacağı Faiz Oranı	%10 + %2 (kar oranı) + %0,1482 = %12,1482
A İşletmesine Kredinin Maliyeti	**36445 €**
Derecelendirme Notu	C
Sermaye Yeterlilik Oranı	% 47,04
X Bankasının Sermaye Yükümlülüğü (İçsel Derecelendirme Yöntemi)	SA = 300.000 x 0,4704 = 141.120 €
X Bankası İçin LGD	(0,12 x 141120)/300.000 = % 5,6448
X Bankasının Uygulayacağı Faiz Oranı	%10 + %2 (kar oranı) + %5,6448= %17,6448
A İşletmesine Kredinin Maliyeti	**52934 €**

VIII. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yukarıdaki tablolarda A İşletmesi' nin ihtiyacı olan 200.000 € kredinin işletmeye maliyeti, standart yönteme göre derecelendirme notu olması, standart yönteme göre derecelendirme notu bulunmaması ve içsel derecelendirme yöntemine göre derecelendirildiği durumlar, ayrı ayrı incelenmiştir. Bunun sonucunda;

- Bu kredinin A İşletmesine maliyetinin 36040 € ile 52934 € arasında değişebileceği,
- Standart yönteme göre alınabilecek en iyi derecelendirme notu ile en kötü not arasındaki maliyet farkının 3744 € olduğu,
- İçsel derecelendirmede bu farkın 16894 €'ya ulaştığı görülmektedir.

Bu verilerden de anlaşılmaktadır ki Basel II' de KOBİ' lerin kredilendirilmesinde alınan kredi derecelendirme notu olduğu kadar kullanılan yöntem de önemli olacaktır. İçsel derecelendirmeye geçişle birlikte iyi kredilendirme derecelerine sahip olmak KOBİ' lere çok önemli maliyet avantajları sağlayabilecektir.

Basel II'nin birinci yapısal blokunun amacı, sermaye yeterlilik oranını daha duyarlı hale getirmektir. Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar da bunu doğrular niteliktedir. Sermaye yeterlilik oranının riske daha duyarlı hale gelmesi bankacılık sektörünü krediler açısından etkileyecektir. Bankalar karşı karşıya kalacakları sermaye yükümlüklerini yerine getirebilmek için daha seçici davranmak zorunda olacaklar; risk derecelendirmesi yüksek, finansal raporları şeffaf ve güvenilir işletmelere kredi vermeyi tercih edeceklerdir.

Sermaye yeterlilik oranının riske daha duyarlı hale gelmesi, bankalardan kredi kullanan KOBİ' leri de doğrudan etkileyecektir. KOBİ' leri değerlendirirken bankaların içsel risk derecelendirme sistemleri önemli hale gelecektir. KOBİ' lerin bankalardan istedikleri koşullarda kredi alabilmeleri için, yüksek kredi notlarına sahip olmaları bir zorunluluk haline gelecektir.

Sonuç olarak, Basel II Uzlaşısı' nı bankalar, reel sektör ve KOBİ' ler açısından bir dezavantaj olarak görmemek gerekmektedir. Ancak bu durum özellikle KOBİ' ler açısından bakıldığında, alışılagelmiş davranışlarını sürdürebilecekleri bir süreç olarak algılanmamalıdır. Şeffaf bir muhasebe sistemine sahip olmayan, yeterince kurumsallaşmamış ve iyi finansal verilere sahip olmayan KOBİ' ler Basel II ile birlikte kredi kullanamama durumuyla karşı karşıya kalabileceklerdir. Basel II' yi bir avantaj olarak görerek, gerekli tedbirleri alan ve iyi derecelendirme notlarına sahip KOBİ' ler için ise Basel II maliyetlerini düşürmede ve rekabetçi üstünlüğü yakalamada ve sürdürmede bir araç olacaktır.

KAYNAKÇA

ARAS, Güler (2007) ; Basel II Sürecinde KOBİ'ler için Yol Haritası, http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/turkey-tr_ceo_Basel2KOBiler_250707.pdf, (25.07.2007)

ATİKER, Mustafa (2005) ; Basel I ve Basel II Bilgi Raporu, Konya Ticaret Odası, 2005 – 41/08, Konya

BABUŞCU, Şenol (2005); "Basel II ve İşletmeler Üzerindeki Etkileri", Asomedya

BDDK (2004); Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Basel II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu, Aralık 2004

BDDK (2005); Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)

BOE (2008); İngiltere Merkez Bankası, Bank of England, www.bankofengland.co.uk,(04.02.2008)

CANDAN, Hasan ve Alper ÖZÜN (2006); "Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II", Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul

DELOITTE (2008), http://www.deloitte.com/dtt/research/0,1015,cid%253D165490,00.html, (28.01.2008)

İMİŞİKER, Serkan (2005); Basel II ve Piyasalarımıza Olası Etkileri, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi, Ankara

POWELL, Andrew P. (2004); "Basel II and Developing Countries: Sailing through the Sea of Standards", Universidad Turcuato Di Tela and The World Bank.

PRICEWATERHOUSE&COOPERS (2007), FS Regulatory Alert, No:1.

TBB (2002); Türkiye Bankalar Birliği, "Basel Komitesi Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi", Türkiye Bankalar Birliği Özet Sunumu,Ekim 2002

TBB (2008); Türkiye Bankalar Birliği, "Basel-II: KOBİ'lerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri Konferans Metni www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskbasel/bddk.doc, (27.03.2008)

TCR (2008); Türk Kredi Rating, Basel II Uygulaması, http://www.turkkredirating.com/index.php?pg=1023 (27.03.2008)

UZ, Reha (2004); "Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri", Türkiye Bankalar Birliği, Eylül 2004

YAYLA, Münür, Yasemin TÜRKER KAYA (2005); "Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci" Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ARD Çalışma Raporları: 2005/3;

YILMAZ, Mustafa Kemal, KÜÇÜKÇOLAK, Ali (2006); "Basel II Uygulamalarının KOBİ'lere Etkileri ve İMKB İşletmelerinin Bu Açıdan Değerlendirilmesi", Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi, 15-17 Haziran 2006, Tokat

YÜKSEL, Ayhan (2005); "Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri", Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Raporları 2005 / 4

SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES (SMEs) & RATING

Baki Rıza Balcı, Yaşar University
Raif Serkan Albayrak, Yaşar University
Pelin Karakaya, Yaşar University

Abstract

Because of its special position, which was discussed in many publications, it keeps its uncertainty how Turkish banking sector will be affected by the regulations of BASEL II standards. By moving from national realities to international standards, the dynamics will be determined by approaches of Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs), which are in the center of this issue. In this phase, the Credit Rating Agencies (CRAs), which were licensed by Capital Markets Board of Turkey (CMB), will join the picture as critical actors. In the continuing relationship between SMEs and Banks, will they be a filter or a catalyst? The positive and negative experiences create a social capital both in SME and Bank sides. Will this capital be perceived by CRAs? In this paper, the answers of banks and CRAs to these questions are examined and according to the answers, the new dynamics between SME, CRA and Bank triangle will be discussed by SMEs' points of view. In other words, it is analyzed in which conditions and how the ratings, which will affect the financial cost of SMEs, will be calculated and what will be the reactions of SMEs to them. Finally, analytical solutions will be suggested.

KEYWORDS: Small and Medium-Sized Enterprises, Basel II, Credit Rating Agencies, Rating

1. Introduction

BASEL-II Accord, which has been implemented by many countries since 2007, is also expected to be implemented from the beginning of 2009 in Turkey as well. The impetus for BASEL II is to deal with the problem which arises from the fact that banks carry varying degrees of risk by putting emphasis on a bank's internal controls, increasing the flexibility in risk management, and increasing risk sensitivity. Consequently, this implies the fact that small and medium-sized enterprises (SMEs), which utilize the bank credits as their major sources of external financing, will also be affected in terms of risk management and internal control. Within this financial interaction between banks and companies, there lies the credit rating agencies and systems with their crucial roles in risk assessment.

This paper aims to deal with the likely shortcomings of the credit rating agencies to be encountered during the design and implementation of statistical company rating systems, referring to the fact that not only the quantitative financial data but also the qualitative data about business plans, internal controls, other corporate governance issues and the morality rating of the company and the owner(s) will be of great significance as system inputs. With this respect, the paper is comprised of six main sections. The first part of the paper tries to describe the leitmotiv and the three pillars of BASEL II. The next, the status quo of SMEs globally and in Turkey is examined. The following part aims to explain the credit rating systems broadly and places emphasis on external rating system, as the essential block of the standardized approach, in which the credit rating agencies comes into the picture. The consecutive sections will examine the motives and the framework of a statistical rating model which utilizes the social capital and networks between SMEs and banks, and the tools of organizational theory.

2. BASEL II, Its leitmotiv and the three pillars

The fundamental objective of BASEL II Accord has been to refine risk-sensitive capital charges. While the committee retains key elements of them which were first introduced in 1988 BASEL I Accord, including the general requirement for banks to hold capital equivalently at least 8% of their risk-weighted assets, new Accord makes capital requirements much more finely dependent on the risks of banks' assets.

The leitmotiv of BASEL II is that the stability of banks in the complex and rapidly growing financial web can be achieved only through the combination of effective bank-level regulation, supervision and market discipline which defines its three pillars that reinforce each other (Figure 1). There is by now a considerable literature on the dynamic relationships of the pillars (Rochet, 2004).

Pillar 1: Bank-level regulation (Minimum capital requirements): With BASEL II, the credit demand of the companies will be evaluated by referring to the firm risk level which is assessed through an internal or external rating process (see Credit rating section) and credit risk level which is a function of credit type, maturity, collateral structure and currency of transaction. Total risk weighted assets determine the minimum regulatory capital. The definition of the association is the same as the 1988 Accord, it is 8%, but the definition of risk-weighted assets has changed substantially. So basically,

$$\text{Regulatory Capital} = 0.08 \times \text{Risk Weighted Assets}$$

This means if an asset of worth 1,000 YTL is associated with a risk of 20%, it allocates 16 YTL of corresponding bank's capital. On the other hand, risk weight can be calculated in one of the three ways:

- Standardized approach
- Internal rating based (IRB) approach
- IRB advanced approach

Figure 1: BASEL II capital Accord and its three pillars, (Wyman, 2003).

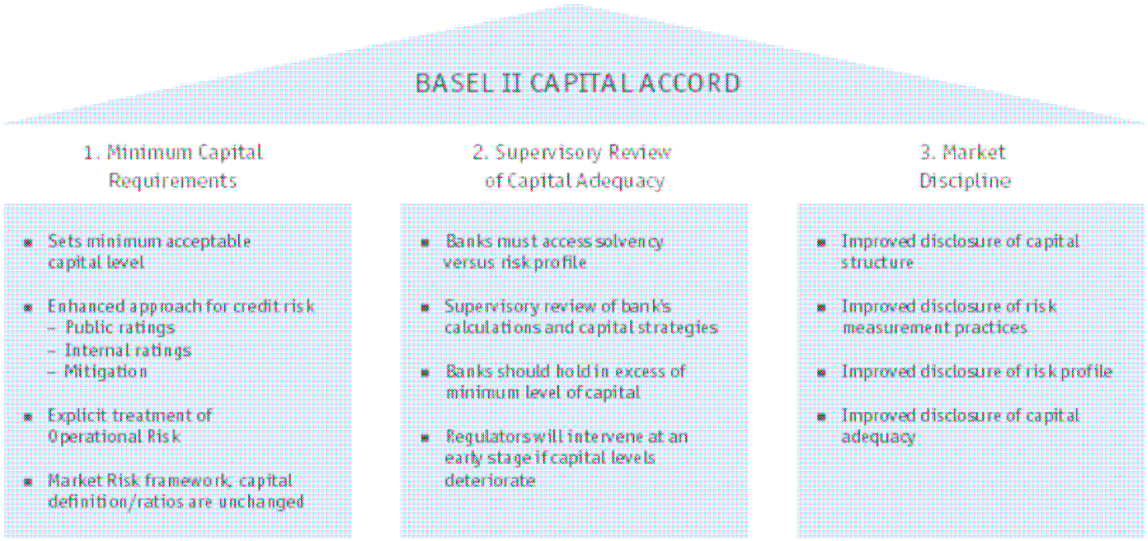

The standardized approach enriches risk categories of risk weights, for instance while currently the risk weight of corporate lending is 100% (all examples are from Turkey, otherwise it is stated), BASEL II will have four categories (20, 50, 100 and 150%) depending on credit rating of the borrower which is another new concept or in other terms a new actor that will be introduced. External Credit Assessment Institutions (from now on Credit Rating Agencies-CRAs) will be authorized to attach risk weights to borrowers. In this regard, unrated borrowers will have 100% weight corresponding to current status. Non-investment grade borrowers that have a grade lower than BB- will attract 150% weight which is higher than an unrated firm. Table 1 presents the association between credit rating and corresponding risk weights. Credit rating agencies analyze the factors that may affect the ability of corporations to meet their obligations in a timely manner. In doing so, they share responsibility with the bank or undertake absolute responsibility in leveling the risk of the borrower. Here, there is a crucial point to be noted; the companies that have rating lower than BB- receives 150% risk weight, a cost higher than unrated companies that bear a risk of 100%. This would encourage risky firms not to receive a rating in the market place, but actually this grid is left intentionally for founding firms and to sustain a stable transition period to BASEL II. Therefore, we believe that a long-term strategy depending on the grid would be an error.

Table 1: Corresponding risk weights and credit scores for firms, (BCBS, 2004).

Credit Rating	**AAA to AA-**	**A+ to A-**	**BBB+ to BB-**	**Below BB-**	**Unrated**
Risk weight	20%	50%	100%	150%	100%

Both IRB approaches are significantly more sophisticated methods that allow banks internal estimates to calculate the capital requirements.

Particularly, claims, related to SMEs in Turkey, that qualify under the criteria summarized in Table 2 are considered as retail claims for regulatory capital purposes and are associated with a risk weight of 75%; a figure above BBB+ rating when compared to credit scores for firms (Table 3).

Table 2: Qualifications required for a retail portfolio, (BCBS, 2004).

Orientation criterion	The exposure is to a person or SME
Product criterion	Credits must be of the form of revolving credits, lines of credit, personal term loans or leases and small business facilities and commitments.
Granularity criterion	Retail portfolio of the lender must be sufficiently diversified in a way that no single claim as a retail portfolio can exceed 0.2 % of the gross amount of retail portfolio claims.
Low value for claims	Maximum value of a retail portfolio can not be more than € 1 million for one counterpart.

Pillar 2: Supervisory review: The supervisory review process recognizes the responsibility of bank for ensuring adequate capital to support its risks beyond the minimum requirements. National supervisors are responsible for monitoring and evaluating the banks' procedures and can impose additional capital requirements. In Turkey, Banking Regulation Supervision Agency of Turkey (BRSA) is responsible for that supervision.

Table 3: Comparison of risk weights and credit scores for retails and other entities, (BCBS, 2004).

Credit Rating	**AAA to AA-**	**A+ to A-**	**BBB+ to BB-**	**Below BB-**	**Unrated**
Risk weight (Retail)	75%				
Risk weight (Other)	20%	50%	100%	150%	100%

Pillar 3: Market discipline: This pillar develops a set of disclosure requirements that allows market participants to evaluate information regarding the valuation of risk and hence aiding the assessment of the capital adequacy of the institution. Market disciplines contribute to safe and sound banking environment.
The dynamic relationship between the three pillars we will elaborate in the following sections will shift structurally from stationary banking system based on risk reporting to a dynamic system based on risk measurement (Yılmaz and Küçükçolak, 2007).

3. Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs)

Although BASEL II Accord is essentially specific to the regulation of the banks, it necessarily concerns the real sector in particular, SMEs. However, in order to assess through which channels the Accord would affect financing strategies of SMEs, first the definition of what an SME is, and their relevant characteristics should be reviewed.
There is a substantial debate on the definition of an SME and even state institutions adopt inconsistent terminology. Consequently, the state institute of statistics provides no economy-wide data on SMEs. For the purpose of this paper, we focus on the official definition of BASEL Committee that is in line with European Union conventions which embrace firms that have an annual sales amount less than €50 million at the consolidated level, that employs less than 250 employees and has a size of balance sheet less than €43 million.
According to 2004 OECD report, SMEs constitute a major part of the Turkish economy as they embrace 99.8% of the total number of enterprises, 76.7% of total employment, 38% of capital investment. However, SMEs generate only 26.5% of value added and 10% of the exports. Although SMEs clearly dominate the real sector in quantities, why do they suffer in quality and efficiency?
Literature on SMEs argues that one of the main advantages of SMEs in comparison with bigger corporations is that due to their smaller sizes, SMEs are flexible and adapt quickly to changing market conditions, they have less friction, thus they are open to and may facilitate technological innovations and are capable of strategic diversification (Yılmaz 2003). Yet, there is a great difference between being small and micro in size. In this regard, SMEs in Turkey are too small when compared to other OECD companies as 95% of SMEs has an employment rate ranging from one and nine, with an average of 3.1. Therefore, the fundamental factor that underpins the lack of efficiency of SMEs is their sizes. On the other hand, we feel obliged to have some flexibility when we draw our conclusions due to our conclusions due to unrecorded economy in Turkey which has been speculated to cover 50% of the activity of all SMEs (Sarılı, 2002).
Unlike many countries that continuously adopt a wide plethora of programs and active government policies to aid the formation and sustain a stable growth of SMEs for many decades, Turkey is still experiencing an awakening in the

legislation processes. Consequently numerous problems hampered not only the efficiency but also the foundation and growth of SMEs in Turkey. In this regard, financing is the most significant one. Therefore in order to assess the effects of BASEL II on SMEs, we need a brief outline of the current financial status.

Small enterprises use multiple sources of finance, both internal and external sources. Surveys demonstrate that owner's equity is predominant and most of the firms rely solely on equity and internal funds. Whereas, commercial bank loans are rarely used for both investment purposes and as credits for short term financing of working capital, data on SMEs in Turkey shows that financing needs for working capital exists. It is worthwhile to note that this financing pattern is not particular to Turkey (Aras, 2007; SELP, 2005). Until recently, banks in Turkey have not generated appropriate products to finance working capital.

4. Credit rating and credit rating agencies

Rating is an assessment of a specific debtor's creditworthiness. There are two types of credit ratings: internal and external. Internal ratings are assigned by banks that use basic or advance IRB approaches. External ratings are issued by credit rating agencies. Common to both approaches is that the resulting rating will be used in credit exposure decision, credit valuation, determination of the type, limit of the credit and corresponding collateral structure and in monitoring. External rating is the essential block in standardized approach in the first pillar and both official announcements and our interviews with the rating firms indicate that banks will not be permitted to employ IRB approach at least for five years after BASEL II Accord is put into practice. They have to test their credit rating methodology throughout five years and convince Banking Regulation Supervision Agency of Turkey (BRSA) that their model is valid. Therefore, we restrict our focus to external rating.

Credit rating agencies specialize in analyzing and evaluating the creditworthiness of firms. The essential logic underlying their existence is to solve the problem of informative asymmetry between lenders and borrowers (Elkhoury, 2008). However CRAs have wide differences in their methodologies and definitions of the default risk, which renders comparison difficult. Credit rating agencies have relied on a process based on quantitative and qualitative assessment, reviewed and finalized by the rating committee. CRAs declare that their advanced techniques are mechanical. They derive software packages and enter the data of quantitative and qualitative assessment into them to get the score of their clients.

The main responsibility of credit rating firms is to collect basic financial information from the financial statements, quantify management qualifications, interpret past performances and process these information by considering future projects, brands, patents and intellectual know-how to end-up with a single grade in a universal scale. The essential benefit of the credit rating is that the criterion set forward by the credit rating firm is minimally subjective and furthermore informative for the corresponding bank to calculate the required capital allocation.

As of 4th of December 2003, Capital Markets Board of Turkey has prepared the relevant regulations for credit rating. So far, four credit rating firms, Fitch, Avrasya, TCR and Saha have been authorized by the board. Actually, a second permission must be given by the Banking Regulation Supervision Agency (BRSA) of Turkey for finalizing the licensing procedure of CRAs.

What are the constituents of a credit rating process? First and foremost, credit rating firms evaluate corporates as a whole, not their individual projects or single investment opportunities (although we will explain these effects of the rating shortly). Rating agencies will be using financial data, qualitative data and their own inventory of historical default data in order to decide what grid each company will fall into (Figure 2). Although each credit rating agency is relatively free to adopt their own techniques in the evaluation process, we attempt to find common themes among them.

The aim of financial analysis is to evaluate cash generation capabilities, the structure of the revenues and efficient allocation of the resources. In this regard, cash flow ratios are particularly important. Financial data is used to extract information related to volatility, size, profitability, financial leverage, liquidity, growth and stocks. The size of the firm is expected to be diversified in various dimensions including geographic, product spectrum and human resources in order to generate a flexible body against adverse situations. High profitability is negatively correlated with default however high leverage ratio implies high probability of default. Firms experiencing problems in liquidity lose their abilities to pay obligations that are expected to become due in the following operating cycles hence their probability of default increases. Neither too high nor too low growth ratios are attractive in financial accounts. Rather, firms are expected to sustain a stable growth rate. It has been empirically shown that high inventory levels are problematic for firms and may resolve into a higher probability of default. These are the crucial financial information that a credit rating firm expects to gather from a company. A basic and well-known statement that exists almost in all financial analysis textbooks is that some of these measures may imply inconsistent results regarding the current financial status of a firm. Literature emphasizes two solutions for such dilemmas. First, the analyst compares the financial figures with the figures of a similar firm, where the term 'similar firm' usually corresponds to a firm in the same sector. This implies that credit rating firms will heavily rely on binary comparisons and therefore necessitate a sector based database of firms which is currently not available. In this regard, we agree with experts who emphasize the importance of such a national data pool

in order to secure a fair rating procedure. Second, the analyst may attach coefficients of weights to financial information in order to overcome inconsistencies. The calculation of these weights is fed into the model that a particular class of financial ratios is more important than some others and extracts salient dimensions as in discriminant analysis. For instance 75% of the mid and large-sized banks in EU consider indebtedness of firms to be of high or very high importance as a rating input factor and 50% also place the same importance on liquidity and profitability (DGEI-Directorate-General for Enterprise and Industry, 2005).

Figure 2: Schematic representation of a rating model, (DGEI- Directorate-General for Enterprise and Industry-, 2005).

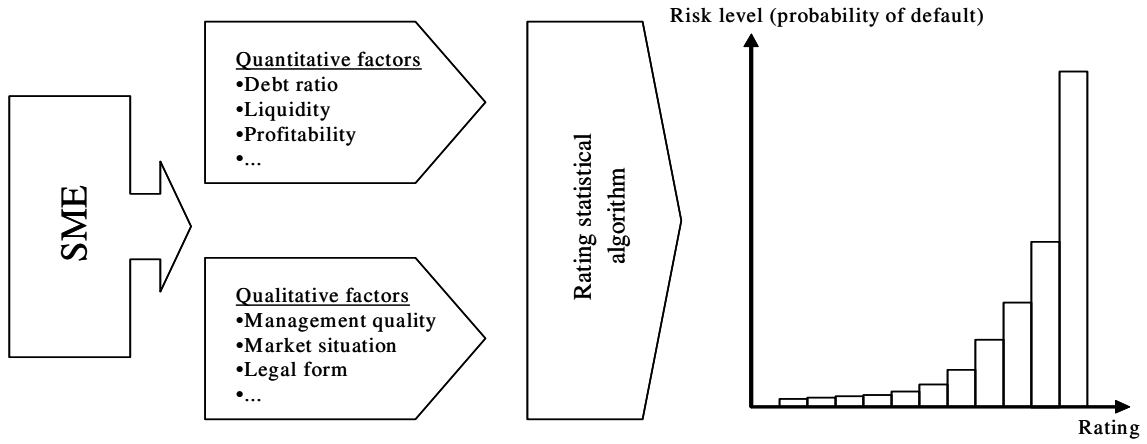

Figure 3: Financial ratios, (Garanti Bank, nd.)

Balance Sheet

YTL

LIQUID ASSETS	130,000	FINANCIAL LIABILITIES	500,000
MARKETABLE SECURITIES (NET)	-	TRADE PAYABLES	505,000
TRADE RECEIVABLES	3,065,000	ADVANCES TAKEN	425,000
RECEIVABLES FROM OWNERS & FFILIATED CO.	-	ADVANCES RECEIVED FOR CONTRACTS IN PROGRESS	-
INVENTORY (NET)	500,000	OTHER SHORT-TERM LIABILITIES	20,000
INVENTORY ADVANCES GIVEN-	67,000	TOTAL SHORT-TERM LIABILITIES	1,450,000
CONTRACT PROGRESS COST	-	LONG-TERM FINANCIAL LIABILITIES	1,400,000
OTHER CURRENT ASSETS	30,000	LONG-TERM TRADE PAYABLES	-
TOTAL CURRENT ASSETS	3,792,000	LONG-TERM ADVANCES TAKEN	-
LONG-TERM TRADE RECEIVABLES	-	TOTAL LONG-TERM LIABILITIES	1,400,000
LONG-TERM RECEIVABLES FROM OWNERS & AFFILATED COMPANIES	-	TOTAL NON-CURRENT LIABILITIES	2,850,000
FINANCIAL NON-CURRENT ASSET (NET)	50,000	PAID-IN SHARE CAPITAL	750,000
INVESTMENTS	-	SHARE PREMIUM	-
OTHER FIXED ASSETS	8,000	FIXED ASSET REVALUATION FUND	-
		RETAINED EARNING RESERVES	350,000
TANGIBLE ASSETS (NET)	200,000	SPECIAL FUNDS	100,000
INTANGIBLE & NATURAL SOURCES (NET)	-	(-) PREVIOUS YEARS' LOSSES	-
		(-) LOSS FOR THE PERIOD	-
TOTAL NON-CURRENT ASSETS	458,000	TOTAL SHAREHOLDERS' EQUITY	1,200,000
TOTAL ASSETS	4,050,000	TOTAL LIABILITIES	4,050,000

Liquidity

$$\frac{\text{Liquid Assets+Trade Receivables}}{\text{Total Short-Term Liabilities}} = 2.20$$

Financial Structure Ratios

$$\frac{\text{Total Non-Current Liabilities}}{\text{Total Shareholders' Equity}} = 2.40$$

Obligations

$$\frac{\text{Total Shareholders' Equity}}{\text{Total Liability}} = 0.42$$

Income Statement

DOMESTIC SALES	13,200,000
EXPORT SALES	-
GROSS SALES	13,200,000
(-) SALES DISCOUNTS	200,000
NET SALES	13,000,000
(-) COGS (Cost Of Goods Sold)	12,300,000
GROSS PROFIT/(LOSS)	700,000
(-) MARKETING, SALES & GENERAL ADMIN. EXPENSES	(400,000)
OPERATING PROFIT/(LOSS)	300,000
INCOME & PROFIT FROM OTHER OPERATIONS	175,000
(-) EXPENSE & LOSS FROM OTHER OPERATIONS	200,000
(-) FINANCIAL EXPENSES	30,000
PROFIT/(LOSS)	245,000
EXTRAORDINARY INCOME & PROFIT	8,500
(-) EXTRAORDINARY EXPENSE & LOSS	10,000
EARNINGS (LOSS) BEFORE TAX	243,500
(-) PROVISIONS FOR TAXATION & OTHER LEGAL LIABILITIES	75,000
NET PROFIT/(LOSS) FOR THE PERIOD	168,500

Profitability

$$\frac{\text{Net Profit/(Loss)}}{\text{Total Assets}} = 0.04$$

$$\frac{\text{Operating Profit}}{\text{Net Sales}} = 0.02$$

Capacity of Debt Payment

$$\frac{\text{Operating Profit}}{\text{Financial Expenses}} = 10$$

Credit rating firms explicitly declared that the rating process will involve a qualitative assessment of the target firm as well. Qualitative factors that will be examined is broadly categorized under industrial risks, ecological analysis/niche, market position, management quality, operations/tenure aspects of business and qualitative aspects of accounting practices. Approximately 50% of the mid-sized and large banks in EU attach high or very high importance to a SMEs management quality as a rating input factor (DGEI-Directorate-General for Enterprise and Industry, 2005). Furthermore average weight of the qualitative data fed into the system that generates the rating has been approximately 30%-50%.

In this context, the financial investigation departments play a crucial role with respect to the credit rating processes of CRAs. A significant portion of the intelligence accumulated on SMEs in Turkey is already reported by the experts and auditors in financial investigation departments of banks. Both quantitative and qualitative data and information including the financial statements, company background, address history, entity identification, ownership structure, owner morality intelligence, information extracted from official authorities' databases, details on property ownerships and transactions, business affiliations, contacts and the business profile acquired via the legal authorities such as Central Bank of Turkish Republic, Tax Office, Deed Office and the unofficial media like other related parties of a company are the major inputs provided by a routine company investigation report of CRAs.

As it is stated in the interviews made with managers of three different banks located in Turkey, not only the sources of official authorities such as Central Bank risk centralization database, Credit Registration Center, Tax and Deed Offices registration lists but also the personal judgment of the expert on the morality of the company management and the owners, the past performance regarding commercial activities of any kind between the bank and the company, and meetings and contacts through the use of network and linkages among the investigation experts in Turkish banking industry are also regarded as valuable inputs of information. The results of intelligence reports prepared by these experts provide crucial inputs to be fed into the rating systems, thus the employee turnover rates in these departments are recognized to be low, which is another remarkable issue.

Credit rating firms grasp a company in a nexus within its sector. A sector that has declining propensity, high competition and short term and cyclical profit opportunities are considered as more risky than sectors that have high barriers to entry and predictable demand levels. In this regard, sectoral risks identify or serve as proxies to the thresholds of the rating that the target company would get. The characteristics of sector aggregate as a risk measure and enter the final equation with the corresponding weight.

Credit rating firms calculate the risks and the opportunities of a target company that have roots in the social, demographic, regulatory environment and technological innovations. In order to extract the rules of the competition the effects of geographical diversity, growth trend and consolidation are included in the equation. Furthermore since the life cycle of the population of firms and growth and maturity periods of product spectrum effect strategical growth and capital increasing decisions, they are particularly important. For this purpose, the definition of the environment of the target company is essential.

There are a couple of factors that identify a company's endurance against severe market competition. These factors include market share, product coverage and dominance and price sensitivity. In order to achieve high performances, the company should have a wide product plethora and geographically homogenous concentration (geographical diversity) in sales. Furthermore, distribution of shareholders and costs of the competitors are also important factors. If the size of the company proves useful in efficiency and relative position in the competition, it is also considered as a positive sign.
Credit rating agencies identifies company strategies, risk tolerances and capital decisions as factors of administrative practices. In this regard credit rating agencies discriminate whether the company would prefer an aggressive fast growth strategy or a cash flow optimizing prudent strategy. Another key factor is the quality of the management which is apparently a subjective and hard to defend criteria. Credit rating firms advocates that consistent success in scheduled processes is an indication of the management quality. Credit rating agencies also analyze the organization of the target company as well. One important variable is the appropriateness of employees holding critical positions and their salaries compared to that of the market. Another critical factor is the structure of the shareholders and associates since it has a dramatic effect in the institutionalization of the company which has a significant impact in company performance. (Trueck et. al., 2001)
Literature shows that in practice most methods rather work with more qualitative than quantitative analysis and rather simple methods to obtain a rating (Table 4).

Table 4: Considered factors and their weights adopted from Trueck et. al. (2001)

Factor	Weight
Management and organization	0.2
Human resources	0.15
Corporate finance	0.4
Products and markets	0.15
Production and information technology	0.05
Facility locations and ecology	0.05

Credit ratings provide a fair ground for comparison between firms. In return, having recognized their relative positioning within the market, firms will eventually develop risk management capacity that protects or at least acts as a buffer against adverse conditions or crises. This capacity will also stand as an early warning system. Meanwhile, the costs of overcoming crises and adverse situations will be significantly reduced. A proper risk management system will aid and comfort to reach targets through a stable path. Therefore credit rating should not be conceptualized as a certificate for admission of external resources but as a foundation for a risk management system which is more than necessary in an emerging economy.
Thus the dynamic relation of the three pillars of BASEL II Accord flash backs as such; as the firms integrates risk management in strategic decision making processes as a sufficiently independent approach, risks are identified, consequences are calculated, required precautions are taken and further steps are evaluated by partitioning the problem into small manageable pieces and transferring the aggregated information forwards. Hence a uniform body of management practices would emerge and the firm will be further rewarded by higher ratings recursively. The entire thrust of the argument is that credit rating firms are actually expected to spread out an isomorphism throughout corporations in such a way that soon every single firm would develop the know-how to scale their own credit ratings. This idea explains the intended rationale behind rating.
To sum up, credit rating involves key challenges. In terms of methodology, first, how the system interprets the financial information is of prime importance. It must be both flexible and robust enough to identify and interpret information. In this regard the system must be minimally subjective and academically justified. Second, the foundation of a credit rating is the quality of the data that is fed into the system. The data determines the probabilities of interest and it can be well imagined that if the data itself is poor, the output will not be reliable. In terms of institutionalization, first, in its September 2003 "Report of Analyst Conflict of Interest", IOSCO (International Organization Of Securities Commissions) underpinned potential conflict of interests facing a credit rating agency that can interfere with the independence and objectivity of its analysis (Powell, 2004). Conflict of interest may arise especially when a rating agency offers consulting or other advisory services to companies it rates since then companies could be ultimately obliged to purchase such services in return for an improved rating (Elkhoury, 2008; AMF, 2008). Third, in its current practices experts expressed their concerns over the lack of transparency over credit rating agencies' methodologies, procedures, practices and processes. Forth, Powell (2004) criticized that there is a high degree of concentration in credit rating industry which threatens the accountability of credit rating agencies.

5. Effects of BASEL II on SMEs: Integrating accounting, finance and organization theory

SMEs in Turkey already encounter severe conditions such as changing markets, new technology, shrinking profitability and erratic, deficient and ambiguous cash flows. According to QIS TR report (Quantitative Impact Study For Turkey) BASEL II rating processes will compound these conditions for SMEs. The major problem awaiting the implementation of BASEL II Accord is also indicated various surveys that most of the SMEs in Turkey operate with incomplete financial records. Until BASEL II, banks were extending the credits by taking the unrecorded data provided by the borrowers into consideration, but this data cannot be fed into the system and therefore will be useless after the implementation of the Accord. Because of these off-the record economy, Banks and CRAs waited the new Turkish Commercial Law (TCL) which is expected to be issued in 2008. According to TCL, Turkish Accounting Standards shall be implemented which are in accordance with International Financial Reporting Standards. Credit rating agencies will rely on quantitative factors derived from financial statements which will be prepared according to new Turkish Accounting Standards and audited by independent auditing companies. Surveys on SMEs in Turkey admit that most financial statements of SMEs reflect a tax avoiding strategy rather than forward looking investment and maximizing earnings strategy. This goes in parallel with the secrecy that the SMEs tend to treat their business affairs and accounts. SMEs are so reluctant in disclosing their financial statements that they rather prefer to pay fines.

In this regard, SMEs will face the cold fact that accounting records are indispensable for credit rating which they need to acquire in order to get external financing. This affects the cost of this resource as well. For instance, two firms that are exactly identical except for the transparency and concordance of their accounting records will encounter different costs of capital in external financing. In the extreme one of the firms might be ineligible for the credit.

However, especially during the transition period, we expect that credit rating agencies will heavily rely on qualitative factors rather than quantitative factors. This period may last long enough that the CRAs develop their databases to conduct comparative analysis. In particular, SMEs will be asked to demonstrate their business plans and will be evaluated mostly through interviews. This grading strategy is widely used for founding companies throughout countries that have already implemented the Accord.

As we have mentioned above, the structure of the new framework rewards lending to smaller companies. The favorable risk weight of 75% attributed to retail portfolios falls between A- and BBB+. However we confine ourselves from an early conclusion that this on the average would imply a 2% decrease in the price of the credits (%8 – 6%) and hence is definitely to the benefit of SMEs. After all in order to appreciate this benefit, SMEs should be eligible for lending which corresponds to a credit rating higher than or equal to BB-. But most of the SMEs are believed to be well below this qualification.

At this point, we introduce a new point of view to the debate on the effects of BASEL II on SMEs. But first to set the stage, we introduce some fundamental statistics. A striking characteristic of small entrepreneurs is that they are deeply rooted in the local community. The vast majority which according to some surveys reach up to 80% was actually born in the same region and the remaining have lived in the region for many years, on average over 2 decades. This finding suggests that small enterprise managers generally possess local knowledge, linkages and networks. This is a well-known characteristic of SMEs all around the globe (Powell, 2004; Küçüközmen, 2003; Lanzavecchia and Poletti, 2005; Uzzi, 1999; Uzzi and Gillespie, 1999; Berger and Udell, 2002).

Thus, there is a considerable amount of established social capital between banks and local SMEs. Küçüközmen (2003) stress this point genuinely and asks, should a legislation be protective or curative? As we have argued above currently SMEs rarely use external financing although they require. The processes that underpin status quo imply that banks qualitatively evaluate social capital of SMEs and act accordingly. Should the credit rating agencies acknowledge this fact? Materially they need to base their ratings with some input. They would rather prefer a huge database for comparison and quantitative data for statistical procedure which they can not claim.

The very idea of branch offices that banks maintain as a growth strategy in Turkey is not coincidental. Social capital refers to a distinguishing property. Social capital is like other forms of capital and hence valuable; it can be invested in, it has distinctive productive value, and consists of debits and credit-obligations to give and receive assets in exchange under specific conditions that are governed by *domestic* shared expectations of exchange and that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit. Therefore, social capital is different from human and financial capital which credit rating agencies have already been utilizing in their valuation models.

In order to establish viable and robust ratings, credit rating agencies need to invest on models exported from organization theory as well in order to account for the social capital of companies. Financially aggregated data which we never intend to underestimate must be blended with so called qualitative data under the model inherited from organization theory models. More specifically, network theory and social simulation models that are widely adopted in literature would help credit rating agencies to uncover their path in a dim environment.

6. Conclusion

Literature mainly focuses on the effects of BASEL II on banks. Some point out that the standards were established for the interests of developed countries. Global convergence and standardization has contradictory consequences for developing countries like Turkey. These contradictions were stated in QIS and QIS-TR reports. In this situation, analyzing the effects of BASEL II on real sector look quite difficult.

In this paper, we aim to explain the possible effects of BASEL II on Turkish SMEs by placing emphasis on. credit rating agencies as major and new actors of external rating. We try to examine the prospective methodologies to be utilized by CRAs and found a debate on the transparency and social capital issues in these rating systems. We also try to examine the ways through which Turkish SMEs, with load of unrecorded financial data, shall be influenced in terms of their financial source structure and corporate strategies within their existing status in line with the new regulations in accordance with BASEL II. In our following publications in near future, we aim to establish concrete rating models explaining the input data and the outputs in details.

REFERENCES

AMF (2008). AMF 2007 Report on Rating Agencies: Autorite Des Marches Financiers.

Aras, G. (2007). BASEL II Sürecinde Kobi'ler için Yol Haritası. Deloitte.

BCBS (2004). International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards.

Berger, A. N., & Udell, G. F. (2002). Small Business Credit Availability and Relationship Lending: The Importance of Bank Organizational Structure. The Economic Journal 112(477), F32-F53.

DGEI (2005). How to Deal with the New Rating Culture: A Practical Guide to Loan Financing for Small and Medium Sized Enterprises: European Commission.

Elkhoury, M. (2008). Credit Rating Agencies and Their Potential Impact on Developing Countries UNCTAD/OSG/DP(No:186).

Garanti Bank (nd.). BASEL II'nin Kapsamı: Reel Sektöre Etkileri.

IOSCO (2003). Report on Analyst Conflicts of Interest. International Organization of Securities Commissions.

Küçüközmen, C. C. (2003). BASEL II Bir şanstır. TİDE, 7(Bahar).

Lanzavecchia, A., & Poletti, L. (2005). Social and alternative banking: project selection and monitoring after the New BASEL Capital Accord. Paper presented at the EURAM.

OECD (2004). Small and Medium-Sized Enterprises in Turkey.

Powell, A. (2004). BASEL II and Developing Countaries: Sailing through the Sea of Standards. World Bank Policy Research, WPS 3387.

Rochet, J. C. (2004). Rebalancing the Three Pillars of BASEL II. FRBNY Economic Policy Review, 2004(September).

Sarılı, M. A. (2002). Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler. Bankacılık Dergisi.

SELP (2005). Small Enterprise Finance in Turkey: Results from a Field Survey. The European Union's Small Enterprises Loan Programme.

Shin, H. S. (2003). BASEL II and Bank Competition In Emerging Market Economies:Background and Recent Developments. Paper presented at the KMFA.

Trueck, S., Rachev, S., & Link, T. (2001). New Tendencies in Rating SMEs with Respect to BASEL II. Informatica, 12(4), 593-610.

TSKB (2005). Mali İstihbarat Eğitim Notları. Teknik Hizmetler Genel Müdür Yardımcılığı.

Uzzi, B. (1999). Embeddedness in the Making of Financial Capital : How Social Relation and Networks Benefit Firms Seeking Financing. American Sociological Review, 64(August), 481-505.

Uzzi, B., & Gilespie, J. J. (1999). What Small Firms Get Capital and at What Cost : Notes on the Role of Social Capital and Banking Networks. Paper presented at the A Federal System Research Conference : Business Access to Capital and Credit.

Wyman, M. O. (2003). The New Rules of the Game - Implications of the New BASEL Capital Accord for the European Banking Industries.

Yılmaz, F. (2003). Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmeler (Kobi'ler): İktisadi Araştırmalar ve Planlama Müdürlüğü.

Yılmaz, M. K., & Küçükçolak, A. (2007). Effects of BASEL-II Standards on Small-Medium Size Enterprises: Evidence from the Istanbul Stock Exchange. SSRN.

Oturum / Session II-C

BASEL II Sürecinde KOBİ'lerin Kurumsallaşma Sorunu

KURUMSALLAŞMA SÜRECİ VE KURUMSAL YÖNETİŞİM; ÇORUM KOBİ'LERİNDE MALİ AÇIDAN KURUMSALLAŞMA SEVİYESİ VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Yard. Doç. Dr. Dr. Selçuk KENDİRLİ, Hitit Üniversitesi
Prof. Dr. İrfan ÇAĞLAR, Hitit Üniversitesi
Öğr. Gör. M. Emre ÇAĞLAR, Hitit Üniversitesi

ÖZET

Küreselleşme, son yıllarda her bir ekonomik birimi önemli ölçüde etkilemektedir. Bu etkileşimden Türk işletmelerinin kaçınmaları da olanaksızdır. Küreselleşme kapsamında ise kurumsallaşma önemli bir husustur ve başarı için vazgeçilmez unsurlardan biri olarak görülmektedir. Şüphesiz, kurumsallaşma büyük işletmeler açısından olduğu kadar, KOBİ'ler açısından da son derece önemlidir. Ülke ekonomilerinin %99 civarındaki işletmelerin KOBİ olduğu düşünülürse, bu durum ülke ekonomisi içinde son derece önemli bir konudur. Bu çalışmada kurumsallaşma ve kurumsal yönetişimin firma mali yapısına katkısı incelenmiştir. Bu konuda sahada neler yapıldığını görmek amacıyla, Çorum KOBİ'leri üzerinde bir araştırma yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Kurumsallaşma, Küreselleşme, Kurumsal Yönetişim, KOBİ, Çorum KOBİ'leri

1. GİRİŞ

En geniş anlamıyla, iktisadi, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi toplumsal problem ve ihtiyaçlarla ilgilenen büyük, yaygın teşkilatlara kurum adı verilmektedir. Sosyal bilimlerde, belirli bir iş veya amaca yönelik olan ve devamlılık gösteren kurulu usul ve kurallar bütününü ifade için kullanılır. Kurum kısaca, bir şeyi kesin, formel ve düzenli olarak yapma şekli olarak da tanımlanmıştır. Burada belirli davranışların tekrarlanması, kalıplaşması ve toplumu oluşturan bireylerce ortak bir hareket biçimi olarak kabulü söz konusudur. Sonuçta belirli bir usul, bir kural, bir davranış biçimi topluma yerleştiği zaman kurum haline dönüşmektedir.

Kurumsallaşma ise kurumların sürekliliği, davranışlara bir standart getirilmesi ve istikrar kazanmasıdır. Belirlenmiş olan kuralların, yasaların, gelenek ve göreneklerin, dini ve etik temele dayanan sosyal etkileşim kalıplarının istikrarlı bir şekilde gelişmesi, belirli kurallar etrafında standartlaştırılması ve süreklilik kazandırılmasıdır. Bu kavramsal çerçeveye dayanarak kurum ve kurumsallaşma ile ilgili üç önemli ve temel tespit olarak şunları ileri sürebiliriz: 1- Sosyal etkileşim kalıplarının istikrarlı gelişimi, 2- davranış kalıplarının belirli kurallar dahilinde standardizasyonu, 3- kurumun sürekliliği.

Kurumsallaşma; kuruluşların faaliyet gösterdikleri çevreleriyle (örgütsel çevre/örgütsel alan) olan uyum sürecini ve bu kuruluşlarda zamanla oluşan bir ilerlemeyi açıklamaktadır. Diğer bir ifadeyle kurumsallaşma; belli bir çevrede faaliyet gösteren kuruluşların yapı ve işleyiş özellikleri ile çevrenin özellikleri arasındaki paralelliği ve örgütsel yapılarda zamanla oluşan benzerliği göstermektedir.

Yönetişim, yönetimden farklı olarak, yönetim, iletişim ve etkileşim kavramlarının birleşiminden oluşmuştur ve birlikte yönetmek anlamına gelmektedir. Birlikte yönetebilmek için, kişilerin aynı bilgi düzeyine sahip olması gerekir. Yönetişim, eğitim seviyesinin yüksek olduğu kurumlarda daha rahattır fakat herkes yönetimde söz sahibi olmak istediği için, zor bir olgudur. Kurumsal yönetişim, kurumdaki farklı paydaşların nasıl yönetildiğini ve denetlendiğini anlatan "kurum anayasası" gibidir.

2. KURUMSALLAŞMA VE KURUMSAL YÖNETİŞİM (CORPORATE GOVARNANCE)

2.1. Kurumsallaşma ve Kurumsal Yönetişim (Corporate Govarnance)

Kuruluşlar, yaşam evrelerinin ilk aşamasında belirsizliği ortadan kaldırmak için tanınmış bir çevre oluşturmaktadırlar. Bu çevre; benzer hizmet ve ürün üretenler, tedarikçiler, tüketiciler ve düzenleyici örgütlerden oluşmaktadır. Kuruluşlar, faaliyet gösterdikleri çevrenin desteğini almak için çevrelerinden gelen baskılara uyum sağlamak zorundadırlar. Çevreyle uyum sağlamayan kuruluşlar çevre tarafından kabul edilmemekte, dolayısıyla hayatta kalamamakta ve süreklilik kazanamamaktadırlar Kuruluşlar, çevrelerinden gelen bu baskılara karşılık verirken, çevresel unsurları yapılarında taklit ederek benzer yapısal unsurları oluşturmaktadırlar. Kuruluşlar, çevrede kabul görmüş rasyonel unsurları yapılarında bir araya getirerek çevre desteğini en üst düzeye çıkarmakta, hayatta kalma şanslarını artırmaktadırlar. Kurumsallaşma hedefine ulaşmış kuruluşların başarıları, örgütsel benzerlik ile sağlanan güven ve sürekliliğe bağlı olmaktadır. (Özkaya, http:// www. dtm.gov.tr/ ead/ DTDERGI/ ozelsayiekim/ sibel.htm).

En geniş anlamıyla, iktisadi, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi toplumsal problem ve ihtiyaçlarla ilgilenen büyük, yaygın teşkilatlara kurum adı verilmektedir. Sosyal bilimlerde, belirli bir iş veya amaca yönelik olan ve devamlılık gösteren kurulu usul ve kurallar bütününü ifade için kullanılır. Kurum kısaca, bir şeyi kesin, formel ve düzenli olarak yapma şekli olarak da tanımlanmıştır. Burada belirli davranışların tekrarlanması, kalıplaşması ve toplumu oluşturan bireylerce ortak bir hareket biçimi olarak kabulü söz konusudur. Sonuçta belirli bir usul, bir kural, bir davranış biçimi topluma yerleştiği zaman kurum haline dönüşmektedir. Buradan hareketle kurumların toplumdan topluma değişiklikler göstermesinin de

normal bir sonuç olduğunu söyleyebiliriz. Belirlenmiş olan kuralların, yasaların, gelenek ve göreneklerin, dini ve etik temele dayanan sosyal etkileşim kalıplarının istikrarlı bir şekilde gelişmesi, belirli kurallar etrafında standartlaştırılması ve süreklilik kazandırılmasıdır. Bu kavramsal çerçeveye dayanarak kurum ve kurumsallaşma ile ilgili üç önemli ve temel tespit olarak şunları ileri sürebiliriz: 1- Sosyal etkileşim kalıplarının istikrarlı gelişimi, 2- davranış kalıplarının belirli kurallar dahilinde standardizasyonu, 3- kurumun sürekliliği (Gün, http:// www. caginpolisi.com.tr/21/39-40.).

Türkiye'de işletme sahiplerinin büyük bir çoğunluğu planlama, örgütlenme, koordinasyon, yürütme ve denetim konularına hakim olma çabasındadır. Sahip olunan özellikler ne derece yeterli görünürse görünsün, sağduyu, iyi ve kuvvetli muhakeme, halkla ilişkiler kurabilme yeteneklerini geliştirmenin, tartma ve ölçmenin önemini unutmamak gerekir.

Kurumsallaşamayan işletmelerde, işletme sahipleri üretici ve tacir olmanın yanında, aynı zamanda birer muhasebeci, finansmancı ve pazarlamacı olmak durumundadır. Bu tür faaliyet alanları, birbirinden bağımsız bakış açısı, teknik ve idari eğitim gerektirdiği için, her zaman pratik zeka işe yaramayabilir. Günümüzde en doğru yatırım, beşeri sermayenin ve yönetimin kalitesini artırmak için yapılan yatırımdır.

2.2. Kurumsal Yönetişimin Tanımı ve Gelişimi

Sosyal sistem içerisinde ortaya çıkan ilişki ve davranış biçimleri, kurumsallaşmış bir karakter arz eder. Sosyal rollerin meşruluğu ve bu rolleri ifa eden aktörlerin (toplum bireylerinin) davranışlarının tanımlanması, kurumsallaşma vasıtasıyla gerçekleşir. Kurumsallaşmanın en temel işlevi, düzenli bir sosyal ilişkiler sistemine kaynaklık etmesidir. Düzenli ve istikrar içindeki davranış kalıplarının değişmesi de tabii ki zaman alacaktır. Buradan kurum ve kurumsallaşma ile ilgili bir doğal sonuç daha çıkmaktadır: Kurum ve kurumsallaşmadaki değişimler birdenbire ya da hızlı bir şekilde olamaz, ancak uzun bir zaman aralığına yayılarak gerçekleşebilir.

Kurumsallaşma ise kurumların sürekliliği, davranışlara bir standart getirilmesi ve istikrar kazanmasıdır. Türkiye'de "kurumsallaşma" kavramı, gündemdeki yerini şüphesiz ki uzun yıllardan beri muhafaza etmekle beraber, önemini giderek artırmış ve son yıllarda, gerek kamu kesiminin, gerekse özel kesimin, faaliyetlerin rasyonalizasyonu bağlamında en önemli konusu haline gelmiştir. Esasen Cumhuriyetin ilk yıllarında, devletçi yaklaşımın da etkisiyle, kamu kesiminde, kurumsallaşmaya yönelik sağlam ve kararlı adımlar atıldığı görülmektedir. Özel Sektörlerdeki gelişme ise bunun tam tersine bir seyir izlemiştir. İlk yıllardaki, aileler içinde dar çerçeveli ve yine aile fertlerinin oluşturduğu sınırlı personele dayalı yapılanma, bugün son derece çağdaş ve profesyonel bir kurumsallaşma düzeyine ulaşmıştır. (Berki, 1998).

Kurumsallaşma; kuruluşların faaliyet gösterdikleri çevreleriyle (örgütsel çevre/örgütsel alan) olan uyum sürecini ve bu kuruluşlarda zamanla oluşan bir ilerlemeyi açıklamaktadır (Selznick 1995). Diğer bir ifadeyle kurumsallaşma; belli bir çevrede faaliyet gösteren kuruluşların yapı ve işleyiş özellikleri ile çevrenin özellikleri arasındaki paralelliği ve örgütsel yapılarda zamanla oluşan benzerliği göstermektedir (Orru, Biggart ve Hamilton 1991). Cleassens (2003) ise kurumsal yönetimi iki kısımdan oluşturmuştur. Bunlardan birincisi işletmenin kendi yetilerinden (finansal yapı, performans ölçüleri, hissedarlar gibi) oluşmaktadır. İkincisi ise piyasadan, yasal çerçeveden, kurallardan gelen faktörlerden oluşmaktadır. Oman ve Diğerleri (2003) ise kurumsal yönetimin, formel ve informel unsurlarının birlikte harmonize edilerek kuruma kazandırılması olarak ifade etmiştir (Oman and Fries and Butter, 2003:6)

Kurumsallaşmada yöneticilere düşen en büyük görev; örgüt içindeki uyumun yaratılmasını sağlamaktır. Yöneticiler, örgütlerinin geleceğe yönelik önceliklerini çalışanlarının katılımını sağlayarak tespit etmek ve bu önceliklerin tüm çalışanlar tarafından anlaşılmasını ve kabullenilmesini sağlamak için çaba göstermelidirler. Aksi takdirde, çalışanların amacı ile örgütün amacı farklı olabilecektir. Bunun sonucu olarak istenen verim ve katılımcılık sağlanamayacaktır(Özkaya, http:// www. dtm.gov.tr/ ead/ DTDERGI/ozelsayiekim/sibel.htm). Kuruluşların çalışanlarına verdiği değerler sayesinde örgüt kültürü gelişmekte, güçlenmekte, aynı zamanda kurumsallaşma düzeyi artmaktadır.

1970'lerde ABD'de özel sektör kurumlarında ön plana çıkmaya başlayan "Corporate Social Responsibility" (anonim şirketlerin sosyal topluma karşı olan sorumlulukları) ve bunun üzerinde yapılan çalışmalar, aradan geçen 25 senenin sonucunda 2000'li yıllarda bizlerin çok daha fazla duyacağımız ve yaşamımızın bir parçası haline gelecek "Corporate Governance" (Kurumsal Yönetişim) konseptini oluşturmuştur (Midilli, http:// www. elegans.com.tr/ 51/ sonbahar2000/html/036.html).

Kısaca kurumların nasıl yönetildiği ve denetlendiğini, kurumun farklı paydaşlarının, haklarının ve sorumluluklarının belirlenip, netleştirilmesini sağlayan, kurumun beşeri ve mali sermayeyi çekmesine, etkin çalışmasına ve böylece ait olduğu toplumun değerlerine saygı gösterirken uzun dönemde ortaklarına ekonomik değer yaratmasına imkan sağlayan her türlü kanun, yönetmelik, kod ve uygulamaları ifade eden kurumsal yönetişim için yönetim anlayışı şu ilkeler doğrultusunda olmalıdır (Argüden, http:// www. insankaynaklari.com/cn/ContentBody.asp?BodyID=3865).

1. Yönetim, şirket varlıklarından şahsi menfaat sağlamamalıdır.
2. Şirket doğrudan ya da dolaylı yoldan kontrol ettiği şirketlerle piyasa koşullarına uymayan fiyatlarla alışveriş yapmamalıdır.
3. Bir yöneticinin kurum kaynaklarını kullanarak kendileri için bir imparatorluk kurmaları önlenmelidir.

4. Yönetimin, atamaları işi en iyi yapacaklar yerine kendine yakın olanlardan seçmesi önlenmelidir.
5. İçerden edinilen bilgiyle hisse alım satımı yapılması önlenmelidir.
6. Şirket içi denetim ve kontrol mekanizmalarının sağlıklı çalışması sağlanmalıdır.
7. Çalışanların şirket ile çıkar çatışması konumundan kaçınmaları konusunda eğitilmeleri ve bu konunun gözlenmesi sağlanmalıdır.
8. Hissedarlardan herhangi birinin diğerleri karşısında kayırılmaması ve hissedarlar ile yapılan ticari işlemlerin piyasa şartlarında gerçekleşmesine azami dikkat gösterilmesi gereklidir.
9. Şirketin her şeyin en iyisini kendisinin yaptığı iddiası ile kurum dışı bilgi kaynaklarına ve gelişmelere karşı kapalı olmaması gerekir.
10. Kurumsal gelişimin sürekliliği sağlanmalıdır.
11. Şirketin değerini etkileyecek gelişmeler zamanında değerlendirilmelidir.

Kurumsal yönetişim esas olarak iş dünyasında uygulanmaktadır. Kurumsal yönetişim; Gözetim Kurulu'nun, Paydaşlar Genel Kurulu'nun ve Yönetim Kurulu'nun sorumlulukları, yeterli iç kontrol sistemlerinin mevcudiyeti, hesap verme sorumluluğu ve denetçinin rolü ve fonksiyonu ile ilgilenmektedir. Modern yönetişim düşüncesinin orijini İngilizce konuşulan ülkeler olup kavram, şimdilerde, dünya çapında dikkate alınmaktadır. Kurumsal yönetişimin esası organizasyonun iç ve dış paydaşlarının etkin bir kontrol sisteminden yarar sağlaması ve bu konuda hesap sormasıdır. Daha genel bir ifadeyle, kurumsal yönetişim; şirketlerin yönetimi ve kontrolü, bunların raporlanması ve paydaşların yararı açısından bunların gözetimi ile ilgilidir (Özeren ve Temizel, 2004, s.5).

Kurumsal yönetişimin özel ve kamu kuruluşlarının etkin işleyişi ve dolayısıyla ekonomik büyüme ve gelişmesi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Bu gelişmeye, kurumun mütemmim cüzü olan, marka da dahildir. Kurumsal yönetişim mekanizmasındaki yetersizlikler, kurumsal yönetişim başarısızlığı ile karşı karşıya kalırsa, sistemik risklere yol açabilir.

Yönetişim analizinin her bir unsuru çok sayıda tavsiyede bulunulması sonucunu doğurur. Bundan sonra çevrimin her bir unsuru nihai bir biçimde değerlendirilmek ve bu unsurlar arasındaki etkileşimli ilişkiler dikkate alınmak suretiyle, incelenen politika alanındaki yönetişim hakkında genel bir görüş sunulur (Özeren ve Temizel, 2004:26).

Yönetişim organizasyonun paydaşlarına, ortak hedeflere ve bu hedefleri gerçekleştirecek yönetime odaklanır (Özeren ve Temizel, 2004:7).

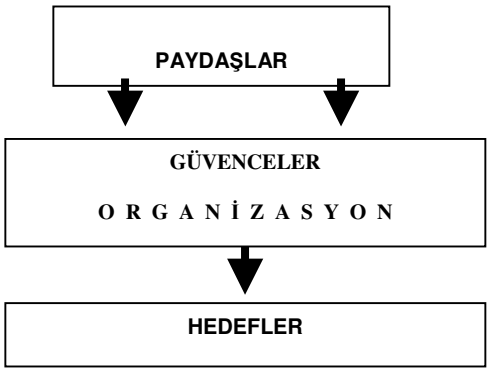

Kaynak: Özeren B. ve Diğerleri, Kamusal Yönetişim Kamu Sektöründe Kurumsal Yönetişim, Niçin ve Nasıl?, Sayıştay Yayınları, Ankara, 2004, s.7.

Bir organizasyonun mevcudiyetinin temeli, aslında, paydaşları adına belirli hedeflere ulaşmaktır. Yönetişimin ana amacı, yönetimin bu konudaki sorumluluğundan hareketle, ulaşılacak hedefleri kolaylaştıran güvenceleri yaratmaktır. Organizasyon bu amacı gerçekleştirmek için yönetilmeli, kontrol edilmeli ve bu faaliyetler dolayısıyla paydaşlar adına görevlendiren, pek çok durumda, bir denetçi (supervisor) aracılığıyla paydaşlarına hesap verebilmelidir. Bu nedenle, yönetişim, aslında yönetim – kontrol – gözetim ve hesap verme sorumluluğunu kapsar (Özeren ve Temizel, 2004:8).

Evrensel kurumsal yönetişim ilkeleri olarak da adlandırılan bu unsurlar kısaca şu şekildedir;

- Yönetişim çevriminin yönetim unsuru; politika hedeflerine ulaşılması için yönetim süreçlerinin ve ona eşlik eden sorumlulukların paylaşımının nasıl inşa edildiği sorusuyla ilgilenir (Özeren ve Temizel, 2004:21). Buna ilaveten yönetişim yaklaşımı, kontrol, gözetim ve hesap verme sorumluluğu arasındaki etkileşimli ilişkilerin bilinmesi suretiyle, bir inceleme yapılmasını zorunlu kılar (Özeren ve Temizel, 2004:22).
- Çevrimin kontrol unsuru hedeflere ulaşmayı sağlayacak yeterli güvenceye sahip olup olmadığı meselesiyle uğraşır.Bu konudaki anahtar sözcükler izleme, uygun ve etkili bir organizasyonel bir yapıdır. Kontrol ile yönetim, gözetim ve hesap verme sorumluluğu arasındaki etkileşimli ilişkilerin bilinmesi önemli bir husustur (Özeren ve Temizel, 2004:22).
- Gözetimin amacı; politika hedeflerine gerçekten ulaşılıp ulaşılmadığını, gerektiğinde, değişiklik yapma fırsatları sunmak suretiyle saptamaktır. Gözetim faaliyetinde doğrulama (verification) önemli rol oynar. Gözetim politika belirleyicisinin gözetim faaliyetini uygun biçimde gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ve bunun hesabını verip

vermediğini tespit etmek durumundadır. Gözetim ile yönetim, kontrol ve hesap verme sorumluluğu arasındaki etkileşimli ilişkinin bilinmesi önemli bir husustur (Özeren ve Temizel, 2004:22-23).
- Hesap verme sorumluluğu bütün kademelerdeki faaliyetlerle ilgili olarak hesap verme biçiminin; hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığı ve yönetimin ve kontrolün icra tarzı konularında doğruluğu onaylanmış bilgileri yeterince sağlayıp sağlamadığı sorunuyla uğraşır. Paydaşlara yeterince bilgi sunmak için faaliyetler hakkında hesap veren raporların açık, şeffaf olması ve zamanında üretilmesi gerekir(Özeren ve Temizel, 2004:25).

3. KURUMSALLAŞMA SÜRECİ VE KURUMSAL YÖNETİŞİM; ÇORUM KOBİ'LERİNDE MALİ AÇIDAN KURUMSALLAŞMA SEVİYESİ VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

3.1.Amaç ve Varsayımlar

Araştırmanın amacı; Çorum KOBİ'lerinde mali açıdan (muhasebe süreci, finansal yönetim ve mali tabloların hazırlanması açısından) kurumsallaşma durumu ve bu süreç çerçevesinde karşılaşılan sorunlar araştırılacaktır.
Yapılacak olan çalışmanın varsayımları ise şu şekilde sıralanmaktadır;
-Çalışma yapılan işletmelerin verdiği bilgiler gerçeği yansıtmaktadır.
- Çalışma kapsamına alınan işletmelerde anket sorularını tam olarak anlamışlardır ve buna göre cevap vermişlerdir.

3.2.Yöntem ve Kapsam

Çalışma genel olarak iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım teorik literatür bilgilerini içermektedir. Çalışmanın ikinci kısmında (uygulama), Çorum KOBİ'lerine yönelik bir saha araştırması yapılmıştır. Çalışmanın teorik kısmında literatür taraması yapılmıştır. Bu bölümde kurumsallaşma ve kurumsal yönetişim ile ilgili literatür kapsamında genel bilgi verilmiş, işletmelerde kurumsallaşmanın ve kurumsal yönetişimin mali yapıya katkısı tartışılmıştır.
Çalışmanın uygulamaya yönelik kısmında ise, Çorum KOBİ'lerine yönelik bir saha araştırması yapılmıştır. Bu araştırmada Çorum KOBİ"lerinde kurumsallaşma ve kurumsal yönetişimin varlığı, varsa işletmenin mali yapısına etkisi araştırılmıştır.
Araştırma kapsamına Çorum"da faaliyet gösteren ve KOBİ tanımına uyan işletmeler alınmıştır. Veri toplanması çerçevesinde anket çalışması yapılmıştır. Anketler, anketörler tarafından yüz yüze uygulanmış ve her bir anket tek tek değerlendirilmiştir. Veriler derlendikten sonra analiz için SPSS For Windows 11,0 programı kullanılmıştır.

3.3.Değerlendirme

Çorum KOBİ'lerinde yöneticilik yapan 100 yöneticinin, kurumsallaşmaya bakış açılarının tespit edilebilmesi ile ilgili olarak toplam 13 sorudan oluşan anketten aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Bu kapsamda, Çorum genelinde faaliyet gösteren 368 adet KOBİ olduğu KOSGEB tarafından ifade edilmiş (http://www.kosgeb.gov.tr/veritabani/default.aspx), ve bu işletmelerden 86 tanesine ulaşılabilmiştir. Böylece Çorum KOBİ'lerinin yaklaşık %23'üne ulaşılmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda ulaşılması gereken minimum işletme sayısı 2 standart hata ile 44 işletme[1] olarak tespit edilmiştir. Bu da toplam kümenin %12'sine tekabül etmektedir. Ulaşılan oran ise bu oranın çok üzerindedir (100/368=%27). Araştırmada kullanılan ankette kullanılan sorularla ilgili iç tutarlılık testi yapılmış, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı alfa=0,9270 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen verilere göre, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma ile ilgili bulgular tablolar halinde ve yüzde dağılımlar olarak şöyle ifade edilebilir. Ankete konu olan KOBİ'lerin ve yöneticilerinin özellikleri ile ilgili dağılımlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: KOBİ'lerin ve KOBİ yöneticilerinin Özellikleri Dağılımı

Teste Tabi Tutulan Alanlar	Ankete Katılan KOBİ ve Yönetici Sayısı	Oran%
A.KOBİ'lerin Bağlı Bulunduğu Sektörler		
Gıda	27	27
Tekstil	11	11
Kağıt Endüstrisi	4	4
Taş-Toprak Sanayisi	35	35
Makine	15	15
Diğer	8	8
TOPLAM	100	100

[1] $n = \frac{N(pq)Z^2}{(N-1)E^2 + (pq)Z^2}$ $\quad n = \frac{368(0.98*0.02)2^2}{(368-1)0.04^2 + (0.98*0.02)2^2}$

= 43,35= 44 adet işletme

N=Toplam işletme sayısı 368 olarak alınmıştır.
p=İşletmelerin genel olarak %98'i KOBİ olarak varsayılmaktadır.
q= İşletmelerin KOBİ olmama olasılığı ise %2 olarak varsayılmıştır.
E= Kabul edilebilen örnekle hatası (Hata yapma düzeyi)

B. İşletmelerin Kimler Tarafından Yönetildiği		
Sahipleri	36	36
Ortaklardan Birisi	41	41
Profesyonel Yönetici	23	23
TOPLAM	100	100
C. Yöneticilerin Eğitim Düzeyi		
İlkokul	4	4
Ortaokul	3	3
Lise	17	17
Yüksekokul	4	5
Fakülte	71	71
TOPLAM	100	100
D. İşletmenin Büyüklük Ölçütü		
Küçük İşletme	73	73
Orta Boy İşletme	27	27
Büyük İşletme	0	--
TOPLAM	100	100
E. İşletmenin Yönetim Anlayışı		
Merkeziyetçi Yönetim Anlayışı	39	39
Yerinden Yönetim Anlayışı	13	13
Demokratik ve Katılımcı Yönetim Anlayışı	48	48
TOPLAM	100	100

Çorum KOBİ'leri ağırlıklı olarak üç sektör üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Bunlar taş-toprağa dayalı sanayi (%35), gıda sanayi (%27) ve makine sanayidir (%15). Söz konusu KOBİ'ler genelde sahipleri (%36) ya da ortaklardan biri (%41) tarafından yönetilmektedir. İşletmelerin profesyonel yöneticiler tarafından yönetilme oranı ise % 23 yüzdesi ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu yöneticiler genel olarak üniversite mezunu olup, fakülte mezunları %71 ile ilk sırada yer almaktadırlar. Yüksekokulla birlikte bu oran %76'ya çıkmaktadır. Çorum KOBİ'lerinin %73'ü kendilerini küçük ölçekli olarak görmekte, %27'si ise orta boy büyüklükte işletme olarak nitelendirmektedirler. Bu işletmeler ağırlıklı olarak (%48) demokratik bir yönetim anlayışını benimsemektedirler. Yöneticilerin kurumsallaşmaya yönelik sorularla ilgili dağılımlar ise Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Çorum KOBİ'lerinin Kurumsallaşma Anlayışları

Teste Tabi Tutulan Alanlar	Ankete Katılan KOBİ ve Yönetici Sayısı	Oran%
A. Kurumsallaşmaya Bakış		
Gerekli değil, yönetici istediği için yapılır	3	3
Örgütler sürekliliklerini kurumsallaşarak sürdürür	87	87
Kurumsallaşma olmasa da olur	7	7
Kurumsallaşma işletmenin düzenini bozar	3	3
TOPLAM	100	100
B. Yöneticilerin Kurumsallaşmayı Tanımlama Biçimi		
Sosyal sisteme entegrasyon	17	17
Örgütle çevrenin her türlü alış verişi	24	24
Sosyal rollerin tanımlanması	7	7
Kurumun çevresiyle uyumu	3	3
Kurumların sürekliliği, standardizasyon ve istikrarıdır	49	49
TOPLAM	100	100
C. Kurumsallaşmayı Zorunlu Kılan Dışsal Nedenler		
Teknoloji	7	7
Yapısal zorunluluklar	6	6
Rekabet	37	37
Küreselleşme	20	20
Müşteri istek ve beklentileri	30	30
TOPLAM	100	100
D. Kurumsallaşmayı Zorunlu Kılan İçsel Nedenler		
Düşük verim	27	27
Çalışan ilişkileri	23	23
Düşük müşteri memnuniyeti	20	20

Kişisel ve gruplar arası çatışma	10	10
Personelin yükselen eğitim düzeyi	20	20
TOPLAM	100	100

Ankete cevap veren katılımcıların %87 gibi büyük bir çoğunluğu örgütün varlığının kurumsallaşmaya bağlı olduğunu ifade etmişlerdir. Yöneticilerin %49'u kurumsallaşmayı kurumların sürekliliği, faaliyetlerinde standartların geliştirilmesi ve istikrarı olarak ifade etmişlerdir. Bu yöneticiler dış faktörlerle ilgili olarak kurumsallaşmayı önemli oranda rekabete bağlamaktadırlar (%37). İkinci etken olarak ise %30 ile müşteri istek ve beklentileri görülmektedir. Yöneticiler kurumsallaşmayı zorunlu kılan üçüncü etkeni ise %20 ile küreselleşme olarak ifade etmişlerdir. Yöneticiler kurumsallaşma ile ilgili iç faktörleri ise; öncelikle düşük verime (%27), daha sonra çalışan ilişkilerine (%23), sonrada düşük müşteri memnuniyetine (%20) ve yükselen eğitim seviyesine (%20) bağlamışlardır.

Tablo 3: İşletmede Kurumsallaşma Sürecinde Politika Belirleme ve Örgütsel Direniş

Teste Tabi Tutulan Alanlar	Ankete Katılan KOBİ ve Yönetici Sayısı	Oran%
A. İşletmede Planlar ve Politikalar Belirlenirken İç ve Dış Çevre Analizlerine Yer Verilip Verilmediği		
Kesinlikle Evet	23	23
Evet	61	61
Kısmen	13	13
Hayır	3	3
TOPLAM	100	100
B. İşletmede Plan Ve Politika Saptama Sistematiği .		
Plan ve politikalar üst yönetim tarafından yapılıyor	34	34
Plan-politika üst yönetimce uygulama orta kademce yapılıyor	56	56
Her kademe her aşamada karar mekanizmasına katılıyor	10	10
TOPLAM	100	100
C. İşletmede Kurumsallaşma Uygulamalarında Direnme İle Karşılaşılıp Karşılaşılmadığı .		
Kesinlikle Evet	13	13
Evet	17	17
Kısmen	43	43
Hayır	24	24
Kesinlikle Hayır	2	2
TOPLAM	100	100
D. İşletmede Kurumsallaşmaya Karşı Ortaya Çıkan Direnmeler .		
Kaçınmacı davranış içine girme	38	52,8
Olabildiğince az çalışma	19	26,4
İşe ilgiyi azaltma	6	8,3
Bilinçli yanlış yapma	2	2,8
Bozma, sabote etme	5	6,9
İşten ayrılma	2	2,8
TOPLAM	72	100

Tablo 4'de Çorum KOBİ'lerinin kurumsallaşma sürecinde politika belirleme konusunda dış etkenlere ne ölçüde yer verip vermedikleri ve bu süreçte ortaya çıkan örgütsel direnmelerle ilgili değerlendirmeler yer alacaktır. Tablodan da anlaşılacağı üzere, Çorum KOBİ'leri yöneticilerinin tamamına yakını (Kısmen seçeneğinin de olumlu değerlendirilmesi halinde %97) işletmede plan ve politikalar belirlenirken, iç ve dış analizlere yer verildiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda bu yöneticilerin ifadesine göre işletmede plan ve politikalar genel olarak (%34+%56=%90) üst yönetimce belirlenmekte ve orta kademe tarafından uygulamaya geçirilmektedir. Tüm çalışanların karar mekanizmasına her aşamada katıldığını ifade eden yöneticilerin oranı ise %10 olarak belirtilmektedir. Çorum KOBİ'lerinde kurumsallaşma sürecine genellikle örgüt çalışanlarının belirli bir direnç gösterdiği ifade edilmiştir. Kısmen seçeneğinin de olumlu kabul edilmesi halinde bu oran %73 olarak gerçekleşmiştir. Bu direnişin sebebi, bir üst soruda karşılaşılan gerçekle açıklanabilir. Bu soruda kurumsallaşama ilgili kararlar genelde üst yönetim tarafından verilmektedir. Bu da personelin konu ile ilgili yeterli bilgilendirilmediği anlamını verebilir. Bu direniş şekilleri ise %53 ile kaçınmacı davranış içine girme, %26 ile olabildiğince az çalışma, %8 ile işi ilgiyi azaltma ve %7 ile sabotaj şeklinde ortaya çıkmaktadır. Personelin kurumsallaşmaya karşı çıkma sebepleri ise; %33,3 ile teknik bilgi yetersizliği korkusu, %23,6 ile iş yükü artışı korkusu, %16,7 ile teknolojik işsizlik korkusu, %13,9 ile kurumsallaşma hakkında yeterli bilgiye sahip olmama şeklinde sıralanmaktadır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Küreselleşme, bütün dünyayı istese de istemese de etkileyecek bir unsurdur. Bu olgudan kaçmak yerine, firmaların yapması gereken, bu duruma hazırlanmaktır. Bu süreç içerisinde işletmeleri en fazla etkileyecek unsurlardan bir tanesi Basel II kriterleri ile birlikte bankacılıkta uygulamaya konulacak olan kriterlerdir. Küreselleşme olgusunun tüm finans piyasalarını etkilediği var sayılırsa, Türk finansal piyasaları da bu olgudan kaçamayacaktır. Dolayısıyla, firmaların değerlendirilmesinde küresel kriterleri kullanacaklardır.

Basel II kriterlerinin ülkemizde ve dünyada bugüne kadar ki bankacılık ve kredi verme tekniklerinde köklü bir değişime neden olması ve bu kurallara uyum sağlayamayan bankaların kredi verme, çok sayıda kredi kullanan kişi ve kuruluşun da kredi kullanma olanaklarının daralmasına sebep olması beklenmektedir. Ancak, finans sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların kendilerini hazırlamaları tek başına yeterli bulunmamaktadır. Önemli olan bu kriterlerin uygulanacağı kredi kullanan reel sektörün kendisini nasıl hazırlayacağı hususu ön plana çıkmaktadır.

İşletmelerin değer çalışmaları en objektif olarak mali tablolar üzerinden yapılabilmektedir. Ülkemizde işletmelerin sayısal olarak önemli bir kısmı (toplam işletmelerin %98'i) KOBİ niteliğindedir. Bu günkü piyasa şartlarına bakacak olursak, KOBİ'lerin ürettikleri mali tabloların güvenilirlikleri ciddi tartışma konusu yapılabilir. Kaldı ki, SPK'ya tabi ve İMKB'de işlem gören işletmelerin de mali tablolarının güvenilirliği tartışmaya açılabilir. Bu konuda ki iddiamızı, son 10 yılda yaşanan banka ve İMKB'de işlem gören firma iflasları desteklemektedir. Son yıllarda kurumsal yönetimin önemli olmasının nedenleri olarak bu durumu Ceassens (2003) birinci sırada göstermiştir. Yazar ortaya çıkan skandalların ve krizlerin kurumsal yönetimi ön plana çıkardığını yaptığı çalışmasında ifade etmiştir.

Türk işletmelerinin bu olguya hazırlıklı olabilmeleri için öncelikle muhasebe sistemlerini standartlara uydurmaları ve daha şeffaf kayıt sistemini kabul etmeleri gerekmektedir. Yani, mali tabloların devlet sırrı gibi saklanması devrinin sona ermesi gerekir. Bu mali tabloların içleri de mümkün olan en şeffaf şekilde muhasebe standartlarına uygun şekilde doldurulmalıdır.

KOBİ borsaları çerçevesinde ya da başka bir formatta firmaların yeniden yapılanmaları gerekmektedir. Mümkünse halka arz tercih edilmeli (bu şekilde zorunlu olarak muhasebe standartlarına uyacaklardır ve şeffaflaşacaklardır), yada sermaye güçlendirmesine gitmelidirler. Ya da, küresel aktörlerden kendilerine yeni ortaklar edinmeye çalışmalıdırlar.

Firmalarda, kurumsallaşma sağlanmalıdır. Bu uygulama her departmanda yapılarak tek adam uygulamasına son verilmelidir. Bunu sağlayacak eleman alt yapısının işletme içinde en kısa zamanda oluşturulması gerekmektedir. Kurumsal yönetişim kalitesi yükseldikçe, firmaların finansman imkanı artmakta ve sermaye maliyeti düşmektedir.

Bu bağlamda, Çorum işletmeleri kurumsallaşma ve kurumsal yönetişimin farkındadırlar. Ama bu alanda gerek işletme şartlarından dolayı gerekse personel durumundan dolayı bu sürece çok fazla ayak uyduramamıştır.

KAYNAKÇA

Argüden, Yılmaz; "Kurumsal Yönetişim ve İnsan Kaynaklarının Rolü", http:// www. insankaynaklari.com/cn/ContentBody.asp?BodyID=3865

BASEL COMMİTTEE ON BANKİNG SUPERVİSİON; International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, BİS, June 2004

BASEL COMMİTTEE ON BANKİNG SUPERVİSİON; The Compliance Function in Banks. Cosultative Document, BİS, October 2003

Berki, Ömer, "Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye'de Kurumsallaşma Olgusu İçinde Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın Yeri Ve Önemi", İhracat Genel Müdürlüğü, Ankara, 1998, http:// www. dtm. gov.tr/ead/DTDERGI/ekim98/cum75turk.htm

Bulut, Hakan; "Küreselleşme ve Kurumsal Yönetim", Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, Sayı:4, Ocak 2002.

CLAESSENS, Stijn; Corporate Governance and Development, Global CG Forum. Focus I, The World Bank, 2003.

Erdoğan, Mustafa; www.liberal-dt.org.tr

Gün, Cengiz; "Kurumsallaşma Anlayışı Ya Da Sorunu", http://www. caginpolisi.com.tr/ 21/39-40.htm

Midilli; Ali, "Kimlik Arayışı İçindeki Yönetişim", http:// www. elegans.com.tr/ 51/ sonbahar2000/html/036.html

MİLLSTEİN, Ira M.; "The Evolution Of Corporate Governance In The United States", Briefly Told : Background paper For Meeting of The Forum For US-EU Legal-Economic Affaires. Rome, September 12-15, 2001

OMAN, Charles And Steven FRİES and Willem BUİTER; "Corporate Governance in Developing, Transition and Emerging-Market Economies", OECD Development Center, OECD,2003

Orru, M., N. W. Bıggart Ve G.G. Hamılton. "Organizational Isomorphism in East Asia." W.W. Powell Ve P. J. Dımaggıo. The New Institutionalism in Organizational Analysis, Chicago: University of Chicago Press, 15, 1991: 361-389.

Özeren B. ve Ö. Temizel; Kamusal Yönetişim Kamu Sektöründe Kurumsal Yönetişim, Niçin ve Nasıl?, Sayıştay Yayını, Ankara, 2004.

VAN DER BERGHE, Lutgart; Corporate Governance In A Globalizing World : Convergence Or Divergence ? A European Perspective, Kluwer Academic Publishers, 2002.

ESKİŞEHİR'DEKİ KOBİ'LERİN KURUMSALLAŞMA DÜZEYİNİN BASEL II KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd.Doç.Dr.Gürkan HAŞİT, Bilecik Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Resül YAZICI, Bilecik Üniversitesi

ÖZET

Günümüz dünyasında birçok alanda yaşanan ulusal ve uluslararası krizlere uyum sağlama kapasitesi işletmeler için rekabet gücü olmaya başlamıştır. Bu gücün bireysel davranışlarla, günlük alınacak kararlarla sağlanması tesadüflere bağlı kalmaktadır. Bu eksikliğin çözülebilmesi, şirketin geleceğe ait bakışının oluşturulabilmesi, bir kurum kültürü yaratılarak süreklilik içinde sağlanacağı bir gerçek ve gerekliliktir. Pazarlar artık ulusal sınırların ötesine taşınmıştır. Küreselleşme, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi, teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler ve finansal piyasalarda çeşitlenen araçlarla, uluslararası portföy yatırımcıları; hızlı hareket ederek az gelişmiş veya gelişen ülke ekonomilerini dolaylı yabancı sermayenin olumsuz etkilerine maruz bırakmaktadırlar. Finansal sektördeki hızlı değişimlerin reel ekonomiyi olumsuz etkilemesini en az indirebilmek ve dünya ekonomilerinin gelişmesini sağlayabilmek amacıyla uluslararası finansal organizasyonların en eskilerinden biri olan Uluslararası Ödemeler Bankası bünyesinde faaliyet gösteren Basel Bankacılık Komitesi kurulmuştur.

Bu komitenin bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden düzenleyen, risk ve kurumsal yönetimi ön plana çıkaran Basel II düzenlemesi KOBİ'ler için yeni bir dönemin başlangıcını oluşturacaktır. Bu yeni dönem, bankalarla KOBİ'ler arasındaki kredi ilişkilerini daha detaylı ve kapsamlı kurallara bağlayacaktır. Bankalar ve bağımsız kuruluşlar, KOBİ'leri finansal yapılarından yönetim yapılarına, yaptıkları ihracattan, risk yönetimi uygulayıp uygulamadıklarına kadar birçok alanda inceleyerek derecelendireceklerdir. Bu değerlemeye göre kurumsallaşma açısından önemli bir aşama kaydetmiş, riski düşük KOBİ'ler daha düşük faizle kredi kullanırken, bu şartları taşımayan KOBİ'ler daha yüksek faizler ödemek zorunda kalacaktır.

Araştırmada, Basel II kriterleri uygulamaya geçmeden önce Eskişehir'deki KOBİ'lerin kurumsallaşma açısından ne düzeyde olduklarını ortaya koyabilmek için bir durum analizi yapılmıştır. Araştırma Eskişehir Ticaret Odasına bağlı olarak çalışan KOBİ'ler üzerinde yürütülmüş verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Anket sonuçları SPSS 15.0 for Windows paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, Kurumsallaşma, Risk ve Kriz Yönetimi, Basel II Düzenlemesi, Finansal Sektör.

1.GİRİŞ

KOBİ'ler için önemli bir dönüm noktası olacak Basel II düzenlemeleri KOBİ'lere bazı sorumluluklar getirecektir. Bu sorumluluklar; şeffaflığın sağlanması (ticari sırlar dışında kalan şirket ile ilgili finansal ve niteliksel bilgilerin, zamanında, doğru, eksiksiz ve tutarlı bir şekilde ilgili kurumlara ve kamuoyuna duyurulmasıdır (T.B.B,2004/3:29), sermaye yapısının güçlendirilmesi, kredi başvurularında istenecek teminatlardaki farklılıklar, mevcut stratejik ortaklıkların güçlendirilmesi, nitelikli insan kaynakları yatırımlarına ağırlık verilmesi ve kurumsallaşmanın sağlanmasıdır. Saydığımız sorumluluklar içinde özellikle kurumsallaşma bir adım öne çıkmaktadır. Kurumsallaşma kelime anlamıyla; kuruluşun kişilerden bağımsız olarak belirli amaç ve hedefler doğrultusunda, belirli ilke ve değerler çerçevesinde yönetilmesini ifade etmektedir (Usta,2006:231). Son yıllarda yaşanan krizlerin ardından şirketlerin iyi yönetilmesinin ne kadar önemli olduğu daha da belirginleşmiştir. Özellikle Amerika'da sıra ile baş gösteren rüşvet ve yolsuzluk olayları sonunda Kurumsal Yönetim adı altında şirketlerin sosyal paydaşlara karşı daha sorumlu ve etkin yönetimini sağlamaya yönelik çalışmalar bütün dünyada küreselleşme ile birlikte hız kazanmıştır. Kurumsal Yönetimle ilgili çalışmaların temelini bir iktisadi işbirliği ve kalkınma örgütü olan OECD oluşturmuştur. OECD Bakanlar Konseyi, Kurumsal Yönetim konusundaki duyarlılığın artması üzerine 1998 yılında OECD Sekretaryasından bu konuda bir dizi standart ve yol gösterici ilkeler geliştirmesini istemiştir. Bunun üzerine OECD tarafından "Kurumsal Yönetim İlkeleri" hazırlanarak 1999 yılında yayımlanmıştır (www.mfa.gov.tr/turkce/grupe/ues-4) OECD tarafından hazırlanan ilkeler şu alanları kapsamaktadır: yönetim kurulları yapısı ve işleyişi, ortaklık yapısı ve etkileri, hissedar hakları ve ilişkileri, şeffaflık ve kamuoyunu aydınlatma (OECD Corporate Governance Principles,1999). OECD'nin bu çalışmalarından sonra günümüze kadar bütün dünyada benzer çalışmalar devam etmiştir.

2.REEL SEKTÖR VE BANKACILIK SEKTÖRÜ İLİŞKİLERİNİN ÖNEMİ

Türkiye ekonomisinin geçirdiği değişimin temel dinamiği olan liberalizasyon ve yeniden yapılanma süreçlerinin Türk Bankacılığı'nı da etkilemesi normal bir süreç olarak kabul edilmelidir. Bunun önemli bir göstergesi de ekonomik yapıdaki kriz dönemlerinde bankacılık sektörünün ülkede oluşan değişimlere ilk sert tepkileri vermesidir**.** Aynı ekonomik yapıda bulunan bankacılık sektöründeki istikrarsızlık, makro ekonomik istikrarı bozabilir veya makro

ekonomik istikrarsızlık bankacılık sektörünü de etkiler. Ekonomik durgunlukta – krizde şirketlerin borçlarını ödeyememesi, bankaların; takipteki kredilerinin artmasına ve yüksek faiz nedeniyle de kredi riskinden kaçınmalarına neden olmaktadır. Faiz oranlarının ani yüksekliği ise bankaların; mevduat – kredi faizlerindeki (aktif – pasifteki) fiyatlama farklılığına, likidite sıkışıklığına, zarara, piyasalardan borçlanamama sunucunda taahhütlerinin yerine getirilememesine neden olmaktadır.

Bankacılık sektörünün hem finansal sistemle hem de reel sektörle etkileşimi ve gelişimi sonucunda ilişkide bulunduğu ekonomik yapılar nedeniyle; «hem dışarıdan hem de içeriden, karşılaştırılabilir hizmet sanayilerinin pek çoğundan çok daha fazla sabit bir ürün çeşitliliğinden yararlandığı_veya zarara uğradığı_ düşünülmüştür. Bankacılığın geleneksel önemli iki işi mevduat toplamak ki bu bankaların dünyada pek çok ulusal ödeme sistemlerine egemen olmasına yol açmıştır ve çeşitli türlerde kredi vermek olmuştur. Bankaların pek çoğu ilişkili faaliyetlere açılmışlardır. Temel bir yatırımcı rolüne ek olarak döviz ve menkul değerler ticareti; üçüncü kişilerin fonlarının yönetimi ve gözetimi ve çeşitli türlerde finansal danışmanlık satışı yasal engellerin olmadığı yerlerde, 'evrensel' banka olarak yerel menkul değerler sektörüne sigortacı tüccar, danışman ve amir banka olarak açılmış ve genellikle egemen olmuşlardır (Davis, 1994, 49).

Günümüzdeki banka işlemlerinin çok çeşitli olması nedeniyle, bankacılığın tek bir tanımı verilerek bankacılık sistemi tam olarak açıklanamaz. Fakat banka faaliyetlerinin temelini vermekle, sistemin nereye hizmet ettiğinin sınırları çizilebilir. Bankalar, toplumdaki ekonomik aktörlerde (bireylerde-kurumlarda) bulunan tasarrufların kendilerine çekilme sürecine ve/veya tasarrufların kullanılabilir duruma (yatırıma-tüketime) yönlendirilmesine yardımcı olurlar. yani finansal aracılık yaparlar.

3.BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BASEL DÜZENLEMELERİNİN AMACI VE ÖNEMİ

Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (BASEL II), bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin; Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından yaşanılmış tecrübelerle, Basel I'in güncelleştirilmesiyle yayınlanmış; bankacılık sektöründe risk yönetiminin nasıl yapılacağına ilişkin standartlar bütünüdür.

Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi, 1975 yılında Onlar Grubu ülkelerinin merkez bankası başkanları tarafından kurulmuş bankacılık denetim otoriteleri komitesidir. Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bankacılık denetim otoriteleri ve merkez bankalarının üst düzey temsilcilerinden oluşur. Genellikle, daimi Sekretaryasının bulunduğu Basel'de Bank for International Settlements'da (Uluslararası Ödemeler Bankası) toplanır (BASEL, 2007:1).

Sektörde yeknesak uygulamaları sağlama standartları olarak da görülen BASEL II düzenlemeleri bankaların; sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, potansiyel risklerin nasıl yönetileceği, maruz kalınacak risklere yönelik sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve nasıl kamuya açıklanacağına ilişkin hükümleri içermektedir.

Düzenleyici otoriteler (özellikle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından referans alınarak mevzuat oluşturulmasında kullanılan bu düzenlemelerinin amacı; bankalarda etkin risk yönetimini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam bir piyasa disiplinini gerçekleştirmiş bir bankacılık sistemi oluşturarak reel ekonomide ve finansal sistemde istikrarı sağlamaktır. BDDK'nın kurulmasından önce bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetimi yetkileri Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası arasında paylaştırılmıştı. Bankacılık sektörüyle bir taraftan kamu bankaları nedeniyle oluşan mülkiyet ilişkisi, diğer taraftan kamu finansmanı nedeniyle olan borç (müşteri) ilişkisi ve ayrıca da ekonominin makro dengelerinden sorumlu kamu kurumu konumunda bulunması Hazine Müsteşarlığı'nın bankaları etkin bir şekilde düzenleme müşevviğini olumsuz yönde etkilemekteydi. Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması ve bankacılık sektörünün düzenlenmesi yetkisinin BDDK'ya verilmesinin sektörün denetimindeki etkinliği ve etkililiği artırması beklenmektedir (TÜSİAD, 2002: 154).

Türk Bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma döneminde, BASEL II kriterlerini ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecini referans alan BDDK'nın başarıları önemlidir. Fakat BDDK'nın işlevleri uygulamada daha da spesifikleştirilebilir. Yani, bankacılık izinlerinin verilmesinde, yeni şube açılışlarında sadece sermaye taahhütlerinin yerine getirilmesine göre değil; şube açılacak bölgenin pazar analizi-kapasite araştırması (bankacılık hizmet talebi - reel sektörün büyüme hacmi mevcut bankaların kapasitesinin üstünde olacak mı?) yapılarak açılış izni verilmelidir. Yerinden denetimler bizzat üst kurul tarafından ve/veya Türkiye Bankalar Birliği tarafından yapılmalıdır.

Finansal sistemdeki payı yüksek olan bankacılık sektörünün üzerindeki risklerin ve ekonomik krizlerin etkilerini azaltmak ve/veya ortaya çıkan finansal krizin bankalarla reel ekonomiye olumsuz yansımalarını azaltmak için BASEL II standartları daha da önemli olacaktır.

4.BASEL II SÜRECİNİN TÜRK KOBİ'LERİNE ETKİLERİ

Türkiye ekonomisinde KOBİ'ler; "tüm işletmelerin yüzde 99,8'ini, toplam istihdamın yüzde 76,7'sini ve toplam katma değerin yüzde 26,5'ini" oluşturarak ekonomideki önemlerini göstermektedir (DPT, 2004: 7). Reel sektörü oluşturan işletmelerden KOBİ'lerin, (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) bu sayısal üstünlüklerine rağmen bankacılık sektörünün kullandırdığı kredilerden aldıkları pay o kadar iç açıcı değildir. KOBİ'ler faaliyetlerini öncelikle öz kaynaklarıyla finanse etmekte, yetmediği noktadan itibaren ticari bankaları kullanmaktadırlar. Diğer finansman

araçlarını ise göreceli olarak daha az tercih etmektedirler. KOBİ'ler işletme faaliyetleri sırasında en çok finansman sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar. Bu finansman sorunlarının temelinde KOBİ'lerin öz sermaye yapılarının zayıflığı yatmaktadır. Basel II' kapsamında bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulacak olan KOBİ'lerin değerlendirilecek olan özelliklerinin en başında sahip olduğu işletme sermayesi gelmektedir. Güçlü sermaye yapısına sahip KOBİ'lere verilen kredilerin maliyetleri diğer KOBİ'lere verilen kredilerle karşılaştırıldığında daha düşük olacaktır. Bu yapı doğal olarak güçlü sermayeli KOBİ'lere avantaj sağlayacaktır (Uz ve diğerleri, 2005: 22). Basel II'de getirilen derecelendirme, firmanın riskliliğinin belirlendiği nottur. İyi derecelendirme notu almış firmalar için daha düşük kredi fiyatları mümkün olabilecektir. Bu çerçevede KOBİ'lerin finansal faktörlerin yanında niteliksel faktörler olan risk yönetimi, yönetim ve organizasyon yapısı, mal ve hizmet gelişimi, pazar konumu, rekabet, müşteriler, tedarikçiler, finansal tabloların şeffaflığı, güçlü bir sermaye yapısı dolayısıyla yeni Türk Ticaret Kanununun öngördüğü Türkiye Muhasebe Standartları'na uygun finansal tablolara sahip olması iyi bir derecelendirme notu almasında etkili olacaktır. Firmanın ve kullandırılan kredinin risklilik düzeyine göre farklı fiyat uygulaması söz konusu olacaktır. Basel II ile birlikte yıllık toplam cirosu 50 milyon Avro'nun altında olan firmalar KOBİ olarak sınıflandırılacaktır. Bununla birlikte KOBİ'ler 2 alt sınıf altında toplanacaktır. Bir bankadaki nakit ve nakit dışı kredilerinin toplamı 1 milyon Avro'nun altında olan KOBİ'ler o banka için "Perakende KOBİ" olarak nitelendirilirken 1 milyon Avro'nun üstünde olan KOBİ'ler de o banka için "Kurumsal KOBİ" olarak nitelendirilecektir (Pekuz,2008:181). Küreselleşmeyle rekabetin giderek arttığı günümüz iş dünyasında, firmaların yaşayabilmeleri, çevresel değişiklikleri doğru yorumlayabilme ve yönetebilme yeteneklerine bağlıdır. Öyle ki, KOBİ'lerin ülke ekonomilerindeki artan payına bağlı olarak uluslararası piyasalarda da rekabet edebilirlikleri giderek önem kazanmaktadır. 2009 yılında yürürlüğe girmesi planlanan BASEL II ölçütleri, KOBİ'lerin bankalardan kullanacakları kredilerin miktarını, teminatlandırılmasını ve fiyatlandırılmasını etkileyecektir.

Çünkü önümüzdeki dönemde bilançoları şeffaf olmayan, derecelendirme notu bulunmayan şirketlerin finans kesiminden kredi kullanırken, daha nakit teminatları ve/veya konut ipoteği gibi sağlam teminatları finans kesimine vermeleri gerekecektir. Fakat bunun da şu an zor olduğu tablo 13'de görülmektedir. Ankete katılan işletmelerin kullandıkları banka kredileri için verdikleri teminatlarda; müşteri çek ve senetleri birinci sırada görülmektedir. Basel II'nin uygulamaya tam olarak geçmesiyle, bu müşteri çek ve senetleri teminat olarak kabul edilmeyecektir.

Basel II kapsamında kabul edilmesi öngörülen teminatlar: Nakit para, altın, ana endeksteki hisse senetleri, mevduat veya mevduat sertifikası, yatırım fonları, borçlanma senetleri, ana endeks dışında fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler, ana endeks dışında fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri de barındıran fonlardır (Bkz.: UZ ve diğerleri, 2004: 26). Bankalarda risk yönetimi kültürünün daha da gelişmesinin, dolaylı olarak, bankaların müşterisi konumunda olan reel sektör firmalarını da etkileyecek olması kaçınılmazdır. BASEL II risk yönetiminde ortaya çıkan gelişmelerin devamı olarak bu süreci daha da pekiştirecektir. Esasen bilançoları şeffaf olmayan ve yeterince kurumsallaşmamış reel sektör firmalarının bankalarla yaşayabilecekleri sorunlar, BASEL II uygulamasından bağımsız olarak, uluslararası standartlara yükseltilmesi zorunluluğu bulunan risk yönetimi uygulamalarının da doğal ve kaçınılmaz bir sonucu olarak görülmelidir (BDDK, 2005: 3).

BASEL II ile birlikte herhangi bir kesime kullandırılan kredilerin toplam hacminde, sadece BASEL II uygulamasından kaynaklanan önemli bir değişiklik olmayacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu toplam kredi hacminin genelde makro değişkenlere, portföylerin risk-getiri profillerine, bankacılık sektörünün rekabet yapısına ve fon kaynaklarına erişimine bağlı olarak değişeceği düşünülmektedir. KOBİ'lere kullandırılacak toplam kredi hacmi bu açıdan değerlendiğinde, ülkemiz ekonomisindeki ve bankacılık sektöründeki gelişmelerin KOBİ kredilerinin artması sonucunu doğuracağı tahmin edilmektedir. Bunun en temel sebepleri olarak faiz oranlarındaki azalmaya paralel olarak kamu borçlanma gereksinimindeki düşüşler ve kamu borçlanma enstrümanlarının getirilerinin azalması, ekonomideki olumlu gelişmeler paralelinde KOBİ'lerin ortalama kredi kalitesinin artması ve bankacılık kesiminin yurtdışından sağladığı uygun koşullu fonlardır (Yüksel, 2005: 36).

Ülke konjonktürü ne olursa olsun KOBİ'lerde en önemli sorun; bilançolarında kayıt dışı işlemlerinin olması ve bilançolarının yetersiz olması nedeniyle derecelendirme notlarının düşük olmasıdır. Derecelendirme; bir firmanın mali verilerinden yönetsel niteliklerine, geçmiş performansından gelecekteki projelerine kadar birçok değişkenin bir arada değerlendirilmesiyle ulaşılan nottur. Derecelendirmenin sağlayacağı en büyük fayda, risk kavramının herkes için aynı şeyi ifade eden objektif bir araç haline getirilmesi. Bu şekilde alınmış objektif değerlendirme – yüksek derecelendirme notları firmalara daha düşük kredi fiyatlarıyla, finansman sağlayacaktır.

Güçlü bilançolara sahip olan, kredi teminatları güçlü olan KOBİ'lerin, bankaların ayırmaları gereken asgari sermaye yeterliliği oranını azalttığı için; bankalar bu kazancı müşterileriyle paylaşacaktır veya maliyet varsa bunu müşterilerine yansıtacaklardır. Bu yüzden, KOBİ'ler şeffaflığı artırmak için daha fazla finansal bilgi ile daha kapsamlı niteliksel bilgileri hazırlayacak altyapıları kurmasıyla bankalara sunabilmelerinin; kısaca kurumsallaşmalarının kendilerine yansıyabileceğini bilmelidirler.

5.BASEL II UYGULAMALARI VE KURUMSAL YÖNETİM

Birçok farklı şekilde tanımlanabilecek kurumsal yönetim (corporate governance), en geniş anlamda modern yaşamda insanların bir amaca ulaşmak için oluşturduğu herhangi bir kurumun yönetiminin düzenlenmesidir. Daha dar anlamda ise, bir kurumun beşeri ve mali sermayeyi çekmesine, etkin çalışmasına ve böylece ait olduğu toplumun değerlerine saygı gösterirken uzun dönemde ortaklarına ekonomik değer yaratmasına olanak tanıyan her türlü kanun, yönetmelik, kod ve uygulamalarını ifade eder. Kurumsal yönetimin evrensel kabul ve geçerliliği olan ana ilkeleri adillik, hesap verilebilirlik, şeffaflık ve sorumluluktur. (Kurumsal Yönetimin En İyi Uygulama Kodu, 2002,9). Kurumsal yönetim, yatırım getirilerinin şirketi yönetenlerce çalınmasına karşı yatırımcılara kontrol gücü veren bir mekanizmalar bütünüdür. Bu mekanizmaların bir kısmı yaygınca kullanılagelmektedir. Bunlar arasında yönetim kurulu, ortaklık yoğunlaşması, şirketi düşmanca satın alma tehditleri, başarısız yöneticilerin iş bulmasını engelleyecek yönetimsel iş gücü piyasası sayılabilir. Ayrıca, ürün piyasalarında rekabet, aktif hissedarlık ve en iyi uygulama kodları gibi kullanımı göreceli olarak yeni olan mekanizmalar da vardır (Kula, 2006: 172).

Yaşanan küresel finansal krizlerin ardında yatan en önemli nedenlerden birinin, ülkelerin ve şirketlerin kurumsal yönetim politikalarının yetersiz oluşu görüşü, kurumsal yönetim kavramının önemini daha da artırmış ve son yıllarda, ülkelerin, piyasaların ve şirketlerin, rekabet gücünün artırılmasında, kurumsal yönetim kavramı giderek önem kazanmaya başlamıştır. Nihayet yatırımcılar da, bir ülkeye veya bir şirkete yatırım yapmadan önce, finansal performans kadar önemli buldukları kurumsal yönetimin düzeyini sorgulamaya başlamıştır (Gürbüz-Ergincan, 2004: 3). Kurumsal yönetim etik kurallar, kanunlara uyma, çevrenin korunması gibi bir dizi alanla örtüşen genel bir yaklaşımdır. Bir kurumun en üst performansa ulaşarak başarılı olmasını amaçlayan kurumsal yönetim ilkeleri, kurumsal yönetimin çatısını oluşturmaktadır. Bu çatı olmadan, ne iyi ahlaklı yaklaşım nede çevreye duyarlılık tek başına bir kurumu başarılı kılacaktır. Kurumsal yönetim ilkeleri sayesinde başarıyla gelen sorumluluk, bir kurumun gelecek nesillere de aynı değerle katkıda bulunmasını ve tüm hissedarlarıyla çıkar sahiplerini tatmin etmesini gerektirecektir (Kurumsal Yönetimin En İyi Uygulama Kodu, 2002,9). İyi kurumsal yönetim uygulamalarının şirketler ve ülke açısından önemli yararları bulunmaktadır. Konuya şirketler açısından bakıldığında, kurumsal yönetim kalitesinin yüksek olması; düşük sermaye maliyeti, finansman olanaklarının ve likiditenin artması, krizlerin daha kolay atlatılması ve şirketlerin sermaye piyasalarından dışlanmaması anlamına gelmektedir. Konuya ülke açısından baktığımızda ise iyi bir kurumsal yönetim, ülkenin imajının yükselmesi, sermayenin yurt dışına kaçmasının önlenmesi, dahası yabancı sermaye yatırımlarının artması, ekonominin ve sermaye piyasalarının rekabet gücünün artması, krizlerin daha az zararla atlatılması, kaynakların daha etkin bir şekilde dağılması, yüksek refahın sağlanması ve sürdürülmesi anlamına gelmektedir (Kurumsal Yönetim İlkeleri,2003;2).

Günümüz yönetim anlayışı her geçen gün daha da yoğunlaşan ve küreselleşen rekabet ortamında, hayatta kalabilmek ve gelecekte de var olabilmek için, işletmelerin kurumsallaşmalarını vazgeçilmez kılmaktadır. Başka bir anlatımla, kurumsal düzenlemelere sahip olmayan ve/veya bu düzenlemeleri yalnızca belirli girişimci ya da yöneticilerin, kişisel beceri, yetenek ve öngörülerine bırakan işletmelerin mevcut rekabet ortamında varlıklarını korumaları ve sürdürmeleri her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Kısacası işletmelerin, kişilere bağlı olarak yönetilen iktisadi birimler olmak yerine çeşitli boyutlar açısından gelişmiş ve yerleşmiş sistemlere sahip kurumlar şekline dönüşmek gerekliliğinin, çağdaş işletme ve yönetim anlayışının en önemli çalışma alanlarından biri haline geldiği söylenebilir (Karpuzoğlu, 2004: 191).

Basel II sürecinde kurumsallaşmanın ön plana çıkmasının sebepleri risk değerlemesi sürecinde kurumsal yönetimin önem kazanacak olması ve derecelendirmeye niteleyici bir faktör olarak etki edecek olmasıdır. KOBİ'lerin kurumsallaşma için yapması gerekenler öncelikle vizyon, misyon, ilke ve değerler, politikalar ve uygulamalarını gözden geçirmesidir. Basel II açısından değerlendirildiğinde kurumsal yönetim kalitesinin yükselmesinin ön şartının kurumsallaşma olduğu görülmektedir ve işletmelerin yönetsel yapıları risk derecelendirme uygulamasında önemli bir rol oynayacaktır (Usta,2006:231).

6.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmada, Basel II kriterleri uygulamaya geçmeden önce Eskişehir'deki KOBİ'lerin kurumsallaşma açısından ne düzeyde olduklarını ortaya koyabilmek için bir durum analizi yapılmıştır. Araştırma Eskişehir Ticaret Odasına bağlı olarak çalışan KOBİ'ler üzerinde yürütülmüş verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Anket sonuçları SPSS 15.0 for Windows paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan işletmelere anket formları gönderilmiş, 50 işletme anket formunu cevaplandırmış, araştırma analizleri ve yorumlar bu cevaplar üzerinden yapılmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu iki grup sorudan oluşmaktadır. Birinci grupta işletmeleri tanımaya ve kurumsallaşma ile ilgili bazı temel kavramları araştırmaya yönelik 18 soru, ikinci grupta işletmelerin kurumsallaşma prensiplerini ne düzeyde uyguladıklarını ölçmeye yönelik 5'li Likert Ölçeğine göre hazırlanmış 33 soru yer almıştır. (İkinci grup soruların oluşturulmasında Aydemir Burhan ve Diğerleri, 1. Aile İşletmeleri Kongresi, İstanbul 2004 "Aile işletmelerinde Kurumsallaşma Süreci ve Sektörel Bir Uygulama" adlı çalışmada kullanılan anket sorularından yararlanılmıştır.) İkinci gruba ait 33 soru bildirinin sonunda yer almaktadır.

7.ARAŞTIRMA BULGULARI

Birinci Grup Sorulara ilişkin Bulgular

Tablo 1. İşletmelerin faaliyette bulunduğu sektör

Sektör	N	%
Ticaret	12	24
Üretim	25	50
Hizmet	13	26
Toplam	50	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerden 12 işletme; %24 oranı ile ticaret, 25 işletme; %50 oranı ile üretim, 13 işletme; %26 oranı ile hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir.

Tablo 2. İşletmelerin hukuki yapısı

Hukuki Şekil	N	%
Şahıs İşletmesi	6	12
Limited	34	68
Anonim	10	20
Toplam	50	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerden 6 işletme; %12 oranı ile şahıs işletmesi, 34 işletme; %68 oranı ile limited, 10 işletme; %20 oranı ile anonim şirkettir.

Tablo 3. İşletmelerde çalışan personel sayısı

Personel Sayısı	N	%
0–9	13	26
10–49	28	56
50–249	6	12
Diğer	3	6
Toplam	50	100

Tablo 3'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerden 13 işletme; %26 oranı ile 0–9 personel, 28 işletme; %56 oranı ile 10–49 personel, 6 işletme; %12 oranı ile 50–249 personel çalıştırmaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyen 3 işletme 15, 286 ve 450 personel çalıştırdıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4. İşletmelerin faaliyet süresi

Faaliyet Süresi	N	%
1–5 yıl	10	20
6–9 yıl	3	6
10–14 yıl	17	34
15 yıl ve fazla	20	40
Toplam	50	100

Tablo 4'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerden 10 işletme; %26 oranı ile 1–5 yıl, 3 işletme; %6 oranı ile 6–9 yıl, 17 işletme; %34 oranı ile 10–14 yıl, 20 işletme; %40 oranı ile 15 yıl ve daha fazlar faaliyet göstermektedir.

Tablo 5. İşletmelerin internet sayfası varlığı

İnternet Sayfası	N	%
Evet	29	58
Hayır	21	42
Toplam	50	100

Tablo 5'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerden 29 işletme; %58 oranı ile internet sayfası olduğunu, 21 işletme; %42 oranı ile internet sayfaları olmadığını söylemiştir.

Tablo 6. İşletme sahiplerinin eğitim durumu

Eğitim Durumu	N	%
İlköğretim	3	6
Ortaöğretim	18	36
Yükseköğretim	24	48
Yüksek Lisans	1	2
Cevapsız	4	8
Toplam	50	100

Tablo 6'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerden 3 işletme yöneticisinin; %58 oranı ile ilkokul, 18 işletme yöneticisinin; %36 oranı ile ortaöğretim, 24 işletme yöneticisinin; %48 oranı ile yükseköğretim, 1 işletme yöneticisinin; %2 oranı ile yüksek lisans eğitimi olduğu görülmektedir. Dört işletme yöneticisinin eğitim durumu hakkında bilgi alınamamıştır.

Tablo 7. Aile üyelerinin işletmedeki sahipliği

Sahiplik Oranı	N	%
%50'den az	6	12
%51–75	14	28
%100	29	58
Cevapsız	1	2
Toplam	50	100

Tablo 7'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerde aile üyelerinin işletmedeki sahiplik oranı 6 işletmede; %12 oranı ile %50'den az, 14 işletmede %28 oranı ile %51–75, 29 işletmede %58 oranı ile %100 olarak tespit edilmiştir. Bir işletmeden bu soruya cevap alınamamıştır.

Tablo 8. İşletmelerin kimler tarafından yönetildiği

Yöneten Kişiler	N	%
Aile Üyeleri (Eşi ve Çocukları)	31	62
Profesyonel Yönetici	6	12
Diğer	3	6
Cevapsız	10	20
Toplam	50	100

Tablo 8'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerden 31 işletmenin; %62 oranı ile aile üyeleri (eşi ve çocukları), 6 işletmenin; %12 oranı ile profesyonel yöneticiler tarafından yönetildiği görülmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyen 3 işletme; %6 oranı ile işletmelerini aile üyeleri (eşi ve çocukları) ile profesyonel yöneticilerle beraber yönettiklerini ifade etmişlerdir. 10 işletmeden bu konuyla ilgili cevap alınamamıştır.

Tablo 9. İşletmede yapılan planlama türleri

Planlama Türleri	N	%
Uzun Vadeli	9	18
Orta Vadeli	10	20
Kısa Vadeli	11	22
Plan Yapmıyoruz	15	30
Cevapsız	5	10
Toplam	50	100

Tablo 9'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerden 9 işletmenin; %18 oranı ile uzun vadeli, 10 işletmenin; %20 oranı ile orta vadeli, 11 işletmenin; %22 oranı ile kısa vadeli planlama çalışmaları yaptıkları görülmektedir. 15 işletme; %30 oranı ile planlama çalışması yapmadıklarını belirtirken, 5 işletmeden bu soruya cevap alınamamıştır.

Tablo 10. İşletmeye yönetici sağlama politikaları

Yönetici Sağlama Politikası	Ağırlıklı Değer*	Önem Sırası
Aileden fakat eğitimli	173	1
Profesyonel yönetici önceliklidir	144	2
Aileden olmalı	90	3
Önceliğimiz yoktur	82	4
Diğer	17	5

*Ağırlıklı Değer (A.D.) = 1. Derece Frekansı x 5 + 2. Derece Frekansı x 4 + 3. Derece Frekansı x 3 + 4. Derece Frekansı x 2 + 5.Derece Frekansı x 1

Tablo 10'da görüldüğü gibi, işletmeye yönetici sağlamada en çok tercih edilen yol aileden fakat yetenekli, eğitimli olan kişilere öncelik vermektir (A.D.= 173). İkinci tercih edilen yol profesyonel yöneticilere öncelik vermektir (A.D.= 144). Aileden olması yeterlidir seçeneği en önemli üçüncü tercih olarak ortaya çıkmıştır (A.D.= 90). Dördüncü tercih yönetici seçiminde herhangi bir önceliğimiz yok şeklindedir (A.D.= 82). Diğer seçeneği (A.D.=17) olarak çıkmış ama diğer seçeneğinin ne olduğu konusunda bir açıklama yapılmamıştır.

Tablo 11. İşletmenin mali tablolarının denetimi niçin gereklidir?

Mali Tabloların Denetim Nedenleri	Ağırlıklı Değer*	Önem Sırası
Yasal Zorunluluk	212	1
Kredi Alabilmek	187	2
Riskleri Kontrol Edebilmek	180	3
Ortaklara Hesap Verebilmek	140	4
Az Vergi Ödemek	126	5
Diğer	33	6

*Ağırlıklı Değer (A.D.) = 1. Derece Frekansı x 6 + 2. Derece Frekansı x 5 + 3. Derece Frekansı x 4 + 4. Derece Frekansı x 3 + 5.Derece Frekansı x 2 + 6.Derece Frekansı x 1

Tablo 11'de görüldüğü gibi, işletmeler mali tabloların denetiminin yasal zorunluluktan dolayı gerekli olduğunu en yüksek ağırlıklı değer olarak söylemişlerdir (A.D.=212). İkinci olarak kredi alabilmek (A.D.=187), üçüncü olarak riskleri kontrol edebilmek (A.D.=180), dördüncü değer olarak ortaklara hesap verebilmek (A.D.=140), beşinci değer olarak az vergi ödemek mali tabloların denetimini gerekli kılan nedenler olarak sıralanmıştır. Diğer seçeneği (A.D.=33) olarak bulunmuştur. Diğer seçeneğini seçen işletmelerden biri mali tabloların denetiminin gerekli olmadığını öne sürerken, bir diğeri mali tabloların denetiminin işletme stratejileri için gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Tablo 12. İşletmelerin finansman ihtiyacında kullandıkları kaynaklar

Finansman Kaynakları	Ağırlıklı Değer*	Önem Sırası
Banka Kredileri	230	1
Satıcı Kredileri	203	2
Ortaklar	173	3
Leasing	131	4
Faktöring	113	5
Diğer	12	6

*Ağırlıklı Değer (A.D.) = 1. Derece Frekansı x 6 + 2. Derece Frekansı x 5 + 3. Derece Frekansı x 4 + 4. Derece Frekansı x 3 + 5.Derece Frekansı x 2 + 6.Derece Frekansı x 1

Tablo 12'de görüldüğü gibi, işletmelerin finansman ihtiyaçlarında tercih ettikleri en önemli kaynak banka kredileri olarak belirlenmiştir (A.D.=230). Banka kredilerini sırasıyla; satıcı kredileri (A.D.=203), ortaklar (A.D.=173), Leasing (A.D.=131), Faktöring (A.D.=113), diğer (A.D.=12) seçenekleri izlemektedir. Diğer seçeneğini işaretleyen işletmeler finansman kaynağıyla ilgili bir açıklama yapmamışlardır.

Tablo 13. İşletmelerin kullandıkları banka kredileri için verdikleri teminatlar

Verilen Teminatlar	Ağırlıklı Değer*	Önem Sırası
Müşteri Çek ve Senetleri	267	1
İmza Karşılığı	200	2
Gayrimenkul İpoteği	196	3
Taşıt Rehini	157	4
Mevduat Karşılığı	156	5
İşletme Rehini	112	6
Diğer	34	7

*Ağırlıklı Değer (A.D.) = 1. Derece Frekansı x 7 + 2. Derece Frekansı x 6 + 3. Derece Frekansı x 5 + 4. Derece Frekansı x 4 + 5.Derece Frekansı x 3 + 6.Derece Frekansı x 2 + 7. Derece Frekansı x 1

Tablo 13'de görüldüğü gibi, işletmelerin kullandıkları banka kredileri için verdikleri teminatlar Ağırlık Değerleri itibariyle yüksekten düşüğe doğru şu şekilde sıralanmıştır: Müşteri çek ve senetleri (A.D.=267), imza karşılığı (A.D.=200), gayrimenkul ipoteği (A.D.=196), taşıt rehini (A.D.=157), mevduat karşılığı (A.D.=156), işletme rehini (A.D.=112), diğer (A.D.=34). sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır. Diğer seçeneğini işaretleyen işletmeler herhangi bir teminat vermediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 14. İşletmelerin yıllık net satış hasılatı

Net Satış Hasılatı	N	%
1 milyon YTL'den az	14	28
1–5 milyon YTL	26	52
6–25 milyon YTL	8	16
26–50 milyon YTL	2	4
Toplam	50	100

Tablo 14'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerden 14 işletmenin satış hasılatı; %28 oranı 1 milyon YTL'den az, 26 işletmenin; %52 oranı ile 1–5 milyon YTL arası, 8 işletmenin; %16 oranı ile 6–25 milyon YTL arası, 2 işletmenin; %4 oranı ile 26–50 milyon arası, olduğu görülmektedir.

Tablo 15. İşletmelerin kullandıkları banka kredileri miktarları

Banka Kredisi Miktarı	N	%
100 Bin YTL'den az	12	24
100–250 Bin YTL	18	36
251–500 Bin YTL	12	24
501–750 Bin YTL	8	16
Toplam	50	100

Tablo 15'de görüldüğü gibi araştırma kapsamına alınan işletmelerden 12 işletmenin kullandığı banka kredisi miktarı; %24 oranı ile 100 Bin YTL'den az, 18 işletmenin; %36 oranı ile 100–250 Bin YTL arası, 12 işletmenin; %24 oranı ile 251–500 Bin YTL arası, 8 işletmenin; %16 oranı ile, 501–750 Bin YTL arası olduğu görülmektedir.

İkinci Grup Sorulara ilişkin Bulgular

Örneklemimizdeki KOBİ'lerin kurumsallaşma prensiplerini ne düzeyde uyguladıklarını ölçmeye yönelik 5'li Likert ölçeğine göre hazırlanmış 33 adet soru bir endeks değişkeni haline getirilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 16'da sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre örneklemimizdeki KOBİ'ler kurumsallaşma prensiplerini orta düzeyde (A. O.= 2.74, S.S= 1.15) uyguladıkları ortaya çıkmıştır. Sonuçlar 5'li Likert Ölçeğinde 3= 1–4 yıldır uyguluyoruz düzeyine yakın olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 16. KOBİ'lerin kurumsallaşma prensiplerini uygulama düzeyleri

Değişkenler	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Kurumsallaşma Prensiplerini Uygulama Düzeyi	2.74*	1.15

* 1= Uygulamıyoruz, 2= Uygulamaya Yeni Başladık, 3= 1–4 Yıldır Uyguluyoruz, 4= 5–10 Yıldır Uyguluyoruz, 5= Kuruluştan Beri Uyguluyoruz

Örneklemimiz üzerinde 4 farklı anova analizi yapılmıştır. Birinci analizde işletmelerin faaliyette bulunduğu sektör ile kurumsallaşma prensiplerini uygulama düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Tablo 17. Anova analizi ortalama sonuçları

Sektör	N	A.O.
Ticaret	12	2.46
Üretim	25	2,96
Hizmet	13	2.53

Tablo 18. Sektör ve kurumsallaşma düzeyine ilişkin anova analizi bulguları

Değişkenler	F	P
Kurumsallaşma Prensiplerini Uygulama Düzeyi	.991	.379

Tablo 17'de işletmelerin faaliyette bulundukları sektörlerle ilgili anova analizi ortalama sonuçları, Tablo18'de işletmelerin faaliyette bulunduğu sektör ile kurumsallaşma prensiplerini uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren Anova analizi bulguları yer almaktadır. Analize göre F=.991 ve $p > 0.05$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre sektörle kurumsallaşma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.
İkinci analizde işletmelerin faaliyet süreleri ile kurumsallaşma prensiplerini uygulama düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Tablo 19. Anova analizi ortalama sonuçları

Faaliyet Süresi	N	A.O.
1–5 yıl	10	2.86
6–9 yıl	3	3.04
10–14 yıl	17	2.98
15 yıl ve fazla	20	2.40

Tablo 20. Faaliyet süresi ve kurumsallaşma düzeyine ilişkin anova analizi bulguları

Değişkenler	F	P
Kurumsallaşma Prensiplerini Uygulama Düzeyi	.885	.456

Tablo 19'da işletmelerin faaliyet süreleri ile ilgili i anova analizi ortalama sonuçları, Tablo 20'de işletmelerin faaliyet süreleri ile kurumsallaşma prensiplerini uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren anova analizi bulguları yer almaktadır. Analize göre F=.885 ve $p > 0.05$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre faaliyet süresiyle kurumsallaşma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.
Üçüncü analizde işletmelerin hukuki yapıları ile kurumsallaşma prensiplerini uygulama düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Tablo 21. Anova analizi ortalama sonuçları

Hukuki Şekil	N	A.O.
Şahıs İşletmesi	6	2.23
Limited	34	2.66
Anonim	10	3.30

Tablo 22. Hukuki yapı ve kurumsallaşma düzeyine ilişkin Anova analizi bulguları

Değişkenler	F	P
Kurumsallaşma Prensiplerini Uygulama Düzeyi	1.894	.162

Tablo 21'de işletmelerin hukuki yapıları ile ilgili anova analizi ortalama sonuçları, Tablo 22'de işletmelerin hukuki yapıları ile kurumsallaşma prensiplerini uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren anova analizi bulguları yer almaktadır. Analize göre F=1.891 ve p > 0.05 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre hukuki yapı ile kurumsallaşma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.
Dördüncü analizde aile üyelerinin işletmedeki sahiplik oranı ile kurumsallaşma prensiplerini uygulama düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Tablo 23. Anova analizi ortalama sonuçları

Sahiplik Oranı	N	A.O.
%100	29	2.26
%51–75	6	3.20
%50'den az	14	3.58

Tablo 24. Sahiplik oranı ile kurumsallaşma düzeyine ilişkin anova analizi bulguları

Değişkenler	F	P
Kurumsallaşma Prensiplerini Uygulama Düzeyi	8.757	.001

Tablo 23'de aile üyelerinin işletmedeki sahiplik oranı ile ilgili anova analizi ortalama sonuçları, Tablo 24'de aile üyelerinin işletmedeki sahiplik oranı ile kurumsallaşma prensiplerini uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren anova analizi bulguları yer almaktadır. Analize göre F=8.757 ve **p < 0.05** olarak bulunmuştur. **Bu sonuçlara göre sahiplik oranı ile kurumsallaşma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.** Sahiplik oranı %51–75 arasında olan işletmelerde kurumsallaşma prensiplerini uygulama oranı yüksek çıkmıştır.

8.SONUÇ

Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Standartları, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından geliştirilmiş olup, Avrupa Birliğine üye ülkeler tarafından 2007 başından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Ülkemizde ise 2008 başından itibaren uygulanması kararlaştırılmış olup, bugünlerde Basel II kriterlerinin 2009 başına ertelendiği açıklanmıştır. Araştırma kapsamına aldığımız KOBİ'lerin Basel II'nin öngördüğü sorumluluklar anlamında daha birçok eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bugünden itibaren uygulama başlayana kadar, KOBİLER'in kredi notlarını tespit ettirerek bir an önce eksik ve hatalı yönlerini görüp, bunları düzeltmek için çalışmalar yapmaları gerekmektedir. İyi bir yönetim yapısı oluşturmak, kurumsallaşmayı sağlamak, satışların karlılığını artırmak, satış vadelerini düzenlemek, kayıt içine girmek kısa vadede gerçekleştirilecek işler değildir. Dolayısıyla KOBİ'lerimiz bu uygulamaları hayata geçirirken finans, yönetim ve mali konularda uzman kişilerden yardım alarak kurumsallaşmalarını bir an önce gerçekleştirmelidirler.
Basel II bir finansman kavramı olmaktan çok KOBİ'leri A dan Z'ye değişime zorlayan bir yönetim ve denetim sistemidir. KOBİ'ler istemese de, zorunlu olarak bazı adımları atmak zorunda kalacaklardır. Basel II kriterleri KOBİ'ler açısından olumsuz ya da sıkıntılı gözükse de kendini yenilemek, değişime ayak uydurmak isteyen KOBİ'lerimiz için önemli fırsatlar da yaratabilecektir.

KAYNAKÇA

Aydemir Burhan ve Diğerleri,(2004), "Aile işletmelerinde Kurumsallaşma Süreci ve Sektörel Bir Uygulama", İstanbul, 1. Aile İşletmeleri Kongre Kitabı, s. 617.
BASEL, (2007), Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı), Gözden Geçirilmiş Çerçeve Kapsamlı Versiyon, Uluslararası Ödemeler Bankası, BDDK.
BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (BASEL II), BDDK, Ocak 2005.
Davis, Steven I. (1994), Mükemmel Bankacılık, Çeviren:Azer Önel, Ankara Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Genel Yayın no:330, Ekonomi Dizisi:26.
Demirbaş, Mahmut-Uyar, Süleyman (2006), Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Denetim Komitesi, İstanbul, Güncel Yayıncılık:262.
Doğan, Mustafa (2007), Kurumsal Yönetim, Ankara, Siyasal Kitabevi .
DPT (2004), Kobi Stratejisi ve Eylem Planı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, http://ekutup.dpt.gov.tr/esnaf/kobi/strateji.pdf, (erişim tarihi: 29.01.2008).
Gürbüz, A.Osman-Ergincan, Yakup (2004), Kurumsal Yönetim Türkiye'deki Durumu ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler, İstanbul, Literatür Yayınları: 116.
Karpuzoğlu, Ebru (2004), Büyüyen ve Gelişen Aile Şirketlerinde Kurumsallaşma, İstanbul, Hayat Yayınları: 114.

Kula, Veysel (2006), Kurumsal Yönetim Hissedarların Korunması Uygulamaları ve Türkiye Örneği, İstanbul, Papatya Yayıncılık.
Kurumsal Yönetim İlkeleri,(2003), Sermaye Piyasası Kurulu.
(Kurumsal Yönetimin En İyi Uygulama Kodu:Yönetim Kurulunun Yapısı ve İşleyişi,(2002), TÜSİAD Yayınları No:336.
OECD Corporate Governance Principles,(1999), OECD Publication Center, Paris.
Pekuz, Veysel,(2008), "Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısı", Basel II ve KOBİ'ler", Yaklaşım Dergisi, Sayı:181.
T.B.B,(2004), Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri, Yayın No:228.
TUSİAD(2002), Bağımsız Düzenleyici Kurumlar ve Türkiye Uygulaması, İstanbul, 2002, Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri A.Ş. TÜSİAD-T/2002–12/49.
Usta, Öcal ve Güler Sevinç,(2006), "KOBİ'lerin Finansmanı Üzerinde Basel II Kriterlerinin Etkileri ve Değişen Koşullarda Kredi Sağlamaya Yönelik Önlemler", İstanbul 3. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi Kitabı, İstanbul.
Uz, Reha ve diğerleri (2004), Risk Yönetimi ve BASEL II'nin KOBİ'lere Etkileri, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:228.
Yüksel, Ayhan, (2005), BASEL-II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, BDDK Araştırma Raporları: 2005/4.
www.mfa.gov.tr/turkce/grupe/ues-4), (erişim tarihi: 15.01.2008).

EK:1 İŞLETMELERİN KURUMSALLAŞMA PRENSİPLERİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK ANKET FORMU

Değerlendirme Ölçütleri

UYGULAMALAR	Uygulamıyoruz	Uygulamaya yeni başladık	1–4 yıldır uyguluyoruz	5–10 yıldır uyguluyoruz	Kuruluştan beri uyguluyoruz
İşletme sermayesinin aile harcamalarına karşı korunmasına yönelik tedbirler					
Yönetim kurulu başkanı ile genel müdür'ün farklı kişiler olması					
Çeşitli alanlarda danışmanlık hizmeti alınması					
Yönetim veya denetim kurullarında aile dışından üye bulunması					
Yönetim veya denetim kurullarında ortaklar dışında üye bulunması					
İşletmede stratejik kararlara ve faaliyetlere yön verecek bir vizyon'un belirlenmiş olması					
İşletmenin ana amacını ve üstlendiği ana görevi tanımlayan bir misyonunun olması					
İşletme yönetiminin şeffaflığı ve ortaklara karşı sorumluluğu'nu gösteren resmi bir belgenin bulunması					
İşletmede hangi kararların yönetim kurulu, hangilerinin işletme yönetimi tarafından alınacağına ilişkin kesin sınırların bulunması					
Stratejik plan olması					
Finansman sorumluluğunun uzman kişilere verilmesi					
Biçimsel bir örgüt yapısının olması					
Aile sorunlarının işletmeyle ilgili konulardan ayrı tutulması					
Aile dışı çalışanların görev dağılımında uzmanlığın esas alınması					
Personel alımında işin gereklerine uygun bir seçim ve yerleştirme					

sisteminin olması					
Ailenin değişime ve yeniliğe açık olması					
Stratejik kararlar alınırken hissedar ve diğer ortakların görüşüne Başvurulması					
Yönetim kalite standartlarının belirlenip sürdürülmesi (ISO9001, HACCP gibi)					
İşletmede aile dışından ortak bulunması					
Bir sonraki kuşağın yönetimi devralması ile ilgili planların yapılması					
Tüm çalışanların görev, yetki ve sorumluluğunun yazılı hale getirilmesi					
Denetime aile üyesi ortak ve yöneticilerinde tabi tutulması					
Bir sonraki kuşağın bilgi ve deneyim yoluyla yönetime hazırlanması					
Tüm çalışanların görev, yetki ve sorumluluğunun yazılı hale getirilmesi					
Denetime aile üyesi ortak ve yöneticilerinde tabi tutulması					
Bir sonraki kuşağın bilgi ve deneyim yoluyla yönetime hazırlanması					
İşletme önceliklerinin aile değerlerinin üstünde tutulması					
Yönetimle ilgili her konuda ailenin mutlak ağırlıkta olması					
Ailenin iş ile ilgili konularda diğer çalışanlara karşı açık olması					
Bölümlerarası iyi bir işbirliği ve iletişimin olması					
Aile üyesi çalışanların görev dağılımında belli kuralların dikkate alınması					
Yönetimde olmayan aile üyesi ortakların işletmenin yönetimine ilişkin konulardaki görüşlerinin alınması					
Tüm çalışanların düzenli olarak eğitim çalışmalarına katılması					
İşletmenin mali tablolarının bağımsız denetime tabi tutulması					
Uzun vadeli amaç ve hedeflerin belirlenmesi					
Aile üyesi olan veya olmayan ortaklar için resmi değerlendirme ve ödeme sisteminin olması					

KURUMSALLAŞMA SÜRECİNDE BASEL II ÖLÇÜTLERİ VE KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ

Bihder GÜNGÖR AK, Adnan Menderes Üniversitesi

ÖZET

KOBİ niteliğindeki işletmelerin ekonomik sistem içinde sürekliliklerinin devam ettirebilmesi için kurumsallaşması ve sistem içinde rekabet koşullarını sağlayabilmesi için özellikle bankacılık sektörünün uygulaması gereken BASEL II ölçütlerini sağlaması gerekmektedir. Çalışmanın konusu, sürekliliklerini sağlayabilmek için kurumsallaşmak durumunda olan KOBİ'lerin rekabet edebilme şanslarını arttırabilmek için BASEL II ölçütlerini nasıl uygulayacakları ve bu uygulamanın işletmeye olan etkileridir. KOBİ'lerin değişen dünya şartlarını takip edebilme, teknolojiye ayak uydurabilme, değişen ekonomik ve finansal yapılar içinde rekabet edebilme koşullarını sağlama yönünde çalışmalarını ancak işletme içinde bir sistem kurarak, kurumsallaşmayı sağlayabildikleri ölçüde başarılı sayılabilirler.

ANAHTAR KELİMELER: KOBİ, Kurumsallaşma, BASEL II

1. GİRİŞ

Başarılı işletmeler, geçmiş dönemlerde elde edilmiş başarılarına ulaşmak için kullandıkları taktiklerin her zaman geçerli olacağı yanılgısına düşebilir. Değişen dünyada, işletmeler aynı taktik ve stratejiler ile başarıyı tekrar yakalayabilecekleri fikrini savunabilir. Böylece, değişime direnip başarısızlığa uğrayabilirBunun yanında 'kurumsal' bir yapı, sürekli başarı için zorunluluk. Kurumsal yapı, ya da kurumsallaşma denildiğinde, genelde patronların işten ellerini çekmeleri ve işi tamamen profesyonellere bırakmaları gibi bir yanlış anlayış çok yaygın olarak kabul edilir. Oysa, kurumsallaşma, patronların işi tamamen profesyonellere bırakması demek değil. Tam tersine, patronların işin başında olmasında ve diğer çalışanlarla kollektif bir çalışma ruhu kurulmasında inanılmaz faydalar var.

Kurumsallaşma işletmenin bir 'sistem' haline gelebilmesi. Her sistemde olduğu gibi, sistemin parçalanın rollerinin ve görevlerinin belirlenmiş olması ve sistemin kendi bütünlüğü içinde işleyebilmesinin ve karşılıklı etkileşimin altyapısının kurulmuş olması gerek. Bu bağlamda kurumsallaşma denildiğinde 'şirketin' kurumsallaşması anlaşılmalı.

Çalışmanın amacı, KOBİ'lerde kurumsallaşma süreci ile BASEL II ölçütleri arasındaki ilişkinin ve etkinin ortaya çıkarılmasıdır.

Çalışmanın sorunu, KOBİ'lerde BASEL II ölçütlerinin uygulanması işletmenin kurumsallaşmasını hangi yönde etkilediğidir.

Çalışmanın yöntemi, tarama araştırmaları türüne giren göz atım araştırması ve arşiv araştırması birlikte kullanılması planlanmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde KOBİ ve kurumsallaşma kavramları üzerinde durularak, işletmeler üzerindeki etkileri ve önemleri hakkında bilgi verilmesi planlanmaktadır. İkinci bölümde BASEL II ve ölçütleri açıklanarak KOBİ niteliğinde bulunan işletmelerin özellikle kurumsallaşma süreçlerinde nasıl bir etki yarattığı, bu etkinin işletmeye nasıl yansıdığı konularında incelemeler yapılması hedeflenmektedir.

2. KOBİ KAVRAMI VE ÖNEMİ

Ülkemizde işletmelerin çalışan sayıları, sermaye miktarları, kapasiteleri, üretim ve satış hacimleri, kullandıkları fiziki alan gibi pek çok ölçüt dikkate alınarak farklı kurum ve kuruluşlarca birbirinden farklı KOBİ tanımları yapılmaktadır. Ancak BASEL II ölçütlerinin KOBİ'lerde uygulanabilmesi için öncelikle tüm kurum ve kuruluşların kabul ettiği ortak bir KOBİ tanımının belirlenmesi gerekmektedir.

12.04.2005 tarihinde yayımlanan 5331 sayılı kanunda küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin KOBİ olarak adlandırılacağı ve bu işletmelerin tanımlanmasında niteliklerine, sınıflandırılmasına ve uygulamalarına ilişkin esaslar, net satış geliri, finansal tablolar tutarı ve çalışan sayıları dikkate alınacağı belirtilmiştir.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi (KOSGEB) imalat sanayinde 150 kişiden az kişi çalıştıran işletmeleri KOBİ olarak adlandırırken, Halkbankası imalat sanayinde faaliyet gösteren çalışan sayısı 250 kişiden az olan ve sabit yatırım tutarı bir buçuk Milyon YTL'den az olan işletmeleri, Eximbank ise imalat sektöründe çalışan sayısı 200'den az olan ve sabit yatırım tutarı 2 Milyon YTL'den az olan işletmeleri KOBİ olarak tanımlamıştır. Dış Ticaret Müşteşarlığı imalat sanayinde 200'den az kişi çalıştıran ve sabit yatırım tutarı 2 Milyon $'dan az olan işletmeler Kobi olarak sınıflandırılırken, Hazine Müsteşarlığı 250'den az çalışanı olan ve sabit yatırım tutarı 950.000.- YTL'den az olan işletmeleri KOBİ olarak sınıflandırmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) çalışan sayısı 100 kişiden az olan işletmeleri KOBİ kapsamında değerlendirirken, Kredi Garanti Fonu 250 kişiden az çalışanı olan işletmeleri KOBİ olarak isimlendirmiştir. Avrupa Birliği mevzuatında benimsenen KOBİ tanımında ise 250kişiden daha az çalışanı olan, yıllık cirosu 50 Milyon €'dan az olan yılsonu bilanço tutarının 43 Milyon €'dan az olan büyük şirketlere ait olmayan işletmeler olarak tanımlanmıştır. (YÜKSEL, 2005)

TÜİK verilerine göre ülkemizde faaliyet gösteren toplam işletmelerin yaklaşık %99'u KOBİ niteliğinde işletmelerdir. Bu noktada KOBİ'ler Türk ekonomisinin lokomotif işletmeleri olup, ekonomik sistem içinde büyük ve önemli bir paya sahiptirler. KOBİ'ler ekonomik sistem içindeki işletme sayısı, istihdam ve yarattıkları katma değer açısından ülke ekonomisine büyük katkılar sağladıkları açıktır.

KOBİ'lerin toplam işletmeler içindeki payları dünya genelinde %95'in üzerindedir. Bu oran Fransa'da %99,9 iken, İngiltere'de %96, Japonya'da %99,4, Türkiye'de ise %98,8'dir. KOBİ'lerde istihdam oranına bakıldığında Japonya'da %81,4, Hindistan'da %63,2, Fransa'da %49,4, Türkiye'de %45,6'dır. KOBİ'lerin üretim payı dünya genelinde %55'i geçememektedir. Üretimdeki payları Almanya'da %49, Hindistan'da %50, İngiltere'de %25, Fransa'da %54, Türkiye'de %37,7'dir. KOBİ'lerin yatırım payı Almanya'da %44, Hindistan'da 27,8, Japonya'da %40, İngiltere'de %29,5, Fransa'da %45, Türkiye'de %6,5'dir. Kobi'lerin ihracattaki payları ise %50 seviyelerine ulaşamamıştır. Bu oram Almanya'da %31, Hindistan'da %40, Japonya'da %38, İngiltere'de %22.2, Fransa'da %23, Türkiye'de %8'lerde kalmıştır. (KOBİNET)

Genel olarak KOBİ'lerin ülke ekonomileri içindeki yerleri incelendiğinde ülkede faaliyet gösteren işletmelerin tamamına yakınının KOBİ'lerden oluştuğu görülmekte ve istihdam oranları da ülke istihdamının yaklaşık yarısına varmaktadır. Bu durum KOBİ'lerin ülke ekonomileri içinde gerek sayı, gerekse çalıştırdıkları personel miktarı açısından önemli bir paya sahip oldukları görülmektedir. Ancak aynı olumlu durum KOBİ'lerin yatırım yapabilme yeterlilikleri, buna bağlı olarak üretim paylarında ve ihracat paylarında azalma olduğu görülmektedir. KOBİ'lerin özkaynaklarına dayalı faaliyet göstermeleri, yabancı kaynak kullanımına sıcak bakmamaları, risk alma konusunda kaygılarının büyük olmaları KOBİ niteliğindeki işletmelerin yatırım yapmalarını zorlaştırmaktadır. Ücretlerin yüksek olduğu ve otoritelerini paylaşmak zorunda kalacaklarını düşünerek profesyonellerle çalışmak istememeleri, çalışan profesyonelleri alt kademelerde görevlendirerek onları işletme içinde pasif hale getirmeleri, her işi kendilerinin yapmak istemeleri, yetki ve sorunlulukları paylaşmak istememeleri, üretim, pazarlama ve finans dahil pek çok alanda KOBİ'lerin verimini ve kalitesini azaltmaktadır. Üretim ve pazarlama kanlarlında zayıflayan işletmelerin ihracat yapma eğilimleri azalmakta ve zamanla küçülmektedir.

Ülke ekonomisi içerisindeki önemli paylarının yanında KOBİ'lerin büyük işletmelere göre daha düşük yatırım maliyeti ile daha çok istihdam sağlayabilme, ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenme, müşteri ve çalışanlarla daha kolay iletişim kurabilmeleri, değişimlere kolay uyum sağlayabilmeleri, büyük işletmelerin destekleyicileri olmaları, sınırlı talebin olduğu alanlarda arzın yaratılabilmesi gibi konularda avantaj sağlamaktadır. KOBİ niteliğindeki bu işletmelerin teknoloji düzeylerinin düşük olması, kayıtdışı çalışma, yönetim yetersizlikleri, hesap ve kayıtlardaki eksiklikler, kurumsal yönetişim eksiklikleri, uluslar arası rekabette zayıf olmaları gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır.

KOBİ niteliğindeki işletmeler sahip oldukları mevcut avantajları geliştirmek, sahip oldukları olumsuzluklardan ise en az maliyetle kurtulabilmek için kurumsallaşmaya ihtiyaçları vardır. Ancak hiçbir işletme sadece kurumsallaşarak, mevcut olumsuzluklardan kurtulamayacağı gibi, işletme içinde bir sistem kurmadan da sorunları çözümleyemeyecektir.

3. KURUMSALLAŞMA KAVRAMI VE KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ÖNEMİ

1990'lı yıllardan beri iş dünyasına yeni bir kavramın yerleştiği görüldü. İngilizce'de "Good Governance" ya da "Corporate Governance" olarak da ifade edilen kavramın, Türkçe karşılığı "İyi Yönetişim" ya da "Kurumsal Yönetim" olarak belirlenmiştir. Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'da 1980'li yıllarda "Kurumsal Yönetim" kavramından ilk kez bahsedilirken, Türkiye bu kavramla 1990'lı yıllarda tanışmıştır. Yeni bir kavram olmasından dolayı bu konuda zaman zaman kavram kargaşasına düşülmüştür. Bu kavram kargaşasına engel olmak için Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), "Kurumsal Yönetim Komitesi" adında bir birim oluşturmuştur.

"Kurumsallaşmak" teriminin Türk Dil Kurumu'nun düzenlediği Genel Türkçe Sözlüğünde karşılığı, kurumsal duruma gelmek, örgütlü duruma gelmek, süreklilik kazanmak olarak ifade edilmektedir.

Kurumsallaşma kavramı toplumda yaşayan herkes için farklı algılanmaktadır. Genellikle işletmelerde kurumsallaşma dendiğinde, bazı organizasyon ve idari yetersizlikleri olan işletmelerin kurum olma süreçlerini ifade etmekte kullanılmaktadır. Ancak biliyoruz ki işletmelerin kurum olamamasının sebebi sadece organizasyon ve idari yapı yetersizliği değildir.

İngilizce'de Institutionalize kelime kökünden doğan, institutionalization kelimesi kurumsallaştırma, kurumsallaşma ifadesine karşılık gelmektedir. Kurum (institution), çok uzun yıllarda oluşmuş ve ancak çok yavaş değişebilecek bir kültüre sahip, tutucu olmaktan da öte, kendine has bir ekol oluşturmuş bir oluşumu ifade eder. Dolayısıyla kurumsal (institutional) bu özelliklere sahip olma durumunu, kurumsallaşma (institutionalization) da bu özelliklere sahip olmaya doğru gitme sürecini anlatır. (Ural, 2004)

Kurumsallaşma; bireylerin üzerine inşa edilmemiş olan, bireylerden bağımsız, modern iş ve işletmecilik anlayışı üzerine kurulu bir sisteme, organizasyon yapısına, işletme politikasına ve şirket kültürüne sahip olunmasıdır.

Kurumsallaşmanın karşıtı; kişiselleştirme olduğuna göre, kurumsal bir ortamda bireyler sistem ve kural yaratamazlar. Sadece mevcut sistem ve kuralların geliştirilmesine katkıda bulunabilirler. Bireysel kültürlerini şirket içinde hakim duruma getiremezler, keyfi davranamazlar, önceden belirlenmiş sisteme ve kurallara uyarlar ve takım ruhu içinde

çalışmaya mecbur kalırlar. Söz konusu sistem ve kurallar; takım ruhu anlayışını bozanları, performansı düşük olanları tespit ve deşifre ederek gerekli ayıklamayı yapar. Kurumsallaşma; şirketlerde iktisadi, mali, hukuki, idari ve teknik anarşiyi önlemek ve belirsizlikleri gidermek, kalıcı bir şirket kültürü oluşturmak, dolayısıyla da performans geliştirmek için gereklidir.

Kurumsallaşmanın temel unsurları; bilgi, öngörü, gerçekçilik, tutarlılık, istikrar, planlılık, güvenilirlik, uyumluluk, esneklik ve sürdürülebilirliktir. Dolayısıyla, kurumsallaşma; organizasyon yapısında bu unsurları hakim kılmaktır. Bu unsurlara sahip olan bir organizasyonun kurumsallaştığı ifade edilebilir.

Kurumsal bir organizasyon yapısının anlamı; şirketin kurumsal bir yönetim, beşeri sermaye, tedarik, üretim, dağıtım, satış ve pazarlama yapısının olmasıdır. Kısaca, oyunun ve oyuncunun adının, kurallarının ve sahasının uygun biçimde ve kurumsallaşmanın temel unsurlarını da dikkate alarak belirlenmesidir.

Kurumsal yapı ile uyum içinde olan kurumsal ve profesyonel nitelikte yönetim ve insan kaynakları, tedarik, üretim, dağıtım, satış, pazarlama, kalite, araştırma-geliştirme, vergi planlaması ve vergi politikalarının da üretilip izlenmesi gerekir. Bu politikaların geniş anlamda stratejik planlama faaliyetleri üzerine kurulması, bilgi sistemleri ile desteklenmesi ise kurumsallaşmadan beklenilen sonuçların elde edilmesi için gereklidir. (KORKMAZ)

Kurumsallaşmanın sadece bir birey ya da kurum kültürü değil bir toplum kültürü olarak algılanması gerekmektedir. Bu nedenle örgütlerin birimlerinde değil, toplumun her alanında kurumsallaşma sağlanmaya çalışılmalıdır. Aile işletmelerin kurumsallaşma, örgütü sisteme bağlarken, toplumların kurumsallaşması ise genel olarak bireylerin yaşam kalitelerinin artmasına, daha güvenli yaşamalarına sebep olacaktır. Kurumsal yönetim anlayışının ülkemizde tanınmasına ve gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla Ocak 2003'de Kurumsal Yönetim Derneği kurulmuştur.

Kurumsal Yönetim, şirketlerin kontrol edildiği, ekonomik ve sosyal sistem içinde yönlendirildiği, şirketlerin yönetim ve organizasyon yapılarının düzenlendiği bir sistemdir. Türkiye'de Kurumsal Yönetim'in çerçevesini OECD'nin belirlediği ölçütler içinde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) belirlemiştir (www.spk.gov.tr).

İlkeler öncelikle halka açık anonim şirketler için hazırlanmıştır. Ancak bu İlkelerde yer alan prensiplerin kamuda veya özel sektörde faaliyet gösteren diğer anonim şirketler ve kuruluşlar tarafından da uygulama alanı olabileceği düşünülmektedir.

Kurumsal Yönetim İlkelerinin özellikle özelleştirme kapsamındakiler olmak üzere kamu işletmelerinde uygulanması özelleştirmenin başarısında ve özelleştirme sonucunda söz konusu işletmelerin başarılı bir performans sergilemesinde önemli rol oynayabilecektir. Böylelikle, kamu işletmeleri İlkelerin uygulanmasında öncülük yapabilecekler, verimlilikleri ve ekonomiye olan katkıları artabilecektir.

Suna KIRAÇ'ın "Ömrümden Uzun İdeallerim Vardı" isimli kitabında kızı yeğenlerine yazdığı mektuplarda özellikle aile işletmelerinde üç tip insan olduğunu söyler. Birinci grupta girişimci ve kurucular, ikinci grupta koruyucu ve geliştiriciler, üçüncü grupta ise hazır bulanlar vardır. Türkiye'de aile işletmeleri üzerinde yapılan bir araştırmada ikinci kuşağa devredebilme oranı 26, üçüncü kuşağa devredebilme oranı ise yüzde 20 olarak belirlenmiştir. Ülkemizde, aile işletmelerinin %90'dan fazlasının aynı zamanda KOBİ niteliğine sahip işletmeler olduğu hatırlanırsa, bu tür işletmelerin değişim ve dönüşüm yönetimini dikkate alarak kendilerini yenilemeleri gerekmektedir.(ATEŞ, 2007)

KOBİ'lerin kurumsallaşması, karşısında duran en önemli engellerden biri işletme içinde çalışanların özellikle profesyoneller ile işletme sahipleri arasında yaşanan problemlerdir. İşletme içinde ilişkilerinin sistem haline getirilmesi, yani kurumsallaşması, KOBİ'lerin en önemli hedeflerden biri olmalıdır.

KOBİ'lerinin kurumsallaşması, genelde üzerinde düşünülmeyen ama bu tür işletmelerin en temel problemleri yaratan konulardan biridir. Kurumsallaşma 'sistem haline gelmek' olarak tanımlandığına göre, sadece şirketin sistem haline gelmesi yetmez. Bir bütün olarak işletmenin ve o işletmenin çalışanları ve sahipleriyle birlikte bir sistem haline getirilmesi, bunun için de KOBİ'lerin yeniden yapılandırılmaları gerekir. Yeniden yapılanma ile şirketlerde yeni bir organizasyon yapısı oluşturulmalı ve bu yapı içinde yer alan herkesin görevi, yetkileri ve sorumlulukları yazılı olarak belirlenmelidir. Bu şirketlerde uygulanabilecek bir görev yetki ve sorumluluk yönetmeliği ve personel yönetmeliği oluşturulmalıdır. Böylece bu işletmelerde karar alma süreci belirli kurallara bağlanır ve işletmenin kurumsallaşması için bir adım atılır. Diğer taraftan bu tür işletmelerde iş tanımları yapılmalı, iş planı ve akışları dökümante edilmeli, iyi bir iş ve belge akışı sağlanmalıdır. Etkin bir raporlama sistemi kurulmalı ve yönetimin gereksinim duyduğu bilgiler güncel olarak raporlanmalıdır. Maliyet ve stok kontrolü sağlamak, maliyet azaltılmasına gitmek için etkin bir muhasebe ve raporlama sistemi kurulmalıdır. Daha sonra bütçe uygulamalarına başlanmalıdır. Bölümlerin daha sistemli hale getirilerek bölümler arası belge ve bilgi akışı sağlanarak, bölümlerin daha etkin ve verimli çalışması sağlanmalıdır. Aktif bir pazarlama bölümü kurularak işletmenin yurtiçi ve yurt dışı pazar payı artırılmalıdır. KOBİ'lerde mevcut sistemleri yamamak, onarmak gibi yöntemlerle düzeltilmesi oldukça zordur ve de mevcut sistemi daha da içinden çıkılmaz hale gelebilir. Bu nedenle aile şirketlerinin tümüyle yeniden yapılandırılmalarında yarar vardır.

4. BASEL II VE ÖLÇÜTLERİ

Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 55 ülkenin merkez bankalarının üye olduğu Uluslar arası Ödemeler Bankası (BIS) 1930 yılında İsviçre'nin Basel şehrinde kurulmuştur. BIS, kuruma üye olan tüm merkez bankalarının bankası

durumunda olan BIS'ın temel işlevleri, üye ülkelerin merkez bankaları arasındaki ilişkileri düzenlemek, işbirliği sağlamak, uluslar arası finans işlemlerini kolaylaştırmak, uluslar arası mali operasyonlar için sistem kurmaktır. Bu işlevlerin sağlıklı biçimde yerine getirilmesini sağlamak amacı ile 1974 yılında BIS bünyesinde BASEL komitesi oluşturulmuştur. Komite, 2004 yılında yeniden düzenlenerek "Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslar arası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması- Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı" adıyla hazırlanmış ve kısaca BASEL II olarak anılmaya başlanmıştır.

Sermaye yeterlilik rasyosu Basel I'de bankanın sermayesinin kredi ve piyasa riskleri toplamlarına oranının %8'den büyük olması hedeflenirken, Basel II'de bu ölçüt, sermayenin kredi, piyasa ve operasyonel risk toplamlarına oranın %8 olarak belirlenmiştir.

Basel II, temel olarak bankalarda risk yönetimine odaklanmış olup, bankacılık sektörüne risk kültürünün yerleştirilmesini hedeflemiştir. Basel II ile birlikte bankalar, sermaye yeterliliklerini gözden geçirmek durumunda kalmışlar, daha önce sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasında dikkate alınmayan operasyonel riskler için de sermaye bulundurmak zorunda kalacaklardır. Yetersiz ve başarısız süreçler, insanlar ve sistemlerden veya dış faktörlerden kaynaklanan kayıp riski olarak adlandırılan operasyonel risk, bankaların sermaye yapılarını ciddi olarak etkileyen faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hazine müsteşarlığının tanımına göre kobi ; imalat sanayinde faaliyette bulunan ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç , makine , teçhizat , tesis , taşıt ve demirbaşları toplamının net tutarı 400.000 YTL sını aşmayan; 1 – 9 İşçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli, 10 – 49 İşçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli, 50 – 250 İşçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir. Dış Ticaret Müsteşarlığının Tanımına göre KOBİ ise ; İmalat sanayinde faaliyet gösteren , 1 ile 200 arası işçi çalıştıran, gerçek usulde defter tutan , arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı 2 Milyon ABD dolarını karşılığı YLT yi aşmayan işletmelerdir. (USLU, 2005)

Basel II Standartlarına göre kobiler işletmelerin çalışan sayılarına göre değil yıllık satış cirolarına göre belirlenmektedir. Yıllık satış ciroları 50 Milyon EUR nun altında kalan işletmeler bu standartlar çerçevesinde KOBİ olarak değerlendirilecektir.

Kredi kullanan firmaların taşıdıkları riskler ve teminat türlerine göre kredi fiyatları belirlenecektir. Riskler, kredi kullanan firmanın risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesi olmak üzere iki ana unsur altında değerlendirilecektir. Mevcut sistemde kredi teminatları içerisinde yer alan müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirket kefaletleri Basel II kapsamında teminat kapsamına alınmamıştır.

Mevcut sistemde işletmelerin kredi taleplerinde, firma bankaların uzmanlarınca incelenir , istihbarat yapılır ve kredi işlemi sonuçlandırılır. Bu sistemde incelemeler gelişmiş standartlara dayandırılmamakta ve subjektif olabilmektedir. Bir uzmana göre iyi olarak değerlendirilen firma , diğer bir uzmana göre kredi alabilmek için yeterli kriterlere sahip olmamaktadır. Kredi taşıyanın aldığı riskler rakamsal olarak ifade edilemediği için farklı uzman görüşleri ortaya çıkmaktadır. Ancak daha önce de söz ettiğimiz gibi Basel II standartları risklerin ölçümlenmesine ve bununla birlikte risklerin seviyesine göre kredi maliyetinin belirlenmesi temeline dayanır. (USLU, 2005)

Standart çerçevesinde bankalar kredi verdiği firmaların taşıdığı riskleri ölçümleyebilmek için, firmalara derecelendirme notu verecekler. Derecelendirme notuna etki eden faktörlerden birincisi firmanın finansal verileri diğeri ise firmanın niteliksel faktörleridir. Finansal veriler hepimizin bildiği gibi firmaların bilanço , gelir tablosu , nakit akım tablosu gibi verileri ile finansal analizlerinin yapılması sonucu elde edilecektir. Niteliksel veriler ise yöneticilerin ve ortakların geçmişleri, firmanın pazar payı, dış ticaret kapasitesi gibi unsurlarının değerlendirilmesi sonucu elde edilecektir.

Standartlar uyarınca bankalar kredi talebinde bulunan kuruluşları ikiye guruba böleceklerdir. Bir bankadan kullandıkları kredi tutarı 1 Milyon EUR'nun altında bulunan firmalar o bankanın perakende portföyünde, 1 Milyon EUR nun üzerinde bulunanlar ise Kurumsal portföyde değerlendirilecektir. Firmalar içerisinde bulunduğu portföyün risk ağırlıklarına tabi olacakladır. Kurumsal portföy içindeki firmalar dış derecelendirme kuruluşlarınca değerlendirilecek olup bu firmaların kredi maliyetleri daha yüksek olacaktır. Bu noktada firmaların artan kredi maliyetleriyle karşılaşmaması için alacakları kredileri faklı bankalara bölmeleri gerekebilir. (USLU, 2005)

5. KOBİ'LERİN KURUMSALLAŞMA SÜRECİNDE BASEL II ÖLÇÜTLERİNİN ÖNEMİ

KOBİ'lerin bankalardan kullandıkları kredi alımlarında karşılaştıkları en büyük engellerden biri krediler için garanti ve teminatlarda ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde banka kredileri için en sık karşılaşılan teminat türü ipoteklerdir. KOSGEB'in 2004 yılında yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre %42 ipotek kullanımını, %22 ile imza karşılığı teminatlar, %18 kefillik, %16 ile belge karşılığı kredi temini olduğu ortaya çıkmıştır. Son yıllarda oldukça sık kullanılan bir başka kredi alma garantisi ise mali tabloların yapısıdır.

Ülkemizde genel olarak KOBİ'lerin mali tablolarında yabancı kaynakların özkaynalardan daha az olduğu ve özkaynakların pasif toplam içinde büyük bir yere sahip olduğu bilinmektedir.

Basel II ölçütleri kullanılmaya başlanması sürecine kadar işletmeler finansal tablolarını uzman kişilere analizlerini yaptırmalı, eksiklerini belirlemeli ve bu eksikleri gidermeleri gereklidir. İşletmelerin mali yapılarında genel olarak revize edilmesi gereken noktalar şunlardır (USLU, 2005):

A) Finansal Faktörler

- Öz sermaye yetersizliği
- Net İşletme sermayesinin yetersizliği
- Şeffaflık sorunu (Mali tablolar düzenli, güvenilir ve gerçeği net olarak yansıtacak şekilde kredi derecelendirme kuruluşlarına verilebilecek şekilde olmalıdır.)

B) Niteliksel Faktörler

- Firmalar risklerini kendileri de ölçümleyebilmelidirler.
- Firmalar ana faaliyet konularında çalışmalıdırlar.
- Firmaların kayıt dışı işlemlerini mutlaka kayıt altına almalıdırlar.
- Basel II' nin ön gördüğü teminat yapılarını oluşturmalılardır.

Kredi kuruluşları standartlardan sonra firmaların mali yapılarıyla birlikte, yönetimsel performanslarını da irdeleyecektir. Yönetimsel ve mali yapısı gelişmiş olan firmalar kredi kuruluşları için daha az risk teşkil edecek, kuruluşlar bu firmalar için daha az sermaye tutacaklardır. Bunun etkisiyle de kredi maliyetleri aşağı düşecektir. Firmaların uygun maliyetler ile kredi temin edebilmeleri için mali ve yönetimsel yapılarında gerekli düzenlemeleri en kısa zamanda yapmaları kaçınılmaz olmaktadır.

Basel II'de kredilere ilişkin sermaye yükümlülüklerinin belirlenmesinde KOBİ'nin ödeme gücünü yansıtan derecelendirme notunun yanında, KOBİ'nin krediyi ödeyememesi durumunda bankanın karşılaşacağı risk faktörlerinin etkisini azaltacak bazı unsurlar devreye girer. Buna göre Basel II'de sermaye yeterliliği hesaplamalarında dikkate alınan teminat ve garantilerin kapsamı, karşılık mevzuatındakinden daha dardır.

Basel II'ye göre bankalar, ödeme problemi çıkan kredilerin bankaya getireceği riskleri azlaymak için üç yöntem kullanırlar (YÜKSEL, 2005:23):

Bunlar basit yöntemler, kapsamlı yöntemler ve temerrüt halinde kayıp oranlar şeklinde belirlenmiştir. Basit yöntemde teminatlı ve teminatsız olarak ayrılan risklerden, teminatlı riskler risk ağırlıkları ile çarpılırken, teminatsız olan kısımlar ise borçlunun risk oranı ile çarpılır.kapsamlı yöntemde riskler ve bu riskler karşılığında alınan teminatlar, dönem içinde değişebilmektedir. Aradaki sapma ise KOBİ'nin risk ağırlığı ile çarpılarak risk belirlenir. Bankalar temerrüde düşen krediler için kayıp oranını kendileri belirlemekte, bu nedenle bu oranı risk unsurlarına dahil etmemektedirler.

Basel II ile birlikte KOBİ'lerin derecelenme ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır.KOBİ'lerin iyi bir derece notuna sahip olabilmeleri için öncelikle kurumsal yönetim ilkelerine uygun politikalar belirleyerek, uygulamaları gerekmektedir.

Türkiye'de uygulanması planlanan Kurumsal Yönetim İlkeleri, SPK koordinasyonunda bir komite oluşturulmuş, bu komiteye SPK uzmanlarının yanı sıra, İMKB ve Türkiye Kurumsal Yönetim Forumu'nun temsilcileri iştirak ettikleri bir toplantıyla belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan Kurumsal Yönetim İlkeleri dört ana başlık altında toplanabilir (BEKÇİOĞLU; GÜNGÖR AK, 4. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi 2005).

Bu İlkeler; pay sahipleri, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, menfaat sahipleri ve yönetim kurulu olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.(www.spk.gov.tr 12.04.2005)

İlk bölümde, pay sahiplerinin hakları ve eşit işleme tabi olması konularındaki prensipler yer almaktadır. Bu bölümde, pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkına, genel kurula katılım ve oy verme hakkına, kar payı alma hakkına ve azınlık haklarına ayrıntılı olarak yer verilmekte, ayrıca pay sahipliğine ilişkin kayıtların sağlıklı olarak tutulması ve payların serbestçe devri ve satışı konuları ile pay sahiplerine eşit işlem ilkesi ele alınmaktadır.

İkinci bölümde, kamunun aydınlatılması ve şeffaflık kavramları ile ilgili prensipler yer almaktadır. Bu bölümde, kamuyu aydınlatma ilkesi çerçevesinde şirketlerin pay sahiplerine yönelik olarak bilgilendirme politikası kuralları oluşturmalarına ve bu kurallar bütününe sadık kalarak kamuyu aydınlatmalarına yönelik prensipler oluşturulmuş ayrıca, dünyadaki son güncel gelişmelere paralel olarak ülkemiz koşulları da göz önünde bulundurularak periyodik mali tablolar ve raporlarda yer alacak bilgiler bir standarda bağlanmış ve kamuya duyurulacak bilgiler, işlevsellik ön planda tutularak ayrıntılı hale getirilmiştir.

Üçüncü bölüm, menfaat sahipleri ile ilgilidir. Menfaat sahibi, işletmenin hedeflerine ulaşmasında ve faaliyetlerinde ilgisi olan bir kimse, kurum veya çıkar grubu olarak tanımlanmaktadır. Şirketle ilgili menfaat sahipleri; pay sahipleri ile birlikte çalışanları, alacaklıları, müşterileri, tedarikçileri, sendikaları, çeşitli sivil toplum kuruluşlarını, Devleti ve hatta şirkete yatırım yapmayı düşünebilecek potansiyel tasarruf sahiplerini de içermektedir. Bu bölümde şirket ile menfaat sahipleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine yönelik prensipler yer almaktadır.

Dördüncü bölümde ise, yönetim kurulunun fonksiyonu, görev ve sorumlulukları, faaliyetleri, oluşumu ile yönetim kuruluna sağlanan mali haklar ve yönetim kurulunun faaliyetlerinde yardımcı olmak üzere kurulacak komitelere ve yöneticilere ilişkin prensipler yer almaktadır.

KOBİ'lerin iyi bir derece notuna sahip olmaların diğer koşulları ise kayıtdışı faaliyetlerde bulunmamaları, güçlü bir mali yapıya sahip olmaları, mali tablolarında özkaynak değerlerinin yüksek olması, risk yönetiminde başarılı olmaları, kendilerine ait bilgi akışını arşivleyebilmeleri ve kredi kuruluşlarının istediği zamanda bu bilgileri sunabilecek bir bilgi akışlarının bulunması gerekir.

KOBİ'lerin eksik olduğu en önemli nokta bilgi akışının doğru ve sistemli sağlanamamasıdır. Bu durum da kredi kuruluşlarını kredi notu ve derecelendirme yaparken yanıltmaktadır. Bu da bankaların üstlenecekleri riskleri sağlıksız hesaplamalarına ve risklerini arttırmalarına sebep olmaktadır. Eğer KOBİ'ler sağlıklı bir veri kaydetme ve bilgi akışını sağlayabilirlerse, daha avantajlı bir faiz oranına ve imkanına sahip olacaklardır.

SONUÇ

Kısacası, kurumsallaşma süreci KOBİ'ler için işletmenin daha sistemli ve bir disiplin altında faaliyet gösterebilmesi için bir başlangıçtır. KOBİ'lerde kurumsallaşma deyince işletme yönetiminin profesyonel kişilere devredilmesi anlaşılmalıdır. Ancak KOBİ'lerin kurumsallaşmalarında sadece profesyonellerin varlığı yeterli değildir. Profesyonel kişilerle birlikte aile bireyleri de kurumsallaşmaya uyum sağlamak zorundadırlar. Kurumsallaşmanın KOBİ'lerde gerçekleşebilmesi için ise öncelikle işlerin doğru tanımlanması, kişilerin yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi, görev tanımlamalarının ve dağılımlarının sağlıklı ve zamanında yapılması gerekmektedir.

Kurumsallaşma her ne kadar işi profesyonellere bırakmaktan geçiyorsa da, kurucu girişimcilerin işin içinde olmaları her zaman olumsuz olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü mülkiyet duygusunun verdiği sahiplenme dürtüsü ile kurucu girişimci bir profesyonelden işi çok daha iyi sahiplenecekleri açıktır. İşletmeler ister büyük ölçekli, ister küçük ölçekli olsunlar bir sistem kurmaya ve bu sistem içinde faaliyetlerini sürdürmeye ihtiyaçları vardır. Aksi halde sürekliliklerini sağlamakta güçlük çekeceklerdir.

KOBİ'lerde kurumsallaşmanın bir süreç olduğu ve işletmenin kuruluşuyla başlayan ve işletme ekonomik sistem içinde faaliyetlerini devam ettirdiği sürece ihtiyaç duyulan sistemin kurulabilmesi için gerekli olan bir düzen olduğu bilinmektedir. KOBİ'lerde kurumsallaşma sürecini başlatma kararı almak oldukça zordur. Çünkü bu kararı almak, sistem için gerekli bazı yetki ve sorumlulukları profesyonellere devretmeyi zorunlu hale getirmektedir. KOBİ lerin gerek kurucu girişimcileri, gerekse diğer aile bireylerinin profesyonellere olan güveni kurumsallaşmanın daha sağlıklı bir biçimde işlemesine yardımcı olacaktır.

Belirsizlik hangi kurum ya ada kişi olursa olsun ileriyi görmeye engeldir. Bu nedenle özellikle Türk ekonomisinin lokomotif sektörlerini oluşturan KOBİ'lerin mali yapılarının güçlendirilmesi, hata olasılıklarının azaltılması ve bu hatalardan en az zararla çıkmaları için ekonomik sistem içinde sermaye yeterliliklerine göre diğer işletmelerden daha güçlü olmaları gerekmektedir. Aksi halde gelecek dönemlerde araştırma geliştirmeye pay ayıramadıkları, yeni yatırımlara giremedikleri ve büyüyemedikleri için her şeyden önce bir sistem kuramadıkları için ekonomik sistem içinde küçülecekledir.

Her durumda garantilerin ve teminatların dikkate alınabilmeleri için garanti ve teminatlar sonrası hesaplanan sermaye yükümlülüğünün, garanti ve teminatlar dikkate alınmadan hesaplanan sermaye yükümlülüğünden daha düşük olması gerekmektedir. Aksi halde garanti ve teminatlar dikkate alınamayabilir.

KAYNAKÇA

ATEŞ, M. Rauf (2007) "KOBİ Doktoru", Hayat Yayınları, İstanbul.

AYAN, Ebubekir (2007) "Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel II Uzlaşısı",Beta Yayınları, İstanbul.

KORKMAZ, Mehmet (2003) "Kurumsallaşma nedir ve niçin gereklidir?" Data Expert Meko Danışmanlık Yönetim Danışmanı, İstanbul.

MÜFTÜOĞLU, M. Tamer (2007) "Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler", Turhan Kitabevi, Ankara.

YÜKSEL, Ayhan (2005) "Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri" Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Araştırma Raporları 2005/4, Ankara.

www.spk.gov.tr (12.03.2008)

http://www.kobifinans.com.tr/tr/icerik.php?Article=457&Where=bilgi_merkezi&Category=020603 (24.03.2008)

http://www.alomaliye.com/ozan_uslu_basel.htm (28.03.2008)

www.canaktan.org/politika/yonetişim/ozellikler.htm "Kurumsal Yönetimin Özellikleri"(01.02.2005)

www.worldbank/wbi/governance (01.03.2005)

http://www.spk.gov.tr/HaberDuyuru/basinaciklamalari/kurumsal_yonetim_ilkeleri.html"Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim İlkelerini Belirledi" (12.04.2005)

http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf "OECD Principles of Corporate Governance" (29.03.2005)

www.bddk.org.tr-turkce-basel-basel_Basel_II_SME.pdf (02.03.2008)

www.bddk.org.tr-turkce-basel-basel_Impact_Studies.pdf (01.03.2008)

www.bddk.org.tr-turkce-basel-basel_Uygulama.pdf (21.02.2008)

www.atonet.org.tr/yeni/files/_files/MEDYA_ILISKILERI/baseliki/ato_basel.pdf (30.03.2008)

Oturum / Session III-A

Basel II ve Muhasebe Standartlarının KOBİ'lere Etkileri

KOBİ'LERDE ŞEFFAF FİNANSAL RAPORLAMAYA YÖNELİK ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI KURULU ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ

Doç. Dr. Yıldız ÖZERHAN AKBULUT, Gazi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Serap YANIK, Gazi Üniversitesi

ÖZET

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ekonomik hayatta oldukça önemli bir yere sahiptir. KOBİ'lerin yayınlamış olduğu finansal tabloların Basel II çerçevesinde; anlaşılabilir, ihtiyaca uygun, güvenilir ve karşılaştırılabilir olma özelliklerine sahip olması ve finansal tablo kullanıcılarının ekonomik kararlar almalarında, işletmenin finansal durumu, faaliyet sonuçları ve nakit akışları hakkında yararlı bilgileri sunması gerekir. Bu amaca yönelik olarak, uluslararası muhasebe standartları kurulu (IASB), KOBİ'lerde uygulanmak üzere finansal raporlama standartları taslağı yayınlamıştır. Taslakta, KOBİ'lerin finansal tablo düzenlerken uymaları gereken ilke ve esaslar açıklanmakta, işlem ve olayların gerek muhasebeleştirilmesinde gerekse raporlanmasında uyulacak ilkeler yer almaktadır. Ülkemizde de Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, IASB'ye paralel çalışmalar yapmaktadır. Halen TBMM'de görüşülmekte olan yeni Türk Ticaret Kanunu taslağının da kabul edilmesiyle, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun yaptığı çalışmaların uygulamada daha etkin hale gelmesi beklenmektedir. Dolayısıyla, IASB'nin yayınlamış olduğu KOBİ standart taslağının standart haline dönüşmesiyle ülkemizde de aynen uygulanması sözkonusu olacaktır. Bu çalışmada IASB'nin yayınlamış olduğu standart taslağı incelenecek ve ülkemize yansımaları ele alınacaktır.

ANAHTAR KELIMELER: KOBİ, Finansal Raporlama, Finansal Tablolar, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

1. GİRİŞ

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB), Küçük ve orta ölçekli işletmelerde (KOBİ) finansal raporlamaya yönelik olarak KOBİ standart taslağını yayınlamıştır. Uluslararası finansal raporlama standartları, finansal bilginin karşılaştırılabilirliğini ve güvenilirliğini artırmakta, finansal tablo kullanıcılarına yatırım, kredi vb. kararları almalarında daha yararlı bilgiler sunulmasını sağlamaktadır. Ayrıca finansal raporlama standartlarına uygun olarak düzenlenmiş finansal raporlar denetimin de kalitesini de artırmaktadır. Bu kapsamda, IASB'nin kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunan ve borsada işlem gören işletmeler için yayınlamış olduğu Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının bir benzerinin de KOBİ'ler için yayınlanma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

KOBİ'lerin uluslararası finansal raporlama standartlarına uygun olarak düzenleyeceği finansal tablolardan en fazla yararlanacak olan kesim, kredi kuruluşları, satıcılar, kredi derecelendirme kuruluşları, işletme yönetiminde bulunmayan ortaklar ve risk sermaye şirketleri olacaktır. Basel II ile birlikte bankalar KOBİ'lere kullandıracakları kredilerde riske daha duyarlı bir fiyatlama yaklaşımını benimsemektedir. Bankaların KOBİ'lere kullandıracakları kredinin vadesi, faiz oranının tespiti ve verilen kredinin izlenmesinde finansal raporlama standartlarına uygun düzenlenmiş finansal tablolar etkili rol oynayacaktır. Satıcılar kredili mal ve hizmet satışından önce, müşteri işletmenin finansal tabloları ile eskisinden daha fazla ilgilenir hale gelecektir. Basel II ile birlikte kredi derecelendirme mekanizması da devreye girecektir. Kredi derecelendirme kuruluşları, KOBİ'lerle ilgili derecelendirme çalışmalarını yaparken, finansal tablolar bu çalışmaların odağını oluşturacaktır. Yine işletme yönetiminde bulunmayan ortaklar ve risk sermaye şirketleri de işletme ile ilgili sağlıklı bilgilere ihtiyaç duyacaktır. Tüm bu bilgi ihtiyacının karşılanması ise finansal bilgilerde şeffaflığın sağlanması ile mümkün olacaktır. Finansal bilgilerde şeffaflık ise, uluslararası finansal raporlama standartlarına uyumdan geçmektedir.

Bu çalışmada KOBİ'lerde şeffaf finansal raporlamayı sağlamak amacıyla, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun yayınlamış olduğu KOBİ standart taslağı ele alınarak incelenecektir.

2. KOBİ'LERDE FİNANSAL RAPORLAMAYAYÖNELİK IASB'NİN ÇALIŞMALARI

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, KOBİ'lere yönelik ilk çalışmasını 2004 yılı Haziran ayında yayınlamıştır. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler için Muhasebe Standartlarına ön bakış (Preliminary Views on Accounting Standards for Small and Medium-sized Entities) adlı tartışma metninde, ilgililerden Kurulun projeye yaklaşımı ile ilgili sorulara cevap vermesi istenmiştir. Tartışma metninde yer alan en önemli sorular şu başlıklar altında sıralanmıştır:

- IASB KOBİ'ler için özel finansal raporlama standartları geliştirmeli midir?
- KOBİ'ler için finansal raporlama standartları setinin amaçları ne olmalıdır?
- KOBİ'lere yönelik IASB standartları hangi işletmeler için kullanılmalı?
- Eğer KOBİ'lere yönelik IASB standartları, bir işletmenin muhasebeleştirme veya değerleme ile ilgili özel bir problemine cevap vermiyorsa, işletme bu problemi nasıl çözmelidir?

- KOBİ'lere yönelik IASB standartlarını kullanan bir işletme, bu standartlarda yer alan muhasebeleştirme uygulamasından farklı olarak, Uluslararası Finansal raporlama standartlarında izin verilen alternatif bir uygulamayı seçebilir mi?
- KOBİ'lere yönelik IASB standartlarının geliştirilmesinde Kurulun yaklaşımı nasıl olmalıdır? KOBİ'lere yönelik standartların oluşturulmasında mevcut IFRS'lerdeki kavramlar, ilkeler ve ilgili zorlayıcı rehber ne ölçüde dikkate alınmalıdır?
- Eğer KOBİ'lere yönelik IASB standartlarının geliştirilmesinde mevcut UFRS'lerdeki kavram, ilke ve ilgili rehber esas alınırsa, KOBİ'ler için bu kavram ve ilkelerin gözden geçirilme (ıslah edilme) esası ne olmalıdır?
- Yayınlanacak standartların biçimsel yapısı nasıl olmalıdır?

Tartışma metninde standartlara yer verilmeksizin, sadece kurulun projeye yaklaşımı üzerine odaklanılmış ve buna yönelik sorulara yer verilmiştir. Kurul, 2004 yılının son çeyreğinde yaptığı toplantıda tartışma metnine gelen cevapları ele almıştır. Aralık 2004 tarihli toplantısında, projenin geleceğine yönelik olarak bazı geçici kararlar almış ve ocak 2005 toplantısında bu kararları aşağıdaki şekilde yeniden teyit etmiştir:

a) Tartışma metnine gelen cevaplar, IASB'nin KOBİ'ler için standart geliştirmesine açık bir talep olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla kurul, bu projeyi devam ettirme ve KOBİ standartları taslağını geliştirme yönünde karar almıştır.

b) KOBİ standartları kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmayan işletmelerde finansal raporlamaya yönelik olacaktır.

c) Kurul kavramsal çerçevenin tüm işletmeler için geçerli olmasını kabul etmiştir. Bununla birlikte, kavramsal çerçevede de belirtildiği gibi kullanıcıların ihtiyaçları ve maliyet-fayda dengesi gözetilerek, KOBİ'ler için muhasebeleştirme, değerleme, açıklama ve sunum esaslarında basitleştirmeler yapılacaktır.

d) Eğer muhasebeleştirme veya değerleme ile ilgili bir sorunun cevabı UFRS'de mevcut, ancak KOBİ standartlarında sorunun cevabı yoksa, işletme sorunu çözmek için UFRS'yi kullanabilecektir.

e) KOBİ UFRS standartlarını takip eden bir işletme, standartları bütünlük içinde takip etmelidir.

f) KOBİ'ler için IASB standartlarını uygulayan bir işletmenin sunum esasları ve denetçi raporları kullanıcıların anlayacağı tarzda açık olmalıdır.

g) KOBİ standartları yazılı bir biçimde yayınlandığında bilanço ve gelir tablosu formatı da yayınlanacaktır.

Yapılan tüm bu tartışmalardan sonra, Ocak 2006'da ön taslak yayınlanmış, bu taslak üzerindeki çalışmalar Şubat 2006 tarihinden Ocak 2007 tarihine kadar devam etmiştir. Standart taslağının son hali 15 Şubat 2007 tarihinde yayınlanmış ve yoruma açılmıştır. Yorumların son alınma tarihi 30 kasım 2007 olarak ilan edilmiştir. Taslak ilk kez ingilizcenin yanı sıra, İspanyolca, Fransızca, almanca, Romence ve Polonya dillerinde de yayınlanmıştır.

3. IASB'NİN KOBİ'LERDE FİNANSAL RAPORLAMAYA YÖNELİK STANDART TASLAĞI

IASB'nin KOBİ standart taslağı dört bölüm halinde incelenecektir. Bunlar, kavram ve ilkeler, KOBİ'lerle doğrudan ilgili olmayan standartlar, UFRS'lerdeki en basit seçeneğin dahil edildiği standartlar ve muhasebeleştirme, ölçme ve değerleme esasları ile ilgili yapılan basitleştirmelerdir.

3.1. Kavram ve İlkeler

KOBİ standart taslağında KOBİ'nin tanımı yapılmış ve UFRS'deki kavramsal çerçeve kısaltılmış bir şekilde aynen benimsenmiştir. Standart taslağında KOBİ (Exposure Draft, 2007: 1.1):

a) Kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmayan ve,
b) Dış kullanıcılar (işletme dışındaki kullanıcılar) için genel amaçlı finansal tablolar yayınlayan,

işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Bu kullanıcılara örnek olarak, işletme yönetiminde bulunmayan işletme sahipleri, mevcut ve potansiyel kreditörler ve kredi derecelendirme kuruluşları sayılmaktadır.

KOBİ standart taslağında kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunan işletmeler ise şu şekilde açıklanmaktadır (ED 2007: 1.2)

a) Halka açık bir piyasaya finansal araç ihraç etmek amacıyla, finansal tablolarını sermaye piyasası kuruluna veya diğer düzenleyici kurullara gönderen veya gönderme sürecinde olan veya,
b) Güvene dayalı olarak (yeddi emin sıfatıyla) dışarıdaki geniş bir kesimin varlıklarını elinde bulunduran işletmelerdir. Örneğin bankalar, sigorta işletmeleri, emeklilik fonları, yatırım fonları veya yatırım bankaları gibi.

KOBİ tanımı yapılırken işletmenin kamuya hesap verebilirlik özelliği dikkate alınmıştır. Finansal araçları borsalarda veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören işletmeler, geniş bir kesime hesap verme yükümlülüğüne sahiptir. Bu tür işletmelerin mevcut ve potansiyel yatırımcılara, kreditörlere, müşterilere, satıcılara, devlete ve daha bir çok kesime hesap verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Finansal araçları halka açık bir piyasada işlem görmeyen ve finansal kurum olmayan işletmeler ise kamusal hesap verme yükümlülüğü bulunmayan, dolayısıyla KOBİ olarak tanımlanan işletmelerdir. Bu tür işletmeler her ne kadar ortaklara ve devlete karşı hesap verme yükümlülüğüne sahip olsa da, dışarıdaki geniş bir kesim bu yükümlülüğün dışında kalmaktadır. KOBİ tanımlanırken işletmenin sayısal büyüklüğünden çok, kamuya hesap verme yükümlülüğü kriter olarak ön plana alınmıştır.

UFRS'lerdeki kavramsal çerçeve, KOBİ'ler içinde kısaltılmış bir şekilde aynen benimsenmiştir. Taslağın ikinci bölümünde "kavramlar ve genel ilkeler" başlığı altında finansal tabloların amacı, finansal tablolarda yer alan bilgilerin niteliksel özellikleri, finansal tabloları oluşturan unsurların tanımı, muhasebeleştirme ve ölçme (değerleme) esasları yer almaktadır.

i) Finansal Tabloların Amacı: KOBİ finansal tablolarının amacı, özel raporlamalar dışında, genel olarak bir işletmenin finansal durumu, faaliyet sonuçları ve nakit akışları hakkında kullanıcılara ekonomik kararlar almalarında faydalı olacak bilgiler sağlamaktır. Finansal tablolar ayrıca, yöneticilerin kendilerine emanet edilen kaynakları ne etkinlikte kullandıklarını da gösterir (ED 2007, 2.1). Fnansal tabloların amacı UFRS'deki kavramsal çerçevede yer alan tanımla benzerlik göstermektedir. Ancak, KOBİ tanımına bağlı olarak kullanıcı kesimle ilgili bir sınırlama tanımda yer almaktadır.

ii) Finansal Tablolarda Yer Alan Bilgilerin Niteliksel Özellikleri: UFRS kavramsal çerçevedeki finansal tablolarda yer alan bilgilerin niteliksel özellikleri ile KOBİ standart taslağında yer alan özellikler birbiri ile benzerlik göstermektedir. Ancak özellikler daha kısa bir şekilde ve örneklere yer verilmeksizin açıklanmaktadır. Bu özellikler (ED 2007, 2.2-2.11):

- Anlaşılabilirlik
- İhtiyaca uygunluk
- Önemlilik
- Güvenilirlik
- Özün önceliği
- İhtiyatlılık
- Tam açıklama
- Karşılaştırılabilirlik
- Zamanında sunulma
- Fayda ve maliyet dengesi olarak sıralanmaktadır.

iii) Finansal Tabloları Oluşturan Unsurların Tanımı: Taslakta finansal durum, varlıklar, yabancı kaynaklar, özkaynaklar, faaliyet sonuçları, gelirler ve giderler ayrı ayrı tanımlanmıştır. Finansal durum, bir işletmenin belli bir tarihte sahip olduğu varlıkları, yabancı kaynakları ve özkaynaklarını göstermektedir. Varlıklar, geçmişte olan işlemlerin sonucunda ortaya çıkan, işletmenin kontrolünde olan ve gelecekte işletmeye ekonomik fayda sağlaması beklenen değerlerdir. Yabancı kaynaklar, geçmiş olaylardan kaynaklanan ve ödenmesi işletmenin ekonomik fayda sağlayabilecek değerlerinde bir çıkışa neden olacak mevcut yükümlülüklerdir. Özkaynaklar ise işletmenin varlıklar toplamından yabancı kaynakların indirilmesi suretiyle kalan kısım olarak tanımlanmaktadır (ED, 2007:2.12).

Varlıkların tanımında yer alan, gelecekte ekonomik fayda sağlamadan kasıt, işletmeye doğrudan veya dolaylı olarak nakit ve nakit benzeri şeklinde bir akışın sağlanmasıdır. Bu nakit akışı varlığın kullanımı veya satışı ile sağlanabilir (ED 2007, 2.14). Yabancı kaynaklar, işletmenin belirli bir yükümlülüğünü ifade eder. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi, genellikle nakit ödenmesi, diğer varlıkların transferi, hizmet sağlanması, bir yükümlülüğün diğer bir yükümlülükle değiştirilmesi yada özkaynağa dönüştürülmesi şeklinde gerçekleşir (ED 2007, 2.18). Faaliyet sonuçları, bir işletmenin gelir ve giderleri arasındaki ilişkiyi gösterir. Gelir, bir muhasebe döneminde ekonomik yararlarda işletme bünyesine varlık girişi veya varlık artışı sağlayarak ya da özkaynaklarda hissedarların yatırdıkları fonlar dışındaki kalemlerde artış meydana getiren borçlardaki azalış olarak tanımlanmaktadır. Gider, bir muhasebe döneminde, ekonomik yararlarda varlık çıkışı veya varlık azalışları veya özkaynaklarda hissedarlara yapılan ödemelerin sonucunda ortaya çıkan azalmaların dışında özkaynaklarda azalma sonucunu doğuran borçlarda meydana gelen artışlar olarak tanımlanmaktadır (ED 2007, 2.20).

iv) Finansal Tablo Unsurlarının Muhasebeleştirilmesi: Muhasebeleştirme, bir kalemin bilanço veya gelir tablosuna dahil edilme sürecini ifade etmektedir. Buna göre aşağıdaki kriterlere uyan kalemler bilanço veya gelir tablosuna dahil edilir:

- Bu kalemlerin gelecekte işletmeye ekonomik yarar sağlaması veya işletmeden ekonomik yarar çıkışına neden olması ve
- Maliyetinin veya değerinin güvenilir bir şekilde ölçülebilir olması gerekir (ED 2007, 2.24).

v) Finansal Tablo Unsurlarının Ölçümü (Değerlemesi): Ölçme, finansal tablolarda yer alan varlıklar, borçlar, gelir ve giderlerin parasal tutarlarının belirlenmesi işlemidir. Bu işlem uygulanacak ölçüm esasının da seçilmesini içerir. Bir işletme varlıkları, borçları, gelirleri ve giderleri için bir çok farklı ölçme esasını kullanabilir (ED 2007, 2.30). KOBİ standart taslağında iki ölçüm esasına yer verilmiştir. Bunlar tarihi maliyet ve gerçeğe uygun değer esasıdır (ED 2007, 2.31). UFRS kavramsal çerçevede ise, ölçümleme esası olarak, tarihi maliyet, cari maliyet, gerçekleşebilir değer ve bugünkü değere yer verilmiştir. Karşılaştırma yapıldığında, KOBİ'ler için ölçme esaslarında basitleştirme yapıldığı gözlenmektedir.

Varlık ve yabancı kaynakların ilk defa kayda alınmasında (muhasebeleştirilmesinde) ölçme esası olarak tarihi maliyet dikkate alınır (gerçeğe uygun değer esasının kullanılmasını öngören bir standart olmadığı sürece) (ED 2007, 2.39). İzleyen dönemlerde değerlemede ise finansal varlık ve borçlar gerçeğe uygun değerle değerlenir (maliyet veya itfa edilmiş maliyet esası gibi bir başka değerleme esasına izin veren standart olmadığı sürece) (ED 2007, 2.41). Finansal olmayan varlıkların birçoğu ise, daha sonra diğer ölçme esaslarına göre ölçülür. Örneğin maddi duran varlıklar birikmiş amortismanları düşülmüş maliyet bedeli ile gerçeğe uygun değerden satış maliyetleri düşüldükten sonra kalan tutardan düşük olanını kullanarak ölçülür (ED 2007, 2.42).

3.2. KOBİ Standart Taslağına Dahil Edilmeyen ve UFRS'lere Atıfta Bulunulan (referans gösterilen) Standartlar

Mevcut UFRS'lerde yer alan konu ve standartların bir kısmı, KOBİ'lerin ihtiyacına uygun olmadığı gerekçesiyle KOBİ standart taslağına dahil edilmemiştir. Ancak KOBİ standart taslağına dahil edilmeyen konularla ilgili olarak herhangi bir problemle karşılaşıldığında, UFRS'nin kaynak (referans) gösterileceği ve KOBİ'lerin UFRS'lerde yer alan hükümlere göre işlemlerini muhasebeleştireceği belirtilmektedir. Standart taslağına dahil edilmeyen ve UFRS'nin referans gösterildiği standartlar aşağıda açıklanmaktadır.

- **UFRS 2: Özkaynaklardan Karşılanan Hisse Bazlı Ödemeler**

Hisse bazlı ödeme işlemlerini gerçekleştiren işletmelerin, bu tür işlemlerini finansal tablolarda nasıl yansıtacağına ilişkin hususlar UFRS 2 Hisse bazlı ödemeler standardında düzenlenmiştir. Bu standardın kapsamına göre hisse bazlı işlemler özellikle üç başlık altında ele alınmaktadır (UFRS 2, md. 2; ED 2007, 25.1).

a- İşletmenin, özkaynağına dayalı finansal araçlar (hisse senedi veya hisse senedi opsiyonları dahil) karşılığında mal veya hizmet tedarik ettiği, özkaynağa dayalı (özkaynaktan karşılanan) hisse bazlı ödeme işlemleri,

b- İşletmenin mal veya hizmet tedarik ettiği satıcılarına, elde etmiş olduğu mal veya hizmet karşılığında, hisse senedi veya diğer özkaynağa dayalı finansal araçların fiyatlarına (değerlerine) göre belirlenmiş tutarda bir borç yüklendiği, nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemleri, ve

c- İşletmenin mal veya hizmet tedarik ettiği ve buna ilişkin anlaşmanın, işletmenin veya satıcının anlaşma konusu mal veya hizmet bedelinin nakit olarak (ya da başka bir varlığı yoluyla) veya işletmenin özkaynağına dayalı finansal araçlar ihraç etmesi yoluyla ödenmesi seçeneklerinden birine sahip olunan işlemleri kapsamaktadır.

Özkaynaklardan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemleri, KOBİ'lerin nadiren karşılaşabilecekleri bir işlem olmasından dolayı, standart taslağı kapsamına dahil edilmemiştir (Basis for Conclusions, 2007: BC59). Ancak herhangi bir KOBİ'nin yukarıda açıklanan işlemleri gerçekleştirmesi durumunda UFRS 2'de yer alan hükümleri uygulaması gerekmektedir. Buna göre, işletme , hisse bazlı ödeme işlemlerinden elde ettiği veya devraldığı mal ve hizmetleri, mallar teslim alındıkça ya da hizmetler sağlandıkça muhasebeleştirecektir. Bu işlemler nedeniyle meydana gelen artışlar:

i) mal veya hizmetlerin özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemleri yoluyla elde edilmesi durumunda özkaynaklarda muhasebeleştirilir (ED 2007, 25.2).

ii) mal veya hizmetlerin nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemleri yoluyla elde edilmesi durumunda yabancı kaynaklarda muhasebeleştirilir (ED 2007, 25.2).

iii) Yukarıda sayılan işlemlerin varlık olarak muhasebeleştirilmelerinin uygun görülmemesi durumunda ise doğrudan gider yazılır (ED 2007, 25.3).

- **UFRS 4: Sigorta Sözleşmeleri**

Sigorta sözleşmesi düzenleyen işletmelerin sigorta sözleşmelerine ilişkin işlemlerinin finansal tablolara nasıl yansıtılacağına ilişkin hususlar "UFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri" standardında düzenlenmiştir. Sigorta sözleşmesi düzenleyen işletmeler faaliyet konusu itibari ile çok geniş bir kesimin varlıklarını ellerinde bulundurmaktadırlar. Dolayısıyla bu tür işletmeler kamuya hesap verme yükümlülüğüne sahiptir. Kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunan işletmelerin KOBİ kapsamına dahil edilmemesinden dolayı UFRS 4'e KOBİ standart taslağında yer verilmemiştir.

- **UFRS 8: Bölümlere Göre Raporlama**

KOBİ'lerin faaliyet bölümlerine ilişkin bilgileri sunmaları gerekli değildir. Ancak, herhangi bir KOBİ'nin bölümlere ilşkin bilgi sunmayı tercih etmesi durumunda, "UFRS 8 Faaliyet Bölümleri" standardında belirtilen tüm hükümlere uyması gerekmektedir (ED 2007, 31.1). Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi, işletmenin bölümsel raporlamayı tercih etmesi durumunda UFRS 8 referans gösterilmektedir.

- **UMS 17: Kiralama İşlemlerinde Kiralayan Açısından Finansal Kiralama İşlemi**

KOBİ standart taslağında aşağıdaki kiralama işlemlerinin muhasebeleştirme esaslarına yer verilmiştir

i) Kiracı açısından finansal kiralama işlemleri

ii) Kiracı açısından faaliyet kiralaması işlemleri

iii) Kiralayan açısından faaliyet kiralaması işlemleri.

Taslakta, finansal kiralama işleminde kiraya verenin uyması gereken muhasebe esasları için ise UMS 17 Finansal kiralama standardının 36-46 nolu paragraflarına atıfta bulunulmuştur. Buna göre, kiraya verenin finansal kiralama işlemlerini UMS 17, md. 36-46 da belirtilen esaslara uygun olarak muhasebeleştirmesi gerekmektedir. Finansal kiralama işleminde kiraya veren çoğunlukla bir finansal kurum olmaktadır. Finansal kurumlar ise, kamuya hesap verme yükümlülüğü olan işletmelerdir. Dolayısıyla KOBİ standart taslağında önerilen esasların, kiralayan açısından finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde kullanılması uygun görülmemiştir (Basic for conclusion 2007, BC 62).

- **UMS 29: Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama**

Yüksek enflasyonun, KOBİ'lerin nadiren karşılaşabileceği bir ekonomik durum olması nedeniyle, "UMS 29 Yüksek enflasyonlu ekonomilerde finansal raporlama" standardı KOBİ standart taslağına dahil edilmemiştir. Ancak, bir KOBİ'nin geçerli para biriminin yüksek enflasyonlu bir ekonominin para birimi olması durumunda finansal tablolarını UMS 29 nolu standarda göre düzenlemesi gerekmektedir (ED 2007, 29.2). Burada da 29 nolu standart referans olarak gösterilmektedir.

- **UMS 33: Hisse başına kazanç**

KOBİ standart taslağına göre bir işletmenin hisse başına kazanç tutarlarını sunması gerekli değildir. Ancak, bir KOBİ hisse başına kazanç tutarlarını açıklamak isterse, bu tutarları "UMS 33 Hisse Başına Kazanç" standardına göre hesaplaması ve açıklaması gerekmektedir (ED 2007, 34.1). Taslak burada UMS 33 nolu standardı referans göstermektedir.

- **UMS 34: Ara Dönem Finansal Raporlama**

KOBİ standart taslağına göre, ara dönem finansal rapor çıkaran bir KOBİ ya "UMS 34 Ara dönem finansal raporlama" standardını ya da KOBİ standart taslağının tüm gerekliliklerini uygulaması gerekir.

- **Özellikli sektörler**

KOBİ standart taslağında özellikli sektörler başlığı altında tarımsal faaliyet, yer altından maden çıkartmaya dayalı sanayiler ve sigorta sektörüne yer verilmiştir.

Tarımsal faaliyet ile ilgili olarak; KOBİ standart taslağını uygulayacak bir işletmenin, gerçeğe uygun değeri kolaylıkla tespit edilebilir canlı varlık sınıfının muhasebeleştirilmesinde "UMS 41 Tarımsal Faaliyetler" standardının 10-29 maddelerindeki gerçeğe uygun değer modelini uygulaması gerekir. Gerçeğe uygun değeri kolayca belirlenemeyen canlı varlıklar ise, maliyet bedelinden birikmiş amortisman ve birikmiş değer düşüklüğü zararları üzerinden ölçülür (ED 2007, 35.1).

Maden kaynaklarının değerlendirilmesi veya çıkarılması için araştırma yapan ve KOBİ standardını uygulayacak bir işletme, araştırma giderlerini gerçekleştiği dönemde gider olarak muhasebeleştirir. Maden çıkarma faaliyetlerinde kullanılmak üzere, maddi veya maddi olmayan duran varlıkların elde edilmesi veya geliştirilmesi için yapılan harcamaların muhasebeleştirilmesinde ise, bu standart taslağının 16. bölüm Maddi duran varlıklar ve 17. bölüm şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklar hükümlerini uygular (ED 2007, 35.2).

Sigorta sektörüne ise yukarıda ayrı bir başlık altında değinilmiştir.

3.3. Muhasebe Politikası Seçimi Olarak En Basit Seçeneğin Esas Alındığı Standartlar

Mevcut UFRS'lerin birçoğunda işlem ve olayların muhasebeleştirilmesi ve değerlemesinde seçimlik muhasebe politikaları yer almaktadır. Muhasebeleştirme ve değerleme ile ilgili olarak iki seçeneğin yer aldığı standartlarda, KOBİ'lerin en basit seçeneği uygulamalarına karar verilmiş ve buna yönelik düzenleme yapılmıştır. Örneğin maddi duran varlıklar ilk muhasebeleştirmeden sonraki dönemlerde maliyet modeli veya yeniden değerleme modelinden birine göre değerlenebilmektedir. Yeniden değerleme modeli uzmanlık gerektiren ve maliyetli bir işlemdir. KOBİ'ler için uygulaması daha basit olan maliyet modeli esas alınmıştır. Ancak eğer işletme diğer modeli uygulamak isterse, bu durumda ilgili UFRS'de yer alan esaslara tamamen uyması gerekmektedir. KOBİ standart taslağında UFRS'lerdeki en basit seçeneğin tercih edildiği standartlar aşağıda açıklanmaktadır.

- **Yatırım amaçlı gayrımenkuller için maliyet-amortisman-değer düşüklüğü yöntemi tercih edilmiştir (UMS 40 referans gösterilerek gerçeğe uygun değer yöntemine de izin verilmektedir)**

"UMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrımenkuller" standardında, yatırım amaçlı gayrımenkuller izleyen dönemlerde maliyet yöntemi veya gerçeğe uygun değer yöntemine göre değerlenebilmektedir. KOBİ standart taslağında ise yatırım amaçlı gayrımenkullerin izleyen dönemlerde değerlemesi ile ilgili olarak maliyet yöntemine yer verilmiştir. Buna göre işletmeler yatırım amaçlı gayrımenkullerini maliyet bedelinden birikmiş amortismanlar ve varsa birikmiş değer düşüklüğü zararları indirdikten sonraki değerleri ile değerlemekte ve bilançoda raporlamaktadır. Ancak işletme eğer gerçeğe uygun değer yöntemini kullanmak isterse, bu durumda 40 no'lu standartta açıklanan esaslara uyması ve gerekli açıklamaları yapması gerekmektedir (ED 2007, 15.4).

- **Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar için maliyet-amortisman-değer düşüklüğü yöntemi tercih edilmiştir (UMS 16 ve UMS 38 referans gösterilerek yeniden değerleme yöntemine de izin verilmektedir)**

"UMS 16 maddi duran varlıklar" standardı ve "UMS 38 maddi olmayan duran varlıklar" standardına göre, bu varlıklar izleyen dönemlerde maliyet yöntemi veya yeniden değerleme yöntemine göre değerlenebilmektedir. KOBİ standart

taslağında bu yöntemlerden en basiti olan maliyet yöntemi tercih edilmiştir. Buna göre maddi ve maddi olmayan duran varlıklar maliyet bedelinden, birikmiş amortisman ve varsa birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonraki değerleri ile değerlenmekte ve bilançoda raporlanmaktadırlar. Ancak KOBİ'ler yeniden değerleme yöntemini kullanmak isterlerse, bu durumda UMS 16 ve UMS 38'de yer alan ilgili hükümlere uymaları gerekmektedir.

- **Borçlanma maliyetlerinin tamamının gider olarak raporlanması tercih edilmiştir**

"UMS 23 Borçlanma maliyetleri" standardına göre borçlanma maliyetleri doğduğu dönemde gider olarak raporlanır. Ancak, satılabilmesi veya amaçlanan kullanıma getirilmesi uzun bir süreyi gerektiren özellikli varlıklarla doğrudan ilgili borçlanma maliyetleri, varlık aktife alınıncaya kadar varlığın maliyet bedeline ilave edilmektedir. KOBİ standart taslağında esas olarak, özellikli varlık ayırımı yapılmadan, borçlanma maliyetlerinin tamamının doğduğu dönemde gider olarak raporlanması seçeneği tercih edilmiştir. Ancak işletme diğer seçeneği kullanmak isterse, bu durumda UMS 23 nolu standardın ilgili hükümlerine uyması gerekmektedir (ED 2007, 24.3-24.4).

- **İşletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının raporlanmasında dolaylı (indirekt) yöntem tercih edilmiştir (UMS 7 referans gösterilerek direkt yöntemin de kullanılmasına izin verilmektedir)**

Dolaylı yönteme göre raporlama yapılırken, net kar tutarı, nakit hareketi doğurmayan işlemlerin, geçmiş veya gelecek işlemlerle ilgili nakit giriş veya çıkışları tahakkuklarının veya ertelemelerinin ve yatırım veya finansman faaliyetleri ile ilgili nakit akışlarına ilişkin gelir veya gider kalemlerinin etkilerine göre düzeltilmekte ve işletme faaliyetine ilişkin nakit akışı toplam tutar olarak hesaplanmaktadır (Akdoğan ve Tenker, 2007, 373). Doğrudan yöntemi kullanmayı tercih eden işletmeler "UMS 7 Nakit Akış Tabloları" standardını 18-20.nci paragraflarında belirtilen gereklilikleri uygulamalıdır (ED 3007, 7.9).

- **Tüm Devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde tek bir yönteme yer verilmiştir (veya UMS 20'deki alternatiflerden birisi de kullanılabilir)**

KOBİ standart taslağında devlet teşviklerinin aşağıdaki şekilde muhasebeleştirilmesi öngörülmektedir (ED 2007, 23.4):
i) Teşvik verilen işletmeye gelecekte belirli performans şartları getirmeyen teşvikler, teşvikler alındığında gelir olarak muhasebeleştirilir,
ii) Teşvik verilen işletmeye gelecekte belirli performans şartları getiren teşvikler, performans şartları karşılandığında gelir olarak muhasebeleştirilir,
iii) Gelirin muhasebeleştirilmesi kriterleri karşılanmadan alınan teşvikler, ertelenmiş gelir olarak muhasebeleştirilir.
Gerçeğe uygun değer farkının kar veya zarara yansıtılmasıyla ölçülen varlıklarla ilişkili devlet teşvikleri için de yukarıdaki muhasebeleştirme esasları uygulanır. Bunların dışında kalan tüm teşvikler ise "UMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması" standardına göre muhasebeleştirilir.

3.4. Muhasebeleştirme ve Ölçme-Değerleme Esaslarında Yapılan Basitleştirmeler

KOBİ standart taslağında muhasebeleştirme ve ölçme-değerleme esasları ile ilgili olarak bazı basitleştirmeler yapılmıştır. Bunlar aşağıda açıklanmaktadır.

- **Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi**

UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre finansal varlıklar dört grup altında sınıflandırılmıştır. Bunlar:
i) Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar,
ii) Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar,
iii) Kredi ve alacaklar,
iv) Satılmaya hazır finansal varlıklardır.
Yukarıdaki grupta yer alan her bir varlığın değerlemesi ve bilançoda raporlanması birbirinden farklılık göstermektedir. KOBİ'ler için hazırlanan standart taslağında, yukarıdaki şekilde bir ayırımın yapılması ve her biri ile ilgili muhasebeleştirme ve ölçme işlemlerinin yapılmasının zahmetli olacağı düşüncesiyle bazı basitleştirmelerin yapılması öngörülmüştür. KOBİ standart taslağında 39 nolu standartla ilgili olarak yapılan basitleştirmeler üç başlık altında toplanmaktadır.
i) Finansal araçların sınıflandırılması: Belirli kriterlere sahip olan finansal araçlar maliyet veya itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlenmekte, bunun dışında kalanların tamamı gerçeğe uygun değer ile değerlenmekte, değerleme farkları kar veya zararda raporlanmaktadır. UMS 39'da yer alan dört kategori iki kategoriye indirilmiş, KOBİ'ler için uygun olmayan satılmaya hazır finansal varlıklar ve vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar sınıflandırmaya dahil edilmemiştir. Böylece sınıflandırmanın ikiye indirilmesi ile ölçme ve değerleme açısından da basitleştirme yapılmıştır.
ii) Bilanço dışına çıkarma: KOBİ standart taslağında finansal varlıkların bilanço dışına çıkarılması ile ilgili olarak basit bir ilke önerilmektedir. Buna göre, işletme bir finansal varlığı aşağıdaki durumlarda bilanço dışı bırakır (ED 2007, 11.24):

- ilgili varlığa ait nakit akışlarına ilişkin sözleşmeden doğan hakların süresinin sona ermesi veya zaman aşımına uğraması,
- finansal varlığa ilişkin tüm önemli risk ve kazanımların diğer tarafa devredilmesi,

- işletmenin finansal varlığa ilişkin bazı risk ve kazanımları elinde bulundurmasına rağmen, varlığın kontrolünü diğer tarafa devretmesi durumu.

UMS 39'daki bilanço dışına çıkarma ile ilgili hükümler, oldukça karmaşık ve KOBİ'lerin genellikle kullanmadığı bilanço dışı işlemler ile ilgilidir. Bu nedenle yukarıda belirtilen basitleştirmeler yapılmıştır.

iii) Finansal riskten korunma muhasebesi (hedge accounting): KOBİ standart taslağında finansal riskten korunma muhasebesinin sadece aşağıdaki durumlarda uygulanmasına izin verilmektedir (ED 2007, 11.31):

- itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen bir borçlanma aracında faiz oranı riskine maruz kalınması,
- kesin bir taahhüt veya gerçekleşmesi büyük ölçüde olası işlemlerin döviz kuru riskine maruz kalması,
- elinde tuttuğu bir ticari malda veya kolayca belirlenebilir bir piyasa fiyatı olan bir ticari malın alınması veya satılmasına dair kesin bir taahhüt veya gerçekleşmesi büyük ölçüde olası işlemin fiyat riskine maruz kalması,
- yurtdışındaki bağlı bir işletmeye yapılan net yatırımın döviz kuru riskine maruz kalması.
- **Şerefiyede Değer Düşüklüğü**

UFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardına göre şerefiyenin her raporlama döneminde düzenli olarak geri kazanılabilir tutarının hesaplanması gerekir. Şerefiyenin geri kazanılabilir tutarının hesaplanması, uzmanlık gerektiren ve maliyetli bir işlem olmasından dolayı KOBİ standart taslağında bazı basitleştirmeler yapılmıştır (Basis for Conclusions, 2007: BC79). Buna göre, yalnızca değer düşüklüğü göstergelerinin olması halinde şerefiyenin geri kazanılabilir tutarının hesaplanması öngörülmüştür. Değer düşüklüğü göstergelerinin neler olduğu işletme içi ve işletme dışı bilgi kaynakları başlığı altında sıralanmıştır. KOBİ standart taslağı işletme içi ve işletme dışı bilgi kaynaklarını temel alan göstergelerin listesini içermektedir.

- **Araştırma ve Geliştirme Giderleri**

UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar standardına göre, araştırma giderleri doğduğu anda gider olarak raporlanmakta, geliştirme giderleri ise, ticari fizibilitenin yapılması halinde aktifleştirilebilmektedir. Ancak teknik ve ticari fizibilite konusunda bazı belirsizlikler sözkonusudur. Bu belirsizlikler nedeniyle, KOBİ standart taslağında tüm araştırma ve geliştirme maliyetlerinin doğduğu dönemde gider olarak raporlanması benimsenmiştir. Konu ile ilgili olarak yapılan tartışmalarda; özellikle banka kuruluşlarının geliştirme maliyetlerinin aktifleştirilmesinin kredi kararının verilmesinde etkili olmayacağı şeklinde bir yaklaşımı benimsemesi, bu kararın alınmasında etkili rol oynamıştır (Basic for Conclusion 2007, BC81). Eğer işletme muhasebe politikası olarak geliştirme maliyetlerini aktifleştirme yöntemini seçerse bu durumda UMS 38'in 51-67 paragraflarındaki hükümleri uygulaması gerekir.

- **İştirakler ve İş Ortaklıkları**

UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar standardına göre iştiraklerdeki yatırımların özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilmesi gerekir. Yine UMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar standardına göre, iş ortaklıklarındaki payların ya özkaynak yada oransal konsolidasyon yöntemine göre muhasebeleştirilmesi gerekir. KOBi standart taslağı hazırlanırken, her iki yönteminde uygulanmasının zor olacağı, ayrıca kredi verenler açısından bu yöntemlere göre elde edilen bilgilerin kullanımının sınırlı olacağı düşüncesiyle özkaynak yöntemi ve oransal konsolidasyon yöntemine yer verilmemiştir. Maliyet yöntemi ve gerçeğe uygun değer farkının kar veya zarara yansıtıldığı yöntemin daha yararlı bilgi sunacağı gerekçesiyle KOBİ standart taslağında esas olarak bu yöntemler benimsenmiştir.

- **Tarımsal faaliyetler**

Tarımsal faaliyetlerin muhasebeleştirilmesinde esas olarak gerçeğe uygun değer yönteminin uygulanması gerekir. Ancak KOBİ standart taslağında bu yöntemin uygulanışı ile ilgili bazı sınırlamalara yer verilmiştir. Buna göre canlı varlık sınıfı için gerçeğe uygun değer ilave bir çaba ve maliyete katlanmaksızın kolaylıkla tespit edilebiliyorsa bu durumda gerçeğe uygun değer yönteminin uygulanması gerekir. Gerçeğe uygun değerin kolaylıkla tespit edilemediği durumlarda ise, maliyet – birikmiş amortisman – birikmiş değer düşüklüğü zararı yönteminin kullanılması gerekir (ED 2007, 35.1) .

- **Hisse Bazlı Ödemeler**

UFRS 2 Hisse bazlı ödemeler standardını kapsayan konular ile ilgili olarak KOBİ standart taslağında bazı basitleştirmeler yapılmıştır. Çalışanlarla yapılan özkaynaklardan karşılan hisse bazlı ödeme işlemleri için UFRS 2'de genel olarak, verilen özkaynak araçlarının gerçeğe uygun değerine göre ölçüm yapılması gerekir. Ancak ölçüm tarihinde verilen özkaynak araçlarının gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde ölçülemiyorsa UFRS 2 standardı özkaynak araçlarının, hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri ile karşı tarafın bu senetler için ödemesi gereken fiyat arasındaki fark olarak ifade edilen içsel değerleri üzerinden ölçülmesini öngörür. Sonuç olarak IASB KOBİ standart taslağının geliştirlmesinde, UFRS 2'nin KOBİ'ler için uygun basitleştirmeler yaptığı sonucuna varmıştır.

- **UFRS'nin İlk Uygulaması**

UFRS'lerin ilk uygulanışında birçok bilginin geçmişe yönelik olarak düzeltilmesi gerekir. KOBİ standartlarını ilk kez uygulayacak işletmelerin de önceki dönem verilerini düzeltmeleri gerekecektir. Ancak bu düzeltme işlemlerinin bir çoğunun KOBİ'ler için uygulanamaz nitelikte olacağı kanaatine varılmış, dolayısıyla daha az bilginin geçmişe yönelik olarak düzeltilmesine karar verilmiştir.

KOBİ standart taslağı mevcut UFRS'ler esas alınarak düzenlenmiştir. Düzenleme yapılırken bazı maddeler aynen alınmış, birçok madde ise taslağa dahil edilmemiştir. Dolayısıyla büyük ölçüde bir kısaltma yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda KOBİ standart taslağında yer alan maddelerin UFRS'deki maddeler ile karşılaştırmasına yer verilmiştir.

Tablo-1: UFRS ile KOBİ UFRS Taslağının Karşılaştırılması

STANDARTLAR	**UFRS (madde sayısı)**	**KOBİ UFRS (TASLAK)**
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	1-110	2-14(2.1), 25(2.2), 26(2.3), 30(2.4), 31(2.5), 35(2.6), 37(2.7), 38(2.8), 39(2.9), 43(2.10), 44(2.11), 49(2.12), 50(2.13), 53(2.14), 56(2.15), 57(2.16), 60(2.17), 62(2.18), 65(2.19), 70(2.20), 74 -75(2.22), 78-79(2.23), 83(2.24), 82(2.25), 85(2.26), 86(2.27), 87(2.28), 88(2.29), 99(2.30), 82(2.33), 89(2.34), 91(2.35), 92(2.36), 94(2.37)
UMS 1	1-127	13(**3.1**),14(3.2),17(3.3),18(3.4),19(3.5),21(3.6),23(3.7),49(3.8), 27(3.9),38(3.10),39(3.11),29(3.13),8(3.15),44-46(3.20), 68(4.2), 69(4.3), 71(4.4), 51(4.5), 57(4.6), 60(4.8), 71(4.10), 72(4.11), 75(4.12), 76(4.13), 77(4.14), 78(5.1), 79-80(5.2), 81(5.3), 82(5.4), 83(5.5), 85(5.6), 87(5.7), 91(5.8), 93(5.10), 96(6.2), 97(6.3), 103(8.2), 104(**8.3**),105(8.4),108(8.5),113(8.6),116(8.7),124B(8.8)
UMS 7	Oca.53	10(**7.1),** 7(7.2), 14(7.4), 16(7.5), 17(7.6), 18(7.7), 20(7.8), 21(7.10), 25(7.11), 26(7.12), 28(7.13), 31-32(7.14), 33(7.15), 34(7.16), 35-36(7.17), 43(7.18), 44(7.19), 45(7.20), 48-49(7.21)
UMS 27	Oca.42	10(**9.2**), 4(9.3), 13(9.4), 19(9.5), 20(9.6), 22(9.8), 23(9.9), 24-25(9.10), 26(9.11), 28(9.12), 30(9.13), 31-32(9.14), 33(9.15), 34(9.16), 35(9.17), 37(9.18), 42(9.19
UMS 8	Oca.54	5(**10.1),**10(10.2),11(10.3),12(10.4),13(10.5),14(10.6),16(10.7),19(10.9),22(10.10),28,29(10.12),36(10.14 ,37,39(10.16),40(10.17),42,43,44,49,
UFRS 7	Oca.44	21(**11.40),** 78(11.41), 13(11.44), 15(11.45), 18(11.46), 19(11.47), 20(11.48), 22(11.49), 24(11.51)
UMS 32	Oca.50	11(**11.2),** 4(11.3), 4(11.5)
UMS 39	1-108	9(**11.7),** 46(11.8), 66(11.10), 48A(11.14), 49(11.15), 58(11.18), 59(11.19), 61(11.20), 17-20(11.24), 29(11.25), 37(11.26), 39(11.27), 40(11.28), 88(11.30), 78(11.31), 89 (11.33), 91(11.35), 92(11.36), 101(11.39), AG5(11A.1), AG6 (11.A.2), AG7(11.A.3), AG8(11.A.4), AG69(11.B.1), AG71(11.B.2), AG72(11.B.3), AG73(11.B.4), AG74(11.B.5), AG75(11.B.6), AG76(11.B.7), AG76A(11.B.8), AG77(11.B.9), AG78(11.B.10), AG79(11.B.11), AG80(11.B.12), AG81(11.B.13), AG82(11.B.14)
UMS 2	Oca.40	6(**12.1**), 9(12.3), 10(12.4), 11(12.5), 18(12.6), 12(12.7), 13(12.8), 14(12.9), 15(12.10), 16(12.12), 19(12.13), 20(12.14), 23(12.16), 25(12.17), 28(12.18), 34(12.19), 35(12.20), 36(12.21)
UMS 28	Oca.40	2(**13.1**), 6(13.2), 38(13.8), 38(13.9)
UMS 31	Oca.57	3(**14.1**), 13(14.3), 15(14.4), 18(14.5), 21(14.6), 24(14.7), 48(14.13), 51(14.15), 54(14.16), 57(14.17)
UMS 40	Oca.84	5(**15.1**), 6(15.2), 20-21-22(15.3), 30(15.4), 56(15.6)

UMS 16	Oca.80	6(**16.1**), 8(16.2), 13(16.3), 14(16.4), 15(16.6), 16(16.7), 19(16.8), 21(16.9), 23(16.10), 29(16.11), 30(16.12), 43-44(16.14), 48(16.15), 50(16.16), 51(16.17), 55(16.18), 56(16.19), 60(16.20), 61(16.21), 63(16.22), 65(16.23), 67(16.24), 68(16.25), 69(16.26), 71(16.27), 73(16.29), 74(16.30)
UMS 38	1-132	8(**17.1**), 12(17.1a), 21(17.2), 22(17.3), 23(17.4), 38(17.6), 24(17.7), 27(17.8), 33(17.9), 45(17.11), 45(17.12), 45(17.13), 68(17.17), 69(17.18), 71(17.20), 74(17.22), 88(17.24), 94(17.25), 97(17.26), 100(17.27), 104(17.28), 107(17.29), 112(17.31), 118(17.32), 122(17.33), 126(17.34)
UFRS 3	Oca.85	4(**18.1),** 5(18.2), 5(18.3), 14(18.5), 16(18.6), 17(18.7), 19(18.8), 20(18.9), 24(18.10), 32(18.11), 36(18.13), 37(18.14), 38(18.15), 39(18.16), 41(18.17), 47(18.18), 51(18.20), 55(18.21), 56(18.22), 67(18.23)
UMS 17	Oca.66	2(**19.1**), 3(19.2), 4(19.3), 10(19.4), 11(19.5), 12(19.6), 13(19.7), 20(19.8), 25(19.9), 26(19.10), 27(19.11), 31(19.12), 33(19.13), 56(19.14), 49(19.16), 50(19.17), 51(19.18), 52(19.19), 53(19.20), 54(19.21), 55(19.22), 56(19.23), 58(19.24), 59(19.25), 61(19.26)
UMS 37	Oca.93	10(**20.1),** 5(20.2), 7(20.3), 14(20.4), 15(20.5), 36(20.8), 84(20.14), 86(20.15), 92(20.17),63-65(20.A.1), 66-69(20.A.2), 70-72(20.A.3)
UMS 18	Oca.36	1(**22.1),** 6(22.2), 9-10(22.3), 8(22.4), 11(22.5), 12(22.6), 13(22.7), 14(22.8), 15(22.9), 16(22.10), 17(22.11), 20(22.12), 25(22.13), 26(22.14), 29(22.15), 30(22.16)
UMS 11	Oca.46	7(**22.18),** 8(22.19), 9(22.20), 30(22.22), 34(22.24), 32(22.25), 36(22.26), 35(22.28), 39(22.29), 40(22.30), 42(22.31)
UMS 20	Oca.41	3(**23.1),** 39(23.6)
UMS 23	Oca.30	4-5(**24.1),** 10(24.3), 29(24.5)
UFRS 2	Oca.59	2(**25.1**), 7(25.2), 8(25.3), 10(25.4), 30(25.5), 15(25.6), 34(25.7), 45(25.8), 51(25.9)
UMS 36	1-140	2(**26.1**), 9(26.5), 12(26.6), 17(26.7), 6(26.8), 25-26-27(26.10), 59(26.11), 60(26.12), 62(26.13), 63(26.14), 110(26.15), 114(26.16), 117(26.17), 119(26.18), 121(26.19), 91(26.23), 124(26.24), 126(26.25)
UMS 19	1-156	4(**27.1),** 10(27.3), 8(27.4), 10(27.5), 13(27.6), 17(27.8), 24(27.9), 25-27(27.10), 29(27.11), 39(27.12), 44(27.13), 54(27.15), 78(27.17), 50(27.18), 50(27.22), 52(27.23), 126(27.27), 128(27.28), 135(27.29), 137(27.30), 138(27.31), 139(27.35), 120A(27.38)
UMS 12	Oca.88	7(**28.4**), 5(28.5), 11(28.11), 11(28.12), 12(28.13), 13(28.14), 15(28.18), 46(28.20), 48(28.21), 53(28.22), 49(28.23), 52A(28.25), 56(28.26), 80(28.28), 81(28.29)
UMS 29	Oca.41	UMS 29 referans gösterilmiştir.
UMS 21	Oca.60	1(**30.1),** 9(30.2), 9(30.3), 10(30.4), 11(30.5), 20(30.6), 21(30.7), 22(30.8), 23(30.9), 28(30.10), 30(30.11), 15(30.12), 32(30.13), 35(30.14), 36(30.15), 37(30.16), 38(30.17), 39(30.18), 40(30.19), 41(30.20), 42(30.21), 44-45(30.22), 47(30.23), 48(30.24), 52(30.26), 53(30.27), 54(30.28), 57(30.29)
UFRS 8	1-	UFRS 8 referans gösterilmiştir.
UMS 10	Oca.23	3(**32.1**), 7(32.2), 8(32.3), 9(32.4), 10(32.5), 11(32.6), 12(32.7), 17(32.8), 21(32.9), 22(32.10)
UMS 24	Oca.22	1(**33.**1), 10(33.2), 11(33.3), 12(33.4), 16(33.6), 17(33.8), 18(33.9), 20(33.10), 21(33.11), 22(33.12)
UMS 33		UMS 33 referans gösterilmiştir.

UMS 41	Oca.59	54(**35.1b**) UMS 41 referans gösterilmiştir
UFRS 6	Oca.26	**UFRS 6** referans gösterilmiştir
UFRS 5	Oca.43	32(**36.1**), 33(36.2), 34(36.3), 36(36.4), 6(36.5), 15(36.6), 25(36.7), 41(36.8)
UMS 34	Oca.46	UMS 34 referans gösterilmiştir
UFRS 1	Oca.47	3(**38.2),** 10(38.5), 11(38.6), 15(38.8), 16(38.8b), 21(38.8c), 23(38.8d), 25B(38.8e), 38(38.10), 39(38.11), 41(38.12), 43(38.13)

4. SONUÇ

Uluslararası muhasebe standartları kurulu 2007 yılı şubat ayında KOBİ'ler için uluslararası finansal raporlama standart taslağını yayınlamış ve ilgililerin görüşüne sunmuştur. Kurulun KOBİ'ler için ayrı bir muhasebe standardı yayınlama amacı, temelde borsada işlem gören işletmeler için yayınlanmış olan UFRS'lerin daha basit ve uygulaması kolay olan bir şeklini KOBİ'lere uyarlamaktır. Bu amaçla UFRS'lerin bir kısmı KOBİ standart taslağına dahil edilmemiş, muhasebe politikası olarak bir seçimin yapılmasını gerektiren standartlarda en basit seçeneğe yer verilmiş, ölçme ve değerleme ile ilgili konularda basitleştirmeler yapılmıştır. Böylece KOBİ standart taslağı hacim olarak da %85 oranında azaltılmıştır. UFRS'ler yaklaşık olarak 2400 sayfa civarında iken, KOBİ standart taslağı 255 sayfa olarak yayınlanmıştır. Ülkemizde de dünyadaki bu gelişmeye paralel olarak, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, KOBİ standart taslağını Türkçeye çevirme ve ilgililerin görüşüne açma çalışmalarını başlatmıştır. KOBİ standart taslağının kesinleşip, standart olarak yayınlanması ve uygulamaya konması ile birlikte, dünyada küçük ve orta ölçekli işletmeler arasında da karşılaştırılabilirlik sağlanmış olacaktır. Diğer taraftan özellikle KOBİ'lere kredi sağlayan kuruluşlara, işletme yönetiminde bulunmayan ortaklara da daha şeffaf bilgi sunulacak, denetim daha etkin hale gelecektir.

5. KAYNAKÇA

Akdoğan, N. Ve Tenker, N. 2007. Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, 11. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
Exposure Draft, 2007. IFRS for Small and Medium-sized Entities, February. www.iasb.org.uk
Basis for Conclusions SMEs, 2007. IFRS for Small and Medium-sized Entities, February. www.iasb.org.uk
International Financial Reporting Standards, 2006. London.

BASEL II VE KOBİ'LER İÇİN MUHASEBE STANDARTLARI

Yrd. Doç.Dr. Süleyman Uyar, Akdeniz Üniversitesi
Öğr. Gör. Emre Cengiz, Akdeniz Üniversitesi

ÖZET

Türkiye'de uygulaması 01.01.2009 tarihine ertelenen Basel II'nin KOBİ'leri muhasebe uygulamaları, finansal raporlama ve finansman maliyeti açısından etkilemesi beklenmektedir. Bu etki; muhasebe standartları, finansal raporlama sürecinde şeffaflık, bağımsız denetim, iç kontrol sistemi, iç denetim, risk yönetimi, kurumsal yönetim, kredi maliyetleri, kredi kullanım şartları, işletme karlılığı, işletme politikaları ve istihbarat maliyetleri alanlarında görülebilir.
Türkiye'de finansal raporlama sürecinde kullanılacak ortak ve geçerli tek bir standart seti bulunmamaktadır. Uygulama vergiye odaklandığından finansal tablolar gerçeği yansıtmaktan uzaklaşmaktadır. Basel II ilkelerinin öngördüğü finansal tabloların şeffaf ve güvenilir olabilmesi için finansal raporlama standartlarının uygulanması önerilmektedir. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın (IFRS) sadeleştirilmiş hali olan KOBİ'ler için muhasebe standartlarına ilişkin çalışmalar yapmaktadır. Türkiye'de de Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) bu alanda çalışmalar başlatmıştır. Önümüzdeki yıllarda Basel II, Türk Ticaret Kanunu ve diğer düzenlemeler ile KOBİ'ler için muhasebe standartları uygulamasının yaygınlaşması beklenmektedir.
Bu çalışmanın amacı KOBİ'ler için önerilen muhasebe standartlarını açıklamaktır. Çalışmada Basel II'nin KOBİ'lere etkileri kısaca açıklandıktan sonra KOBİ'ler için önerilen muhasebe standartları hakkında detaylı bilgiler verilmiştir.

ANAHTAR KELIMELER: Basel II, KOBİ, Muhasebe Standartları, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları.

BASEL II AND ACCOUNTING STANDARDS PROPOSED FOR SMES

ABSTRACT

Basel II of which practices have been postponed to 01.01.2009 is expected to affect Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) in their accounting applications, financial reporting and in their cost of financing. This effect can be obviously seen in accounting standards, transparency in the financial reporting process, independent auditing, internal control systems, internal auditing, risk management, corporate governance, credit costs, the conditions for credit usage, the profitability of the enterprise, the firm policies and the costs of intelligence.
In Turkey, there is not a single, common and valid accounting standards set for the financial reporting process. As the practices mainly focus on the tax purposes, the financial statements appear to deflect in reflecting the real economic conditions. It is suggested to apply financial reporting standards in order to provide transparent and reliable financial statements as Basel II projects. International Accounting Standards Board (IASB) works on the accounting standards for SMEs which is a simplified form of International Financial Reporting Standards (IFRS). In Turkey, Turkish Accounting Standards Board (TASB) also started workings in this area. In the forthcoming years, the practices of accounting standards for SMEs have been expected to become widespread with Basel II, Turkish Trade Law and other regulations.
This study aims to explain the accounting standards proposed for SMEs. In the study, the effects of Basel II to SMEs are briefly explained and after that, the detailed information about accounting standards proposed for SMEs have been given.

KEYWORDS: Basel II, Small and Medium-Sized Enterprises, Accounting Standards, International Financial Reporting Standards.

1. BASEL II

Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements-BIS) bünyesinde oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision-BCBS) 1998 yılında Basel Sermaye Uzlaşısı'nı (Basel I) yayınlamıştır. Bu uzlaşıya göre sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında sermayenin riskli aktiflere oranı dikkate alınmış olup sermaye yeterliliği oranı en az yüzde 8 olmalıdır. Basel I sermaye yeterliliğini hesaplarken operasyonel riskleri dikkate almamıştır (Pinelli, 2005: 3).
Basel I'in eksik taraflarını tamamlamak üzere 2004 yılında Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II) yayınlanmıştır. Basel II ilkeleri olarak adlandırılan bu uzlaşıda; risklerin daha iyi ölçülmesi, bankacılık sektöründe üst yönetime daha fazla sorumluluk yüklenmesi, finansal tabloların güvenilirliğinin sağlanması ve bankacılık sisteminin ve sermaye

piyasalarının daha istikrarlı hale getirilmesi amaçlanmıştır (Yayla ve Kaya, 2005: 4; Yüksel, 2005: 3). Bu amaçlar ile hedeflenen nokta banka aktiflerini risklere karşı daha duyarlı hale getirmektir (Filiz, 2007: 207).

Basel II ile bankaların ekonomik sermayesi yeniden tanımlanmıştır. Bankaların ekonomik sermaye tutmasının amacı tanımlanmış riskler karşılığı belirli yöntemlere göre hesaplanmış bir miktarda sermaye bulundurulması değildir. Asıl amaç öncelikle, tanımlanan bu risklerin doğru bir şekilde ölçülmesi ve bu ölçümlerin bankaların strateji belirlemesinde temel oluşturmasıdır (Teker vd., 2005: 46). Bu amaca yönelik olarak Basel II ilkeleri üç temel üzerine oturtulmuş; birinci yapısal blok asgari sermaye yeterliliği, ikinci yapısal blok denetim otoritesinin incelenmesi süreci, üçüncü yapısal blok ise piyasa disiplini olarak belirlenmiştir (BIS, 2004: 18; Ferguson, 2003, 397).

Bankaların birincil sorumluluğu önemli riskleri gerçeğe yakın bir şekilde ölçmek ve bunları telafi edecek sermaye düzeyini korumaktır. Asgari sermaye yükümlülüğü bankaların yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olması, bankacılık sistemine güven ve sağlamlık açısından tek başına yeterli olmayabilir. İkinci ve üçüncü yapısal blok kapsamında oluşturulacak erken müdahale ve piyasa disiplinine sahip güçlü risk odaklı denetim sistemi asgari sermaye yükümlülüklerinin tamamlayıcısı olabilir (Balcı, 2004: 9).

Denetim otoritesine ilişkin yapısal bloğa göre bankalarda risk profili ile ilişkili bütünleşik bir sermaye yeterliliği değerlendirme süreci ve sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejiler bulunmalıdır. Denetim otoriteleri, bankaların içsel sermaye yeterliliği değerlendirmelerini, sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini ve stratejilerini incelemeli ve değerlendirmelidir (Mazıbaş, 2004: 2-8; Koğar, 2006: 16).

Basel II ilkelerine göre oluşturulacak bir çalışma ortamında bankalar, düzenleyici otoriteler, müşteriler, sermaye piyasası ve derecelendirme kuruluşları karşılıklı etkileşim ve iletişim içindedirler. Basel II çalışma ortamı şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Basel II Çalışma Ortamı

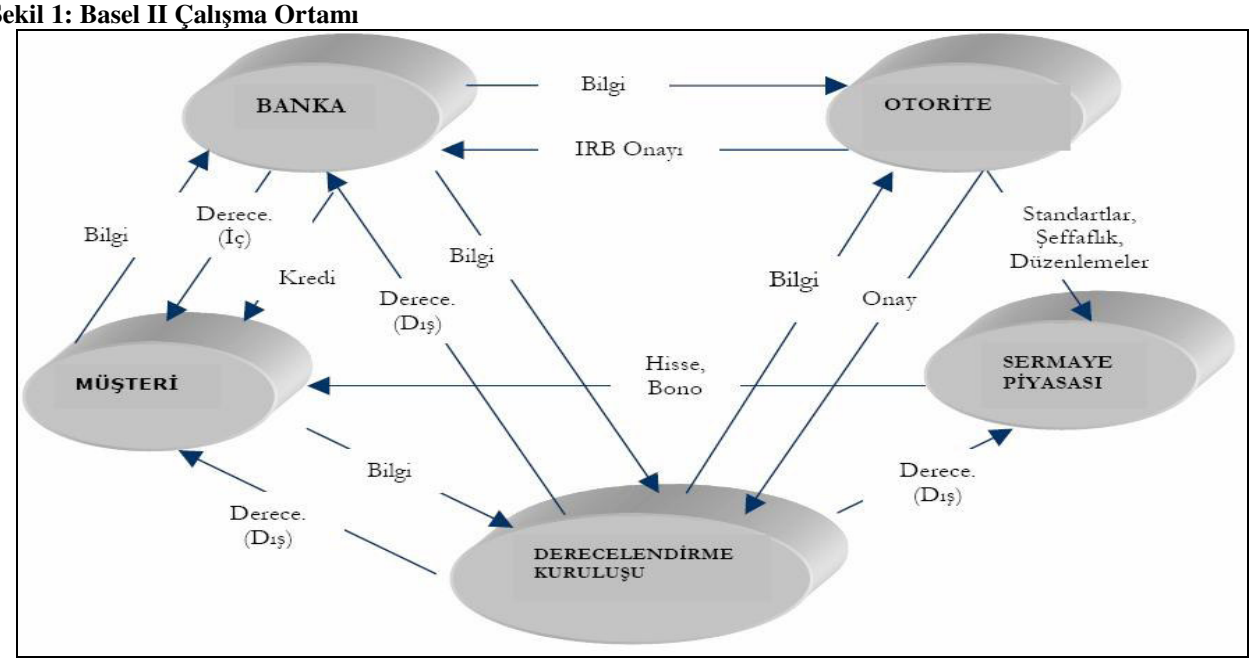

Kaynak: (Delikanlı, 2008: 11).

Basel II'de sermayenin ölçülmesi ve risklerin hesaplanmasında değişiklikler yapılmıştır. Buna göre riskli aktifler karşısında tutulması gereken sermayenin ölçülmesine ilişkin yöntem kısmen değişmiş, kredi riskinin ölçülmesinde yeni yöntemler geliştirilmiş, operasyonel riskler sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında dikkate alınmıştır (Yüksel, 2005: 5). Operasyonel risk; çalışanlar, uygulanan sistemler ve kontrol süreçlerinde yaşanan olumsuzluklar nedeniyle işletme varlıklarının zarar görmesi veya mevcut bir fırsattan yararlanamamadır (BIS, 2005a: 140). Operasyonel riskler değerlendirilirken politik riskler, ekonomik riskler, yasal riskler, pazar riskleri ve finansal riskler dikkate alınmalıdır (BIS, 2005b: 24-35; Wyk, vd., 2004: 264). Kredi riskinin hesaplanmasında standart yaklaşım (standardised approach), basitleştirilmiş standart yaklaşım (simplified standardised approach), temel içsel derecelendirme yaklaşımı (foundation internal ratings based) ve gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımı (advanced IRB) gibi yöntemler kullanılabilir. Operasyonel risklerin hesaplamasında; temel gösterge yaklaşımı (basic indicator approach), standart yaklaşım, alternatif standart yaklaşım veya ileri ölçüm yaklaşımları (advanced measurement approach) kullanılabilir (BDDK, 2004: 16; Yayla ve Kaya, 2005: 6). Bankalar operasyonel riskleri aynı zamanda riske maruz değer (value-at-risk-VaR) gibi istatistiksel modeller kullanarak da hesaplayabilirler. Piyasa riskinin hesaplanmasında ise standart yaklaşım ve riske maruz değer yaklaşımı kullanılabilir (Wahlström, 2005: 2; Rösch, 2005: 37–51, BDDK, 2004: 16).

Basel II ilkeleri tüm dünyada bankacılık sektörü için kabul edilmiş olup uygulama süreci başlamıştır. 2007–2009 döneminde geçiş sürecinin tamamlanması beklenmektedir (Rodriguez, 2003: 120). Türkiye'de de bankacılık sektörü yol haritasına uyum, Basel II politika ve stratejilerinin hazırlanması, ilgili personelin sağlanması, birinci, ikinci ve üçüncü yapısal bloğa ilişkin düzenlemelerin uygulanması konularında çalışmalar sürdürülmektedir. Bu sürece bankaların çoğunun hazır olduğu söylenebilir (BDDK, 2006: 1-33).

2. BASEL II VE KOBİ'LER

2.1. Basel II'ye Göre KOBİ Tanımı

Basel II'de yıllık cirosu 50 milyon Avro'dan az olan işletmeler KOBİ olarak tanımlanmıştır. Avrupa Birliği (AB) mevzuatına göre ise işçi sayısı 250'den, cirosu 40 milyon Avro'dan az olan işletmeler KOBİ; işçi sayısı 50'den, cirosu 7 milyon Avro'dan az olan işletmeler küçük işletme; işçi sayısı 10'dan az olan işletmeler ise mikro işletmedir (Çolakoğlu, 2002: 3).

Bu tanımlara göre Türkiye'deki işletmelerin çoğunluğu KOBİ sınıfına girmektedir. Örneğin İstanbul Sanayi Odası tarafından yapılan bir araştırmaya göre en büyük 1.000 işletmenin 440'ının cirosu 50 milyon Avro'yu geçmektedir (Can, 22.11.2004). Merkez bankası tarafından yapılan başka bir çalışmada da 7.507 işletmeden sadece 702'sinin cirosunun 40 milyon Avro'dan daha fazla olduğu görülmektedir (TCMB, 20.01.2006; ATO, 2007: 35).

2.2. Türkiye Ekonomisi Açısından KOBİ'lerin Önemi ve Sorunlar

Türkiye ekonomisi açısından KOBİ'lerin önemi büyüktür. Çünkü istihdamın yüzde 64'ü ve katma değerin yüzde 36'sı KOBİ'ler tarafından sağlanmaktadır. KOBİ'lerin ekonomiye katkıları; istihdam yaratmaları, değişime hızlı ayak uydurmaları, ürün farklılaşmasına olanak sağlamaları, girişimciliği özendirmeleri ve büyük işletmelere ara mal temin etmeleri olarak sayılabilir (ATO, 2007: 38; TBB, 2004: 1).

KOBİ'lerin temel sorunları altı başlık altında toplanabilir (Özşahin, 2008: 38–45; Yörük, 2006: 8–12; TBB, 2004: 22; Yaslıdağ, 2007: 31; Özgülbaş ve Koyuncugil, 2006: 3; Aras, 2007a: 4–7):

- **Genel sorunlar:** Girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyetin işletme sahibinde bütünleşmesi, fizibilite çalışmalarının yetersizliği, ortak girişimlere çekingenlik, işletmeler arası işbirliği eksikliği ve kuruluş yeri seçimi ile ilgili sorunlar.
- **İdari sorunlar:** Profesyonel yöneticilik anlayışının azlığı, nitelikli personel öneminin kavranmaması, örgüt ve örgütlenme sorunları, idari ve teknik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine önem verilmemesi.
- **Üretim ve teknoloji sorunları:** Teknolojik yetersizlik, pazar araştırması ve ar-ge faaliyetlerinin eksikliği, uluslararası kalite normlarında ürün üretememe, fason üretimde standardizasyon eksikliği ve stoklama sorunları.
- **Pazarlama sorunları:** Yeni pazar kanallarının hazırlanamaması, dağıtım sorunları, potansiyel iç pazarların bulunması ve değerlendirilmesindeki zorluklar, pazar bilgisi eksikliği, dış pazardaki yoğun rekabet, dış pazar giderlerinin yüksekliği ve standardizasyon sorunları.
- **Finansman sorunları:** Öz sermayenin zayıflığı, net işletme sermayesinin yetersizliği, yatırım zamanlamasında yapılan hatalar, finansal yönetim açısından uzman personel çalıştırılmaması, teşviklerden yeterince faydalanamama, yabancı kaynak sağlamadaki maliyet yüksekliği ve sermaye piyasalarından kaynak sağlayamama.
- **Diğer sorunlar:** Yasal sınırlamalar, destekleyici ve yönlendirici politikaların eksikliği, yasal hakların savunulamaması, mevzuatın ve yeni gelişmelerin yeterince izlenememesi, bürokratik işlemlerdeki engeller ve gecikmeler, üniversite–küçük sanayi işbirliğinin geliştirilememesi vb. diğer sorunlar.

Yapılan araştırmalara göre Türkiye'de KOBİ'lerin sorunları arasında finansal sorunlar birinci sırayı almaktadır. Finansal sorunların temeline bakıldığında ise kredi yolu ile finansmandaki sorunların önemli yer tuttuğu görülmektedir. KOBİ'lerin yaşadığı bu sorunlar işletmelerin başarısız olmasına neden olmaktadır. Basel II ilkelerinin KOBİ'ler için öngördüğü düzenlemeler ile bu tür sorunlar azaltılabilir (Koçyiğit, 2006: 43–57; Yörük, 2006: 4). Basel II ile işletme yönetiminde yeni uygulamalar ortaya çıkabilir. Örneğin bilgi teknolojileri (IT) ve risk yönetim sistemleri başta olmak üzere çeşitli stratejik etkileri görülebilir (Aksoy, 2006).

2.3. KOBİ'lerin Derecelendirilmesi

Basel II ilkeleri ile KOBİ'ler için getirilen derecelendirme sisteminin önemli bir adım olduğu düşünülmektedir. Geçerli olan mevcut sistemde KOBİ'lere verilen kredilerde risk yapısına bakılmaksızın, teminat yapısı dikkate alınmakta ve işletmeler % 100 risk ağırlığına sahip olmaktadır. Basel II'de KOBİ'ler değerlendirilirken temel olarak işletme sermayesi açısından ele alınacaklardır. Günümüzde yoğunlukla kullanılan müşteri çek ve senetleri, ortak ve grup şirketleri kefaletleri Basel II'de teminat kapsamına alınmamıştır (Aydeniz, 2007: 180; ATO, 2007: 13). Derecelendirme şirketleri tarafından KOBİ'ler finansal tablolar, finansal raporlama süreci, kurumsal yönetim uygulamaları ve sektörel analizler gibi ölçütler açısından değerlendirilecektir. Elde edilen sonuca göre KOBİ'lere not ve karne verilecektir. Verilecek kredinin miktarını ve faizini bu derecelendirme notu belirleyecektir. Eğer not düşük olursa bankalar ilgili işletmeye kredi verme eğiliminde olmayacaktır. Çünkü bu durumda verilen kredi için bankanın tutması gereken sermaye daha fazla olacaktır (TBB, 2004: 13).

KOBİ'lerin derecelendirilmesi sürecinde temel alınacak finansal faktör kategorileri; büyüklük, karlılık, verimlilik, likitide ve borçluluktur. Derecelendirmeyi etkileyen niteliksel faktörler ise; şirketin yönetimi, yönetimin borcunu ödeme yaklaşımı, yönetimin tecrübe ve iş becerisi, şirketin yapısı, şirketin yıllar içindeki gelişimi, mevcut iş kolunda faaliyet süresi, faaliyet gösterilen sektör, rekabet gücü ve piyasa riski olabilir (Yalçın vd., 2006: 39).
KOBİ'lerin derecelendirilmesi sonucu ortaya çıkacak nota göre risk ağırlığı değişecektir. Örneğin bir işletmenin derecelendirme notu AAA'dan AA-'ye kadar ise risk ağırlığı yüzde 20, A+'dan A-'ye kadar ise yüzde 50, BBB+'dan BB-'ye kadar ise yüzde 100, BB-'den düşük ise yüzde 150 ve derecelendirme yapılmamış ise de yüzde 100 olacaktır. Perakende ve kurumsal portföy olmak üzere iki kredi grubu oluşturulacak olup, bir bankadan alınan kredi miktarı 1 milyon Avro'dan düşükse perakende portföy, yüksek ise kurumsal portföy grubuna girilecektir. Perakende portföy grubunda olan bir KOBİ'nin risk ağırlığı yüzde 75 olacaktır (Yetim ve Balcı, 2005: 40; TBB, 2004: 6).
Bu gelişmelere bağlı olarak derecelendirme sektöründe bazı şirketler faaliyet göstermeye başlamıştır. Örneğin Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından yetkilendirilen kredi derecelendirme kuruluşları: Fitch Ratings Finansal Derecelendirme Hizmetleri A.Ş., Fitch Ratings Ltd., Standards and Poor's Corp., Moody's Investor Service Inc. ve Jcr Avrasya Derecelendirme A.Ş.'dir. Kurumsal yönetim derecelendirme şirketleri ise Saha Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme Hizmetleri A.Ş., ISS Europe S.A. ve Core Ratings (Det Norske Veritas)'dir (SPK, 2008).

2.4. Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri

Basel-II ilkelerinin KOBİ'lere etkisi bankalar için minimum sermaye yükümlülüğü düzenlemelerinden kaynaklanan dolaylı bir etkidir (Yörük, 2006: 4). Basel II yeni bir sermaye yeterliliği hesaplamasının ötesinde, kapsamlı bir risk yönetim kültürünü yerleştirmeyi amaçlamaktadır. Risklerin tanımlanması ve minimize edilmesi ise iç denetim ve iç kontrol sistemlerinin kurulması ile mümkündür. İşletmelerin yönetim ve kontrol sitemleri bu düzenlemelerden etkilenebilir (Kökez, 2008: 6). KOBİ'lerin yapısı ile Basel II ilkelerine uyum arasında bir ilişki söz konusudur. Bu bağlamda yeterince şeffaf, iyi yönetilen, sermaye yapısı güçlü, finansal ve niteliksel bilgi sahibi, müşteri odaklı ve kaliteye yönelik çalışan KOBİ'ler, değişime kolaylıkla ayak uydurabilecek ve rekabet avantajı sağlayabilecektir. Bu işletmelerin esnek yapıları ve bankalarla olan yakın ilişkileri ile uyum sürecini sorunsuz bir şekilde tamamlayabileceği düşünülmektedir (Yörük, 2006: 14).
Özellikle üçüncü yapısal blok açısından genişleyebilir işletme raporlama dili (XBRL) KOBİ'ler için ilerleyen zamanlarda zorunlu hale gelebilir. Çünkü üçüncü yapısal blok kapsamında gerekli görülen zamanında, doğru, eksiksiz ve tutarlı bilgilerin sunulabilmesi için uygun sistemlere gereksinim duyulmaktadır. Bu bağlamda bu tür amaçlara yardımcı olacağı belirtilen ve geleceğin finansal raporlama dili olarak adlandırılan XBRL'nin Basel-II'ye fayda sağlayacağı ve zamanla kullanımının yaygınlaşacağı düşünülmektedir (Koşan, 2007: 85–100).
Basel II çalışmalarının sonuçları incelendiğinde, gelişmiş ülkelerde bankalarının kullandırdıkları KOBİ kredilerine ilişkin sermaye yükümlülüklerinin Basel-II'de % 2–5 oranında azaldığı görülmektedir. AB üyesi ülkeler incelendiğinde de benzer sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Bu durum kredilerde maliyet avantajının ortaya çıkabileceğini göstermektedir (TBB, 2008:1-7).
Yukarıdaki açıklamalar dışında Basel II ilkelerinin KOBİ'lere çok farklı etkileri olabilir. Yapılan çalışmaların çoğunda benzer sonuçlara ulaşılmış olup (TBB, 2004: 1–38; Yüksel, 2005a: 34; Acar, 2005: 159–166; Yüksel, 2005b: 36–38; Yayla ve Kaya, 2005: 15–19; Kutukız, 2005; Beşinci ve Kaya, 2005: 5; Doyrangöl ve Saltoğlu, 2006: 362–365; Mısırlıoğlu, 2006: 30; Çakır ve Uygun, 2006: 1–36; Demirbaş ve Uyar, 2006; İYMMO, 2006: 61–100; Uyar ve Aygören, 2006: 53–70; Dinçer, 2006: 1–34; Koğar, 2006: 1–26; Yüksel, 2006: 1–32; Yılmaz ve Küçükçolak, 2006: 218–232; Yörük, 2006: 14; Şenturan, 2006: 45–56; Atiker, 2006: 1–16; Aras, 2007b: 16; Ay ve Alptekin, 2007: 1–7; TTGV, 2007: 1–22; ATO, 2007: 39–45; Aydeniz, 2007: 183–186; Yaslıdağ, 2007: 32–43; Yılmaz, 2007: 12–13; Eken, 2007: 1–3; Yardımcıoğlu ve Çam, 2007: 59–70; Aras, 2007a: 14–15; Doğru, 2007: 44–58; Teksöz, 2007: 191–207; Aras, 2007b: 1–24; Filiz, 2007: 200–221; Erol, 2007: 155–160; Özşahin, 2008: 1–66; Pekuz, 2008: 297–299; KOSGEB, 2008; Kökez, 2008: 14–21) Basel II'nin KOBİ'lere etkileri şu şekilde özetlenebilir:

- Basel II KOBİ'lerin finansal tablolarının şeffaf olmasını istemektedir. Finansal tabloların şeffaf ve güvenilir olabilmesi uluslararası alanda kabul görmüş muhasebe standartlarının hayata geçirilmesine bağlıdır. Derecelendirmenin en önemli dayanağı olan finansal tabloların, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) ile uyumlu olması gerekmektedir. IFRS ile uyumlu finansal tabloların düzenlenmesi aşamasında işletmelerin finansal pozisyonunun, diğer bir ifadeyle varlıklarının ve borçlarının, gerçeğe uygun değer ile raporlanması benimsenmiş bulunmaktadır. Böylece ilgili finansal tabloların kullanıcı gruplarına daha fazla yarar sağlayacağına inanılmaktadır. IFRS'ye paralel Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından yayınlanmaktadır. Türk Ticaret Kanunu tasarısında (TTK) TFRS'ye atıf yapılması nedeniyle, bu standartların önümüzdeki yıllarda zorunlu olarak kullanılması beklenmektedir. KOBİ'ler için ayrıca bir muhasebe standartlarının oluşturulması için çalışma başlatılmış olup bu konu çalışmanın ilerleyen bölümde ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

- Bankaların KOBİ'leri değerlendirirken dikkate alacağı finansal özellikler denetlenmiş finansal tablolar ve finansal oranlardır. Türkiye'de küçük işletmeler bağımsız denetim kapsamında değildir. Bağımsız denetim finansal tabloların güvenilirliğini ve derecelendirme notunu olumlu yönde etkileyebilir. Finansal tabloların şeffaflığı ve güvenilirliği için KOBİ'lerin bağımsız denetime tabi olmaları yerinde olabilir. Basel II ile finansal tabloların bağımsız denetçilerce denetlenmesi gündeme gelebilir ve küçük işletmeler bağımsız denetim kapsamına alınabilir.
- KOBİ'lerin değerlendirilmesi sürecinde incelenecek niteliksel bilgiler; kurumsal yönetim ilkelerine uyum, yönetimin deneyim ve becerisi, işletmenin yapısı ve ortakların durumu, işletmenin yıllar itibariyle gelişimi, iş kolundaki durum ve rekabet gücüdür. Temel kurumsal yönetim ilkeleri arasında yer alan eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk ile Basel II ile önerilen iyi yönetim anlayışı oluşturulabilir. Bu bağlamda KOBİ'ler kurumsal yönetim anlayışını hayata geçirmek zorunda kalabilir.
- Bankalardan kredi alma sürecinde klasik ipotekler yerine finansal raporlama sürecinde şeffaflık, kurumsal yönetim anlayışı, finansal yapının güçlü olması gibi noktalar önemli hale gelebilir.
- Bankalar ve KOBİ'ler arasında etkili iletişim ağı kurulmalıdır. Yapılacak işbirliği finansal raporlama sürecinde şeffaflığın sağlanmasına katkı sağlayabilir. KOBİ'ler finansal ve finansal olmayan tüm bilgileri bankalara ve ilgili derecelendirme şirketlerine zamanında, yeterli, şeffaf ve güvenilir bir şekilde sunmalıdır.
- KOBİ'lerin kullanacağı kredinin maliyeti derecelendirme notuna bağlı olarak farklılaşacağından, yüksek nota sahip işletmeler düşük faizle kredi sağlayabilirken, not düştükçe kredi maliyeti artabilir ve kredi almak zorlaşabilir. Bu durum işletmenin karlılığını etkileyebilir.
- Perakende portföy düşük risk ağırlığına sahip olduğundan 1 milyon Avro'dan az olmak üzere farklı bankalardan kredi alınırsa maliyeti daha düşük olabilir. Bunun için kullanılacak kredinin aynı banka yerine, 1 milyon Avro'yu geçmemek üzere farklı bankalardan alınması maliyet avantajı sağlayabilir.
- Yurtdışı borçlanmalarda ülke notu dikkate alınacağından yurt dışı borçlanma maliyeti artabilir.
- Basel II ilkeleri ile işletmelere önerilen iyi yönetim ve şeffaflık etkin bir iç kontrol sistemi ve iç denetim ile sağlanabilir. Bu bağlamda KOBİ'ler iç kontrol sistemi kurmalı, her işletmede bir iç denetim birimi yer almalıdır. Ayrıca uygun bir risk yönetim sistemine sahip KOBİ'lerin derecelendirme notu daha yüksek olabilir.
- Derecelendirme notu karşı işletmenin risk derecesi hakkında bilgi vereceğinden işletme politikalarının belirlenmesinde derecelendirme notları belirleyici bir ölçüt olarak kullanılabilir. Böylece, karşı işletmenin derecelendirme notunun olması mali istihbarat çalışması yapılması gereğini ortadan kaldırabilir. Derecelendirme notu iyi olan bir işletme daha uygun şartlarda (daha uygun fiyat ve vade gibi) alım olanağına sahip olacağından, maliyet avantajı sağlayarak rekabet üstünlüğüne sahip olabilir.
- Basel II sürecine hazır olmak isteyen KOBİ'lerin öz sermayeleri güçlendirilmeli, net işletme sermayesi yeterli hale getirilmeli, finansal tablolarda şeffaflık sağlanmalı, ana faaliyet konularında çalışılmalı, kayıt dışı işlemler kayıt altına alınmalı, Basel II'nin öngördüğü teminat yapıları oluşturulmalı ve nitelikli insan kaynağına yatırım yapılmalıdır. Muhasebe standartlarını kullanarak finansal raporlama sürecinde şeffaflaşamayan ve kurumsallaşamayan işletmelerin sadece Basel II ile değil, küreselleşmenin getirdiği diğer risk unsurları nedeniyle de sorunlar yaşaması kaçınılmazdır. İşletmeler geleneksel yönetim yaklaşımları yerine profesyonel yönetim anlayışına işaret eden kurumsallaşma yönünde adımlar atmalıdırlar.

3. KOBİ'LER İÇİN MUHASEBE STANDARTLARI

3.1. IFRS'in Gelişimi ve Basel II İle İlişkisi

Muhasebe bir bilgi sistemidir. İşletmenin finansal durumuna ilişkin bilgiler finansal tablolar aracılığıyla kamuya açıklanır. Muhasebenin taraflarından özellikle yatırımcılar ve kredi verenler bu tablolardaki bilgileri yorumlayarak ilgili işletme hakkında karar verirler. Bunun için finansal tablolarda açıklanan bilgilerin işletmenin gerçek durumunu yansıtması gerekir. Hem IFRS hem de Basel II ilkelerinde doğru kararlar alınabilmesi için işletme faaliyetleri hakkında daha şeffaf bilgi üretilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda IFRS ve Basel II ilkelerinin aynı amaçları paylaştığı söylenebilir (Mısırlıoğlu, 2006: 22). Basel II ilkelerinin IFRS uygulamasında etkili olacağı düşünülmekte olup bu konuda Alman bankalarının çalışmaları bulunmaktadır (Anonymous, 2002: 6).

Finansal piyasalardaki gelişmeler, çokuluslu işletmelerin faaliyetlerinin yaygınlaşması, küreselleşme, bağımsız denetimin öneminin artması, muhasebe alanında yaşanan skandallar vb. gelişmeler finansal tabloların karşılaştırılabilir, ihtiyaca uygun, anlaşılır ve güvenilir olması gereğini arttırmıştır. Bu gelişmeler aynı zamanda uluslararası alanda kabul görmüş muhasebe standartlarının uygulanmasını zorunlu kılmıştır. 1973 yılında kurulan Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi'nin (IASC) daha etkin çalışmasını sağlamak amacıyla 2001 yılında IASB bağımsız bir kurul haline getirilmiştir. Daha önce yayınlanan tüm Uluslararası Muhasebe Standartları (IAS) yorumlanarak kabul edilmiş ve 8 adet IFRS yayınlanmıştır IAS ve IFRS dünyanın birçok ülkesinde kabul görmüştür. Örneğin 129 ülke arasında yapılan bir araştırmaya göre 31 ülkede IFRS uygulamasına izin verilmezken 98 ülkede IFRS kullanılmaktadır. AB ülkelerinde de borsada işlem gören şirketler 2005 yılından beri IFRS'ye uygun finansal tablo üretmektedirler. Yapılan araştırmalarda finansal raporlama sürecinde şeffaflığın artası için IFRS'ye uyumun önemli kabul edildiği görülmektedir

(IASB, 2008a; IASB, 2008b; Akbulut ve Yanık, 2007: 70; Korkmaz vd., 2007: 99; Aysan, 2007: 53-54; Ayanoğlu, 2007: 101). Türkiye'de de SPK Seri XI, No: 25 "Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ" ile IFRS'ye paralel düzenlemeler yapmıştır. Borsada işlem gören şirketler 2005 yılından beri IFRS'ye paralel SPK tebliğini uygulamaktadırlar (Aysan, 2007:53-54).

Türkiye'de muhasebenin gelişimi devlet öncülüğünde olmuş, genelde ilişkilerin güçlü olduğu ülkeler örnek alınmıştır. Muhasebeyi TTK ve Vergi Kanunu hükümleri yönlendirmiştir (Gökçen vd. 2006: 4-11). Finansal raporlama sürecinde kullanılacak ortak ve geçerli bir standart bulunmamakta, uygulama ağırlıklı olarak vergi mevzuatı çerçevesinde şekillenmektedir. Genel bir muhasebe standartları setinin olmaması, farklı kurumlar için değişik finansal tabloların hazırlanması, muhasebe kayıtlarının yasal zorunluluk ve vergi kaygısı ile tutulması finansal raporlama sürecinin şeffaflığını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun sonucu olarak finansal tablolar vergi üzerine odaklanmakta ve gerçeği yansıtmaktan uzaklaşmaktadır (Uyar ve Aygören, 2006: 64-65).

Maliye Bakanlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ve SPK tarafından tabi kurum ve kuruluşlara yönelik olarak yapılan farklı düzenlemeler uygulamada çeşitli kargaşaları beraberinde getirmiştir. Bu farklılıkların tek düzen haline sokulmasına yönelik reformların Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) ile ivme kazandığı söylenebilir (Kayacan, 2006: 79). Daha önce bahsedildiği gibi TMSK da IASB tarafından yayınlanan standartları aynen kabul etmiş ve TMS ve TFRS olarak yayınlamıştır. TMSK ayrıca KOBİ'lere ilişkin muhasebe standartları konusunda çalışmalarını sürdürmektedir.

3.2. KOBİ'ler İçin Muhasebe Standartları

KOBİ'lerin temel sorunu olarak kabul edilen finansman sorununun çözümü kapsamında Basel II'de getirilerin önerilerin başında uluslararası kabul görmüş bir finansal raporlama sisteminin uygulamaya geçirilmesi gelmektedir. Yaşanan gelişmeler ve Basel II ile birlikte IFRS'nin KOBİ'ler için de uygulanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. KOBİ'ler için tam set IFRS uygulanması durumunda çıkabilecek sorunların ortadan kaldırılması amacıyla başta IASB olmak üzere çeşitli örgütler çalışma başlatmışlardır (Topçu, 2007: 3–4).

IFRS'ler genelde borsada işlem gören ve büyük işletmeler için uygulanmaktadır. KOBİ'ler için daha özet standartların oluşturulması amacıyla IASB 2001 yılında bir çalışma başlatmıştır. Bu çalışma ile KOBİ'ler için muhasebe standartları (KOBİ'ler için önerilen IFRS) oluşturulması amacıyla bir komisyon kurulmuştur. Yapılan değerlendirmeler sonucunda ilgili muhasebe standartları taslak çalışması yorum alınmak üzere Şubat 2007'de yayınlanmıştır. Taslak standartların içeriği tablo 1'de gösterilmiştir. Önerilen taslak standartlar esas olarak IFRS'nin tüm metni üzerine kurulmuştur. Standartlar borsada işlem görmeyen daha küçük şirketler için uygun şekilde basitleştirilmiş, tüm IFRS seti ile karşılaştırıldığında yüzde 85'den daha fazla ölçüde KOBİ'lere uygulanabilecek şekilde sadeleştirilmiştir. Sonuç olarak taslak; yatırımcılara özgün muhasebe ilkeleri seti sunarak, benzer temellerde uluslararası alanda KOBİ'lerin finansal performansını karşılaştırma olanağı tanımıştır (IASB, 2007: 3).

KOBİ muhasebe standartlarının amacı; özel bilgi ihtiyacı olmayan geniş çapta kullanıcılar için alacakları kararlarda faydalı olacak şekilde bir KOBİ'nin finansal durumu, performansı ve nakit akışları hakkında bilgi sağlamaktır (Korkmaz vd., 2007: 97). Taslak standartların diğer amaçları (IASB, 2007: 4–5):

- KOBİ'lere IFRS'in uygulanması konusunda kılavuzluk hizmeti vermek,
- IFRS temelinde olmak kaydıyla borsada işlem görmeyen işletmeler ve KOBİ'ler için uygun, basitleştirilmiş ve özgün muhasebe ilkeleri setini sağlamak,
- Her ülkedeki finansal raporlama kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmak, finansal tabloların tüm dünyada kabul edilebilirliğini sağlamak,
- KOBİ'ler için finansal durum, finansal performans ve nakit akışlarının güvenilir olarak sunulmasını sağlamak ve bu yolla denetçinin görüş elde edebileceği genel amaçlı finansal tabloların hazırlanmasına yardımcı olmak,
- Yatırımcılara, borç verenlere ve diğer ilgililere KOBİ'lerin finansal durumunu, finansal performansını ve nakit akışlarını kıyaslama olanağı vermek,
- Farklı kurum ve durumlar için farklı finansal tablolar hazırlama gereğini azaltmak,
- KOBİ'lerle ilgisi olmayan başlıkları çıkartmak, tanıma ve ölçme yöntemlerini basitleştirmek,
- Mikro büyüklükteki işletmeler için uygun ve kolayca uygulanabilecek standartlar geliştirmek, olarak sayılmıştır.

Kamuya hesap verme zorunluluğu olmayan işletmelerden hangilerinin genel amaçlı finansal tablo üretmesi gerektiğine her ülke kendisi karar verecektir. Bazı ülkelerde bütün işletmeler için genel amaçlı finansal tablolar hazırlama zorunluluğu olabilir. Bazı ülkelerde ise bu tarz bir zorunluluk çok küçük işletmelere dayatılamaz veya küçük işletmeler zorunluluk kapsamı dışında tutulabilir. Zorunluluk kararı IASB'nin kararı olmayıp, her ülkedeki kanun koyucular ve düzenleyici otoriteler tarafından dikkat edilmesi gereken bir kamu menfaati konusudur. Kamuya hesap verme zorunluluğu olmayan bir işletmeden genel amaçlı finansal tablolar hazırlaması isteniyorsa veya işletme kendisi kullanmak istiyorsa en uygun seçenek KOBİ'ler için geliştirilen muhasebe standartları olacaktır. Çünkü bu standartlar ilgili işletmelerin gereksinmelerine cevap verecek şekilde hazırlanmış ideal çözümlerdir (IASB, 2007: 5).

Tablo 1: Taslak KOBİ Muhasebe Standartları İçerikleri (Contents of the proposed IFRS for SMEs)

Kısım		
1	Kapsam	Scope
2	Kavram ve Genel İlkeler	Concepts and Pervasive Principles
3	Finansal Tabloların Sunuluşu	Financial Statement Presentation
4	Bilanço	Balance Sheet
5	Gelir Tablosu	Income Statement
6	Özkaynak Değişim Tablosu, Gelir ve Dağıtılmamış Karlar Tablosu	Statement of Changes in Equity and Statement of Income and Retained Earnings
7	Nakit Akış Tablosu	Cash Flow Statement
8	Finansal Tablo Dipnotları	Notes to the Financial Statements
9	Konsolide ve Bireysel Mali Tablolar	Consolidated and Separate Financial Statements
10	Muhasebe Politikaları, Tahminler ve Hatalar	Accounting Policies, Estimates and Errors
11	Finansal Varlıklar ve Finansal Borçlar	Financial Assets and Financial Liabilities
12	Stoklar	Inventories
13	İştiraklerdeki Yatırımlar	Investments in Associates
14	Ortak Girişimlerdeki Yatırımlar	Investments in Joint Ventures
15	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	Investment Property
16	Gayrimenkul, Tesis ve Ekipmanlar	Property, Plant and Equipment
17	Şerefiye Dışındaki Maddi Olmayan Duran Varlıklar	Intangible Assets other than Goodwill
18	İş Birleşimleri ve Şerefiye	Business Combinations and Goodwill
19	Kira Sözleşmeleri	Leases
20	Karşılıklar ve Koşullular	Provisions and Contingencies
21	Öz Kaynaklar	Equity
22	Gelir	Revenue
23	Devlet Yardımları	Government Grants
24	Borçlanma Maliyetleri	Borrowing Costs
25	Hisse Bazlı Ödemeler	Share-based Payment
26	Finansal Olmayan Varlıklarda Değer Düşüklüğü	Impairment of Non-financial Assets
27	Çalışanlara Sağlanan Faydalar	Employee Benefits
28	Gelir Vergisi	Income Taxes
29	Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama	Financial Reporting in Hyperinflationary Economies
30	Yabancı Para Çevirimi	Foreign Currency Translation
31	Bölümsel Raporlama	Segment Reporting
32	Raporlama Dönemi Sonrasındaki Olaylar	Events after the End of the Reporting Period
33	İlişkili Taraf Açıklamaları	Related Party Disclosures
34	Hisse Başına Kazanç	Earnings per Share
35	Uzmanlaşmış Endüstriler	Specialized Industries
36	Durdurulan Faaliyetler ve Satılmak Üzere Elde Tutulan Varlıklar	Discontinued Operations and Assets Held for Sale
37	Ara Dönem Finansal Raporlama	Interim Financial Reporting
38	KOBİ'ler için UFRS'ye Geçiş	Transition to the IFRS for SMEs

Kaynak: (IASB, 2007: 14–15)

Türkiye'deki gelişmelere bakıldığında TTK taslağının işletmelerin finansal tablolarının IFRS ile uyumlu TFRS'ye göre hazırlanmasını istediği görülmektedir. Söz konusu taslağın 88. maddesi ile TMSK'ya yetki verilmiş, ".....gerçek ve tüzel kişiler gerek ticari defterlerini tutarken, gerek münferit ve konsolide finansal tablolarını düzenlerken, TMSK tarafından yayınlanan TMS'na ve kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine aynen uymak ve bunları uygulamak zorundadırlar" denmiştir. TMSK bünyesinde KOBİ'ler için muhasebe standartlarının geliştirilmesi amacıyla çalışmaların sürdürüldüğü, IASB tarafından hazırlanacak standartların yayınlanmasının beklendiği bilinmektedir. IASB tarafından standartların yayınlanmasından sonra ilgili standartlar TMSK tarafından Türkçeye çevrilerek yayınlanacaktır (Şavlı, 2007: 2).

3.3. KOBİ'ler İçin Muhasebe Standartları'nın Faydaları

KOBİ'ler için tasarlanmış olan muhasebe standartlarının uygulanması bazı faydaları beraberinde getirecektir. Bu faydalar şu şekilde özetlenebilir (IASB, 2007: 3-4; Özkan, 2007: 13; Korkmaz vd., 2007: 104):

- KOBİ'ler için muhasebe standartlarının kullanılması ilgili taraflara KOBİ'lerin finansal durumunu, finansal performansını ve nakit akışlarını karşılaştırma olanağı verebilir. Güvenilir ve karşılaştırılabilir finansal tablolar üretilmesini sağlar.
- KOBİ'lere; bilgilerin karşılaştırılabilirliğinde, satın alma, işbirliği ve ortaklıklarda, küresel bazda müşterilere ulaşmada ve finansman sağlamada kolaylıklar sağlayabilir.
- Finansal raporlama sürecinin güvenilirliği artacağından, şeffaflık sağlanmış olur ve KOBİ'ler daha uygun şartlarda finansman sağlayabilir.
- Yönetici olmayan işletme sahipleri, yatırımcılar, borç verenler, tedarikçiler, müşteri ve çalışanlar gibi finansal tablo kullanıcılarının doğru karar almalarına yardımcı olur.
- KOBİ'lerin finansal raporlama yükünü azaltabilir.
- Finansal bilginin küresel anlamda karşılaştırabilirliğini kolaylaştırabilir ve zenginleştirebilir. Bu yolla sermaye piyasalarında kaynak bulma ve yeni işletmelerle ortak iş yapma olanağı kolaylaşır.
- Bağımsız denetim kalitesindeki tutarlılığı arttırmaya yardımcı olur.
- Kredi değerleme kuruluşlarının karar alma sürecinde yardımcı olur, kredi değerleme sürecine olumlu katkısı olabilir.
- İşletmelere uluslararası alanda iş yaptıkları KOBİ'ler ve tedarikçiler hakkında uzun dönemli sağlam iş temelleri kurmalarına yardımcı olabilir.
- Küresel, bölgesel ve ulusal geliştirme kuruluşları gelişmekte olan ülkelerdeki işletmelere finansal yardım sağlarken alacakları kararları güvenilir finansal tablolara bakarak almak isterler. Bu süreçte işletmelere yarar sağlayabilir.
- Muhasebe standartlarına göre hazırlanan finansal tablolar ihtiyaca uygun ve güvenilir olacağından kurumsallaşmaya katkı sağlayabilir.

4. SONUÇ

Bu çalışmada, Basel II ilkelerinde operasyonel riskler kapsamında KOBİ'lerden istenecek finansal raporlama sürecinde şeffaflık ve muhasebe standartları üzerinde durulmuştur.

Basel II ilkeleri işletmeler için çeşitli yenilikleri beraberinde getirmektedir. Bu yeniliklerin işletmeleri olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Basel II ilkelerinin KOBİ'leri; TFRS'nin kullanılması, finansal tabloların şeffaf olması, finansal tabloların bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesi, kurumsal yönetimin (corporate governance) işletme yönetiminde temel referans kaynağı haline gelmesi, işletmelerin derecelendirilmesi, bankalardan kullanılacak kredinin maliyetinin derecelendirme notu ve işletme riskine bağlı olması gibi alanlarda etkilemesi beklenmektedir.

Muhasebe uygulaması açısından Basel II'nin en önemli sonucu KOBİ'lerin derecelendirilmesi sürecinde muhasebe standartlarına göre finansal tabloların hazırlanması ve denetlenmesidir. Bu bağlamda KOBİ'ler için muhasebe standartları geliştirilmesi amacıyla IASB ve TMSK tarafından çalışmalar yapılmaktadır. Muhasebe standartlarının, sağlayacağı şeffaf ve gerçeğe uygun finansal tablolar ile işletmelerin derecelendirme notuna, kurumsallaşmasına ve şeffaflaşmasına olumlu katkısı olacaktır. İlgili standartların IFRS temelinde ve küçük işletmelerin beklentileri doğrultusunda sadeleştirilmesi ve tüm dünyada kabul görecek olması bu işletmelerin küreselleşmesine yardımcı olabilir.

KOBİ'lere muhasebe standartları konusunda hizmet verecek başta meslek mensupları olmak üzere, işletme yöneticileri, düzenleyici kurum ve kuruluşlara görevler düşmektedir. İlgililerin KOBİ'ler için önerilen muhasebe standartlarına taslak aşamasında gerekli önerileri sunmaları daha iyi standartların oluşmasına katkı sağlayabilir. KOBİ'lerin Basel II ilkelerinin kendileriyle ilgili olduğunu düşündükleri tüm noktaları bilmeleri ve beklenen gelişmeler çerçevesinde yol haritası oluşturmaları gerekmektedir. Böyle bir çalışma ve hazırlık süreci KOBİ'lere rakiplerine göre rekabet avantajı sağlayabilir.

Muhasebe standartlarını kullanmayan, finansal raporlama sürecinde şeffaflaşamayan ve kurumsallaşamayan işletmelerin sadece Basel II ile değil, küreselleşmenin getirdiği diğer risk unsurları nedeniyle de sorunlar yaşaması kaçınılmazdır. İşletmeler geleneksel yönetim yaklaşımları yerine profesyonel yönetim anlayışına işaret eden kurumsallaşma yönünde adımlar atmalıdırlar.

KAYNAKÇA

Acar M. Boyacıoğlu, "Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Basel II Kriterlerinin KOBİ'lerin Finansmanı Üzerine Etkileri", 4.Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi, TOBB, Ankara, 2005, ss.159-166.

Akbulut Yıldız, Yanık Serap, "Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Geçişin Finansal Tablolar Üzerindeki Etkisi", MODAV, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 2007, ss.69-98.

Aksoy Tamer, "Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemesinin AB İpotekli Konut Finansman (Mortgage) Piyasalarına Etkisi: Karşılaştırmalı Bir İnceleme", Muhasebe ve Finansman, Ocak 2006.

Anonymous, “Banks turn to software to implement Basel II regulations”, International Financial Law Review, London, October 2002, Vol: 21, Iss: 10, p 6.
Aras Güler, Basel II Sürecinde KOBİ’ler İçin Yol Haritası, Deloitte, 2007a.
Aras Güler, Basel II Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Yansımaları, Deloitte Türkiye, 2007b.
Atiker Mustafa, Basel - I ve Basel – II: Bilgi Raporu, Konya Ticaret ve Sanayi Odası Etüd- Araştırma Servisi, Sayı: 2005–41/08, Konya 2005.
ATO, Basel II: KOBİ’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi, Yorum Matbaası, Ankara, 2007.
Ay Elif, Alptekin Erdem, “Basel II Günışığına Çıkıyor”, Ar&Ge Bülten, Mart 2007, ss.1-7.
Ayanoğlu Yıldız, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Geçişte Yaşanan Sorunlar ve Dünyadaki Uygulamaları”, MÖDAV, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Eylül 2007, ss.99-133.
Aydeniz Emine Şule, “Basel II Kriterlerinin KOBİ’lere Etkileri ve Bu Süreçte KOBİ’lere Sunulabilecek Çözüm Önerileri”, Muhasebe ve Finansman, Ekim 2007, ss.179-187.
Aysan Mustafa, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Küresel Uyum”, Muhasebe ve Finansman, Nisan 2007, ss.5156.
Balcı Aslı, Basel II’nin Uygulanmasına İlişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar, Temmuz 2004.
BDDK, Basel-II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu, 2004.
BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu, Aralık 2006.
Beşinci Murat, Kaya Feridun, “Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal Düzenlemeler ve Basel II’ye Uyum Süreci”, İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Kasım 2005, s.50.
BIS, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı), Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), Haziran 2004.
Can M., “KOBİ Tanımı Değişiyor AB Standardı Geliyor”, Referans Gazetesi, 22.11.2004.
Çakır Hafize M., Uygun Bülent, “Basel II Kapsamında Denizli KOBİ’lerine İlişkin Bir Uygulama”, Basel II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi Konferansı, 03.03.2006, Denizli, ss.1-36.
Çolakoğlu M. H., KOBİ Rehberi, TOBB Genel Yayın No: 359, Nisan 2002.
Delikanlı İhsan U., “Bankacılıkta Derecelendirme”, www.finanskulup.org.tr/assets/etkinlik/Ihsan.Ugur. Delikanli.Bankacilikta.Derecelendirme.pdf, 02.02.2008, s.1-20.
Demirbaş Mahmut, Uyar Süleyman, Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Denetim Komitesi, Güncel Yayınları, Nisan 2006, İstanbul.
Dinçer Ahmet, “Basel II ve Reel Sektör”, Basel II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi Konferansı, 03.03.2006, Denizli, ss.1-34.
Doğru Halil, “Basel II ve IAS 39 Muhasebe Standardı Çerçevesinde Menkul Kıymetleştirme İşleminin Türkiye’de Banka ve Diğer Kaynak Şirketlerin Bilanço ve Sermaye Yeterliliği Yükümlülüklerine Etkileri”, Bankacılar Dergisi, Sayı: 62, 2007, ss.44-58.
Doyrangöl Nuran C., Saltoğlu Müge, “Muhasebeci Gözüyle Basel II”, Mali Çözüm, Özel Sayı:76, 2006, ss.353-366.
Eken M. Hakan, “Basel II Kriterleri KOBİ’leri Gerçekten Etkileyecek mi?, KOBİ Sektör Dergisi, Mart 2007, Sayı:14, ss.1-3.
Erol Mikail, “Basel I ve Basel II Uzlaşısı’nın Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetimi Aracı Olarak Kullanılması”, Muhasebe ve Finansman, Ekim 2007, ss.155-160.
Ferguson W. R., “Capital Standards for Banks: The Evolving Basel Accord”, Federal Reserve Bulletin, September 2003, p.397.
Filiz Meryem, “Uluslararası Bankaların Düzenlenmesine Yönelik Yeni Bir Uygulama Olarak Basel-II ve Gelişmekte Olan Ülkelere Etkisi”, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, (13), 2007, ss. 200–221.
Gökçen Gürbüz, Akgül Başak A., Çakıcı Cemal, Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları, Beta Yayınları, İstanbul 2006.
IASB, “IFRS and IAS Summaries”, http://www.iasb.org/IFRS+Summaries/IFRS+and+IAS+Summaries +-+English/IFRS+and+IAS+Summaries-+English.htm, 22.02.2008.
IASB, “IFRSs around the world”, http://www.iasb.org/About+Us/About+IASB/IFRSs+around +the+world.htm, 14.02.2008.
IASB, IFRS for Small and Medium sized Entities, February 2007.
İstanbul YMMO, Basel II ve KOBİ’ler: Rapor, 2006.
Kayacan Murad, “Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Ulusal Finansal Raporlama Standartları Açısından Gelişmeler”, 10. Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu, 06-10.12.2006, Kıbrıs, İZSMMMO, ss.61-84.
Koçyiğit Murat, “İşletmeler Sistem ve Süreç Yönetimlerine Ne Ölçüde Stratejik Yaklaşmaktadır? Eskişehir KOBİ'lerinde Sistem ve Süreçlerin Kullanılmasına Yönelik Bir Değerlendirme”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, Ekim 2006, 1(2), ss. 43-57.

Koğar Çiğdem, "Basel II Kriterleri: Tanım, Kapsam ve Tarihsel Gelişim", Basel II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi Konferansı, 03.03.2006, Denizli, ss.1-26
Korkmaz Turhan, Temel Halime, Birkan Elif, "Uluslararası Muhasebe Standartları ve KOBİ'lere Etkileri", Muhasebe ve Finansman, Ekim 2007, ss.96-105.
KOSGEB, "Basel II ve KOBİ'ler", http://www.kosgeb.gov.tr/Finansman/duyuru.aspx?dID=4, 02.02.2008.
Koşan Levent, "Basel II Sürecinde XBRL Gerekliliği", Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 80, 2007, ss.85-100
Kökez Ramazan, "Basel II, İç Kontrol ve İç Denetim", Mazars, Denge, www.mazarsdenge.com.tr/ publishDocument.php?id=1321, 02.02.2008, ss.1-47.
Kutukız Doğan, "Avrupa Birliği Sermaye Direktifleri Basel Uzlaşısı ve Türkiye'de Kredi Sınırlaması", Muhasebe ve Finansman, Ocak 2005.
Mazıbaş Murat, Basel Bankacılık Denetim Komitesi, Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin İncelenmesi), Haziran 2004, http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1245Pillar2-Turkce-son_000.pdf.
Mısırlıoğlu İsmail Ufuk, "UFRS ve Basel II'nin İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri", Mali Çözüm, Sayı: 76, 2006, ss. 21-32.
Ögülbaş Nermin, Koyuncugil Ali Serhan, "İMKB'de İşlem Gören KOBİ'lerin Veri Madenciliği Karar Algoritmalarından CHAID İle Profillendirilmesi ve Küreselleşme Sürecinde Güçlü ve Zayıf Yönlerinin Belirlenmesi", 10. Ulusal Finans Sempozyumu, 1-4 Kasım 2006, İzmir, ss.1-21.
Özkan Serdar, "KOBİ'lerde Kurumsallaşma ve Muhasebe Standartları", Luca, Ekim 2007, Sayı: 5, ss.11-13.
Özşahin Nuran, "Basel II Kriterlerinde KOBİ'leri Bekleyen Fırsatlar ve Riskler", www.gaziantep. abigem.org/download/Basel%202.pps, 02.02.2008.
Pekuz Veysel, "Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Basel II ve KOBİ'ler", Yaklaşım Dergisi, Ocak 2008, Sayı:181, ss.297-299.
Pinelli V., "Basel II: An Introduction to The New Framework", TAIEX Workshop, National implementation of the New Capital Requirements Framework, Ankara, 28-29 November 2005, p.3.
Rodriguez L. J., "Bankins Stability and The Basel Capital Standards", Cato Journal, Vol:23, 2003, p.120.
Rösch D., "An Empirical Comparison of Default Risk Forecasts From Alternative Credit Rating Philosophies", International Journal of Forecasting, Vol: 21, 2005, pp.37-51.
SPK, "e-veri bankası", http://www.spk.gov.tr/apps/e-veri/index.aspx, 04.02.2008.
Şavlı Tuba, "KOBİ Muhasebe Standardı Uygulama Örneği", Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu XI, İZSMMO, 26-30 Ekim 2007, Antalya, ss.1-24.
Şenturan Şermin, "Basel II Standartları ve KOBİ'lerde Kurumsal Yönetim", Muhasebe ve Denetime Bakış, Sayı:20, Ekim 2006, ss.45-56.
TBB, "Basel II: KOBİ'lerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri", www.tbb.org.tr/turkce/konferans /riskbasel/bddk.doc, 03.02.2008.
TBB, Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri, Yayın No:228, Eylül 2004.
Teker Suat, Bolgün K.Evren, Akçay M.Barış, "Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, www.e-sosder.com, ISSN:1304-0278, Bahar 2005, C.3 Sayı: 12, ss.42-54.
Teksöz Dilek, "Basel II'nin KOBİ'lerin Finansmanına Etkileri", Sosyal Bilimler Dergisi, 2007, (1), ss.191-207.
TMCB, "Sektör Bilançoları 2001-2003", http://www2.tcmb.gov.tr/sektor/2004/index.htm, 15.02.2008
Topçu Feyzullah, "Açılış Konuşması", Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu XI, İZSMMO, 26-30 Ekim 2007, Antalya, ss.1-11.
TTGV, "Basel II", www.ttgv.org.tr/UserFiles/File/Sunumlar/Basel_II.pdf?PHPSESSID=883008f, Nisan 2007, Ankara, ss.1-22.
Uyar Süleyman, Aygören Hakan, "Basel II İlkelerinin KOBİ'lere Olası Etkileri: Finansman Maliyeti, Finansal Raporlama ve Muhasebe Açısından Değerlendirme", Mali Çözüm, Sayı: 77, 2006, ss.52-70.
Wahlström G., "Worrying But Accepting New Measurements: The Case of Swedish Bankers and Operational Risk", Critical Perspectives on Accounting, 2005, p.2
Wyk J.V., Dahmer W, Custy M.C., "Risk Management And The Business Environment in South Africa", Long Range Planning, Vol: 37, 2004.
Yalçın Haluk, Önder Alper, Aksel Kaan, Özyürek Nazlı, Şirket Derecelendirilmesinde Basel II Perspektifi, PWC, Aralık 2006.
Yardımcıoğlu Mahmut, Çam Alper Veli, "Sermaye Piyasalarındaki Derecelendirme Müessesinin Basel II Kapsamında Değerlendirilmesi", Mali Çözüm, 2007, Sayı:8 0, ss.59-70.
Yaslıdağ Beyhan, "Basel II Kriterleri Kapsamında Firmalar Bilançolarını Kuvvetlendirmek İçin Neler Yapmalıdırlar? (KOBİ Bilançolarının İyileştirilmesi)", 22.02.2007, Detay Danışmanlık, s.32-43.

Yayla Münir, Kaya Yasemin T., Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, BDDK ARD Çalışma Raporları, 2005.
Yılmaz Hatice Biçen, "Basel II ve KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri", PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, (e-dergi), http://www.paradoks.org, Yıl: 3, Sayı:1, 02.02.2008, ss.1-18.
Yılmaz Mustafa Kemal, Küçükçolak Ali, "Basel II Uygulamalarının KOBİ'lere Etkileri ve İMKB Şirketlerinin Bu Açıdan Değerlendirilmesi", 5.Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi, 15-17 Haziran 2006, Tokat, ss.218-232.
Yüksel Ayhan, "Basel II İlkeleri ve Risk Yönetimi", İhracatta Risk Yönetimi Konferansı, 08.12.2005a, Denizli, ss.1-42.
Yüksel Ayhan, "Basel II Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörü", Basel II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi Konferansı, 03.03.2006, Denizli.
Yüksel Ayhan, Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, BDDK Araştırma Yayınları, Ağustos 2005b.

EMPIRICAL STUDY RELATED WITH ADOPTION PROCESS FOR ACCOUNTANCY PROFESSIONAL MEMBERS IN TERMS OF ACCOUNTANCY PRACTICES IN SMEs IN THE TRANSITION PERIOD OF BASEL-II

Yrd. Doç. Dr. Muhammet Bezirci, Selçuk Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Ahmet Büyükşalvarcı, Selçuk Üniversitesi

ABSTRACT

Present situation of our country causes a rapid change and development for all enterprises. Basel Settlement which was started to be applied before G-10 countries in 1980, has undertaken the role of important instrument when they face with risks and they standardise under the control of these risks especially before enterprises in the period of economic integration of banks. It is necessary to assess capital sources again, to rebuild accountancy practices in the context of riskiness Basel II and SMEs. Instead of privileges resulted from the membership of OECD for Turkey, credit note of rating companies for enterprises will be more important with binding application of Basel II. In this process duties and responsibilities of professional members come at first. Because making predictions aimed at future about risks and evaluating them in accordance with the process of Basel-II at showing financial table will belong to professional members, enterprises which have clear and transparent financial tables, have some difficulties in the process of credit. So these problems will result from accountancy practices.
This study deals with the basic group of 1703 accountancy professional members registered in Chamber of Konya Certified Public Accountant with the aim of obedience of accountancy professional members in terms of accountancy practices of SMEs in the process of Basel-II. In this study a questionnaire has been made on 372 subjects chosen with casual examplifying method of the respective basic group and conclusions have been evaluated, possible problems have been explained before accountancy professional members in the process of Basel-II and suggestions about solutions have been evaluated.

KEY WORDS : Basel II, SMEs, Accountancy Professional Members, Questionnaire.

1. INTRODUCTION

As in developing economics, SMEs which have undertaken the role of important instrument in economical development in our country, experience in various developments with the speeding effect of globalisation. Legal amendments and binding developments in international field significantly affect enterprises and SMEs playing an important role in economical development in our country. Due to bilateral governmental agreements and international organizations being a member for our country, these developments speed more quickly. One of these important things which affect enterprises and especially SMEs and leads to follow a new strategy in commercial life, is Basel-II standarts. The first decisions of Basel Settlement was made in Basel Town, Switzerland, in 1974 by the chiefs of World Central Banks. It contains important subjects in banking such as money policies, credit circumstances, risk rate (Babuscu, 2006,17). Basel Banking Supervision Committee has been established in order to set working standarts in international field of banks under the structure of BIS (Bank for International Settlements) being an international establishment of central banks of countries. Member States of Commitee: US, Germany, England, France, Italy, Japan, Netherlands, Belgium, Canada, Swedish, Switzerland and Luxembourg. (http://www.bis.org.18.03.2008)
Basel-I Settlement was declared by this committee in 1988 and due to deficiencies in this settlement, Basel-II Settlement having higher standarts has been declared.
Basel-II standarts aim at developing financial market discipline being necessary for active risk management and money policy, to make a banking system about increasing productivity in capital and so support financial system to strengthen.
Banks which are active in financial system activities of enterprises and especially SMEs being important in economy, have to obey with Basel-II Settlement. As a result of this, it would affect enterprises and SMEs. While enterprises and SMEs are active in financial system, banks taking important place in cash flow have to move in accordance with their standarts to perform transactions. The most important role of enterprises in the adoption process of standarts is to take over financial tables as a means of transactions between banks and enterprises. Because banks would have information about former and current situations by means of financial tables and they would have reciprocal activities within this framework.
Financial tables presenting activities of enterprises as a report are organized Certified General Accountant (SM), Certified Public Accountant (SMMM). Within this framework, in accordance with Article 2, Certified General Accountancy, Certified Public Accountancy and Sworn-in Certified Public Accountancy (YMM) Law registered in number 3568, profession of Accountancy and Certified Public Accountancy can be defined here for *"initiatives and enterprises of natural and legal persons. a) In accordance with generally accepted accountancy principle and*

respective legislation provisions, to keep records, to organize balance sheet profit-loss table and declarations, other documents, to do similar things b) to establish, to develop accountancy systems, to organize works related with business administration accountancy, finance, financial legislation, and their appliance or to be advisor on the subjects c) to study, to analysis, to supervise on written subjects mentioned above paragraph, depending on documents, to organize reports and similar things, to do works of fortification, expertise and similar things."

In this regard, it is necessary to rebuild SMEs in accordance with legal amendments to maintain leading role of especially SMEs being in contact with banks in economy in the transition period of Basel II. This duty concerns Certified General Accountant (SM), Certified Public Accountant (SMMM) on the respective law registered in number 3568.

2. AIM AND METHOD OF STUDY

Financial tables which are mentioned as reports of activities for SMEs (initiative and enterprise belonging to natural and legal persons) and natural and legal persons, are signs in comparison of former and current situations for SMEs. Hereby, the most important duty belongs to Certified General Accountant (SM), Certified Public Accountant (SMMM). Banks are more significant on supplying necessary sources in order to maintain activities of SMEs and promote their existence. But in Basel-II regulation, success in supplying sources from banks for SMEs requires obeying with a set of standarts containing various processes.

This study aims viewpoints of Accountancy Professional Members, organiser of financial tables in analysing for Basel-II and suggestions about solutions following possible problems in application during analysis of effective objects on credit note of firms before banks in the process of Basel-II.

So a questionnaire has been made in Chamber of Konya Certified Public Accountant As from 14 February 2008, there are 1703 accountancy professional members registered in Chamber of Konya Certified Public Accountant. Including 428 Certified General Accountant (SM), 488 Certified Public Accountant (SMMM), there are 916 working accountancy professional members. 787 accountancy professional members do not work.

135 Certified General Accountant (SM) work in counties, 293 Certified General Accountant (SM) are also active in central places. Moreover, 95 Certified Public Accountant (SMMM) are on duty in counties as well as 393 Certified Public Accountant (SMMM) working at central places. Study of questionnaire has been made as face to face questionnaire, a questionnaire with e-mail, and a page on Chamber of Konya Certified Public Accountant website. Only accountancy professional members have answered the questions on website with their record number in Chamber and so answers from different persons have been prevented.

372 members registered in Chamber of Konya Certified Public Accountant have answered questions. As 49 accountancy professional members do not work, they have not taken into consideration. In remaining 323 items, 19 members have not been evaluated because of not having information about them. Finally, 304 members are available in this questionnaire. Data in questionnaire have been analysed with SPSS 12 statistical package program.

3. FINDINGS RELATED WITH QUESTIONNAIRE

3.1. Demographic Distributions Related With Accountancy Professional Members

i) In conclusion of this questionnaire, it is observed that 304 accountancy professional members have answered the questions of the questionnaire. Hereby, 124 (40.7 %) accountancy professional members work as Certified General Accountant (SM) and 180 (59.3 %) members also work as Certified Public Accountant (SMMM).

Table 1. Distributions In Titles Of Professional Members

TITLE OF ACCOUNTANCY PROFESSION	Frequency (f)	Percent (%)
Certified General Accountant (SM)	124	40,7
Certified Public Accountant (SMMM)	180	59,3
TOTAL	304	100

ii) In questionnaire, while 38 (34.5%) Certified General Accountant (SM) serve in counties, 86 (44.3%) Certified General Accountant (SM) work at the centre, 72 (65.5%) Certified Public Accountant (SMMM) work at counties and 108 (55.7%) Certified Public Accountant (SMMM) serve at the central places. The reasons of density at the centre are considered to be high working capacity and to have formal institutions at the centre.

Table2. Distributions Of Professional Members To Working Places

TITLE OF ACCOUNTANCY PROFESSION	COUNTY		CENTRE	
	Frequency (f)	Percent (%)	Frequency (f)	Percent (%)
Certified General Accountant (SM)	38	34,5	86	44,3
Certified Public Accountant (SMMM)	72	65,5	108	55,7
TOTAL	110	100	194	100

iii) In questionnaire 16 (5.3%) accountancy professional members are women and 288 (94.7%) members are men. But in the last periods, following training courses and Certified Public Accountancy (SMMM) final exams, it is observed that accountancy professional members as women have increased. One of the reasons is that this profession will be important in the period of entry into EU for our country.

Table 3. Distrubition Of Professional Members To Sex

SEX	Frequency (f)	Percent (%)
Woman	16	5,3
Man	288	94,7
TOTAL	304	100

iv) Among accountancy professional members in the questionnaire, 224 (73.7 %) members, qualified majority, are between the ages "36-45". Working accountancy professional members between 25-35 ages are less. Because these people do not immediately start on their profession after graduating from the university. Being less members over age 55 is concerned with this profession to be tiring and difficult for those persons. As a matter of fact, working members at 55 or over 55 are 6 (2%).

Table 4. Distrubition Of Professional Members To Age Intervals

AGE INTERVALS	Frequency (f)	Percent (%)
25-35	16	5,3
36-45	224	73,7
46-55	58	19
55 and over	6	2
TOTAL	304	100

v) Among accountancy professional members in the questionnaire 40 (13.2 %) persons graduated from high school. 84 (27.6%) persons graduated from undergraduate. Persons graduating from university are 152 (50%). accountancy professional members having master or doctor's degree are 28 (9.2%). There is an increasing tendency for being Certified Public Accountant (SMMM) after having bachelor's degree among Certified General Accountant (SM) in accordance with transient article of law registered in number 3568.

Table 5. Distrubition Of Professional Members To Their Education

POSITION OF EDUCATION	Frequency (f)	Percent (%)
Highschool	40	13,2
Undergraduate	84	27,6
Bachelor's degree	152	50
Master's degree	28	9,2
TOTAL	304	100

3.2. Viewpoints of Accountancy Professional Members About BASEL II

i) Among accountancy professional members in the questionnaire, 46 Certified General Accountant (SM) emphasise that they have background information about Basel II and 78 (76.4%) members also say that they do not have. While 156 (77.3%) Certified Public Accountant (SMMM) have background information about it, 24 (23.6 %) Certified Public Accountant (SMMM) do not have any information. It can be understood that Certified Public Accountant (SMMM) closely follow these developments about their professions. The thought of general accountancy is still dominant on Certified General Accountancy.

Table 6. Distrubition Of Accountancy Professional Members About Basel-II To Whether They Have Background Information Or Not

TITLE OF ACCOUNTANCY PROFESSION	YES		NO	
	Frequency (f)	Percent (%)	Frequency (f)	Percent (%)
Certified General Accountant (SM)	46	22,7	78	76,4
Certified Public Accountant (SMMM)	156	77,3	24	23,6
TOTAL	202	100	102	100

ii) 38 percent of accountancy professional members having background information about Basel II express that they learn developments from Chamber of Certified Public Accountant. This rate shows that Chamber of Certified Public Accountant are successful in fulfilling their duties. 20 percent of accountancy professional members say that they learn

something about Basel II from seminar and and meetings. This rate explains that vocational education is active in developing the profession of accountancy. 18 percent of accountancy professional members have information about Basel II in contact with banks. From media and internet, 10 percent of participators in questionnaire from industrial and commercial chambers 7 percent of members obtain information about Basel II. Having the low rate in media and internet points that accountancy professional members do not actively take part in this development in spite of developing technology.

Table 7. Distrubition Of Accountancy Professional Members About Basel-II To The Information Sources

INFORMATION SOURCES	Percent (%)
Chamber of Certified Public Accountant	38
Seminar and meetings	20
Bank	18
Media ve internet	10
Chambers of ındustry and commerce	7
University education	6
Others	1
TOTAL	100

iii) Among participators, while 89 persons take part in works such as education seminar about Basel-II, 225 persons mean that they do not participate in any works. 67 persons participating in mentioned works serve as Certified Public Accountant (SMMM). It is clearly observed that Certified Public Accountant (SMMM) closely follow legal amendments and developments.

Tablo 8. Distrubition Of Accountancy Professional Members About Basel-II To The Participations In Works Such As Education Seminar, etc.

TITLE OF ACCOUNTANCY PROFESSION	YES		NO	
	Frequency (f)	Percent (%)	Frequency (f)	Percent (%)
Certified General Accountant (SM)	12	13,5	112	49,8
Certified Public Accountant (SMMM)	67	86,5	113	50,2
TOTAL	89	100	225	100

iv) Among accountancy professional members in the questionnaire on the situation of legality of Basel-II application, 46 (15%) members said yes, 258 (85%) said no. Hereby, Certified Public Accountant (SMMM) are more innovative and open for legal changes and amendments about activities.

Table 9. Distrubition of Accountancy Professional Members About Basel-II To Having Detailed Information To Give Taxpayers Directions

TITLE OF ACCOUNTANCY PROFESSION	YES		NO	
	Frequency (f)	Percent (%)	Frequency (f)	Percent (%)
Certified General Accountant (SM)	8	17,4	116	45
Certified Public Accountant (SMMM)	38	82,6	142	55
TOTAL	46	100	258	100

v) Among accountancy professional members, in case of application of Basel II, 276 (90.7%) persons express that SMEs will face with some problems. However, 28 persons mean that SMEs will have no problem. The reason of uneasiness here is the exception of repeating problems arising from legal amendments in the past. It is alleged that they will face with problems about Basel-II more than problems about the process of improving economy in the past.

Table 10. Distrubition Of Accountancy Professional Members To The Viewpoints About Facing With Problems For SMEs In The Transition Period of Basel-II

FACING WITH PROBLEM	Frequency (f)	Percent (%)
Facing problem	276	90,7
Not facing problem	28	9,3
TOTAL	304	100

vı) Among accountancy professional members, in case of application of Basel-II 46 (15.1%) members point that they will serve taxpayer SMEs enough but 258 (84.9%) members say that they will not do so. Professional members, who inform about not making service, clarify that they could not follow changing legal amendments and do not have enough information about Basel-II.

Tablo 11. Distrubition Of Accountancy Professional Members To The Viewpoints About Making Enough Service SMEs In The Transition Period Of Basel-II

MAKING SERVICE	Frequency (f)	Percent (%)
Making enough Service	46	15,1
Not making enough service	258	84,9
TOTAL	304	100

vii) Under the questionnaire, in the transition process of Basel-II, whether accountancy professional members will serve SMEs enough or not, this question is asked, some of them says that "we can't serve enough" and so the reasons of this are demanded to be explained. First of all, insufficient education comes at first at the rate of 24 %. Delay of application at the second time to legalise is the second reason at the rate of 22 %. At the rate of 21%, persons mean that taxpayer only call them as a person keeping record, making tax calculation and regulation. At the rate of 18% persons suggest that taxpayers avoid from giving real information and documents about their enterprises. 8% persons give importance about not having institutional management understanding. About quality, accuracy and transparency of data, related with accountancy, taxpayers explain Professional members, 6% persons present their views. But in our opinion this rate is higher in fact. As this expression put accountancy professional members under supervision, it is obtained from answering this question.

Table 12. Distrubition Of Accountancy Professional Members To The Importance Level Of Reasons About Making Enough Service SMEs In The Period Of Basel-II

REASONS	Percent (%)
Ineffectiveness of education for professional members about	21
Lack of legal amendments about BASEL II	19
Difficulty in following changing legal amendments	18
Considering accountancy professional members to have only tax aims for taxpayers	15
Prejudice in sharing real financial data in enterprises with accountancy professional members for taxpayers	12
Lack of understanding of isntitutional management for taxpayers	8
Quality and transparency od accountancy data supplied from taxpayers	6
Others	1
TOTAL	100

viii) In case of the appliance of Basel-II, when some possible problems are asked SMES's answers are related with the environment of accountancy. In the process of Basel-II for SMEs the most important problem is transparency problem on financial tables at the rate of 24%. The problem of rating is stated at the rate of 19%. The difficulty of assurance of SMEs is 16% before banks. Accountancy Professional members express that increasing credit costs is 13% in the process of Basel-II. Risk management and intern control is said to be a problem at the rate of 11%. Pricing based on risk is also 10%, institutionalization is evaluated as a problem at the rate of 6% by participators.

Table 13. Distrubition of Accountancy Professional Members To The Viewpoints About Facing Possible Problems For SMEs In The Transition Period Of Basel-II

PROBLEMS	Percent (%)
Problem of transparency in Financial Tables	24
Rating	19
Difficulty of assurance	16
Credit Costs	13
Management of risk and intern control	11
Pricing based on risk	10
Institutionalization	6
Others	1
TOTAL	100

ix) When accountancy professional members registered in Chamber of Konya Certified Public Accountant are asked solutions in the process of Basel-II, 33 % persons in the questionnaire express that the application of Basel-II should be postponed and the easiest solution is to escape from it. but they state that they should certainly have information about Basel-II. 17 % persons in that questionnaire want to give importance for the education about this subject by Chamber of Certified Public Accountant. The rate of members who want to increase the relations between Chamber of Certified

Public Accountant and University, is 13%. The rate of persons who want to have communion about possible situations between SMEs and banks under the application of Basel-II, is 12%. 9 % of members demand focusing on works in the main structure of SMEs about basel II. Also 9% of members want to appliance of SMES accountancy standarts for SMES s.rate of Professional members want to create a unit in order to manage the transityon period of Basel-II is 4%. Finaly, 2% members want to adopt and puplish the examples about the appliance of Basel-II for our country such as in OECD countrys.

Table 14. Distrubition Of Accountancy Professional Members To The Importance Level Of Viewpoints About Adoption Process In Terms Of Accountancy Practices For SMEs In The Transition Period Of Basel-II

VIEWS	Percent (%)
Delay of BASEL II application	33
Increase in education about BASEL II by Chamber of Certified Public Accountant	17
Increase in corporation between universities and Chamber of Certified Public Accountant	13
Being in contact with parties about application of BASEL II	12
Focus on giving information 'SMEs's' about BASEL II	9
Appliance of accountancy standarts for SMEs	9
Making someone responsible of managing the transition period of BASEL II in SMEs	4
Publish Basel-II appliances of OECD in our country	2
Others	1
TOTAL	100

4. CONCLUSION AND ASSESSMENT

Basel Committee, which came together with the aim of determining working methods and principles on the international level about banking by chiefs of central banks in 1974, decided that the first criteria as Basel-I Settlement in 1988. But the Committee thinks that Basel-I wasn't enough seeing that there were rapid developments in finacial system and the Committee created a set of standarts about Basel-II.

Capital management focused on risks, credit pricing and rating will be available in SMEs with the application of Basel-II.

Basel-II standarts, which are postponed to apply in our country until 2009, will especially affect SMEs focused on usage of foreign sources on the highest level in the process of growth.

Enterprises and SMEs apply to new ways such as "balance sheet improvement" as a result of application in legal gaps, they aim to be active in supplying foreign sources and sometimes achieve in this subject. But application of Basel-II requires ending present applications as a result of rating focused on risks about providing credit for firms. Here, financial tables showing activities of firms and accuracy of organisation gain importance. 'Moral rules' which was put into effect in the last period, are necessary for the harmonisation of accountancy professional members.

In this study problems and solutions related with the harmonisation of accountancy professional members in terms of accountancy practices in SMEs in the transition period of Basel-II.

Hereby, it has been understood that Certified Public Accountant (SMMM) follow the developments more closely than Certified General Accountant (SM). Especially giving importance to the education after bachelor's degree for accountancy professional members plays role in following developments.

Accountancy professional members in provinces are more active and sensitive than others in counties. They try to develop themselves more. Activities such as symposium, vocational education, congress are more in counties so these bring positive contributions for accountancy professional members.

Accountancy professional members express that they will have difficulties in application of Basel-II as they don't have enough information about this subject. Changing legal amendments, giving always written new notices relating to this profession, are problems for accountancy professional members to follow developments. Especially present firms as SMEs are more different than others within accountancy practices as they are subject to various legal amendments.

SMEs are remote from transparency in accountancy data related with activities while preparing reports of financial tables to be active in providing and using sources. All responsibilities here belong to accountancy professional members. Also accountancy professional members state that they cannot fulfill their duties, and add that they are unhappy since they are considered to be tax-calculator, classical accountant.

The most important and possible problem is transparency for SMEs in the transition period of Basel-II. Because the basic data source of credit pricing and rating focused on risks will be finacial tables of SMEs. Not having institutional structure, understanding of general management and ineffectiveness of controlling are problems of this period.

Moreover most of firms as SMEs will lose characteristics of SMEs with the application of Basel-II nowadays. Because the definition of SMEs to Basel-II is more different than ıt means in our country today.

Delay of application of Basel-II is a solution to overcome with possible problems mentioned above and to understand necessary infrastructure legal amendments, vocational education and instructions of appliance well until 2009. Also it is necessary to give more education in institutions having effective roles in financial system such as Chamber of Certified Public Accountant, The Banks Association of Turkey (TBB), Capital Markets Board of Turkey (SPK), Union Of Chambers of Certified Public Accountants of Turkey (TURMOB) and Universities in terms of accountancy practices during this period. Like in other countries, application of Basel-II will cause some difficulties for financial system in our country without applying Basel-I enough. In this regard, it is clear that SMEs being important in development of economy will have negative things. In conclusion, it is necessary to creat the best infrastructure for the application of Basel-II with legal and structural amendments before authorised persons in order to overcome these difficulties in our country.

BIBLIOGRAPHY

Ayadi, R., ve F.D.Rossi, "Practical Implications of the New Capital Accord for the European Banking Systems Results&Analysis of Industry Survey", Working Paper, 2002.

Babusçu Senol, "Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi", Akademi Yayınları,4. Basım, Ankara, 2005

BDDK, "Basel-II Sayısal Etki Çalısması (QIS-TR) Degerlendirme Raporu",
http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/QIS-TR.pdf

BIS, "History Of The Basel Committee And Its Membership, January, 2007, http://www.bis.org/bcbs/history.pdf,. 18.03.2008

TBB, "Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirilmesi", www.tbb.org.tr, 2000.

TBB, "Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi",http://www.tbb.org.tr. 14.03.2008

Yörük, Nevin. "Basel-II Standartları'nın KOBİ'ler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması" 10. Ulusal Finans Sempozyumu, İzmir, Kasım 2006.

Yüksel, A., "Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri" BDDK Araştırma Dairesi, Araştırma Raporu, 2005/4

Oturum / Session III-B

Kredilendirmede Geleneksel ve Basel II Yaklaşımları

TURİZM YATIRIMLARININ KREDİLENDİRİLMESİNDE BASEL II VE DERECELENDİRME AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yrd.Doç.Dr. Doğan KUTUKIZ, Muğla Üniversitesi
Gökhan TURGUT, SMMM

ÖZET

Ülkemizde 2009 yılından itibaren uygulanmaya başlayacak olan Basel II kriterleri, turizm yatırımlarını önemli bir şekilde etkileyecektir. Yapılacak yatırımlarda kredilendirme, yatırımcının ve yatırımı yapan işletmenin derecelendirme notu önem kazanmaktadır. Yatırımlar için alınacak kredilerlerde; şirketin derecelendirme notunu belirleyebilmek için, özkaynaktan yönetim verimliliğine, pazar payından kredibiliteye kadar olan standartların ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.
Derecelendirme Kriterleri olarak; finansman durumu, öz kaynak verimliliği, sektördeki konumu, Pazar payı, rekabet edebilirliği, işletme yönetimi, müşteri memnuniyeti, teknoloji yapısı, ödeme dengeleri ve daha bir çok kriter göz önünde bulundurularak derecelendirme yapılmaktadır.
Bu çalışmada, 3,4 yıldızlı işletmelerin verileri anket yöntemiyle alı
arak yukarıda saydığımız derecelendirme kriterleri doğrultusunda sınıflandırılarak analiz edilecektir.
Yöntem olarak, anket yöntemiyle veriler toplanmış, yüzde yöntemiyle sınıflandırılarak sınıflar arasındaki farklar ve nedenleri ortaya çıkarılacaktır.

ANAHTAR KELİMELER: Basel II, turizm yatırımları, turizm işletmeleri

I. GİRİŞ

Bilindiği üzere, ülkemizde KOBİ olarak sınıflandırılan işletmeler toplam işletmeler içerisinde sayı olarak %99'dan daha fazla bir orandadır. Bu işletmeler istihdam ve katma değer üretiminde de önemli bir paya sahiptir. Bu büyüklükleri dikkate alındığında KOBİ'lerin ekonomik büyümeye olan katkıları açıkça görülmektedir.

Ülkemizde son yıllarda yaşanan olumlu makroekonomik gelişmelere paralel olarak, bankalarca reel sektöre kullandırılan kredilerin hacminde ve bu kredilerin bankaların toplam aktifleri içerisindeki payında da önemli artışlar olmuştur. Bu çerçevede toplam kredilerin aktif içindeki payı 2000 yılındaki %25 seviyesinden %35'lere ulaşmıştır. Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğündeki gelişmeler de dikkate alındığında 2006 yılında toplam kredi hacmi 2000 yılına göre %50 artmıştır. Kredilerdeki bu artış paralelinde bankalar özellikle bireysel krediler ile KOBİ kredilerine ağırlık vermiş, bu alanlara önemli plasmanlar yapmıştır. Bankacılık bir risk üstlenebilme sanatı olarak kabul edildiğinde, önemli olan kriter, bankaların verebilecekleri krediyi sınırlamak değil yönetebilecekleri ve geri alabilecekleri kredi hacmi riski kadar üstlenebilmesidir.
Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin üyesi olan G10+ ülkeleri tarafından hazırlanan Basel-I ve daha sonra "Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II)"nı yayımlamıştır.
Buna göre, Basel-II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektöründeki bilginin daha şeffaf ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir(Bundesbank, 2005). Basel-II ilk etapta, uluslar arası faaliyet gösteren bankaları hedeflese bile, yeni düzenlemenin bu bankalarla finansal ilişki içerisinde olan diğer bankaları ve müşterisi durumundaki işletmeleri etkileyeceği ve uygulamanın yaygınlaşacağı beklenmektedir.

Kredi kurumundan kredi talebeden bir işletme, ilk önce kredi talep ettiği bankanın risk durumuna göre kredinin maliyeti ortaya çıkacaktır. Bankanın ve işletmenin dahil olduğu risk durumuna bağlı olarak da derecelendirme kuruluşu banka ve işletmeyi derecelendirilecektir. Derecelendirme kuruluşunun piyasadaki geçerliliği ise uluslararası düzeydeki durumu ortaya koymaktadır. (Claessens, ve diğ. 2002)

II. BASEL II UZLAŞISI VE TURİZM SEKTÖRÜ

II.1. Basel II'deki KOBİ tanımı Ve Türkiye'ye uygunluğu

Bakanlar Kurulu'nun 2005/961 sayılı kararı ile kabul edilen ve 18 Kasım 2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan haliyle, "İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler "KOBİ" işletmeleridir şeklinde sınıflandırmıştır. Bunun amacı bankalar için sermaye yeterliliğinin hesaplanması prensiplerini ortaya koymaktır. Bu anlamda "KOBİ" bir risk grubudur.

Basel II çerçevesinde değerlendirilen en önemli husus hiç şüphesiz banka müşterisi konumunda olan şirketler ve özelde de KOBİ'lerdir. Basel-II içerisinde KOBİ'lere ilişkin hükümler incelendiğinde ilk olarak Uzlaşı'da kabul edilen KOBİ tanımı ön plana çıkmaktadır. Basel-II, KOBİ'leri cirosu 50 milyon €'dan daha az olan şirketler olarak tanımlamaktadır.

Bu tanım, Basel-II içerisinde yer alan avantajlardan faydalanabilme açısından kritik bir ölçüttür. Bu tanıma göre işletmelerin %99'u KOBİ kapsamındadır (BIS, November 2005).

Bunun yanında, Basel-II içerisinde yer alan şirket kredileri "kurumsal krediler" ve "perakende krediler" olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bir şirkete verilen kredinin perakende olarak sınıflanabilmesi için karşı tarafın bir KOBİ olması, kredi tutarının 1 milyon €'dan az olması ve portföyün yeterince çeşitlendirilmiş olması gerekmektedir. Bu ayrım çerçevesinde perakende krediler genelde kurumsal kredilere göre daha avantajlı uygulamalara tabi olmaktadır. Örneğin kredilere ilişkin standart ölçüm yaklaşımının kullanılması durumunda, derecelendirme notu bulunmayan bir şirkete verilen kurumsal bir kredi için %8 oranında sermaye ayrılması gerekirken, perakende bir kredi için ayrılması gereken sermaye %6'dır. Kurumsal kredilerde bir kredi için bankalar tarafından bulundurulacak sermaye tutarı derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel-II'de yer alan basit (standart) ölçüm yöntemlerinde, her hangi bir derecelendirme notu bulunmayan şirketler için mevcut duruma göre yüksek derecelendirme notuna sahip olan şirketlere verilen krediler için sermaye avantajları ortaya çıkmaktadır. Basel-II'de yer alan ileri ölçüm yaklaşımlarında ise -İçsel Derecelendirme Bazlı Yaklaşımlar (IRB)- krediler için hesaplanacak sermaye yükümlülükleri bankalar tarafından müşterilerine verilecek içsel derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Bu yaklaşımda da perakende portföye dahil edilen krediler kurumsal portföye göre daha avantajlı konumda olmakta, ilave olarak kurumsal krediler içerisinde de KOBİ'lere verilen krediler büyük ölçekli şirketlere verilen kredilere göre daha düşük sermaye yükümlülüğü doğurmaktadır. Bu çerçevede, Basel-II içerisinde bir KOBİ'nin, kendisi ile aynı konumdaki KOBİ olmayan büyük ölçekli bir şirkete göre daha avantajlı konumda olduğu görülmektedir. Ancak KOBİ'lerimizin dışsal derecelendirme notlarına sahip olmamaları ve kurumsal yönetişim açısından bazı eksikliklerinin olması onlar için dezavantaj oluşturabilecektir.

Basel-II'de bir kredi dolayısıyla bankanın bulundurması gereken sermaye, kredi müşterisinin derecelendirme notunun yanında, kredi için alınan teminat ve garantilere de bağlıdır. Basel-II kapsamında hangi kıymetlerin teminat olarak kabul edileceği, bankaların kullanacakları ölçüm yaklaşımlarının gelişmişlik seviyesine göre değişmektedir (BDDK (2004b). Basel-II'de, bankalar daha gelişmiş ölçüm yaklaşımlarını kullanmaya başladıkça, risk yönetim sistemlerine ilişkin kurallar daha sıkı hale gelmektedir. Örneğin krediler için kullanılabilecek standart yaklaşımlarda sadece finansal kıymetler teminat aracı olarak dikkate alınabilirken ileri yaklaşımlarda ilk olarak fiziksel teminatlar da (ipotek) dikkate alınabilmekte, son aşamada ise tüm varlıklar birer teminat olarak kabul edilebilmektedir.

Kredi riski azaltıcı yöntemlerinden Basitleştirilmiş Yaklaşım, mevcut kredi riskinin teminatlandırılmış kısmı için karşı tarafın risk ağırlığı yerine teminatın risk ağırlığını kullanmayı esas alır ve bazı istisnai durumlar dışında öngördüğü yüzde 20'lik teminat risk ağırlığı sebebiyle, çoğunlukla Kapsamlı Yaklaşım'a kıyasla daha yüksek risk ağırlıklı varlıkları kullanmaktadır (IMF ve World Bank, 2002).

Türkiye'de İmalat sanayi, tarıma dayalı sanayi, turizm, eğitim, sağlık, çevre koruma, yenilenebilir enerji (hidroelektrik, jeotermal, rüzgar, güneş ve biyo enerji vb.), bilgi ve iletişim teknolojileri sektörleri ile bu sektörlere doğrudan hizmet veren sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler ve Dünya Bankası'nın belirlediği KOBİ büyüklük kriterleri içinde yer alan işletmeler ve %25 özkaynak oranına sahip işletmelere orta ve uzun vadeli kredi kullandırılmaktadır.

II.2. Turizm Sektörünün Yapısı ve Özellikleri

Avrupa, turizm sektöründe en fazla payı almaktadır. Şu anda dünyanın en fazla destinasyon düzenleyen ve turizm gelirlerinin % 52'sine sahiptir. 2010 yılında Avrupa'nın turizmde aldığı pay ise, 1995 yılında ortalama yüzde 60 oranında pay alan Avrupa turizminin payının yüzde 46'ya düşeceği öngörülmektedir(WTO,2006). Buna karşılık Türkiye gibi gelişen ülkelerde de artacağı tahmin edilmektedir. Dünya turizm Örgütü'nün yaptığı çalışmalarda 2010 yılına kadar turizm sektörüne yapılacak sabit sermaye yatırımları %5.4 büyümeyle toplam sabit sermaye yatırımlarının %10.8'ini bulacağı öngörülmektedir. Bir başka deyişle en yüksek büyüme oranı ve en fazla yatırımların turizm sektörü olacağı ortaya çıkmaktadır. Sektördeki büyüme yeni işletmelerin kurulması ve mevcut işletmelerin genişlemesiyle mümkün olmaktadır. Büyüme büyük ölçüde borçlanmayla olacak ve bu borçlanmanın maliyeti de ülke, banka ve işletmenin dahil olduğu risk grubuna göre değişecektir.

AB bünyesinde yapılan destek ve teşviklerin Türkiye'nin turizm sektörüne yönelik kullanabileceği destekler daha çok Avrupa Akdeniz Ortaklığı kapsamındadır. Bu kapsamda siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda işbirliği öngörülmektedir. Avrupa Akdeniz Ortaklığının ekonomik işbirliği bünyesinde, AB bütçesinden sağlanan hibe ve Avrupa Yatırım Bankasından alınan kredilerden oluşturulan MEDA Programı, Akdeniz Ortaklığı çerçevesinde ortaya konulan işbirliği ve destek projelerinin finansmanı için kullanılmaktadır.

Tablo. .1. Turizm Sektöründe Sabit Sermaye Yatırımları

Turizmde Sabit Sermaye Yatırımları (Milyar TL)			
Yıllar	**Turizm**	**Toplam**	**Turizm/Toplam (%)**
1998	377.644	13.022.212	2,9
1999	693.154	17.328.839	4,0
2000	1.028.660	28.573.893	3,6
2001	1.472.697	33.470.391	4,4
2002	2.183.643	47.470.495	4,6
2003	8.500.000	40.136.000	7.0
2004	7.600.000	60.730.000	6.0
Kaynak: DPT			

Tablo.2. Turizm sektörünün Kullandığı Krediler (Milyar TL.)

Yıllar	Top. Krediler	Turizm Kredileri	Turizm Krd/ Top.Krd. (%)
1998	14.122.355	25.789	0,18
1999	21.714.974	48.794	0,22
2000	34.213.480	56.641	0,18
2001	37.085.766	57.504	0,16
2002	52.631.490	63.882	0,13
2003	69.003.530	1.101.642	1.6
2004	100.343.840	1.753.693	1.7

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

Turizm kredileri, turizm alanları ve turizm merkezlerindeki yatırımlara tahsis edilen ihtisas kredileridir. Turizm kredilerinin toplam banka kredileri içindeki payı 1989 yılında % 1,69 olarak gerçekleşirken, izleyen yıllarda düşüş göstermiş ve 2002 yılında % 0,13 ile en düşük oranı görmüştür.

Son yıllarda yabancı bankalar ve bu bankaların şubeleri aracılığıyla KOBİ'lere proje karşılığı teminatsız kredi verilmektedir. Turizme yönelik alt yapı yatırımlarından oluşan turizm yatırımları 1993-2003 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde turizm sektörünün toplam sermaye yatırımları içindeki payı % 2,2'den % 6,1'e yükselmiştir.

III. METODOLOJİ

3.1. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çalışma kapsamına Muğla Bölgesinde faaliyet gösteren 176 turizm işletmesine uygulanmıştır. Ancak gelen cevapların büyük bir kısmı Fethiye ve Marmaris'ten alınmıştır. Ankette yönetim yapısı ve mali bilgilere ve/veya açıkça belirtilen oranlara ilişkin sorulara cevap istenmiştir. Anket, işletmelerin büyüklüğünü ve yönetim yapısını ölçmek, bankalarla olan kredi ve diğer ilişkilerini ortaya çıkarmak, finansman yapıları hakkında bilgi sahibi olmak ve finansman açısından karşılaştıkları problemleri ortaya koyarak Basel II uygulanmasıyla ortaya çıkacak eksik yönleri tespit etmektir.

İşletmelerin profillerine baktığımızda, Türkiye'deki uygulanan işletme sınıflandırmasına göre, tamamına yakını KOBİ sınıfına girmektedir. Buna karşın Basel kriterlerine göre tamamı KOBİ işletmesi sınıfına dahil olduğundan, Basel kriterlerinin KOBİ turizm işletmeler üzerinde yapabileceği etkiler ve KOBİ'lere ilişkin hükümleri dikkate alınarak uygulama yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Sonuçları

Araştırma, belirlenmiş olan kriterler doğrultusunda işletmenin kredibilitesi, kaynak yapısını, öz kaynakları yüksek olan ve iyi yönetilen şirketlere, daha ucuz kredi temin etmek, kredibilitesi ve özkaynak yapısı daha kötü olan şirketlere ise yüksek faiz oranlı krediler vererek aradaki faiz ortalamasını tutturmaktır.

Ülkemizde de, 01.01.2009'dan itibaren kullanılacak olan Basel kriterleri, turizm yatırımlarında önemli bir yer tutacaktır. Yapılacak turizm yatırımlarındaki kredilendirmede, yatırımcının ve yatırımı yapan şirketin derecelendirme notu önem kazanmaktadır.
Derecelendirme notu bir değerlendirme notudur.Özellikle turizm yatırımlarında alınacak kredilerde; şirketinizin derecelendirme notunu belirleyebilmek için, özkaynaktan yönetim verimliliğine, pazar payından kredibiliteye kadar olan standartların değerlendirilmesi gerekmektedir.
Turizm yatırım işletmesinin, derecelendirme kriterlerinin ağırlıkları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.
Aşağıdaki tablo genelde Amerikan ve Alman bankalarının verdikleri kredilerdeki derecelendirme ağırlıklarını göstermektedir.

Tablo 3.Derecelendirme Kriterleri

Kriterlerin Dağılımı	Derecelendirme Ağırlığı
• Ekonomik Değerler - Özkaynak Verimliliği - Finansman Durumu - Şirketin İlerideki Gelişimi - Borç ödeme derecesi - Nakit Akışı oranı	%50
• Branş, Pazar ve Rekabet Durumu - Branşındaki Konumu - Pazar Payı ve Gelişimi - Rekabet Ortamı Verileri - Ürün/Hizmet Programı ve Yelpazesi - Müşteri Memnuniyeti ve Yapısı - Tedarikçilerin Bağımlılığı	%20
• Yönetim Kalitesi, Kontrol, Planlama ve Yönlendirme - Şirket Yönetimi - Şirket Ortaklarının Mal Varlıklarının Dağılımı - 10 ve 20 Yıllık Sürelerdeki Şirketin Yönetim Planı - Teknoloji Yapısı - Çalışanların Potansiyelleri - Kontrol Mekanizmaları	%20
• Bugüne Kadar Olan İş Gelişimi ve Ödeme Dengeleri - Cari Hesaplar Analizi - Müşteri ve Ticari İlişkiler - Ödeme Dengeleri	%10

Araştırma alanı olarak seçilen Muğla Bölgesinde faaliyet gösteren 176 KOBİ sınıfına dahil olan işletme verilerine dayanarak yapılan çalışmada, ekonomik değerler, sektör-Pazar rekabet durumu, yönetim yapısı-.i ortaya konularak analiz yapılmıştır. Analizde gerekli olan verilerin bir kısmı işletmeler tarafından verilmediğinden alınan veriler doğrultusunda ortalamalar alınarak gruplandırılmış ve analiz yapılmıştır.
Bu analiz genelde 4 orandan meydana gelmekte ve sadece dört oran kullanılarak yapılmıştır.

- Öz Kaynak Oranı
- Dinamik Borç Ödeme Derecesi
- Toplam Sermaye Verimliliği
- Nakit Akışı Oranı

Öz Kaynak Oranı : Öz Kaynak x 100 / Toplam Sermaye
Bu oran, formülden de anlaşılacağı gibi öz kaynağın toplam kaynaklara olan oranıdır.
Dinamik Borç Ödeme Derecesi : Yabancı Sermaye / Nakit Akışı
Toplam Sermaye Verimliliği : (Olağan Faaliyet Karı + Faiz Ödemeleri)x 100 / Toplam Sermaye
Nakit Akışı Oranı : Nakit Akışı x 100 / Toplam Satışlar

Tablo.5. Uygulama Sonuçları

Kriterler	1	2	3	4
	Çok İyi	İyi	Orta	Kötü
Öz Kaynak Oranı (%)	40'dan yüksek	30 -40 arası	20-30 arası	20 altında
Dinamik Borç Ödeme Derecesi	2 yıl ve altı	3 yıl - 4 yıl	5 yıl - 10 yıl	11 - 20 yıl
Toplam Sermaye Verimliliği (%)	15 ve üstü	10 -15 arası	8 - 10 arası	8'den az
Nakit Akışı Oranı (%)	10 ve üstü	6 - 10 arası	4 - 6 arası	4'den az
Frekans	35	65	52	24

Yukarıda verilen tabloda yer alan değerlerin ortalaması alındığında;

Öz Kaynak Oranı	: %30,7	2 (İyi)
Dinamik Borç Ödeme Derecesi	: 9,4 yıl	3 (Orta)
Toplam Sermaye Yeterliliği	: %7,7	3 (Orta)
Nakit Akış Oranı	: %5.6	2 (iyi)

Genel Not ortalaması 2.5'te kalmaktadır. Standart And Poor's Derecelendirme Kuruluşuna göre ''BB- ile BB'' ve Moody's derecelendirmesine ''Ba1 ile Ba3'' arasında kalmaktadır(BDDK, 2005/8). Bu da çalışmaya dahil işletmelerin Basel II kapsamında derecelendirmeye gitmeleri ve kredi talep etmeleri durumunda alacakları derecelendirme notunun düşük olduğunu göstermektedir. Burada sadece ekonomik değerleri ölçmek amacıyla bazı oranlar kullanılarak analiz yapılmıştır. Bunun dışında kalan ''sektör, Pazar, rekabet durumu'', ''yönetim yapısı, kalitesi'' ve ''iş gelişimi ve ödeme dengeleri'' kriterleri dikkate alındığında bulunan derecelendirme notunun daha da düşeceği tahmin edilmektedir. Çünkü yapılan bir çok çalışmada KOBİ turizm işletmelerinde yönetimin profesyonelleşmediği açıkça görülmektedir.

IV. SONUÇ

Basel-II'de yer alan basit (standart) ölçüm yöntemlerinde, her hangi bir derecelendirme notu bulunmayan şirketler için mevcut duruma göre yüksek derecelendirme notuna sahip olan şirketlere verilen krediler için sermaye avantajları ortaya çıkmaktadır. Basel-II'de yer alan ileri ölçüm yaklaşımlarında ise -İçsel Derecelendirme Bazlı Yaklaşımlar (IRB)- krediler için hesaplanacak sermaye yükümlülükleri bankalar tarafından müşterilerine verilecek içsel derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Bu yaklaşımda da perakende portföye dahil edilen krediler kurumsal portföye göre daha avantajlı konumda olmakta, ilave olarak kurumsal krediler içerisinde de KOBİ'lere verilen krediler büyük ölçekli şirketlere verilen kredilere göre daha düşük sermaye yükümlülüğü doğurmaktadır. Bu çerçevede, Basel-II içerisinde bir KOBİ'nin, kendisi ile aynı konumdaki KOBİ olmayan büyük ölçekli bir şirkete göre daha avantajlı konumda olduğu görülmektedir. Ancak KOBİ'lerimizin dışsal derecelendirme notlarına sahip olmamaları ve kurumsal yönetişim açısından bazı eksikliklerinin olması onlar için dezavantaj oluşturabilecektir

Araştırma kapsamına dahil işletmelerde yapılan ankette, derecelendirme notunun tespitinde gelişmiş bir çok ülkenin kullandığı ekonomik değerleri ortaya koymak için dört oran kullanılmış ve sadece bu oranlara göre derecelendirme yaptığımızda işletmelerin orta düzeyde, Standart And Poor's Derecelendirme Kuruluşuna göre ''BB- ile BB'' ve Moody's derecelendirmesine ''Ba1 ile Ba3'' arasında kalmaktadır. Bu da çalışmaya dahil işletmelerin Basel II kapsamında derecelendirmeye gitmeleri ve kredi talep etmeleri durumunda alacakları derecelendirme notunun düşük olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla turizm sektöründe, döviz kazancı olan turizm sektöründe faaliyet gösteren, konusunda bilgili, tecrübeli yönetici kadroya sahip bulunan, kredi değerliliği olan, yapılacak yatırımın ekonomik – mali ve teknik yönden yapılabilir bulunduğu ve döviz kredisini ödeyebilecek performansa sahip olduğu tespit edilen firmalara kullandırılacak kredi daha kolay alınabilecek ve maliyeti de düşük olacak, aksi taktirde yüksek olacaktır.

KAYNAKÇA

Bakanlar Kurulu'nun 2005/961 Sayılı Kararı

Basel Committee on Banking Supervision, "Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks", BIS, November 2005

BDDK (2004b), "Basel-II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu, Araştırma Dairesi, 2004.

BDDK ARD Çalışma raporları:2005/8

Bundesbank (2005), "Basel-II- The New Capital Accord": www.bundesbank.de.

Claessens, S. ve Embrechts G. (2002), "Basel II, Sovereign Ratings and Transfer Risk External versus Internal Rating", Conference on Basel II: Economic Assessments, BIS, Conference Paper.
Devlet Planlama Teşkilatı
IMF ve World Bank (2002), "Implementation of the Basel Core Principles for Effective Banking Supervision, Experiences, Influences, and Perspectives".
The World Tourism Organization, 2006 www.unwto.org/
Türkiye Bankalar Birliği

YENİ SERMAYE UZLAŞISI VE KOBİ'LERİN RESMİ KREDİ KANALLARINA ULAŞMASINDA KURUMSAL YAPILANMA: KREDİ GARANTİ FONU

Prof. Dr. Mevlüt Karakaya, Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Beyhan Marşap, Gazi Üniversitesi
Araş.Gör. Soner Gökten, Gazi Üniversitesi

ÖZET

Finansman kaynağı kurumsallaşma derecesine göre gruplandırılan makro kredi kanalları içerisinde banka bazlı krediler kurumsal nitelik taşımakta ve bu bağlamda resmi kredi kanalı olarak nitelendirilmektedir. Yeni sermaye uzlaşısında (Basel II) risk bazlı kredi fiyatlamasının temel alınması, özellikle KOBİ'lerin resmi kredi kanallarına ulaşmasında önemli sorunları gündeme getirecektir. Basel II uygulamasında nakdi ve gayrinakdi kredi toplamı bir milyon avronun üzerinde olan kurumsal KOBİ'lere ait kredi fiyatlaması, kredi riski baz alınarak yapılmaktadır. Kredi riski hesaplamasında ise, standart yaklaşım paralelinde, kredi talebinde bulunan firmaya ait bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notu, standartta belirtilen risk ağırlıkları ile ilişkilendirilmektedir. Derecelendirme notunun düşük olması kullanılan risk ağırlığının yüksek olmasına yol açacak ve düşük derecelendirme notuna sahip firma kredi kullanırken yüksek maliyetlere katlanmak zorunda kalacaktır. Ülkemizde mevcut durumda herhangi bir kurumsal KOBİ'nin yüksek derece notu alması mümkün gözükmemektedir. Bu bağlamda kredi riski azaltımını sağlayacak yöntem ve esaslar gündeme getirilmektedir. KOBİ'lerin resmi kredi kanallarına ekonomik ulaşımını sağlayacak kurumsal yapılanmalar da söz konusu olabilmektedir. Fonlar, bu tip kurumsal yapılanmalara örnek olarak gösterilebilir. Bu çalışmada, ülkemizde 1991 yılından bu yana faaliyette bulunan Kredi Garanti Fonu'nun etkinliği ve yeni sermaye uzlaşısı paralelinde KOBİ'lerin resmi kredi kanallarına ulaşmasında üstleneceği rol üzerinde durulmuştur.

ANAHTAR KELIMELER: KOBİ, Basel II, Resmi Kredi Kanalları, Kredi Garanti Fonu, Teminat

1. Giriş

Küreselleşmenin etkisiyle son yıllarda sermayenin hareketliliğinde yaşanan artış ve aracılık maliyetlerindeki hızlı düşüş finansal kurumların karşı karşıya kaldıkları belirsizlikleri giderek artırmaktadır. Risk olgusunun küresel bazda değerlendirilmesi mevcut risklerin uluslararası düzeyde kabul edilecek bir sistem dahilinde ölçülmesini ve yönetilmesini gerekli kılmaktadır. 1974 yılından günümüze uluslararası düzeyde denetim otoritesi kimliğini üstlenen "Uluslararası Ödemeler Bankası" (BIS-Bank for International Settlements), bankacılık sektörüne ilişkin teklif ve önerileri tartışmaya açarak standartlar yayınlamaktadır.

1988 yılında "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi" "Basel I" (Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı) olarak nitelenen tasarı ile sermaye ölçümüne standart getirmeyi hedeflemiştir. Tasarı, "Sermaye Tabanı / Risk Ağırlıklı Aktifler" oranına alt sınır getirerek, "Sermaye Yeterlilik Oranı"nı %8 olarak belirlemiştir. Komite ilk hedef olarak üye ülkelerdeki uluslararası düzeydeki bankaların sermaye yeterlilik oranlarını artırmalarını hedeflemiştir. Tasarı 1992 yılının sonunda yürürlüğe girmiştir. Takip eden yıllarda ise komitenin öngördüğü bu çerçeve geliştirilmiş, tasarı tüm dünyadaki uluslararası bankalarca da genel kabul görmüştür (Bolgün ve Akçay, 2005). 1988-1992 arası dönem, neredeyse dünyadaki tüm uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların sermaye oranlarında önemli artışların yaşanması, tasarının uluslararası düzeyde kabul görmeye başlaması ve bu doğrultuda tasarının geliştirilmesine yönelik çalışmaların yoğunlaşması bakımından bir geçiş dönemi olarak tanımlanmaktadır (BIS, 1999).

1988 tasarısına yönelik olarak, yerel bankalar arasındaki farklılıkların dikkate alınmaması, türev araçların kullanılmasına bağlı olarak korunma işlemlerinden kaynaklanan risklerin sermaye yeterliliği hesaplamasında göz ardı edilmesi ve özellikle piyasa riskinin hesaplamaya dahil edilmemesi hususlarında eleştirler yöneltilmiştir. Bu doğrultuda komite 1993 yılının nisan ayında yayınladığı raporda, piyasa riskini; faiz oranları, döviz kuru ve menkul kıymet değerlerini içeren piyasa fiyatlarındaki değişimlere bağlı olarak bilanço içi ve dışı pozisyonlarda oluşabilecek olası kayıp olarak tanımlamıştır (STMR, 1993). Bu rapor ile birlikte sermaye yeterliliği hesaplamasına piyasa riskinden kaynaklanan belirsizliklerin de dahil edilmesi önerisinde bulunulmuştur. Nisan 1995'de başka değişiklik önerilerinin de yer aldığı bu rapor tartışmaya açılmış ve Ocak 1996'da yayınlanan taslak ile piyasa riskinin *"Riske Maruz Değer"* yaklaşımı temelinde hesaba katılması benimsenmiştir (BIS, 1996).

"Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi" 1999 yılının haziran ayında yayınladığı teklifle finansal kurumların taşıdığı riskleri "Kredi Riski, "Piyasa Riski" ve "Operasyonel Risk" olarak kategorize etmiştir. Taslak metinde, kredi riski daha detaylı tanımlanmış, yeni kredi riski ölçüm yöntemleri ortaya konulmuş, sermaye yeterlilik oranı hesaplamasına operasyonel risk dahil edilmiş ve denetim ile piyasa disiplininin, hedeflenen sermaye yeterliliğine ulaşılması açısından, asgari sermaye yeterliliği dışındaki diğer iki önemli unsur olduğu vurgulanmıştır.

Komite kendisine gelen önerileri değerlendirerek "Basel II" olarak nitelenen "Yeni Sermaye Uzlaşısı"nın ilk taslağını Ocak 2001 yılında yayınlayarak tartışmaya açmıştır. Ocak 2001 taslak metninde operasyonel risk 'yetersiz veya başarısız içsel süreçlerden, insanlardan ve sistemlerden veya diğer dışsal olaylardan ortaya çıkacak doğrudan veya dolaylı kayba ilişkin risk' şeklinde tanımlanmıştır (BIS, 2001). Operasyonel riskin bu tür bir tanımlama ile sermaye yeterliliği oranının hesaplamasında yer alması, Basel II ile birlikte ortaya konulan risk odaklı sermaye yönetiminin temel taşlarından birtanesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Basel II, kredi riski ölçümü açısından da önemli yenilikler getirmekte ve risk odaklı kredi fiyatlamasını temel almaktadır. Dolayısıyla, kredi talebinde bulunan firmanın riski finansal kuruluşa yüklenmekte ve firmanın taşıdığı risk, kredinin riskini ifade etmektedir. Basel II nihai metni Haziran 2004'te yayınlanmıştır.

Hiç şüphesiz ki yeni sermaye uzlaşısı finansal kuruluşlarla kredi ilişkisi içerisinde olan tüm işletmeleri doğrudan doğruya etkileyecektir. Türkiye'deki işletmelerin %99,5'i, istihdamın %64'ü ve katma değerin %36'sı KOBİ'lere aittir. Bu bağlamda çalışma KOBİ'ler üzerine odaklanmıştır. KOBİ'lerin yaşadıkları sıkıntıların büyük bir bölümü resmi kredi kanallarına ulaşarak finansman temin etme sürecinde ortaya çıkmaktadır. Taşıdıkları yüksek risk düzeyi ve karşılaştıkları teminat sıkıntısı bu sorunu tetikleyen önemli iki faktördür.

2004 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından gerçekleştirilen çalışmada bankalar tarafından KOBİ'lere kullandırılan nakdi kredilerin toplam kredilere oranının %18,6; nakdi ve gayri nakdi kredilerin toplam kredilere oranının ise %8,8 olduğu saptanmıştır (BDDK, 2004). Ocak 2008 itibariyle, bankacılık sektörü tarafından kullandırılan toplam 290.3 milyar YTL'lik kredinin 105,2 milyar YTL'si (81,4 milyar YTL'si nakdi ve 23,8 milyar YTL'si gayri nakdi) KOBİ'lere kullandırılmıştır (BDDK, 2008). Bir başka deyişle, KOBİ'lerin bankacılık sektörü tarafından kullandırılan kredilerden aldığı pay %36,2 düzeyindedir.

Basel II ile birlikte kredi fiyatlamasının risk bazlı gerçekleştirilecek olması ve teminat yapısında önemli değişiklikler getirmesi bu çalışmanın odak noktasını KOBİ'lerin resmi kredi kanallarına ulaşmasında garantörlük yapan kurumsal fon modelleri üzerine yöneltmiştir. Çalışmada, yeni sermaye uzlaşısı kredi fiyatlamasının KOBİ'lere etkileri ortaya konduktan sonra, 1991 yılından bu yana faaliyette bulunan Kredi Garanti Fonu büyüteç altına alınarak çeşitli yönlerden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Basel II ile birlikte Kredi Garanti Fonu'nun kazanacağı önem, yükleneceği roller ve gerekli olan yapısal ve yönetsel değişimler çözüm alternatifleriyle sunulmaya çalışılmıştır.

2. Basel II: Kredi Riski Ölçümü ve KOBİ'ler

Yeni Sermaye Uzlaşısı, KOBİ olma şartını yeniden düzenlemiş ve yıllık toplam satış cirosunu esas almıştır. Bu bağlamda, yıllık cirosu 50 milyon Avro'dan düşük olan işletmeler KOBİ olarak tanımlanacaktır. Basel II, standart yöntem ve içsel derecelendirme yöntemi olmak üzere kredi riski ölçümü için iki ana model önermektedir. Türk bankacılık sistemine ilişkin olarak gerçekleştirilen çalışmalar, içsel derecelendirme yönteminin az sayıda banka tarafından en iyi ihtimalle 2009 yılının sonlarında, bankacılık sektörünün tamamında ise 2015 yılında uygulanabileceğini göstermektedir (BDDK, 2005). Bu doğrultuda önümüzdeki yıllarda sıklıkla standart yaklaşıma dayalı olarak gerçekleştirilecek kredi fiyatlaması, özellikle KOBİ'ler için büyük önem arz etmektedir. Bunun en önemli nedeni, asgari sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında KOBİ'lerin "perakende" ve "kurumsal" olarak iki farklı portföyde değerlendirmeye tabi tutulmasıdır. Tablo 1.'de görülebileceği üzere, kredi riski ölçümünde standart yaklaşım temelinde değerlendirilmeye alınacak yapılanma, temel olarak; hükümetler (kamu) portföyü, bankalar portföyü, şirketler portföyü, perakende portföyü ve ticari portföy olmak üzere gruplandırılmaktadır.

Tablo 1. Bankacılık sektörü portföyleri

Kamu (Hükümetler) Portföyü	*Ülke hazinelerinden, kamu kurumlarından ve merkez bankalarından alacaklar.*
Bankalar Portföyü	*Bankalardan alacaklar.*
Şirketler Portföyü	Kurumsal KOBİ *Kurumsal KOBİ tanımına giren işletmerlerden alacaklar*
	KOBİ Dışı Şirketler *Diğer işletmelerden alacaklar*
Perakende Portföyü	Perakende KOBİ *Perakenden KOBİ tanımına giren işletmelerden alacaklar*
	İkamet Amaçlı Gayrimenkul Kredileri *İkamet amaçlı gayrimenkul ipoteği ile güvenceye alınmış alacaklar*
	Diğer Perakende *Diğer perakende alacaklar*
Ticari Portföyü	*Piyasa riski içerisinde hesaplanan ticari alacaklar*

Herhangi bir bankadaki nakdi veya gayri nakdi kredi toplamı 1 milyon Avro'nun altında kalan KOBİ'ler perakende portföy, üzerinde olan KOBİ'ler ise kurumsal portföy içerisinde tanımlanmaktadır. Standart yöntemde, kurumsal

portföy içerisinde değerlendirilecek KOBİ'lerin bağımsız derecelendirme kuruluşlarından alacakları derece notları dikkate alınacaktır. Yüksek derece notuna sahip bir KOBİ asgari sermaye yeterliliği hesaplamasında daha düşük bir risk ağırlığına tabi olacağından banka ilgili KOBİ'ye verdiği kredi için daha az miktarda sermaye bulunduracaktır. Buna karşın düşük derece notuna sahip bir KOBİ açısından bankanın karşı karşıya kaldığı kredi riski artmaktadır. Bu sebeple bankaların düşük derece notuna sahip KOBİ'lere vereceği krediler için bulundurmaları gereken sermaye miktarı daha fazla olacaktır. Banka yüksek miktarda sermaye ayırmasından kaynaklanan kaybını kredi fiyatına yansıtacak, bu doğrultuda düşük derece notuna sahip KOBİ'ler daha yüksek bir maliyete katlanmak durumunda kalacaklardır. Tablo 2'de görülebileceği gibi derecelendirme notuna sahip olmayan KOBİ'lere ait herhangi bir teminatla korunma altına alınmamış alacaklar %100 risk ağılığına tabi olurken, perakende portföyünde yer alan KOBİ'ler standart %75 risk ağırlığına tabi olacaklardır.

Tablo 2. Standart yönteme göre KOBİ'ler için risk ağırlıkları

Derece Notu	Kurumsal Portöy Risk Ağırlığı	Perakende Portföy Risk Ağırlığı
AAA'dan AA-'ye kadar	% 20	% 75
A+'dan A-'ye kadar	% 50	
BBB+'dan BB-'ye kadar	% 100	
BB-'den düşük	% 150	
Derecelendirilmemiş	% 100	

Anlaşılabileceği üzere standart yöntem açısından KOBİ'nin perakende ya da kurumsal portföyde yer alıp almadığının büyük önemi vardır. Zira, yakın gelecekte çoğu banka tarafından standart yöntemin kullanılacağı gerçeği düşünüldüğünde, KOBİ'lerin resmi kredi kanallarına ulaşmada önemli problemlerle karşı karşıya oldukları aşikardır. Öz kaynak güvenlik marjları yeterli düzeyde olmayan, kurumsal yönetim ilkelerini benimsemeyen, iç kontrol sistemlerine yeteri kadar önem vermeyen, kayıt dışılık nedeniyle ve muhasebe işlemlerine kayıtsız kalınmasından ötürü şeffaf finansal tablolar üretemeyen KOBİ'ler, gerek standart yaklaşım gerekse de çok daha kapsamlı yöntemler içeren içsel derecelendirme yaklaşımı ile yüksek maliyetlere katlanmak durumunda kalacaklardır. Bununla birlikte Basel II'nin ortaya koyduğu yapısal bloklara farkındalıklarını artıran KOBİ'lerin, standart yöntemin dezavantajlarını bertaraf ederek bu yaklaşımın sunduğu avantajlardan yararlanmaları olasıdır.

Basel I'de perakende ve şirket portföyleri ayrımı yapılmamakta ve KOBİ'lere kullandırılan tüm teminatsız krediler standart olarak %100 risk ağırlığına tabi olmaktadır. Basel II ile KOBİ'ler perakende portföyde yer alarak, standart yaklaşım çerçevesinde %25 düzeyinde bir avantaj yakalamış olacaklardır. Bu bağlamda KOBİ'ler resmi kredi kanallarını artırarak ihtiyaç duyulan kredi için katlanacakları maliyetleri azaltabilirler. Kredi kanalı KOBİ'nin finansman sağladığı her bir finansal kurumla olan ilişkisini ifade etmektedir. Basel II, bankaları kendi kriterleri doğrultusunda derecelendirme ve risk ölçümü yaparak, kredi fiyatı belirlemeye yönlendirmektedir. Başlangıç olarak standart yöntem öngörülse de, bankalardan daha hassas risk ölçümü yapacakları içsel derecelendirme yaklaşımlarını uygulamaları beklenmektedir. Bu nedenle, herhangi bir KOBİ'nin içsel derecelendirme yaklaşımı çerçevesinde sahip olduğu kredi kanalları birbirinden önemli farklılıklar gösterecektir. Hiç şüphesiz ki, her bir kredi kanalına ait maliyet bu doğrultuda farklışacaktır. Ancak, standart yaklaşım çerçevesinde bu tür bir farklılaşmadan bahsedilemez. Basel II'nin standart yaklaşımda KOBİ'lere perakende portföy avantajını sunmasının en önemli nedenlerinden bir tanesi, KOBİ'lerin kredi ilişkisi içerisinde oldukları banka sayısında artış yaşanmasını öngörmesidir. Reel sektör ile bankacılık sektörü arasında sağlıklı bir ilişkinin mevcudiyeti ve rekabetin şeffaf koşullar altında gerçekleşmesi açısından bu yaklaşım son derece yerindedir. Yakın gelecekte KOBİ'lerin çalıştıkları banka sayısında önemli düzeyde artış yaşanacağı, bankaların ise bu doğrultuda daha hassas risk hesaplamalarına yöneleceği kuşku götürmez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

KOBİ'lerin birden fazla bankadan kredi kullanma yoluna giderek perakende portföyünde kalma ve buradan avantaj sağlama durumları söz konusu olabilir. Örneğin 1,5 milyon Avro krediye ihtiyaç duyan bir KOBİ, 900 bin Avro'su bir bankadan, 600 bin Avro'su ise başka bir bankadan olmak üzere kredi kullanma yoluna gittiğinde her iki bankada da perakende portföyde değerlendirileceğinden %75 (teminatsız) risk ağırlığına tabi olacaktır. İşlem maliyetleri artsa da, muhtemel derece notu yüksek olacağı düşünüldüğünde, standart yöntem çerçevesinde kredi kanalı sayısını artırmak kurumsal portföyde değerlendirilmeye nazaran çok daha avantajlı olacaktır. Bu bağlamda, KOBİ'lerin hangi bankaların standart yaklaşım, hangi bankaların içsel derecelendirme yaklaşımı uyguladığından haberdar olmaları gerekmektedir. Ülkemizde KOBİ'lerin resmi kredi kanalları çerçevesinde ortalama kaç bankayla çalıştıklarına ilişkin net istatistiki veriler mevcut değildir. Ancak, ülkemizde KOBİ'lerin kurumsal yönetim ilkelerinden uzak oluşu ve çevreyle ilişkilerin gayri resmi olarak samimiyete dayanması, KOBİ'lerin çalıştıkları banka ve finansal kurum yelpazesini daraltmaktadır. Genellikle gözlemlenen, KOBİ'lerin bireysel ilişkiler ekseninde ağırlıklı olarak tek bir bankayla çalıştıklarıdır. Basel II, ortaya koyduğu felsefe ile yakın gelecekte KOBİ'lerimizin bu eksenden çıkararak geniş bir yelpazede hareket etmelerini sağlayacaktır. Zira, Basel II perakende portföy içerisinde KOBİ'lere verilecek kredi toplamı için üst sınır şartı tanımlamıştır. Bir başka deyişle, standart yaklaşım paralelinde bankaların perakende KOBİ'ler için kullandırabilecekleri

kredi hacmi limitsiz değildir. Komite, perakende KOBİ'lere kullandırılan kredilerin toplam tutarının, perakende portföyün toplam kredi hacminin %0,2'sini aşmaması gerektiği kriterini ortaya koymuştur (BCBS, 2004).

Gerek standart gerekse içsel derecelendirme yaklaşımında KOBİ'lerin kredi maliyetlerinde öz kaynak marjları önemli birer etken durumundadır. Yüksek derece notu doğrudan doğruya temerrüt olasılığına bağlıdır. Yeterli düzeyde öz kaynak bulunduran KOBİ'ler daha yüksek derece notu alacaklar, beraberinde daha düşük maliyete katlanacaklardır. Bu nedenle, birleşme önemli bir çözüm olarak gündeme gelecektir. Basel II, aile şirketi olarak yaşamlarına devam eden KOBİ'lerimizi kurumsallaşmaya itecektir. Birleşme ile kurulan daha güçlü sermaye yapısına sahip şirketler, daha yüksek derece notları alabileceklerdir. Beraberinde İMKB çatısı altında NASDAQ benzeri elektronik bir KOBİ borsasının hayata geçirilmesi kaçınılmazdır. KOBİ'lerimiz, halka açılma alternatiflerini gündemlerine almak durumunda kalacaklardır. Şayet KOBİ, güçlü bir sermaye yapısına sahip ise, stadart yaklaşımda dahil olduğu risk ağırlığını %20 düzeyine kadar indirerek göreceli olarak çok daha uygun maliyetlerle kredi kullanabilecektir.
Kurumsal portföy içerisinde özel amaçlara yönelik olarak kredi fiyatlaması da yapılabilmektedir. Duran varlık finansmanı ve proje finansmanı temel alt başlıklarıyla değerlendirilebilecek kurumsal portföy kredileri fizibilite bazlı analize tabi tutulacaktır. Bir başka deyişle, proje finansmanı için kredi talebinde bulunan bir KOBİ'nin katlanacağı maliyet, projenin riskine ve projeden sağlanacak gelirlere bağlı olacaktır. Büyüme ve yatırımı doğrudan teşvik edecek bu tür bir uygulama, yaratacı ve nitelikli fikirlere sahip olan girşimci KOBİ'ler için önemli fırsatlar yaratacaktır. Bu doğrultuda, eksiksiz tasarlanmış bir fizibiliteye sahip KOBİ, kendi riski hangi düzeyde olursa olsun projesi için çok uygun koşullarda resmi kredi kanalına ulaşabilecektir.
Yukarıda ifade edilen arayışlar yanında KOBİ'lerin yakın gelecekte resmi kredi kanallarına ulaşmalarında teminatlar son derece önemli bir yer tutmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın odak noktasını teminatlar oluşturmaktadır. Zira Basel II, kredi riski azaltım araçlarında önemli değişiklikler getirmektedir.

3. Basel II: Kredi Riski Azaltım Araçları

Herhangi bir kredi işleminin risk seviyesi, kredinin türüne, vadesine, para birimine ve teminatına bağlıdır. Kredi türü, vade ve para birimi mevcut işlem rizikosunu tanımlayan üç ana faktördür. Özellikle para birimi farklılığı işlem rizikosuna önemli ölçüde kur riski yükler. Basel II özellikle kur risklerini ön plana çıkararak, mevcut işlem rizikoları için şirketlerin uyguladıkları korunma stratejilerinin ne derecede etkin uygulandığının takip edilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Şirketlerden korunma muhasebesini uygulamalarını ve korunma etkinliklerini finansal tablo dipnotlarında açıklamalarını beklemektedir. Bu doğrultuda yüksek derecede korunma etkinliği, şirketlerin düşük maliyetli kredi almalarını sağlayacaktır. Dolayısıyla korunma teorik olarak bir tür risk azaltım tekniğidir. Bu bakış açısıyla diğer bir çok finansal uygulama da, birer risk azaltım tekniği olarak ortaya konulabilecektir. Ancak hiç şüphesiz ki risk azaltımı denilince karşımıza ilk olarak *"teminatlar"* çıkmaktadır. Finansal uygulamalara nazaran daha somut bir nitelik taşıdığından teminatlar genel anlamda literatürde risk azaltım araçları olarak ifade edilmektedirler. Basel II çerçevesinde teminatlar finansal teminatlar, bilanço içi netleştirme, garanti-kefaletler ve kredi türevleri olmak üzere dört grupta tanımlanmıştır.
Basel II'de kredi riskinin azaltılmasında basit yöntem ve kapsamlı yöntem olmak üzere iki yaklaşım öngörülmektedir. Basit yöntem sadece stadart yaklaşım çerçevesinde uygulanabilirken, kapsamlı yöntem hem standart yaklaşıma hem de içsel derecelendirme yaklaşımına bağlı olarak uygulanabilmektedir. En kapsamlı ve hassas risk hesaplamasını içeren ve gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımı olarak nitelenen asgari sermaye yeterliliği hesaplamasında ise temerrüt halinde kayıp yöntemi benimsenmektedir. Temerrüt halinde kayıp yöntemi kapsamlı yöntem olarak değerlendirilmekte ancak teminat bakımından herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmadığından ayrıca nitelendirilmektedir. Yöntemler bazında dikkate alınabilecek teminatlar Tablo 3'de belirtilmiştir. Bankalar, Basel II kapsamında basit yöntem ya da kapsamlı yöntemden sadece birisini kullanarak kredi risklerini azaltabileceklerdir.

Tablo 3. Yöntemler bazında dikkate alınabilecek teminatlar

Basit Yöntem[1] (*Standart Yaklaşım*)	Kredi riskini üstlenen bankadaki nakit veya kredi kullandıran bankanın ihraç ettiği mevduat sertifikaları/dengi enstrümanlar
	Altın
	Devlet veya kamu kurumları tarafından ihraç edilen BB- veya üzeri dereceye sahip menkul kıymetler
	BBB veya üstü dereceye sahip bankalar ya da şirketler tarafından ihraç edilen menkul kıymetler

[1] Basel II çerçevesinde basileştirilmiş standart yaklaşımı benimseyen bankalar sadece basit yöntemi uygulayabilirler. Basitleştirilmiş standart yaklaşımda perakende portföyde yer alan KOBİ'ler standart %75, kurumsal portföyde yer alan KOBİ'ler standart %100 risk ağırlığına sahiptir. Şirketlerin derecelendirme notları dikkate alınmaz.

	A-3/P-3 derece notuna sahip kısa vadeli borçlanma senetleri
	Ana endekse dahil (İMKB 100) hisse senetleri
	Basit yöntemde kabul edilen menkul kıymetleri içeren yatırım fonları
Kapsamlı Yöntem (*Standart Yaklaşım*)	*Basit yöntemde kabul edilen teminatlara ek olarak;*
	Ana endekse dahil olmayan fakat borsada işlem gören hisse senetleri
	Ana endekse dahil olmayan fakat borsada işlem gören hisse senetlerini içeren yatırım fonları
Kapsamlı Yöntem (Temel *İçsel Derecelendirme Yaklaşımı*)	*Standart yaklaşıma dayalı kapsamlı yöntemde kabul edilen teminatlara ek olarak;*
	Ticari veya ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği
	Alacaklar
Temerrüt Halinde Kayıp Yöntemi *(Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı)*	Teminatlara ilişkin herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır

Basit yöntemde kredi tutarının teminatlı ve teminatsız kısımları ayrılarak ayrı ayrı risk ağırlıklarına tabi tutulmaktadır. Teminatsız kısım kredi talebinde bulunan şirketin risk ağırlığıyla çarpılırken, teminatlı kısım teminatlara ilişkin risk ağırlıklarıyla çarpılmaktadır. Tablo 4'de belirtilen özellikli durumlar hariç olmak üzere, teminatların risk ağırlıkları %20 düzeyinde taban değere tabi olacaktır. Kapsamlı yöntemde ise risk ve teminat tutarı değişkenliğine göre ayarlanmaktadır. Bir başka deyişle, risk ve teminatların değerlerinde zaman içerisinde değişimlerin olacağı varsayılmaktadır. Bu doğrultuda karşı tarafın riski belirli kesintiler (K_R) ile artırılmakta, kabul edilen teminatlar ise belirli kesintiler (K_T) vasıtasıyla azaltılmaktadır. Artırılmış risk ile azaltılmış teminat tutarı arasındaki fark kredi talebinde bulunan şirketin risk ağırlığı ile çarpılırken, teminatlı kısım %0 risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Şayet risk ile teminat aynı para biriminden değilse, kura bağlı olan muhtemel değişkenliği yansıtabilmek için ek bir kesinti (K_{PB}) daha uygulanacaktır. Şekil 1'de basit ve kapsamlı yöntem arasındaki temel farklılık ortaya konulmaya çalışılmıştır. Temerrüt halinde kayıp yöntemi, kredi riski azaltım araçları kullanımı açısından herhangi bir sınırlama getirmeyen ancak sadece gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımı çerçevesinde kredi fiyatlaması yapacak bankalar için uygulanması mümkün olan bir yöntemdir. Bu yöntemde bankalar çeşitli gruplar itibariyle, temerrüde düşen krediler için kayıp oranlarını kendileri tahmin etmekte ve bu oranları ilgili risk ağırlığı fonksiyonuna dahil etmektedirler (Yüksel, 2005). Yöntemde, teminatın risk azatlım aracı olarak kullanılabileceğinin ulusal denetim otoritesine ispat edilmesi, teminatın geçerlilik kazanması için yeterli olacaktır. Tablo 1'de görülebileceği üzere Basel II'de ortaya konulan kredi riski hesaplama yöntemlerinin gelişmişlik düzeyi arttıkça teminatlar için ortaya konulan sınırlamalar azalmaktadır.

Basel II çerçevesinde şayet bir banka netleştirme sözleşmesinin ilgili ülkelerde geçerliliği olduğu sonucuna varabilecek bir hukuki altyapıya sahipse; karşı taraf ile olan aktif ve pasiflerini herhangi bir anda tespit edebilecek durumdaysa; kendi risklerini ve değer düşüşlerini takip ederek kontrol altında tutabiliyorsa ve ilgili kredi risklerini netleştirilmiş halde izleyerek kontrol altında tutabiliyorsa; bilânço içi netleşme, risk azatlım aracı olarak kabul edilebilir. Bir başka deyişle, varlıklar kredi riski olarak, pasifler teminat olarak işleme tabi tutulabilir. Ayrıca, Basel II ile birlikte, Basel I'den farklı olarak kredi riskini azaltmak amacıyla kullanılan teminatların yanı sıra garanti ve türev ürünler de, belli koşullar altında dikkate alınabilmektedir. Garantilerin hesaplamalarda dikkate alınabilmesi için, garantiler olmaksızın hesaplanan sermaye yükümlülüğünün, garantiler dikkate alındıktan sonra hesaplanan sermaye yükümlülüğünden mutlaka yüksek olması gerekmektedir. Ayrıca kredi türev enstrümanları da garantiler ile benzer şekilde hesaplamaya dahil edilebilmektedir (TBB, 2006).

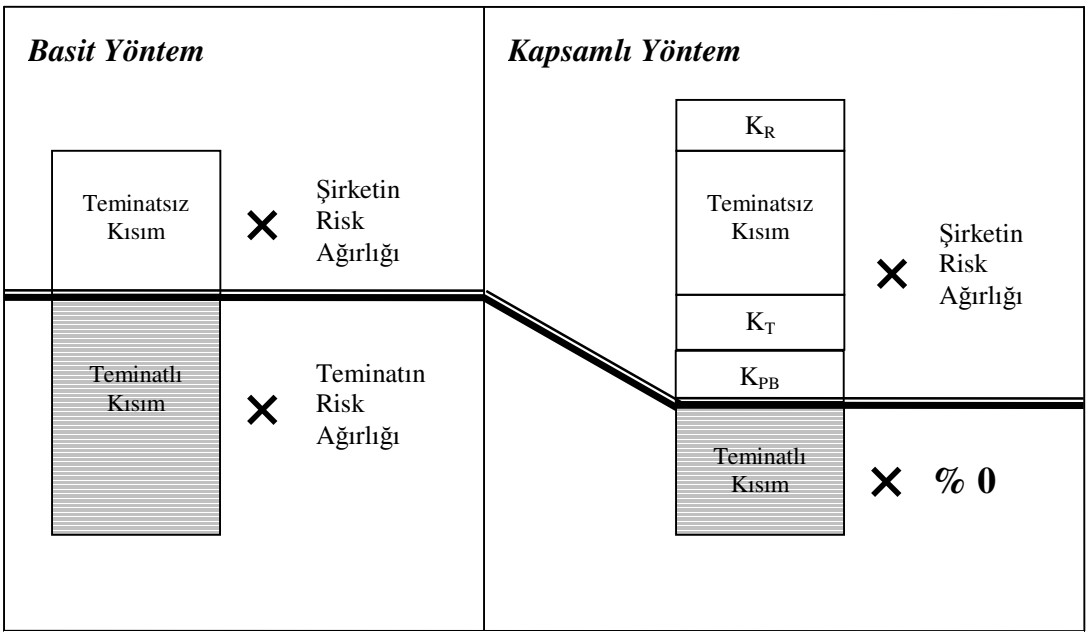

Şekil 1. Yöntemler bazında teminatlandırma

Tablo 4. Teminatlar için özellikli durumlar

Özellikli Durumlar	**Risk Ağırlığı**
Karşı Tarafın Temel Piyasa Katılımcılarından Biri Olduğu Repo Tipi İşlemler İçin <u>Kriterler</u> - Hem kredi hem de teminatın nakit veya hazine ya da merkez bankasınca ihraç edilen menkul kıymet olmaları gerekmektedir (denetim otoritesi, standart yaklaşım çerçevesinde hazine veya merkez bankası risklerine %0 risk ağırlığı uygulanmasını öngörmekteyse), - Hem kredinin hem de teminatın aynı para biriminden olması gerekmektedir, - İşlemin gecelik işlem olması ya da hem kredinin, hem de teminatın piyasa değerine göre günlük olarak değerlemeye ve günlük yeniden marjlama işlemine tâbi tutulması gerekmektedir, - Karşı tarafın yeniden marjlama yapamaması halinde, bundan önceki son piyasa değerine göre değerleme işlemi ile teminatın tasfiyesi işlemi arasında gereken sürenin en fazla dört iş günü olarak görülmesi gerekmektedir, - İşlemin, o işlem türü için uygun olan bir ödeme ve teslim sistemiyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir, - Sözleşmeyle ilgili belgelerin ilgili menkul kıymetlerde repo-tipi işlemler için standart olan piyasa dokümantasyonu olması gerekmektedir, - Karşı tarafın nakit ödemede bulunma veya menkul kıymetleri teslim etme ya da marja dayalı teslimatta bulunma yükümlülüğünü yerine getirmemesi ya da başka bir temerrüde düşmesi halinde işlemin derhal feshedileceğinin dokümantasyonda hükme bağlanması gerekmektedir. Denetim otoritesi taktirine göre hazine, merkez bankaları ve yerel kamu kuruluşları, bankalar ve menkul kıymet şirketleri, standart yaklaşımda %20 risk ağırlığı uygulanabilecek diğer finans şirketleri (sigorta şirketleri dahil), belirli sermaye veya borçlanma düzenlemelerine tabi yatırım fonları, düzenlemelere tabi emeklilik fonları ve tanınmış (onaylanmış) takas kuruluşları temel piyasa katılımcıları olarak değerlendirilebilir.	% 0
Karşı Tarafın Temel Piyasa Katılımcısı Olmadığı Ancak Kriterlerin Sağlandığı Repo Tipi İşlemler İçin	%10
Hem Kredi Hem de Teminatın Aynı Para Biriminden Olması ve Teminatın Kredi Riskini Üstlenen Bankadaki Nakit veya Kredi Kullandırılan Bankanın İhraç Ettiği Mevduat Sertifikaları/ Dengi Enstrümanlardan Oluşması Durumunda	% 0

Teminat %0 Risk Ağırlığı Uygulanabilecek Hazine ve Merkez Bankası/Yerel Kamu Kuruluşu Menkul Kıymetlerinden Oluşuyor ve Piyasa Değerinin %20'si Oranında İskonto Ediliyorsa	% 0

Basel II'nin ortaya koyduğu teminat yapısı incelendiğinde ve yakın gelecekte standart yaklaşıma dayalı olarak kredi fiyatlaması yapılacağı düşünüldüğünde, KOBİ'lerin standarda uygun teminat bulmalarının son derece zor olduğu görülebilecektir. Zira hâlihazırda da, KOBİ'ler istenen türde teminat ve garanti sağlayamamakta, bu sebeple de resmi kredi kanallarına ulaşmada önemli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Şekil 2'den görülebileceği üzere ülkemizde KOBİ'lerin sıklıkla kullandıkları teminat türleri müşteri çek ve senetleri, şahıs veya ortak kefaletleri ve ipoteklerdir. Ancak, Basel II ile birlikte yakın gelecekte özellikle standart yaklaşıma bağlı olarak bu tür teminatlar geçerliliğini yitirecek ve KOBİ'ler resmi kredi kanallarına ulaşmada ve düşük maliyetli kredi sağlamada önemli zorluklarla karşılaşabileceklerdir.

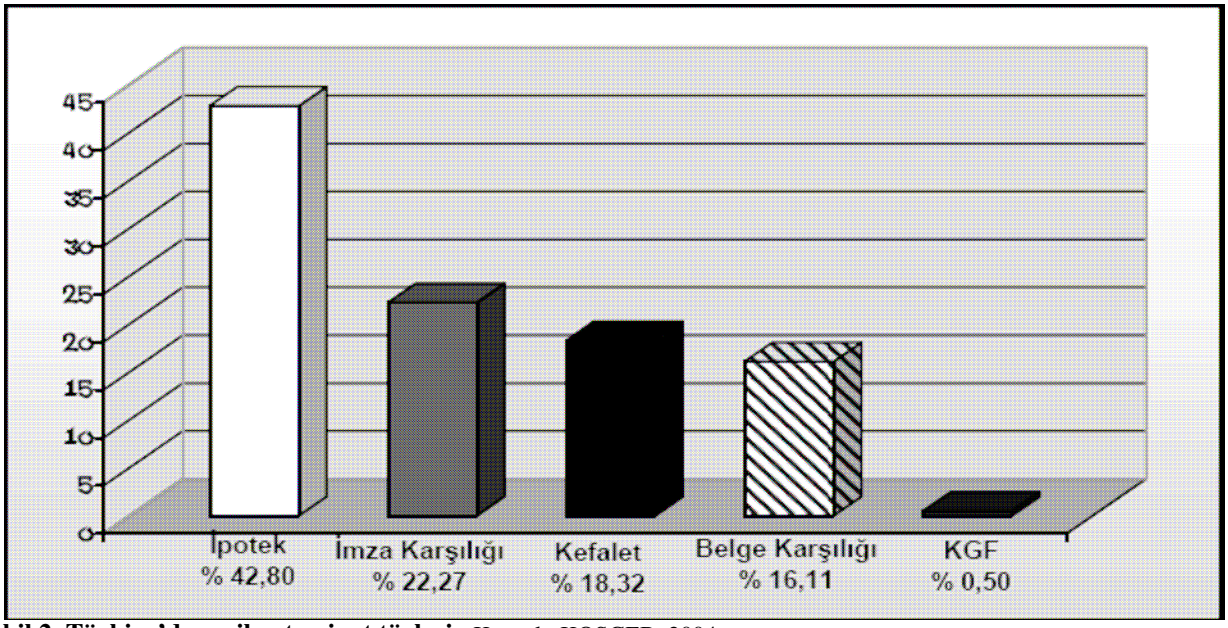

Şekil 2. Türkiye'de verilen teminat türleri , Kaynak: KOSGEB, 2004.

Ülkemizde sıkça kabul edilen bir teminat olan gayrimenkul ipoteği Basel II'de bir tür teminat olarak değil, alacak olarak tanımlanmıştır. Ayrıca yeni sermaye uzlaşısında gayrimenkul ipoteği ikamet ve ticari gayrimenkul ipoteği olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Konut sahibi olma amaçlı tahsis edilen ve karşılığında ikamet amaçlı bir gayrimenkulün ipotek edildiği bir kredi için risk ağırlığı %35 olarak hesaplanmaktadır. Eğer ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği etkin ve gelişmiş organize bir piyasaya dayalı olarak gerçekleştiriliyorsa %50 risk ağırlığına, aksi taktirde %100 risk ağırlığına tabi olacaktır. Ülkemizde gene sıklıkla kullanılan müşteri çeki ya da senetleri ile alacak temliki Basel II'de teminat olarak kabul edilmemektedir. Piyasada ve bankalar nezdinde itibarı ve ödeme gücü bulunan herhangi bir kişi veya kurumdan, hiç bir ticari ilişkiye dayanmadan alınan ve hatır senedi olarak ifade edilen senetlerin de bu maksatla kullanımları söz konusu olamayacaktır. Ayrıca, ortak ya da grup şirket kefaletleri de yeni sermaye uzlaşısı kapsamında yer almamaktadır.

Basel II tüzel kişi kefalet ve garantilerini düzenleme altına almıştır. Standartta karşı taraftan daha düşük bir risk ağırlığı bulunan hazine ve merkez bankaları, yerel kamu kuruluşları, bankalar ve menkul kıymet şirketleri; ve A- veya daha yüksek derecelendirilen diğer kuruluşların kredi korunması kabul edilmektedir. Yakın gelecekte özellikle standart yaklaşım çerçevesinde teminat bulmada ve göstermede büyük zorluk yaşayacak KOBİ'ler için garantörlük hizmetleri ve kefaletler önemli birer çözüm alternatifi olarak gündeme gelecektir. Bu noktada ülkemizde 1991 yılından bu yana faaliyetlerine devam eden ve garantörlük hizmeti paralelinde örnek bir kurumsal yapılanma modeli olan Kredi Garanti Fonu yüksek etki derecesine sahip sorumluluklar üstlenecektir.

4. Kredi Garanti Fonu ve Basel II

KOBİ'lere banka kredilerinin kullandırılmasında kefalet desteği vermek amacıyla 1991 yılında kurulan Kredi Garanti Fonu; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK), Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV), Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA) ve Halkbank ortaklığıdır. Ortaklıkta TOBB'un payı %50,04, KOSGEB'in payı %48,54, TESK'in payı

%1,29 ve diğer ortakların her birinin payı %0,04'tür. 26 Aralık 2007 tarihli Genel Kurul kararına bağlı olarak Kredi Garanti Fonu'nun sermayesi 60 milyon YTL'dir.

Kredi Garanti Fonu kefalet süreci KOBİ'nin anlaşmalı bankaya başvurmasıyla başlamaktadır. KOBİ, kurumun anlaşmalı olduğu bankaya Kredi Garanti Fonu kefaletinden yararlanmak istediğini belirtir. Banka, kendisine gelen başvuruları değerlendirmeye alır ve ön elemeden geçirir. Uygun olan başvuruları Kredi Granti Fonu'na iletir. Kredi Garanti Fonu inceleme yapar ve kredilerin ne kadarlık kısmına kefalet vereceğini belirler. Kredi Garanti Fonu kredi vadesi boyunca her yıl peşin olarak, kefalet bakiyesi üzerinden, kefaletin nakdi veya gayri-nakdi olmasına göre, yıllık %1,5 ile %3 arasında değişen oranlarda komisyon almaktadır. Kredi Haranti Fonu verdiği kefaletler için maksimum 8 yıla kadar vade olanağı sunmaktadır. Kredi Garanti Fonu'nun yıllar itibariyle verdiği kefaletlerin ve katlandığı risklerin seyri 2002 – 2006 dönemi için Şekil 3 ve Tablo 5'de gösterilmektedir.
Kredi Garanti Fonu'nun verdigi kefaletlerde 2004 yılında hacimsel olarak önemli seviyede artış gerçekleşmiştir. 2003 yılında KOBİ'lere kullandırılan 19,2 milyon YTL'lik kredinin 14,1 milyon YTL'lik kısmına kefalet verilirken, 2006 yılında KOBİ'lere kullandırılan 51 milyon YTL'lik kredinin 33,9 milyon YTL'lik kısmına kefalet verilmiştir. Kredi Garanti Fonu'nun kullandırılan kredilerin yaklaşık olarak %75'ine kefalet verdiği, bir başka deyişle banka kredisinin ortalama %75'lik kısmına ait riski üstlendiği anlaşılmaktadır. Kredi Garanti Fonu kefalet hacmi aynı şekilde 2004 yılında önemli düzeyde artış göstermiştir. Ekonomik istikrar ve buna dayalı olarak vadelerin uzaması, açık riski artıran en önemli faktörlerden bir tanesidir. 2006 yılı itibariyle Kredi Garanti Fonu 543 adet kefalete karşı 73,5 milyon YTL düzeyinde risk üstlenmiştir.

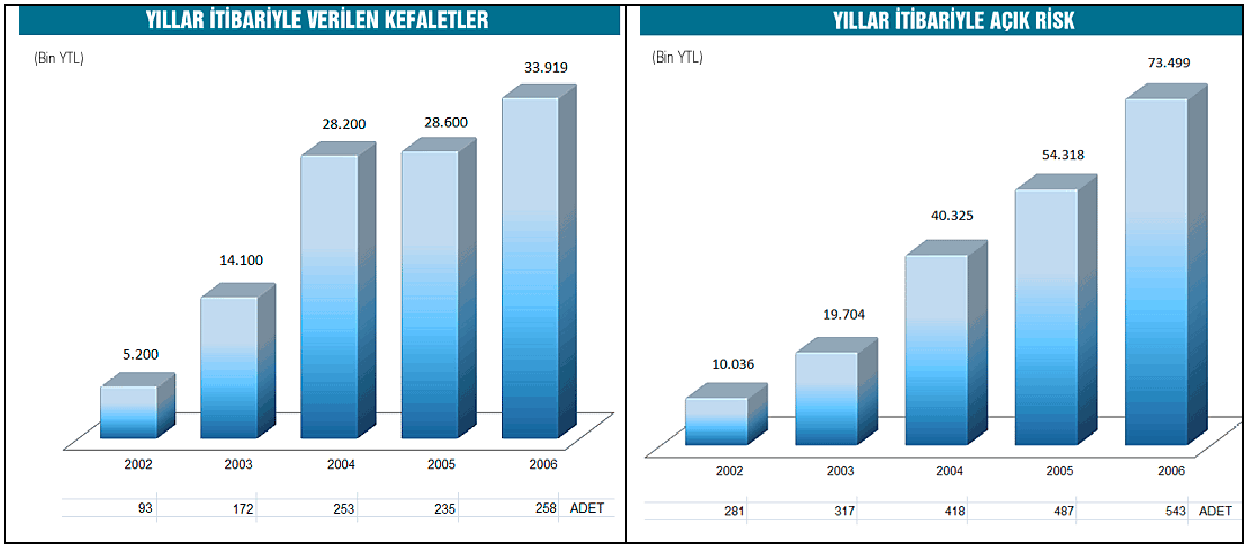

Şekil 3. Kredi garanti fonu kefaletleri ve açık risk, Kaynak: www.kgf.com.tr

Tablo 5. Yıllar itibariyle verilen kefaletler

YILLAR	ADET	KREDİ (Bin YTL)	KEFALET (Bin YTL	KREDİ (Bin EURO)	KEFALET (Bin EURO)
2002	93	6.900	5.200	4.500	3.400
2003	172	19.200	14.100	11.400	8.400
2004	253	42.100	28.200	23.600	15.800
2005	235	41.800	28.600	25.200	17.300
2006	258	51.087	33.919	28.350	18.942

Kaynak: www.kgf.com.tr

Kredi Garanti Fonu verdiği kefalete 750.000 YTL üst sınır uygulamaktadır. Bu bağlamda herhangi bir KOBİ'ye ya da risk grubuna kullandırılacak kefalet miktarı ilgili tutarı geçememektedir. Kredi Garanti Fonu'nun özellikle mikro ve küçük ölçekli KOBİ'leri hedef aldığı kefalete getirilen üst sınırın anlamını ortaya koymaktadır. Tablo 6'dan görülebileceği üzere Kredi Garanti Fonu 33,9 milyon YTL'lik kefaletin 19,4 milyon YTL'sini küçük, 9,3 milyon YTL'sini mikro ölçekli işletmelere kullandırmıştır.

Tablo 6. İşletme büyüklüğüne göre verilen kefaletler/2006

ÖLÇEK	ADET	KREDİ (Bin YTL)	KEFALET (Bin YTL)
MİKRO	105	12.529	9.313
KÜÇÜK	125	30.314	19.419
ORTA	28	8.244	5.187
TOPLAM	**258**	**51.087**	**33.919**

Kaynak: www.kgf.com.tr

Bir diğer önemli kısıtlama risk paylaşımına ilişkindir. Kredi Garanti Fonu karşı tarafın riskini maksimum %80 oranında paylaşmaktadır. Bir başka deyişle, kredinin en çok %80'ine karşılık gelen tutarda kefalet vermektedir. Bu bağlamda 750.000 YTL ve %80 kısıtlarını birlikte değerlendirdiğimizde, Kerdi Garanti Fonu kefaleti ile kullanılabilecek maksimum kredi tutarının 937.500 YTL seviyesinde olabileceği sonucuna ulaşıyoruz. Bu durum Basel II açısından büyük önem arz etmektedir. Mevcut kısıtlar dahilinde Kredi Garanti Fonu perakende portföyde yer alacak KOBİ kredilerine garantörlük sağlamayı hedefleyen bir örgüt durumundadır. Yakın gelecekte standart yaklaşımın uygulanacak olması da Kredi Garanti Fonu açısından perakende portföy kavramının önemini bir kat daha artırmaktadır. Ayrıca, standart yaklaşıma dayalı olarak risk azaltımında basit yöntemin uygulanacak olması da Kredi Garanti Fonu ve Basel II çelişkisini ortaya çıkarmaktadır. Mevcut sistemde önemli bir alternatif olarak hızla örgütlenmesini geliştiren Kredi Garanti Fonu, yeni sermaye uzaşısının KOBİ'lerde yaratacağı olumsuz etkilere bir çözüm olarak ön plana çıkmaktadır. Buna karşın, Basel II'nin öngördüğü teminatlar, risk azaltım yöntemleri ve risk ölçüm yöntemleri mevcut haliyle Kredi Garanti Fonu'nun kefaletini geçersiz kılmaktadır.

Yeni sermaye uzlaşısı A- ve üzeri derecelendirme notuna sahip şirketlerin garanti ve kefaletlerini teminat kapsamına almaktadır. Kredi Garanti Fonu'nun mevcut durumda aldığı herhangi bir derecelendirme notu bulunmamaktadır. Bu şartlarda, Kredi Garanti Fonu'nun verdiği kefaletlerin şu an için Basel II tarafından kabul edilmeyen şahıs kefaletlerinden hiçbir farkı bulunmamaktadır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun (BDDK), Kredi Garanti Fonu kefaletlerine ilişkin bankalarla yaptığı çalışma sonrasında ortaya konan görüş de bu yönde olmuştur. Ulusal denetim otoritesinin görüşü, "kefaletlerin risk azaltım aracı olarak kullanılamayacağı", daha doğrusu, "bankaların Kredi Garanti Fonu kefaletlerini risk azaltım aracı olarak kabul etmeyecekleri" yönündedir. Basel II uygulaması ve Kredi Garanti Fonu arasındaki bu çelişki yakın gelecekte büyüyecektir. Zira, Basel II'nin KOBİ'lere etkilerine yönelik olarak gerçekleştirilen birçok toplantıda ve yayında Kredi Garanti Fonu bir çözüm olarak sunulmakta ve kurum artan sermayesi ile birlikte örgütlenmesini hızla büyütmektedir. Bunun yanında da Kredi Garanti Fonu kefaletlerinin geçersiz olduğu bir sistem hızla uygulamaya geçmektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, standart yaklaşımda ve basit yöntemde istenen teminatların KOBİ'lerin birçoğu tarafından karşılanması neredeyse imkansız hale gelmektedir. Dolayısıyla hali hazırda Kredi Garanti Fonu ve benzeri kurumsal yapılanmalar, en azından geçiş dönemi için, en hızlı sonuç alınabilecek ve en somut çözüm alternatifi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kredi Garanti Fonu kefaletleri kabul edilmese de, uygulama bakımından kefaletlerin geçerlilik kazanabileceği noktalar mevcuttur. Kredi Garanti Fonu sağladığı kefalet miktarının %20'sini kredi kullandıran bankada mevduat olarak (sorumluluk fonu hesabı) bloke etmektedir. Bu doğrultuda otomatik olarak Kredi Garanti Fonu'nun verdiği kefaletlerin %20'si basit yönteme göre aynı para birimi cinsinden nakit teminat statüsünde değerlendirilerek sıfır risk ağırlığına tabi olabilecektir. Diğer önemli bir çıkış noktası olarak da, Kredi Garanti Fonu'nun A- ve üzeri derecelendirme notuna sahip kendi benzeri kuruluşlarla yaptığı anlaşmalar olabilir.

Kredi Garanti Fonu 18 Kasım 2004 tarihinde yapılan ve Aralık 2006 tarihinde yenilenen protokole dayalı olarak Avrupa Yatırım Fonu kontr-garantisinden yararlanmıştır. 2007 yılı sonuna kadar devam eden bu uygulama ile Avrupa Yatırım Fonu, Kredi Garanti Fonu tarafından verilen kefaletlerin %50'sine kontr-garanti sağlamıştır. Bir başka deyişle, Avrupa Yatırım Fonu, Kredi Garanti Fonu kefaletlerine kefil olmuştur. Şayet bu tür bir benzeri uygulama Basel II uygulaması sırasında gerçekleştirilirse, Kredi Garanti Fonu'nun kefaletlerinin %50'si tüzel kişi kefaleti olarak kabul edilebilecektir. Çünkü, Avrupa Yatırım Fonu'nun derecelendirme notu AAA'dır. Bu doğrultuda, Kredi Garanti Fonu için kısa vadede en uygun çözümlerden biri A- ve üzeri derece notuna sahip uluslararası garantör ve kredi kuruluşlarıyla kontr-garanti anlaşmalarına yönelinmesidir. Gerek nakit blokaj oranında oynama yapılarak, gerekse güçlü kontr-garanti anlaşmaları gerçekleştirilerek Kredi Garanti Fonu kefaletlerinin geçerlilik kazanması sağlanabilecektir. Ayrıca ulusal denetim otoritesinin yeni sermaye uzlaşısı tarafından kendisine tanınan insiyatifleri kullanarak, Kredi Garanti Fonu kefaletlerine geçerlilik kazandırması beklenmektedir. Tüm bu çözüm önerileri dışında esas olan uzun vadede A- veya üzeri derecelendirme notu alınması gerekliliğidir. Aksi taktirde Kredi Garanti Fonu işlevini tam olarak yerine getiremeyecek ve kendisinden beklenen faydaları ortaya koyamayacaktır.

5. Sonuç ve Tartışma

Yeni sermaye uzlaşısı KOBİ'ler için önemi sorunları beraberinde getirecektir. Hiç kuşku yok ki Basel II ile birlikte KOBİ'ler resmi kredi kanallarına ulaşma bakımından teminat bulmada zorluk çekeceklerdir. Mevcut durum yakın gelecekte standart yaklaşımın ve buna bağlı olarak da basit yöntemin uygulanacağını göstermektedir. Bu doğrultuda sıkı teminat düzenlemeleri, risk azaltımının önünü kesmektedir. Bu noktada, Kredi Garanti Fonu ve benzeri kurumsal yapılanmalar büyük önem kazanacaktır.

Kredi Garanti Fonu'nun küçük ve mikro işletmeleri hedef alması ve kefalet sürecine ilişkin ortaya konulan limitler, yeni sermaye uzlaşısı kapsamında Kredi Garanti Fonu kefaletlerinin perakende portföyde yer alacak KOBİ'lere yönelik olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Kredi Garanti Fonu standart yaklaşım ve basit yöntem paralelinde %75'lik risk ağırlığının aşağıya çekilmesinde rol alacaktır. Buna karşın Kredi Garanti Fonu'nun herhangi bir derecelendirme notu olmaması, yeni sermaye uzlaşısının da A- veya üzere derecelendirme notu şartı getirmesi; Kredi Garanti Fonu kefaletlerinin geçerliliğini ortadan kaldırmaktadır. Verilen kefaletin %20'sinin nakit olarak bankada bloke edilmesi, kefaletin %20'sine ve A- veya üzeri derecelendirme notuna sahip kuruluşlarla gerçekleştirilecek kontr-garanti anlaşmaları, kefaletin belirli bir kısmına geçerlilik kazandırabilecektir. Ancak, çözümlerin uzun vadeli sürdürülebilir bir yapıyı ortaya koyması gerekmektedir. Ulusal denetim otoritesinin insiyatifini kullanarak Kredi Garanti Fonu kefaletlerine geçerlilik kazandırması, KOBİ'lerin karşı karşıya kalacakları sorunları azaltması bakımından son derece önemlidir. Bununla birlikte Kredi Garanti Fonu A- ve üzeri derecelendirme notu alabilecek şekilde yapılanmalı ve biran önce derecelendirilme sürecini başlatmalıdır. Son tahlilde öyle görünüyor ki, BASEL II'ye geçiş sürecinde KOBİ'lerin resmi kredi kanallarına erişiminde karşılarına çıkan teminat engellerini aşmalarında en hızlı ve somut çözümler Kredi Garanti Fonu ve benzeri yapılanmalar olacaktır.

KAYNAKÇA

BCBS. 2004. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework. Bank for International Settlements, June.

BDDK. 2004. Basel II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu. Ankara, Aralık.

BDDK. 2005. Türk Bankacılık sistemi Basel II 2. Anket Çalışması Sonuçları. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. Ankara, Aralık.

BDDK. 2008. Ocak 2008 Dönemi Aylık Bülten. Ankara, Mart.

BIS. 1996. Overview of the Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risk, Basle, January.

BIS. 1999. History of Basle Committee and Its Membership.

BIS. 2001. The New Basel Capital Accord. Basel Committee on Banking Supervision. Basle, January.

Bolgün, K. E. ve Akçay, M. B. 2005. Risk Yönetimi. Scala yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.

KOSGEB. 2004. KOSGEB Saha Araştırma Çalışması Ön Değerlendirme Raporu. Ankara, Aralık.

STMR. 1993. The supervisory treatment of market risks. Consultative proposal by the Basle Committee on Banking Supervision. Basle, April.

TBB. 2006. Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri. Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu. Bankacılar Dergisi, Sayı 58.

Yüksel, A. 2005. Basel-II'nin KOBİ kredilerine Muhtemel Etkileri. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Raporları: 2005/4, Ankara, Ağustos.

http://www.kgf.com.tr

DENİZLİ'DEKİ İHRACATÇI KOBİ'LERİN BASEL-II ÖNCESİNDE KREDİ KURUMLARI İLE OLAN İLİŞKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Hafize MEDER ÇAKIR, Pamukkale Üniversitesi

ÖZET

Firmalar faaliyetlerini sürdürebilmek, rekabet edebilmek, en azından ayakta kalabilmek için ek finansmana ihtiyaç duymaktadır. Ek finansman ihtiyacı ortakların sermaye artırması, otofinansman yolu ya da borçlanarak sağlanabilmektedir. Ek finansman ihtiyacını karşılama yollarından biri olan borçlanma daha çok bankalardan kredi yoluyla yapılmaktadır. Bu nedenle, firmaların hemen hepsinin bankalarla en az bir kez kredi ilişkisi içine girdiği söylenebilir. Bunun doğal sonucu olarak da bankacılık sektöründeki her türlü gelişme ve değişim reel sektördeki firmaların finansman yapısını ve dolayısıyla firmaların geleceğini etkilemektedir.

Bankacılık sisteminde yaşanan en önemli gelişme ise, hemen hemen tüm dünyada uygulanmakta olan Basel-I standartlarının yetersiz kalması nedeniyle yerini Basel-II standartlarının almaya başlamasıdır. Reel sektördeki firmalar ile bankalar bu geçiş sürecinde kendilerini yeni Basel uzlaşısına hazırlamak zorundadır.

Bu çalışmada öncelikle Basel-II standartlarının gelişimi, KOBİ'lere muhtemel etkileri üzerinde durulmuştur. Daha sonra Denizli'de ihracat yapan KOBİ'lerin finansman ihtiyacını nasıl karşıladıkları, bankalardan kredi kullanım düzeyleri, Basel-II hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları, Basel-II Standartlarına ne şekilde etkileneceklerini belirlemeye yönelik olarak yapılan anket çalışmasına yer verilmiştir. Örneklem olarak Denizli Sanayi Odası'na (DSO) kayıtlı olan tüm firmalar esas alınmıştır. Gönderilen anketler içerisinden ihracat yapan KOBİ'lere ait anketler değerlendirmeye alınmıştır. Anketin değerlendirilmesinde SPSS programı kullanılmış, verilerin değerlendirilmesinde ise yardımcı unsurlar olarak tablolar kullanılmıştır.

1. Basel-II Standartlarına Genel Bakış

Ülkelerin gelişmesi ve güçlü bir ekonomik yapıya sahip olabilmeleri finansal sistemin derinliğine ve güvenirliğine bağlıdır. Batılı ülkelerin gelişme sürecine bakıldığında gelişmenin önce sanayi devrimi ile birlikte reel sektörde yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde ülkelerin ekonomik kalkınması reel üretimle ve sömürgecilikle sağlanmıştır. Daha sonraki süreçte yaşanan savaş yılları ve ekonomik bunalımlar ekonomik kalkınmayı yavaşlatmıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında reel üretime dayalı kalkınma süreci yavaşlamış yerini finansal piyasalardaki gelişmeye bırakmıştır. Küreselleşme ile birlikte mali piyasalar uluslararası düzeyde önem kazanmaya başlamıştır. Bu süre içinde Bretton Woods sisteminin terk edilmesi ve finans piyasalarının serbestleştirilmesiyle birlikte yeni türev araçlar gelişmeye başlamıştır (Yeldan, 2002). Ancak türev araçlardaki çeşitliliğin artması kontrol sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede, uluslararası denetim kapsamındaki farklılıkların ve boşlukların giderilmesi amacıyla 1974 yılında Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi" kurulmuştur. BIS tarafından G-10 (İsviçre, İngiltere, İtalya, Japonya, Luxemburg, İspanya, Fransa, Almanya, İsveç, ABD, Hollanda, Belçika ve Kanada) ülkelerinin merkez bankası başkanlarından oluşturulan bu Komite tarafından sermaye yeterliliğine ilişkin ilk uzlaşı 1988 yılında Basel-I adı altında yayımlanmıştır. (http://www.bis.org/bcbs/index.htm).

Ancak, Basel-I'in zaman içinde etkinliği azalmış ve 1999 yılında Yeni Basel Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı (Basel-II) için çalışmalara başlanmıştır. 2004 ortasında son halini alan ve 2007 yılı başından itibaren G-10 ve AB ülkelerinde uygulanmaya başlanan Basel-II'nin 2009 yılı başından itibaren de ülkemizde uygulanmaya başlanması beklenmektedir.

Basel-II ile risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncuları arasındaki asimetrik bilginin minimize edilmesi ve böylece daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesi hedeflenmektedir (Yayla ve Kaya, 2005:4). Esasen Basel-II etkili risk yönetimini ve piyasa disiplinini geliştirerek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırarak sağlam ve etkili bir bankacılık sistemi oluşturmak ve bu sayede finansal istikrara katkıda bulunmak için oluşturulmuştur (Sakarya ve Kara, 2008:98). Görüldüğü gibi Basel-II bankaların sermaye yeterlilik standartlarını yeniden belirleyen ve risk yönetimini ön plana çıkaran Basel-I'e göre daha kapsamlı bir düzenlemedir.

Basel-II'nin altyapısı, sermaye yeterliliği konusunda daha kapsamlı ölçüleri ve minimum standartları getirmiştir. Komite mevcut kuralları, bankaların karşılaşacakları potansiyel riskleri göz önünde bulundurarak değiştirmekte ve sermaye yeterliliğini ona göre belirlemektedir. Buna ek olarak, bu düzenlemeler, bankaların halihazırda ya da gelecekte karşılaşacakları riskleri yönetebilecek yeteneği kazanmalarını amaçlamaktadır. Sonuç olarak, bu düzenlemelerle daha esnek, risk yönetimine daha uygun bir sektör gelişimi amaçlanmaktadır (http://www.bis.org/publ/bcbsca.htm).

2. Basel-II'nin KOBİ'lere Etkisi

Basel uzlaşısının ortaya çıkış nedeni genel olarak bankacılık sisteminin güvenliğini ve sermaye yeterliliğini sağlamaktır. Bu nedenle odak noktası bankalardır ve bankaların faaliyetlerine ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Ancak bankaların faaliyetlerinin temel kaynağı ise firmalar olduğundan uzlaşının ikinci tarafında banka müşterisi firmalar bulunmaktadır. Bu durum bankalar gibi firmaların da Basel-II kriterlerinden etkileneceğini göstermektedir.

Basel-II'nin reel sektöre (banka müşterisi firmalara) muhtemel etkilerini şu şekilde sıralamak mümkündür (http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskBasel/bddk.doc):

- Derecelendirme gereksinimlerinin artması,
- Bankalarca talep edilen verilerin kapsamında artış,
- Yönetişim yapısındaki değişiklikler,
- Kabul edilen teminat türlerinin değişmesi,
- Borçlanma maliyetlerinin seviyesinde ve oynaklığındaki değişiklikler.

Yukarıda sayılan nedenlerle yeni Basel kriterlerine bankaların olduğu kadar reel sektörün de hazırlanması gerekmektedir. Bilindiği üzere işletmeler büyük ölçekli işletmeler ile küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) şeklinde iki grupta değerlendirilmektedir ve dünya genelinde işletmelerin %95'inden fazlası KOBİ niteliğindedir.

Bu kapsamda gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahip olan KOBİ'lerin performansı da bu gelişmelerden önemli ölçüde etkilenmektedir (Yılmaz ve Küçükçolak, 2006:219). Ancak, Basel Uzlaşısına göre büyük işletme ve KOBİ ayırımın kriterleri mevcut durumdan bir ölçüde farklılık göstermektedir. Mevcut durumda işletmede istihdam edilen işçi sayısı önemli bir gösterge olup 250 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmeler büyük işletme, 250'nin altında işçi çalıştıran ve net satış hasılatı ve/veya mali bilanço büyüklüğü 25 milyon YTL'yi aşmayan işletmeler (AB'de ise 250 den az işçi çalıştıran ve cirosu 50 milyon Euro veya bilanço tutarı 43 milyon Euro'ya kadar olan işlemeler) KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Basel uzlaşısında ise firmaların yıllık cirosu baz alınmakta ve 50 milyon Euro üzerinde yıllık cirosu olan firmalar büyük, altında olanlar ise KOBİ kapsamında ele alınmaktadır. Ayrıca talep edilen krediye göre de kurumsal ve perakende ayrımı yapılmaktadır.

KOBİ tanımına bağlı olarak "perakende-kurumsal" ayrımı risk düzeyi açısından önem kazanmakta olup, bir bankadaki toplam kredisi (Nakit + Gayrinakit) 1 Milyon Euro'nun altında kalan KOBİ'ler "perakende portföy" içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro'nun üstünde olan KOBİ'ler ise "kurumsal portföy" içinde tanımlanmaktadır. Büyük işletmeler için talep edilen krediye göre bir ayırım sözkonusu değildir ve kredi portföyü 1 milyon Euro'nun altında ya da üzerinde olan tüm büyük işletmeler kurumsal portföy kapsamında değerlendirilmektedir. Perakende KOBİ'lerin Risk ağırlığı %75 iken, kurumsal KOBİ'lerin risk ağırlığı derecelendirme notu almamışsa %100 kabul edilecektir.

Tablo 1:Basel-II Standartlarına Göre Firmaların Sınıflandırılması

Yıllık Ciro (€)	Bir Bankacılık Kurumuna Toplam Kredi (€)	Basel-II Kriterlerine Göre Sınıflandırma	Risk düzeyi
Ciro < 50.000.000	Kredi < 1.000.000	Perakende -(KOBİ)	Standart %75
	Kredi > 1.000.000	Kurumsal -(KOBİ)	Derecelendirme notu, derecelendirilmemiş ise %100
Ciro > 50.000.000	Kredi > 1.000.000 Kredi < 1.000.000	Kurumsal	%100

KOBİ'ler eğer Basel kapsamında gerekli girişimlerde bulunmazlarsa, Basel-II'nin reel sektöre olası etkilerinin KOBİ'lere de aynı ölçüde hatta daha ağır bir şekilde yansıyacağı söylenebilir. Bu nedenle KOBİ'ler hesap ve kayıt düzenlerini geliştirerek, şeffaflığa ağırlık vererek, kurumsal yönetişim ilkelerini benimseyerek, risk yönetiminde etkinliği artırarak, teminat mekanizmalarından yararlanma konusunda adımlar atarak, derecelendirmeye önem vererek (Meder Çakır ve Uygun, 2006). Basel-II standartlarını kendi lehlerine dönüştürebilirler. Özellikle Perakende KOBİ'ler için risk derecelendirmesinin diğer firma gruplarına göre daha düşük olması dezavantajlı gibi görünen durumu tersine çevirecektir.

3. Denizli'deki İhracatçı KOBİ'lerin Basel-II Öncesinde Kredi Kurumları İle Olan İlişkilerinin Değerlendirilmesine Yönelik Uygulama

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Denizli'de faaliyette bulunan ihracatçı KOBİ'lerin mevcut yapısını ortaya koyarak kredi kurumları ile olan ilişkilerinin gözlenmesi, Basel-II kriterlerinden ne yönde etkileneceklerinin ve Basel-II kriterlerine bakış açılarının ölçülmesi olarak belirlenmiştir.

3.2. Araştırmada Kullanılan Veriler

Araştırmada Denizli Sanayi Odasına (DSO) kayıtlı ihracatçı KOBİ'ler hedef kitle olarak ele alınmıştır. Bunun için DSO'na kayıtlı tüm üyelere anket gönderilmiş ve bunlardan 220 adet anket geri dönmüştür. Geri dönenlerden 96 adedi ihracat yapan KOBİ niteliğinde firmalar olup araştırma kapsamına bu grup alınmıştır.

3.3. Bulgu ve Yorumlar

İhracatçı KOBİ'lere İlişkin Genel Yapı

Araştırma kapsamında değerlendirilen 96 adet ihracatçı KOBİ'nin %52'si Limited, %45'i Anonim, %2'si Kollektif şirket, %1'i de ferdi mülkiyet şeklinde faaliyet göstermektedir. Firmaların kuruluş yıllarına göre dağılımına bakıldığında ise, yarısından fazlasının (%55,3) 1990-1999 arası dönemde, %26,6'sının 1980-1989 arası dönemde, %10,6'sının 1980 öncesinde, %7,4'sinin ise 2000 ve sonrası dönemde faaliyete başladığı görülmektedir. Çalışan sayılarının dikkate alındığı KOBİ sınıflandırmasına göre, anket kapsamındaki firmaların %4'ü mikro ölçekli, %37'si küçük ölçekli, kalan %59'u ise orta ölçeklidir.

Değerlendirme kapsamındaki ihracatçı KOBİ'lerin sektörlere göre dağılımına bakıldığında beklendiği gibi en büyük pay %59,4 ile tekstil sektörüne aittir. Daha sonra %17,7 ile metal ana sanayi, %8,3'erlik pay ile gıda sanayi ve madencilik sanayi gelmektedir**.** Sektörel olarak bakıldığında mikro ölçekli işletmelerin %25'i madencilik, %25'i makine, %50'si tekstil sektöründedir. Diğer sektörlerde mikro ölçekli işletme bulunmamaktadır. Küçük ölçekli işletmelerin yarıya yakını tekstil sektöründedir. Bu oran orta ölçeklilerde %68,4'e çıkmaktadır.

Tablo 2: Faaliyet Alanlarına Gör Firmaların İhracat Rakamları

İşyerinin Faaliyet Alanı		Sayı	%	İhracat Tutarı				KOBİ		
				1 Milyon Euro Altı	1-10 Milyon Euro Arası	10 Milyon Euro ve Üzeri	% Toplam	Mikro	Küçük	Orta
Gıda Sanayi		8	8,3%	50.0%	50.0%		100,0%		14,3%	5,3%
Kağıt Sanayi		2	2,1%	50.0%	50.0%		100,0%		2,9%	1,8%
Kimya Sanayi		1	1,0%		100.0%		100,0%		2,9%	
Madencilik Sanayi		8	8,3%	50.0%	37.5%	12.5%	100,0%	25,0%	8,6%	7,0%
Makina Teçhisat S.		2	2,1%	100.0%			100,0%		5,7%	
Metal Ana Sanayi		17	17,7%	35.3%	52.9%	11.8%	100,0%	25,0%	20,0%	15,8%
Mobilya Sanayi		1	1,0%		100.0%		100,0%			1,8%
Tekstil Sanayi		57	59,4%	35.1%	59.6%	5.3%	100,0%	50,0%	45,7%	68,4%
Toplam	%		100,0%	38.5%	55.2%	6.3%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Sayı	96		37	53	6		4	35	57

Araştırma kapsamındaki ihracatçı KOBİ'lerin ihracat hacimlerine bakıldığında firmaların %38,6'sının 1 milyon Euronun altında, %55,2'sinin 1 milyon ile 10 milyon Euro arasında ihracat yaptığı, sadece %6,2'sinin 10 milyon Euro üzerinde ihracat hacminin olduğu görülmektedir. Mikro ölçekli işletmelerin %75'i, küçük ölçekli işletmelerin %65,7'sinin ihracatı 1 milyon Euro altında, orta ölçekli işletmelerin %73,3'ünün ihracat rakamı 1-10 milyon Euro arasındadır.

Tablo 3: KOBİ Ölçeklerine Göre Firmaların İhracat Rakamları

İhracat Tutarı		*Toplam*		*KOBİ*		
		Sayı	%	Mikro	Küçük	Orta
1 Milyon Euro'nun Altı		37	38,6%	75,0%	65,7%	19,3%
1-10 Milyon Euro Arası		53	55,2%		31,4%	73,7%
10 Milyon Euro ve Üzeri		6	6,2%	25,0%	2,9%	7,0%
Toplam	%		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Sayı	96		4	35	57

İhracatın toplam satışlar içindeki payı incelendiğinde, firmaların %57,1'inin toplam satış hasılatı içinde ihracatın payı %50'nin altında, %20,9'unun %50 ile %90 arasında iken, firmaların %22'sinin ihracat payı %90 üzerindedir. Daha çok iç piyasaya çalışan firmaların (ihracat oranı %50'nin altında olan) %63,5 gibi büyük bir kısmının ihracat rakamları 1 milyon Euro altında iken, ağırlıklı olarak ihracat yapan firmaların %84,2'sinin ihracat rakamları 1-10 milyon Euro arasında, %90'dan daha fazla ihracat payı olanların ise %90'ının ihracat rakamlarının 1-10 milyon Euro arasında olduğu saptanmıştır.

Tablo 4: Firmaların İhracat Paylarına Göre İhracat Rakamları

İhracat oranı	*Tutar*		*İhracat Tutarı*			*Toplam*
	Sayı	%	1 Milyon Euro Altı	1-10 Milyon Euro Arası	10 Milyon Euro ve Uzeri	
%50 Altı	52	57.1%	63,5%	30,8%	5,7%	100,0%
%50-%90 Arası	19	20,9%	10,5%	84,2%	5,3%	100,0%
%90 e Üzeri	20	22,0%	5,0%	90,0%	5,0%	100,0%
Toplam	91	100,0%	36 (-1)	50 (-3)	5 (-1)	

Firmaların bankalardan kredi kullanımları incelendiğinde, mikro ölçekli işletmelerin kredi kullanmadığı görülmektedir. Dolayısıyla Basel-II kriterleri en azından bu aşamada mikro ölçekli işletmeleri etkilemeyecektir. Küçük ölçeklilerde bu oran %17,1'e, orta ölçeklilerde ise %9,1'e düşmektedir. Küçük ölçekli işletmelerin yaklaşık olarak %77,2'sinin 1 milyon Euro'nun altında, %5,7'sinin ise 1 milyon Euro'nun üzerinde kredi bakiyesi bulunmaktadır. Orta ölçekli işletmelerde 1 milyon Euro altında kredi kullananların oranı %58,2; 1 milyon Euro üzerinde kredi kullananların oranı ise %32,7 düzeyindedir.

Tablo 5: Bankalardan Kullanılan Ortalama Kredi Bakiyesinin Ölçeksel Dağılım

Kredi Bakiyesi		*KOBİ*		
		Mikro	Küçük	Orta
Yok		100,0%	17,1%	9,1%
1 milyon Euro altında		,0%	77,2%	58,2%
1 Milyon Euro ve Üzeri		,0%	5,7%	32,7%
Toplam	%	100,0%	100,0%	100,0%
	Sayı	4	35	55 (-2)

Firmaların %16,5'i kredi bakiyeleri sıfır olduğundan Basel-II kapsamında değerlendirilmemektedir. İhracatçı KOBİ'lerin %61,5'i Basel-II kriterlerine göre perakende KOBİ, %19,8'i kurumsal KOBİ sayılmakta, %2,2'si ise Basel-II'ye göre KOBİ kapsamında sayılmayıp kurumsal işletme olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 6: KOBİ'lerin Basel-II kriterlerine göre sınıflandırılması

Sınıflandırma	*%*
Kredi bakiyesi sıfır	16,5%
Perakende KOBİ	61,5%
Kurumsal KOBİ	19,8%
Kurumsal	2,2%
Toplam	100,0%

Cirolarına göre bakıldığında ise cirosu 50 milyon Euronun altında olan firmaların %15,9'unun kredi bakiyesi sıfır olduğundan kapsam dışında, %63,6'sı perakende KOBİ sayılırken, %29,5'i kurumsal KOBİ sayılmaktadır. Cirosu 50 milyon Euro üzerinde olan firmalar Basel-II kapsamında kurumsal işletme sayılmakta (KOBİ sayılmıyor) olup bunların %33,3'ü de yine kredi bakiyesi sıfır olduğundan kapsam dışı kalmaktadır.

Tablo 7: Firmaların Cirosu İle Kredi Bakiyesi Arasındaki İlişki Düzeyi

Kredi Bakiyesi		*Toplam*		*Ciro*			
		Sayı	%	50 Milyon Euro Altı		50 Milyon Euro ve Üzeri	
Yok		15	16.5%	15,9%	Basel-II kapsamı dışında	33.3%	Basel-II kapsamı dışında
1 Milyon Euro Altı		57	62,9%	63,6%	Perakende KOBİ	33.3%	Kurumsal
Milyon Euro ve Üzeri		19	20.9%	20,5%	Kurumsal KOBİ	33.3%	Kurumsal
Toplam	%		100.0%	100,0%		100.0%	
	Sayı	91		88		3	

İhracatı 1 milyon Euronun altında olan firmaların tamamının cirosu %50 milyon Euro altında yani Basel-II kapsamında da KOBİ sayılmakta olup bunların %62,2'si perakende KOBİ, %5,4'ü ise kurumsal KOBİ'dir. İhracatı 1-10 milyon Euro arasında olan firmaların da tamamının cirosu 50 milyon Euro altında olup, bunların %64'ü perakende KOBİ, %31'i kurumsal KOBİ statüsündedir. İhracatı 10 milyon Euro üzerindeki firmaların yarısının cirosu 50 milyon Euro

altında olup bunların %33,3'ü perakende KOBİ, kalan %66,7'si kurumsal KOBİ statüsündedir. İhracatı 10 milyon Euro üzerindeki firmaların kalan yarısının ise cirosu 50 milyon Euro üzerinde olup Basel-II kriterlerine göre bunlar KOBİ sayılmamaktadır.

Tablo 8: Firmaların İhracat Rakamlarına Göre Ciro ve Kredi Yapısı

İhracat Tutarı	*Ciro*	*Sayı*	*Kredi Bakiyesi*			*Toplam*
			Yok	1 milyon Euro altı	1 milyon Euro ve üzeri	
1 Milyon Euro Altı	50 milyon Euro altı	37	32.4%	62.2%	5.4%	100.0%
1-10 Milyon Euro Arası	50 milyon Euro altı	48	5,0%	64,0%	31,0%	100.0%
10 Milyon Euro ve Üzeri	50 milyon Euro altı	3	.0%	33.3%	66.7%	100.0%
	50 milyon Euro ve üzeri	3	33.3%	33.3%	33.3%	100.0%
		6	16.7%	33.3%	50.0%	100.0%

Metal ana sanayi ve tekstil sanayi dışındaki diğer tüm sektörlerde faaliyette bulunan ihracatçı KOBİ'lerin tamamı Basel-II kriterlerine göre KOBİ kapsamındadır. Bu sektörlerden kağıt, kimya, makine ve mobilya sanayindeki firmaların tamamı perakende KOBİ, madencilik sanayindeki firmaların %66,7'si perakende KOBİ, %16,7'si kurumsal KOBİ, gıda sanayindeki firmaların yarısı perakende KOBİ, %25'i kurumsal KOBİ statüsündedir. Metal ana sanayindeki firmaların %94'ü Basel-II kriterlerine göre KOBİ olup bunların %68,8'i perakende KOBİ, %18,8'i kurumsal KOBİ'dir. Tekstil sanayindeki firmaların %96,4'ü Basel-II'ye göre KOBİ sayılmakta olup, bunların %64,7'si perakende KOBİ, %22,6'si kurumsal KOBİ sayılmaktadır. Metal ana sanayindeki firmalardan %5,9'unun (1 adet) cirosu 50 milyon Euro üzerinde olduğu için KOBİ sayılamaktadır, ancak bu firmanın kredi bakiyesi sıfır olduğundan Basel-II kapsamı dışındadır. Tekstil sektöründeki firmaların %3,6'sının (2 adet) cirosu ise 50 milyon Euro üzerinde olduğundan KOBİ sayılmamakta yani Basel-II kriterlerine göre kurumsal işletme sayılmaktadır. Ancak bu firmaların yarısının kredi bakiyesi 1 milyon Euro'un altında diğer yarısının ise üzerindedir. Burada dikkati çeken normal KOBİ sınıflandırmasında mikro ölçekli ve orta ölçekli işletme oldukları halde Basel Standartlarına göre büyük işletme grubunda değerlendirilmesidir.

Tablo 9: Firmaların Faaliyet Alanları ve Cirolarına Göre Kredi Kullanım Düzeyleri

İşyerinin Faaliyet Alanı	Ciro		Kredi Bakiyesi			Toplam
			Yok	1 milyon Euro altı	1 milyon Euro ve üzeri	
Kağıt Sanayi	50 milyon Euro altı	1		100.0%		100.0%
Kimya Sanayi		1		100.0%		100.0%
Makina Teçhisat Sanayi		2		100.0%		100.0%
Mobilya Sanayi		1		100.0%		100.0%
Madencilik Sanayi		6	16.7%	66.7%	16.7%	100.0%
Gıda Sanayi		8	25.0%	50.0%	25.0%	100.0%
Metal Ana Sanayi	50 milyon Euro altı	16	12.5%	68.8%	18.8%	100.0%
	50 milyon Euro ve üzeri	1	100.0%			100.0%
		17	17.6%	64.7%	17.6%	100.0%
Tekstil Sanayi	50 milyon Euro altı	53	17.0%	60.4%	22.6%	100.0%
	50 milyon Euro ve üzeri	2		50.0%	50.0%	100.0%
		55	16.4%	60.0%	23.6%	100.0%

Çalışan sayılarına göre KOBİ gruplandırmasında mikro ölçekli işletmelerin %75'inin, küçük ölçekli işletmelerin %97'sinin, orta ölçekli işletmelerin ise %96,5'inin cirosu 50 milyon Euro altındır. Mikro ölçekli işletmelerin %25'i, orta ölçekli işletmelerin ise %3,5'inin cirosu 50 milyon Euro ve üzerindedir. Küçük ölçekli işletmeler arasında 50 milyon Euro ve üzerinde cirosu olan işletme bulunmamaktadır.

Firmaların %96,7 sinin cirosu 50 milyon Euronun altında olup Basel-II kriterlerine göre KOBİ sayılmaktadır. Kalan %3,3 lük kesimi ise 50 milyon Euro üzerinde ciroya sahip olduklarından büyük ölçekli sayılmaktadır. 50 milyon Euro üzerinde ciroya sahip olan bu firmalar tekstil (%66,7) ve metal ana sanayinde (%33,3) faaliyet göstermektedirler.

Tablo 10: Firma Ölçeklerine Göre Ciro ve Kredi Bakiyeleri

Ciro	*Sayı*	*%*	*Kredi bakiyesi*	*Sayı*	*%*	*Mikro*	*Küçük*	*Orta*	*Toplam*
50 milyon Euro altı	88	96,7%	Yok	14	15,9%	21.4%	42.9%	35,7%	100.0%
			1 milyon Euro altı	56	63,6%		44.6%	55,4%	100.0%
			1 milyon Euro ve üzeri	18	20,5%		5.6%	94,4%	100.0%
50 milyon Euro ve üzeri	3	3,3%	Yok	1	33,3%	100.0%			100.0%
			1 milyon Euro altı	1	33,3%			100.0%	100.0%
			1 milyon Euro ve üzeri	1	33,3%			100.0%	100.0%

Cirosu 50 milyon Euro altında olan ihracatçı firmaların %41,1'inin ihracatı 1 milyon Euro'nun altında, %5,5'inin 1-10 milyon Euro arasında, %3,3'ünün ise 10 milyon Euro'nun üzerindedir. Cirosu 50 milyon Euro'nun üzerinde olan firmaların tamamının ihracatı 10 milyon Euro üzerindedir.

Ankete katılan firmaların yarısından fazlasında (%57) finansal işler için atanmış yönetici bulunmaktadır. Bu durum ihracatçı KOBİ'lerin finansmana verdikleri önemi göstermektedir. İhracatçı KOBİ'ler bünyesinde finans yöneticisi bulundurup bulundurmadıklarına göre değerlendirildiğinde mikro ölçekli işletmelerde sadece %25'inde finans yöneticisi varken, bu oran küçük ölçeklilerde %51,4'e, orta ölçeklilerde %63,2'ye çıkmaktadır.

Tablo 11: Firma Ölçeklerine Göre Finansal Yönetici Bulundurma Durumları

Finansal İsler İçin Atanmış Yönetici		*Toplam*		*KOBİ*		
		Sayı	%	Mikro	Küçük	Orta
Evet var		55	57,3%	25,0%	51,4%	63,2%
Hayır yok		41	42,7%	75,0%	48,6%	36,8%
Toplam	%		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Sayı	96		3	35	57

Ancak bununla birlikte bünyesinde finans yöneticisi olan firmaların sadece %14,8'inde finans yöneticisi finansal konularda karar alıcı konumdadır. Bu firmaların %87,5 gibi büyük bir kısmı da orta ölçeklidir. Firmaların %33,3'ünde finansal konularda kararları işletme sahibi, %42,6'sında yönetim kurulu vermektedir. Finans yönetici bulunmayan firmaların %70,7'sinde finansal kararlar işletme sahibi tarafından verilmektedir. Böyle bir yapılanma yani anket kapsamındaki firmaların yarısında finans yöneticisi varken, finansal kararlarda nihai söz sahibi olmaması KOBİ'lerin kurumsallaşamadığını göstermektedir.

Tablo 12: Firma Ölçeklerine Göre Önemli Finansal Konularda Karar Alıcıların Dağılımı

Finansal İsler İçin Atanmış Yönetici		*Finansal Konularla İlgili Önemli Kararlarda Karar Alıcı*	Sayı	%	*KOBİ* Mikro	Küçük	Orta	Toplam
Evet var	56,8%	Finans Yöneticisi	8	14,8%		33.3%	66.7%	100.0%
		İsletme Sahibi	18	33,3%		40.0%	60.0%	100.0%
		İsletme Müdürü	5	9,2%	4.3%	39.1%	56.5%	100.0%
		Yönetim Kurulu	23	42,6%				
			54	100,0%				
Hayır yok	43,2%	İsletme Sahibi	29	70,7%	3.4%	37.9%	58.6%	100.0%
		İsletme Müdürü	4	9,7%		75.0%	25.0%	100.0%
		Yönetim Kurulu	8	19,6%	25.0%	37.5%	37.5%	100.0%
			41	100,0%				
					4	34	57	95

Sektörlere göre incelendiğinde ise, kağıt ve kimya sektörünün tamamında finans yöneticisi bulunmaktadır. Gıda ve madencilik sektöründe yer alan firmaların yarısında, metal ana sanayinin %70,6'sında, tekstil sektöründe yer alan firmaların %56,1'inde finans yöneticisi bulunurken, makine ve mobilya sektöründe finans yöneticisi bulunmamaktadır.

Tablo 13: Sektörlere Göre Önemli Finansal Konularda Karar Alıcıların Dağılımı

İşyerinin Faaliyet Alanı			*Finansal Konularla İlgili Önemli Kararlarda Karar Alıcı*				*Toplam*
			Finans Yöneticisi	İsletme Sahibi	İsletme Müdürü	Yönetim Kurulu	
Gıda Sanayi		4		25.0%		75.0%	100.0%
Kağıt Sanayi		2	50.0%	50.0%			100.0%
Kimya Sanayi		1				100.0%	100.0%
Madencilik		4		75.0%		25.0%	100.0%
Metal Ana Sanayi		12	8.3%	8.3%	16.7%	66.7%	100.0%
Tekstil Sanayi		31	19.4%	38.7%	9.7%	32.3%	100.0%
Toplam	Sayı	**54**	**8**	**18**	**5**	**23**	**54**
	%		**14.8%**	**33.3%**	**9.3%**	**42.6%**	**100.0%**

Firmaların Finansman Yapısı

Firmaların kaynak dağılımı incelendiğinde ihracatçı KOBİ'lerin %77,3'ünün toplam kaynakları içinde yabancı kaynak oranı %60'ın altındadır. Firmaların %20'sinde bu oran %60 ile %90 arasında, %2,7'sinde ise bu oran %90 ve üzerinde görülmektedir. Bankalardan alınan kredilerin vadelerinin %67,1'si bir yıldan kısa vadeli %32,9'si ise bir yıldan uzun vadelidir. Bu durum KOBİ'lerin daha çok kısa vadeli borçlandıklarını, uzun vadeli borçlanamadıklarını göstermektedir. Ancak bununla birlikte İhracatçı KOBİ'lerin %89,3 gibi büyük bir kısmı bankalardan sağladıkları kredileri yeterli bulmaktadır.

Tablo 14: Firmaların Toplam Kaynakları İçindeki Yabancı Kaynak Oranı

Yabancı Kaynak /Toplam Kaynak	*Sayı*	*%*
% 1-19	24	32,0%
% 20-39	16	21.3%
% 40-59	18	24,0%
% 60-89	15	20,0%
%90 ve Üzeri	2	2.7%
Toplam	75	100

Kredi bakiyelerine göre bakıldığında gıda, madencilik, metal ana, tekstil sanayinde kredi kullanmayan işletmeler bulunmaktadır. Kağıt, kimya makine ve mobilya sanayindeki firmaların tamamının, gıda sanayinin yarısının, madencilik, metal ana ve tekstil sanayindeki firmaların ise sırasıyla %57,1; %64,7; %61,4'ünün 1 milyon Euronun atında kredi bakiyesi bulunmaktadır. 1 milyon Euro ve üzerinde kredi kullanan sektörler içinde gıda, madencilik, metal ana ve tekstil sanayi bulunmaktadır.

Tablo 15: Faaliyet Alanlarına Göre Kredi Kullanım Düzeyleri

Bankalardan Kullanılan Ortalama Kredi Bakiyesi		*Toplam*		*İşyerinin Faaliyet Alanı*							
		Sayı	%	Gıda	Kağıt	Kimya	Madencilik	Makine	Metal Ana	Mobilya	Tekstil
Yok		15	16,0%	25,0%			14,3%		17,6%		15,8%
1 Milyon Euro Altında		59	62,8%	50,0%	100,0%	100,0%	57,1%	100,0%	64,7%	100,0%	61,4%
1 Milyon Euro ve Üzeri		20	21,3%	25,0%			28,6%		17,6%		22,8%
Toplam	%		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Sayı	94		8	1	1	7	2	17	1	57

Bilindiği gibi firmalar bankalardan kredi alırken teminat göstermek zorundadır. Araştırma kapsamındaki İhracatçı KOBİ'ler kredi kullanımında %44,2 oranında ortaklardan ve grup şirketlerinden kefalet, %33,5 oranında gayrimenkul ipoteği ve %14,1 oranında çek ve senet vermektedir. Firmaların hiçbiri Kredi Garanti Fonundan faydalanmamaktadır. Basel kapsamında ise firmaların halihazırda kullandığı teminatların hiçbiri dikkate alınmadığı halde, Kredi Garanti Fonu tarafından verilen teminat geçerli olacaktır. Bu nedenle firmalar bu konuda adım atmalıdırlar.

Tablo 16: Firmaların Kullandığı Teminat Türlerinin dağılımı

Teminat türü	%
Gayrimenkul İpoteği	33.5%
Çek ve Senet	14.1%
Ortaklardan Alınan Kefalet	38,0%
Diğer Grup Şirketlerinden Alınan Kefalet	8.2%
Kredi Garanti Fonu Tarafından Verilen Garanti ve Kefalet	.0%
Diğer	6.2%

İhracatçı KOBİ'ler mali sıkıntı halinde en fazla banka kredisine başvurmakta daha sonra ortaklar gelmektedir. Factoringe başvurma düzeyi oldukça düşüktür. Firmaların teminat sıkıntısı nedeniyle bankalardan kredi bulmada zorlanmaları halinde alternatif bir kaynak olarak factoringe başvurmaları gerekebilir. En fazla ihtiyaç duyulan ve kullanılan kredi türü ise doğal olarak %44,58 pay ile ihracat kredisidir. Bunu %32.7 ile işletme sermayesi, %20,2 ile yatırım kredisi izlemektedir.

Tablo 17: Mali Sıkıntı Halinde En Fazla Başvurulan Finansman Kaynakları

Finansman Kaynağı	%
Firma ortakları	31,0
Banka kredisi	59,0
Factoring	3,5
Diğer kişi ve firmalar	4,0
Diğer	2,5

Araştırma kapsamında İhracatçı firmaların bazıları yabancı bankalardan da kredi kullanmıştır. Basel-II kapsamında perakende KOBİ sayılan işletmelerin %3,6'sı, kurumsal KOBİ'lerin %11,1'i, daha önce kredi kullanmış ancak şu anda kredi bakiyesi sıfır olan firmaların %7,1'i yabancı bankalardan kredi kullanmış, kurumsal olarak değerlendirilen işletmelerin ise hiçbiri yabancı bankalardan kredi kullanmamıştır.

Tablo 18: Yabancı Bankalardan Kredi Kullanım Düzeyi

Ciro	Kredi Bakiyesi		Yabancı Bankalardan Kredi Kullandınız Mi? Evet	Hayır	Toplam
50 milyon Euro altı	Yok	14	7.1%	92.9%	100.0%
	1 milyon Euro altı	55	3.6%	96.4%	100.0%
	1 milyon Euro ve üstü	18	11.1%	88.9%	100.0%
	Toplam		5.7%	94.3%	100.0%
50 milyon Euro ve üzeri	Yok	1		100.0%	100.0%
	1 milyon Euro altı	1		100.0%	100.0%
	1 milyon Euro ve üstü	1		100.0%	100.0%
	Toplam			100.0%	100.0%

Firmaların Basel-II Standartları Hakkında Görüşleri

Denizli'deki ihracatçı KOBİ'lerin %54,2'si Basel-II standartları hakkında bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Firmaların Basel-II hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları ölçeksel olarak değerlendirildiğinde mikro ölçeklilerde bilgisi olmayanlar çoğunlukta iken, ölçek büyüdükçe bu oran küçülmektedir. Kağıt ve kimya sektöründeki firmaların tamamının, gıda sektörünün %75'inin, metal ana sanayinin %70,6'sının, tekstil sektörünün %50,9'unun, madencilik sektörünün sadece %25'inin Basel-II hakkında bilgi sahibi olduğu, makine ve mobilya sanayindeki firmaların ise bilgi sahibi olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Tablo 19: Firmaların Ölçeksel Dağılımına Göre Basel-II Standartları Hakkında Bilgili Olup Olmadıkları

BASEL-II Standartları Hakkında Bilginiz Var mı?		Toplam		KOBİ		
		Sayı	%	Mikro	Küçük	Orta
Evet var		52	54,2%	25,0%	51,4%	57,9%
Hayır yok		44	45,8%	75,0%	48,6%	42,1%
Toplam	%		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Sayı	96		4	35	57

Firmaların cirolarına göre bakıldığında ise, cirosu 50 milyon Euro altında olan yani Basel kriterlerine göre KOBİ sayılan ihracatçı firmaların %54,4'ünün Basel-II hakkında bilgisi varken, bu oran cirosu 50 milyon Euro üzerinde olan Basel-II kriterlerine göre KOBİ sayılmayan firmalar için %66,7'ye çıkmaktadır. İhracat büyüklüklerine göre bakıldığında ise, ihracat rakamı arttıkça Basel-II hakkında bilgisi olan firmaların arttığı görülmektedir.

Kredi bakiyesi sıfır olan firmaların bir başka deyişle Basel-II kapsamı dışında olan firmaların %60'ı, perakende KOBİ'lerin %55,4'ü, kurumsal KOBİ'lerin %50'si ve Basel-II'ye göre büyük işletme sayılan kurumsal işletmelerin %50'si Basel-II hakkında bilgi sahibidir. Kredi bakiyeleri arttıkça Basel-II hakkında bilgi sahibi olan firmaların oranındaki düşüş ilgi çekicidir.

İhracatçı firmaların ihracat değerleri arttıkça Basel-II hakkında bilgi sahibi olan firmaların sayısı artmaktadır. 1 milyon Euro altında ihracatı olan firmaların yarıdan azı (%43,1) bilgi sahibi iken, bu oran 1-10 milyon Euro arası ihracatı olan firmalarda %60,4'e, 10 milyon Euro üzerinde ihracatı olan firmalarda %66,7'ye çıkmaktadır.

Tablo 19: Firmaların İhracat Tutarlarına Göre Basel-II Standartları Hakkında Bilgili Olup Olmadıkları

İhracat Tutarı	*Sayı*	*Basel-II Standartları Hakkında Bilginiz Var Mı*		*Toplam*
		Evet	Hayır	
1 Milyon Euro Altı	37	43.2%	56.8%	100.0%
1-10 Milyon Euro Arası	53	60.4%	39.6%	100.0%
10 Milyon Euro ve Üzeri	6	66.7%	33.3%	100.0%
Toplam	96	54.2%	45.8%	100.0%

Basel-II standartları hakkında bilgi sahibi olan firmaların %49'u bu standartlara hazır olduğunu, kalan kısım ise hazır olmadığını belirtmiştir. Firmaların Basel-II Standartlarına hazır olup olmadıklarına sektörel olarak bakıldığında, gıda ve madencilik sektöründe yer alan firmaların yarısı, kağıt sektöründeki firmaların tamamı, metal ana sektöründeki firmaların %58'i, tekstil sektöründeki firmaların ise %43'ü Basel-II'ye hazır olduklarını belirtmişlerdir. Kimya sektöründe sadece bir işletme olup o da Basel-II'ye hazır olmadığını belirtmiştir.

Tablo 20: Firmaların Faaliyet Alanlarına Göre Basel-II'ye Hazır Olma Durumları

Basel-II'ye Hazır mısınız		Toplam		İşyerinin Faaliyet Alanı					
		Sayı	%	Gıda	Kağıt	Kimya	Madencilik	Metal Ana	Tekstil
Evet		5	9,0%	0,0%	00,0%		0,0%	8,3%	2,9%
Hayır		6	1,0%	0,0%		00,0%	0,0%	1,7%	7,1%
Toplam	%		00,0%	00,0%	00,0%	00,0%	00,0%	00,0%	00,0%
	Sayı	1						2	8

Basel-II hakkında bilgi sahibi olan firmalar içinde ihracatı 1 milyon Euro altında olanların %60'ı, ihracatı 1-10 milyon Euro arasında bulunan firmaların %46'sı, ihracatı 10 milyon Euro üzerinde olan firmaların ise sadece %25'i Basel-II'ye hazır olduklarını düşünmektedir. İhracat rakamı arttıkça Basel-II'ye hazır olma düzeyi düşmektedir.

Tablo 21: Firmaların İhracat rakamları ve Kredi Bakiyelerine Göre Basel-II'ye Hazır Olma Durumları

İhracat Tutarı	*Kredi Bakiyesi*	*Toplam*		*Basel-II Standartlarına Hazırmısınız*		
		Sayı	%	Evet	Hayır	Toplam
1 Milyon Euro Altı	Yok	6	40,0%	50,0%	50,0%	100,0%
	1 milyon Euro altı	9	60,0%	66,7%	33,3%	100,0%
		15		**60,0%**	**40,0%**	**100,0%**
1-10 Milyon Euro Arası	Yok	1	3,2%	100,0%	,0%	100,0%
	1 milyon Euro altı	21	67,8%	48,4%	51,9%	100,0%
	1 milyon Euro ve üzeri	9	29,0%	33,3%	66,7%	100,0%

		31		**46,0%**	**54,0%**	**100,0%**
10 Milyon Euro ve Üzeri	Yok	1	25,0%	,0%	100,0%	100,0%
	1 milyon Euro altı	1	25,0%	100,0%	,0%	100,0%
	1 milyon Euro ve üzeri	2	50,0%	,0%	100,0%	100,0%
		4		**25,0%**	**75,0%**	**100,0%**

Firmaların hemen hemen yarısı (%49) Basel-II kriterlerinin kendilerini olumlu yönde etkileyeceğini düşünürken, sadece %23,5'i olumsuz yönde etkileneceğini düşünmektedir. Basel-II kriterleri hakkında bilgi sahibi olan firmaların sektörlere göre dağılıma bakıldığında gıda ve kağıt sektörünün yarısı, madencilik sektörünün tamamı, metal ana sanayinin %66,7'si, tekstil sektörünün %39,3'ü Basel-II standartlarından olumlu yönde etkileneceklerini düşünmektedir.

Tablo 22: Firmaların Faaliyet Alanlarına Göre Basel-II'den Etkilenme Durumları

Basel-II'nin Firmaya Etkisi		*Toplam*		*İşyerinin Faaliyet Alanı*					
		Sayı	%	Gıda	Kağıt	Kimya	Madencilik	Metal Ana	Tekstil
Olumlu Yönde		25	49,0%	50,0%	50,0%		100,0%	66,7%	39,3%
Olumsuz Yönde		12	23,5%	33,3%	50,0%	100,0%		8,3%	25,0%
Etkisi Olmayacak		9	17,6%					16,7%	25,0%
Ayrıntılı Bir Bilgim Yok		5	9,8%	16,7%				8,3%	10,7%
Toplam	%		100,0%	51	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Sayı	51		6	2	1	2	12	28

İhracatı 1 milyon Euro altındaki firmaların sadece %20'si Basel-II standartlarından olumlu, %20'si olumsuz etkileneceğini belirtirken %40'ı etkisinin olmayacağını, %20'si ise ayrıntılı bilgisinin olmadığını belirtmiştir. 1-10 milyon Euro arasında ihracatı olan firmaların %63,8 gibi büyük bir kısmı olumlu etkileneceğini, 10 milyon Euro üzerinde ihracatı olan firmaların ise yarısı olumlu yarısı olumsuz etkileneceğini belirtmiştir.

Tablo 23: İhracat rakamları ve Kredi Bakiyelerine Göre Basel-II'den Etkilenme Durumları

İhracat Tutarı	*Basel-II'nin Firmaya Etkisi*					
	Sayı	Olumlu	Olumsuz	Etkisi Olmayacak	Ayrıntılı Bir Bilgim Yok	Toplam
1 Milyon Euro Altı	15	20.0%	20.0%	40.0%	20.0%	100.0%
1-10 Milyon Euro Arası	31	63,8%	18,4%	11,0%	6,8%	100.0%
10 Milyon Euro ve Üzeri	4	50.0%	50.0%			100.0%

SONUÇ

Basel-II kriterlerinin en önemli taraflarından biri olan KOBİ'ler aynı zamanda bu kriterlerden en fazla etkilenecek taraf olarak karşımıza çıkmaktadır. KOBİ'lerin en fazla karşılaştığı sorunların başında finansman sorunu gelmektedir. KOBİ'ler eğer Basel-II Standartlarına kendilerini hazırlamaz ve bu gelişime ayak uyduramazsa mevcut finansman sorunları daha da artacaktır. Tersi durumda ise özellikle perakende KOBİ'ler diğer işletmelere göre daha avantajlı hale gelecektir. Bu nedenle, G-10 ve AB ülkelerinde 2007 yılından itibaren uygulanmaya başlanan, ülkemizde ise 2008'den 2009 yılı başına ertelenen Basel-II standartlarının KOBİ'lere iyi anlatılması ve KOBİ'lerin de buna dönük girişimlerde bulunması gerekmektedir. Denizli'de ihracat yapan KOBİ'lerin Basel-II kriterlerini uygulamaya geçişinden önceki süreçte bankalarla olan ilişki düzeylerini saptanması, Basel-II ile ilgili görüşleri ve Basel-II'ye hazır olup olmadıkları ve nasıl etkileneceklerinin saptanması amacıyla yapılan çalışma sonucunda ortaya çıkan bulgular şu şekilde özetlenebilir:

- Araştırma kapsamındaki KOBİ'lerin önemli bir kısmı Basel-II standartlarına göre de KOBİ sayılmaktadır. Firmaların sadece %2,2'si kurumsal işletme statüsündedir. Mevcut durumda kredi bakiyesi sıfır olan ve 1 milyon Euro altında kredi bakiyesi olan işletmeler (perakende KOBİ'ler) %80'e yakın bir kısmını oluşturmaktadır.
- Firmaların önemli bir kısmının ihracat geliri 10 milyon Euronun altındadır. Az da olsa (%6) 10 milyon Euro üzerinde ihracat geliri olan firmalar bulunmaktadır. Firmaların ihracat rakamları artarken Basel-II hakkında bilgisi olanların oranı artmaktadır. Ancak, ihracat rakamı arttıkça Basel'e hazır olma düzeyleri düşmektedir.
- Toplam satışlar içinde ihracat payları dikkate alındığında firmaların daha çok iç piyasaya çalıştıkları görülmektedir. Ancak, %22 gibi azımsanamayacak kısmı da satışlarının %90 ve fazlasını dış piyasaya yapmaktadır.
- Firmaların yarıdan fazlasında (%57,3) finansal yönetici istihdam ediliyor olması sözkonusu firmaların finansmana verdiği önemi göstermekle birlikte, firmaların önemli bir kısmında finansal kararlar yönetim kurulu veya işletme sahibi tarafından alınmaktadır. Bu da KOBİ'lerin hala kurumsallaşamadığını göstermektedir.

- Firmalar mali sıkıntı halinde en fazla banka kredisine, daha sonra ortaklara başvurmaktadır. İhracatçı KOBİ'lerin en fazla ihtiyaç duyduğu ve kullandığı kredi ihracat kredisi olup, bunu işletme sermayesi ve yatırım kredisi takip etmektedir.
- Banka kredisi kullanan ihracatçı KOBİ'lerin önemli bir kısmı kısa vadeli banka kredisi kullanmaktadır. Bilindiği gibi KOBİ'lerin en önemli finansman sorunlarından biri uzun vadeli borç bulmakta güçlük çekmeleridir. Denizlideki İhracatçı KOBİ'lerin de bu genel yapıya paralel oldukları görülmektedir.
- Firmaların kredi kullanımı sırasında teminat olarak önemli ölçüde ortak ve grup şirketlerinin kefaletini gösterdikleri, daha sonra gayrimenkul ipoteği ve çek ve senet teminatı verdikleri görülmektedir. Ancak bu teminatların Basel-II standartlarında geçersiz olması nedeniyle firmaların öncelikli olarak teminat yapılarını değiştirmeleri gerekecektir.
- Firmaların yarıdan fazlasının Basel-II hakkında bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Ölçek büyüdükçe Basel-II hakkında bilgi sahibi olan firmaların oranı artmaktadır. Kredi bakiyelerine göre bakıldığında ise kredi bakiyesi olmayan firmaların %60'ı, perakende KOBİ'lerin %5,4'ü, kurumsal KOBİ'lerin %50 si ve kurumsal firmaların %50'si bilgi sahibidir. Diğer yandan ihracatçı KOBİ'lerin ihracat rakamı arttıkça Basel-II hakkında bilgili olanların oranı da artmaktadır.
- Basel-II hakkında bilgi sahibi olan firmaların yarıya yakınının Basel-II kriterlerine hazır olmaları da hem kendileri hem de bankalar için olumlu sayılabilecek bir gelişmedir. Ancak gerek Basel hakkında bilgisi olmayanlar gerekse bilgisi olduğu hale kendilerini buna hazır hissetmeyenlerin 2009 yılından önce Basel-II hakkına bilgilenmeleri ve bu yönde hazırlanmaları gerekmektedir. Hazırlık sürecinde firmalara sanayi ve ticaret odaları ile bankaların da katkı sağlaması gerekmektedir.
- Firmaların yine yarıya yakını Basel-II'nin kendilerini olumlu etkileyeceğini belirtmiştir. Ancak hala bu konuda ayrıntılı bilgisi olmayan işletmeler de bulunmaktadır. Basel-II'nin kendilerini olumsuz etkileyeceğini düşünen firmaların bu olumsuzluktan kurtulabilmeleri için en kısa sürede gerekli adımları atması gerekmektedir. Aksi takdirde uygun şartlarda kredi kullanamayacakları için ileride mevcut finansal sorunları daha da büyüyecektir.

KAYNAKLAR

Aras Güler (2005). "Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci", Friedrich Ebert Vakfı ve Yıldız Teknik Üniversitesi SBE'nün ortaklaşa düzenlediği 24.12.2005 tarihli çalıştay tebliği.
http://www.sbe.yildiz.edu.tr/BASEL%20II.pdf

Meder Çakır Hafize ve Uygun Bülent (2006), "Basel II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi: Bir Uygulama", BASEL II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi Kongresi, 3 Mart 2006, Denizli, http://www.denizliso.tobb.org.tr/duyurular/basel%202.ppt

Sakarya Şakir ve Kara Suat, (2008) "Türkiye'de Basel-II Sürecinin Gelişimi ve Balikesir'deki İşletmeler Tarafından Algılanması Üzerine Bir Araştırma", MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 38, s.95-112

Yayla Münir ve Türker Kaya Yasemin, (2005). "Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, BDDK, ARD Çalışma Raporları: 2005/3,

Yeldan Erinç, Neoliberal Küreselleşme İdeolojisinin Kalkınma Söylemi Üzerine Değerlendirmeler
http://www.bilkent.edu.tr/~yeldane/Praksis-2002.pdf

Yılmaz Mustafa Kemal ve Küçükçolak Ali (2006). "Basel II Uygulamalarının KOBİ'lere Etkileri ve İMKB Şirketlerinin Bu Açıdan Değerlendirilmesi, GOÜ İİBF İşletme Bölümü, 5. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi, 15-17 Haziran 2006 Tokat, s.218-232

Yörük Nevin (2006), "Basel-II Standartlarının KOBİ'ler Üzerindeki Etkisin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması", 10. Ulusal Finans Sempozyumu

http://www.bis.org/bcbs/index.htm

http://www.bis.org/about/orggov.htm

http://www.bis.org/publ/bcbsca.htm Basel II: Revised international capital framework

http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskBasel/bddk.doc

Oturum / Session IV

Basel II'nin Türkiye ve KOBİ'ler için Önemi

BASEL II UYGULAMALARI SONRASI BANKA KREDİ HACİMLERİNİN İNCELENMESİ VE TÜRKİYE İÇİN BASEL II ÖNERİLERİ

Öğr. Gör. Gökçe AKSOY, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Öğr. Gör. Gülin VARDAR, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Emre CAN, İzmir Ekonomi Üniversitesi

ÖZET

Çalışmamızın amacı Basel II Sermaye Uzlaşısı'nı uygulamaya geçirmiş olan G-10 ülkelerinden Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İsveç ve Hollanda'nın konsolide banka bilançolarını inceleyerek kredi hacimlerindeki değişimi analiz etmektir ve buradan Türkiye için politika önerilerinde bulunmaktır. Bu analiz sonucunda literatürde güçlü olarak seslendirilen Basel II uygulamalarının kredi hacmini azaltacağı yönündeki beklentilerin aksine, toplam kredi hacminde bir artış gözlemlenmiştir. Çalışmamız bu analizden yola çıkarak Türkiye'de yer alan finans piyasalarındaki aktörleri analiz edip politika önerilerinde bulunmaktadır.

I. GIRIŞ

Küreselleşmenin sonucu olarak finans piyasalarında yeni fırsatlar ve yeni riskler ortaya çıkmıştır. Bu süreç gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülke piyasalarını kolaylıkla etkisi altına almıştır. Bilgi teknolojisindeki değişim, finansal araçların çeşitlenmesi, sermayenin serbest ve hızlı dolaşımı ve liberalleşmenin serbest ticareti arttırması gibi gelişmeler bir ülkede yaşanan krizlerin diğer ülke ve ekonomilere yayılmasını hızlandırmıştır. Nitekim son yıllarda yaşanan Asya, Rusya, Arjantin finansal krizleri ve Brezilya, Türkiye, Rusya, Macaristan, Meksika, Çin gibi gelişmekte olan ülkelerde üst üste rekor seviyelerde yaşanan ekonomik büyümeler, bahsedilen fırsat ve risklere örnek olarak gösterilebilir. Bu gelişmeler, finansal sistemin ve bu sistemdeki tüm kuruluşların küresel düzeyde işleyişinin ve denetiminin yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Bu yeni düzenlemelerle finansal sistemin, şeffaf, denetlenebilir, istikrarlı ve etkin işletilmesi amaçlanmaktadır. Bahsedilen düzenlemelerden finansal piyasaların temelini oluşturan bankacılık sektörünü en derinden etkileyecek olanı Basel I ve Basel II Sermaye Uzlaşısı standartlarıdır.

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision) 1988 yılında Basel I düzenlemeleri olarak adlandırılan uluslararası standartları yayınlamıştır. Söz konusu standartları başta G-10 ülkeleri olmak üzere bugün itibarıyla 100'den fazla ülke uygulamaya başlamış, ancak yıllar içinde piyasa risklerinin öneminin daha iyi anlaşılması ve sektörde gerçekleşen gelişmeler paralelinde bazı alanlarda yetersizlikleri saptanmıştır. Özellikle Basel I; bankaların risk seviyelerini tam olarak yansıtmaması, uygulama farklılıklarından oluşan arbitrajı engelleyememesi ve OECD kriterinden ileri gelen rekabet eşitsizliğini önleyememesi nedeniyle eksik kalmıştır (BDDK, 2008, CRD Basel II Ülke Uygulamaları). Bu eksiklikleri aşmak için BIS tarafından Basel II Sermaye Uzlaşısı standartları geliştirilmiştir.

Basel II Sermaye Uzlaşısı, Basel I'in devamı olmakla beraber, Basel I'de görülen eksikleri de gidermeyi amaçlamaktadır. Basel II Sermaye Uzlaşısı, sermaye yönetimi ve kredi fiyatlanmasında riskin hassas ve etkin değerleme ölçütleriyle yönetimini esas almaktadır. Basel II' de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Ayrıca, kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluk standartlarını içeren Basel I'e ek olarak, Basel II' de sermaye yükümlülüğü tanımına operasyonel risk ilave edilmiştir. Buna ek olarak, asgari sermaye bilgilerinin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmiştir. Basel II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir. Sonuç olarak, Basel II ile riskin etkin ölçüm yöntemleriyle belirlenmesi, her bankaya özgü risk profilinin çıkarımı ve finansal tabloların şeffaflaşması suretiyle bankaların durumlarını daha gerçekçi bir biçimde yansıtması esas alınarak asimetrik bilginin en aza indirilmesi yoluyla daha sağlam, rekabetçi ve istikrarlı bir finansal sisteme ulaşılması hedeflenmektedir. (BDDK, 2005, ARD Çalışma Raporları)

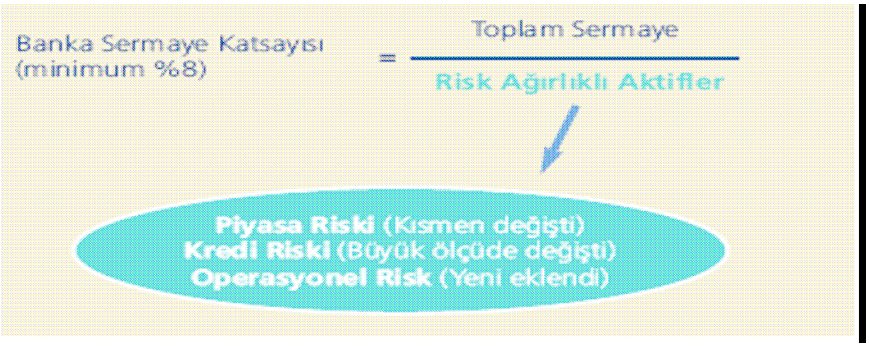

Kaynak: Deloitte

Basel II minimum sermaye yeterliliği, denetim otoritesinin incelemesi ve piyasa disiplinini esas almaktadır. Bu bağlamda, yeni düzenleme asgari sermaye yeterlilik oranının minimum % 8olması koşulunu değiştirmemiş olmasına karşın risk ağırlıklı aktiflerin hesaplanmasında piyasa riski ve kredi riskinde sınırlı değişikliklerin yanı sıra operasyonel risk kavramını dâhil etmiştir.

Basel II'nin en önemli ayırt edici özelliği, kredi değerlendirilmesinden farklı olarak kredi taleplerinin kredi riskine göre değerlendirilmesidir. Firmaların kredi riski, kredi derecelendirme notuyla belirlenmektedir. Kredi derecelendirme notu firmanın finansal göstergeleri ve faaliyetleri göz önünde bulundurularak ölçümlenmektedir. Diğer taraftan bankanın maruz kaldığı risk de; kredinin teminatı, vadesi, para birimi gibi etkenler belirleyicidir. Bu da bankaların bilançolarında farklılığa yol açacaktır. Bu noktada, çalışmamızın amacı Basel II Sermaye Uzlaşışını kabul edip uygulamaya geçiren Avrupa ülkelerinin bankalarının bilançolarındaki kredi hacimlerinin Basel II öncesi ve sonrası karşılaştırmasını yapmak ve Türkiye'deki bankalar için politika önerileri sunmaktır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır: İkinci bölümde Basel II uygulamalarına ilişkin literatür taraması sunulmaktadır. Üçüncü bölüm veri ve yöntemle ilgili açıklamalara ayrılmış ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise Türk bankacılık sistemi ve Basel II'ye geçiş süreci için öneriler sunulmaktadır. Sonuç bölümü ise çalışmanın bulguları ışığında yapılan değerlendirmeleri içermektedir.

2. Literatür Taraması

Basel II'nin finans piyasalarına etkileri konusunda az sayıda kaynakça bulunmaktadır. Basel II'nin gelişmiş ülke ekonomileri ve finans piyasaları üzerindeki etkileri üzerine çok fazla eleştiri yapılmasına karşın asıl ağırlık Basel II standartlarının gelişmekte olan ülkelerdeki uygulamaları üzerine verilmelidir. Çünkü standartlar hazırlanırken gelişmiş ülkelerin sistemleri dikkate alındığından ve gelişmiş ülkelerde Basel II standartlarının uygulanması ile ilgili yeteri sayıda danışma organın olması gelişmiş ülkelerin Basel II'ye geçiş sürecini hızlandıracak ve daha sorunsuz bir şekilde geçmelerini sağlayacaktır. Gelişmekte olan ülkeler üzerinde yapılan çalışmaların en önemlilerinden biri de (Tonveronachi, 2007) Basel II kriterlerinin gelişmekte olan ülkelerdeki uygulamalarında denetleyici kurumların yeterince kaynak, özerklik ve bilgi birikiminden yoksun olması nedeniyle bazı engellerle karşılaşabileceği savunulmaktadır. Bunun nedeni olarak da finansal istikrar için makro ekonomik ön koşulların oluşmaması, yaşanan krizler nedeniyle bankaların Basel II standartlarını tutturamayacak olması ve likidite problemleriyle karşılaşacak olması sıralanabilir (Elliehausen ve Wolken, 1990; Cole ve Wolken, 1995).

Bunun yanında Basel II'nin gelişmekte olan ülkelere diğer etkileri (Fisher 2007) yerel derecelendirme kuruluşlarının yeterince kurumsallaşmamış olmaları, uluslararası bankaların piyasadaki riski düşük firmalara borç vermeleri nedeniyle yerel bankaların riski yüksek firmalarla karşı karşıya kalması ve yerel bankaların kısa dönemli riskleri göz ardı edebilecek olmaları gelişmekte olan piyasalardaki yerel bankaların riskleri olarak öne çıkmaktadır.

Literatürde Basel II'nin gelişmekte olan piyasalara olası etkilerini araştıran bir başka çalışmada (Powell 2004), gelişmekte olan ülkelerin öncelikle Basel I'in tüm standartlarını tamamıyla uygulamaları ve Basel II'ye geçişte uyum sürecini hızlandırmamaları gerektiği vurgulanmıştır.

Stephany Griffith-Jones (2007) tarafından yapılan çalışmada, Basel II'nin ekonomik büyüme ve finansal istikrar üzerinde negatif etkileri olmasına rağmen, gelişmekte olan ülkeler için OECD ülkesi olma ayrımının ortadan kalkması ve ayrıca kısa vadeli kredi verme eğiliminin azalmasının avantaj olarak sayılabileceği tartışılmaktadır. Aynı çalışmada, Basel II uygulaması ile ilgili yapılan eleştiriler bir kaç ana başlık altında ele alınmıştır. Öncelikle minimum sermaye yeterliliği kriterinin bankaların istikrarını sağlamada en iyi yol olup olmadığı tartışılmaktadır. Daha sonra, Basel II'nin uygulamaya geçmesiyle birlikte gelişmekte olan ülkelere yapılacak hem ulusal hem de uluslararası kredi miktarlarında azalmanın yaşanabilecek olması ve bu etkinin gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin yatırımlarını, ekonomik büyümelerini ve talep genişlemelerini olumsuz olarak etkileyebilmesidir. Önemli eleştirilerden birisi de Basel II standartlarının getirdiği kriterlerin küçük ve orta ölçekli firmalara verilecek kredileri azaltabileceği beklendiğinden ekonomik büyümenin ve yatırımların, istihdam üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmesidir.

Çalışmanın devamında, yazar, yaptığı analizde, Basel II'nin uygulamaya geçtiği ülkelerin ekonomik gelişmeleri ve finansal istikrarları üzerinde karşılaşılması muhtemel sorunlardan birkaçından bahsetmiş ve bunların çözümleri için politika önerileri sunmuştur. Olası sorunlardan birisi bankaların kredi hacimlerindeki daralma beklentisidir. Basel II standartları çerçevesinde yapılacak politika önerisi olarak risk odaklı yaklaşım prensibinin daha yavaş bir biçimde uygulamaya konulmasıdır. Basel II perspektifi dışındaki politika önerileri olarak da standartların uygulamaya geçtiği ülkelerdeki karar verici mekanizmaların ve aktörlerin genişletici para ve maliye politikaları uygulamaya koymasını savunmaktadır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin düzenleyicilerinin ve denetleyicilerinin Basel II'nin teknik detaylarına odaklanmalarından öte Basel II standartlarının daha geniş bir çerçevede ele almasını ve sorunları da bu şekilde çözmelerini beklemektedir. Ayrıca Jacques (2007), tüm ülke bankaları için Basel II'ye geçişle birlikte banka bilançolarının sermaye yeterliliği düzenlemesi nedeniyle etkilenmesini bir risk olarak algılamaktadır.

Öte yandan, Basel II standartlarının Basel I'e göre riske daha duyarlı olması nedeniyle bankalar için ek bir sermaye gereksinimi ortaya çıkabilecektir. Ayrıca bankalar kredi verirken daha seçici davranacaklarından dolayı kredi hacimlerinde kısa vadede bir daralma söz konusu olması muhtemeldir. Bunun ötesinde, risk yaratıcı işlemleri yaparken bankalar riski azaltacak teminatlara ilişkin politikalarını yeniden gözden geçirebilecek durumda kalabileceklerdir (BDDK 2003).

Diğer yandan Brinkman ve Horvitz (1995), Thakor (1996), Furfine (2000) tarafından Basel I standartları ilgili yapılan çalışmaların sonuçları sermaye yeterliliği kriterlerinin, bankaların verdikleri kredilerin zamanla azaldığını ortaya çıkarmıştır. Bu ampirik sonuçlar, 1990'lardaki kredi daralmasının nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir. Bu çalışmada, Basel II öncesi ve sonrası bankaların kredi hacimlerini karşılaştırarak, literatürün bir bakıma Basel II açısından genişletilmesi beklenmektedir.

3. Veri ve Analiz

Yapılan çalışmada, Basel II standartlarını 2007 yılından itibaren uygulamaya koyan G-10 ülkelerinden Belçika, İsveç, Hollanda, Fransa, İtalya ve Almanya'daki bankalar ve ilgili finansal kurumlar örneklem olarak alınmıştır. Örneklemin Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden seçilmiş olması, Türkiye açısından önem teşkil etmektedir. Çünkü aday ülke statüsündeki Türkiye, diğer tüm alanlarda olduğu gibi bankacılık mevzuatını da bu ülkelere benzer hale getirmiştir. Veri seti Avrupa Merkez Bankası veri tabanından alınmıştır. 2006 Ocak-2008 Şubat döneminde bankaların verdikleri toplam kredi hacimleri karşılaştırılmıştır.

Şekil 1: Finansal Olmayan Kuruluşlara Verilen Kredi Hacimleri

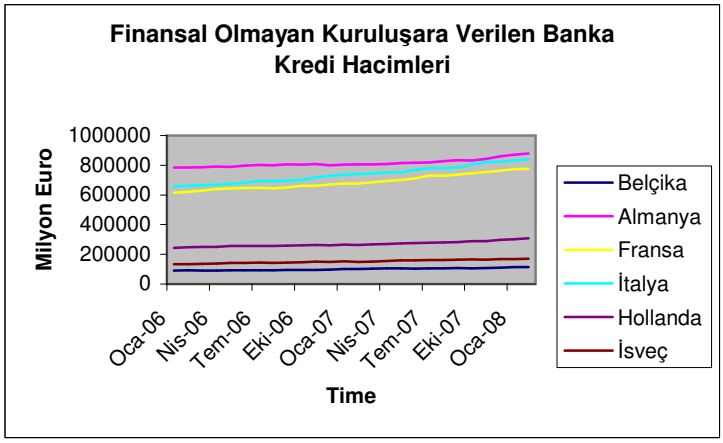

Şekil 1'de örneklemdeki ülkelerin finansal kurumlar haricindeki şirketlere verdikleri kredi hacimlerinin dönemsel olarak değişimi gösterilmiştir. Basel I ve Basel II standartları hakkındaki literatüre bakıldığında ampirik bulguların aksine kredi hacimlerinde bir artış saptanmıştır. Bu sonuç oldukça ilgi çekicidir. Çünkü Basel I ve Basel II standartlarının gerektirdiği risk ölçütlerine uyum bankaların rekabet gücünü azaltabileceği için kredi hacimlerinde bir azalma olması birçok çalışmada ortaya konulmuştur. Ancak Basel II'nin Basel I'in devamı ve tamamlayıcısı olması, standartların zaman içinde bankalar ve müşterileri tarafından benimsenmesi ve uygulama sıklığının artması kredi hacmindeki artışı açıklayabilir. Öte yandan 2007 yılında görece Avrupa'da daha yavaş bir büyüme ve daha yüksek bir enflasyon yaşanmış olmasına rağmen, sözü edilen kredi hacminin artması yukarıda saydığımız nedenleri güçlendirmektedir.

Şekil 2: Finansal Kuruluşlara Verilen Banka Kredi Hacimleri

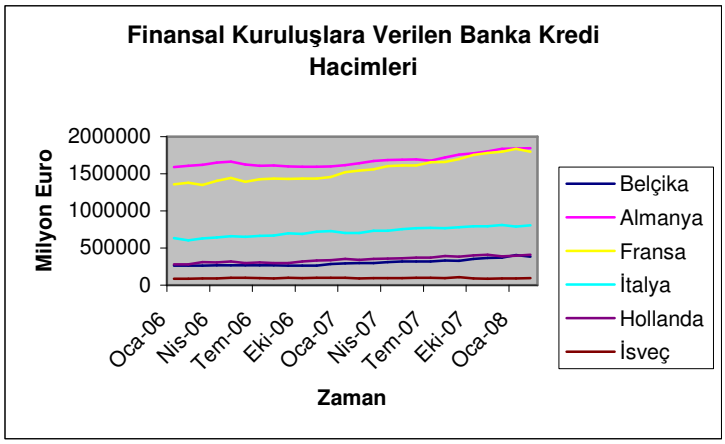

Şekil 2'de örneklemdeki ülke bankalarının finansal şirketlere verdikleri kredi hacimlerinin dönemsel olarak değişimine bakıldığında bir önceki şekilde olduğu gibi kredi hacimlerinde bir artış göze çarpmaktadır. Bu sonuç Basel II için literatürde yapılan genel eleştirilerin doğruluğunu sorgulamamıza neden olan bir göstergedir. Çünkü Basel II için yapılan eleştiriler henüz sistem uygulamaya başlamadan yapılmış ve bu nedenle bir beklentinin sonucu olmaktan öteye gidememiştir. Ancak yukarıdaki veriler ve şekil; Basel II'nin uygulandığı ilk yıla ve ülkelere ait veriler olsa da önümüzdeki dönem için ve Basel II'yi uygulamaya başlayacak olan diğer ülkeler için temel bir veri seti niteliğinde olabilir.

Şekil 2'de finansal şirketlere verilen banka kredi hacminin artması, sistemin önemli aktörleri olan finansal kuruluşların; bankaların uygulamaya koyduğu ve risk duyarlılığı Basel I'e göre daha fazla olan Basel II'ye uyum sağladığını göstermektedir. Çünkü bu kurumlar da temel olarak ekonomide aracılık faaliyetlerinde bulunmaktadır. Dolayısıyla bu firmaların aldığı krediler doğrudan hane halkını ve küçük yatırımcıyı da etkilemektedir.

Şekil 3: Konut ve Kredileri Dışındaki Banka Kredi Hacimleri

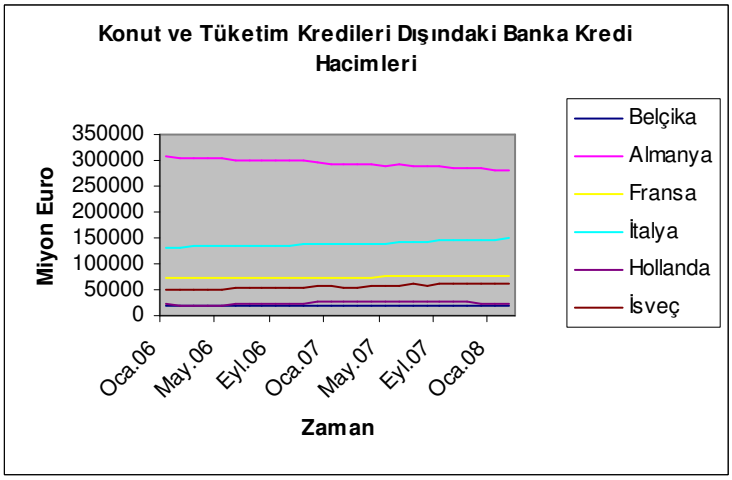

Şekil 3'te örneklemdeki ülke bankalarının tüketici ve konut kredisi haricindeki verdikleri kredi hacmi incelendiğinde Almanya haricinde diğer tüm ülkelerde az da olsa bir artış gözlemlenmiştir. Almanya'daki kredi hacmindeki azalışı ülkenin içinde bulunduğu ekonomik daralma ile açıklamak mümkün olabilir. Ancak diğer ülkelerde az da olsa yüzdesel olarak hesaplanan artış ilk iki şekildeki bulgularımızı destekler niteliktedir.

Şekil 4: Bankaların Sermaye Stokları

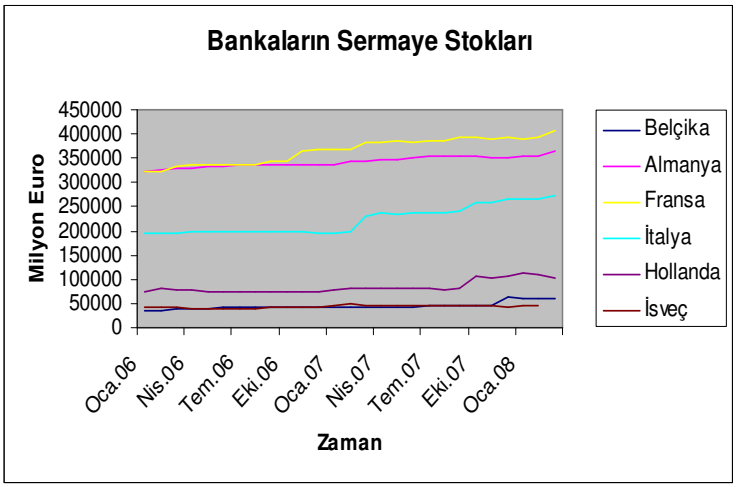

Şekil 4'te örneklemdeki ülkelerdeki banka sermaye stokları incelendiğinde Basel II Sermaye Uzlaşısı uygulanmaya başladıktan sonraki dönemde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Bunun nedeni olarak, Basel II'de öngörüldüğü üzere etkin risk ölçüm kriterlerinin dikkate alınmasıyla bankaların sermaye stoklarındaki artış paralellik taşımaktadır. Bu artış bankaların rasyolarını olumlu yönde etkilerken sermaye riskini azaltmaktadır. Ayrıca risk ağırlıklı aktifler tanımlanırken risk ölçütlerinin genişletilmesi bu artışa neden olan faktörlerden bir diğeridir.

4.Türk Bankacılık Sistemi ve Basel II'ye Geçiş Süreci İçin Öneriler

Türk Bankacılık sistemi 2001 krizi sonrası yapısal bir dönüşüm sürecine girmiştir. BDDK, Rekabet Kurumu gibi özel kurumların kurulmasıyla bankaların üzerindeki denetim mekanizması arttırılmıştır. Böylece bankaların şeffaflığı ve denetlenebilirliği güçlendirilmiş ve bankaların kendi içinde risk yönetimi bölümleri oluşturmaları zorunlu hale getirilmiştir. Bunun devamında sektördeki bu dönüşüm bankaların sayısında gözle görülür bir azalmaya neden olsa da yabancı bankaların sektöre olan girişini hızlandırarak bankacılık sektöründeki rekabeti arttırmış ve sektörün gelişimine katkıda bulunmuştur.

Bu dönüşüm sürecinde bankaların reel sektöre verdikleri kredi hacimleri incelendiğinde makroekonomik gelişmelerin de etkisiyle kredi hacimlerinde ciddi artışlar göze çarpmaktadır. Bu kredilerin toplam aktifler içindeki payı kriz sonrası dönemde %20'lerden %35 düzeylerine çıkmıştır. Bankacılık sektöründe tüm gelişmeler dikkate alındığında toplam kredi hacmi 2000 yılına göre %50 artmıştır. Kredilerdeki bu artış özellikle bankaların bireysel kredilere ve reel sektöre verdikleri kredilerin artışından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de KOBİ olarak sınıflandırılan işletmelerin toplam işletmeler içerisindeki payı %99 olarak tespit edilmiş olup bu Avrupa Birliği'ndeki oran ile çok büyük bir paralellik göstermektedir (TBB, 2005). Şekil 5'e bakıldığında aynı orandaki KOBİ sayısına karşın Türkiye'de reel kesim şirketlerine verilen kredilerin toplam içindeki oranı Avrupa Birliği içindeki ülkelerdeki orandan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Şekil 5: Reel Kesim Şirketlerine Verilen Kredilerin Toplam İçindeki Payı

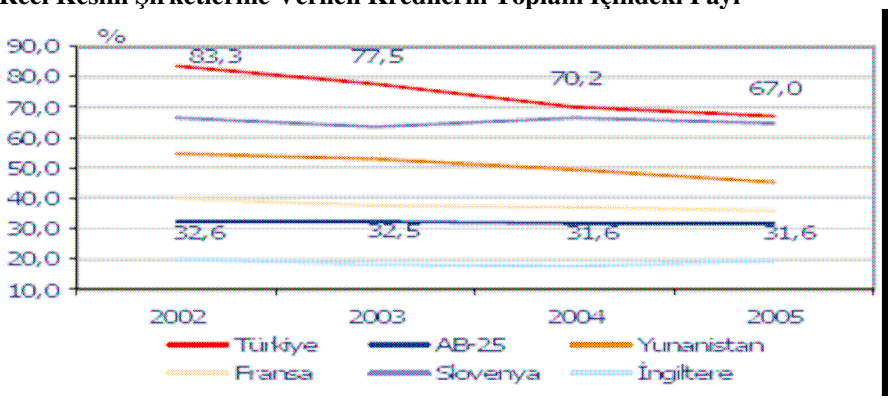

Kaynak: BDDK, 2006

Özellikle 2005 sonrası TEB'in BNP'ye, Dışbank'ın Fortis'e, Garanti Bankası'nın % 25 hissesinin GE'ye, Uni Credit'in Koçbank ve Yapı Kredi ile sisteme girmesiyle, C Bank'ın İsrail kökenli Hapoalim'e, Finansbank'ın NBG'ye, Tekfenbank'ın EFG Eurobank'a, Şekerbank'ın Kazak Grubuna, Tat Bankası'nın Merill Lyinch'e, Akbank'ın %20'sinin

Citi Group'a, Anadolu Bank'ın Alpha Gruba ve son olarak Oyak Bank'ın ING Gruba satılmasıyla ve halka açık şirketlerdeki yabancı payını da göz önüne alarak Türk Bankacılık sistemindeki yabancı payı %48'e çıkmıştır.
Türk bankacılık sistemindeki yabancı payının sınırlanıp sınırlanmamasının tartışmalarının devam ettiği bir ortamda, sektördeki yabancı bankaların varlığı, sektördeki rekabet ortamını geliştirmektedir. Ayrıca sektöre giren firmalardan Basel II standartlarını hali hazırda uygulayan bankaların olması, Türk bankacılık sisteminin Basel II'ye geçişini hızlandıran faktörlerden biri olacaktır.
BDDK tarafından 2005 yılında yapılan çalışma incelendiğinde Türk Bankalarının Basel II Sermaye Uzlaşısı uyum sürecine yaklaşımlarında farklılıklar olduğu, bazı bankaların uyum sürecini sadece genel bir proje kapsamında değerlendirmesine karşın bazılarının ise Basel II Sermaye Uzlaşısı'nı belli bölümleri ilgilendiren bir konu olarak ele aldığı saptanmıştır. BDDK'nın 2006 raporunda, bankaların büyük bir kısmının Basel II ile ilgili çalışma grupları oluşturup uyum sürecinin sorunsuz geçmesi için gerekli politika ve stratejileri oluşturdukları görülmektedir.(Çelik ve Kızıl, 2008). Ancak tüm bu yapısal dönüşüme rağmen 2008'de uygulamaya geçilmesi planlanan Basel II Sermaye Uzlaşısı bir yıl ertelenerek 2009 yılına bırakılmıştır.

5. SONUÇ

Bu çalışmanın giriş kısmında Basel I ve Basel II standartlarına neden ihtiyaç duyulduğu ve bu standartların içeriği hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Literatür kısmında Basel I ve Basel II standartlarının avantaj ve dezavantajlarını analiz eden çalışmalara atıflar yapılmıştır. İzleyen kısımda ise Basel II standartlarını kabul eden ülkelerin süreç öncesi ve sonrası kredi hacimleri incelenerek Basel II standartlarının kabulüyle kredi hacmi arasında bir bağlantı kurulmuştur. Bunun için 3 ayrı veri setinden ve 6 farklı Avrupa Ülkesinden faydalanılmıştır. Kredi hacimleri incelenirken sırasıyla; finansal kurumlar haricindeki şirketlere verilen kredilere, finans şirketlerine verilen kredilere, tüketici ve konut kredisi haricinde verilen tüm kredilere ve son olarak bankaların sermaye stoklarına bakılmıştır. Tüm analizde tüketici ve konut kredisi haricinde verilen tüm krediler türünde Almanya haricinde tüm kredi hacimlerinde bir artış ve tüm ülkelerin sermaye stoklarında bir artış gözlemlenmiştir. Kredi hacminin en büyük belirleyicisinin Basel II standartları olmadığını varsaysak bile kredi hacmini belirleyen önemli göstergelerden biri olarak kabul edilebilir. Basel II'nin uygulamasının başladığı yılın öncesi ve sonrasını göz önünde bulundurarak yaptığımız analizden ortay çıkan bulgular da bu varsayımımızı güçlendirmektedir. Çalışmanın bir diğer kısıtı ise veri setinin sadece son iki yıla dayalı olmasıdır. Bu kısıt uygulamayı izleyen yıllarda kendiliğinden ortadan kalacaktır.
Ancak tüm bu genelleme ve kısıtlara rağmen; literatürün Basel I ve Basel II standartları için getirdiği en büyük eleştiri olan Basel II'nin ülke bankalarının toplam kredi hacimlerinde azalmaya neden olacağı beklentisi bu çalışmada Basel II için geçerliliğini yitirmektedir. Toplam kredi hacmi Basel II standartlarının uygulandığı ilk yılda artmıştır. Bu sonucun ileriki çalışmalar için önemli bir kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.
Tüm analizlerde kredi hacminin Basel II sonrası artışı vurgulanmasına karşın; örneklemdeki ülkelerin Avrupa Birliği'ne üye ve gelişmiş ülkelerden oluşması ülkemiz için de aynı artışın gerçekleşeceği anlamını taşımamaktadır. Ancak Basel II'nin kredi hacimlerindeki etkisini görmek için örneklem alınabilecek ülkeler şu an itibariyle Basel II'yi uygulamaya başlayan gelişmiş ülkelerdir.
Yapılan bu analizler doğrultusunda, Basel II uygulamaya geçtikten sonra sunacağı avantajların Türkiye'deki finans sektörü için dezavantajlarından daha fazla olacağı düşünülmektedir. Fakat böyle olabilmesi için uygulamaya geçmeden önce ve geçiş sürecinde birtakım yapısal dönüşümlerin ve değişimlerin gerçekleşmesi gerekmektedir.
Öncelikle Türkiye'deki bankacılık sistemi Basel II'ye geçişi ertelemeden tüm düzenlemeleri yapmalı ve öyle uygulamaya geçmelidir. Bankacılık sektörünün 2001 krizinden sonra yapısal reformları gerçekleştirmiş olması, yabancı bankaların yaklaşık %48 oranında sektöre girerek rekabeti ve banka aktif büyüklüklerini arttırmış olması, makroekonomik değişkenlerin geçişe olanak vermesi sektörün Basel II standartlarına göreceli olarak büyük ölçüde hazır olduğunu göstermektedir.
Basel 1'de %8 olarak belirlenen minimum sermaye yeterliliği rasyosu Basel II'de oransal olarak korunmasına karşın risk kapsamına operasyonel risk kavramı eklenmiş ve piyasa ve kredi riskinin hesaplanmasında daha duyarlı bir ölçüm anlayışına geçilmiştir. Bu nedenle, bankalar Basel II çerçevesinde riske karşılık daha fazla sermaye bulundurmak durumunda kalacaklardır. Buna ek olarak, bankalar kredi vermeden önce ayrıntılı bir risk derecelendirme sürecine girecektir. Bunun için hem belli bir maliyete katlanmak zorunda kalacak hem de konusunda uzman yetişmiş personele ihtiyaç duyacaktır. Tüm bu etmenler, maliyetleri düşürmek ve belirlenen rasyo hedefine ulaşmak için bankaları birleşmeye veya satın almalara yönlendirecektir. Bu da kısa vadede sektörde yeni bir sürecin başlayabileceğini göstermektedir.
Türkiye'deki bazı bankalar %20-%25 oranında hisselerini Basel II kriterlerini uygulamakta olan yabancı bankalara satarak ve onları stratejik ortak olarak kabul ederek yukarıda bahsedilen dönüşümü başlatmıştır.
Basel II sonrası standartlaşma ve finansal şeffaflaşma bankalar arası rekabeti ve beraberinde bankaların müşteri sayısını da arttıracaktır. Bu artış kredi hacimlerinin azalacağı yönündeki beklentilerin karşısında yer almaktadır. Bu standartlaşma ve bu kriterlere uyum zorunluluğu kredinin kayıt dışı yollardan temin edilebileceği eleştirisini de

gündeme getirmektedir. Bu kaygıyı ortadan kaldırmak için BDDK, Rekabet Kurumu ve Maliye Bakanlığı'nın ilgili birimlerinin gerekli mevzuat ve denetim uygulamalarını etkin bir şekilde yürürlüğe sokmalıdırlar.

Basel II Sermaye Uzlaşısı çerçevesinde kredi alacaklar için de yeni bir süreç başlamaktadır. Bu yeni kriterler doğrultusunda özellikle KOBİ'lerin kredi karşılığı olarak gösterecekleri teminatlarının miktarı ve çeşidi değişmektedir. Mevcut sistemde çek, senet, kefalet ve ipotek olarak belirlenen teminatlar, Basel II'de nakit, altın, hisse senedi, tahvil, yatırım fonu ve banka garantisi olarak değişecektir. Bu değişim, firmaların sermaye yapılarını güçlendirmeye olanak sağlarken maliyetlerini de arttıracaktır. Bunun yanında dış denetimden önce firmalar düşük faizli kredi alabilmek için iç denetim mekanizmalarını geliştirmeli ve buraya uzman personel kaynağı aktarmalıdır. Bunu da firmalar iş planı hazırlayarak ve dönemsel bütçelerini oluşturarak sağlayabilirler. Bu maliyetlerin üstesinden gelmek ve risklerini en aza indirebilmek için özellikle KOBİ'lerin birleşmesi olası gözükmektedir. Bu da ölçek ekonomilerinin ve uzmanlaşmanın maliyetleri düşürdüğü göz ününde bulundurduğunda bu olasılığı arttırmaktadır. Genel olarak Basel II standartları kredi alan ve kredi verenin risk faktörlerini azaltmaları için birleşme yoluna girmelerini teşvik etmektedir.

Sonuç olarak, küreselleşme, standartlaşmayı da beraberinde getirmektedir. Bu uyumu düzenleme ve uygulama olarak en hızlı şekilde finans piyasalarında görebilmekteyiz. Basel II'de içinde bulundurduğu risk ölçütleriyle finans piyasalarını derinden etkileyecek ve bu da finansal istikrarın sürdürebilirliği için olumlu bir adımın atılmasına olanak sağlayacaktır. Bu çalışmada, yukarıda bahsettiğimiz kısıtlara rağmen Basel II standartlarının örnek aldığımız 6 ülkede kredi hacminde ve sermaye stoklarında bir artışa neden olduğu gözlemlenmiştir. İleriki çalışmalarda, bu ilişkinin anlamlılığının sorgulanması ve kontrol edilmesi çalışmamızın bulgularını güçlendirecektir.

REFERANSLAR

Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu Basel II Etki Çalışması Raporu (2003)

Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu Raporu (2008), " CRD Basel II Ülke Uygulamaları Çalışma Tebliği"

Brinkmann, E. J., & Horvitz, P. M. (1995) "Risk-based capital standards and the credit crunch", Journal of Money, Credit and Banking, 27, 848−863

Cole, R., & Wolken, J. (1995), "Financial services used by small businesses: Evidence from the 1993" National Survey of Small Business Finance. Federal Reserve Bulletin, 629−667

Çelik, F. & Kızıl, İ., (2008), "Banka sermaye yeterliliğinde Basel II yaklaşımı ve Türk Bankacılığı", Doğuş Üniversitesi Dergisi, 9(1), 19-34

Elliehausen, G., & Wolken, J. (1990), "Banking markets and the use of financial services by small and medium-sized businesses", Staff Studies, Board of Governors of the Federal Reserve System, 160, 801−817.

Fischer, S. (2007), "Basel II: Risk Management and Implications for Banking in Emerging Market Countries", Citigroup

Furfine, C. (2000), "Evidence on the response of U.S. banks to changes in capital requirements", Bank for International Settlements Working Paper, 88, 1−21

Jones, G., S., (2007), "Implications of Basel II for Stability and Growth in Developing Countries;

Proposals for Further Research and Action", Meeting on Ibase Rio Meeting on Financial Liberalisation and Global Governance: The Role of International Entities

Jacques, K.T., (2008), "Capital shocks, bank asset allocation, and the revised Basel Accord", Review of

Financial Economics, Volume 17, Issue 2, , 79-91

Powell, A., (2004) "Basel II and Developing Countries: Sailing through the Sea of Standards", Business School Working Papers baseldc, Universidad Torcuato Di Tella and The World Bank Revised April 2004

TBB Konferans Sunumu (2005), " Basel II: Kobilerin yeni kredi ve finansman kriterleri"

Thakor, A. V. (1996) "Capital requirements, monetary policy, and aggregate bank lending: Theory and empirical evidence", The Journal of Finance, 51, 279−324

Tonveronachi, M. (2007), "Implications of Basel II for the Financial Stability of Developing Countries", University of Siena (Italy), Provisional draft

Yayla, Münir, Yasemin TÜRKER KAYA (2005), " Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci", BDDK ARD Çalışma Raporları 3.

BASEL II'NİN KOBİ' LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ SANAYİ İŞLETMELERİ ÜZERİNDE BİR UYGULAMA

Yrd. Doç. Dr. Mehmet CİVAN, Gaziantep Üniversitesi
Araş. Gör. Ş.Gül KÖTÜOĞLU, Gaziantep Üniversitesi

ÖZET

KOBİ' ler dünya ekonomisinde olduğu gibi Türkiye için de hayati bir öneme sahiptir. İstihdamın ve katma değerin ciddi bir yüzdesini oluşturan KOBİ' ler çoğu zaman büyük işletmelerin destekleyicisi durumundadırlar. Ancak tüm ekonomilerde lokomotif görevi gören KOBİ' lerin alışılagelmiş en temel sorunu finansman kaynaklarına erişim olmuştur.

1946-1973 yılları arasında faaliyette olan ve *ayarlanabilir sabit kur sistemi* olarak bilinen Bretton Woods sisteminin çökmesi faiz oranlarında, fiyatlarda ve döviz kurlarında dalgalanmalara sebep olmuştur.

Bankalar arasında artan rekabet bankaların sermaye yeterliliğinin bozulmasına yol açmıştır. Basel bankacılık denetim komitesi(BCBS) 1988 yılında Basel I olarak bilinen ve sermaye yeterliliğinin temellerini oluşturduğu uzlaşıyı yayımlamıştır. 1989 yılından beri Türkiye' de uygulanmaktadır. Ancak artan rekabet ve gelişen piyasalara esneklik gösteremeyen Basel I ' den sonra Basel Komitesi, Haziran 2004 yılında Basel II metnini yayımlamıştır.

Basel II kredi riskini kapsamlı bir şekilde ele alarak piyasa riskinin yanında operasyonel riski de göz önünde bulundurmakla birlikte sermaye yeterliliği oranını riske daha duyarlı hale getirmektedir. Basel II çerçevesinde kredi riskinin ölçülmesi için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Türkiye' de ilk uygulanması beklenen yöntem standart yöntemdir.

Çalışmada KOBİ' ler, KOBİ' lerin finansman sorunları ve Basel kriterleri hakkında genel bilgiler verilmiştir. Amaç, 2009 yılında uygulamaya girecek olan Basel II kriterlerinin KOBİ' ler üzerinde ortaya çıkması muhtemel etkilerini saptamak ve KOBİ' lere çözüm önerileri sunmaktır. Bu amaçla Gaziantep sanayi işletmelerinin 129 işletme üzerinde bir anket çalışması yapılmış ve bu araştırma SPSS(Statistic Package for Social Science) programı ile değerlendirilmiştir. Basel II nin KOBİ ler üzerinde olası etkileri araştırılmış ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

ANAHTAR KELIMELER: KOBİ, KOBİ' lerin Finansman Sorunları, Basel II

1-KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER(KOBİ'LER)

Çok farklı KOBİ tanımı literatürde yer almakla birlikte bu çalışmada esas alınan KOBİ tanımı, Hazine Müsteşarlığı , Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Basel II standartlarındaki tanımlardır.

Hazine Müsteşarlığı tanımına göre; imalat sanayinde faaliyette bulunan ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, demirbaşlar vb. Toplamının net tutarı 400 milyar Türk Lirasını aşmayan;

- 1-9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli,
- 10-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli,
- 50-250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir.

En fazla 400 milyar TL. tutarında sabit yatırım harcaması yapan işletmelerin tüm yatırımları KOBİ kapsamında değerlendirilir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı tanımına göre KOBİ' ler; imalat sanayinde faaliyet gösteren, 1-200 işçi çalıştıran, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibariyle 2 milyon ABD doları karşılığı TL'yi aşmayan işletmelerdir.

Basel II' de sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yöntemdeki tanıma göre, SME (Small and Medium Sized Entities) sınıfının sınırları firmaların yıllık toplam satış cirolarına göre belirlenmeye başlanacaktır. SME(KOBİ); toplam cirosu 50 milyon Euro' yu geçmeyen firmalar olarak tanımlanmaktadır. KOBİ tanımına bağlı olarak "perakende-kurumsal" ayrımı çok önem kazanmakta olup bir bankadaki toplam kredisi (Nakit + Gayri nakit) 1 Milyon Euro' nun altında kalan KOBİ' ler "perakende portföy" içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro' nun üstünde olan KOBİ' ler ise "kurumsal portföy" içinde tanımlanmaktadır. Yine, bir bankada "perakende" portföyü içinde (perakende- KOBI olarak) değerlendirilen bir firma toplam kullandığı kredi tutarına bağlı olarak (1 milyon Euro) diğer bir bankada "kurumsal" portföyü içerisinde değerlendirilebilecektir. Yani, satışları 50 milyon Euro' dan düşük olan bir firma bir bankadan 1 milyon Euro' nun altında kredi kullanırsa "perakende" portföyü içinde değerlendirilecek (Perakende-KOBI) ve o portföyün risk ağırlığına tabi olacakken, diğer bankadan 1 milyon Euro' nun üzerinde bir kredi alırsa o bankada "kurumsal" portföyünde değerlendirilecek (Kurumsal- KOBI) ve o portföyün risk ağırlıklarına tabi olacaktır. Değerlendirmede kullanılacak risk ağırlıkları da bu iki bankanın sermaye yeterliliği için kullandığı yönteme göre farklılık arz edecektir(Türkiye Bankalar Birliği,2004).

Türkiye' deki işletmelerin yaklaşık %99' unu ve istihdamın yaklaşık %64' ünü oluşturan KOBİ' ler ekonomilerin temel dinamiklerini oluşturmakta ve ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.Uluslararası ekonomik ilişkilerde yaşanan gelişmeler, rekabet koşullarındaki hızlı değişme, teknoloji alanındaki yenilikler yanında ekonomik faaliyeti düzenleyen kurallardaki değişmeler KOBİ' lerin performansını etkilemektedir. Ülke ekonomisine katkıları istihdam yaratılması, esneklik sayesinde yeniliklere hızla uyum, girişimciliği teşvik, butik üretim sayesinde ürün farklılaşması, büyük işletmelere ara malın temini şeklinde olabilmektedir.
KOBİ' lerin teknoloji düzeylerinin düşük olması, nitelikli eleman sıkıntısı çekmeleri, kurumsallaşma vergi ve diğer kamusal yükümlülüklerden kaçınmak amacıyla kayıt dışı çalışmaya yönelmeleri, hesap ve kayıt düzenlerindeki aksaklıklar, finansman planlama ve risk yönetimi gibi finansal konulardaki eksiklikleri, uluslararası rekabet edebilirliklerinin zayıf olması birer dezavantajdır. Bunun yanısıra en büyük sorunları finansman kaynaklarına erişememelerinden kaynaklanmaktadır.

2- KOBİ' LERİN FİNANSMAN SORUNLARI

KOBİ' lerin finansman problemleri daha çok teşviklerden yararlanamamaları, banka kredilerini temin etmede güçlüklerle karşılaşmaları, sermaye piyasalarından fon sağlayamamaları ve yurtdışından fon sağlama gibi alternatif finansman araçlarına erişimlerinin oldukça sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de yapılan çalışmaların büyük çoğunda KOBİ' lerin sorunları arasında finansal sorunlar birinci sırayı almaktadır. Finansal sorunlar kuruluş aşamasında özkaynak yetersizliği olarak başlamakta ve uygun dış kaynak bulmada karşılaşılan sorunlar, teminat ve güvence eksikliği, yüksek finansman maliyeti, sınırlı fon kaynakları, finansal yönetimde ve finansman hizmetlerinin sunumundaki yetersizlikler gibi faktörlerle devam ederek KOBİ' leri olumsuz şekilde etkilemektedir. Bu durum, işletmelerin verimlilik ve rekabetini güçleştirmektedir.
Yönetim ve örgüt yapılarındaki eksiklikler, finansal yönetimin etkin olmaması, muhasebe normlarına uygun mali tablo üretememeleri, özkaynak yetersizliği, KOBİ' lere yönelik kredi istihbarat faaliyetlerinin göreli olarak daha pahalı olması, bankaların KOBİ' lere kredi vermede çekimser davranmalarına sebep olmaktadır. Açılan kredilerde de KOBİ' ler miktar , vade, faiz oranı ve teminat açısından zorlu kredi koşullarına maruz kalmaktadır. Bu da KOBİ' lerin finansman maliyetlerini yükseltmekte ve banka kredilerini tercih etmemelerine sebep olmaktadır. KOBİ' lerin bankalardan kullandıkları kredilerde karşılaştıkları önemli problemlerden biri de bu krediler için teminat ve garanti sağlanmasıdır. KOSGEB tarafından çok sayıda işletme üzerinde yapılan anket çalışmaları sonucunda banka kredileri için verilen teminatlar şöyle tespit edilmiştir:

Şekil 1: Banka Kredileri İçin Verilen Teminat Türleri ve Ağırlıkları

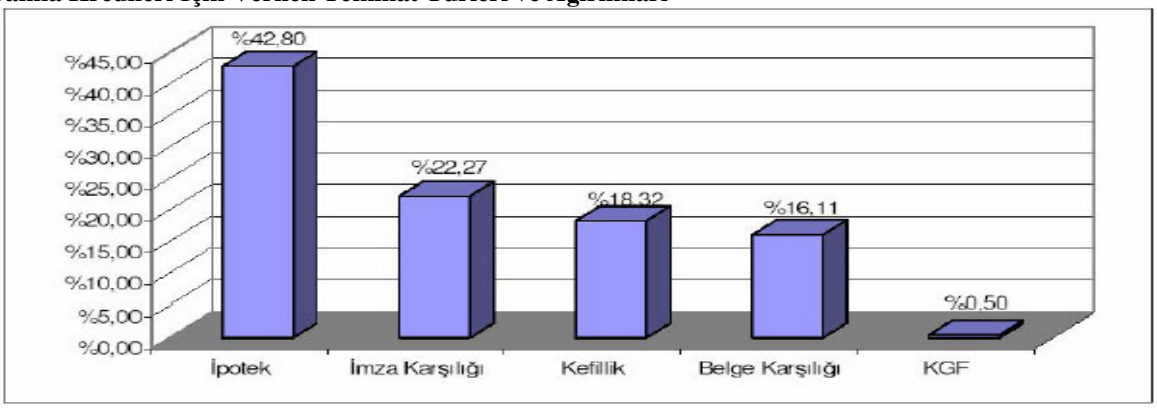

Kaynak: KOSGEB, 2004.

3- BASEL II

Basel II' nin temel prensibi bankaların firmalara kredi verirken kullandıkları *Minimum Sermaye Yeterliliği*'nin doğru olarak hesaplanmasıdır. Bu hesaplanırken piyasa, kredi ve operasyonel riskler dikkate alınarak sermaye yeterliliği rasyosu oluşturulması hedeflenmektedir. Bu rasyo asgari %8 seviyesinde olmalıdır. Kredi riski; bankaların kredi sonucunda firmaya vermiş olduğu paranın geri dönmemesi riskidir.Piyasa riski; finansal piyasalarda dalgalanma olması ile beraber döviz kurları,faiz oranları gibi sebeplerden bankanın zarar etme riskini ifade etmektedir. Operasyonel risk ise bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler,sistemler veya dış etkenler sebebiyle zarara uğrama riski anlamına gelmektedir. Basel II' de öngörülen kredi riski ölçüm modelleriyle, bankaların kredi riskini üstlenmesi, yönetmesi ve nihayetinde bu risk için asgari sermaye gereksinimini belirlemesi hedeflenmektedir. Piyasa riskinin hesaplanmasında standart yaklaşım ve içsel hesaplama teknikleri kullanılırken, Basel II ile birlikte ilk defa *"operasyonel risk"* bölümü sayısal riskin hesabına değişken faktör olarak eklenmiştir.

Sermaye Yeterliliğinin Denetimi prensibi, bankaların sermaye durumunun genel risk profilleri ve stratejileri ile uyumlu olmasını sağlayacak biçimde denetlenmesini ve gerekli tedbirlerin alınabilmesini amaçlamaktadır. Böylece denetim otoritesi, bir bankanın sermayesinin riskini karşılamakta yetersiz kalması durumunda erken müdahale edebilecek, gerekli gördüğünde bankalardan asgari sermaye yeterliliği oranından daha fazla bir sermaye bulundurmalarını talep edebilecektir. Denetim otoriteleri, bankaların riskleri oranında sermaye tutmalarından sorumlu olacaklardır.
Yeni düzenlemenin son prensibi olan *Piyasa Disiplini* ile anlatılmak istenen, bir bankanın diğer piyasa katılımcıları tarafından durumunun değerlendirilmesinin sağlanmasıdır. Bankalar, gerekli tüm bilgileri zamanında ve şeffaf bir biçimde açıklamakla yükümlü olacak, böylece piyasa katılımcılarının değerlendirmeleri anlam kazanacaktır.
Basel II' de kredilerin riskliliğini ölçmede iki etken ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki kredi verilecek firmanın mali tablo ve analizi ve performans tahminlerinden çıkarılacak olan *firmanın kredi değerliliği*; ikincisi ise kredi işlem riskini belirleyen garanti,teminat gibi unsurlarca belirlenen sermaye yeterliliğidir.Basel II çerçevesinde kredi riskinin hesaplanması için farklı metotlar bulunmaktadır. Ülkemizde standart yaklaşımın 2008 tarihinde,içsel derecelendirme yaklaşımının ise 2009 yılında uygulanmaya başlaması planlanmaktadır.
Basel II uygulaması ile ortaya çıkabilecek banka kredisi kullanımını engelleyici, kredi maliyetlerini artırıcı ve diğer zorlayıcı faktörler, KOBİ' ler için alternatif finansman kaynakları yaratmayı ve bunlardan yararlanmayı çok daha önemli hale getirecektir.

4- BASEL II VE KOBİ' LER

Türkiye' de 80'li yılların sonundan itibaren KOBİ'lere yönelik bir destek sisteminin oluşturulması yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Türkiye, OECD üyeliğinde ve üyeliğe adaylık süreci içerisinde olduğu Avrupa Birliği' nde, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesi ve desteklenmesi için yoğun bir çaba sarf etmekte, sürekli olarak yeni politika ve stratejiler üretmektedir. Türkiye, OECD'nin KOBİ'leri desteklemeye yönelik temel kriterleri içeren dokümanı ile AB KOBİ Sözleşmesini kabul etmesi ve TBMM'de 1990 yılında kabul edilen 3624 sayılı kanun ve bu kanunla kurulan KOSGEB Başkanlığı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle aynı politika ve prensipleri benimsediğini vurgulamıştır.
Basel I, uluslararası bir sektör standardı haline gelmiş ve 1989 yılından itibaren Türkiye' de de uygulanmaya başlamıştır.Geleneksel yaklaşıma göre Basel I standartlarında kullanılan kredi verme yöntemi risk odaklı olmamasının dezavantajlarının zaman içinde ortaya çıkması ile bankalarda geleneksel yaklaşımdan risk odaklı yaklaşıma doğru bir geçiş başlamıştır. Basel Komitesi, uzlaşının bu gibi eksikliklerinin farkına varmış ve 1996 yılında, piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil edilmesi gerekliliğini içeren bir doküman yayınlamıştır. Bu çerçevede ülkemizde de 2001 yılında bankaların sermaye yeterliliği ölçümlerine piyasa riskleri dahil edilmiştir.
Buna karşın, serbest pazar ekonomisini benimseyerek uluslararası piyasalara entegrasyon yolunda önemli adımlar atan ülkemiz, bankacılık sektörünün ve reel sektörün güçlendirilmesine yönelik reformların gerçekleştirilmesi konusunda ise yeterince hızlı davranamamıştır. 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik krizler, bankacılık sektörü ve reel sektörü olumsuz şekilde etkilemiş, bu durum Türkiye ekonomisi için ağır sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Basel II uygulamalarına geçiş süreci, bu iki sektör arasındaki ilişkilerde köklü değişikliklere yol açacak niteliktedir. Basel II, aslında bankacılık kesimiyle ilgili düzenlemeler bütünü olmakla birlikte, reel kesimdeki firmaları da çok yakından ilgilendirmektedir. Basel II normlarının, bankaların önemli kredi müşterileri arasında bulunan KOBİ'leri önemli düzeyde etkileyeceği bilinmektedir. Bu etkilerin Türkiye'deki yansımalarından önce KOBİ'lerin ne şekilde tanımlandığının, Türkiye'de faaliyette bulunan KOBİ'lerin içinde bulundukları ekonomik şartların, temel yapılanma şekillerinin ve yaşadıkları problemlerin bilinmesi gerekmektedir. Basel II'nin etkilerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi, bu veriler ışığında daha anlamlı bir hale gelecektir(Basel II ve KOBİ' ler Çalışma Grubu,2006).
Basel Komitesi finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeleri ve mevcut uzlaşının sermaye yeterliliği ölçümündeki yetersiz kalmasını dikkate alarak Basel II' ye geçişe yönelik hazırlıklara başlamıştır. Haziran 2004 tarihinde son halini alan Basel II yeni uzlaşısının yürürlüğe gireceği ilk tarih 2004 olarak belirlenmiş, ancak birtakım ertelemeler sonucunda 2007'de başlamasına karar verilmiştir.
KOBİ' lerin Basel II' ye geçişte çeşitli tehditlerle de karşılaşması muhtemeldir. Bunların arasında kayıt dışılığın KOBİ' lerde yaygın olması, dış derecelendirme faaliyetlerinin KOBİ' ler için bir maliyet unsuru olması, Türkiye' de KOBİ' lere yönelik yeterli ve güvenilir istatistiki bilginin bulunmaması nedeniyle, KOBİ' ler için alınacak kararların sapmalı sonuçlar doğurabilecek olması, KOBİ' lere hizmet ve destek veren kurumlar arasındaki eşgüdüm eksikliğinin ve belirlenen stratejilerin uygulanmasında proaktif davranılmamasının uyum sürecini daha yavaş ve zor hale getirmesi, ve Basel II sürecinde bilişim teknolojisi, veri tabanı, donanım ve bilgisayar yazılımlarına yönelik yatırımlar ile insan kaynağının eğitimine yönelik olarak yapılacak yatırımların KOBİ' ler için önemli bir maliyet unsuru olması sayılabilir(Basel II ve KOBİ' ler Çalışma Grubu,2006).

5- BASELII' NİN KOBİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Basel II uygulaması yürürlüğe girmeden KOBİ' lerin ve bankaların uygulama öncesi ve sonrasını değerlendirmelerini sağlamak ve Basel II kriterlerinin uygulanmasıyla ne gibi farklılıkların meydana geleceğini araştırmaktır. Bu araştırma, 2009 yılında ülkemizde uygulamaya gireceği beklenen Basel II' nin KOBİ' leri nasıl etkileyeceğini incelemek ve KOBİ' lere çözüm önerileri sunmak üzere hazırlanmıştır.

5.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, Gaziantep Orgaize Sanayii' nde faaliyet gösteren yaklaşık 500 firmadan Basel II standartlarına göre KOBİ statüsünde olan 129 işletme üzerinde anket yöntemi ile yapılmıştır. Anket firma yetkilileri ile yüz yüze görüşmek suretiyle 26 adet sorunun yanıtlanması ile gerçekleştirilmiştir. Anket formunda KOBİ' lerin finansal durumları ve problemleri, Basel II kapsamında KOBİ olarak değerlendirilip değerlendirilmeyecekleri ve hangi portföy kapsamında değerlendirilecekleri, Basel II' ye geçişte karşılaşabilecekleri problemleri belirlemek ve Basel II hakkında ne kadar bilgileri bulunduğunu tespit etmeye yönelik sorular sorulmuştur. Anketten elde edilen bilgiler bilgisayar ortamına kaydedilerek bir veri tabanı oluşturulmuş, oluşturulan bu veriler daha sonra SPSS(Statistic Package for Social Science) programına aktarılarak analiz edilebilir hale getirilmiştir.

5.3.Araştırmanın Örneklemi

Gaziantep' te Organize Sanayi, küçük sanayi siteleri ve Örnek Sanayi' de ciddi üretim yapan, ihracatta bulunan istihdam ve katma değer yaratan firmalar bulunmaktadır. Araştırma, Gaziantep Orgaize Sanayii' nde faaliyet gösteren yaklaşık 500 firmadan Basel II kriterlerine göre KOBİ statüsünde olabilecek 129 işletme üzerinde anket araştırma tekniği kullanılarak yapılmıştır. Seçilen örnek kütle ana kütlenin %26 sını teşkil etmektedir.

5.4. Araştırmanın Bulguları

129 sanayi işletmesi üzerinde yapılan anket araştırmasına göre elde edilen bulgular aşağıdaki tablolar ve açıklamalarındaki gibidir.

Tablo 1: İşletme Adına Araştırmaya Katılan Yetkilinin Görevi

Soru1.İşletme adına araştırmaya katılan yetkilinin görevi nedir?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	işletme sahibi	38	29,45736	29,45736	29,45736
	Şirket ortağı	30	23,25581	23,25581	52,71318
	Şirket müdürü	29	22,48062	22,48062	75,1938
	Finansman Müdürü	13	10,07752	10,07752	85,27132
	Diğer	19	14,72868	14,72868	100
	Toplam	129	100	100	

Yüzdelere bakıldığında firmada karar alma yetkisine sahip kişilerin ankette yer aldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2 : İşletmelerde Finans Faaliyetlerinin Kimler tarafından Yürütüldüğü

Soru 14. İşletmenizde finansman faaliyetleri kimler tarafından yürütülmektedir?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	İşletme sahibi	49	37,9845	37,9845	37,9845
	Şirket ortaklarından birisi	39	30,23256	30,23256	68,21705
	Uzman finansman yöneticisi	16	12,4031	12,4031	80,62016
	Muhasebe müdürü	23	17,82946	17,82946	98,44961
	Diğer.....	2	1,550388	1,550388	100
	Toplam	129	100	100	

Ankete katılan işletmeler finans faaliyetlerini yürüten görevliler açısından incelendiğinde yaklaşık %38'inde firma sahibinin finansman faaliyetlerini yürüttüğü ortaya çıkmıştır. Firmaların yaklaşık %30'unda şirket ortaklarından birisi finans faaliyetlerini yürütmektedir. Firmaların sadece %12'si uzman finans yöneticisi ile finans faaliyetlerini yürütmektedir. %18'lik kısmında ise muhasebe müdürü bu görevi üstlenmiştir.

Tablo 3 : İşletmelerin Kuruluş Sermayesi Tedarik Şekilleri

Soru 9. İşletmenizin kuruluş sermayesinde en ağırlıklı kalem hangisidir?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Özsermaye	103	79,84496	79,84496	79,84496
	Akraba ve yakınlardan borçlanma	2	1,550388	1,550388	81,39535
	Banka kredisi	15	11,62791	11,62791	93,02326
	Yatırım kredisi	5	3,875969	3,875969	96,89922
	ticari kredi	2	1,550388	1,550388	98,44961
	Halka açılma	1	0,775194	0,775194	99,22481
	Diğer.....	1	0,775194	0,775194	100
	Toplam	129	100	100	

Anket kapsamında araştırmaya katılan işletmelerin kuruluş sermayelerinin tedarik şekilleri incelendiğinde yaklaşık % 80 payla özsermayenin birinci sırada yer aldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bunu yaklaşık % 12 ile banka kredileri takip etmektedir. Yatırım kredisinin %3; geriye kalan ticari kredi, akraba ve yakınlardan borçlanma, ve halka açılmanın her birinin yaklaşık %1'lik paya sahip olduğu görülmektedir.

Bankaların kredi kullandırma yöntemleri Basel II düzenlemeleri kapsamında değişikliğe uğrayacağından, kuruluş sermayesinde ağırlı kalem olarak banka kredilerine başvuran KOBİ' ler, bu uygulamanın yürürlüğe girmesiyle etkilenecektir.

Tablo 4 : İşletmelerin Faaliyetlerinde Sıkıntı Yaşadıkları Alanlar

Soru 10. İşletmenizin faaliyetleri kapsamında hangi alanda sıkıntıya düştüğünü önem derecesine göre belirtiniz. (1,2,3…)

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Finansman	56	43,41085	43,41085	43,41085
	Pazarlama	44	34,10853	34,10853	77,51938
	Yönetim	6	4,651163	4,651163	82,17054
	Üretim	5	3,875969	3,875969	86,04651
	AR-GE	8	6,20155	6,20155	92,24806
	Diğer.....	10	7,751938	7,751938	100
	Toplam	129	100	100	

Araştırmaya katılan işletmelerin yaklaşık %43'ünün faaliyetleri kapsamında en büyük sorununun finansman olduğu belirlenmiştir.Bunu yaklaşık %34'lük payla pazarlama, %5'lik payla yönetim, %4'lük payla üretim, % 6'lık payla AR-GE izlemektedir. Bu bilgi, finansman sorunun KOBİ' lerin en önemli faaliyet sorunu olduğunu teyit etmektedir.

Tablo 5 : İşletmelerin Finansman Konusunda Yaşadıkları Sorunların Dağılımı

Soru 11. İşletmenizin finansman konusunda en sık yaşadığı sorunları önem derecesine göre sıralayınız. (1,2,3…..)

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Kredi faiz oranlarının yüksekliği	36	27,90698	27,90698	27,90698
	Kredi olanaklarının sınırlı olması	16	12,4031	12,4031	40,31008
	Sermaye piyasasından fon temin edilememesi	1	0,775194	0,775194	41,08527
	Teminat göstermede yaşanan sıkıntılar	9	6,976744	6,976744	48,06202
	İşletme sermayesi yetersizliği	15	11,62791	11,62791	59,68992
	Alacakların tahsilinde sıkıntı yaşanması	46	35,65891	35,65891	95,34884
	Stok devir hızının düşük olması	3	2,325581	2,325581	97,67442
	Diğer.....	3	2,325581	2,325581	100
	Toplam	129	100	100	

Anket kapsamında değerlendirilen işletmelerin finansman konusunda en sık yaşadığı sorunlar incelendiğinde yaklaşık % 36'lık payla alacakların tahsilinde sıkıntı yaşanması birinci sırada yer almaktadır.

Tablo 6 : İşletmelerin Fon İhtiyaçlarını Karşılama Yöntemlerine Göre Dağılımı

Soru 12. İşletmenizin fon ihtiyacı olduğunda bunu genellikle nasıl karşılamaktadır?(Ağırlık derecesine göre sıralayınız)

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Mevcut ortaklardan sermaye artırımına gitmek	27	20,93023	20,93023	20,93023
	Yeni bir ortak almak	1	0,775194	0,775194	21,70543
	Kredi kullanmak	74	57,36434	57,36434	79,06977
	Yakınlardan borçlanmak	10	7,751938	7,751938	86,82171
	Eldeki menkul ve gayrimenkulleri satmak	8	6,20155	6,20155	93,02326
	Diğer.....	9	6,976744	6,976744	100
	Toplam	129	100	100	

Ankete katılan işletmelerin fon ihtiyaçlarını karşılama yöntemleri incelendiğinde yaklaşık %57 ile kredi kullanmanın birinci sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 7 : İşletmelerde Finans Departmanın Mevcudiyeti

Soru13. İşletmenizde ayrı bir finansman bölümü var mı?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Evet	39	30,23256	30,23256	30,23256
	Hayır	90	69,76744	69,76744	100
	Toplam	129	100	100	

Ankete katılan işletmelerin ayrı bir finans departmanın mevcudiyeti incelendiğinde işletmelerin % 70 gibi büyük bir kısmında ayrı bir finans departmanı bulunmadığı, %30 unda finansman bölümü bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8 : İşletmelerin Özkaynaklarının Toplam Varlıkları İçinde Dağılımı

Soru 15. İşletmenizin toplam varlıklarının % kaçı öz kaynaklarla finanse edilmiştir?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	%100	38	29,45736	29,45736	29,45736
	%99 - %80 arası	26	20,15504	20,15504	49,6124
	%79 - %50 arası	40	31,00775	31,00775	80,62016
	%49 - % 25 arası	17	13,17829	13,17829	93,79845
	%24 - % 11 arası	7	5,426357	5,426357	99,22481
	% 10'dan az	1	0,775194	0,775194	100
	Toplam	129	100	100	

Araştırmaya katılan işletmelerin toplam varlıklarının öz kaynaklarına oranına bakıldığında bu işletmelerin %31inin %79 - %50 arası özkaynak ile, %29'unun tamamen kendi özkaynağı ile, % 20'sinin %99 - % 80 özkaynak ile, % 13'ü %49 - %25 arası özkaynak ile % 5'inin %24 - % 11 arası özkaynak ile % 1'inin ise % 10'dan az özkaynak ile finanse edildiği bilgisi ortaya çıkmıştır. Bu bilgi KOBİ' lerin borçlanma olanaklarının sınırlı olduğunu ve KOBİ' lerin büyük kısmının özkaynakları ile finanse edildiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 9 : İşletmelerde Kredi Kullanımı

Soru 16. İşletmenizde finansman kaynağı olarak kredi kullanıyor musunuz?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	evet	88	68,21705	68,21705	68,21705
	hayır	41	31,78295	31,78295	100
	Toplam	129	100	100	

Ankete katılan işletmelerin finansman kaynağı olarak kredi kullanıp kullanmadıkları değerlendirildiğinde % 68'inin kredi kullanımını değerlendirdiği, %32'sinin ise krediden yararlanmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Tablo 10 : İşletmelerde Kullanılan Kredi Türü

Soru 17. Cevabınız evet ise, işletmenizde ne tür kredi kullanımı söz konusudur?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Ticari banka kredileri	63	48,83721	71,59091	71,59091
	Katılım bankası kredileri	11	8,527132	12,5	84,09091
	Yatırım ve kalkınma bankası kredileri	4	3,100775	4,545455	88,63636
	Yurt dışı finans kurumlarından sağlanan krediler	2	1,550388	2,272727	90,90909
	Teşvik kredileri	3	2,325581	3,409091	94,31818
	Diğer.....	5	3,875969	5,681818	100
	Toplam	88	68,21705	100	
Yanıt vermeyen	Sistem	41	31,78295		
Toplam		129	100		

Ankete katılan ve kredi kullandığını ifade eden işletmelerin kullandıkları kredi türleri itibariyle dağılımı incelendiğinde % 71'inin kredi olarak Ticari Banka Kredilerini kullandığı belirlenmiştir. Diğer kredi türlerinin kullanım oranı çok düşük düzeylerdedir.

Tablo 11 : İşletmelerin Kredi Kullanmama Gerekçeleri

Soru 18. Cevabınız hayır ise; işletmenizin kredi kullanmamasında en önemli nedeni nedir?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Teminat gösterme zorunluluğunun olması	2	1,550388	4,878049	4,878049
	Geri ödeme süresinin kısa olması	2	1,550388	4,878049	9,756098
	Faiz oranlarının çok yüksek olması	13	10,07752	31,70732	41,46341
	Ödemede yaşanan güçlükler	2	1,550388	4,878049	46,34146
	Kredi temininde yaşanan güçlükler	3	2,325581	7,317073	53,65854
	Özkaynakların yeterli olması	14	10,85271	34,14634	87,80488
	Faiz konusundaki duyarlılık	3	2,325581	7,317073	95,12195
	Diğer.....	2	1,550388	4,878049	100
	Toplam	41	31,78295	100	
Yanıt vermeyen	Sistem	88	68,21705		
Toplam		129	100		

Araştırmaya katılan işletmelerden finansman kaynağı olarak kredi kullanımından faydalanmadığı ifadesinde bulunana işletmelerin kredi kullanmama gerekçeleri açısından değerlendirildiğinde yaklaşık %34'ünün Özkaynaklarının yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. %32 gibi büyük bir kısım ise faiz oranlarının çok yüksek olması sebebiyle kredi kullanımında bulunmadığını ifade etmektedir. % 5'i teminat gösterme zorunluluğunun olması, %5'i geri ödeme süresinin kısa olması, % 5'i ödemede yaşanan güçlükler, % 7'si kredi temininde yaşanan güçlükler, % 7'si faiz konusunda duyarlılık sebeplerinden dolayı kredi kullanımında bulunmamaktadır. Firmaların büyük çoğunluğu çeşitli engellerden dolayı kredi kullanımında bulunamazken sadece % 7'lik kısmı faize karşı duyarlılıktan dolayı kredi kullanımında bulunmamaktadır.

Tablo 12 : İşletmelerin Kredi Kullanımında Gösterdikleri Teminatlar

Soru 20. İşletmeniz kredi kullanımında bulunuyorsa ne gibi teminatlar göstermektedir?(Ağırlık Derecesine Göre Sıralayınız: 1, 2, 3 …)

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Gayrimenkul	43	33,33333	48,86364	48,86364
	Nakit	9	6,976744	10,22727	59,09091
	Menkul Değerler	4	3,100775	4,545455	63,63636
	Çek	19	14,72868	21,59091	85,22727
	Senet	1	0,775194	1,136364	86,36364
	Kredi Garanti Fonu	1	0,775194	1,136364	87,5

	Diğer.....	11	8,527132	12,5	100
	Toplam	88	68,21705	100	
Yanıt vermeyen	Sistem	41	31,78295		
Toplam		129	100		

Araştırmaya katılan işletmelerden kredi kullanımında bulunduğunu ifade edenler gösterdikleri teminatlar açısından değerlendirildiğinde yaklaşık % 49'unun teminat olarak gayrimenkul, % 22'sinin çek, % 10'unun nakit , %4 ünün menkul değerler, %1'inin senet, % 1'inin Kredi Garanti Fonunu gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 13 : İşletmelerin Nakit Sorunun Yaşama Durumu

Soru 21. İşletmeniz faaliyetlerini yürütürken nakit sıkıntısına düştüğü oluyor mu?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Evet	112	86,82171	86,82171	86,82171
	Hayır	17	13,17829	13,17829	100
	Toplam	129	100	100	

Araştırmaya katılan KOBİ' lerin yaklaşık % 87'si faaliyetleri kapsamında nakit sıkıntısına düştüklerini ifade ederken % 13'ü faaliyetleri kapsamında herhangi bir nakit sıkıntısı olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 14: İşletmenin Nakit Sıkıntısına Düşme Nedenleri

Soru22. Cevabınız evet ise; işletmenizin nakit sıkıntısına düşmesindeki en önemli faktör hangisidir

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Alacakların tahsilinde yaşanan sorunlar	90	69,76744	80,35714	80,35714
	Kontrol altında tutulamayan harcamalar	1	0,775194	0,892857	81,25
	Düzenli ve etkin finansal planlama ve bütçeleme yapılamaması	7	5,426357	6,25	87,5
	Yanlış stok politikası izlenmesi	1	0,775194	0,892857	88,39286
	İşletmenin satın alma gücünün azalması	3	2,325581	2,678571	91,07143
	Yeni yatırım ihtiyacının doğması	8	6,20155	7,142857	98,21429
	Diğer.....	2	1,550388	1,785714	100
	Toplam	112	86,82171	100	
Yanıt vermeyen	Sistem	17	13,17829		
Toplam		129	100		

Ankete katılan ve faaliyetleri kapsamında nakit sıkıntısına düştüğünü ifade eden işletmelerin yaklaşık % 80'i gibi büyük bir kısmı alacakların tahsilinde yaşanan sorunlar yüzünden nakit sıkıntısına düştüklerini ifade etmişlerdir. Firmaların %7'si yeni yatırım ihtiyacının doğması yüzünden nakit sıkıntısına düşerken, finansal planlama ve bütçeleme yapılamaması problemiyle karşılaşmaktadır.

Tablo 15 : İşletmelerin Nakit Tedarik Yolları

Soru23. İşletmeniz nakit sıkıntısını ağırlıklı olarak hangi kaynaklarla gidermektedir?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Mevcut ortaklardan sermaye artırımına giderek	24	18,60465	18,60465	18,60465
	Banka kredileri kullanarak	67	51,93798	51,93798	70,54264
	Oto finansman yolu ile(kar dağıtmayarak)	13	10,07752	10,07752	80,62016
	Finansal tekniklere müracaat ederek	8	6,20155	6,20155	86,82171
	Diğer.....	17	13,17829	13,17829	100
	Toplam	129	100	100	

Araştırmaya katılan ve faaliyetleri kapsamında nakit sıkıntısına düştüklerini ifade eden işletmelerin yaklaşık % 52'si söz konusu nakit sıkıntısını banka kredileri kullanarak giderirken, % 19'u mevcut ortaklardan sermaye artırımına gitmek yoluyla, % 10'u oto finansman yolu ile, %6 sı ise finansal tekniklere müracaat ederek nakit sıkıntısını giderdiği belirlenmiştir. Bu durum KOBİ' lerin genel olarak sabit sermaye yatırımları için özkaynaklarından yararlandığını, işletme sermayesinde nakit sıkıntısı olduğunda banka kredilerine başvurduğunu göstermektedir.

Tablo 16 : İşletmelerin Basel II Uzlaşısı Hakkındaki Bilgileri

Soru24. Ülkemizde 2008 yılında yürürlüğe girmesi planlanan Basel II hakkında herhangi bir bilginiz var mı?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Evet	46	35,65891	35,65891	35,65891
	Hayır	83	64,34109	64,34109	100
	Toplam	129	100	100	

Ankete katılan işletmelerin yaklaşık %36'sı ülkemizde 2008 yılında yürürlüğe girmesi planlanan Basel II sermaye uzlaşısı hakkında önceden bilgi sahibi olduğunu ifade ederken, %64 gibi büyük bir çoğunluğu Basel II'den haberdar olmadığını belirtmiştir. Bu durum ülkemizde Basel II'nin çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yeteri kadar tanıtılamadığını ve işletmelerin büyük kısmının gerekli önemi vermediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 17 : Basel II 'ye Yönelik Hazırlıkta Bulunan İşletmelerin Hazırlık Yöntemleri

Soru25. Cevabınız evet ise, işletmeniz Basel lI' ye yönelik nasıl bir hazırlıkta bulunmaktadır?(Önem Derecesine Göre Belirtiniz:1, 2, 3….)

		Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Sermaye yapısını güçlendirmek	13,95349	39,13043	39,13043
	Finans yöntemleri konusunda uzman kişileri istihdam etmek	6,976744	19,56522	58,69565
	Uluslararası standartlara göre mali tablo hazırlanması	6,976744	19,56522	78,26087
	Kredi yerine faktoring,leasing gibi yöntemlere yönelmek	6,976744	19,56522	97,82609
	Diğer	0,775194	2,173913	100
	Toplam	35,65891	100	
Yanıt vermeyen	Sistem	64,34109		
Toplam		100		

Ankete katılan ve Basel II hakkında bilgisi bulunduğunu ifade eden işletmelerin yaklaşık % 39'u sermaye yapısını güçlendirmek suretiyle Basel II' ye yönelik hazırlıkta bulunduğunu ifade etmiştir. %20'si finansal yöntemler konusunda uzman kişileri istihdam etmek, % 20'si uluslararası standartlara göre mali tablo hazırlanması, %20'si ise kredi kullanmak yerine leasing, faktoring gibi alternatif yöntemlere yönelmek suretiyle hazırlıkta bulunduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 18 : İşletmelerin Basel II Hakkında Bilgilerinin Olmama Gerekçeleri

26. Cevabınız Hayır ise Nedeni Nedir?

		Frekans	Yüzde	Yüzde Değer	Kümülatif Yüzde
Değer	Basel II hakkında bilgilendirmenin yetersiz olması	50	38,75969	60,24096	60,24096
	Basel II uygulamasının daha yeni olması	26	20,15504	31,3253	91,56627
	Basel II hakkında bilgiye gerek duyulmaması	5	3,875969	6,024096	97,59036
	Diğer.....	2	1,550388	2,409639	100
	Toplam	83	64,34109	100	
Yanıt vermeyen	Sistem	46	35,65891		
Toplam		129	100		

Ankete katılan ve Basel II hakkında herhangi bir bilgisi olmadığını ifade eden işletmelerin yaklaşık % 60'ı Basel II hakkında bilgilendirmenin yetersiz olduğu için bilgilerinin bulunmadığını ifade ederken % 31'i Basel uygulamasının henüz yeni olduğunu, % 6'sı ise Basel II hakkında bilgiye gerek duyulmadığını belirtmiştir.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre katılımcı KOBİ' lerin büyük çoğunluğu çeşitli sebeplerden dolayı ihtiyaçlarını karşılamak için kredi kullanmaktadırlar. En önemli sorun finansman sorunu olarak ortaya çıkmış ve firmaların % 27'si kredi faiz oranlarının yüksek olması sebebiyle finansman konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcı firmaların büyük çoğunluğunda bir finans departmanı bulunmamakta ve finans faaliyetleri yoğun olarak uzman olmayan kişiler tarafından yürütülmektedir. Bu sonuç, Basel II' ye geçiş ile birlikte KOBİ' lerin kredi temin etme konusunda sıkıntılarının devam edeceği, hatta artacağı fikrini ortaya çıkarmaktadır. Bununla beraber işletmelerin % 14'ü kredi kullanmada teminat olarak çek göstermektedir. Basel II' ye geçişle birlikte çek ve senet, teminat olarak kabul edilemeyecektir. Bu işletmeler Basel II ile birlikte sıkıntı yaşayacaktır. Basel II' nin yürürlüğe girmesi ile birlikte Basel II için hazırlıklı olan firmalar bankalar tarafından olumlu değerlendirileceklerinden daha düşük oranlarla kredi temin edebilecektir.

Kredi konusunda Basel II ile birlikte sıkıntı yaşayacak olan firmalara uzman finans yöneticileri ile çalışmaları, kayıt dışı faaliyetlerini kayıt altına almak gibi tavsiyelerde bulunabilir. Bununla beraber Basel I ile birlikte sıkıntı yaşayacak olan firmalara leasing,faktoring gibi alternatif finans yöntemleri tavsiye edilebilir. Ancak yine ankete katılan firmaların vermiş olduğu cevaplara göre firmaların büyük çoğunlu Basel II konusunda çok az bilgiye sahip ya da hiç bir bilgiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

KOBI' lerin ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülmesine yaptıkları olumlu katkıları, işsizliğin azaltılması ve yeni istihdam alanlarının yaratılmasında oynadıkları rolleri ve piyasa koşullarında meydana gelen değişmelere hızlı uyum sağlayabilen esnek bir üretim yapısına sahip olmaları, onları günümüz dünyasında önemli bir konuma getirmektedir. Bununla beraber kredi maliyetleri risk düzeyiyle doğru orantılı olarak artacaktır. Yani kullandırılan kredinin türü vadesi, teminatı, firma kredi notu gibi çeşitli kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansıyacaktır. Bu kapsamda iyi yönetileni güçlü sermaye yapısına sahip, kayıt dışı faaliyetleri bulunmayan, iyi finanse edilmiş ve şeffaflığı sağlayabilen KOBİ' ler iyi derecelendirmeye tabi olacaklar ve iyi şartlarda finansman olanaklarına erişme imkanına sahip olacaktır.

Reel sektöre kullandırılan kredilerin toplam hacminde, Basel II uygulamasının yani sıra makro değişkenler, portföylerin risk-getiri profilleri ve bankacılık sektörünün rekabet yapısı önemli değişimlere neden olacaktır. KOBI' lere kullandırılacak kredilerin toplam hacmi bu açıdan değerlendirildiğinde, ülkemiz ekonomisinde ve bankacılık sektöründe yaşanan gelişmelerin KOBI kredilerinin artmasına yol açacağı tahmin edilmektedir. .. KOBİ' lerin Basel II' ye göre düşük maliyetlerde kredi alabilmeleri için bu gerçekleri göz önünde bulundurarak, mümkün olduğu kadarıyla kendilerini Basel II standartlarına adapte etmeleri gerekmektedir. Ülkemizde Basel II' nin uygulanmaya başlamasının, şirketlerde kurumsal yönetimin artması ve kayıt dışılığın azalmasına teşvik oluşturacağı beklenmektedir.

KAYNAKÇA

BASEL II ve KOBİ' ler Çalışma Grubu.2006. BASEL II' nin KOBİ'lere Etkileri.Bankacılar Dergisi. Sayı:58.
BDDK.2004.BASEL II Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR) Değerlendirme Raporu. Ankara Araştırma Dairesi
KOSGEB.2004.KOSGEB Saha Araştırma Çalışması Ön Değerlendirme Raporu.
Türkiye Bankalar Birliği.2004.Risk Yönetimi Ve Basel II'nin Kobilere Etkileri.Yayın No:228.
www.tbb.org.tr Erişim Tarihi:28.03.2008

BANKALAR VE KOBİ'LER ÜZERİNE ETKİLERİ

Yrd.Doç.Dr. Mert URAL, Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Erhan DEMİRELİ, Dokuz Eylül Üniversitesi

ÖZET

Özellikle 1990'lı yıllarda, dünya finans sisteminde sıkça yaşanan ekonomik istikrarsızlıklar ve krizlerin, bulaşma etkisiyle ülkeler arasında hızla yayıldığı görülmüştür. Sermaye piyasaları yeterince derinleşmemiş gelişmekte olan ülkeler, kaçınılmaz olarak bankacılık esaslı faaliyet göstermektedir. Bunun yanında, risk yönetimindeki yetersizlikleri dikkate alındığında, bankalarda risk yönetimi konusunda uluslararası standartların belirlenmesi ve denetimde etkinliğin artırılması amacıyla, Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı oluşturulmuş ve geliştirilmiştir.
Basel II Uzlaşısı'nın Türkiye'de gerek bankacılık sektörüne, gerekse reel sektöre önemli etkilerinin bulunacağı açıktır. Farklı tanımlara göre değişiklik göstermekle birlikte, Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerin yaklaşık %99'u Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) kapsamındadır. KOBİ'ler, sermaye yapılarındaki zayıflıktan kaynaklanan finansman sorunu nedeniyle, hem ulusal hem de uluslararası alandaki gelişmelerden ve yapılan düzenlemelerden önemli ölçüde etkilenmektedirler.
Derecelendirme sisteminin ön plana çıktığı Basel II Uzlaşısı'nda, vergi yükümlülüğünden kurtulmak adına cirolarını düşük gösteren KOBİ'lerin derecelendirme notları da düşecektir. Bu durumda bankaların ayıracağı yasal sermaye tutarı artacağından, kredi talebinde bulunan firmaların kullanacakları kredilerin de fiyatı yükselecektir.
Bu çalışmada öncelikle Basel kriterlerinin ortaya çıkış süreci ve temel prensipleri ile KOBİ'lerin genel yapıları ve finansman sorunlarından bahsedilecektir. Ardından Basel I ve Basel II'de yer alan risk ölçüm yaklaşımlarına göre bankaların ayırmaları gereken asgari sermaye tutarı hesaplanacak ve bunun, KOBİ'lerin karşılaşacakları kredi fiyatları üzerindeki etkileri vurgulanacaktır.

ANAHTAR KELIMELER: Basel Uzlaşısı, KOBİ, Derecelendirme, Kredi Fiyatı.

I. GİRİŞ

Bankacılık krizleri, yıllar boyu birçok ülkenin ekonomik gelişimine zarar vererek süregelmiş, finansal istikrar üzerinde önemli negatif etkiler yaratmıştır. Bankacılık krizlerinin temelinde, yanlış yönetilen piyasa riskleri yatmaktadır. Bankacılık sektöründe yaşanan krizler, ekonominin temel taşları olan KOBİ'ler aracılığıyla ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Söz konusu krizler, küreselleşmenin getirdiği bulaşma etkisi nedeniyle diğer ülke piyasalarına da yansımaktadır. Bu kapsamda bankacılık krizlerinin, risklerin doğru yönetilerek önlenmesi, ulusal ve uluslararası piyasalarda istikrar sağlamak üzere bankacılıkta düzenleme ve denetleme konusunda belirli standartlar oluşturulması zorunluluk haline gelmiştir. Bu kapsamda geliştirilen Basel Sermaye Yeterliliği düzenlemeleri bankaları, müşterilerini, derecelendirme kuruluşlarını, düzenleyici otoriteleri ve genel makro ekonomik eğilimleri doğrudan etkilemektedir. Ekonomideki payları ve geleneksel yapıda faaliyet göstererek bankalardan aldıkları krediler nedeniyle, Basel düzenlemelerinin özellikle KOBİ'ler tarafından doğru bir şekilde kavranması gerekmektedir.
Son 20 yıl içinde denetim otoritesi haline gelen Bank for International Settlements (BIS), bankacılık sektörünün de içinde olduğu dünya finans piyasalarınca kabul gören uluslararası düzenlemelerin mimarı konumundadır (Bolgün ve Akçay, 2005). BIS, 1930 yılında İsviçre'nin Basel şehrinde kurulmuştur. BIS'in bünyesinde 1974 yılında kısa adı Basel Komitesi olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision) oluşturulmuştur. Komite, gelişmiş ülkelerin Merkez Bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden üst yetkililerin katılımıyla oluşturulmuştur (Değirmenci, 2003). Basel Komitesi 1988 yılında, kredi kuruluşlarının taşıdıkları risklerin ölçülmesinde genel ölçütler oluşturmak ve farklı uygulanmaların yol açtığı rekabet eşitsizliğini azaltmak amacıyla, varlıkların risklere göre ağırlıklandırılmasını temel alan bir yaklaşım benimsemiştir (Doğru, 2007).

II. BASEL SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞILARI

Basel düzenlemeleri, bankaların farklı risklere sahip aktifleri nedeniyle karşılaşabilecekleri zararlara karşı sermayenin destek olarak kullanılması esasına dayanmaktadır (Doğru, 2007). Basel Komitesi ulusal ve uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar için belirli standartlar ve ilkeler geliştirmiş, ülkelerin bankacılık otoriteleriyle koordineli çalışarak bu standartların uygulanması ve geliştirilmesi için çalışmalar yapmaya başlamıştır. Basel Komitesi üye ülkelerin bankacılık otoritelerinin gözetim ve denetim ilişkilerinden faiz, kredi, operasyon vb. risklerin yönetimine, bankaların asgari sermaye yeterliliğine kadar birçok alanda önemli ilkeler oluşturmaktadır (BIS; Erişim: 21.02.2008).
Merkez bankaları ve uluslararası finansal kuruluşların ortak faaliyet alanlarındaki esasları belirleyen BIS bünyesinde, 1988 yılında toplanan Basel Komitesi, "Basel Accord" olarak adlandırılan kararla bankalara sermaye yeterliliği konusunda uluslararası bir standart getirmiştir. 1992 yılında yürürlüğe giren bu karar, bankaların sermayelerini

tanımlamış ve aktifleri risk derecelerine göre gruplandırmıştır. Ayrıca bu kararla sermayenin risk ağırlıklı aktiflere oranının en az %8 olması şartı getirilmiştir. Uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar için uygun sermayenin belirlenmesine yönelik tek bir yöntem geliştiren 1988 düzenlemesinde 1996 yılında yapılan değişiklikle, bankalara piyasa risklerini kendi yöntemleri ile ölçebilme olanağı sağlanmıştır.

Son yıllarda dünya finans sisteminde yaşanan krizler, bankacılıkta risk yönetiminin etkinliğinin artırılması amacıyla sermaye yeterliliği kriterlerinin geliştirilmesini gerektirmiştir. Bu kapsamda BIS, 1999 yılında, 1988 Basel Uzlaşısı'nın yerine geçecek "Yeni Bir Sermaye Yeterliliği Çerçevesi " olarak adlandırılan bir taslak hazırlayarak üye ülkelerin incelemelerine sunmuştur. Risk duyarlılığı daha fazla olan yeni düzenlemeye ilişkin olarak bildirilen görüşler doğrultusunda değiştirilen taslak, Ocak 2001'de "Basel Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi" adıyla kamuoyuna sunulmuştur. Mayıs 2001 sonuna kadar ikinci taslağa ilişkin görüş ve yorumlar toplanmıştır. 2001 yılı sonunda yeni sermaye yeterliliği düzenlemesi yayınlanıp 2004 yılında uygulamaya geçileceği bildirilmesine karşın, komite 2003 yılı sonuna kadar düzenlemeye son halini vermiş ve 2006 yılından itibaren başta G-10 ülkeleri olmak üzere uygulamaya başlanması kararlaştırılmıştır. Ocak 2001 taslağında, bankaların etkin olarak çalışması için kendi iç kontrol ve yönetim sistemleri ile denetim fonksiyonları ve piyasa disiplinine ilişkin konulara yer verilmiştir. Ayrıca bu taslakta, bankaların asgari sermaye gereklerini hesaplamada dikkate alacakları kredi ve operasyonel (faaliyet) risklerini ölçebilmeleri için basitten karmaşığa doğru bir metodolojinin kullanılması öngörülmüştür. Bankalar denetim otoritesinin gözetiminde olmak üzere kendi risk durumlarına ve faaliyet konularına göre uygun yaklaşımları tercih edebileceklerdir. Düzenleme, güçlü ve doğru risk yönetimine sahip bankaların ödüllendirilmesi temeline dayanmaktadır. Dolayısıyla yeni düzenleme ile bankaların asgari sermaye yükümlülüğünü yerine getirmek üzere risklere karşı daha duyarlı olmalarını sağlayacak yaklaşımlar getirilmektedir (Ateş, 2003).

1988 tarihli Basel I Uzlaşısı, uluslararası faaliyet gösteren bankalar için gerekli olan sermaye standartlarını belirlemeye yönelik olarak BIS nezdinde faaliyetlerini sürdüren Basel Komitesi tarafından hazırlanmıştır. Ancak ilan edildiği tarihten itibaren hemen hemen tüm dünya ülkeleri ve tüm bankalar için genel bir sermaye standardı haline gelmiştir (Teker, Bolgün ve Akçay, 2005). Uygulama sürecinde basit bir oran analizine dayanan Basel I Uzlaşısı, kısa sürede bankacılık çevreleri tarafından eleştirilmiştir. Sermaye hareketlerinin serbestleşmesi sonucunda dünya piyasalarında artan kriz sinyalleri, gelişen yeni finansal araçlar ve bu araçlar neticesinde üstlenilen risklerin de artmasıyla, Basel II sermaye yeterliliği düzenlemelerine yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

1988 tarihli Basel I Uzlaşısı sadece kredi riskini dikkate alırken, küreselleşme eğilimindeki hızlı artış 1996 yılında bir değişiklik yapılmasını gerektirmiş ve piyasa riski de asgari sermaye tutarının hesaplanmasında dikkate alınmaya başlanmıştır. Böylece, sermaye yeterliliği düzenlemeleri riske daha duyarlı hale getirilmiştir. Kredi riski, kredi alan tarafın ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemesinden kaynaklanmaktadır. Piyasa riski ise, faiz oranları, döviz kurları ve menkul kıymet fiyatlarındaki dalgalanmalar sonucu ortaya çıkmaktadır.

Basel I ile karşılaştırıldığında daha üst standartlar getiren Basel II'de ise, kredi riski, piyasa riski tanımı değişikliğe uğramış ve ilk defa operasyonel risk de asgari sermaye tutarının hesaplanmasında dikkate alınmaya başlanmıştır. Belge–kayıt düzenindeki eksiklikler, bilgisayar sisteminin çökmesi gibi son dönemde firma iflaslarını tetikleyen unsurlardan oluşan operasyonel risk ile bankalar, karşılaşabilecekleri tüm risklere ilişkin asgari %8 oranında sermaye bulundurma zorunluluğu ile karşı karşıya kalmışlardır (Yörük, 2006).

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{\text{Taban Sermaye}}{\underbrace{\underbrace{\underbrace{\text{Kredi Riski}}_{\text{1988 Basel I}} + \text{Piyasa Riski}}_{\text{1996}} + \text{Operasyonel Risk}}_{\text{2004 Basel II}}} \geq \%8$$

Basel komitesinin hedeflerinden birisi, üye ülkelerin bu standartlar çerçevesinde hesaplayacakları sermaye yeterlilik oranlarının birbirleriyle kıyaslanabilir olmasıdır. Bu hedefe ulaşılabilmesi için ülkeler arasında diğer alanlara yönelik düzenlemelerin yakınlaştırılması gerekmektedir. Örneğin ülkelerin vergi politikalarının, muhasebe uygulamalarının farklı olması, sermaye yeterlilik oranlarının karşılaştırılmasını güçleştirmektedir.

III. BASEL II UZLAŞISININ BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Basel II Uzlaşısı, bankaları, risk ölçüm ve yönetiminde gelişmiş içsel teknikleri kullanma konusunda teşvik etmektedir. Bu tekniklerin kullanılması, öncelikle bankaların etkin çalışan bir risk yönetimi ve iç denetim kültürüne sahip olmasını gerektirmektedir (Aydoğmuşoğlu, 2007). Çeşitli sektörlerdeki yasal düzenlemeler değerlendirildiğinde, bankacılık sektörünün diğer sektörlere nazaran daha fazla kural ve düzenlemeler altında çalıştığı izlenmektedir. Bu yasal düzenlemelerin gerekçesi olarak sistemde istikrarsızlık ve çöküntüler yaşanabileceği düşüncesi gösterilmektedir. Bir

ülkenin ekonomik gelişim sürecinde bireysel ve kurumsal tasarrufların doğru ve verimli yatırımlara yönlendirilmesi, ancak sağlıklı işleyen ve güvenilir bir finansal sistem ile mümkün olmaktadır.

Basel II kriterlerinin temel amacı, bankaların sermaye yeterliliği oranlarının taşınan riskler ve söz konusu risklerin yönetilme becerileri de göz önüne alınarak ölçülmesidir. Risklerini iyi yöneten bankaların daha düşük bir sermaye oranı (daha yüksek kaldıraç) ile ödüllendirilmesi ve risklerini iyi yönetemeyen bankaların daha yüksek sermaye oranı (daha düşük kaldıraç) ile cezalandırılması söz konusudur. Böylece, bankanın kötü risk yönetimi nedeniyle karşılaşacağı zararlara yetecek kadar sermayeye sahip olması, tasarruf sahiplerinin korunması ve finansal piyasalarda istikrarın sağlanması hedeflenmektedir.

Basel II kapsamında bankalar, sermaye yeterliliği hesaplamalarında kullanacakları risk ağırlıklarını kendileri tahmin edebileceklerdir. Ancak, bu tahminleri dayandıracakları, model, veri kümesi, zaman gibi tüm kantitatif ve kalitatif verilerin yanı sıra matematiksel ve istatistiksel hesaplamalar neticesinde elde edilen sonuçların tamamının gözetim otoritesi tarafından Basel kriterlerine göre test edilmesi (backtesting) ve test sonuçlarına göre onaylanması gerekmektedir (Eken; Erişim: 02.02.2008) .

Basel II Uzlaşısı, temelde bankaların risk yönetimi ve sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak amacıyla hazırlanan bir düzenlemedir. Risk odaklı sermaye yönetimi, risk odaklı kredi fiyatlamasını ortaya çıkarmaktadır. Risk odaklı kredi fiyatlaması ise, KOBİ'lerin kullanacakları kredilerin hacmini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Risk odaklı kredi fiyatlamasında riskin ölçümü firmanın ve kredi işleminin risk seviyesi olmak üzere iki ana faktöre dayanmaktadır. Firmanın risk seviyesi, firmanın finansal verileri ile niteliksel faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu belirlenen derecelendirme notu ile ifade edilmektedir. Kredi işleminin risk seviyesi ise işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir (Ünal; Erişim: 28.01.2008). Sandart&Poor's, Moody's ve Fitch IBCA dünyanın önde gelen derecelendirme kuruluşlarıdır. Bu kuruluşların her birinin derecelendirme ölçekleri farklıdır. Ancak, Basel II kapsamında Sandart&Poor's derecelendirme ölçeği tercih edilmektedir.

Derecelendirme notu; firmanın finansal rasyoları, sektörel ve ekonomik gelişmeler ile firmanın aktif faaliyet süresi ve ortaklarının deneyimleri gibi faktörler dikkate alınarak verilmektedir. Hesaplamalarda her bir faktör farklı ağırlıklar üzerinden değerlendirilmektedir. Ancak her derecelendirme kuruluşunun ve bankanın derecelendirme tabloları farklı faktörlerden ve ağırlıklardan oluştuğundan, aynı firmanın ayrı ayrı kurumlardan aldığı derecelendirme notları da farklılık göstermektedir. Derecelendirme faktörlerinde bir standart sağlanması sistemin istikrarı açısından çok önemlidir.

Basel II kriterlerine göre, bankaların sermaye yükümlülüklerinin hesaplanmasında kredi riski için kullanacakları yaklaşımlar ve temel özellikleri Tablo 1'de açıklanmaktadır. Yaklaşımlar, risk duyarlılığı az olandan yüksek olana doğru sıralanmaktadır. Bununla birlikte, bankaların içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlar ile hesaplama yapabilmeleri için en az üç yıldır Basel II kriterlerine uygun bir derecelendirme sistemini kullanıyor olmaları gerekmektedir (TBB, 2004; Aydoğmuşoğlu, 2007). Firmanın derecelendirme notu, kredinin fiyatını ve bankanın ayırması gereken sermaye tutarını etkilemektedir. Derecelendirme notu ne kadar yüksek olursa kredinin fiyatı ve bankanın ayırması gereken sermaye tutarı o kadar azalmaktadır. Riske odaklı sermaye yönetimi kapsamında bankalar, iyi yönetim ve finansal performansa sahip firmalara daha avantajlı kredi ve finansman olanakları sunmaktadır. Firmaların kurumsal kalitesi arttıkça, finansman olanakları ve likidite düzeyi de buna paralel olarak artmakta ve bankalar açısından sermaye maliyeti düşmektedir.

Tablo 1: Basel II Uzlaşısı'na Göre Kredi Riskinin Hesaplanmasında Kullanılan Yaklaşımlar

YAKLAŞIM	TEMEL ÖZELLİKLERİ
Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (BSY)	Sermaye yükümlülüğü herhangi bir derecelendirme notu ile ilişkilendirilmemiştir. KOBİ kredileri için perakende ve kurumsal portföyde yer almalarına göre sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır.
Standart Yaklaşım (SY)	Sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında kredi derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notları önem kazanmaktadır. Derecelendirme notları yanında, KOBİ kredileri için perakende ve kurumsal portföyde yer almalarına göre de risk ağırlıkları değişmektedir. Perakende portföyde yer alan KOBİ kredileri ise %75 oranında sabit bir risk ağırlığına tabidir.
Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (TİDDY)	Sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında bankalar tarafından KOBİ'lere verilen derecelendirme notları önem kazanmaktadır. Hesaplamada gereksinim duyulan risk bileşenleri*; temerrüde düşme olasılığı, temerrüt halinde kayıp yüzdesi, temerrüde düşme durumunda risk tutarı ve efektif vadedir. Bankalar öncelikle kendi içsel derecelendirme sistemlerini kurmak ve ilgili derecelendirme notlarına karşılık gelen temerrüt olasılıklarını hesaplamak zorundadırlar. Temel yaklaşımda, diğer risk bileşenleri için denetim otoritesinin tahminleri esas alınmaktadır. Gelişmiş yaklaşımda ise, tüm risk bileşenlerini bankalar kendileri hesaplayabilmektedirler.
Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (GİDDY)	

* Temerrüde Düşme Olasılığı – Probability of Default (PD), Temerrüt Halinde Kayıp Yüzdesi – Loss Given Default (LGD), Temerrüde Düşme Durumunda Risk Tutarı – Exposure at Default (EAD), Efektif Vade – Maturity (M).

Kullandırılan kredilere ilişkin olarak bankaların sermaye yükümlülükleri hesaplanırken, derecelendirme notlarının yanında, firmanın aldığı krediyi ödeyememesi durumunda bankanın riskini azaltıcı faktörler de önem kazanmaktadır. Nakit ve/veya menkul kıymetlerin teminat alınması, üçüncü kişilerden garanti ve/veya kefalet alınması ya da türev ürünlerin satın alınması sonucu, kredi riski tamamen ya da kısmen güvence altına alınabilmektedir (Altıntaş, 2006). Gayrimenkul ipoteği, gerçek müşteri çek ve senedi, gerçek veya tüzel kişi kefaleti, taşıt rehni ve ticari işletme rehni gibi ülkemizde en çok kullanılan teminat türlerinin Basel II hükümlerinde kredi risk ağırlığını azaltıcı teminat olarak kabul edilmemesi, KOBİ'ler için kullanacakları banka kredilerine teminat bulmalarını güçleştirecektir (TBB, 2006).

IV. BASEL II UZLAŞISININ KOBİ'LERE ETKİLERİ

Dünya, artık önlenemez bir küreselleşme süreci içinde gelişimini sürdürmektedir. Banka ve şirketlerin, dünya genelinde karşılaşılacak tehditlere hazırlıklı olmak ve dayanıklılıklarını artırmak üzere acilen Basel II kriterlerine kendilerini hazırlamaları bir tercih değil, zorunluluk olarak görülmektedir. Basel II kriterlerine göre bankalar, yönetim yapısı ve finansal performansı iyi olan şirketlere daha avantajlı kredi ve finansman olanakları sunabilmektedir.

Basel II kriterlerine göre KOBİ'ler, çalışan sayılarına göre değil yıllık satış cirolarına göre belirlenmektedir. Yıllık satış ciroları 50 Milyon Avro'nun altında kalan işletmeler bu kriterler çerçevesinde KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Basel II kriterleri çerçevesinde kredi tutarları ve yıllık satış cirolarına göre firmaların sınıflandırılması Tablo 2'de görülmektedir (Yüksel, 2005). Tablo 1'de açıklandığı üzere, farklı tanımlamalar KOBİ'lerin farklı risk ağırlıklarına tabi tutulmalarına yol açmaktadır. Örneğin standart yaklaşımda perakende kredilere %75 risk ağırlığı verilirken, kurumsal krediler için ise risk ağırlığı işletmenin derecelendirme notuna göre belirlenmektedir.

Tablo 2: Basel II Uzlaşısı'na Göre Kredi Portföy Sınıflandırması

KREDİ TUTARI	SATIŞ CİROSU	SINIFLANDIRMA
Kredi Tutarı < 1 Milyon Avro	Satış Cirosu < 50 Milyon Avro	Perakende KOBİ
Kredi Tutarı < 1 Milyon Avro	Satış Cirosu > 50 Milyon Avro	Kurumsal
Kredi Tutarı > 1 Milyon Avro	Satış Cirosu < 50 Milyon Avro	Kurumsal KOBİ
Kredi Tutarı > 1 Milyon Avro	Satış Cirosu > 50 Milyon Avro	Kurumsal

Yıllık satış cirosu 50 Milyon Avro'dan düşük olan firma, bir bankadan 1 Milyon Avro'nun altında kredi alırsa "perakende" portföyü (Perakende-KOBİ) içinde değerlendirilip o portföyün risk ağırlığına tabi olurken, diğer bankadan 1 Milyon Avro'nun üzerinde kredi alırsa o bankanın "kurumsal" portföyünde (Kurumsal-KOBİ) değerlendirilip o portföyün risk ağırlığına tabi olmaktadır. Değerlendirmede kullanılacak risk ağırlıkları da bu iki bankanın sermaye yeterliliği hesaplaması için kullandıkları yönteme göre farklılık göstermektedir (TBB, 2004).

Farklı tanımlara göre değişiklik göstermekle birlikte, Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerin yaklaşık %99'u KOBİ kapsamındadır. Ticari işletme olarak KOBİ'lerin finansman kaynakları; finansal sistemden sağlanan fonlar (banka kredileri, faktoring, finansal kiralama vb.), senetli veya senetsiz ticari borçlar (satıcı kredileri), devlet tarafından sağlanan destekler ve özkaynaklar olarak sıralanabilmektedir. KOBİ'ler, sermaye yapılarındaki zayıflıktan kaynaklanan finansman sorunu nedeniyle, hem ulusal hem de uluslararası alandaki gelişmelerden ve yapılan düzenlemelerden önemli ölçüde etkilenmektedirler.

KOBİ'lerin gereksinim duydukları orta ve uzun vadeli fonları sermaye piyasasından sağlamaları, özellikle hesap-kayıt düzeni, kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusundaki yetersizlikler nedeniyle oldukça güçtür. Genellikle aile işletmesi şeklinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin, yönetimi kaybetme ve şirketin elden gitmesi korkusu yanında vergi yükümlülüklerinden kurtulmak amacıyla küçük ölçekte kalmayı tercih etmeleri, sermaye piyasasından yeterince faydalanamamaları sonucunu doğurmaktadır. Söz konusu sıkıntılar dikkate alındığında, KOBİ'lerin finansman sorunlarını daha çok kısa vadeli banka kredileri yoluyla giderdikleri görülmektedir.

KOBİ'ler vergi yükümlülüğünden kurtulmak amacıyla gerçek cirolarını bilançoya yansıtmamaktadırlar. Basel II ile birlikte firmalar tarafından vergi avantajı olarak değerlendirilen bu durum, bilançoda ciroyu düşük göstereceğinden firmanın derecelendirme notunu düşürecektir. Yani ya gerçek değerlerini bilançoda göstererek daha fazla vergi ödeyecek buna karşın derecelendirme notu yükselecek; ya da gerçek cirosunu bilançoda göstermeyerek daha az vergi ödeyecek ve buna karşın derecelendirme notu düşecektir. Derecelendirme notunun düşmesi, KOBİ'nin alacağı kredinin maliyetini de yükseltecektir. Başka bir ifadeyle, KOBİ'ler için daha az vergi ödemenin alternatif maliyeti, daha düşük bir derecelendirme notu ve dolayısıyla daha yüksek maliyetli bir kredi olmaktadır.

2007 yılında G-10 ülkelerinde uygulamaya geçen Basel II Uzlaşısı'nın KOBİ'ler tarafından doğru bir şekilde kavranması ve gerekli değişimin başlatılması gerekmektedir. Bankalar bu çalışmalara daha önceden başlamışlardır. Çünkü Basel II'nin gerektirdiği risk değerlendirmelerinin yapılabilmesi için yüksek düzeyde bilgi yanında yeterli ve

sağlıklı veriye gereksinim duyulmaktadır. Birçok şeyi istatistiksel olarak ifade etmek, uygun bilgi işlem sistemlerini kurmayı ve geliştirmeyi gerekmektedir. Firmalar açısından bakıldığında ise daha ucuz kredi kullanmanın tek yolu daha iyi risk derecesine sahip olmaktır. KOBİ'lerin Türkiye ekonomisi içindeki hacmi ve ekonomik büyümeye olan katkıları göz önüne alındığında, finansal yapılarının sağlıklı olmasının ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada, bankalar tarafından KOBİ'lere aktarılacak olan krediler de önem kazanmaktadır (Aydoğmuşoğlu, 2007).
Bununla birlikte Basel II'nin KOBİ'lere olan katkıları ise; iyi derecelendirmeye sahip firmaların diğer firmalara göre düşük maliyetli finansman olanağı sağlaması, kredilendirme sürecinde KOBİ'lerin standart kriterlere göre objektif değerlendirilmesi, kayıt dışılığın önlenmesi ve KOBİ'ler arasında adil rekabet ortamının sağlanması, uluslararası kabul görmüş mali tabloların üretilmesi ve uluslararası rekabet ortamının KOBİ piyasasında da oluşturulması, firmalarda risk kültürünün oluşması ve yönetim kalitesinde gelişimin sağlanması olarak sıralanabilir (Bali Finansal Yapılanma Danışmanlığı; Erişim: 29.01.2008).

V. BASEL UZLAŞILARININ KOBİ KREDİLERİNE ETKİLERİNİN ANALİZİ

Çalışmanın bu kısmında, Perakende KOBİ ve Kurumsal KOBİ kapsamına giren hipotetik birer firmanın derecelendirme notlarındaki gelişmelere bağlı olarak, hem bankanın ayırması gereken asgari sermaye tutarları hem de verilecek kredilerin fiyatları farklı kredi riski ölçüm yaklaşımlarına göre hesaplanmaktadır. Temel amaç, Basel I ve Basel II Uzlaşılarına göre yapılacak hesaplamaların hem bankalar hem de farklı kapsamdaki KOBİ'ler için etkilerini değerlendirebilmektir.

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarının Hesaplanması

Basel I Uzlaşısına Göre Sermaye Yeterliliği = Kredi Tutarı x 0,08 formülü ile hesaplanmaktadır. Asgari sermaye tutarı derecelendirme notu ile ilişkilendirilmediğinden, risk ağırlıkları da dikkate alınmamaktadır.
Basel II Uzlaşısı Standart Yaklaşıma Göre Sermaye Yeterliliği = Kredi Tutarı x Risk Ağırlığı x 0,08 formülü yardımıyla hesaplanmaktadır. Hesaplamada Perakende KOBİ'ler için Risk Ağırlığı sadece %75 olarak dikkate alınmaktadır. Buna karşın Kurumsal KOBİ'ler için AAA'dan AA-'ye kadar %20, A-'den A+'ya kadar %50, BBB+'dan BB-'ye kadar %100, BB-'nin altı %150 ve derecesiz şirketler için %100 olarak dikkate alınmaktadır.
Basel II Uzlaşısı İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşıma Göre Sermaye Yeterliliği'nin hesaplanması Standart Yaklaşıma göre daha karmaşıktır. Öncelikle, şirketin perakende ya da kurumsal portföye tabi olmasına göre Korelasyon Katsayısı (R) formül yardımıyla hesaplanmaktadır. Daha sonra ise, sırasıyla Sermaye Yükümlülüğü (K), Risk Ağırlıklı Varlıklar (Risk Weighted Assets-RWA) ve son olarak ayrılması gereken sermaye tutarı belirlenmektedir.
Ulusal denetim otoriteleri, temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlar kullanılarak sermaye yeterliliğinin hesaplanabilmesi için gereken bazı parametreleri sağlamaktan sorumludurlar. Gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımını kullanan bankalar ise parametreleri kendi veri setlerinden hareketle tahmin etmek zorundadırlar. Bankaların temerrüde düşme olasılığını (PD) hesaplamak için kullanacakları tarihsel veri serisi en az 5 yıllık olmalıdır. Temerrüt halinde kayıp yüzdesi (LGD) ve temerrüde düşme durumunda risk tutarının (EAD) hesaplanması için gerekli olan veri seti ise, kurumsal nitelikli alacaklar için en az 7 yıllık, perakende nitelikli alacaklar için en az 5 yıllık olmalıdır.
Yukarıda yer alan parametreler Türkiye Bankalar Birliği, Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu tarafından endikatif bir biçimde belirlenmiş olup, sadece Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nda yer alan içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımların KOBİ nitelikli firmalara olan etkisini göstermek amacıyla belirli varsayımlar kullanılarak oluşturulmuştur. Firmaların aldıkları derecelendirme notlarına göre, genel olarak risk bileşenleri Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3: Derecelendirme Notlarına Göre PD, EAD, LGD Hesaplamaları

RATING	AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC	CC	C	D
PD	0,0003	0,01	0,03	0,04	0,05	0,06	0,07	0,09	0,13	1
EAD	0,01	0,03	0,05	0,07	0,09	0,11	0,13	0,15	0,17	0,30
LGD	0,21	0,25	0,28	0,35	0,38	0,40	0,45	0,50	0,55	

Kaynak: TBB, 2006.

PD, EAD ve LGD parametreleri dışında, aşağıda yer alan formüllerde; EXP=2,718 olarak üstel (exponential) katsayı, ln=doğal logaritma, N(x) standart normal kümülatif dağılım, G(z) ise standart normal kümülatif dağılımın tersi fonksiyonunu göstermektedir. Buradan hareketle, N(x)=z ve G(z)=x olmaktadır (Candan ve Özün, 2006). Hesaplamalarda kullanılan formüller aşağıdaki gibidir (BIS, 2004).

<u>Perakende KOBİ İçin Korelasyon Katsayısı (R):</u>

$$R = 0{,}03 \times \frac{(1 - EXP(-35 \times PD))}{(1 - EXP(-35))} + 0{,}16 \times \left(1 - \frac{(1 - EXP(-35 \times PD))}{(1 - EXP(-35))}\right)$$

Kurumsal KOBİ İçin Korelasyon Katsayısı (R):

$$R = 0{,}12 \times \frac{(1 - EXP(-50 \times PD))}{(1 - EXP(-50))} + 0{,}24 \times \left(1 - \frac{(1 - EXP(-50 \times PD))}{(1 - EXP(-50))}\right) - 0{,}04 \times \left(1 - \frac{(S - 5)}{45}\right)$$

Temerrüde Düşme Durumunda Risk Tutarı (EAD) = Kredi Tutarı x (1 + EAD)

Perakende KOBİ İçin Sermaye Yükümlülüğü (K):

$$K = LGD \times N\left[(1 - R)^{-0{,}5} \times G(PD) + \left(\frac{R}{1 - R}\right)^{0{,}5} \times G(0{,}999)\right] - PD \times LGD$$

Kurumsal KOBİ İçin Sermaye Yükümlülüğü (K):

$$K = \left[LGD \times N\left((1 - R)^{-0{,}5} \times G(PD) + \left(\frac{R}{1 - R}\right)^{0{,}5} \times G(0{,}999)\right) - PD \times LGD\right] \times (1 - 1{,}5 \times b)^{-1} \times (1 + (M - 2{,}5) \times b)$$

$$\text{Vade Ayarlaması (b)} = (0{,}11852 - 0{,}05478 \times \ln(PD))^2$$

Kurumsal KOBİ'ler için sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında vade ayarlaması (b) söz konusudur. Kurumsal KOBİ'ler için sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında efektif vade (M) 2,5 yıl olmakta ve en fazla 5 yıl olarak kullanılmaktadır.
Son olarak Risk Ağırlıklı Varlıklar (RWA), Temerrüde Düşme Durumunda Risk Tutarı (EAD), Sermaye Yükümlülüğü (K) ve 12,5 katsayısının çarpılması sonucu bulunmaktadır:
Risk Ağırlıklı Varlıklar (RWA) = EAD x K x 12,5
Son olarak Risk Ağırlıklı Varlıkların %8'i alınarak Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı hesaplanmaktadır.

Kredi Fiyatının Hesaplanması
Kullandırılan kredinin fiyatının hesaplanmasında, kredi fiyatını oluşturan bazı değişkenler veri olarak kabul edilmiştir. Kredi fiyatı, hesaplamalardan da görüleceği gibi firmanın derecelendirme notu ile ters orantılıdır. Yüksek derecelendirme notuna sahip bir firma için bankanın ayırması gereken sermaye daha az olacak bu ise, kredi fiyatını düşürücü etki yapacaktır.
Geleneksel olarak kredi fiyatı; fonlama maliyeti, müşteri risk primi ve kâr payının toplamından oluşurken, Basel II Uzlaşısı'na göre kredi fiyatı; fonlama maliyeti (referans faiz oranı), beklenen kayıp oranı, ilave tutulacak sermayenin maliyeti ve kâr payının toplamından oluşmaktadır. Referans faiz oranı, bankanın tasarruf sahiplerinden topladığı mevduatlar için ödediği faiz ile dış kaynaklardan kullandığı kredilerin maliyetlerinin ağırlıklandırılması ve sabit maliyetlerin eklenmesi ile elde edilir. Beklenen kayıp oranı (EL, Expected Loss), müşterinin temerrüde düşme olasılığı (PD) ile temerrüt halinde kayıp oranının (LGD) çarpımıdır. Kredi fiyatını oluşturan bir diğer unsur sermaye maliyetidir. Sermaye maliyeti, bankanın müşterisi için tutmak durumunda kaldığı ilave sermaye miktarının aynı tarihteki Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) ortalama bileşik faiz getirisidir. Son unsur olarak kâr ise, sermaye maliyetinin üzerinde olan ilave getiri payıdır (TBB, 2006; Altıntaş, 2006). Basel I ve Basel II Uzlaşısı'na göre hesaplanan asgari sermaye tutarları dikkate alınarak kredi fiyatı aşağıdaki formül yardımıyla bulunabilmektedir.

$$\text{Kredi Fiyatı (\%)} = \left[\frac{\begin{pmatrix}\text{Ayrılması Gereken}\\ \text{Sermaye Tutarı}\end{pmatrix} \times \begin{pmatrix}\text{Sermaye}\\ \text{Maliyeti}\end{pmatrix}}{\begin{pmatrix}\text{Kredi}\\ \text{Tutarı}\end{pmatrix}} \times 100\right] + \left[\begin{pmatrix}\text{Referans}\\ \text{Faiz Oranı}\end{pmatrix} + \begin{pmatrix}\text{Kâr}\\ \text{Payı}\end{pmatrix}\right]$$

Perakende KOBİ için analiz sonuçları Tablo 4 ve Kurumsal KOBİ için analiz sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır. Karşılaştırma yapabilmek amacıyla, asgari sermaye tutarının hesaplanmasında, her iki firmanın da kredi değerliliklerine bağlı olarak 500.000 YTL kredi aldıkları, krediler için hiçbir teminat kullanılmadığı; kredi fiyatının hesaplanmasında

ise, 2007 yılı itibariyle Devlet İç Borçlanma Senetleri yıllık bileşik faizinin %18, referans faiz oranının %17 ve bankanın kâr payının %2 olduğu varsayılmıştır.

Tablo 4: Perakende KOBİ Analiz Sonuçları

Derecelendirme Notu (Rating)		AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC	CC	C
Kredi Tutarı (YTL)		500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
Temerrüt Anında Risk Tutarı (YTL)		505.000	515.000	525.000	535.000	545.000	555.000	565.000	575.000	585.000
Korelasyon Katsayısı		0,1586	0,1216	0,0755	0,0621	0,0526	0,0459	0,0412	0,0356	0,0314
Sermaye Yükümlülüğü		0,0017	0,0203	0,0313	0,0405	0,0449	0,0482	0,0554	0,0651	0,0815
Risk Ağırlıklı Varlıklar (YTL)		10.490	130.961	205.120	270.527	305.657	334.140	391.297	467.626	595.859
Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı (YTL)	Basel I	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000
	Basel II-SY	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
	Basel II-İDDY	839	10.477	16.410	21.642	24.453	26.731	31.304	37.410	47.669
Kredi Fiyatı (%)	Basel I	20,44	20,44	20,44	20,44	20,44	20,44	20,44	20,44	20,44
	Basel II-SY	20,08	20,08	20,08	20,08	20,08	20,08	20,08	20,08	20,08
	Basel II-İDDY	19,03	19,38	19,59	19,78	19,88	19,96	20,13	20,35	20,72
Kredi Fiyatındaki Değişme		0,35	0,21	0,19	0,10	0,08	0,16	0,22	0,37	

Tablo 4'te Perakende KOBİ'nin derecelendirme notundaki gelişmelere bağlı olarak, banka tarafından 500.000 YTL tutarındaki kredi için ayrılması gereken sermaye tutarları ve kredi fiyatları yer almaktadır. Görüldüğü üzere, Perakende KOBİ'nin derecelendirme notu düştükçe, bankanın risk ağırlıklı varlıkları yükselmektedir. Perakende KOBİ'lerde eşit risk ağırlığı kullanılması nedeniyle hem Basel I hem de Basel II Standart Yaklaşım açısından ayrılması gereken sermaye tutarları tüm derecelendirme notlarında aynı çıkmaktadır. Ancak İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar kullanılarak yapılan hesaplamalarda, derecelendirme notu düştüğünde standart yöntemlere göre daha fazla, derecelendirme notu yükseldiğinde ise standart yöntemlere göre çok daha az sermaye ayrılması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu durumda bankalar, atıl olarak ayrılacak sermayenin alternatif maliyetini düşünerek, derecelendirme notu yüksek firmalara kredi vermeyi tercih edeceklerdir.

Bununla birlikte, ayrılması gereken sermaye tutarı için yapılan yorumlar kredi fiyatı için de aynen geçerlidir. Kredi fiyatları standart yöntemlerde çok büyük fark göstermeyip tüm derecelendirme notları için aynı düzeyde iken, içsel yaklaşımlar yüksek derecelendirme notuna sahip firmaların standart yöntemlere göre çok daha düşük maliyetle kredi kullanabileceklerini göstermektedir. Bankalar açısından değerlendirildiğinde ise, düşük derecelendirme notuna sahip firmalar için ayrılması gereken sermaye tutarının yüksek olmasının bedeli, bankalar tarafından kredi fiyatlarına yansıtılarak giderilmektedir. Derecelendirme notlarına bağlı olarak, farklı kredi riski ölçüm yaklaşımlarına göre hesaplanan kredi fiyatları Grafik 1'de ve içsel yaklaşım ile hesaplanan kredi fiyatındaki değişme ise Grafik 2'de görülmektedir.

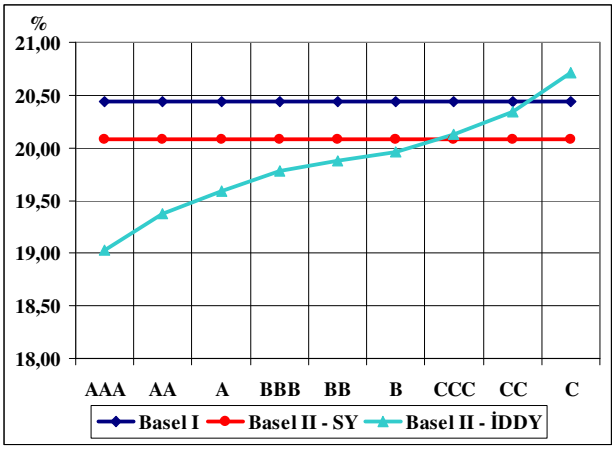

Grafik 1: Derecelendirme Notu ve Kredi Fiyatı

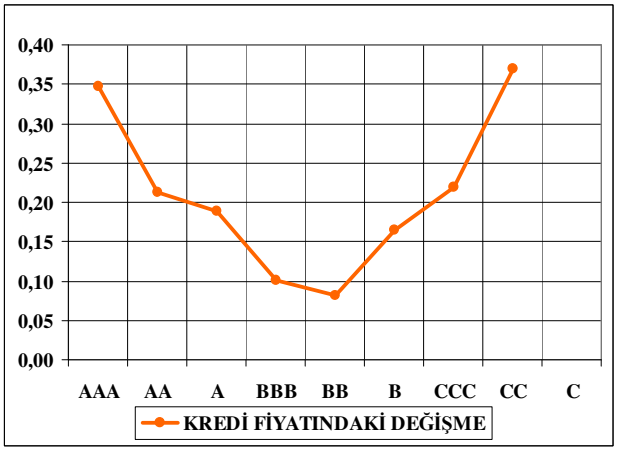

Grafik 2: Derecelendirme Notu ve Maliyet Farkı

Çalışmanın önemli bir bulgusu, içsel yaklaşım kullanılarak hesaplanan kredi fiyatındaki değişmenin seyridir. Buna göre, C notundan BB notuna kadar firmanın karşılaştığı kredi fiyatı azalarak düşmekte, BB notundan AAA notuna kadar ise artarak düşmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin genellikle BB derecelendirme notuna yakın oldukları düşünüldüğünde, uygulayacakları politikalar ve alacakları stratejik kararlarla derecelendirme notlarını daha da yükseltmelerinin, katlanacakları kredi maliyetlerinin hızla düşmesine yol açacağı görülmektedir.

Tablo 5: Kurumsal KOBİ Analiz Sonuçları

Derecelendirme Notu (Rating)		AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC	CC	C
Kredi Tutarı (YTL)		500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
Temerrüt Anında Risk Tutarı (YTL)		505.000	515.000	525.000	535.000	545.000	555.000	565.000	575.000	585.000
Korelasyon Katsayısı		0,2041	0,1587	0,1127	0,1021	0,0957	0,0919	0,0895	0,0872	0,0861
Sermaye Yükümlülüğü		0,0023	0,0265	0,0435	0,0596	0,0701	0,0793	0,0953	0,1185	0,1535
Risk Ağırlıklı Varlıklar (YTL)		14.523	170.909	285.299	398.635	477.543	550.229	672.933	851.891	1.122.452
Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı (YTL)	Basel I	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000
	Basel II-SY	8.000	8.000	20.000	40.000	40.000	60.000	60.000	60.000	60.000
	Basel II-İDDY	1.162	13.673	22.824	31.891	38.203	44.018	53.835	68.151	89.796
Kredi Fiyatı (%)	Basel I	20,44	20,44	20,44	20,44	20,44	20,44	20,44	20,44	20,44
	Basel II-SY	19,29	19,29	19,72	20,44	20,44	21,16	21,16	21,16	21,16
	Basel II-İDDY	19,04	19,49	19,82	20,15	20,38	20,58	20,94	21,45	22,23
Kredi Fiyatındaki Değişme		0,45	0,33	0,33	0,23	0,21	0,35	0,52	0,78	

Tablo 5'de Kurumsal KOBİ'nin derecelendirme notundaki gelişmelere bağlı olarak, banka tarafından 500.000 YTL tutarındaki kredi için ayrılması gereken sermaye tutarları ve kredi fiyatları yer almaktadır. Tablo 4'te olduğu gibi burada da Kurumsal KOBİ'nin derecelendirme notu düştükçe, bankanın risk ağırlıklı varlıkları yükselmektedir. Ancak Perakende KOBİ'lerden farklı olarak Kurumsal KOBİ'ler için Basel II Standart Yaklaşım'da eşit risk ağırlığı kullanılmadığından, Basel I'e göre farklılık göstermektedir. Basel II Standart Yaklaşım'da, derecelendirme notu AAA ile A arasında iken Basel I'e göre daha az sermaye ayrılması gerekirken, derecelendirme notu B ile C arasında olunca Basel I'e göre daha fazla sermaye ayrılması gerekmektedir. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar kullanılarak yapılan hesaplamalarda, derecelendirme notu CC'nin altına düştüğünde standart yöntemlere göre daha fazla, derecelendirme notu yükseldiğinde ise standart yöntemlere göre farklılık göstermekle birlikte göreli olarak daha az sermaye ayrılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte, ayrılması gereken sermaye tutarı için yapılan yorumlar kredi fiyatı için de aynen geçerlidir. Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin genellikle BB derecelendirme notuna yakın oldukları düşünüldüğünde, içsel yaklaşımlar kullanılarak yapılan hesaplamaların standart yöntemlere göre hem ayrılması gereken sermaye tutarı hem de kredi fiyatı açısından daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Derecelendirme notlarına bağlı olarak, farklı kredi riski ölçüm yaklaşımlarına göre hesaplanan kredi fiyatları Grafik 3'de ve içsel yaklaşımla hesaplanan kredi fiyatındaki değişme ise Grafik 4'te görülmektedir.

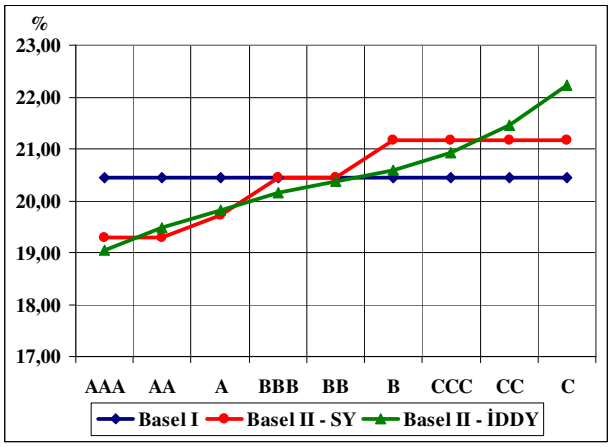

Grafik 3: Derecelendirme Notu ve Kredi Fiyatı

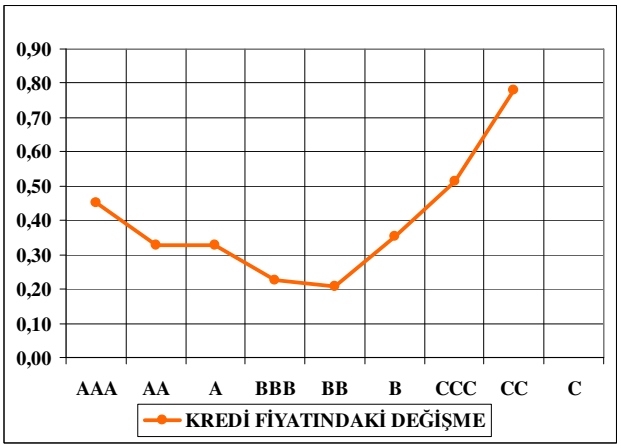

Grafik 4: Derecelendirme Notu ve Maliyet Farkı

Burada da içsel yaklaşım kullanılarak hesaplanan kredi fiyatındaki değişmenin seyrine göre, C notundan BB notuna kadar firmanın karşılaştığı kredi fiyatı azalarak düşmekte, BB notundan AAA notuna kadar ise artarak düşmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin derecelendirme notlarının yüksek olmasının, kendilerine maliyet avantajı sağlayacağı anlaşılmaktadır. Karşıt olarak, derecelendirme notlarının düşmesi bankaların ayırması gereken sermaye tutarını yükseltmekte, bu olumsuz durum ise kredi fiyatlarına yansımaktadır. Ayrıca, kredinin vadesinin (efektif vade-M) uzaması hem asgari sermaye tutarını hem de kredi fiyatını yükseltmektedir. Bankaların uzun vadeli olarak riskli firmalara kredi vermeleri ve bunun karşılığında yüksek sermaye ayırmaları, kâr potansiyellerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Son olarak, hem iki firmanın da derecelendirme notlarına bağlı olarak, farklı kredi riski ölçüm yaklaşımlarına göre hesaplanan kredi fiyatları toplulaştırılmış olarak Grafik 5'de ve içsel yaklaşım ile hesaplanan kredi fiyatındaki değişme ise Grafik 6'da görülmektedir. Bu grafiklerden de anlaşılmaktadır ki, Perakende KOBİ'ler Kurumsal KOBİ'lere kıyasla düşük derecelendirme notlarında daha düşük maliyetlerde kredi kullanmaktadır. Yüksek derecelendirme notlarında ise, kredi riski ölçüm yaklaşımlarının birbirlerine karşı üstünlükleri en aza inmektedir.

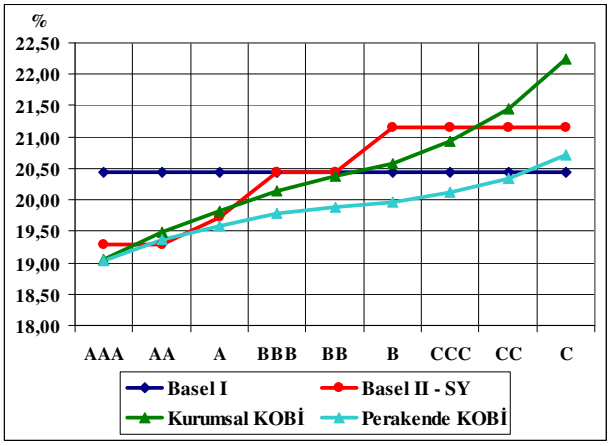

Grafik 5: Derecelendirme Notu ve Kredi Fiyatı

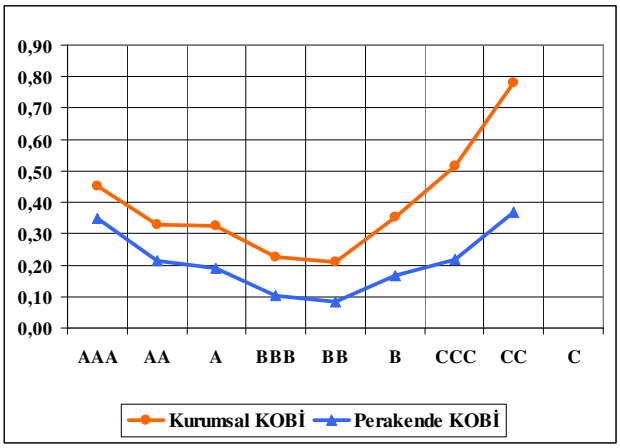

Grafik 6: Derecelendirme Notu ve Maliyet Farkı

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım her zaman avantajlı değildir. Çünkü Perakende KOBİ'ler için CCC notu, Kurumsal KOBİ'ler için CC notu için kredi fiyatları Basel II standart yaklaşıma göre daha yüksektir. Bu durumda, kredi riski ölçümünde kullanılan ve ileri ölçüm yöntemi olarak kabul edilen içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım, derecelendirme notu B ve üzerindeki firmalar için avantajlı sonuçlar vermektedir. Dikkat edilmesi gereken konu, analizlerde teminatlar dikkate alınmadan hesaplama yapılmış olmasıdır. Teminatların dikkate alınması durumunda kredinin fiyatı daha da düşmektedir.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Özellikle 1990'lı yıllarda, dünya finans sisteminde sıkça yaşanan ekonomik istikrarsızlıklar ve krizlerin getirdiği yüksek maliyetler dikkate alındığında, bankalarda risk yönetimi konusunda uluslararası standartların belirlenmesi ve denetimde etkinliğin artırılması amacıyla, Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı oluşturulmuş ve geliştirilmiştir. Yeni geliştirilen Basel II Uzlaşısı'nın Türkiye'de gerek bankacılık sektörüne, gerekse reel sektöre önemli etkilerinin bulunacağı açıktır. Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerin yaklaşık %99'u KOBİ kapsamındadır. Sermaye yapılarındaki zayıflıktan kaynaklanan finansman sorunu nedeniyle KOBİ'ler, ağırlıklı olarak kısa vadeli banka kredilerine yönelmektedirler.

Derecelendirme sisteminin ön plana çıktığı Basel II Uzlaşısı'nda, vergi yükümlülüğünden kurtulmak adına cirolarını düşük gösteren KOBİ'lerin derecelendirme notları da düşmektedir. Bu durumda bankaların ayıracağı yasal sermaye tutarı artacağından, kredi talebinde bulunan firmaların kullanacakları kredilerin de fiyatı yükselmektedir. Çalışmada yapılan analizlere göre, özellikle içsel yaklaşımlar kullanılarak yapılan hesaplamalarda, firmaların derecelendirme notunun yükselmesi bankaların ayırması gereken sermaye tutarını azaltmakta ve buna bağlı olarak kredi fiyatı düşmektedir. Ancak, C notundan BB notuna kadar firmanın karşılaştığı kredi fiyatı azalarak düşmekte, BB notundan AAA notuna kadar ise artarak düşmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin genellikle BB derecelendirme notuna yakın oldukları düşünüldüğünde, uygulayacakları politikalar ve alacakları stratejik kararlarla derecelendirme notlarını yükseltmelerinin, katlanacakları kredi maliyetlerinin hızla düşmesine yol açacağı görülmektedir.

Uygulamada bankalar, risk ölçüm yaklaşımlarına göre yaptıkları hesaplamalardan hangisi en az sermaye ayırmayı gerektiriyorsa onu seçebilmektedir. Ancak yakın zamanda, yeterli ve sağlıklı veri seti oluşturulduğunda sadece içsel yaklaşımların kullanılacak olması dikkate alındığında, bankaların daha az sermaye ayırmaları ve daha düşük kredi fiyatları sunabilmeleri için KOBİ'lerin derecelendirme notlarını yükseltici politikalar izlemeleri gerektiği anlaşılmaktadır.

Basel II'ye geçiş sürecinde KOBİ'lerin, esas faaliyet konularında çalışmaları, kayıt dışı faaliyetlerini kayıt içine almaları, faaliyetlerinden doğacak riskleri yönetmek için gerekli finansal araçları kullanılmaları, düşük maliyetli kredi kullanabilmek için Basel II' nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlanmaları, raporlama ve düzenli bilgi akışı için teknolojik alt yapı kurmaları, kurumsal yönetim kültürünü tüm çalışanlara benimsetmeleri önerilebilir.

KAYNAKLAR

ALTINTAŞ, M. Ayhan, Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği – 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel I ve Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde, Turhan Kitabevi Yayınları, 2006.

ANKARA TİCARET ODASI, "Basel II Nedir? Yol Haritası ve KOBİ'lere Etkileri", Ankara Ticaret Odası, Ankara, 2006, (http://www.ato.org.tr, Erişim: 28.01.2008).

ATEŞ Ali, Bankalarda Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyumu, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.

AYDOĞMUŞOĞLU, Berna, Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısının Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme Kredileri Üzerine Etkileri, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.

BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, "History of the Basel Committee and Its Membership", (http://www.bis.org/about/history.htm; Erişim: 21.02.2002).

BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, June 2004.

BOLGÜN Evren ve Barış AKÇAY, Risk Yönetimi, Scala Yayıncılık, İstanbul, 2005.

CANDAN Hasan ve Alper ÖZÜN, Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.

DEĞİRMENCİ Nihal, Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi, TCMB ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2003.

DOĞRU Halil, "Basel II ve IAS 39 Muhasebe Standardı Çerçevesinde Menkul Kıymetleştirme İşleminin Türkiye'de Banka ve Diğer Kaynak Şirketlerin Bilanço ve Sermaye Yeterliliği Yükümlülüklerine Etkileri", Bankacılar Dergisi, Türkiye Bankalar Birliği, Sayı:62, 2007.

EKEN Mehmet Hasan, "Basel Kriterleri ve Rating", Finans Kulüp/Finans Yazıları, (http://www.finanskulup.org.tr/assets/makale/M.Hsan.Eken.Basel.Rating.pdf; Erişim: 02.02.2008).

ER Fevzi, "Basel II Uygulamalarının Türk Kobi'leri Açısından Önemi ve Bir Model Önerisi", İstanbul Kültür Üniversitesi Bildiriler Kitabı, 4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi 7 – 8 Aralık 2007, İstanbul, 2007.

TEKER Suat, K.Evren BOLGÜN VE M.Barış AKÇAY, " Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:3, Sayı:12, Bahar 2005, ss:42-54.

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, "Basel II Çalışma Raporları", Bankacılar Dergisi, Sayı: 58, Eylül 2006.

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, "Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi", Araştırma Grubu Çalışmaları, (http://www.tbb.org.tr/arastirmalar/Basel, Erişim: 11.02.2002).

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri, Yayın No:228, Eylül 2004.
ÜNAL, Targan, "Basel II ve Kurumsal Yönetim", Kobifinans, (http://www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/020205/10744/3; Erişim:24.02.2008).
YÖRÜK Nevin, "Basel II Standartları'nın KOBİ'ler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması", 10. Ulusal Finans Sempozyumu, 01–04 Kasım 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi, Selçuk–Kuşadası, İzmir, 2006.
YÜKSEL, Ayhan, Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Araştırma Raporları:2005/4, Ankara, Ağustos 2005.

Oturum / Session V-A

Kredi Kurumlarının Basel II Değerlendirmeleri ve Basel II Sürecinde KOBİ'ler

BASEL II, DERECELENDİRME SİSTEMİ VE KOBİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Öğr.Gör.Murat Emir, Kadir Has Üniversitesi

GİRİŞ

Bankaların etkin risk yönetimi ve piyasa disiplini sağlıklılaştırmak, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini yükselterek; sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak amacıyla gündemimizde olan Basel-II önemli bir fırsattır. Ülkemizde de bankacılık sektörünü yakından ilgilendiren Basel II Sermaye Uzlaşısının uygulanmasıyla; Uzlaşı metninin hem reel sektöre, hem de bankacılık sektörüne önemli etkileri olacaktır. Bu çalışmanın temel hedefi, reel sektörü ve piyasadaki tüm aktörleri etkileyecek olan Basel II ve derecelendirme sistemini genel olarak açıklayıp; reel sektörde oluşturması muhtemel etkilerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, çalışma "Basel II Uzlaşısı ,"Derecelendirme Sistemi, Hesaplama Yöntemleri ve KOBİ'lere Etkileri üzerinde durulacaktır.

Seri VIII, 51 No'lu "Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği"ne göre kredi derecelendirmesi;

a) İşletmelerin risk durumları ve ödeyebilirliklerinin veya
b) Borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilirliğinin derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir.

Kredi notu, bir firmaya veya bireye kredi tahsis ederken, taşınılan riskin matematiksel olarak ifade edilmesidir. Kredi notu sorunlu krediyi önceden teşhis eder, objektiftir ve kredi değerliliğinin ölçümü uzmana ve zamana göre farklılık göstermez. Kredi kararlarının verilmesinde etkilidir.

Derecelendirmede genel kural, derecelendirme sınıflarının her biri ile karşılaştırma yapılmasına imkan sağlayacak yeterli sayıda kriter kullanmaktır. Derecelendirme çalışmaları bir model çerçevesinde geçmişe yönelik verileri kullanarak, sürekli ve tekrar gözleyen bir perspektifte risk faktörünü ölçmeyi amaçlamaktadır. Kredi notu, bir firmaya veya bireye kredi tahsis edilirken, taşıdığı riskin matematiksel olarak ifadesidir. Bankalarda kredi notunun hesaplanması, kredi risk yönetim sürecinin ilk aşamasıdır.(Yaslıdağ, 2007)

1.DERECELENDİRMEDE KULLANILAN KRİTERLER

Derecelendirmede kalitatif ve kantitatif analiz kriterleri kullanılmaktadır. Kalitatif analiz için endüstri ve sektör analizi, faaliyet koşulları, pazar koşulları, yönetim ve muhasebe uygulamalarının incelenmesi gerekmektedir. Kantitatif analiz için ise, şirketlerin nakit yaratma güçleri, elde edilen gelirlerin yapısı ve kaynak kullanımındaki verimlilik incelenmektedir.

2.DERECELENDİRMENİN FAYDALARI

Derecelendirmenin finans kuruluşlarına, firmalara, yatırımcılara, sermaye piyasalarına ve ekonomiye yararları mevcuttur. (Şirvan, 2004)

2.1 DERECELENDİRMENİN FİNANS KURULUŞLARINA FAYDALARI

Faiz oranlarının riske göre farklılaşması sağlanır. Bu fayda ile daha düşük risk gruplarına daha düşük faiz oranları ile kredi verilmesini sağlanır. Bankalar arasında rekabetçi ortamda kurallara uygun olarak oluşturulan risk analizleri verilecek kredinin faizlerinin belirlenmesinde finans kuruluşlarına rekabet avantajı sağlayacaktır. Bankalarda mevduat maliyetinde tasarruf sağlar. Bankalar, özsermaye ve kaynaklarını yönlendirirken piyasaya verdikleri kredileri ve bunların risklerinin göz önüne alarak karşılık ayırmak zorundalar. Bunun yanı sıra, mali yapının güçlenmesini ve risklerin sınırlandırılmasını teşvik eder, faaliyet etkinliğini artırır. Ayrıca, devlet garantisi olmaksızın sisteme güven duyulmasını sağlar. Uluslararası finans çevreleri ile ilişkileri geliştirir ve dış kaynak kullanım maliyetinde tasarruf sağlar. Büyük kredilerin derecelendirilmesi problemli kredilerin oluşumunu sınırlandırır ve aktif kalitesinin yükselmesini sağlar.

2.2 DERECELENDİRMENİN FİRMALARA FAYDALARI

Kurumsal yatırımcıları çekerek şirketlerin borçlanma imkanlarını genişletir.Türkiye Bankalar Birliği'nin, 2004 yılındaki "Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirmesine" göre; yapılandırılmış finansman tekniklerini geliştirerek şirketlerin alternatif fon kaynaklarına ulaşabilmelerine, firmanın aktif ve pasif dengesinin uyumlu olmasına ve nakit akımı planlaması yapabilmelerini mümkün kılar. Piyasalarda yeterince tanınmayan küçük ve orta ölçekli işletmelerin borçlanma piyasasına girmelerini sağlar. Borçlanma operasyonunda maliyet tasarrufu sağlar ve derecelendirilen şirketleri avantajlı kılar. Şirket yöneticilerini kuruluşlarına daha farklı bakmaları ve stratejik kararlarını

yeniden gözden geçirmeleri için zorlar. Kurumların otokontrol sistemlerini ve yönetim kalitesinin gelişimini teşvik eder, etkinliği artırır. Yurtiçi ve yurtdışındaki ilgili çevrelere kurumun mali ve mali olmayan yapısı hakkında kapsamlı bilgi sağlar.

2.3 DERECELENDİRMENİN YATIRIMCILARA FAYDALARI

Üstlenilen riskin yatırıcılar tarafından kolay anlaşılmasını sağlar. Yatırımcıların yapamayacakları derinleştirilmiş analizlerin dereceler kanalıyla yatırımcılara ulaştırılmasını sağlar. Ayrıca, çeşitli borç enstrümanları arasındaki kalite farkının, dolayısıyla üstlenilecek riskin ortaya konmasına imkân verir. Yatırımcıların risk eğilimlerine göre menkul kıymet tercihi yapabilmelerine olanak sağlar. İkincil piyasaların gelişimine yardımcı olur. Kurumların mali yapısı ve kalitesinin düzenli olarak incelenmesini sağlar.

2.4 DERECELENDİRMENİN SERMAYE PİYASALARINA FAYDALARI

Menkul kıymet alım-satımında derecelendirme sermaye piyasalarına yol gösterir ve risk tespitinde standardizasyon sağlar. Menkul kıymet fiyatlarındaki spekülatif dalgalanmaları sınırlandırır ve bir denge unsuru oluşturur. Kurumsal yatırımcıları çekerek piyasanın derinleşmesini sağlar ve yabancı yatırımcıların piyasaya girmelerini teşvik eder, uluslararası piyasalarla entegrasyonu kolaylaştırır. Ayrıca, uzun vadeli yatırım eğilimini güçlendirir.

2.5 DERECELENDİRMENİN EKONOMİYE FAYDALARI

Ekonomiye güvenilir ve istikrar içinde gelişen mali piyasalar kazandırır. Ekonominin dış kaynak teminini, piyasaların uluslararası piyasalarla bütünleşmesini sağlar. Ekonomideki genel risk düzeyini sınırlandırırken mali işlemlerin etkinliğini artırır ve büyümenin daha etkin finansmanını sağlar.

3.RİSK ANALİZLERİNDE KULLANILAN YAKLAŞIMLAR

Riskler, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk şeklinde sınıflandırılmaktadır. Kredi riskinin ölçümü**,** kredi kullananın risklilik seviyesi ve kredi işleminin risklilik seviyesi olmak üzere iki ana unsura dayanmaktadır. Kredi kullananın riski firma derecelendirme sistemi ile ölçülürken, işlemin riski ise işlem çeşidi, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Basel II kriterlerine göre kredi kullananın doğru risk tahmininin yapılabilmesi için en az 5 yıllık doğru ve kayıtlı KOBİ mali tablolarının elde edilmesi gerekmektedir.

Kredi riskinin hesaplanması için, Standart Yaklaşım (Standardised Approach-SA), Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (Simplified Standardised Approach-SSA), Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Foundation Internal Ratings Based - IRB), Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Advanced IRB) olmak üzere dört farklı metot belirlenmiştir. Ülkemizde, standart yaklaşımın Ocak 2008 tarihinde, içsel derecelendirme yaklaşımını ise Ocak 2009 tarihinde uygulanmaya başlaması planlamaktadır. Basel II Komitesi de, bankalara bu bağlamda 2 alternatif sunmaktadır. Biri, dışsal kredi değerlendirme ile desteklenen Standart Yaklaşım, diğeri de kredi riskini belirlemede içsel derecelendirme sistemini kullanan İçsel Derecelendirme Sistemi'dir.(BIS,2006)

KREDİ RİSKİ	STANDART YAKLAŞIM	BASİTLEŞTİRİLMİŞ STANDART YAKLAŞIM	İÇSEL DERECELENDİRMEYE DAYALI YAKLAŞIM		
			TEMEL DÜZEY	GELİŞMİŞ DÜZEY	
PİYASA RİSKİ	STANDART YAKLAŞIM		İÇSEL MODEL YAKLAŞIMI (RMD)		
OPERASYONEL RİSK	TEMEL GÖSTERGE YAKLAŞIMI		STANDART YAKLAŞIM	ALTERNATİF STANDART YAKLAŞIM	İLERİ ÖLÇÜM YAKLAŞIMLARI

Tablo 1: Risk analizlerinde kullanılan yaklaşımlar

Standart yaklaşımda işlem riskinin belirlenmesi konusunda şirket cirosu ve teminatlandırma önemli yer tutarken, içsel derecelendirme yaklaşımında kurumsal, kurumsal KOBİ ve perakende KOBİ nitelikli firmalar için farklı formüller kullanılmaktadır. Standart yöntemde geleneksel teminatlardan müşteri çek ve senetleriyle firma ortaklarının ve grup şirketlerinin kefaletinin teminat kapsamında değerlendirilmemesi, ayrıca gelişmiş organize emlak piyasalarının olması durumunda teminat olarak ipotek verilmesi avantaj yaratacak olması başlangıç aşamasında sorunlar oluşturacaktır. KOBİ'ler "Standart Yaklaşım" ve "İçsel Derecelendirme Yaklaşımları"ndan hangisinin koşulları daha uygunsa, ona göre bankaya başvurulabilirler. Aynı zamanda, KOBİ'ler kredi için verilecek teminat ve garantilerin Basel II kapsamında dikkate alınan teminat ve garantiler olmasına dikkat etmelidirler. Teminat yapısı bakımından da, en kısa zamanda gelişmiş organize emlak piyasaları kurularak, ikincil piyasalar canlandırılmalıdır. Dolayısıyla, KOBİ'lerin kendilerinin ve işletme sahiplerinin varlıklarını teminat olarak kullanmaları mümkün olduğu gibi bu alanda kamusal mekanizmaların geliştirilmesi de oldukça önemlidir. (Giese,2003)

Ülkemizde de KOBİ'lere yönelik olarak yeterli ve güvenilir istatistikî bilgilerin olmayışı, bankaların kısa sürede içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmalarını zorlaştıracaktır. Hâlbuki standart yaklaşıma göre kredi derecesi yüksek olan KOBİ'ler bankalar tarafından, içsel derecelendirme yaklaşımı ile değerlendirilerek kredilendirilse daha uygun faiz oranlarıyla karşılaşabileceklerdir. Kredi derecesi yüksek olan KOBİ'ler, yurtçindeki standart yaklaşımı kullanan bankalardan kredi kullandıklarında, kredi maliyetleri yüksek olacağı için yurtdışındaki pazarlarda rekabet şansları zayıflayabilir.

"Piyasa Disiplini" unsuruna göre, bir bankanın diğer piyasa katılımcıları tarafından durumunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda bankalar, gerekli tüm bilgileri zamanında ve şeffaf bir biçimde açıklamakla yükümlü olacaklardır. Böylece piyasa katılımcılarının riskler üzerindeki değerlendirmeleri anlam kazanacaktır. Bunun yanı sıra, KOBİ'lerin banka kredisi kullanabilmek ve fiyat avantajlarından yararlanabilmeleri için ticari faaliyetlerini kayıt altına almaları, mali tablolarının da gerçeği yansıtması gerekmektedir. Uluslararası standartlarda, şeffaf mali tablolar hazırlanmalı, bu doğrultuda raporlama ve veri tabanı konularında gerekli teknoloji ve insan kaynağı yatırımları yapılmalıdır. Bu aşamada, Basel II ile KOBİ'ler sermaye yapılarını güçlendirme fırsatı bulacaklar, kayıt dışılığın önlenerek artan şeffaflıkla birlikte adil rekabet ortamının sağlanması gerçekleşecek. (Babuşcu ,2006)

4.KREDİ RİSKİ AZALTIM TEKNİKLERİ

Denetim otoriteleri, Basel II'ye geçiş aşamasında fayda ve maliyetleri değerlendirirken kredi riski azaltım tekniklerine önem vermelidirler. Bazı ülkelerde başka hangi araçların uygun teminat olarak kullanıldığına, teminatın paraya çevrilmesine ilişkin yasal altyapının etkin olup olmadığına, teminatların değerlerinin güvenilir bir biçimde tespitine imkan veren likit piyasalarının var olup olmadığına ve kredi türevleri sağlayanları da içerecek biçimde daha geniş kapsamlı garantörlerin mevcudiyeti önem arz etmektedir. (Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004)

Operasyonel riskin azaltılması için, KOBİ'lerin risk yönetimi ve kurumsallaşma altyapısını oluşturmaları gerekmektedir. Sermaye yapısını sağlamlaştıran, değişimleri yakalayan, geleceğe yönelik doğru tahminler yapabilen insan kaynağını elinde bulunduran KOBİ'ler gelişmelerini hızlandırarak sürdüreceklerdir. Bu gelişim sayesinde de firmaların operasyonel risk oranları düşecektir. Basel II kriterlerinin muhtemel etkilerinin farkında olan, uyum sürecinin gereklerini yerine getirebilen KOBİ'ler fiyatlama avantajından yararlanabilecek ve yabancı kaynak ihtiyaçlarını banka kredileriyle karşılama konusunda zorluk yaşamayacaklardır.

Krediler ve çeşitli alacaklar, diğer varlıklar ve bilanço dışı işlemler risk unsuru oluştururken, teminatlar, bilanço içi netleşme anlaşmaları, garanti ve kredi türevleri de riski azaltıcı unsurlardır.

4.1 STANDART VE BASİTLEŞTİRİLMİŞ STANDART YAKLAŞIMDA KREDİ RİSKİ AZALTIM TEKNİKLERİ

Standart ve basitleştirilmiş standart yaklaşım kredi azaltım teknikleri Devletlerden ve Bankalardan olan alacaklar, Şirketlerden olan alacaklar, Perakende portföy içinde yer alan alacaklar ve Ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı olan kredilerden oluşmaktadır. Standart yaklaşımda kullanılan risk ağırlıkları ekte verilmiştir.

4.1.1 Devletlerden ve Bankalardan Olan Alacaklar

Standart yaklaşımda, ulusal yetkililer bankaların risk ağırlığı oranına karar verecektir. Böyle bir karar yetkisinin kullanıldığı durumlarda diğer yetkili denetleme kurumları da kendi bankalarının, yerel bankalarınkine benzer bir risk ağırlıklandırılması yapmasına izin verebilecektir. Risk değeri de ülkenin para biriminin maruz kalmış olduğu risk değeridir ve İhracat Kredi Kuruluşları (Export Credit Agencies –ECA) tarafından belirlenir. (BIS,2006)

Bankalardan olan alacaklar için 2 seçenek vardır. Birinci opsiyonda, bir ülkede kurulu bulunan tüm bankalardan olan alacaklar için o ülkenin hazinesine (ve Merkez Bankasına) kullandırılan kredilere uygulanan risk ağırlığından bir kategori daha yüksek risk ağırlığı uygulanmaktadır. İkinci opsiyonda ise, risk ağırlığının ilgili bankanın bağımsız derecelendirme notu doğrultusunda belirlenmesine dayanmaktadır. Bu opsiyonda orijinal vadesi 3 ay veya daha kısa olan krediler için asgari %20 olmak kaydıyla bir kategori daha düşük risk ağırlığı uygulanacaktır. Basitleştirilmiş standart yaklaşımda ancak bankalardan olan alacaklar için ikinci opsiyon kullanılamaz. (Bankacılar Dergisi, 2006)

4.1.2 Şirketlerden Olan Alacaklar

Ekteki tabloda, sigorta şirketleri de dâhil olmak üzere derecelendirilmiş kurumsal kredilere ilişkin risk ağırlıklarını göstermektedir. Derecelendirilmemiş kurumsal kredilere ilişkin risk ağırlığı %100 olacaktır. Yetkili otoriteler eğer daha fazla risk görürlerse risk ağırlığını arttırabilirler. Bu risk ağırlıkları sadece Kurumsal KOBİ niteliğine sahip firmalar için geçerli olacaktır. Basitleştirilmiş standart yaklaşımda ise şirketlerden olan alacaklar %100 risk ağırlığına tabidir.

4.1.3 Perakende Portföy İçerisinde Yer Alan Alacaklar

Perakende portföy kapsamında %75 risk ağırlığı uygulanacaktır. Perakende portföyünde yer almak için 4 kriterin gerçekleşmesi gerekmektedir. Gerçek kişi, ya da küçük ve orta ölçekli şirket olması, 1 milyon € kredi limitini aşmaması,

küçük firmalara verilen kredi riskini taşıması ve yetkili kişinin gerçekte de %75 risk taşıdığına inanması gerekmektedir. Bu durumda, derecelendirme notu bulunmayan ve herhangi bir teminatı olmayan şirkete açılan kurumsal kredi için % 8 oranında sermaye ayrılması gerekirken, perakende bir firma için %6 olacaktır.

4.1.4 Ticari Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Krediler

Ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı açılan kredilerin, sorunlu aktiflere neden olması sebebiyle Basel Komitesi bu tip teminat alınan kredilerin %100 risk taşıdığını öngörmektedir. Ancak, gelişmiş ülkelerde ve çok iyi organize emlak piyasasının olduğu ülkelerde risk oranı % 50 olabilir. Ancak, basitleştirilmiş standart yaklaşımda bu uygulama yoktur. (BIS, 2006)

4.2 İÇSEL DERECELENDİRME YAKLAŞIMINDA KREDİ RİSKİ AZALTIM TEKNİKLERİ

Basel II IRB yöntemi ile birlikte, standart metotta var olan teminat sınırlaması ortadan kalkmaktadır. Bankalar temerrüde düşen krediler için kayıp oranlarını (LGD), geçmiş veri setlerini de dikkate alarak tahmin edecek ve söz konusu kayıp oranlarını sermaye yükümlülüklerini hesaplarken kullanacakları formülasyonlara dâhil ederek kredi risklerini azaltabileceklerdir. Teminatın risk azaltıcı etkisinin ulusal denetim otoritesine ispat edilmesi durumunda, her türlü teminat kredi riskinin azaltılmasında dikkate alınacaktır. (Bankacılar Dergisi, 2006)

5.KOBİLERİN DERECELENDİRİLMESİ VE KREDİ DERECELENDİRME NOTUNUN ETKİSİ

BDDK "Basel II'ye Geçiş Yol Haritası"nı 30 Mayıs 2005'de açıkladı. Ocak 2008'de Standart yaklaşım uygulanmaya başlayacak. Nisan 2008'de kredi ve operasyonel riskler için gelişmiş yaklaşımlarla ilgili düzenlemeler yayımlanacak. Ocak 2009'da ise, kredi riski ve operasyonel risk için ileri ölçüm yaklaşımları kullanılmaya başlanacağı öngörülmektedir.

AB'nin ilgili direktiflerinde (CRD), Basel II dokümanında olduğu gibi, bankaların sermaye yeterliliklerini, kredi ve piyasa riskine ilaveten operasyonel risk unsurlarını da dahil ederek hesaplamaları, kredi riskinin belirlenmesinde ise teminatın niteliğinin değil derecelendirme sonuçlarının esas alınması ve üye ülkelerin mevzuatlarını 2006 yılı sonunda tamamlayıp 01.01.2007'den itibaren uygulamaya geçmeleri öngörülmüştür. Ancak, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, AB üyesi ülkelerin dahi bu süreci tamamlamaması, sistemi etkileyecek Türk Ticaret Kanunu'nun yasalaşmaması ve daha fazla sermaye artırımı zorunlu olacağı için para ve maliye politikalarını yakından etkilemesi sebebiyle uygulamanın ertelenmesini talep eden bankacıların isteklerini gerekçe gösterilerek Basel II Standartları 2009 yılına ertelenmiştir.

Firmanın derecelendirme notu, verilen kredinin, kime verildiğinin riskinin ölçülmesinde kullanılan bir kriterdir. Firmanın finansal (bilanço, gelir tablosu gibi finansal verilerinin değerlendirilmesi) ve niteliksel (yönetici ve ortakların geçmişi, ithalat-ihracat, pazar payı vb.) faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu atanan derecelendirme notu, bu firmaya verilecek kredinin taşıyacağı riski gösterir ve bu işlem sonucu bankanın tutması gereken sermayenin belirlenmesinde girdi olarak kullanılır. Dolayısıyla, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır.

Derecelendirme sisteminin kullanılmasındaki amaç, firmanın taşıdığı riskleri objektif olarak ölçmektir. Bu durum, ortak bir dilin oluşmasına yardımcı olmanın yanında bankaların bir firma için çok benzer fiyatlamalar yapmasına neden olacaktır. Firmaların risklilik seviyesinin ölçümünde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta Basel II kapsamındaki Standart Yöntem'de "Perakende" sınıfına giren firmalar için standart bir risk ağırlığı uygulanacağıdır (%75). Yani bu tipteki firmalarda banka için ifade ettiği risklilik; firmanın risk ağırlığının yanı sıra kredi ürününün ve teminatın yapısına ve risklilik seviyesine bağlı olacaktır (Türkiye Bankalar Birliği, 2004)

6. BASEL II'NİN KOBİ KREDİLERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

Basel II'nin KOBİ kredilerine muhtemel etkilerini kredi miktarı, kredi maliyeti, derecelendirme gerekleri ve kurumsal yönetişim olarak sınıflandırabiliriz.

6.1. KREDİ MİKTARI

Kullandırılan kredi toplam hacminde Basel II uygulamasından kaynaklanan herhangi bir değişiklik olmayacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu toplam kredi hacminin genelde makro değişkenlere, portföylerin risk-getiri profillerine, bankacılık sektörünün rekabet yapısına ve fon kaynaklarına erişimine bağlı olarak değişeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla, ülkemiz ekonomisindeki ve bankacılık sektöründeki gelişmelerin KOBİ kredilerini arttıracağı tahmin edilmektedir. Bunun en önemli temel sebebi, faizdeki düşüşe paralel olarak kamu borçlanma gereksinimindeki düşüşler ve kamu borçlanma enstrümanlarının getirilerinin azalması, ekonomideki olumlu gelişmelere paralel olarak KOBİ'lerin ortalama kredi kalitesinin artması ve bankacılık kesiminin yurtdışından sağladığı uygun koşullu fonlardır.(Yüksel,2005)

Bir bankanın portföyünde perakende KOBİ nitelikli firmalara verilen krediler ne kadar fazlaysa sermaye bulundurma maliyeti o kadar düşük olacaktır. Sermaye maliyetinin düşmesi kredi faiz oranlarına olumlu yönde etkileyecektir. Derecelendirme notları yüksek olan kurumsal KOBİ'leri portföyünde bulunduran bankaların sermaye yeterliliği de

olumlu yönde etkilenecektir. Perakende KOBİ'ler standart yöntemde de, içsel derecelendirme yönteminde de kurumsal KOBİ'lere göre daha avantajlı faiz oranlarıyla karşılaşacaklardır.(Yılmaz,2007)
Basel II kapsamında bankaların uyguladığı yöntemlerden KOBİ'lerin haberdar olması da önem kazanmaktadır. Örneğin, Standart yaklaşım ve İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarından hangisinin koşulu daha uygunsa, ona göre Bankaya başvurulabilinir. Kobiler için önem arz eden bir diğer konu da, Kobiler tarafından kredi için verilecek teminat ve garantilerin Basel II kapsamında dikkate alınan teminat ve garantiler olmasıdır. Dolayısıyla, Kobilerin kendilerinin ve işletme sahiplerinin varlıklarını teminat olarak kullanmaları mümkün olduğu gibi bu alanda kamusal mekanizmaların geliştirilmesi de oldukça önemlidir.(Yüksel,2005)

6.2. KREDİ MALİYETİ

Basel II'nin KOBİ'ler üzerinde kredi fiyatlamasına dolaylı olarak etkilerinin olacağı en önemli alan, kredilere ilişkin risk primindeki değişikliklerdir. Basel II'nin KOBİ kredilerinin maliyetine en önemli etkinin kredi faiz oranlarındaki (risk primlerindeki) farklılaşmanın artması şeklinde beklenmektedir. Bu farklılaşmaların da temelde bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları ve bankalarca verilen değerlendirme notları ile ilişkilendirilmesi beklenmektedir. Basel II sonrasında kredi maliyetleri arasındaki farklılıkların daha belirgin hale gelmesi ve bu hususun içsel derecelendirme yaklaşımını kullanan bankalarda, göreli olarak daha fazla olması beklenmektedir. Sonuçta, kredi fiyatlarını belirleyen fazla sayıda değişkenin olduğu göz önünde bulundurulursa, kredi faizlerinin genel seviyesinde ortaya çıkacak değişikliklerin Basel II'den daha çok diğer değişkenlere bağlı olduğu, Basel II'nin ise farklı risklilik düzeyine sahip firmalar için kredi fiyatlarında farklılaşmaya sebep olacağı düşünülmektedir.(Yüksel, 2005) Bu çerçevede Basel II sonrasında KOBİ kredilerinin maliyetlerinin iyileştirilmesi amacıyla, KOBİ'ler daha yüksek derecelendirme notu almaya yönelik çabalarda bulunmalıdırlar.
Daha geniş bir tanım olmakla birlikte KOBİ temsilcileri açısından kredi riski, firmaların kullandığı kredilerin bankalar üzerinde yarattığı risk olarak yorumlanabilir. Bu anlamda, riskliliğin ölçümü**,** kredi kullananın risklilik seviyesi ve kredi işleminin risklilik seviyesi olmak üzere iki ana unsura dayanmaktadır. Kredi kullananın riski firma derecelendirme sistemi ile ölçülürken, işlemin riski ise işlem çeşidi, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. (Türkiye Bankalara Birliği, 2004)
Ülkemizde KOBİ'lere yönelik olarak yeterli ve güvenilir istatistiki bilgilerin olmayışı, bankaların kısa sürede içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmalarını zorlaştıracaktır. Oysa kredi derecesi yüksek olan KOBİ'ler bankalar tarafından standart yaklaşım yerine içsel derecelendirme yaklaşımı ile değerlendirilerek kredilendirildiğinde daha uygun faiz oranlarıyla karşılaşabileceklerdir. Kredi derecesi yüksek olan KOBİ'ler, yurtiçindeki standart yaklaşımı kullanan bankalardan kredi kullandıklarında kredi maliyetleri yüksek olacaktır; bu da yurtdışındaki pazarlarda rekabet şansını zayıflatacaktır. (Yılmaz, 2007)

6.3. DERECELENDİRİLME GEREKLERİ VE KURUMSAL YÖNETİŞİM

KOBİ'ler iyi bir derecelendirme notuna sahip olabilmek için ilk aşamada kurumsal yönetim ilkelerini benimsenmeleri ve uygulamaları, kayıt dışı faaliyetler de bulunmamaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra, KOBİ'ler başta yüksek öz kaynak seviyesi olmak üzere güçlü bir mali yapıya sahip olmalı, faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldıkları riskleri yönetebilme kabiliyeti olmalı, bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları ve bankalarca talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilme yeteneklerinin ön planda olması gerekmektedir. (Yüksel, 2005)

SONUÇ

Basel I ile Basel II'nin mukayesesini yaptığımızda, Basel I'e sadece piyasa riskleri dahil edilirken, Basel II'ye aynı zamanda operasyonel riskler de dahil edilmektedir. Risklerin daha doğru bir şekilde ortaya konması amacıyla, bankalar risk seviyesini belirlerken sermaye maliyetini de azaltacaktır ve bir işletmenin sahip olduğu sermaye ile ne ölçüde bir krediyi yüklenebileceği daha doğru bir şekilde tespit edilebileceğinden, bu durum o işletmenin kredibilitesini artıran bir faktör olarak görülebilir. Böylece, işletmelerin riskler karşısında sahip olmaları gereken asgari sermayenin belirlenmesi, işletmelerin daha nesnel koşullar altında kredi kullanmalarını sağlayacaktır. Ancak, Basel II kriterine göre, bankalar firmaların risk seviyesine bağlı olarak %8 asgari sermaye ayırmakla yükümlüdürler. Bu da bankaların mali durumlarının sağlam olmasını gerektirmektedir. Böylece, banka iflaslarının önüne geçilerek mali piyasalarda istikrarsızlığın önüne geçilmesi hedeflenmektedir.
Standart yaklaşımda, KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü herhangi bir derecelendirme notu ile ilişkilendirilmemekte, aynı portföyde yer alan tüm KOBİ kredileri aynı sermaye yükümlülüğüne tabi olmaktadır. Dolayısıyla, perakende portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri %75, kurumsal portföyde yer alan KOBİ kredileri ise %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Bir bankanın portföyünde perakende KOBİ nitelikli firmalara verilen kredilerin oranı arttıkça, o bankanın da sermaye bulundurma maliyetinin düşmesi beklenmektedir. Sermaye maliyetinin düşmesi de kredi faiz oranlarını olumlu yönde etkileyeceği yine bu çerçevede öngörülebilir. Derecelendirme sisteminde ise, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye

tutacak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. Derecelendirme notları yüksek olan kurumsal KOBİ'leri portföyünde bulunduran bankaların sermaye yapıları ise güçlenecektir. Perakende KOBİ'ler gerek standart yöntemde, gerekse de içsel derecelendirme yönteminde kurumsal KOBİ'lere kıyasla daha avantajlı faiz oranlarıyla karşılaşacaklardır.

Diğer bir önemli husus da yurtiçindeki yabancı sermayeli bankalar daha kısa sürede içsel derecelendirme yaklaşımına geçerek, daha uygun şartlarda kredi verme şansını yakalayabilecekleri için rekabet avantajı sağlayabileceklerdir. Bu kritik nokta; ülkemizde birçok yerli sermayeli bankanın yabancı sermayeli bankalarla ortaklık arayışına girmesine, bazılarının da ortak olmalarına neden olmuştur. Dolayısıyla, henüz Basel II'ye geçiş sürecinde iken, ortaya çıkan bu rekabetçi parametrelerin artarak devam edeceği beklenebilir.

Türk Bankacılık sektörü tam anlamıyla Basel II'ye hazır olmamakla beraber, KOBİ'lerin de Basel II uygulamaları açısından bazı problemler yaşayacağı aşikârdır. Öncelikle İçsel Derecelendirme Yaklaşımı'na göre riskin belirlenebilmesi en az 3 yıllık denetlenmiş mali tabloların var olmasına bağlıdır. Bu aşamada da denetim açısından Uluslararası Finansal Raporlama Standartları önemli yer tutmaktadır. Bankalar BDDK'ya sermaye yükümlülüğü ile ilgili şikâyetlerini iletmekle beraber, aynı zamanda KOBİ'leri ileriki döneme hazırlamak amacıyla da denetlenmeye yöneltmektedir. Ancak, KOBİ'lerin şeffaf ve kurumsal bir yapıya geçmeleri zaman alacaktır. Basel-II, derecelendirme notu bulunmayan KOBİ'ler için mevcut durum herhangi bir değişiklik getirmemektedir. Ancak, Basel-II ile birlikte yüksek derecelendirme notuna sahip KOBİ'ler/şirketler diğerlerine göre daha avantajlı konuma geçecektir.

Şirketlerin mali işlemlerinde oluşacak şeffaf yapı ile kayıtdışı ekonomi de azalacak ; bununla birlikte bankalar tarafından belirlenecek şirket risklerinde de azalış gözlemlenecektir. KOBİ'lerin mali yapılarını güçlendirirken ; bütçe planlama, kontrol ve risk yönetimine eskisinden daha çok önem vermesi gerektiği kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkacaktır.

KAYNAKÇA

Babuşcu, Şenol:"Basel II , Bankalar ve Şirketler Üzerindeki Etkileri" , Finansbank , 2006

Giese, Guido:"Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş", Bankacılar Dergisi, sayı 46, 2003, ss.69-80.

Şirvan, Nesrin: "Kredi Derecelendirme ve Türkiye Ekonomisi" ,2004, ss.1-17.

Yaslıdağ, Beyhan:"Basel II Kriterleri Kapsamında Firmalar Bilançolarını Kuvvetlendirmek İçin Neler Yapmalıdırlar?", Detay Eğitim Teknoloji Danışmanlık, Şubat 2007, ss.1-43.

Yılmaz, Hatice Biçen:"Basel II ve Kobiler Üzerindeki Etkileri", Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Yıl:3, Sayı:1, ss. 1-18.

Yüksel, Ayhan:"Basel II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri", BDDK, Araştırma Raporları 2005/4.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı, (Basel II), Ocak 2005, ss.1-7.

Bank of International Settlements, Basel Comittee On Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2006, s.1-347.

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, Basel II'nin Uygulamasına Yönelik Göz Önünde Bulundurulması Gereken Hususlar, Temmuz 2004, ss.1-46.

Basel II'nin Kobilere Etkileri", Bankacılık Dergisi, Sayı 58, 2006 ss. 1-60.

Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, "Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri", Bankacılar Dergisi, Sayı.58, 2006, ss1-62.

Basel II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu, BDDK, Aralık 2004, ss1-69.

BDDK, Basel II İkinci Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR2) Değerlendirme Raporu, Temmuz 2007, http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/3506QIS-TR2_%20Raporu.pdf, ss.1-158.

Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri", Türkiye Bankalara Birliği, Eylül 2004, Yayın No:228, ss.1-38.

Türkiye Bankalar Birliği, Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme, Nisan 2004, ss.1-12.

EK

Varlıklar	Uygulama Alternatifleri		DERECELENDİRME NOTU									
			AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC	CC	C	Derecesiz
Diğer Kamu Kurumlarından (PSE) Alacaklar	Ulusal uygulama tercihi		0	0	20	50	100	100	150	150	150	100
			Kendi ülke Hazine'sine ilişkin, kendisi ve kaynağı yerel para cinsinden olan alacaklara daha düşük bir risk ağırlığı uygulanabilir.									
Diğer Kamu Kurumlarından (BIS, IMF, ECB, EC, vb) Alacaklar	Hazine gibi değerlendirilir.		0	0	20	50	100	100	150	150	150	100
	Banka gibi değer ledirilir	Alternatif 1	20	20	50	100	100	100	150	150	150	100
		Alternatif 2	20	20	50	50	100	100	150	150	150	20
	Kurumsal alacak gibi değerlendilir.		20	20	50	100	100	150	150	150	150	100
Uluslar arası kurumlardan	Standart risk ağırlığı uygulanır		0									
Çok taraflı kalkınma bankalarından (MDB) Alacaklar	Banka gibi değerlendirilir (Alternatif 2)		20	20	50	50	100	100	150	150	150	20
	Belli şartları sağlayanlar (WB, ADB, AfDB, EBRD, vb)		0									
Bankalardan Alacaklar	Alternatif-1		20	20	50	100	100	100	150	150	150	100
	Alternatif-2		20	20	50	50	100	100	150	150	150	20
	Alternatif-2 (Kısa)		20	20	20	20	50	50	150	150	150	20
	Ulusal Uygulama Tercihi		Eğer kendi ülke hazinesinden alacaklara daha düşük bir risk ağırlığı uygulanmışsa, kısa vadeli ve kamu kaynağı yerel para cinsinden olan banka alacaklarına da, %20'den az olmamak kaydıyla, Hazineye uygun risk ağırlıklarından bir derece daha kötü risk ağırlığı uygulanabilir.									
Kurumsal Alacaklar	ECAI Notuna göre		20	20	50	100	100	150	150	150	150	100
Menkul kıymet şirketlerinden alacaklar	Bankalara benzer düzenlemelere tabi olanlar banka gibi değerlendirilir.	Alternatif-1	20	20	50	100	100	100	150	150	150	100
		Alternatif-2	20	20	50	50	100	100	150	150	150	20
		Alternatif-2 (Kısa)	20	20	20	20	50	50	150	150	150	20
		Ulusal Uygulama Tercihi	Eğer kendi ülke hazinesinden alacaklara daha düşük bir risk ağırlığı uygulanmışsa, kısa vadeli ve kamu kaynağı yerel para cinsinden olan banka alacaklarına da, %20'den az olmamak kaydıyla, Hazineye uygun risk ağırlıklarından bir derece daha kötü risk ağırlığı uygulanabilir.									
	Diğerleri kurumsal alacak gibi değerlendirilir.		20	20	50	100	100	150	150	150	150	100
Perakende Alacaklar	Standart risk ağırlığı uygulanır		75									
İkamet amaçlı gayrimenkul kredileri	Standart risk ağırlığı uygulanır		35									
Ticari Amaçlı Gayrimenkul kredileri	Belli şartları sağlayanlar (ND)		50									
	Diğerleri		100									
Altın	Belli şartlar dahilinde		0									
	Diğerleri		100									

Hisse senedi yatırımları	Standart risk ağırlığı uygulanır		100
Diğer varlıklar	Standart risk ağırlığı uygulanır		100
Takipteki alacaklar	İkamet amaçlı gayrimenkul kredileri	Özel karşılık/brüt kredi>=%150	50
		Diğerleri	100
		Özel karşılık/brüt kredi<%20	150
		Özel karşılık/brüt kredi<%50	100
	Diğer krediler	Özel karşılık/brüt kredi>=%50	50
			100
		Tamamı için kabul edilmeyen türde teminat var ve özel karşılık/brüt kredi>=%15	100

Tablo 2: Standart Yaklaşımda Alacaklar İçin Kullanılan Risk Ağırlıkları

BASEL II'NİN 2009'A ERTELENME SÜRECİNDEKİ GELİŞMELER VE KOBİ'LER İLE ÇALIŞAN SMM&YMM'LER AÇISINDAN BASEL II KRİTERLERİ

Araş. Gör. Eymen GÜREL,Ankara Üniversitesi
Yard. Doç. Dr. Hilmi Erdoğan YAYLA,Giresun Üniversitesi

GIRIŞ

Son yıllarda bankalar ülke ekonomilerinin temel yapı taşı olarak kabul edilmektedir. Bankacılık sektöründe meydana gelen bir kriz zincirleme olarak tüm piyasaları ve sektörleri olumsuz olarak etkilemiştir. Bu sebeple ulusal ve uluslararası düzenleyici otoriteler tarafından daha sağlam ve istikrarlı bir yapıya kavuşulabilmesi için çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır.

Bu alanda yapılan çalışmaların öncüsü, BIS tarafından oluşturulmuş olan Basel Bankacılık Düzenleme Komitesi tarafından yapılan Basel I ve Basel II sermaye düzenlemeleridir. Bu çalışmaya göre Basel I ve II sermaye düzenlemeleri sadece sermaye yeterliliğinde etkinliği arttırmaz, aynı zamanda Avrupa Birliği bütünü içinde gözetim ve denetimin ulaştığı post-modern anlamda bir disipline ediciliğin ulaştığı son nokta olacaktır. Ayrıca çalışmada derecelendirmenin önemi üzerinde durulacak ve ülkemizde sayıları oldukça fazla olan Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ)'lerle ilgili yapması gereken bu düzenlemelerin, KOBİ'lerin alacakları kredi maliyetleri üzerinde nasıl etkileri olacağı ele alınacaktır. Derecelendirmenin bir bileşeni olan kurumsal yönetim ilkeleri kısaca özetlenmeye çalışılacaktır. Son bölümünde ise, KOBİ'lerin finansal raporlarını düzenleyecek olan Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Basel II kriterleri çerçevesinde, işletmeler için derecelendirme ve gerekli uyumu sağlamaya yönelik, alması gereken önlemler üzerinde durulacaktır.

1. Uluslararası Ödemeler Bankası ve Basel Komitesi

1980'li yılların başlarında gelişmiş ülkelerin finansal piyasaları hızlı bir deregülasyon sürecine girmiştir. ABD'de başlayan bu süreç, Avrupa, Japonya ve ardından gelişmekte olan ülkelerde devam etmiş, finansal piyasalardaki kontrol ve kısıtlamalar büyük ölçüde kaldırılmıştır.

Finansal deregülasyonun hızlanması ile birlikte ilk göze çarpan olgu finansal piyasaların istikrarının bozulmasıdır. Örneğin ABD'de iflas eden banka sayısı 1980'de 10 iken, bu rakam sürekli olarak artmış ve 1987'de 184'e ulaşmıştır. Bankacılık sistemlerinin dünya genelinde kırılganlığının artması ile yeni regülasyon yöntemleri gündeme gelmiştir. Banka sahipliğine getirilen kısıtlamalar, sermaye yeterlilik kriterleri, iç ve dış denetim bu yöntemlerin başında gelmektedir.

Deregülasyon süreci ile birlikte finansal piyasaların kontrolüne yönelik bir çok uygulama terk edilmiştir. Dolayısıyla 1980'lerde gelişmiş ülkeler tarafından piyasa disiplinini sağlama hedefine yönelik olarak, en yaygın kullanılan araç likidite kontrolleri olmaya başlamıştır. Temelde bankaların yükümlülüklerinin yerine getirilmesiyle ilgili aksamaların önüne geçmeyi amaçlayan likidite zorunlulukları o dönemde İngiltere Merkez Bankası (Bank Of England) ve ABD Merkez Bankası (FED) tarafından yoğun bir şekilde kullanılmış ancak finansal piyasalarda istikrarı sağlama konusunda çok fazla etkili olmadıkları anlaşılmıştır.

ABD'de deregülasyon sürecinin de etkisiyle çeşitli zorluklarla karşılaşan finansal kurumların bir kısmının ödeme gücü yitirmesi ile gelişmiş ülkeler yeni bir regülasyon yöntemi arayışına girmiştir. Bu arayışa cevap, Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank International Settlements-BIS) gözetiminde oluşturulan Basel komitesinden gelmiştir. BIS, uluslararası parasal ve finansal işbirliği çalışmalarını destekleyen ve merkez bankalarının bankası konumunda çalışan uluslararası bir kuruluştur. I.Dünya Savaşı sonrası Almanya'nın müttefiklere ödeyeceği savaş tazminatıyla ilgili olarak, 20 Ocak 1930 tarihinde gerçekleştirilen Lahey Antlaşmaları'nda alınan kararlar doğrultusunda İsviçre'nin Basel kentinde kurulan BIS, 17 Mayıs 1930 tarihinde faaliyete geçmiştir. Uluslararası merkez bankaları işbirliğini sağlayan bir merkez olarak varlığını bugüne dek sürdüren BIS, dünyanın en eski uluslararası finansal kuruluşu ve uluslararası düzeyde tek merkez bankacılık kuruluşudur.

Bankaya üye olan ülke sayısı 55'tir (http://www.bis.org/about/orggov.html). Türkiye 1964 yılında Uluslararası Ödemeler Bankası'nın üyelik sözleşmesini imzalayarak üye olmuştur. Üye ülkelerin merkez bankaları arasındaki işbirliği sağlamak, uluslararası mali işlemler için ek finansman olanakları yaratmak ve bu tür işlemlere güvence vermek gibi fonksiyonları bulunana Banka'nın en yetkili organı üye ülkelerin merkez bankalarının temsilcilerinden oluşan Guvernörler Konseyi'dir.

BIS bünyesinde, mali sistemi ilgilendiren konularda, uygulamaları geliştirmek ve çözüm üretmek üzere oluşturulmuş 4 adet komite ve çalışma grubu faaliyet göstermektedir. Bunlar;

- Basel Bankacılık ve Denetim Komitesi
- Global Mali Sistem Komitesi
- Döviz ve Altın Uzmanları Komitesi

- Ödemeler ve Takas Sistemleri Komitesi

Bu komitelerden biri olan ve Kasım 1974'de kurulmuş olan Basel Bankacılık ve Denetim Komitesi'nin başlıca amaçları;

- gözetimle ilgili sorunların tartışıldığı bir ortam sağlamak,
- uluslararası boyutta etkin bir banka gözetiminin sağlanması için bankalar arası koordinasyonu sağlamak
- gözetim standartlarını geliştirerek uluslararası bankacılıkta istikrarı güçlendirmektir.

Tüm bu amaçlara ulaşmak için komite Basel I ve Basel II olarak bilinen, temel olarak sermaye yeterliliği üzerine kurulmuş olan, ancak bu yolla bankacılık sisteminin ulusal ve uluslararası düzeyde istikrara kavuşmasını sağlayacak değişik boyutlardaki bir dizi düzenlemeyi içeren, taslaklar yayınlamıştır. Yayınlanan taslak çalışmalar üye ülkelerin veya hatta üye olmayan ülkelerin bile görüşlerine sunularak ortak bir sonuca ulaşılmaya çalışılmaktadır. Alınan kararların yasal bir bağlayıcılığı olmamakla birlikte bir çok ülkede benimsenmesi ve uygulanması sebebi ile rehber görevi gördüğü kabul edilmektedir.

Son yıllarda uluslararası finans piyasalarda meydana gelen krizlerin pek çoğunun nedeni olarak etkin bir risk yönetim sisteminin bulunmayışı gösterilmektedir. Böyle bir ortamda uluslararası düzenlemeciler de; hem bilanço hem de bilanço dışı faaliyetlerden kaynaklanan risklerin etkin olarak, bir sistem dahilinde ölçülmesi ve buna yönelik tedbirlerin alınması konusunda daha yoğun çalışmaya başlamışlardır (Aydın, 2000). Bütün bu düzenleme çabalarına rağmen ABD merkezli mortage krizinin tüm dünyadaki olumsuz etkilerinin ortaya çıkması ile finansal piyasaların ne kadar hassas olduğu ve risk yönetimlerinde halen mevcut bulunan eksiklerin olduğu görülmektedir.

2. Basel I ve Basel II Arasındaki Farklılıklar

2004 yılının Haziran ayında Basel I'deki eksiklikler giderilerek Basel II kriterleri yayınlanmıştır. Basel I ve Basel II arasındaki en temel farklılıklardan biri Basel I'de yer alan kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriteri prensibine dayanan "kulüp kuralı (Club Rule)" anlayışıdır. Bu anlayış Basel II ile birlikte sona ermiştir. Bu kurala göre OECD'ye üye ülkelerin hükümetlerine yüzde sıfır, üye ülkelerin bankalarına olan borçlara ise yüzde yirmi risk ağırlığı verilmektedir. Buna karşın, OECD üyesi olmayan ülkeler için yüzde yüz risk ağırlığı öngörülmüş olması bu düzenlemenin zayıf yani olarak değerlendirilmekteydi. Basel II ile birlikte bunun yerine her ülkenin uluslararası derecelendirme notunu esas alan bir sistem getirilmiştir.

Basel-I'de sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır. Basel-II'de ise bu risklere ilaveten operasyonel risk sermaye yükümlülüğü de eklenmiştir. Basel-II'de operasyonel risk, yetersiz veya aksayan iç süreçler, insanlar ya da sistemler ya da harici olaylar sonucu ortaya çıkan zarar riski olarak tanımlanmakta (örneğin zimmet, deprem, bilgi işlem arızası sonucu ortaya çıkan zararlar) ve bankalardan bu riskleri için de sermaye bulundurmaları istenmektedir (Aydın, 2000).

Basel II ile bankaların sermaye yeterliliklerini de kendilerinin kontrol etmesini ve bunu bankacılık denetim otoritesinin gözetim ve kontrolünde gerçekleştirilmesi istenmektedir.

Son farklılık ise, Basel-II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel-II'ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğunun getirilmesidir. Bu husus Basel-I'de yer almamaktaydı.

3. Basel II Düzenlemelerinin İçeriği

Basel-II basiretli bir sermaye yeterliliği düzenlemesi, denetim ve piyasa disiplininin tesisi için sağlam temeller oluşturmayı ve risk yönetimini ve finansal istikrarı daha da geliştirmeyi amaçlamaktadır. Düzenleme bu amaçla, risk hesaplamalarına ve yönetimine yönelik bir dizi sistematik hesaplamayı içermektedir. Bu bölümde sermaye yeterliliğinin hesaplanması, söz konusu hesaplamalara derinlemesine inilmeden, ana hatlarıyla anlatılacaktır.

Düzenlemenin üç temel ayağı bulunmaktadır:

- Asgari Sermaye Gereği (Birinci Yapısal Blok-PILLAR I)
- Sermaye yeterliliği denetimi (İkinci Yapısal Blok-PILLAR II)
- Piyasa Disiplini (ÜçüncüYapısal Blok-PILLAR III)

3.1.Birinci Yapısal Blok (PILLAR I)

Birinci Yapısal Blok (Pillar-I), bankanın risklere karşı elinde bulundurması gereken asgari sermaye tutarına ilişkin olan bölümdür. Yeni düzenlemede mevcut sermaye tanımı ve asgari sermaye yeterlilik oranının % 8 olması koşulu değişmemiştir. Ancak rasyonun paydasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Kredi riski daha detaylı tanımlanmış, piyasa riskinde değişiklik olmamış ve ilk defa faaliyet riski (operasyonel risk) ilave edilmiştir.

$$\text{Banka Sermaye Katsayısı (en az \%8)} = \frac{\text{Toplam Sermaye (Sermaye Tabanı)}}{\text{(Kredi + Piyasa + Faaliyet Riski)}}$$

Risk ağırlıklı varlıklar toplamı; kredi, piyasa ve faaliyet riski, sermaye yükümlüklerinin 12,5 (yani, %8 asgari sermaye oranının tersi) ile çarpımı ve ulaşılan tutarın kredi riskine ilişkin risk ağırlıklı varlıklar toplamına eklenmesi suretiyle belirlenir. Komite, uygulamaya koymadan önce, düzenlemenin kalibrasyon kriterlerini gözden geçirecektir. Komite, bir yandan, bu düzenlemenin daha gelişmiş ve risk konusunda daha hassas olan yaklaşımlarının uygulanmasını teşvik ederken, bir yandan da, sermaye yükümlülüğü toplam tutarının genel seviyesinin muhafaza edilmesi amacıyla bir ölçeklendirme faktörü uygulayabilir (BIS, 2006).

3.2.İkinci Yapısal Blok (PILLAR II)

İkinci yapısal blok, bankanın risk yönetimi yaklaşımının denetim otoritesi tarafından incelenmesi sürecini tanımlamaktadır. Bu blokta, bankaya ve denetçi otoriteye özel görevler yüklenmektedir. Bankanın yönetim kuruluna ve yöneticilerine yüklenen görevler sayesinde, iç kontrol ve diğer kurumsal yönetişim ilkelerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir. İkinci yapısal blokta, bir yanda banka toplam risklere karşı sermaye yeterliliğini değerlendirmekte, diğer yanda ise düzenleyici otorite bankanın risk değerlendirmesini gözden geçirerek, birinci yapısal blokta hesaplanan sermayenin ötesinde daha fazla sermayeye gerek olup olmadığını belirlemektedir.

Yeni düzenlemede gözetim ve denetim süreci için belirlenen ilkeler aşağıdadır (Mazıbaş, 2004):

- Bankalar sermaye seviyelerini koruyacak stratejiler geliştirmek ve risk profilleri ile sermaye yeterliliklerini ilişkilendiren bir süreç geliştirmekle yükümlüdürler.
- Denetim otoritesi bu süreç ve stratejileri incelemeli, değerlendirmeli, izlemeli ve gerektiğinde müdahale etmelidir.
- Resmi otoritenin, asgari yasal sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulmasının yanı sıra gerekli gördüğü durumlarda bankalarda asgari oranın da üzerinde sermaye tutulmasını talep edebileceği hususu, üçüncü ilkede belirtilmiştir. Bunun nedeni, ölçülemeyen ve Sermaye Yeterliliği Oranı hesaplamasına dahil edilmeyen risklerin varlığıdır.
- Denetim otoritesi sermaye yeterliliği asgari oranın altına inmeden önce erken müdahalede bulunmalıdır.

3.3.Üçüncü Yapısal Blok (PILLAR III)

Üçüncü Yapısal Blokta (Pillar-III) ana hedef piyasa disiplininin sağlanmasıdır. Bankaların sahip oldukları sermaye ile sermaye yeterliliği ve risk değerlendirme yöntemleri dahil olmak üzere önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma (disclosure) gerekliliğini ortaya koyan üçüncü blokta, bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve bu yolla şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir. Üçüncü yapısal blokta belirlenen açıklama standartlarının ulusal muhasebe standartları ile uyumlu olması ve bu standartlar ile çelişki içermemesi sağlanmaya çalışılmıştır(Yayla, 2005).

Söz konusu blokta, yine önemlilik derecesi (materiality) dikkate alınarak bir banka grubunun nasıl konsolide edildiğinin açıklanması gerekmektedir. Bankanın sermaye yapısı, portföy yapısı ve riskler dikkate alınarak, sermaye yeterliliği (grup bazında ve iştirak konumundaki her banka için), kredi riski ve kredi riskini azaltma teknikleri, hisse senedi şeklinde yapılan yatırımların riski, piyasa riski, menkul kıymetleştirme (securitization) riski ve faiz riski gibi bileşenlerin açıklanması talep edilmektedir (Yayla, 2005).

4. Basel II'nin KOBİ'lere Etkisi

Basel II kriterlerinin başta bankalar olmak üzere tüm kamu ve özel kesimi etkileyecek değişiklikler getirmesi beklenmektedir. Bu değişikliklerin içerisinde ülkemizde ve dünyada reel sektörün önemli bir kısmını kapsayan KOBİ'lere yapacağı etki ise ayrıca üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Bilindiği gibi dünya çapında faaliyet gösteren işletmelerin %90'nı ve ülkemizde ise %99'u KOBİ'dir.

Hazine müsteşarlığının KOBİ Kredileri İzleme Raporu'ndaki tanıma göre KOBİ;

imalat sanayinde faaliyette bulunan ve defter kayıtlarında arsa ve bina hariç makine, teçhizat, tesis, taşıt ve demirbaşlar toplamının net tutarı 400.000 YTL'yi aşmayan işletme olarak tanımlanmıştır Bu tanıma göre;

1–9 İşçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli

10–49 İşçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli

50–250 İşçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir (TC Başbakanlık Hazine Müsteşarşığı, 2007).

BASEL II ise KOBİ'leri toplam satış cirolarına göre tanımlamaktadır. Bu tanıma göre raporlanmış konsolide bazlı toplam satışları 50 milyon Euro'dan az olan işletmeler KOBİ olarak belirlenir ve uygulanacak faiz oranı buna göre yeniden hesaplanır. Bu sayede bankalar KOBİ kredileri dolayısıyla maruz kalınan ve büyük ölçekli işletmelerle yapılan işlemler nedeniyle maruz kalınan risklerden ayrı olarak değerlendirilebilecektir (BIS, 2006).

Ancak burada son derece önemli bir sorun mevcuttur. Bu tanımlamaya göre ülkemizde büyük ölçekli işletme –neredeyse- kalmamakta ve tüm işletmeler KOBİ sınıfına dahil olmaktadırlar. İstanbul Sanayi Odası tarafından yapılan bir araştırmaya göre en büyük bin işletmenin sadece 440'ının cirosu 50 milyon Euro'yu geçmektedir. Yine Merkez Bankası'nca yapılan bir araştırmaya göre 7557 işletmeden sadece 702'sinin cirosu 50 milyon Euro'dan fazladır (Aksoy, 2007).

Kuşkusuz Basel II kriterleri uygulanmaya başladıktan sonra[1] KOBİ'lerin karşılaşacağı en büyük sorun kredi sağlama konusunda yaşanacaktır. Çünkü Basel II ile birlikte bankaların kredi kullandırırken bu kredinin firmaya yansıtılacağı maliyeti hesaplamak için kullanacağı yöntemlerden biri olan Standart Yöntem ile, bankaların bir firmanın kredisi için ayrılması gereken sermayeyi tespit ederken firmayı "perakende" ya da "kurumsal" olarak sınıflaması gerekmektedir. Bankalar kurumsal portföye dahil olan firmalar için bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş not ile belirlenen kredi değerliliğini kullanacaklardır. Perakende portföyde yer alan firmalar için ise herhangi bir dış derecelendirme notu söz konusu olmayıp, bu firmalara standart % 75 risk ağırlığı uygulanacaktır (TBB, 2004). Dolayısıyla perakende portföylerde yer alan işletmeler için herhangi bir kredi avantajı mümkün olmaz iken kurumsal portföylerde yer alan işletmelerin elde edeceği kredi derece notuna göre alacağı kredinin maliyeti daha düşük olabilecek ve bu işletmeler önemli bir rekabet avantajı yakalamış olacaklardır.
Basel II düzenlemelerinde "perakende-kurumsal" ayrımı bir bankadaki toplam kredisi (Nakit + Nakit dışı) 1 Milyon Euro'nun altında kalan KOBİ'ler "perakende portföy" içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro'nun üstünde olan KOBİ'ler ise "kurumsal portföy" içinde tanımlanmaktadır. Buna göre bir işletmenin yıllık cirosu 50 milyon Euro ve bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro'nun altında ise perakende portföyünde yer almaktadır. Belirtilen iki kalemden biri veya her ikisi de bu limitlerin üzerinde ise işletme kurumsal portföyde yer alacaktır.

Kredi Tutarı (K)	Yıllık Satış Cirosu (C)	Sınıflandırma
K > 1.000.000 €	C > 50.000.000 €	Kurumsal
K > 1.000.000 €	C < 50.000.000 €	Kurumsal (KOBİ)
K < 1.000.000 €	C > 50.000.000 €	Kurumsal
K < 1.000.000 €	C < 50.000.000 €	Perakende (KOBİ)

Bilindiği gibi, derecelendirilmemiş kurumsal portföydeki firmaların risk ağırlığı % 100 olarak alınacak ve ülke risk ağırlığından daha yüksek olamayacaktır. Ülkemizde de firmaların büyük çoğunluğu dışsal derecelendirmeye tabi tutulmamış durumdadır. Üst denetçi mercii konumundaki bankalara portföylerindeki işletmelerin kredi notlarına bakmaksızın hepsi için % 100 risk ağırlığı kullanma izni verebilir. Bu durumda bankaların tutarlı bir yaklaşım izleyerek ya bütün firmalar için % 100 risk ağırlığını kullanma ya da kredi notu olan firmalar için kredi notunu, derecelendirilmemiş firmalar içinse % 100 risk ağırlığı uygulama yoluna gitmeleri gerekmektedir (TBB, 2004).

Derecelendirme Notu	**Risk Ağırlığı (Diğer)**	**Risk Ağırlığı (Perakende)**
AAA'dan AA-'ye kadar	% 20	% 75
A+'dan A-'ye kadar	% 50	
BBB+'dan BB-'ye kadar	% 100	
BB-'den düşük	%150	
Derecelendirilmemiş	% 100	

Derecelendirme şirketlerince değerlendirilen ve not verilen işletmeler ise yukarıdaki tabloda olduğu gibi derecelendirme notlarına göre daha düşük maliyetlerle kredi elde edebilecektir. Örneğin perakende portföylerde yer alan bir işletmenin tabii olacağı risk ağırlığı %75 iken derecelendirme notu AA- olan kurumsal portföy şartlarını taşıyan bir işletmenin risk ağırlık seviyesi %20 olacaktır. Böyle bir durumda bu işletmeye kredi vermek isteyen bankanın verdiği kredi karşılığında ayırması gereken sermaye karşılığı çok daha az olacaktır. Daha az karşılık ayırma zorunluluğunda olduğu için - kaynaklarını daha etkin kullanma hakkına sahip olan banka- faiz oranlarını risk ağırlığı %75 veya %150 olan bir işletmenin alacağı krediye göre çok daha ucuz bir maliyet ile hesap edecektir.
Bu noktada işletmelerin alacakları derecelendirme notları son derece önemlidir. Derecelendirme notu BB-'den düşük çıkması muhtemel olan ve kurumsal portföyün şartlarını taşımayan bir KOBİ'nin piyasaya ve daha önemlisi perakende portföylerin risk ağırlığına (%75) göre daha yüksek bir risk ağırlığı (örneğimize göre %150) ile kredi kullanmak istememesi olağandır. Böyle bir durumda işletme derecelendirme notunu kullanmayacak ve bir bankadan alacağı kredilerin toplam tutarını 1 milyon Euro'nun altında bırakarak (3 bankadan 750 bin Euro'luk krediler çekebilir) perakende portföyler grubunda değerlendirilerek risk ağırlığını %75 seviyesinde tutabilecektir.
İlk aşamada büyük oranda "Standart Yöntem" kullanılacağı için ve daha gelişmiş yöntemlere geçişin en az 4-5 yıl almasının beklendiği de göz önüne alınırsa bu ve benzeri politikalar uygulayarak riskliliğinin farkında olan KOBİ'lerin fon maliyetlerini düşürebilmesi muhtemeldir. Ancak BDDK'nın gözetiminin olacağı ve perakende portföyde yer alan firmaların geçmişteki temerrüt durumlarının incelenerek bu firmalara uygulanan standart risk ağırlığının artırılabileceği

[1] BDDK'nın basın açıklamasına göre Basel II kriterleri ülkemizde 2009 yılının başından itibaren geçerli olacak.

unutulmamalıdır. Ayrıca Basel II'de bankaların "İçsel Derecelendirme (IRB)" yöntemini kullanmaya teşvik edildikleri ve geçiş aşamasından sonra bu yöntemin bankalarca kullanılmasının daha hassas risk ölçümüne olanak tanıyacağı gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Bunlara ilaveten, zamanla bankalardan kredi kullanan firmalarla ilgili bazı bilgiler Kredi Kayıt Bürosu sistemi içinde yer alacak ve bilgilerin bankalarca paylaşıldığı bu sistemde bankalar firmaların kullandıkları kredileri yakından takip etme olanağına sahip olacaklardır (TBB, 2004). Dolayısıyla geçiş sürecinde mevcut olan bu açıklar süreç tamamlandıktan sonra kapanacak ve işletmeler derecelendirme notlarına sahip olmak, ödemelerini düzenli gerçekleştirmek, şeffaf olmak vb. kurallarına uymak durumunda kalacaklardır.

5.KOBİ'ler için Derecelendirmenin Zorunluluğu

En basit tanımıyla derecelendirme, borçlunun ana para ve faiz yükümlülüklerini ödeme isteği ve kabiliyetinin zamanında ve tam olarak yerine getirip getiremeyeceğini ölçen bir araçtır (Atilla, 2003).

SPK'nın son düzenlemesine göre kredi derecelendirmesi ise;

a) İşletmelerin risk durumları ve ödeyebilirliklerinin

veya

b) Borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilirliğinin

derecelendirme kuruluşları tarafından <u>bağımsız, tarafsız ve adil olarak</u>[2] değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyeti olarak tanımlanmıştır (SPK, 2007).

Derecelendirme notu, verilen kredinin, kime verildiğinin riskinin ölçülmesinde kullanılan bir kriterdir. Firmanın finansal (bilanço, gelir tablosu gibi finansal verilerinin değerlendirilmesi) ve niteliksel (yönetici ve ortakların geçmişi, ithalat-ihracat, pazar payı vb.) faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu belirlenen derecelendirme notu bankaya bu firmaya verilecek kredinin taşıyacağı riski gösterir ve bu işlem sonucu bankanın tutması gereken sermayenin belirlenmesinde girdi olarak kullanılır. Yani, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır (SPK, 2007).

Temel olarak derecelendirme faaliyetlerinin kapsamı SPK tebliğinde şöyle sıralanmaktadır (SPK, 2007):

(1) Derecelendirme faaliyeti; kredi derecelendirmesi ve <u>kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi</u> faaliyetlerini kapsar.

(2) İşletmelerce derecelendirme yaptırılması ihtiyaridir. Ancak, Kurul tarafından gerekli görülen durumlarda derecelendirme yaptırılması zorunlu tutulabilir.

(3) Derecelendirme kuruluşları, işletmelerin talepleri olmaksızın derecelendirme yapabilirler. Derecelendirme kuruluşları, talebe bağlı olmayan derecelendirme çalışması ve sonuçları hakkında kamuya açıklama yapmadan önce ilgili işletmelere bilgi vermek zorundadırlar. Derecelendirme çalışmasında işletmeler hakkında esas alınan bilgilere ilişkin olarak ilgili işletme tarafından yapılan değerlendirmeler, derecelendirme kuruluşlarınca titizlikle dikkate alınır.

(4) Talebe bağlı olmayan derecelendirme çalışmasına bu Tebliğde belirlenen ilke, usul ve esaslara uygun olarak ilgili işletmenin birbirini izleyen 3 hesap dönemi süresince devam edilir. Verilen derecelendirme notu, en fazla 6 aylık dönemler itibariyle gözden geçirilerek, kamuya açıklanır.

(5) Talebe bağlı olmayan derecelendirmelerde, müşteriden veya diğer kişi, kurum ve kuruluşlardan varsa sağlanan veya sağlanması öngörülen ücret ve benzeri menfaatlerin, derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirme notu ile birlikte kamuya açıklanması zorunludur.

Şu an Türkiye'de bir çok firma derecelendirme sisteminin dışında çalışmaktadır. Basel II'nin düşük maliyetli kredi alabilmek için getireceği derecelendirme zorunluluğu işletmelerin, yönetim, bilgi akışı, kayıt tutma gibi sistemlerini yenilemelerini sağlayacaktır. Kaldı ki bu zorunluluk dışında derecelendirme şirketlerinin herhangi bir talebe bağlı olmadan da işletmelere not verme yetkisi vardır. SPK'ya tabii işletmelere düzenleyici kurul talebi ile not verilebilir. Diğer taraftan, işletmeler, SPK'ya tabii olsun veya olmasın bankanın talebi ile de işletmelere not verilebilir. Bu sebeple, geçiş sürecinde özellikle KOBİ'lerin kendilerini bu düzenlemelere hazır hale getirmeleri, şeffaflık kültürünü, sosyal sorumluluğu ve hesap verilebilirliği benimsemeleri ve derecelendirmeye açık olmaları gerekmektedir. Örneğin, daha yüksek risklilik demek olan kayıt dışı çalışmalarını azaltmaları gerekmektedir. Bankalar, bilançoda yer almayan varlıkları eskisi gibi işletmenin güvenilirlik göstergeleri arasında kabul etmeyeceği için işletmeler bilançolarını güçlendirecek her türlü varlığı kayıt altına almak durumunda kalacak ve bu sayede derece notunu yükseltmeyi amaçlayacaktır.

KOBİ'ler için bir başka sıkıntı da kredi karşılığında verilen teminatlarda yaşanabilir. Mevcut düzenlemelerde bankalara kredi karşılığı en sık gösterilen teminatlar, alacağın temliki, ortak kefaleti, kredi garanti fonu (KGF), grup şirketi kefaleti, menkul rehini, çek ve senetlerdir. Bu teminatlar Türk bankacılık sistemince teminat olma niteliğini devam ettirecek, fakat Basel-II standart yaklaşım ile belirlenen firma kredi risk ağırlığını azaltıcı teminat unsuru olarak kabul edilmeyecektir. Yani mevcut teminat yapısının sürdürülmesinin, firmalar için ortaya çıkacak sermaye yükümlülüğünün

[2] SPK'nın derecelendirme tebliğine 2007 yılında ilave edilen kelimelerin altı çizilmiştir.

ve kredi maliyetinin azaltılması kapsamında herhangi bir pozitif etkisi olmayacaktır. Basel II ile getirilen yeni düzenlemelerle, işletmelerden daha güçlü kefaletler istenecektir. Kaldı ki, yeni yapıda teminatın birebir alınması yeterli olmayacak; teminatın fiyat, para birimi ve vade farklılığından meydana gelebilecek riskler ileri tekniklerle hesaplanacaktır. Basel II kapsamında standart yönteme göre kabul edilecek teminatlar şöyle sıralanmaktadır:

- Nakit, mevduat veya mevduat sertifikası
- Altın
- Borçlanma senetleri – derecelendirme notuna göre
- Borçlanma senetleri – derecelendirme notu yoksa (Likit ve bankalarca çıkartılmış)
- Ana endeksteki (IMKB 100) hisse senetleri
- Yatırım fonları
- Ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler
- Ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri de barındıran fonlar

KOBİ'lerin özkaynak yapılarını güçlendirmesi gereği yine derecelendirme notu bakımından oldukça önemlidir. İşletmelerin beklenmeyen bir durum karşısında ortaya çıkan zararları karşılamasında sermaye yapısının güçlü olması gerekmektedir. Bu açıdan görülmeyen veya hesap edilemeyen risklere karşı en önemli destek işletmenin özkaynaklarıdır.

6. Kurumsal Yönetim İlkeleri

KOBİ'lerin Basel II ile ilgili dikkat etmesi gereken bir diğer başlık şüphesiz kurumsal yönetim ilkeleridir. Kurumsal yönetimin temel olarak dört ilkesinden bahsedilebilir. Bunlar; sorumluluk, şeffaflık, hesap verebilirlik ve eşitliktir. İlkelerin uygulanıp uygulanmaması isteğe bağlıdır, yani gönüllülük esasına dayalıdır. Ancak özellikle KOBİ'lerin kurumsal yönetim ilkelerini yerine getirdikçe daha güvenilir finansal tablolara sahip olacağı ve bunun derecelendirme notuna olacak olumlu katkısı göz ardı edilmemelidir.

Sorumluluk: Şirketin tüzel kişiliğinin, şirket yönetim kurulunun ve yöneticilerinin karar ve eylemlerinin ilgili mevzuata, toplumsal ve etik değerlere uygunluğunun sağlanması anlamına gelmektedir. İşletmelerin yerine getirmeleri gereken dört temel sorumluluğun ekonomik, hukuki, etik ve hayır işleri olduğunu belirtilirken, ilk iki sorumluluk zorunlu, son iki sorumluluk ise ihtiyari sorumluluk olarak gruplanmaktadır. Sosyal sorumluk, şirketler acısından gelecek için bir yatırım olmaktan çok gelecek için fedakârlık yapmak anlamına gelmesine rağmen samimiyet içermektedir (Aşçığil, 2003).

İşletmenin ekonomik sorumluluğu temel olarak faaliyetlerinde verimli ve kârlı olma yükümlülüğünü vurgular. Ancak, tüketicinin bir mal veya hizmeti en ucuz ve en kaliteli olarak temin etmesinin sağlanması olarak tanımlandığında, ekonomik sorumluluğun aslında sosyal içerik taşıdığı da görülür.

Hukuki sorumluluk ise, toplumun ekonomik faaliyetlerini hukuk kurallarına uygun olarak yerine getirmesidir. Bu sorumluluk paydaşlarla ilişkilerde söz konusu olabilir.

Etik sorumluluk ise işletmenin uygun kabul edilen davranışları belirleyen olarak tanımlanırken, kanuni zorunlulukların ötesinde sorumluluklar üstlenmeyi gerektirir (Aşçıgil, 2003). Etik sorumlulukların nihai amacı kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunmasıdır. Etik sorunlar, kuruluşlarda çalışanların özel yaşamının mahremiyeti, sanal mahremiyet, katılım, ayrımcılık, taciz, ihbarcılık, sadakat, çevre etiği, reklamlarda doğru bilgi verme gibi çeşitli başlıklarda incelenebilir.

Şeffaflık: Şeffaflık, kurumsal yönetimin etkinliğini artıran en önemli unsurdur. Menfaat sahiplerinin ve denetim ve gözetim otoritelerinin güvenilir ve kolay bilgiye ulaşabilmesi kurumsal yönetimin yapısının güçlendirecektir (www.bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/ 2005/2005tebligleri/9.doc). Şeffaflık ilkesi gereğince bilgi edinmek isteyen tüm taraflar, istedikleri bilgiye eşzamanlı şekilde ulaşabilmelidir.

Şeffaflık; ticari sır niteliğindeki ve henüz kamuya açıklanmamış bilgiler hariç olmak üzere, şirket ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin, zamanında, doğru, eksiksiz, anlaşılabilir, düşük maliyetle kolay erişilebilir bir şekilde kamuya duyurulması yaklaşımıdır (www.spk.gov.tr/HaberDuyuru/kurumsalyonetim/ Kurumsal_Yonetim_Ilkeleri.pdf).

Açıklanacak bilgilerin aşağıdaki özellikleri taşımaları gerekmektedir;

- Açık ve anlaşılır olmalı
- Doğru olmalı
- Tarafsızlık içerisinde sunulmalı
- Eksiksiz sunulmalı
- Kullanıcılar tarafından analiz yapmaya uygun olmalı
- Düşük bir maliyetle sunulmalı

- Bilgilere erişim kolay olmalı
- Bilgiye zamanında erişim imkânları olmalıdır

Ancak önemli olan bir diğer husus da açıklanacak bilgilerin neler olacağıdır. Aşağıdaki konularda kamuoyuna bilgi sunulması arzu edilmektedir:

- Mali performans
- Mali durum (sermaye, ödeme durumu ve likidite)
- Risk yönetimi stratejileri ve uygulamaları
- Riske maruz kalmak (kredi riski, piyasa riski, likidite riski ile operasyonel, hukuki ve diğer riskler)
- Muhasebe politikaları
- Temel ticaret, işletme ve kurumsal yönetim bilgileri
- Yönetim kurulunun yapısı (üye sayısı, üyeler ve nitelikleri, verdikleri taahhütler),
- Üst düzey yönetimin yapısı (sorumlulukları, nitelikleri ve deneyimleri),
- Temel örgütsel yapı (temel faaliyet alanları ve tüzel kişilik yapısı).

Hesap verebilirlik: Kendilerine kaynak tahsis edilenlerin ya da yetki verilenlerin bu kaynakları ve yetkileri ne kadar iyi kullandıklarını sergileme sorumluluğunu ifade eder. Hesap verebilirlik ilkesi, yönetime ilişkin kural ve sorumlulukların açık şekilde tanımlanması, şirket yönetimi ve hissedar menfaatlerinin yönetim kurulu tarafından gözetilmesini ifade etmektedir. Hesap verebilirlik, karar mekanizmasında bulunan her kişinin verilen karardan ve icra edilen faaliyetten sorumlu tutulmasını ve hesap vermesi zorunluluğunu beraberinde getirir.

Eşitlik: Eşitlik, şirket yönetiminin tüm faaliyetlerinde, pay ve menfaat sahiplerine eşit davranılması ve olası çıkar çatışmalarının önüne geçilmesini ifade eder. Adillik kavramı gereğince kurumla ilgili fikir sahibi olan tüm taraflar eşit şekilde, ayrım yapılmaksızın değerlendirilmeli ve dikkate alınmalıdır. Eşitlik ilkesi temel olarak hissedarların bazı haklarının kabulü anlamına gelmektedir. Bu haklar genel olarak; temel ortaklık hakları, bilgi alma hakları ve temel yatırımcı haklarıdır. Ancak dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da tarafları yalnızca hissedarların değil paydaşların da oluşturmasıdır.

7. Basel II'nin Uygulanmasında Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlere Düşen Sorumluluklar

Buraya kadar anlatılmaya çalışılan başlıkların bir çoğu serbest muhasebeci mali müşavirleri ve yeminli mali müşavirleri çok yakından ilgilendirmektedir. Gerek denetim hizmeti verilmesinde gerekse danışmanlık hizmetlerinde Basel II ile birlikte ortaya çıkan gelişmeler yakından takip edilmeli ve mesleğin gerektirdiği özen ve titizlik gösterilmelidir. Danışmanlık ve denetim hizmetinin yanı sıra KOBİ'ler için finansal raporlama yapan serbest muhasebeci mali müşavirleri de hesaba kattığımızda bu özenin sadece işletme için değil ülke ekonomisi için de ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Basel II'nin 2009'da ülkemizde yürürlüğe girecek olmasına rağmen şimdiden dünyada Basel III'ün konuşulmaya başlaması bu meslek grubunu icra edenlerin sürekli olarak kendilerini geliştirmesi gerekliliğini bir kez daha vurgulamaktadır. Bu gelişim için Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) Profesyonel Muhasebeciler için Uluslararası Eğitim Standartlarını (IES) hazırlamıştır. Bugüne kadar sekiz tanesi yayımlanan bu standartlar mesleğin kalitesini arttırmak için eğitimin önemini çeşitli başlıklar altında belirli kurallara ve yöntemlere dayandırmaktadır. Sekiz standardın yedincisi olan "Sürekli Mesleki Gelişim (SMG): Yaşam Boyu Öğrenme Ve Mesleki Yeterliliğin Sürekli Gelişimi Programı" adlı standartta ruhsat sonrası eğitimin ara vermeden devam etmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC)'na üye olan tüm ülkelerin meslek mensuplarının uyması zorunlu olan bu standart ile alınmış olan ruhsatların geçerliliğinin korunabilmesi için her üç yıllık dönemde 120 kredilik öğrenme ünitesi tamamlanmalıdır (IES 7, 2005). Bu krediler meslek ile ilgili olan çeşitli eğitimleri almak yolu ile gerçekleştirilmelidir. Alternatif olarak IFAC meslek ile ilgili konularda ders vermeyi, kitap ve makale yazmayı da krediden sayan düzenlemeler yapmıştır.

Bir muhasebe meslek mensubu, çalıştığı sektör veya iş yerinin büyüklüğünden bağımsız olarak (IES 7, 2005),

a. Tüm muhasebe meslek mensuplarının, müşterilerine, işverenlerine ve ilgili diğer paydaşlara karşı işlerinde gerekli özeni göstermek konusunda etik yükümlülükleri vardır ve bu sorumluluğu yetkin bir şekilde ifa edebileceklerini göstermeleri gerekmektedir.

b. Tüm sektörlerde muhasebe meslek mensupları, mali raporlama, kamuya karşı sorumluluk ve kamu güveninin devamı hususlarını içeren önemli pozisyonlarda bulunmaktadırlar.

c. Kamu oyunun, bir muhasebe meslek mensubunun unvan ve mesleki statüsüne güvenmesi muhtemeldir. Bunun da ötesinde, tüm muhasebe meslek mensupları mesleki unvanı taşırlar. Yetkinlik veya etik bakımından herhangi

bir noksanları olması halinde, çalıştıkları sektör veya pozisyondan bağımsız olarak, mesleğin namı ve statüsü aynı derecede olumsuz etkilenmektedir.

d. Tüm sektörler hızla değişen çevreden etkilenmekte, bunun sonucu olarak da, kurum ve kuruluşların stratejik planlarını veya iş planlarını değiştirmeleri ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu konuda kurumlar, muhasebe meslek mensuplarının mesleki yetkinliklerine güvenmek durumunda kalmaktadırlar.

Dikkat edilirse Basel II'de vurgu yapılan unsurlar ile muhasebe meslek mensuplarının sorumlulukları arasında yakın bir ilişki vardır. Temel olarak işletmelerin derecelendirme notunu daha yüksek alabilmeleri için iyileştirmeler yapmada, önerilerde bulunmada belirtilen donanımlara sahip olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda KOBİ'ler ve onların organizasyon yapılarının bir parçası olarak profesyonel muhasebecilerin (danışman, denetmen veya finansal raporları hazırlayıcı olarak) Basel II kriterlerine göre şu başlıklara özel önem vermeleri gerekmektedir:

- Derecelendirme sürecinin nasıl gerçekleştirildiği ve buna uyumlu olarak finansal raporlarda gerekli iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi,
- Sermayelerin güçlendirilmesi, sektör ve konjektürel etkileri takip ederek ve zamanında artırımların yapılarak firmanın risk seviyelerini düşük seviyelerde tutması,
- Finansal raporların tamamen uluslararası muhasebe standartlarına uyumlu şekilde düzenlenmesi,
- İşletmelerin ana faaliyet alanlarına odaklanmaları,
- Bilgi teknolojilerini en üst düzeyde kullanarak üretimde ve kontrolde etkin işletim sistemleri oluşturmaları,
- İç denetim sistemlerini daha etkin ve verimli bir şekilde organizasyon yapısına adapte etmeleri,
- KOBİ'lerin herhangi bir yasal zorunluluk olmadan finansal tablolarını bağımsız denetimden geçirmesi,
- Basel II kriterlerine göre teminat yapılarını revize etmeleri,
- Örgüt çalışanlarının sürekli ve hizmet içi eğitimlere tabii tutulması ve bunların belgelenerek raporlanması,
- Kurumsal yönetim ilkelerine özen gösterilmesi ve firmaya ait bilgilerin dönem dönem kamuoyu ile paylaşılması,
- İşletmelerin çevre kirliliğini önleyecek prosedürlerini daha sıkı bir şekilde kontrol etmesi ve bu durumu kesintisiz olarak raporlaması
-

8. SONUÇ

Finansal piyasalardaki arz talep dengesi üzerinde önemli değişiklikler ön gören Basel II kriterleri 2004 yılının Haziran ayında kapsamlı olarak gözden geçirilmiş ve yayınlanmıştır. Bankaların sermaye yeterlilikleri üzerine odaklanan Basel I'deki kulüp kuralı Basel II kapsamından çıkartılmış ve OECD üyesi olan ülkemizin bu göreceli avantajı ortandan kalkmıştır. Buna göre ülkelerin OECD üyesi olması dış finansman avantajı sağlarken kendilerine risk ağırlığında bir avantaj sağlamayacaktır. Bunun yanında önemli değişikliklerden bir diğeri Basel I'de sadece piyasa ve kredi riskleri için sermaye karşılığı ayrılırken Basel II bu risklere faaliyet riskinin de ilave edilmiş olmasıdır.

Basel II kriterleri ile birlikte önemi daha da artan derecelendirme faaliyetleri firmaların daha uygun maliyetlerle finansman sağlayabilmelerinde etkili bir araçtır. Buna göre derece notu daha yüksek olan işletmeler daha düşük maliyetlerle kredi imkanlarına kavuşurken yüksek olanların riski de fazla olacağı için kredinin maliyeti de artacaktır. Burada işletmelerin, özellikle de KOBİ'lerin derecelendirilmesinde dikkate alınacak düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir. SPK'nın derecelendirme tebliğinde derecelendirme faaliyetlerinin iki bileşenin olduğu görülmektedir; kredi derecelendirmesi ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi. İşletmelerin bu iki farklı açıdan değerlendirilecek olması derecelendirmenin finansal özelliklere önem verdiği kadar niteliksel özelliklere de önem verdiğini ortaya koymaktadır.

Finansal özellikler (Doyrangöl ve Saltoğlu, 2007) ;

- Denetlenmiş mali tablolar
- Finansal rasyolar (büyüklük, karlılık, bor ödeme gücü, finansal yapı oranları, faaliyet rasyları vb.)

Niteliksel Özellikler

- Kurumsal yönetim ilkelerine uyum
- Yönetimin deneyimi ve becerisi
- Firmanın yapısı ve ortaklık durumu
- Firmanın dönemler itibariyle gelişimi
- İş kolundaki durumu, rekabet gücü.

Basel II, işletmeleri dolayısıyla profesyonel muhasebecileri büyük ölçüde etkilemektedir. Şirketlerin en önemli sorunlarından biri olan finansman sorunlarını azaltabilmek için Basel II kriterlerine dönük önlemlerin alınması bir zorunluluktur. Birbiri ile aynı büyüklükte ve ayni sektörde faaliyet gösteren iki işletmeden biri derecelendirme puanına göre %16 üzerinden kredi bulabilirken diğeri %22 üzerinden kredi olanağı bulabilmektedir. Bu iki işletmeden düşük kredi ile üretim yapanın maliyetleri şüphesiz daha düşük olacak ve diğerine karşı bir rekabet avantajı sağlayacaktır. Bu fark da ancak mesleki donanımı güçlü olan bir profesyonel muhasebeci ve onun hazırladığı, uluslararası muhasebe standartları ile uyumlu, tam zamanlı, seffaf ve doğru bilgiler ile düzenlenmiş finansal raporlarla sağlanabilecektir.

Burada yine serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirlere iç kontrol sistemlerinin kurulması, danışmanlık hizmeti verilmesi ve bağımsız denetimlerde gösterecekleri titizlikte üzerlerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Zira iki işletmeden hangisinin derecelendirme notunun daha yüksek olacağı bu sıralama sonrasında ortaya çıkacaktır.

Basel II'nin ülkemizde uygulamaya geçmesi 2008'in Ocak ayı olarak belirlenmiştir. Ancak belirlenen takvim tutturulamamış ve süreç bir yıl ertelenmek zorunda kalmıştır. BDDK'nın BASEL II kriterlerinin uygulanmasının 2009 yılının başına ertelenmesine ilişkin yaptığı basın açıklamasında (23 Temmuz 2007) ileri sunulan gerekçeler temel olarak şöyle sıralanmaktadır:

- Yeni ticaret kanunun yürürlüğe girmemiş olması ve uluslararası muhasebe standartlarının uygulanmasının yasal zorunluluğunun bulunmaması,
- AB ülkelerinin birçoğunun halen Basel II'ye geçişi tamamlayamamış olması,
- Kredi derecelendirme şirketlerinin ülkede yeterince yaygınlaşmaması ve bankaların sermaye artırımı zorunluluğu.

2005 yılının Ocak ayında TBB tarafından hazırlanan "10 soruda yeni Basel sermaye uzlaşısı (Base II)" isimli bilgilendirme raporunda "Türk bankacılık sistemi Basel-II'ye hazır mı?" sorusunun yanıtı şöyledir: "Türk bankacılık sektörü şu an itibarıyla tam olarak Basel-II' ye hazır olmamakla birlikte Basel-II' nin uygulanabilmesi yolunda önemli mesafe kaydedilmiştir.". 2008'in Mart ayı itibariyle yukarıdaki maddelerde kayda değer bir ilerleme görülmemektedir. Öte yandan dünyanın saygın bankacılık dergilerinde Basel III tartışılmaya başlanmıştır. BIS'in eski genel müdürü, JP Chase International'ın başkanı Andrew Crockett risk yönetimindeki bir sonraki adımın içsel değerlendirmelerden model bazlı yaklaşımlara kayacağı kanısındadır. Crockett' a göre "Modellemeler sadece farklı kredi risklerini değil ayrıca pazar ve kredi riskleri ve hatta operasyonel riskler arasındaki ilişkileri de hesaba katmalıdır. Bu, denetçilere bankaların çeşitli krediler için kullanmak zorunda olduğu reçetelenmiş spesifik risk ölçütlerinden kaçınma imkanı vermektedir. Bunun yerine, artık denetçilerin görevi sağlam modelleri doğrulamak ve bankalar için modellerin tanımladığı risklere göre yeterli kapitali bir kenara koymak olabilir." (The Banker, Kasım 2004).

KAYNAKLAR

AKSOY Tamer, Basel II ve İç Kontrol, 2007.

AŞÇIGİL Semra "Kurumsal Şirket Yönetimi Konferansı", TCMB, 2003.

AYDIN Aydan, "Sermaye Yeterliliği ve VAR: "Value At Risk", Türkiye Bankalar birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu, 2000.

BDDK, Basel II'nin ertlenmsine ilişkin basın açıklaması, 23.07.2007.

KOBİ Kredileri İzleme Raporu(1999-2005), TC Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2007.

MAZIBAŞ, Murat, "Basel II, İkinci Yapısal Blok (pillar II) "Denetimsel Gözden Geçirme" (I-II)- Özet Sunum", 8-9 Aralık 2004, BDDK,Ankara

ONUR, Atilla. "Derecelendirme Faaliyetine Ve Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetime İlişkin Düzenlemeler". Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Aralık 2003.

Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı), BIS, 2006.

Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti Ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği (SERİ: VIII, NO: 51), SPK, 2007.

Uluslarası Eğitim Standardı 7, "Sürekli Mesleki Gelişim: Yaşam Boyu Öğrenme ve Mesleki Yeterliliğin Sürekli Gelişimi Programı" IFAC, 2005.

http://www.bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/ 2005/2005tebligleri/9.doc.

http://www.bis.org/about/orggov.html

http://www.spk.gov.tr/HaberDuyuru/kurumsalyonetim/Kurumsal_Yonetim_Ilkeleri.pdf

YAYLA Münür, KAYA TÜRKER Yasemin, Basel-II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ARD Çalışma Raporları,Mayıs 2005.

"No sleep 'till Basel III" The Banker, 4 November 2004.

"Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri", Türkiye Bankalar Birliği Basel II Yönlendirme Komitesi, Eylül 2004, s:16

BASEL-II'YE GEÇİŞ SÜRECİNDE KOBİLER İÇİN RİSK YÖNETİMİ STRATEJİLERİ

Prof. Dr. Ramazan AKTAŞ, TOBB, Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Doç. Dr. N. Oğuzhan ALTAY, Ege Üniversitesi
Dr. C.Coşkun KÜÇÜKÖZMEN, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

ÖZET

Türk ekonomisinin giderek artan rekabetçi koşullarla mücadele edebilmesi ve gelişebilmesi için farklı sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'lerin yakından izlenmesi ve desteklenmesi büyük önem arz etmektedir. Muhtelif alanlarda yapılan düzenlemeler doğrudan olmasa da dolaylı olarak KOBİ'leri etkileyebilmektedir. Bankacılığın yeni miladı olarak adlandırılabilecek *Basel-II* bunların en yeni ve önemlilerinden biridir. Basel-II ile birlikte bankaların risk yönetim sistemlerinin etkinliğinin artmasına paralel olarak sermaye yükümlülüklerinin riske daha duyarlı hale gelmesi, banka-KOBİ ilişkisinin farklı bir zemin üzerine oturtulması anlamına gelmektedir.
Basel-II ile gündeme gelebilecek olan diğer temel hususlar; firmaların doğru ve gerçekçi bir kayıt düzenine sahip olması, faaliyet risklerine uygun türev finansal araçlar kullanmayı öğrenmesi, özkaynak yapılarını güçlendirmesi, kurumsal yönetim kültürünü oluşturması ve yerleştirmesi, öngörülen teminat yapısına uyum sağlaması, nitelikli insan kaynağına sahip olması ve gerekli eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine yönelik çabalardır.
Yapılan bu çalışmada, KOBİ'lerin ilerleyen dönemde avantajlı koşullardan kredi kullanabilmeleri için *risk yönetimi hakkında hangi seviyede bir bilgiye sahip* olduğu ve ne tür bir *strateji* izlemeleri gerektiği konuları ele alınmıştır. Çalışmada Konya ilinde faaliyet gösteren 70 adet firmaya Basel-II ve risk yönetimine yönelik sorular yöneltilmiş, alınan cevaplar değerlendirilmiştir.

Giriş

Avrupa Birliği'nin (AB) 2000 yılında kabul edilen Lizbon stratejisi çerçevesinde, bilgiye dayalı daha rekabetçi bir ekonomi yaratılmasında KOBİ'ler önemli bir yer tutmaktadır. Lizbon Stratejisi'ni destekleyen AB'nin girişimcilik politikasına istinaden hazırlanan "*Girişimcilik Politikası İçin Çalışma Programı 2000–2005"* başlıklı raporda girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi için çeşitli tedbirler önerilmiştir. Bu çerçevede KOBİ'lerin desteklenmesi amacıyla temel alanlarda hareket planı oluşturulması yönünde kararlar alınmış ve KOBİ'lerin özellikle yeni hizmetler sağlama, istihdam yaratma, sosyal gelişme ve bölgesel kalkınmayı artırma gibi yararları ve girişimciliğin önemi vurgulanmıştır (Küçüközmen, 2007).
KOBİ'lerin Türkiye ekonomisi için önemi bilinmektedir. Küresel rekabet ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen yasal ve kurumsal düzenlemeler KOBİ'lerin özenle ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Günümüzde çok sayıda KOBİ sahip olduğu birikim ve uzmanlıklarının getirdiği sonuçlar itibariyle sadece yurt içinde değil yurt dışında da faaliyet gösterebilmektedir. Bu nedenle, ulusal ekonomilerin tamamına yönelik düzenlemeler olarak karşımıza çıkan *Basel-II* sözü edilen küresel düzenlemelerin en önemlilerindendir.
Basel-II ile birlikte gelen en önemli yeniliklerin başında hiç şüphesiz *derecelendirme* konusu gelmektedir. Yeni düzenleme ile birlikte büyük-küçük tüm firma ve işletmeler derecelendirme notları olmaması ya da düşük derecelendirme notuna sahip olunması durumunda krediyi daha pahalıya alma riskine maruz kalacaklardır. İlk aşamada gerek bankalar gerek KOBİ'lere ciddi bir yük getiren Basel-II, iyi derecelendirme notuna sahip ve uluslararası standartlara göre mali tablolar üretebilen firmalara daha düşük maliyetle finansman sağlama, uluslararası piyasalara daha kolay girebilme gibi bir takım avantajlar sağlamaktadır.

Yazın Taraması

Basel-II ve KOBİ'ler konusunda uluslararası yazında yer alan ve kayda değer birçok çalışma yapılmıştır. Ancak çalışmanın yerel olması nedeniyle burada ülkemiz için yapılan çalışmalara atıfta bulunulacaktır. Hiç şüphesiz Basel-II'nin KOBİ'ler üzerine etkisini ilk olarak analiz eden en kapsamlı çalışmalar sırasıyla Yüksel (2005a, 2005b) ve TBB (2006) tarafından yapılmıştır. Teknik Rapor (2006) ise geniş kapsamlı bir KOBİ çalışması olarak yapılan bu çalışma paralelinde başvurulacak bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. Aksoy (2007) çalışmasında Basel-II ve KOBİ'ler hususuna kapsamlı olarak yer vermiştir.
"Küresel Rekabet Ortamında Basel II' nin KOBİ'lere Etkilerinin Analizi" başlıklı çalışmasıyla Ata ve Uğurlu (2006) ile "Basel-II Uygulamalarının Kobi'lere Etkileri ve İMKB Şirketlerinin Bu Açıdan Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmasıyla Yılmaz ve Küçükçolak (2006) yine başvuru kaynakları arasında sayılabilir. Basel-II'nin KOBİ'ler üzerine etkisini inceleyen akademik çalışmalar da yapılmıştır. Bunlar arasında yazarlar tarafından erişilen Aydoğmuşoğlu (2007) ve Dilek (2007) çalışmaları sayılabilir.

Basel-II standartlarının KOBİ'ler üzerindeki etkisinin belirlenmesine ilişkin olarak illerimize yönelik anket çalışmaları; Denizli için Uygun ve Çakır (2006), Amasya için Yörük (2006), Gaziantep için Civan ve Şerbetçi (2007) ve Konya için Küçüközmen ve Oğuz (2008) tarafından yapılmıştır[1].
Yapılan bu çalışma Basel-II'nin KOBİ'ler üzerine etkisinin analizinden daha çok, KOBİ'lerin Basel-II'den haberdarlıkları çerçevesinde risk yönetimi konusundaki bilgileri ve yaklaşımlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Küçüközmen ve Oğuz (2008) çalışmasında yer alan toplam 70 firma ile görüşme sağlanmış ve ilgililere 8 adet soru yöneltilmiştir. Sorular çalışmanın sonunda yer almaktadır.
Bu doğrultuda Konya örneği tarafımızca incelenerek KOBİ'lere yönelik gerçekleştirilen ve farklı kentlerimizde yapılan uygulamalı çalışmalara bir yenisi eklenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşmamızı sağlamıştır. Konya iline yönelik olarak yapılan söz konusu çalışma, sadece risk yönetimi değil ayrıca finansman kaynaklarına erişim ve Basel-II ile ilgili diğer hususları da kapsamaktadır (ayrıntılı bilgi için bknz: Küçüközmen ve Oğuz, 2008).

Basel-II ve Risk Yönetimi

Basel-II düzenlemesi bir risk yönetimi düzenlemesi olarak da bilinmektedir. Bu düzenlemede bankacılık ve finans sektörünün maruz kaldığı risklerin daha bilimsel bir şekilde hesaplanabilmesi ve yönetimini teminen muhtelif araç ve tekniklerden faydalanılması öngörülmüştür. Hiç şüphesiz bunların başında sayısal teknikler bağlamında başvurulan istatistikî ve ekonometrik teknikler gelmektedir. Basel-II öncesi yapılan düzenlemede portföy risklerinin hesaplanmasında kullanılan modeller arasında Sermaye Varlıkları Fiyatlama Modeli (CAPM), Arbitraj Fiyatlama Modeli (APT) gibi modellerin yanı sıra volatilitenin hesaplanmasına yönelik olarak kullanılan üstel (üssel) ağırlıklandırılmış hareketli ortalama modelleri (EWMA), koşullu varyans modelleri (GARCH ve türevleri) sayılabilir. Anlaşılması giderek daha güç hale gelen birtakım finansal varlıkların fiyat ve risklerinin belirlenmesinde daha karmaşık matematiksel tekniklerin yanı sıra, benzetim (simulation) teknikleri de sıklıkla kullanılmaktadır. Kredi riskinin hesaplanmasında kullanılan teknikler ise tamamen ayrı niteliktedir. Bunların arasında diskriminant analizi, logit ve probit regresyonları, Merton Modelleri, KMV modeli, Credit Plus modeli gibi modeller sayılabilir. Bu gelişmeler neticesinde kısa zamanda finansal kesimin yanı sıra finans dışı kesim de, üstlendikleri riskleri Basel Komitesi tarafından 1993 yılında önerilen Riske Maruz Değer (Value-at-Risk) hesaplama yöntemini kullanarak hesaplamaktadır. Hem kredi hem de piyasa risklerinin hesaplanmasında artık bir ölçüt haline gelen RMD tekniği havacılıktan tarıma hatta sağlık sektörüne kadar geniş bir yelpazede kullanılmaktadır. 1990'lı yılların ikinci yarısında Hollanda Havayolları KLM, Kodak, Sony gibi birçok firma da portföy risklerini RMD kullanarak hesaplamaya başlamışlardır.

Basel-II ve Şeffaflık

Bugün gerek finansal kurumlar gerek diğer işletmeler, geleceğe dönük planları ve üstlendikleri risklerle bu riskleri nasıl yönettikleri konusunda hissedarlarına ve kamuoyuna giderek artan bir şekilde bilgi sunmaya başlamıştır. Sunulan bu bilgilerin anlaşılabilir ve anlamlı olması bu işin ön koşuludur. Riskin kendine özgü dili finans piyasalarında ağırlığını net bir şekilde hissettirirken bu konuda *farkındalık* sağlanması ve konunun öneminin anlaşılması rekabetin vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur.
Günümüzde firma değeri, bilinen birçok teorinin aksine farklı parametrelerden etkilenmekte ve işin artan teknik düzeyi neticesinde finans kesimi ya da finans dışı işletmelerin denetim ve gözetiminden sorumlu olan kuruluşlar zaman zaman yetersiz kalabilmektedirler (örneğin ENRON ve Arthur Andersen olayı). Risklerin ölçülmesi ve yönetilmesinde sahip olduğunuz insan kaynağınız, kullanılan yazılım ve donanımınız ne kadar iyi olursa olsun, maruz kaldığınızın farkında olamadığınız riskler bir anda kurumsal itibarınızı ciddi ölçüde zedeleyebilmektedir (örneğin, bir kaç ay önce yaşanan Societe Generale, Jerome Kerviel olayı).

Basel-II ve KOBİ'LER

Basel-II'nin uygulanmaya başlaması bankacılık sektörünün yanı sıra genelde reel sektör, özelde KOBİ'ler üzerinde birtakım etkiler doğuracaktır. Ülkemizde Basel-II konusunda son bir kaç yılda bankalar ve reel sektör tarafında yaşanan gelişmeler ümit vericidir. Basel-II ile birlikte gözlenmesi beklenen en önemli değişikliklerden biri de bankaların risk yönetim sistemlerinin etkinliğinin artması ve buna paralel olarak sermaye yükümlülüklerinin riske daha duyarlı hale gelmesidir. Bu da hiç şüphesiz banka-KOBİ ilişkisinin yeni bir düzleme oturması demektir. Özellikle KOBİ kredileri ve bilgilendirme kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler ve yapılan birçok çalışma -birçoğuna internet üzerinden erişilebilir- temel başvuru kaynakları arasında sayılabilir.

[1] Yazarların erişemediği ancak diğer illerimizi de kapsayan çalışmalar mevcuttur. Örneğin Balıkesir ve Manisa illerimize ait çalışmaların kayıtlarına rastlanmış ancak çalışmanın tamamına erişme imkanı olmamıştır. Dolayısıyla bu türde çalışmaların yazarlara iletilmesi bu çalışmanın genişletilmesi planlanan versiyonuna katkıda bulunacaktır.

Diğer taraftan Basel-II sürecinde KOBİ'lere ve reel sektörde faaliyet gösteren diğer firmalara önemli görev ve yükümlülükler düşmektedir. Çok sayıda çalışmada sıkça tekrar edildiği gibi KOBİ'ler avantajlı koşullardan kredi kullanabilmek için kurumsallaşmaya önem vermeli, etkin bir finansal yönetim uygulama yönünde adımlar atmalıdırlar. Ayrıca bu dönemde önem kazanacak bir diğer kavram da hiç şüphesiz *reel sektörde risk yönetimi* olacaktır. KOBİ'lerin etkin bir risk yönetimine sahip olmaları, bankalardan sağlayacakları kredilerin vade ve fiyatlarına olumlu yansıyacaktır. Bunun yanında, bankalarca kullanılacak derecelendirme sistemlerine temel girdi teşkil edecek olan firmalara ait finansal verilerin, zamanında ve doğru olarak bankalara ulaşması KOBİ'ler açısından avantaj doğuracak hususlar arasındadır.
Basel-II'nin reel sektöre etkisi, sermaye yükümlülüklerinin ve dolayısıyla kredi maliyetlerinin firmaların risklilik düzeyine daha duyarlı hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak kredi maliyetini belirleyen çok sayıda unsur bulunmaktadır ve firmaların risklilik düzeyi bu unsurlardan biridir. Dolayısıyla genelde faizlerin genel seviyesi özelde kredi faizleri daha çok makro dengelere (uygulanan para politikası, ülke risk primi, vb) bağlıdır.
Basel-II ile birlikte ortaya çıkacak en büyük etki yüksek riskli firmalar ile düşük riskli firmaların kullandığı krediler arasındaki faiz farkının artması olacaktır (Yüksel, 2005). Ayrıca daha önce gerçekleştirilen "Birinci Yerel Sayısal Etki Çalışması" sonuçlarına göre Basel-II ile birlikte KOBİ kredileri için bulundurulması gerekli olan sermaye tutarında %18'lik bir artış ortaya çıkmıştır. Ancak daha geniş kapsamlı olarak ve daha güncel veriler ile gerçekleştirilen "İkinci Yerel Sayısal Etki Çalışmasında" elde edilen bulgular daha önceki çalışmalardan farklılık arz etmektedir. Kurumsal ve perakende KOBİ kredilerinden oluşan KOBİ portföylerinin sermaye yükümlülüğü artışına toplam katkısı QIS-3 çalışmasında %2,9 ve QIS-TR1 çalışmasında %2,6 iken QIS-TR2 çalışmasında -%0,06 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla, QIS-TR2 çalışması sonuçlarına göre, Basel-II'nin KOBİ kredilerine ilişkin sermaye yükümlülüklerinde az da olsa bir azalış ortaya çıkarması muhtemeldir.

Basel-II ve KOBİ'lerde Risk Yönetimi Anketi
Konya ili özellikle imalat sanayinin farklı kollarında üretim yapan KOBİ'lerin yoğunluğu ile tanımlanır. Diğer taraftan, sanayinin gerek duyduğu yatırım ortamı açısından çok sayıdaki organize sanayi bölgesi ve düzenli küçük sanayi siteleri ile Konya incelenmesi gereken önemli KOBİ merkezlerindendir. Bu nedenle özellikle bu çalışmada Konya örnek seçilmiş, ilerleyen dönemlerde daha kapsamlı gerçekleştirilecek çalışmalara da bir ön örnek oluşturulmak istenmiştir.
Yapılan anket çalışmasında imalat sanayinin farklı alt sektörlerinde faaliyet gösteren, tarafımızca seçilmiş toplam 70 KOBİ'ye 8 soru yöneltilmiştir. Soru yöneltilen işletmelerden 19 tanesi motorlu kara taşıtları, 11 tanesi metal, 16 tanesi gıda, 3 tanesi deri ve 21 tanesi makine-teçhizat sektöründe faaliyet göstermektedir. Söz konusu firmaların alt sektörler itibariyle yüzde dağılımı aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Grafik 1

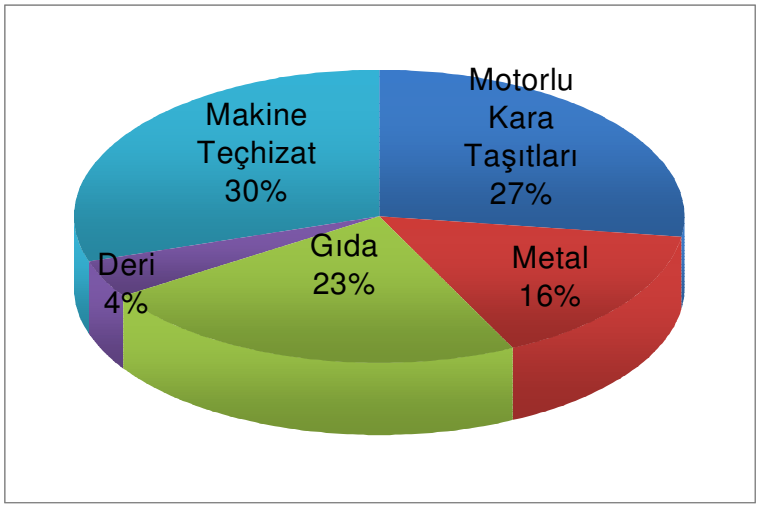

Şirket yetkilileri ile yüz yüze görüşme yoluyla yöneltilen sorular temel olarak işletmelerin maruz kaldıkları riskler hakkında ne kadar bilgiye sahip oldukları, bunları yönetip yönetmedikleri, finansal türev araçlar hakkındaki bilgileri ve beklenmedik durumlar için nasıl hareket edeceklerine dair eylem planları olup olmadığı tarzında tasarlanmıştır. Aşağıda yöneltilen her bir soruya verilen cevabın grafik üzerinde gösterimi yer almaktadır. Ayrıca grafik üzerinde cevapların sayısal gösterimine de yer verilmiştir. Sorulardan hemen sonra sorunun hangi amaca yönelik olarak sorulduğu ve verilen cevapla ilgili yorum yer almaktadır.

1. <u>İşletmenizin hangi risklere maruz kaldığınızı düşünüyorsunuz?</u> Bu soru ile işletmelerin gerek faaliyetlerinden doğan, gerekse dışsal olarak maruz kalabilecekleri riskler belirlenmeye çalışılmıştır. Verilen yanıtlardan da görüleceği üzere en büyük risk hammadde fiyatlarının artması riski olarak ifade edilmiştir. Özellikle yabancı para cinsinden ticaret yapılması neticesinde kur riski ikinci sıraya ve ürüne olan talebin yeterli seviyeye ulaşamaması riski de üçüncü sıraya yerleşmiştir.

Grafik 2

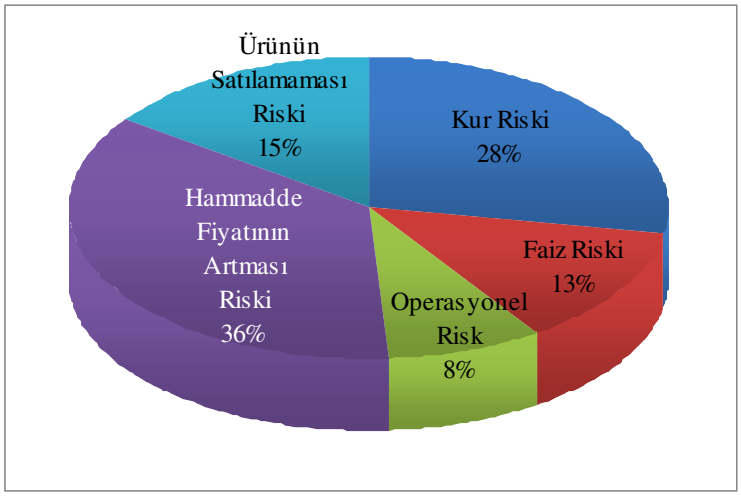

2. <u>Bu riskler için herhangi bir önlem aldınız mı?</u> Bu soru ile maruz kalınan risklere karşı herhangi bir önlem alınıp alınmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Verilen cevaplardan katılımcıların %63'ünün herhangi bir önlem almadığı, diğer bir ifadeyle üstlendiklerini düşündükleri risklere maruz kaldıkları anlaşılmıştır. Önlem alanlarsa aldıkları önlemler hakkında ayrıntılı bilgi vermemişlerdir. Dolayısıyla bu sorunun cavabı aşağıda yer alan diğer sorularla belirlenmeye çalışılmıştır.

Grafik 3

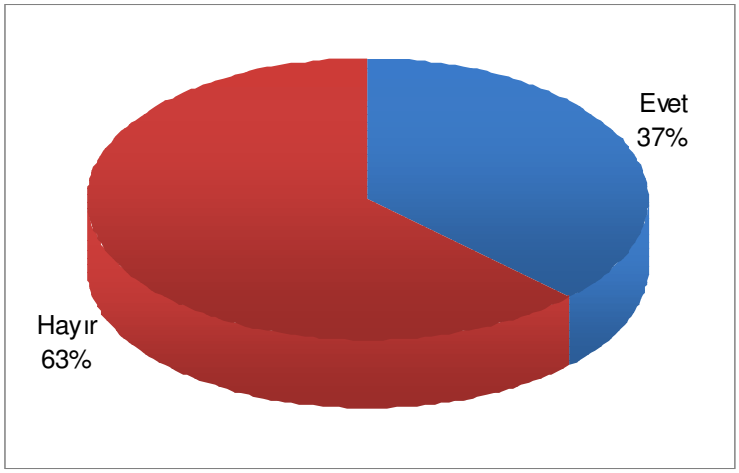

3. <u>Risk yönetimi araçlarını tanıyor musunuz?</u> Bu soru ile bilinen klasik risk yönetimi araçları hakkında genel bir bilgiye sahip olup olmadıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Maalesef beklenenin aksine büyük bir çoğunluk (%89) bu soruya "hayır" yanıtını vermiştir. Bu yanıt işletme sahiplerinin faaliyet alanları için yeterli düzeyde mesleki eğitim almaları gereğine işaret etmektedir. Diğer taraftan eğitimin yanı sıra işletme sahiplerinin muhtelif konularda bilgilendirici kaynaklara erişiminin de kısıtlı olduğu söylenebilir.

Grafik 4

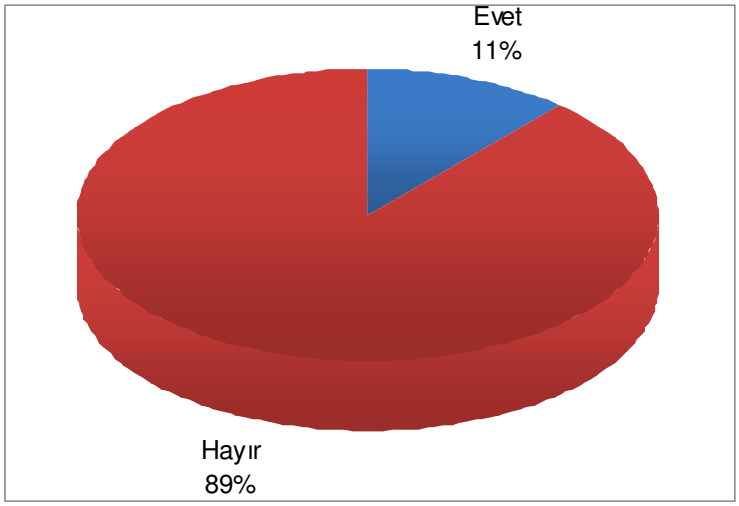

4. <u>VOBAŞ hakkında bilginiz var mı?</u> Bu soru ile yukarıda yer alan soru arasında benzerlik olmakla birlikte, risk yönetimi araçlarını tanımayanların bir kısmının VOBAŞ hakkında bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Yine bu konuyu da gerekli eğitim ve bilgi kaynaklarına erişimdeki yetersizlikle tanımlayabiliriz.

Grafik 5

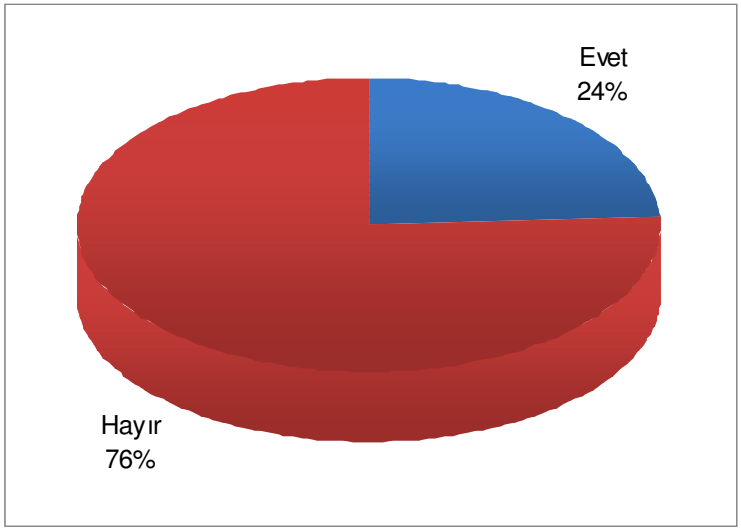

5. <u>Future, forward, opsiyon gibi vadeli işlemler hakkında bilginiz var mı?</u> Bu soru ile üçüncü soru arasındaki benzerlik üçüncü soruya verilen cevabın bir teyidi olarak görülebilir. Oran düşük olmakla birlikte bu konuda bir farkındalığın oluşmaya başladığı ifade edilebilir.

Grafik 6

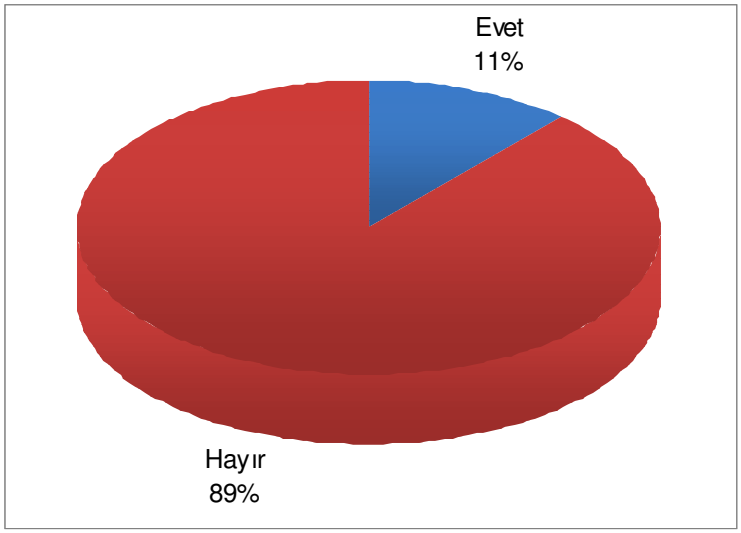

6. Portföyünüzde finansal türev araç var mı? Bu soru ile üçüncü ve beşinci sorularda sorulan soruların karşlığı olarak portföylerinde finansal türev araç bulunduranların sayısı belirlenmeye çalışılmıştır. Sadece bir tek işletmenin portföyünde finansal türev araç bulundurduğu görülmüştür. İşletme sahibi bu bilginin açıklanmasını istemediğinden sektör adı belirtilmemiştir.

Grafik 7

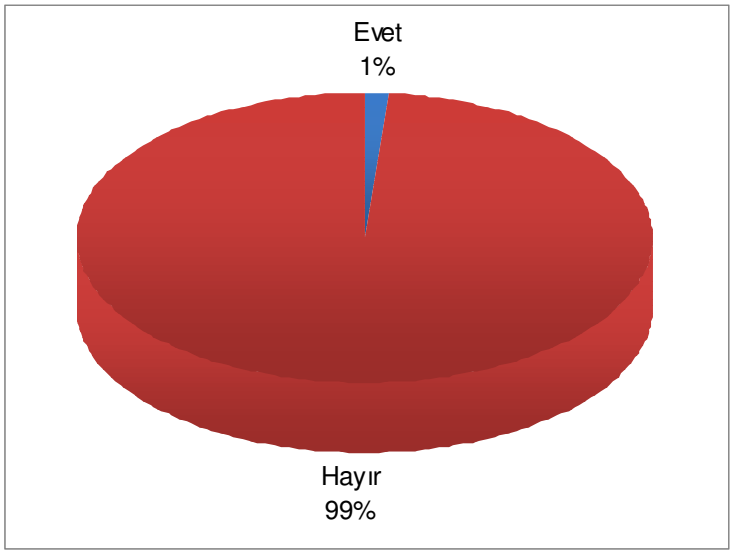

7. Risk yönetimi sistemine sahip olamama ya da risk yönetimi uygulamama nedenleriniz nelerdir? Yukarıda yer alan sorulara verilen yanıtlardan da görüleceği üzere risk yönetimi ve risk yönetim araçları konularında geliştirilmesine ihtiyaç duyulan bir tablo ortaya çıkmaktadır. İşletme sahiplerine bunun nedenleri sorulduğunda ilk sırayı bu konuda yeterli bilgiye sahip olmama (%38), ikinci sırayı risk yönetimine gerek duymama (%34) ve son sırayı da uzman insan kaynağı eksikliği (%24) almaktadır. Bu tablo karşısında hem uzman insan kaynağına hem de eğitime duyulan ihtiyaca ciddi bir talep olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Grafik 8

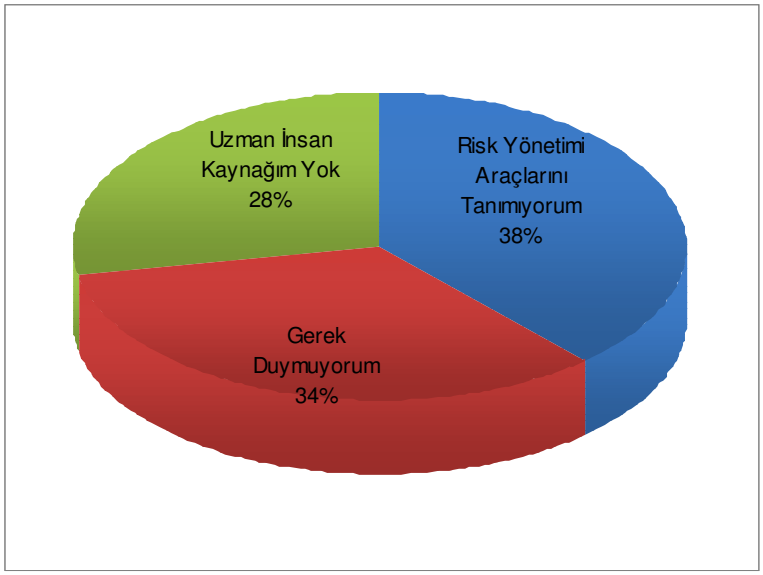

8. Beklenmedik, olağanüstü durumlar için bir senaryonuz var mı? Son olarak yöneltilen bu soru ile firmalara özellikle bankaların ve diğer finans kurumlarının stres testleri ve senaryo analizlerine benzer bir sisteme sahip olup olmadıkları sorulmuştur. Bu soru ile amaçlanan, örneğin hammadde taleplerinin beklenmedik bir şekilde durması, satışların muhtelif nedenlerle birden bire düşmesi, deprem, sel, yangın gibi beklenmedik olaylara maruz kalmaları durumunda neler yapabileceklerini öğrenmektir. Çok fazla detaylandırılmamakla birlikte işletmelerin %33'ü bahsedilen türde bir olağanüstü durum senaryosuna sahip olduğunu ve birtakım önlemler aldıklarını ifade etmişlerdir.

Grafik 9

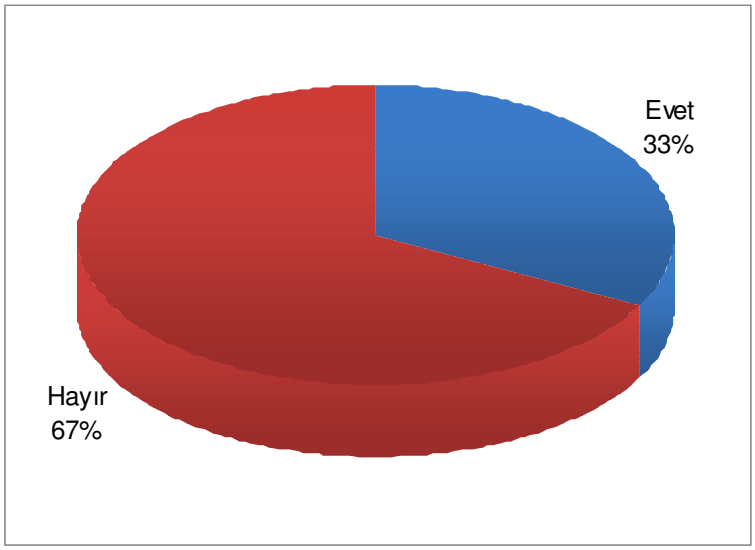

SONUÇ VE DEĞERLENDIRME

Sorulara verilen yanıtlarda görüleceği üzere reel sektörde faaliyet gösteren küçük işletmelerde risk ölçüm ve yönetiminin gerekliliği hususunda farkındalık bilincinin oluşması sağlanmalıdır. Ulaşılan sonuçlar elbette bir bütünü açıklamak için oldukça yetersizdir. Daha sağlıklı sonuçlara ulaşmak için farklı metodolojilerle ekonomi için önceliği olduğu düşünülen sektörleri kapsayan bir çalışma mutlaka daha gerçekçi sonuçlar verecektir. Küçük-büyük tüm işletmeler gerek iç gerek dış pazardan gelen rekabet baskıları karşısında hem varlığını sürdürmek hem de yerini kaybetmemek için uğraş vermektedir. Bu konuda ülkemizde birçok kurum ve kuruluş gerek bilgi gerek eğitim gerekse uzmanlık bilgisi sağlama yoluyla KOBİ'lerin faaliyetlerine katkıda bulunmaktadır.

Basel-II'yi başarıyla uygulamanın en iyi yolu onu anlamaktan geçmektedir. Bu süreç sürekli öğrenmeyi ve güncel bilgi kaynaklarına sahip olmayı gerektirmektedir. Hedefini *gelişmiş ülkeler ligi* olarak belirleyen ülkemiz için Basel-II'yi uygulamak bir seçenek değil zorunluluktur. Konunun iyi anlaşılamaması katlanılacak maliyeti katlayarak artıracaktır. En önemli olan unsuru ise en sonda zikretmek sanırım bu hususun hafızalarda daha kalıcı yer edinmesine neden olacaktır: Para, sermaye, ekipman gibi araçların hepsi bulunabilir ve ikame edilebilir ama *olmazsa olmaz* olan faktör; ülkesinin çıkarlarını koruyabilecek, acımasız rekabet ortamında ayakta kalabilmeyi başaracak bilgili, donanımlı, deneyimli, üretken ve çalışkan *insan kaynağıdır*. Bu kaynağın israfı her şeyin israfı anlamına gelir. Bu kapsamda ön plana çıkan diğer hususlar ise; firmaların doğru bir kayıt düzenine sahip olması, faaliyet risklerine uygun türev ürünler kullanmayı öğrenmesi, sermaye yapılarını güçlendirmesi, kurumsal yönetim kültürünü oluşturması ve yerleştirmesi, nitelikli insan kaynağına sahip olması, Basel-II'de öngörülen teminat yapısına uyum sağlaması ve en önemlisi gerekli *eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmesi* olarak sıralanabilir.

Global bir rekabetin söz konusu olduğu günümüzde KOBİ'lerimiz eğilimleri daha yakından takip etmek, bunların rekabet gücünü hangi oranda etkileyeceğini görüp ona göre tedbir alabilmek ve stratejilerini *risk odaklı* bir çerçeveye taşımak zorundadır.

Yapılan bu çalışmanın küçük kapsamlı olduğu aşikardır. Gerekli zaman, eleman ve fon sağlanması durumunda bölgesel olarak; özellikle Marmara, Ege ve Güneydoğu illerimizi kapsayan bir çalışmanın daha yüksek çözünürlükte bir fotoğraf elde edilmesine katkıda bulunacağı muhakkaktır. Gerek bilgisayar kullanımında koşullara uyma gerekse İnternet teknolojisinden gereğince faydalanma günümüz rekabet ortamının en temel faktörleri arasında yer almaktadır.

İşletmelerin finansmanı ve halka açılmalarında girişim (risk) sermayesi ve çoğunluğunu yabancıların oluşturduğu özel sermaye şirketleri ve fonları (private equity funds), işletmelerimiz ve girşimcilerimiz için değerlendirilmesi gereken bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda gerek dünyada gerek ülkemizde önemli bir ilgi odağı olan bu fonların nasıl çalıştığı ve hedef kitleye nasıl ulaştıkları ayrı bir çalışma konusudur. Oldukça önemli olan bu konuda başarıya giden yolun etkili bir eğitim süreci ve risk yönetimi bilincinin oluşturulmasından geçtiği unutulmamalıdır.

Bu kapsamda üniversitelere de önemli görevler düşmektedir. Özellikle işletme ve iktisat gibi genel açılımlı üniversite eğitimi yerine finans, muhasebe, yönetim ve insan kaynakları, bankacılık, para, büyüme ve kalkınma gibi uzmanlığa daha fazla dayalı bölümler herhalde insan kaynağının israf edilmemesi anlamına gelecektir. Böylesi bir uzmanlığa dayalı bölüm yapısında küresel rekabet ortamı gereklerine uygun insan kaynağı daha etkin yetiştirilecek ve iş piyasasına yönlendirilebilecektir. Aksi takdirde genel eğitimli kişilerin kendinden uzmanlığa dayalı biçimde gerek iş gerekse akademik düzeyde yetiştirilmesi hem zaman hem de finansal kaynakların israfından başka bir şey değildir.

KAYNAKLAR

Aksoy, T. (2007), Basel-II ve İç Kontrol, ASMMMO, Ankara.

Ata, H. A. ve Uğurlu, M. (2006), "Küresel Rekabet Ortamında Basel II' nin KOBİ'lere Etkilerinin Analizi" 5. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi 15-17 Haziran 2006, Tokat, erişim tarihi 31 Mart 2008, http://iibf.gop.edu.tr/bolumler/isletme/5oaikongre/5oaikongre.pdf.

Aydoğmuşoğlu, K.B. (2007), "Basel-II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme Kredilerine Etkileri", TC Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İktisat Anabilim Dalı, Para ve Banka Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

BDDK (2004), *"Basel-II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu"* http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1254QIS-TR.pdf

Civan, M. ve Şerbetçi, K. (2007), "Basel-II'nin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri: Gaziantep İli Örneği", GAGİAD (Gaziantep Genç İşadamları Derneği) Kültür Yayını, Gaziantep.

Dilek, A. (2007), "Basel-II'nin KOBİ Kredileri Üzerindeki Etkileri" TC Gazi Üniversitesi, SBE, İşletme Anabilim Dalı, Finansman Bilim Dalı, Master Tezi, Ankara.

Küçüközmen, C.C. ve Oğuz, H.D. (2008) "Basel II Çerçevesinde Kobi'lerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri", I. Uluslararası Sempozyum, KOBİ'ler ve BASEL-II, İzmir Ekonomi Üniversitesi, 2-4 Mayıs, İzmir.

Küçüközmen, C.C. (2007), "İnşaat Sektörünün Finansmanı Ve Risk Yönetimi: Basel-II Ve Küresel Rekabet Çerçevesinde Bir Değerlendirme", İnşaat Sanayii Dergisi, İntes, Mayıs-Haziran, Sayı:101.

Teknik Rapor (2006), Konsensus KOBİ Araştırması, erişim tarihi 31 Mart 2008, http://www.consensus.com.tr/docs/KONSENSUS_KOBI_ARASTIRMASI_XI_RAPOR.pdf

Uygun, B. ve Çakır, H. M., (2006), "Basel II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi: Bir Uygulama", Basel-II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi Konferansı, Türk Parlamenterler Birliği ve Pamukkale Üniversitesi, 3 Mart 2006, Denizli.

Yılmaz, M.K. ve Küçükçolak, A. (2006), "Basel-II Uygulamalarının Kobi'lere Etkileri ve İMKB Şirketlerinin Bu Açıdan Değerlendirilmesi", 5. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi 15-17 Haziran 2006, Tokat, erişim tarihi 31 Mart 2008, http://iibf.gop.edu.tr/bolumler/isletme/5oaikongre/5oaikongre.pdf.

Yörük, N. (2006),"Basel II Standartları'nın KOBİ'ler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması" 10. Ulusal Finans Sempozyumu, İzmir.

Yüksel, A. (2005a), *"Basel-II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri",* BDDK Çalışma Raporları 2005-4 (http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1275Basel_II_SME.pdf)
Yüksel, A., (2005b), *"Basel-II ve KOBİ (6 Adet Sunum)"*, Basel-II ve Türkiye'deki KOBİ'lere Etkileri Eğitim Programı, yayınlanmamış çalışma, KOSGEB ve Bahçeşehir Üniversitesi.
TBB (2006), "Basel-II'nin KOBİ'lere Etkileri", Basel-II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı: 58.

ANKET SORULARI

1-Hangi risklere maruz kaldığınızı düşünüyorsunuz?
- ☐Kur riski
- ☐Faiz riski
- ☐Operasyonel risk
- ☐Hammadde fiyatlarının artması riski
- ☐Ürünün satılamaması riski
- ☐Diğer____

2-Bu riskler için önlem aldınız mı?
☐Evet ☐Hayır

3-Risk yönetimi araçlarını tanıyor musunuz?
☐Evet ☐Hayır

4-VOBAŞ hakkında bilginiz var mı?
☐Evet ☐Hayır

5- Future, forward, opsiyon gibi vadeli işlemler hakkında bilginiz var mı?
☐Evet ☐Hayır

6-Portföyünüzde türev ürün var mı?
☐Evet ☐Hayır

7-Risk yönetimi yapmama sebebiniz nedir?
- ☐Risk yönetimi araçlarını tanımıyorum
- ☐Uzman insan kaynağım yok
- ☐Gerek duymuyorum
- ☐Diğer____

8-Beklenmedik durumlar için bir senaryonuz var mı?
☐Evet ☐Hayır

KKTC'DE KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİN (KOBİ) BASEL II'YE YÖNELİK UYUMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doç.Dr. Okan Veli ŞAFAKLI, Yakın Doğu Üniversitesi

ÖZET

Basel II standartları 2007 yılında Avrupa'da, 2008 yılında da Türkiye'de bankalar tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Bu standartlar, özellikle kredilendirmede risk yönetimini farklı bir yaklaşımla ön plana çıkarmakta ve işletmelerin bankalarla olan kredi ilişkisini yeniden düzenlemektedir. Büyük işletmelerin Basel II'ye uyumlarında sorun yaşamayacakları öngörülürken kurumsal olarak KOBİ'lerin derinden etkilenmesi kaçınılmaz görünmektedir. Bu durum ise, hem bankaların hem de KOBİ'lerin kurumsal olarak yeniden yapılandırılmalarını gerekli kılmaktadır. Gerek Türkiye ile olan finansal entegrasyonu gerekse Kıbrıs sorununun çözümü ile muhtemel AB üyeliği, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde de (KKTC) KOBİ'lerin Basel II kriterlerine uyumunu zaruri kılacaktır. Dolayısıyla, olası ekonomik tahribatın asgariye indirgenmesi için gerekli hazırlıkların proaktif olarak önceden yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede, çalışmanın temel amacı KKTC'deki KOBİ'lerin profilini ortaya çıkarmak ve Basel II'ye uyumlarına yönelik öneriler geliştirmektir.

Araştırmada özetle KKTC'de KOBİ'lerin Basel II kriterleri hakkında farkındalıkları olmadıkları ve gerek Basel II gerekse çağdaş rekabetin gereği olarak profesyonel bir anlayışla kurumsallaşmayı öngörmedikleri anlaşılırken, hem idari hem yapısal olarak ise aile şirketi kimliğini korumayı tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır.

ANAHTAR KELIMELER: KKTC, KOBİ, Basel II

GİRİŞ

Basel Komitesi G10 ülkelerinin Merkez Bankası İdarecileri tarafından 1974 yılında kurulmuştur. Basel II direktifleri, Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) tarafından 2004 yılında yayımlanmış, bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak Uluslarası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde oluşturulmuş standartlar bütünüdür. BASEL II'nin uluslararası uygulamada 2007 yılı başında, Türkiye'de ise 2008 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir. Basel II uzlaşısı, temel olarak finansal sistemde güvenliğin ve sağlamlığın temin edilmesi amacı ile oluşturulmuş ve tüm önemli bankalara hitap edecek biçimde geliştirilmiştir (ATO 2007; İmişiker 2005).

Basel II' ye göre kredi kullanacak firmaların risk ölçümü iki ana unsura dayanmakadır. Bunlar, kredi kullananın (firmanın) risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesidir. Kredi alan firma, finansal verilerinin degerlendirilmesi sonucu tespit edilen bir derecelendirme notuna sahip olacaktır. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe, banka risk almakta tereddüt edecek ve bunun yanında KOBİ'ler daha yüksek kredi maliyetiyle borçlanmak zorunda kalacaklartıt. Bankalar kredi tahsis etmeden önce şirketlerin sadece finansal performansı ile değil aynı zamanda yönetim performansıyla da ilgilenmektedirler. KOBİ bilânçolarının kredilendirmeye uygun olmaması (yetersiz sermaye, eksi net işletme sermayesi ve bilânço zararı), kayıt dışı işlemlerin bulunması, KOBİ'lerin derecelendirme aşamasında yaşayacagı zorlukların başında gelmektedir. İyi yönetilen, iyi finanse edilen ve gerekli tüm bilgileri (finansal ve niteliksel) zamanında ve yeterli bir şekilde sunarak şeffaflığı sağlayabilen KOBİ'ler, potansiyel olarak en iyi dereceyi almak suretiyle, en iyi şartlarda kredilendirilme olanağına sahip olacaklardır (Ay ve Alptekin 2007; Beşinci 2005; Casu vd. 2006: 185-188; Tiskens 2003).

Basel II standartlarına göre toplam cirosu 50 milyon Euro'yu geçmeyen firmalar SME(KOBİ) olarak tanımlanmaktadır. KOBİ tanımına bağlı olarak "perakende-kurumsal" ayrımı çok önem kazanmakta olup bir bankadaki toplam kredisi (Nakit +Gayrinakit) 1 Milyon Euro'nun altında kalan KOBİ'ler "perakende portföy" içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro'nun üstünde olan KOBİ'ler ise "kurumsal portföy" içinde tanımlanmaktadır (TBB 2004:5). Mevcut durumda KOBİ olarak değerlendirilen bir firma bütün özellikleri günümüz tanımına uygun olsa bile, çalıştığı banka Basel II'deki standart yöntemi uyguluyorsa kredilerinin toplam 1 milyon Euro'yu geçmesi halinde kurumsal portföy içerisinde değerlendirilerek kendisine dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilen rating'ler bankaca esas alınacak ve derecelendirme sistemi nedeni ile artan kredi maliyetlerine maruz kalabilecektir. Bu durum, özellikle yüksek tutarlı kredi kullanan firmaları etkileyebilecektir. Dolayısıyla, Basel II'de sermaye gereğinin belirlenmesi sürecinde, borçluların risk ağırlıkları, sahip oldukları kredi notuna bağlı olarak belirlenmektedir. Buna göre, başlıca risk ağırlıkları perakende krediler için % 75, derecelendirilmemiş kurumsal firmalar için % 100, en düşük kredi notunu alan firmalar için % 150 ve en yüksek kredi notunu alan firmalar için % 20 olarak belirlenmiştir (TTGV 2007; Hançerli ve Gökgönül 2005; Yüksel 2005: 17-18; Karataş ve Helvacıoğlu 2006).

Yukarıda ortaya konan çerçeve ışığında KOBİ'lerin Basel II'ya hazırlık aşamasında ortaya koymaları gereken idari, mali ve kurumsal formasyonun kapsamını: firmaların ana faaliyet konularında çalışmaları; kayıt dışı işlemlerin kayıt

içine alınması; Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlamaları; sermayelerini güçlendirmeleri; uluslararası kabul görmüş standartlarda, güvenilir mali tabloların üretilmesi ve şeffaflığın sağlanması; raporlama ve veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımların tamamlanması; niteliksel göstergelerin iyileştirilerek kurumsal yönetim kültürünün yerleştirilmesi; ve risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere özellikle muhasebe ve finansman konusunda nitelikli insan kaynağına yatırım yapmaları ve sonuç olarak risk temelli fiyatlamanın anlaşılarak riski etkin yönetmeleri oluşturmaktadır (Usta ve Güler 2006; Er 2007; Sakarya vd. 2007).
Bu araştırmada, KKTC'de KOBİ'lerin Basel II hakkındaki farkındalıklarının ve buna ilişkin kurumsal yönelimlerinin ortaya çıkarılması ve bu yönde önerilerin yapılması amaçlanmıştır.

1.ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

KKTC'de KOBİ'ler Avrupa Birliği'nde (AB) olduğu gibi ekonominin belkemiği durumundadırlar. AB'deki tanıma göre KKTC'deki işletmelerin neredeyse tamamı KOBİ niteliğindedir (DPÖ 1998). KKTC'de KOBİ'lere yönelik yapılan bu araştırma, kolayda örnekleme yoluyla KKTC'deki beş ilçede faaliyet gösteren KOBİ'lere yönelik olarak 2007 Aralık ayı itibariyle gerçekleştirilmiştir. Örnek büyüklüğü 1000 olarak seçilirken her ilçede elde edilen geçerli anket sayısını belirlemede 'Kıbrıs Türk Esnaf ve Zanaatkarlar Odası' verilerine göre evrendeki KOBİ'lerin ilçelere göre dağılımı esas alınmıştır. Şöyle ki, Lefkoşa, Mağusa, Girne, Güzelyurt ve İskele ilçelerine uygulanan ve elde edilen geçerli anketlerin dağılımı sırasıyla % 47.7, % 27, % 22, % 6 ve % 2.3 şeklinde olmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda kullanılan anket 4 kısımdan oluşmaktadır. Bu kısımların konusunu sırasıyla idari, mali, AB perspektifi ve KOBİ'lerin Basel II farkındalığı ile bu yöndeki fikri hazırlıkları teşkil etmektedir. Anketin tamamı kapalı uçlu sorular şeklinde düzenlenirken 1,2 ve 3. kısımlarda çoktan seçmeli, son kısımda ise beşli Likert Ölçeği kullanılmıştır. Şöyle ki, çalışmanın temelini oluşturan son kısım KKTC'deki KOBİ'lerin Basel II hakkındaki farkındalıklarını ve bu yönde düşünsel olarak uyumlarını sorgulamaktadır. Bu çerçevede yöneltilen 13 önerme için araştırmaya tabi tutulan KOBİ'ler "1=kesinlikle olumsuz"'dan "5=kesinlikle olumlu"ya kadar olan ölçek üzerinde görüşlerini belirtmişlerdir. Anketin ilk üç kısmı için verilerin yorumlanmasında frekans ve yüzde analizi kullanılmıştır. Araştırmanın son kısmı için öncelikle "tek-grup t-testi" uygulanırken 13 önermeyi temel başlıklara indirgemek için "faktör analizi" gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ayrıca araştırma ölçeğinin güvenilirliği de test edilmiştir.

2. TEMEL BULGULAR VE ANALİZ

Araştırmada elde edilen bulgular, KKTC'de KOBİ'lerin idari ve mali yapısı, AB perspektifi ve Basel II farkındalığı ile fikri hazırlık aşaması şeklinde sunulmaktadır.

2.1 KOBİ'lerin İdari Yapısı

KKTC'de KOBİ'lerin idari yapısı Tablo 1'de gösterilmektedir. Bu yapının temel özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- KOBİ'lerin yaklaşık %82'si 1991 yılından sonra kurulmuştur. Başka bir ifade ile sözkonusu KOBİ'lerin çeyrek asırlık dahi geçmişi bulunmamaktadır. Bu gerçekten hareketle, çoğunluğunun kurucusu şu anki sahibidir.
- KOBİ'lerin yaklaşık % 86'sı 1 ile 20 arasında işçi çalıştırmaktadır.
- KOBİ'ler aile şirketi yapısında olup profesyonel yöneticilerin idaresinde olanlar % 15 ile sınırlıdır.
- KOBİ'lerin hakim olduğu sektörler % 45.4 ile serbest meslek ve müesseseler ve % 28.9 ile ticaret-turizmdir.
- KOBİ yöneticilerinin yaklaşık yarısı lise, diğer yarısı ise üniversite mezunu durumundadır.
- KOBİ'lerin çoğunluğu genelde yerel bankalar ile çalışmaktadırlar.
- KOBİ'lerin üniversitelerden danışmanlık hizmeti alanların yüzdesi 12.7 ile sınırlı kalmaktadır.

Faktör	Kategori ve Yüzdesi						
Kuruluş yılı (yüzde)	1941-1960 (1.8)	1961-1974 (2.5)	1975-1990 (14)	1991-2000 (40.8)	2001- (40.9)		
Çalışan sayısı (yüzde)	1-20 (85.9)	21-50 (9.2)	51-100 (3.6)	101-200 (0.6)	201-250 (0.7)		
Kurucusu (yüzde)	Tarafından (60.3)	Ortaklarla beraber (17.9)	Baba tarafından (13.5)	Büyükbaba tarafından (1.2)	Devralma (7.1)		
İşletmeyi yönetenler (yüzde)	Aile üyeleri (66.4)	Ortaklar (18.6)	Profesyonel yöneticiler (6.4)	Aile üyeleri ve profesyonel yöneticiler (8.6)			
Hizmet verdiği sektör (yüzde)	Tarım (1.5)	Sanayi (6.7)	İnşaat (11.4)	Ticaret-turizm (28.9)	Ulaştırma-haberleşme (3)	Mali müesseseler (3.1)	Serbest meslek ve müesseseler (45.4)
Yöneticilerin eğitim durumu (yüzde)	İlk öğretim (3.7)	Lise (51.9)	Üniversite (40.8)	Yüksek Lisans ve Doktora (3.6)			
Genelde çalıştığı banka (yüzde)	Türkiye Menşeli bankalar (29.7)	Yerel bankalar (58.5)	HSBC (11.8)				
Üniversitelerden danışmanlık hizmeti alma durumu (yüzde)	Sınırlı sayıda (12.7)	Yeterince işbirliği sağlıyoruz (9.9)	Hiçbir danışmanlık ve işbirliğinde bulunmadık (77.4)				

Tablo 1: KKTC'de KOBİ'lerin İdari Yapısı

2.2 KOBİ'lerin Mali Yapısı

Tablo 2'de yer alan KOBİ'lerin mali yapısı aşağıda özetlenmektedir.

Tablo 2: KKTC'de KOBİ'lerin Mali yapısı

Faktör	Kategori ve Yüzdesi						
Finansman yetkilisi (yüzde)	Özel finans bölümü (6.2)	İşletme sahibi (67)	Muhasebe bölümü (23.5)	İdari işler bölümü (3.3)			
Finansman kaynakları (yüzde)	Özkaynak (54.4)	Ticari banka (29.8)	Kalkınma bankası (5.8)	Diğer finans kuruluşları (4.2)	Faktoring (0.7)	Finansal kiralama (0.4)	Diğer (4.7)
Bankayla çalışma durumu (yüzde)	Sürekli (56.8)	Gerektiğinde (28.9)	Bazı dönemler (10.1)	Çalışılmıyor (4.2)			
Tercih edilen kredi vadesi (yüzde)	Kısa vadeli (30.4)	Orta vadeli (29.1)	Uzun vadeli (16.7)	Kredi kulanılmıyor (23.8)			
Finansman sorunu yaşama durumu (yüzde)	Yaşanmıyor (39.7)	Yoğun olarak yaşanıyor (10.3)	Kısmı yaşanıyor (25.7)	Arasıra yaşanıyor (24.3)			
Kredi bulmakta karşılaşılan sorunlar (yüzde)	Finansal tablo yetersizliği (12.1)	Teminat eksikliği (22.7)	Krediyle ilgili bilgi yetersizliği (18.3)	Faiz oranının yüksekliği (46.9)			
Özkaynağın yeterliliği (yüzde)	Yeterli (53.1)	Yeterli değil (32.7)	Kısa dönemli dış kaynak gerekli (14.2)				

- KOBİ'lerin çoğunluğunda finansman yetkilisi işletme sahibidir.
- KOBİ'leri borçlanma oranı minumum % 30 düzeyindedir.

- KOBİ'lerin bankayla çalışmayanların oranı % 5'le sınırlı kalırken yaklaşık % 60'ı bankalarla sürekli çalışmaktadırlar.
- KOBİ'ler en fazla kısa ve orta vadeli krediler tercih etmektedirler.
- Farklı nedenlerle finansman sorunu yaşayan KOBİ'lerin oranı yaklaşık % 60'tır.
- KOBİ'lerin kredi bulmakta karşılaştıkları başlıca sorunlar sırasıyla faiz oranlarının yüksekliği ve teminat eksikliğidir.
- KOBİ'lerin yaklaşık yarısı özkaynağın yetersiz olduğunu ifade etmektedir.

2.3 KOBİ'lerin AB Perspektifi

KKTC'de KOBİ'lerin AB perspektifine ait bakış açıları Tablo 3'den anlaşılmaktadır. Şöyle ki, AB KOBİ destekleri konusunda tam olarak bilgi sahibi olanlar sadece % 15.6 iken, AB'ye mutlaka üye olunmalıdır görüşünü savunanların oranı yüzde kırkdan azdır.

Tablo 3: KKTC'de KOBİ'lerin AB Perspektifi

Faktör	Kategori ve Yüzdesi			
AB KOBİ destekleri konusundaki bilgi düzeyi (yüzde)	Tam olarak bilinmekte (15.6)	Hiçbir şekilde bilgi sahibi bulunmamakta (43.4)	Duyum alınmış ama tam bir bilgi sahibi bulunmamakta (41)	
AB üyeliği hakkında düşünce (yüzde)	Mutlaka girilmeli (39.7)	Girilmeli ama KOBİ'ler için engel (26.5)	Kesinlikle girilmemeli (17.1)	Etkileri hakkında tam bilgi sahibi olunmadığından fikir beyan edilememekte (16.7)

2.4. KOBİ'lerin Basel II Farkındalığı ve Fikri Hazırlık Aşaması

KKTC'de KOBİ'lerin Basel II farkındalığını ve bu yöndeki fikri hazırlık aşamasını tesbit etmek için 1000 adet KOBİ'ye yöneltilen 13 adet önerme için 1 ile 5 arasında verilen değerlerin genel ortalaması hesaplanmıştır. Tablo 4'de görüldüğü gibi aritmetik ortalama şeklinde verilen bu değerlerin kararsız olarak ifade edilen 3'den istatistiki olarak farklı olup olmadığını tesbit etmek için "tek-grup t-testi" uygulanmıştır. Buna göre "raporlama ve veri tabanı oluşturmaya yönelik nitelikli insan kaynağı istihdam etme düşüncesi" dışında KOBİ'ler ya olumsuz ya da olumlu yönde değerlendirmede bulunmuşlardır. Şöyle ki, Basel II ve etkileri hususunda bilgi düzeyi, Basel II'ya yönelik önlem alma , aile şirketi yapısından kurumsal yapıya geçme ile işletme yönetiminin profesyonel yöneticilere devredilmesi açısından olumsuz görüş belirtirlerken, muhasebe ve kayıt sisteminin varlığı, güvenilir finansal tabloların hazırlanması, sermaye yapısının güçlendirilmesi, bütçe ve planlama faaliyetlerinin etkinliği, şeffaflığın artırılması, risk yönetimine yönelik uzmanlaşma ve teknolojik değişime ayak uydurma açısından nisbeten olumlu değerlendirmede bulunmuşlardır.

Table 4: KKTC'deki KOBİ'lerin Basel II Farkındalığı ve Fikri Hazırlık Aşamalarına İlişkin Değerlendirmeleri

Basel II Farkındalığı ve Fikri Hazırlık Aşamasına İlişkin KOBİ'lerin Yapısı	Aritmetik Ortalama
İşletme yönetimini profesyonel yöneticilere devretme düşüncesi	2,3810
Etkin bir muhasebe ve kayıt sisteminin şirkette varlığı	3,8270
Uluslararası standartlara uygun Bilanço ve Gelir- Gider cetveli hazırlama durumu	3,4330
Basel II hakkındaki bilgi düzeyi	2,0500
Basel II'nin KOBİ'leri ne yönde etkileyeceği hususunda bilgi düzeyi	1,9380
Basel II'ye yönelik önlem alma düşüncesi	2,0700
İyi kredi notu alabilmek için sermayeyi güçlendirme düşüncesi	3,4150
Raporlama ve veri tabanı oluşturmaya yönelik nitelikli insan kaynağı istihdam etme düşüncesi	2,9520*
Aile şirketi yapısından kurumsal yapıya geçme düşüncesi	2,5300
Bütçe ve planlama faaliyetlerinin işletmede yürütülme durumu	3,2790
Banka ve diğer kurumların taleb ettiği hertürlü bilginin sağlanması için şeffaflığı artırma düşüncesi	3,3760
Risk yönetimiyle ilgili uzmanlaşma düşüncesi	3,3280
Teknolojik açıdan değişime uyum sağlanıldığına dair düşünce	3,6780

Ölçek değerleri: 1=Kesinlikle olumsuz, 2=Olumsuz, 3=Kararsız, 4= Olumlu, 5= Kesinlikle olumlu

* % 5 anlamlılık düzeyinde *p>.05*'ten büyük olması nedeniyle test değeri =3(kararsız)'dan farkı bulunmamaktadır

KKTC'de KOBİ'lerin Basel II'ye ilişkin farkındalıklarını ve fikri hazırlıklarını yansıtan 13 unsurlu değerlendirme - ortak özellik taşıyan temel başlıklara (faktör) indirgenmek için - faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi uygulamadan önce, örneğin faktör analizine yeterliliğini ölçmek için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin testi (measure of sampling adequacy-KMO:0,842>0.5) ve araştırma verilerinden anlamlı faktörler çıkarılabileceğini gösteren küresellik derecesinin belirlenmesi için yapılan Bartlett testi (Bartlett's Test of Sphericity) sonuçları (4076.399 ve *p*:0,000<.05) kullanılan verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. İlgili ön koşullar sağlandıktan sonra, KOBİ'lerin değerlendirmelerini ölçmeye yönelik 13 unsura (değişken) varimax rotasyonlu temel bileşenler faktör analizi uygulanmıştır (Saruhan ve Özdemirci 2005: 151-156). Faktör analizi sonucunda, 13 değişken için özdeğeri 1'den büyük 3 faktör elde edilmiştir (Tablo 5). Bu 3 faktör , toplam varyansın %55.865'ini açıklamaktadır. Bu paralelde, her bir faktörün varyanstaki açıklama değeri ise sözkonusu faktörlerin göreceli önemini ortaya koymaktadır. KKTC'deki KOBİ'lerin Basel II farkındalığını ve fikri uyum aşamasını yansıtan sözkonusu 3 faktör, değişkenlerin özellikleri dikkate alınarak şu şekilde adlandırılmıştır: 1.Faktör: İdari ve Mali Yapının Basel II'ya Uygunluğu; 2.Faktör: Basel II Farkındalığı; ve 3.Faktör: Kurumsallığa geçiş.

Faktör analizine tabi tutulan ölçeğin *güvenilirliğini* ölçmek için hesaplanan *Cronbach alfa* değeri (0.815>.7) ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Altunışık vd. 2004 :113-116).

Tablo 5: 13 Unsura ilişken KOBİ'lerin Değerlendirmeleri ve 3 Boyut Üzerine Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler ve Değişkenler	Özdeğer	Faktör yükleri	Varyans yüzdesi	Kümülatif varyans
Faktör 1: İdari ve Mali Yapının Basel II'ya Uygunluğu	**4.161**		**26.393**	**26.393**
Bütçe ve planlama faaliyetlerinin işletmede yürütülme durumu		.735		
Uluslararası standartlara uygun Bilanço ve Gelir- Gider cetveli hazırlama durumu		.705		
Banka ve diğer kurumların taleb ettiği hertürlü bilginin sağlanması için şeffaflığı artırma düşüncesi		.682		
İyi kredi notu alabilmek için sermayeyi güçlendirme düşüncesi		.681		
Etkin bir muhasebe ve kayıt sisteminin şirkette varlığı		.668		
Risk yönetimiyle ilgili uzmanlaşma düşüncesi		.636		
Teknolojik açıdan değişime uyum sağlanıldığına dair düşünce		.553		
Raporlama ve veri tabanı oluşturmaya yönelik nitelikli insan kaynağı istihdam etme düşüncesi		.499		
Faktör 2: Basel II Farkındalığı	**2.022**		**18.252**	**44.645**
Basel II'nin KOBİ'leri ne yönde etkileyeceği hususunda bilgi düzeyi		.906		
Basel II hakkındaki bilgi düzeyi		.884		
Basel II'ye yönelik önlem alma düşüncesi		.834		
Faktör 3: Kurumsallaşmaya Geçiş	**1.079**		**11.220**	**55.865**
İşletme yönetimini profesyonel yöneticilere devretme düşüncesi		.726		
Aile şirketi yapısından kurumsal yapıya geçme düşüncesi		.687		

Faktör analizi sonucu elde edilen 3 faktöre ilişkin KOBİ değerlendirmeleri Tablo 4'deki ilgili değişkenlerin birleştirilmesi sonucu elde edilmiştir. Buna göre, Tablo 6'da görüldüğü idari ve mali yapının Basel II'ye uygunluğu açısından KOBİ'ler kararsız ve olumlu arasındaki bir değerle (3.4) nisbeten olumlu yönde değerlendirme yaparken, Basel II farkındalığı ve kurumsallığa geçiş açısından değerlendirmeleri olumsuz yönde olmuştur.

Tablo 6: Faktörlere İlişkin KOBİ Değerlendirmeleri

Faktörler	Aritmetik Ortalama
F1: İdari ve Mali Yapının Basel II'ye Uygunluğu	3,4110
F2: Basel II farkındalığı	2,0193
F3: Kurumsallığa geçiş	2,4555

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya genelinde, AB'de ve Türkiye'de uygulanmaya başlanan Basel II kriterlerinin KKTC'de uygulamaya geçmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu çerçevede, KKTC'deki KOBİ'lerin de Basel II'ye yönelik hazırlıklarının ve uyumlarının en erken zamanda sağlanması gerekmektedir. Ancak, bu uyumun sağlanmasındaki esneklik ve başarı şansı KOBİ'lerin mevcut idari ve mali yapıları ile Basel II'ye yönelik farkındalıklarıyla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla, KKTC'deki

KOBİ ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlara Basel II'ye yönelik önerilerde bulunmadan önce KOBİ'lerin mevcut idari ve mali yapısı ile Basel II'ye uygunluk derecelerinin bu araştırmayla tesbitine çalışılmıştır.
KKTC'deki KOBİ'ler genelde aile şirketleri yapısında kurulmuş olup çalışanları 20 kişiden azdır. Nisbeten yeni kurulmuş olan KOBİ'lerin yönetimini profesyonel yöneticiler değil kurucuları üstlenmiştir. Genel yönetimde olduğu gibi finansal açıdan da profesyonellik gözetilmemektedir. Durum böyle olmasına karşın, KOBİ'ler aile şirketi yapısından kurumsal yapıya geçmeyi ve yönetimi profesyonellere devretmeyi ve/veya üniversitelerden danışmanlık hizmeti almayı düşünmemektedirler.

KKTC'deki KOBİ'lerin %40'a yakını dış kaynak gereksinimi duymakta, genelde kısa ve orta vadeli kredi tercih etmekte, yaklaşık %60 oranında finansman sorunu yaşamakta, özellikle faiz oranlarının yüksekliği ve teminat eksikliği nedeniyle kredi bulmakta sorunlarla karşılaşmakta ve yaklaşık % 50'si özkaynağın yetersizliğine vurgu yapmaktadırlar.
KKTC'deki KOBİ'lerin Basel II'ye yönelik önlem almamaktan öte Basel II hakkındaki farkındalıkları son derece düşük düzeydedir. Bu paralelde, KKTC'deki KOBİ'lerin AB'deki destekleme politikaları ile ilgili bilgi düzeyi de son derece düşük olup AB üyeliğine koşulsuz destek verenlerin yüzdesi kırkı geçmemektedir. Öte yandan, Basel II uygulaması sürecinde KOBİ'lere dezavantaj yaratacak diğer bir husus KOBİ'lerin kurumsallaşma düşüncesine büyük ölçüde uzak olmalarıdır.
Basel II sürecinde KOBİ açısından tesbit edilen tek olumlu unsurun çok güçlü olmasa dahi kararsız ve olumlu arasında bir ifadeyle idari ve mali yapı itibariyle fikri altyapının Basel II'ye uygun olmasıdır.
Yukarıda ortaya konan tesbitler ışığında KOBİ'leri Basel II sürecine hazırlamak için bankalara, KOBİ'lere, Kamu otoritelerine ve Esnaf Zanaatkarlar Odası gibi kuruluşlara özetle aşağıdaki görevler düşmektedir:

- Bankalar, Kamu otoriteleri, ilgili sivil insiyatif ve KOBİ'ler arasında bilgi alışverişi ve eşgüdümün sağlanması için kurumsal bir platforumun oluşturulması gerekmektedir. Bu çerçevede, KOBİ'lerin Basel II uygulaması sürecinde zarar görmemeleri ve rekabet edebilirlikleri açısından kurumsallaşmalarının gerektiği ve buna ugun mali ve idari dönüşüme girmelerinin kaçınılmaz olduğu hususunda bilgilendirilmeleri ve bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır.
- Bankalar, Basel II kapsamında kredilerin maruz kaldığı risklerin ölçülmesi, fiyatlandırılması, derecelendirilmesi ve nasıl kredi notu verileceği hususunda KOBİ'leri bilgilendirmeleri gerekmektedir.
- KKTC'de ekonominin temel unsuru olarak ortaya çıkan KOBİ'lerin Basel II hakkında bilinçlendirilmeleri için başta Ekonomi Bakanlığı ve KOBİ'lerin üst kuruluşu olma misyonunu üstlenen Kıbrıs Türk Esnaf ve Zanaatkarlar Odası'nın aktif rol almaları gerekmektedir.
- KOBİ'lerin tartışılmaz şekilde kurumsallaşmanın önünü açmaları, muhasebe, raporlama, bütçeleme, planlama ve risk yönetimi hakkında uzmanlaşmaya gitmeleri, güvenilir düzeyde finansal tablolar sunmaları, bankaları ve diğer finans kurumlarını ikna edecek ölçüde şeffaf yapıyı benimsemeleri, teminat yapısını Basel II'ye göre gözden geçirmeleri ve sermayelerini güçlendirmeleri gerekmektedir.
- Basel II'nin uygulamaya geçmesi ile birlikte KOBİ'lere yönelik kamu kaynaklı garanti mekanizmalarının artırılması gerekmektedir. Bu paralelde, başta Avrupa Yatırım Fonu olmak üzere KOBİ'lerin başvurabilecği dış kaynakların da ön plana çıkarılması ve alternatif finansman kaynaklarının oluşturulması gerekmektedir.
- Kamu otoritelerince KOBİ'lerin kurumsallaşması için gerekli yönlendirme ve teşvik mekanizmalarının kurulması gerekmektedir.
- Kredi notunu verecek olan bankalar ve diğer bağımsız şirketler için gerekli idari ve yasal altyapının oluşturulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2004), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 3. Baskı, Sakarya Kitabevi.
ATO (2007), BASEL II "KOBİ'lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi", Ankara Ticaret odası, Ankara.
Ay, E. & Alptekin, E. (2007), "BASEL II Günışığına Çıkıyor", AR&GE Bülten, Mart-Ekonomi.
Beşinci, M. (2005), KOBİ'ler İçin Kritik Bir Dönemeç: Basel II, www.sufizmveinsan.com/arastirma/kobiler.html
Casu, B., C. Girardone and P. Molyneux (2006), Introduction to Banking, Prentice Hall/Financial Times, England.
DPÖ (1998), Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, KKTC Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü, Lefkoşa.
Er, F. (2007), "Basel II Uygulamalarının Türk KOBİ'leri Açısından Önemi ve Bir Model Önerisi", 4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, 7-8 Aralık, İstanbul Kültür Üniversitesi.
Hançerli, M. And S. E. Gökgönül (2005). Basel II Uygulamalarının KOBİ'lere Etkileri, Şekerbank, Haziran, Konya, www.sekerbank.com.tr.
İmişiker, S. (2005), Basel II ve Piyasalarımıza Olası Etkileri, Yeterlik Etüdü, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi, Ankara.
Karataş, A. ve A. D. Helvacıoğlu (2006), "Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin Alternatif Finansman Kaynakları: Mikro Krediler", 3. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, 17-18 Kasım, İstanbul Kültür Üniversitesi.

Sakarya, Ş., S. Kara ve H. İ. Özmen (2007), "Küresel Rekabette Uluslararası Finansal Raporlama (UFRS) Standartları ve Basel II Uygulamalarının KOBİ'ler Üzerine Muhtemel Etkileri", 4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, 7-8 Aralık, İstanbul Kültür Üniversitesi.
Saruhan, Ş. C. ve Özdemirci, A. (2005), Bilim, Felsefe ve Metodoloji, Alkım Yayınevi.
TBB (2004), Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri, Türkiye Bankalar Birliği Basel II Yönlendirme Komitesi, Eylül.

Tiskens, C. (2003), Basel II and Consequences for SMEs, Workshop of European Parliament, July 10.
TTGV (2007), "BASEL II", TTGV Yönetim Kurulu Bilgilendirme Sunumu, Nisan 2007, Ankara.
Usta, Ö. ve S. Güler (2006), "KOBİ'lerin Finansmanı Üzerinde Basel II Kriterlerinin Etkileri ve Değişen Koşullarda Kredi sağlamaya Yönelik Önlemler", 3. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, 17-18 Kasım, İstanbul Kültür Üniversitesi.
Yüksek, A. (2005), Basel-II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Raporları: 2005/4.

Oturum / Session V-B

Basel II'ye Geçiş Sürecinde KOBİ'lere Öneriler

KOBİLER İÇİN VERİ MADENCİLİĞİ İLE FİNANSAL ERKEN UYARI MODELİ

Dr. Ali Serhan Koyuncugil, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi
Doç. Dr. Nermin Özgülbaş, Başkent Üniversitesi

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Veri Madenciliği Yöntemi ile KOBİ'ler için finansal erken uyarı modeli geliştirmektir. Erken uyarı sistemi oluşturulurken önemli olan kolay anlaşılır ve kolay yorumlanır bir model oluşturmaktır. Veriler arası gizli kalmış ve gözlenemeyen, bir anlamda zımni ilişkileri açığa çıkarıp, her faktörün etki düzeyini belirleyerek, faydacı bir yaklaşımla ve kolay uygulanır bir model hedef alınması gerekmektedir. Bu nedenle çalışmamızda bizi amaca ulaştıracak en ideal yöntem olan Veri Madenciliği kullanılmıştır. Modeli oluşturmak amacı ile çalışma kapsamına T.C. Merkez Bankası kayıtlarında yer alan KOBİ'ler ve Ankara Sanayi ve Ticaret Merkezi (OSTİM) Organize Sanayi Bölgesi'ndeki KOBİ'ler alınmıştır. Model, veri toplama ve saha araştırması yöntemleri ile elde nitel ve nicel verilerin Veri Madenciliği ile analiz edilmesi şeklinde tasarlanmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: KOBİ, Erken Uyarı Sistemi, Veri Madenciliği

GİRİŞ ve AMAÇ

Türkiye'nin ekonomik anlamda başarılı olabilmesi dünya ekonomisi ile entegre olmasını gerekli kılmaktadır. 2005 yılında AB'ye tam üyelik müzakerelerinin başlaması, Türkiye'nin dünya ve özellikle AB ile entegrasyon sürecini adeta hızlandırmıştır. KOBİ'ler esnek yapıları dolayısıyla farklılaşan pazarlardaki farklı talepleri karşılayabilmekte aynı zamanda yeni ve yaratıcı ekonomik faaliyet alanları doğurabilmektedirler. KOBİ'ler yeni üretim yöntem ve tekniklerine, yeni pazarlama stratejilerine uyum sağlayabilecek esneklik ve yenilik niteliğine sahip oldukları için sanayileşme sürecinin itici gücünü oluşturmaktadırlar (http://www.kosgeb.gov.tr/). Ancak, KOBİ'lerin küreselleşme sürecinde mevcut durum ve özelliklerini değerlendirip rekabet gücü kazanacak şekilde bir stratejik yapılanma içine girmeleri gerekmektedir. KOBİ'ler için iç pazarın ötesinde uluslararası piyasalardaki gelişmeleri analiz etmek, ülkelerin oluşturdukları grupların entegrasyon hareketlerini ve sermayenin hareketliliğini yakından incelemek, iş potansiyelini, işletme kapasitesini, kurumsal kültürü buna göre dönüştürmek kaçınılmaz hale gelmiştir.

Küreselleşme, AB standartlarına uyum ve Basel-II süreci devam ederken, KOBİ'ler bir yandan çok uluslu ve rekabet gücü fazla olan şirketler tarafından diğer yandan da mali ve ekonomik düzenlemeler ile sürekli tehdit edilmektedir. Basel-II ile birlikte bankalar kredi tahsis etmeden önce şirketlerin finansal ve yönetsel performansları ile ilgilenecekler, performansı iyi olan KOBİ'ler "iyi" derecelendirme notu alacak ve düşük maliyetle kredi imkanına kavuşacaktır. KOBİ'lerin küçüklüklerinin sağladığı esneklik ve uyum kabiliyetini kullanarak tüm tehditlere karşı ayakta kalabilmek ve rekabet avantajı sağlayabilmek için finansal olarak güçlü olmaları ve işletmelerin başarı durumunu önceden tahmin ederek muhtemel finansal kriz riskini azaltmak için hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Literatürde kısaca bu durumu tanımlayan "erken uyarı sistemi" nin, reel sektörün can damarı olan ve Türkiye ekonomisinde çok önemli yeri olan KOBİ'ler için gerekliliği oldukça açıktır.

Erken uyarı sistemi, işletmelerin başarı durumunu önceden tahmin etmek ve finansal kriz riskini azaltmak için kullanılan bir analiz tekniğidir. Bu analiz tekniğinin uygulanmasıyla işletmenin içinde bulunduğu durum ve muhtemel riskler, nicelik olarak belirlenebilir. Sistemin amaçları şunlardır:

- Çevredeki değişikliklerin iyice belirginleşmeden yakalanması,
- Değişikliğin hızı ve yönü belirlenerek, geleceğe yansıtılması,
- Değişikliğin önem derecesinin belirlenmesi,
- Sapmaların tespit edilmesi ve sinyallerin alınması,
- Öncelikli sapmalar doğrultusunda muhtemel tepkilerin tespiti,
- Değişikliğe sebep olan faktörlerin ve bunların arasındaki etkileşimin incelenmesi,

İşletmeler için finansal bir kriz olasılığını bütünüyle engelleyecek bir yöntem yoktur. Önemli olan duruma neden olan etkenleri soğukkanlılıkla saptamak, uzun vadede sorun çıkarmayacak düzeltici önlemler almak, gelecekte çıkması muhtemel bir krize karşı esnek bir acil durum planı yapmaktır. Erken uyarı sistemi özünde bir finansal analiz tekniği olup, işletmenin başarı analizinin içinde bulunduğu endüstri grubuna göre finansal rasyolar yardımıyla belirlenmesidir. Erken uyarı sistemlerinin tamamıyla rasyo analizine dayanıyor olması, KOBİ'lerin yönetsel ve yapısal faktörlerinin gözardı edildiğini, neticesinde de karar mekanizmasındaki insan faktörünün değerlendirilmediğini göstermektedir. Dolayısıyla, karar süreçlerinin her aşamasında yer alan insan faktörünün ve karar ortamının niteliklerinin tespit edilip modele eklenmesi gerçek hayat ile bağdaştırılmasını ve uygulanabilirliğini artıracak bir sistem hayata geçirilmesini sağlayacaktır.

TÜBİTAK tarafından desteklenen ve proje aşamasında olan çalışmamızın amacı, KOBİ'lerin kullanımına uygun bir KOBİ erken uyarı sistemi (KEUS) geliştirmek ve tanıtımını yapmaktır. Erken uyarı modeli geliştirirken KOBİ'lerin

ihtiyaçlarının da dikkate alındığı, nitel ve nicel verilerinin de kullanılabildiği bir sistem esas alınmaktadır. Sistem oluşturulurken, veriler arası gizli kalmış ve gözlenemeyen, bir anlamda zımni ilişkileri açığa çıkarıp, her faktörün etki düzeyini belirleyerek, finansal yönetimin uzmanlık gerektiren teorik altyapı ihtiyacından olabildiğince arıtılmış faydacı bir yaklaşımla, kolay anlaşılır, kolay yorumlanır ve kolay uygulanır bir model hedef alınmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda, bizi amaca ulaştıracak en ideal yöntem olan ve son günlerde özellikle finansal çalışmalarda kullanımı hızla artan Veri Madenciliği (data mining) yöntemi kullanılmıştır.

VERİ MADENCİLİĞİ

Veri Madenciliği genel anlamda; büyük miktarda veri içerisinden, gizli kalmış, değerli, kullanılabilir bilgilerin açığa çıkarılması biçiminde ifade edilmektedir. Bu ifade irdelendiğinde yakın zamana kadar pek duyulmamış bir terim olan Veri Madenciliği'nin, aslında uzun zamandır gerçekleştirilmesine karşın evrim geçirerek 1990'lardan itibaren isimlendirildiği belirginleşmektedir. Öyle ki, bu konu en iyi biçimde 'İstatistikçiler, Veri Madenciliğini elle yaparlar.' ifadesiyle özetlenebilir. Bu ifade her ne kadar Veri Madenciliği'nin temel mantığının Klasik İstatistik Teknikler olduğunun altını çizse de, herhangi bir istatistik yazılımı veya yöntemini Veri Madenciliği olarak ifade etmek doğru olmamaktadır. Bununla beraber Veri Madenciliği'ni, İstatistiksel Tekniklerin evrim geçirmiş hali olarak düşünmenin de mümkün olmasının yanı sıra; Veri Madenciliği'nin, aşağıda detaylandırılacak olan, kendisine has betimleyici karakteristikleri vardır (Koyuncugil, 2004).

Veri Madenciliği, pek çok analiz aracı kullanımıyla veri içerisinde örüntü ve ilişkileri keşfederek, bunları geçerli tahminler yapmak için kullanan bir süreçtir. Veri Madenciliğinin amacı, geçmiş faaliyetlerin analizini temel alarak gelecekteki davranışların tahminine yönelik karar verme modelleri yaratmaktır. Veri Madenciliği, William Frawley ve Gregory Piatetsky-Shapiro (1991) tarafından, ' ... verideki gizli, önceden bilinmeyen ve potansiyel olarak faydalı enformasyonun önemsiz olmayanlarının açığa çıkarılması...' biçiminde yapılan bilgi keşfi tanımını destekler (Berson vd., 1999).

Veri Madenciliği yöntemlerini denetimli ve denetimsiz olmak üzere iki ana kategoriye ayırmak mümkündür. İyi tanımlanmış veya kesin bir hedef olduğunda denetimli (supervised) elde edilmesi istenen sonuç için özel bir tanımlama yapılmamışsa veya belirsizlik söz konusu ise denetimsiz (unsupervised) ifadesi kullanılır (Hastie vd., 2001). Denetimsiz yöntemler daha çok veriyi anlamaya, tanımaya, keşfetmeye yönelik olarak kullanılmakta ve sonraki uygulanacak yöntemler için fikir vermeyi amaçlamaktadır. Denetimli yöntemler ise veriden bilgi ve sonuç çıkarmaya yönelik kullanılmaktadır. Başlıca Veri Madenciliği yöntemleri denetimli veya denetimsiz olmalarına göre;

Denetimli (Supervised)

- En yakın k komşuluk (k-Nearest-Neighbor)
- K-ortalamalar kümeleme (K-means clustering)
- Regresyon modelleri (Regression models)
- Kural çıkarımı (Rule induction)
- Karar ağaçları (Decision trees)
- Sinir ağları (Neural networks)

Denetimsiz (Unsupervised)

- Aşamalı kümeleme (Hierarchical clustering)
- Kendi kendini düzenleyen haritalar (Self organized maps)

olarak sınıflandırılabilir (Hastie vd., 2001; Thearling, 2004; Koyuncugil, 2006).

Yukarıda sıralanan yöntemlerin her biri kendi içinde oldukça detaylı sayısal yöntemlerdir. Projenin KOBİ profillendirilmesine ilişkin analizlerinde denetimli Veri Madenciliği yöntemlerinden biri olan CHAID karar ağacı algoritması kullanılacaktır. Bu nedenle aşağıda yalnızca karar ağaçları yöntemine ilişkin açıklamalara yer verilmektedir.

Karar ağacı adından da anlaşıldığı gibi ağaç olarak görünen, tahminsel bir modeldir. Ağacın her dalı bir sınıflandırma sorusu ve yaprakları da veri setinin bu sınıflandırmaya ait parçalarıdır. Ağaç yapısından ve kolay kural çıkarımına imkân tanıması nedeniyle karar ağaçları anlaşılabilir modeller kurmak için oldukça faydalı bir tekniktir. Karar ağacı teknolojisi veri setlerinin ve iş problemlerinin keşfi için kullanılabilir. Bu genellikle ağacın her bir bölümündeki tahmin edicilere ve değerlerine bakarak yapılabilir. Sıklıkla bu tahmin ediciler kullanılabilir içerik sağlayabilir veya cevaplanması gereken sorular önerebilir. (Berson vd., 2000).

Son 30 yılda pek çok karar ağacı öğrenim metodu geliştirilmiştir (Quinlann, 1993; Mitcheel, 1997) ve kredi başvurusunda risk değerlendirmesi gibi finansal ve bankacılık uygulamalarında başarılı olarak kullanılmaktadır (Kovalerchuk ve Vityaev, 2000). En sık kullanıma sahip karar ağacı modelleri ID3 ve daha gelişmiş modeli C4.5, Sınıflandırma ve Regresyon Ağaçları (Classification and Regression Trees-CART) (Breiman vd., 1984) ve Otomatik Ki-kare Etkileşim Keşfedicisi (Dedektörü)-OKEK(D)(Chi-Square Automatic Interaction Detector-CHAID) dir (Ribic ve Miller, 1998).

CHAID ile diğer yöntemler arasındaki en önemli farklılıklarından birisi, ağaç türetimidir. ID3, C4.5 ve CART ikili ağaçlar türetirken, CHAID ikili olmayan çoklu ağaçlar türetir (Berson vd., 2000). CHAID sürekli ve kategorik tüm

değişken tipleriyle çalışabilmektedir. Bununla beraber, sürekli tahmin edici değişkenler otomatik olarak analizin amacına uygun olarak kategorize edilmektedir. CHAID, Ki-Kare metriği vasıtasıyla, ilişki düzeyine göre farlılık rastlanan grupları ayrı ayrı sınıflamaktadır. Dolayısıyla, ağacın yaprakları, ikili değil, verideki farklı yapı sayısı kadar dallanmaktadır (SPSS, 2001).

LİTERATÜR İNCELEMESİ

Çalışmamızın konusunu oluşturan KOBİ'ler diğer bütün ülkelerde olduğu gibi araştırmacılar kadar ilgili kurum ve kuruluşların da araştırma ve raporlarına konu olmaktadır. Bu araştırma ve çalışmalardaki ortak nokta KOBİ'lerin sorunlarını ortaya koymak ve sorunlarını aşacak çözüm önerileri geliştirmektir. Ancak literatür araştırmalarımız göstermiştir ki saha araştırmaları da dahil ülkemizde yapılan çalışmaların çoğu somut çözümler ya da öneriler yerine soyut ve genelde de birbirini tekrarlayan öneriler ile sınırlı kalmaktadır. KOBİ'lerin yaşadığı sorunlar dikkate alındığında ve özellikle son yıllarda karşı karşıya oldukları finansal darboğazlar, AB'ye uyum, Basel-II ya da mevzuat uygulamaları gibi tehdit unsurları göz önünde bulundurulduğunda KOBİ'lerin ihtiyacı olan onlara gerekli alt yapıyı oluşturacak bilimsel esaslara uygun somut çözümler ve önerilerdir.

Çalışmamızın hazırlık kısmını oluşturacak literatür taraması ve incelemesi aşamasında ulusal ve uluslararası daha fazla kaynağa hem elektronik veri tabanlarından hem de diğer veri kaynaklarından ulaşılması planlanmaktadır. Bu aşamada, KOBİ'lere yönelik finansal sorunlar, finansal yönetim, finansal performans, erken uyarı sistemleri ve Veri Madenciliği ile ilgili daha kapsamlı bir bilgi birikimi ve kapasite oluşturulması hedeflenmektedir.

Ülkemizdeki KOBİ'ler üzerine yapılmış bir çok çalışma bulunmakla beraber, çalışmamızın kapsamı finansal yönetim olduğundan literatür taraması KOBİ'lerin finansal yönetim fonksiyonları ile sınırlandırılmıştır. KOBİ'lerin yaşadığı finansal sorunları tespit ederek, bizi, KOBİ'ler için erken uyarı sistemi oluşturmaya motive eden çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmektedir:

Sarıaslan (1994, 1996) ve Karabıyık (1998)'ın çalışmaları incelendiğinde, yazarların Türkiye'deki KOBİ'lerin ekonomik açıdan önemini, KOBİ'lerin finansman kaynaklarının yetersizliklerini ve bu sorunların acil olarak çözülmesi gerekliliğini vurguladıkları görülmektedir. Müftüoğlu'nun 1998 yılında gerçekleştirdiği çalışmada ise KOBİ'ler ile ilgili öne çıkan en önemli konu KOBİ yatırımlarıdır. Yazar, KOBİ'lerin toplam yatırımlardaki payının %26,5 ve toplam üretimdeki payın ise %37,7 olduğunu vurgulayarak, KOBİ yatırımlarının ülke ekonomisindeki yeri ve önemi üzerine dikkat çekmiştir (Müftüoğlu, 1998). Özgen ve Doğan tarafından 1997 yılında, Akbulut tarafından 2000 yılında gerçekleştirilen çalışmaların ortak noktası ise KOBİ'lerin Türkiye ekonomisinin büyük bölümünü oluşturmalarına rağmen toplam kredilerden aldıkları payın ancak %4-5 civarında olmasıdır. Yazarlar, KOBİ'lerin bu önemli sorunun yanında yatırımlarının finansmanı için kaynak bulmada mevcut finansman yöntemlerinden yararlanamadıklarını, uzun vadeli kredi temin edemediklerini ve leasing, faktoring ve sermaye piyasası araçlarından neredeyse hiç faydalanamadıklarını da belirtmişlerdir (Özgen ve Doğan,1997; Akbulut, 2000).

Akdoğan ve Tenker (1998), çalışmalarında enflasyonun KOBİ'lerin parasal varlıkları üzerindeki etkilerine vurgu yapmışlar, KOBİ'lerin finansal açıdan en önemli sorunlarının ise satın alma güçlerindeki olumsuz etkiler olduğunu belirtmişlerdir. Atik vd. (2001) ise KOBİ'lerin finansman kaynakları ve sorunlarının yanında işletme yöneticilerinin finansal yönetim konusundaki bilgi ve deneyimlerindeki eksikliği vurgulamışlar ve mali konularda uzman eleman eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Yücel (2001) ise KOBİ'lerin finansal kaynak yaratma aşamasında karşılaştıkları sorunlara vurgu yapmış ayrıca sahip olunan kaynakların planlı, doğru ve firma amacını gerçekleştirecek doğrultuda kullanılmasında da sorunlar olduğunu ve önem arz ettiğini de ifade etmiştir. Yukarıda bahsedilen çalışmalara göre KOBİ'lerin finansal sorunlarının temel nedenleri; KOBİ'lerin hemen hepsinde sahip/yöneticilerin teknik kökenli olmaları yanında finansman ve muhasebe konusunda çok az bilgiye sahip olmalarıdır. Çalıpınar (2001)'ın çalışmasında finansal açıdan vurgulanan en önemli konu, KOBİ'lerin imalat sanayisi içinde faaliyet gösteren işletmelerin %99,5'unu, aynı sektördeki toplam istihdamın ise %56,3'ünü oluşmasına rağmen finansman olanaklarının yetersiz kalmasıdır.

Akgemci (2001) tarafından KOSGEB için hazırlanan "KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler" adlı rapor; KOBİ tanımı, KOBİ'lerin önemi, KOBİ'lerin sorunları ve KOBİ'lere verilen teşvikleri konu almıştır. Raporun finansal sorunlar kısmında ise; az maliyetli kredi imkanlarının olmaması, kredi olanaklarına yeterince sahip olamamaları, kredi başvurularında birtakım bürokratik uygulamalarla karşılaşmaları, ödeyemeyecekleri kadar yüksek faiz oranları ve ödeme koşulları ile karşılaşmaları, sermaye piyasalarından yeterince yararlanamamaları ve risk sermayesi ile finansal kiralama gibi mali enstrüman imkanlarından fazla yararlanamamaları gibi sorunlara yer verilmiştir. Özdoğan (2001) Kuşadası'nda faaliyet gösteren KOBİ'lerin ne tür finansman araçlarını kullandıklarını ve neden tercih ettiklerini saptayarak KOBİ'lerin finansman yönelimlerini ortaya koymak amacıyla basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçtikleri 76 işletmeye anket uygulamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, KOBİ'lerin finansman sorunlarının finansal konularda yeterince bilgi sahibi olmamalarından ve finansman kaynağı olanaklarının yetersiz olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir.

Karadal (2001) KOBİ'lerin, uluslararası pazarlara açılmalarını zorlaştıran nedenleri analiz etmek amacıyla, Türkiye'de faaliyet gösteren 294 KOBİ'ye anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılmasını

etkileyen en önemli unsurun ekonomik/finansal sorunlar olduğu anlaşılmıştır. Karabıçak ve Altuntepe (2001) KOBİ'lerin kredi yoluyla finansmanını incelemek amacıyla, Isparta ilindeki 130 işletmenin kredi başvuruları incelenmiştir. İnceleme sonucunda işletmelerin büyük çoğunluğunun kredi başvurusunda bulunmadıklarını, neden olarak da faiz oranlarının çok yüksek olmasını, teminat sağlamanın zorluğunu ve verileceğine inanılmadığını belirttikleri tespit edilmiştir.

Akkaya ve İçerli (2001) KOBİ'lerin finansman sorunlarına çözüm bulmak için yaptıkları çalışmalarında, ülkemizde finansal sistemin daha çok bankacılık sektörüne dayanmasına rağmen KOBİ'lerin banka kredilerinden yararlanmakta sıkıntıları olduğu vurgulanmaktadır. Yazarlar, KOBİ'lerin sağlıklı bir şekilde kaynak sağlayabilmeleri için alternatif bir model olarak risk sermayesini önermişlerdir.

Arslan (2003) KOBİ'lerin çalışma sermayesi ve finansal yönetim uygulamalarını araştırmak ve uygulamalarını ortaya koymak için Ankara ilinde faaliyet gösteren 111 KOBİ'de uygulamaya dayalı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda KOBİ'lerin özsermayeye dayalı bir finansman modeli olduğunu, leasing ve faktoring gibi yeni tekniklerden yararlanma imkanlarının olmadığını vurgulamıştır.

DPT tarafından 2003 yılında hazırlanan "KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı"nda KOBİ'lerin temel zayıflıklarını ana başlıkları ile düşük teknolojik düzey ve yetersiz know-how, finans ortamının yetersizliği, Türkiye ile AB arasındaki rekabet olarak sıralamıştır. Planda, finansal açıdan KOBİ'lerin kredi hacminden yararlanma oranlarının, istihdama ve ülke katma değerine sağladıkları katkıları ile karşılaştırılamayacak seviyelerde düşük kaldığı (% 5'ler civarında) ve KOBİ'lere hizmet verecek sermaye piyasası imkanlarının da geliştirilemediği belirtilmiştir. Ayrıca, kamu kesiminin piyasalardaki yüksek borçlanma düzeyinin özel sektörün kredi imkanlarını daralttığı ve faizlerin aşırı yükselmesine yol açtığı, bu koşulların kamunun sağladığı desteklerin kısılması ile birleşerek KOBİ'lerin kredi piyasasından neredeyse tamamen dışlanmasına neden olduğu vurgulanmaktadır (DPT, 2003).

OECD'nin "Türkiye'deki KOBİ'ler, Sorunlar ve Politikalar" adlı raporunda ise KOBİ'lerin hem özkaynak hem de yabancı kaynak finansmanında zorluklar çektiğini özellikle 2000-2001 krizinden sonra bankaların mali sıkıntılar yaşaması nedeni ile kredilerini kısması, Türkiye'de mali piyasaların gelişmemiş olması ve finansal yönetimdeki yetersizliklerin KOBİ'ler açısından finansal sıkıntılara yol açtığı belirtilmiştir (OECD, 2004).

Türk Bankalar Birliğinin raporunda ise Türkiye'de KOBİ'lerin finansal güçlük çektiği ve en önemli nedenin finansman imkanlarının yetersiz olması ve kredi teminindeki zorluklar olduğu vurgulanmıştır (TBB, 2004).

İstanbul Ticaret Odası (2005) tarafından hazırlanan "AB Müzakere Sürecinde KOBİ'lerin Korunması ve Uyum Stratejileri" raporunda KOBİ'lerin ülke ekonomisinde yeri ve sorunları irdelendikten sonra KOBİ'lere AB uyum sürecinde yol gösterici olacak 6 aşamalı bir yol haritası önerilmiştir. KOBİ'lerin finansal açıdan da değerlendirildiği raporda, KOBİ'lere AB'ye uygun standartlar belirlenmesi ve bu standartlara benchmarking tekniği ile ulaşılması önerilmektedir.

Yüksel (BDDK, 2005) tarafından Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) için hazırlanan raporda KOBİ'lerin finansal dezavantajları: nitelikli eleman bulamama, finansal yönetim eksikliği, vergide kayıt dışılık, hesap ve kayıt düzeninde aksaklık, finansal planlamada yetersizlik, risk yönetiminin olmaması, finansman kaynaklarına erişimin zor olması, teşviklerden yararlanamama, kredi temin güçlükleri, alternatif finansman araçlarından yararlanamama, yurt dışı finansman imkanlarından yararlanamama olarak sıralanmıştır. Tunçsiper ve Sürekçi (2005) KOBİ'lerin Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olmalarına karşın, henüz yeterince desteklenmediklerini göstermeyi amaçladıkları çalışmalarında, Balıkesir merkezinde imalat sektöründe faaliyet gösteren seçilmiş 35 işletmeye anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda, kaynak yetersizliği, banka kredisi kullanımında finansal sıkıntılar (yüksek faiz oranları ve teminat problemi gibi), devlet teşviklerinin yetersizliği ve finansal yöneticilerin bulunmaması en önemli finansal sorunlar olarak belirlenmiştir. Özder (2005) Türkiye'de ve AB ülkelerinde KOBİ'lerin yapı ve sorunlarının ortaya konulmasını ve bu sorunların rekabet farklılaşması yaratıp yaratmadığının belirlenmesi amacıyla, Türkiye'de faaliyet gösteren ve ihracat yapan 1120 KOBİ'ye anket uygulamıştır. Çalışmanın sonunda, Türkiye'deki KOBİ'lerin banka kredileri yoluyla ve önemsiz miktardaki kredilerle yatırım, finans ve işletme sorunlarını çözmeye maruz kalmaları, uygulanan bazı teşvik politikalarıyla da sübvansiyonların büyük firmalara gitmesi, onları devletin bu alandaki desteğinden de mahrum bıraktığını düşündürdüğü belirtilmiştir. Doğan ve Şengül (2005) tarafından yapılan çalışmada AB'nin Lizbon stratejisini destekleyen girişimcilik politikası kapsamında, önemli girişimcilik teşvikleri ve destek programları ele alınarak, AB'ye üye ülkelerde uygulamalar incelenmiştir. Ayrıca, Türkiye'de KOBİ'lerin finansman sorunları ve bu sorunların çözümünde, girişimcilik teşvikleri ve destek programları irdelenmiştir. Çalışmada KOBİ'lerin temel finansman sorunları; kaynak yetersizliği, tesis ve yatırım kredisi imkanlarının kısıtlılığı, KOBİ'lerin devlet teşvik ve yatırımlarından yeterince yararlanamaması, sermaye yetersizliği, işletme sahiplerinin finansal yönetime ilişkin bilgi yetersizliği ve mali konularda uzman eleman eksikliği olarak açıklanmıştır. Bedük, Mete ve Usta (2005) AB sürecindeki Türk KOBİ'lerinin Avrupalı KOBİ'ler karşısında karşılaştıkları ya da karşılaşabilecekleri temel sorunları incelemek amacıyla, Karaman Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyette bulunan gıda sektöründeki 25 KOBİ'ye yönelik bir uygulama araştırması yapmışlardır. Çalışmada KOBİ'lerin finansal sorunlarının büyük bir kısmının işletme yöneticilerinin yönetimsel yeteneklerinin, özellikle de finansal yönetim konusundaki bilgi ve deneyimlerinin

eksikliğinden kaynaklandığı, finansal sorunlarını giderme aşamasında kredilere yönelen KOBİ'lerin de bankaların teminat olarak gayrimenkul ipoteği istemesi ve işletmedeki mevcut makineler, tezgahlar, araç ve gereçlerin de ipotek olarak kabul etmemeleri nedeniyle ayrıca sorunla karşılaştıkları belirtilmiştir. Bunlara ek olarak KOBİ'lerin sermaye piyasası imkanlarından ve modern finansman tekniklerinden yeterince yararlanamaması da diğer finansman sorunları olarak belirlenmiştir.

Koyuncugil ve Özgülbaş (2006a) Türkiye'deki KOBİ'lerin finansal sorunlarını vurgulayarak, KOBİ Borsaları da dahil olmak üzere çözüm önerilerini irdelemişler ve sorunları çözmek için atılacak ilk adımın KOBİ'lerin finansal profillerinin belirlenmesi olduğunu ifade etmişlerdir. Yazarlar, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında (İMKB) işlem gören 135 KOBİ'nin 2004 yılı verilerini kullanarak Veri Madenciliği yöntemi ile finansal profillerini belirlemiştir. Çalışma sonucunda KOBİ'lerin finansal performanslarına etki eden en önemli faktörün finanslama stratejisi olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda KOBİ'lere sunulan temel öneri ise, finansal performansı artırmak için yabancı kaynak finansmanına ağırlık verilmesidir. Koyuncugil ve Özgülbaş'ın (2006a) aynı veri seti ile gerçekleştirdikleri başka bir çalışmada da KOBİ'ler için bir finansal performans ölçütü belirlenmeye çalışılmış ve KOBİ'lerin finansal performansının ölçümü için özsermaye karlılık oranının bir ölçüt olarak kullanılabileceği tespit edilmiştir.

Koyuncugil ve Özgülbaş (2006c) tarafından yine İMKB'de 2000-2005 yılları arasında işlem gören KOBİ'lerde yürütülen çalışmada, KOBİ'lerin finansal başarısızlığa etki eden finansal faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Veri Madenciliği yöntemlerinden CHAID (Chi-Square Automatic Interaction Detector) Karar Ağacı Algoritması ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda KOBİ'lerin finansal başarısızlığında özsermaye verimliliğinin, kar marjının, alacakların yönetiminin ve maddi duran varlıkların finansmanının etkili olduğu belirlenmiştir. Özgülbaş ve Koyuncugil (2006) ve Özgülbaş vd. (2006) tarafından aynı veri seti ile yapılan farklı çalışmalarda KOBİ'lerin finansal anlamda güçlü ve zayıf yönlerinin yanında, finansal performans durumunun KOBİ'lerin büyüklüğüne göre değiştiği ve orta büyüklükteki işletmelerin daha başarılı olduğu belirlenmiştir.

Yukarıda özetlenen çalışmalardan ve raporlardan elde edilen ortak sonuç, KOBİ'lerin bir finansman sıkıntısı içinde olduğudur. Bu sıkıntıların temel nedenlerinin başında ise ülke ekonomisindeki koşullar, KOBİ'lere kaynak sağlayacak para ve sermaye piyasalarının gelişmemesi ve finansal yönetim ve yönetici eksikliği olduğu görülmektedir. Bu sıkıntılar zaman içerisinde KOBİ'lerde başarısızlığa ve performans düşüklüğüne yol açabilmekte ve bu sorunların üstesinden gelemeyerek ekonomik ortamdan çekilmekte, bir kısmı ise zor koşullarda faaliyetlerini sürdürebilme mücadelesine devam etmektedir. Ekonomik kalkınma açısından kendilerine önemli bir görev yüklenen KOBİ'lerin özellikle kriz ortamlarında finansal sıkıntı yaşamamaları ve bunun için de finansal başarısızlık durumunu önceden tahmin etmeleri gerekmektedir.

İşletmelerin finansal başarısızlıklarını tahmin etmeye ve etkileyen nedenleri bulmaya yönelik çalışmalar başta finans yöneticileri olmak üzere yöneticiler, yatırımcılar, kreditörler, denetçiler, işletme ortakları ve akademisyenler tarafından oldukça ilgi çekmektedir. Finansal başarısızlığı tahmin etmek için kullanılan araçlardan ya da başka ifade ile yöntemlerden biri mevcut ya da gelecekteki nakit akımlarının analizidir. Bu yöntemin en önemli avantajı yöneticinin sadece ilgili döneme yoğunlaşmasıdır. Finansal başarısızlığı tahmin etmede kullanılan ikinci bir yöntem işletme strateji analizidir ve bu analiz nakit akışları yanında işletmenin maliyetleri, rekabet durumu, pazar payı ve hizmet kalitesini de irdemeyi kapsar. Üçüncü bir yöntem ise işletmelerin finansal tablolarındaki bilgilerin analizini kapsar. Bu analizler tek bir değişkeni kapsadığı gibi (tek değişkenli modeller), finansal değişkenlerin kombinasyonun analizini de (çok değişkenli modeller) kapsayabilmektedir. Son bir yöntem ise işletme dışı kuruluşlar tarafından yapılan işletmeye yönelik derecelendirmelerdir ki bu dereceler ya da puanlar işletmenin nakit akışı, işletme stratejileri ve finansal tablo bilgilerinin tamamını kapsamaktadır (Foster 1986).

Finansal olarak başarılı ve başarısız işletmeleri ayırmaya yönelik çabalar Beaver'ın (1966) rasyoları kullanarak gerçekleştirdiği tek değişkenli ve Altman'ın 1968'de Çoklu diskriminant analizine dayalı Z-skorları ile başlamıştır. Çok değişkenli istatistik modelleri kullanan diğer önemli çalışmalar; Çoklu diskriminant modelini kullanan, Altman, Haldeman, Narayanan (1977), Taffler ve Tisshaw (1977); Lojit ve probit modellerini kullanan Zmijewski (1984), Zavgren (1985), Jones (1987), Pantalone ve Platt (1987), Rudolph ve Hamdan (1988), Ward (1993), Ward (1994), Jones ve Hensher (2004) örnek olarak sayılabilir.

Yapay sinir ağları, 1980'li yıllarda finansal başarısızlık ve iflas gibi sorunların belirlenmesinde kullanılmaya başlanmış ve Hamer (1983), Coats ve Fant (1992), Coats ve Fant (1993), Chin-Sheng vd. (1994), Klersey ve Dugan (1995), Boritz vd. (1995), Tan ve Dihardjo (2001) ve Anandarajan vd. (2001) gibi araştırmacılar araştırmalarında yapay sinir ağlarına yer vermiştir.

Finansal erken uyarı sistemlerinin uygulandığı çalışmalar incelendiğinde ise, erken uyarı sistemi oluşturmak için farklı yöntemlerin kullanıldığını ve farklı sektörde uygulamaların var olduğunu görmek mümkündür. Altman (1984), sigorta şirketlerine ilişkin uygulanabilecek ideal bir erken uyarı modeli bulmak amacıyla dünyanın çeşitli ülkelerinde sigortacılık sektöründe kullanılan erken uyarı sistemlerine ilişkin bir tarama yapmıştır. Altman, Avustralya, Brezilya, Kanada, Japonya, Almanya, İngiltere, İrlanda, Hollanda, Fransa gibi ülkelerin uygulamalarını araştırmış, ancak sigorta şirketlerine ilişkin uygulanabilecek ideal bir modele ulaşamamıştır.

Brockett ve Cooper (1990) Yapay Sinir Ağlarını (Neural Network Method) kullanarak simüle eden matematiksel bir metodu erken uyarı sistemi olarak geliştirmişlerdir. Bu modele 24 değişkenle başlamışlar, daha sonra değişken sayısını 8'e indirmişlerdir. Bu çalışmada erken uyarı sistemini oluşturan değişkenler: özkaynaklar, kapitalizasyon rasyosu, yatırımlardaki değişme oranı, yatırımın getirisi, alacaklar/özkaynaklar, teknik zarardaki değişim(%), özvarlık desteği/özkaynak, borçlar/cari aktiflerdir.

Barniv ve Hathorn (1997) sigorta şirketlerinin birleştirilmesiyle ilgili çalışmalarında, Trieschmann&Pinches (1973), Ambrose&Seward (1998) ve Barniv&McDonald (1992) tarafından geliştirilmiş olan üç erken uyarı sistemini inceleyerek lojistik regresyon modeli ile yeni bir erken uyarı modeli geliştirmişlerdir.

Lee ve Urritia (1996), çalışmalarında erken uyarı sistemi oluşturmak için logit ve hazard modellerini karşılaştırmışlardır. Neticede her iki modelin benzer güçte olduğunu, logit modellerinde 4 önemli değişkenin (net prim/özkaynak, özkaynak karlılığı, uzun vadeli primlerin toplam primler içindeki payı, bonoların pazar değerinin toplam aktifler içindeki payı) önemli olduğu tespit edilirken, hazard modellerinde 8 değişkenin önemli olduğu tespit edilmiştir. (net prim/özkaynak, özkaynak karlılığı uzun vadeli primlerin toplam primler içindeki payı, bonoların pazar değerinin toplam aktifler içindeki, likidite rasyosu, özkaynak artış oranı, faaliyet karı, prim artış oranı). Ancak çalışmada logit ve hazard modellerinin tahmin güçlerinin yapay sinir ağlarıyla ve diskriminant modellerinin güçleriyle aynı olduğu belirlenmiştir.

Gaytan ve Johnson (2002) bankacılık krizleri için erken uyarı sistemlerine yönelik bir literatür taraması yapmış ve taramada ağırlıklı olarak Probit ve Logit modellere dayalı sistemler önerildiği gözlenmiştir (Koyuncugil 2006).

Ülkemizde erken uyarı sistemlerine ilişkin yapılan çalışmalardan biri olan Çilli ve Temel'in (1988) çalışmasında, bankacılık krizlerini tespit etmeye yönelik olarak Diskriminant Analizi ve Faktör Analizi'ne dayalı bir erken uyarı sistemi önerilmektedirler.

TCMB, Bankacılık Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan Bankalar Veri Kontrol Müdürlüğü ve Bankalar Gözetim Müdürlüğü tarafından yürütülen, bir bankacılık gözetim sistemi de söz konusudur. Gözetim sistemi, Bankalardan elde edilen verilerin içsel tutarlılıkları kontrol edildikten sonra 75 adet rasyo ile özkaynak yeterliliği, aktiflerin niteliği, karlılık, likidite ve pasif yapısı incelenerek, uyarı raporları hazırlanmaktadır. Bunun yanı sıra, performans raporları, bilanço ve kar-zarar tablolarında yer alan kalemlerin oransal-yapısal gelişmeleri, yabancı para pozisyonu, likidite, krediler portföyü, nakit akımları analizi gibi raporlar da TCMB Bankacılık Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır (Gönül ve Eroğlu 1999).

Gerni vd. (2005) ise Türkiye'deki ekonomik krizleri tahmin etmek üzere oluşturdukları erken uyarı modelinde, bir Logit model kurmuşlardır.

Koyuncugil ve Özgülbaş (2007a) İMKB'de işlem gören KOBİ'ler için Veri Madenciliği ile finansal yol haritaları belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında erken uyarı sinyalleri de tespit etmişler, yine Koyuncugil ve Özgülbaş (2007b) 2006 yılında İMKB'de işlem gören KOBİ'lerin için Veri Madenciliği ile finansal erken uyarı modeli geliştirmişlerdir.

Hisse senetleri, döviz kurları ve işletme iflaslarının tahmini, finansal risk yönetimi ve risk analizleri, borç yönetimi, müşteri profillerinin belirlenmesi ve kara para aklama analizleri Veri Madenciliği'nin finansal alanlarda kullanıldığı temel alanlar; Veri Madenciliği'nin finansal çalışmalarda kullanıldığı temel alanlardır (Kovalerchuk ve Vityaev, 2000). Veri Mmadenciliği'nin finansal araştırmalarda kullanıldığı bir çok çalışma olmakla beraber Veri Madenciliği'nin finansal çalışmalarda başarılı olarak uygulandığı araştırmalara; banka müşterilerinin profilinin belirlendiği Berka'nın (2002) çalışması; hilekarlığın, işletme iflas ve başarısızlıklarını belirlendiği Tam ve Kiang, (1992), Lee vd. (1996) ve Kurnar ve diğerlerinin (1997) çalışmaları, stratejik finansal karar alma uygulamalarında Nazem ve Shin'in (1999) çalışması, pazar uygulamalarında Bracham'ın (1996), finansal performans uygulamalarında Eklund vd. (2003), Hoppszallern (2003), Derby (2003), Chang vd. (2003), Lansiluoto vd. (2004), Kloptchenko vd. (2004) ve Magnusson ve diğerlerinin (2005) çalışmaları örnek olarak gösterilebilir. Koyuncugil (2006) ise Hisse Senetleri Piyasası'nda işlem manipülasyonu tespitine yönelik Veri Madenciliği'ne dayalı bir erken uyarı sistemi tasarlamış ve gerçek verilerle test ederek Sistem'in başarıyla çalıştığını tespit etmiştir.

YÖNTEM

Veri Madenciliği yöntemi ile KOBİ'lerin ihtiyaçlarının da göz önüne alındığı finansal erken uyarı sistemi geliştirmek, tanıtmak ve KOBİ'lerin kullanımına uygun bir şekilde tasarlamak amacıyla çalışmamız altı aşamalı olarak tasarlanmıştır:

Birinci aşama literatür incelemesi sürecinden oluşmaktadır. Çalışmanın metodolojik kapsamı kadar önemli olan bir konu da kavramsal kapsamıdır. Çalışmamız, günümüzde taşıdıkları ekonomik önemden dolayı işletmeler arasında en önemli çalışma alanlarından biri haline gelen KOBİ'lerin mevcut ve beklenen finansal sorunlarının çözümüne yardımcı olacak ya da sorun yaşamalarına engel olacak bir çözüm üretmekle kalmayacak aynı zamanda ulusal literatürümüze de önemli katkılar sağlayacaktır.

İkinci aşamada amaç, KEUS için gerekli olan finansal verileri toplamaktır. Bu veriler, KOBİ'lerin finansal durumunu temsil edecek ya da finansal durumu ile ilişkili veriler olacaktır. Bu nedenle bu veriler için KOBİ'lerin temel mali tabloları olan bilanço ve gelir tablolarına ihtiyaç duyulacaktır. KOBİ'lerin bilanço, gelir tabloları ve diğer finansal verileri ise T.C. Merkez Bankası'ndan elde edilecektir. Bu konu ile ilgili olarak T.C. Merkez Bankası ile görüşmeler tamamlanmış, gerekli izinler alınmış ve veri toplama süreci başlamıştır. Bu aşamada, T.C. Merkez Bankası'nda verisi bulunan firmaların, firma isimleri gizli kalmak kaydıyla 1994-2006 yılı verilerine ulaşılacaktır. Elde edilecek finansal veriler Veri Madenciliği yöntemleri için değişken olarak kullanılacaktır.

Üçüncü aşamada amaç, KEUS'un geliştirilmesinde finansal değişkenler dışında ihtiyaç duyulan diğer değişkenlerin saha araştırması ile toplanmasıdır. KOBİ'ler için faydalı olabilecek ve gerçekten KOBİ'leri finansal riske sürüklenmeden uyarabilecek uygulanabilir bir sistemin geliştirilmesi çalışmamızda büyük önem taşımaktadır. KOBİ'lerin teorik çalışmalar yanında pratikte sorunlarına çözüm getirecek, kullanılabilir ve somut önerilere dayanan araştırmalara ihtiyacı bulunmaktadır. Akademi-sanayi işbirliğinin akademik birikimlerin teoriden pratiğe geçiş şeklinde olması gerektiği ve KOBİ'ler için geliştirilecek çözüm öneri ya da yollarının geliştirilmesinde uygulanabilirliğin göz ardı edilememesi kanaatindeyiz. Bu nedenle çalışmamızda KOBİ'lerin finansal ihtiyaç analizlerini yapmak, geliştirilecek sistemin anlaşılabilirliği açısından yöneticilerin finansal bilgi ve eğitim düzeylerini tespit etmek, finansal araçlardan yararlanma alışkanlıklarını belirlemek, teknolojik araçları kullanma düzeylerini ve alt yapılarını belirlemek, KEUS'un geliştirilmesinde katkı sağlayacak mevcut finansal politika ve stratejileri belirlemek ve mali tablolardan ulaşılamayacak diğer bilgilere ulaşmak için bir saha araştırması ile veri toplanacaktır. Planlanan saha araştırması çalışmaya üç önemli katkı sağlayacaktır. Öncelikle elde edilen veriler KEUS için bir veri kaynağı olacaktır. İkinci olarak, sistemin geliştirilmesinde KOBİ'lerin görüşleri ve katkısı dikkate alınmış olacaktır. Son olarak da saha araştırması bulgularına göre tasarlanacak KEUS'un uygulanabilir bir çözüm önerisi olmasına yardımcı olacaktır. Bu aşamada gerekli verilerin toplanması için bir soru kağıdı tasarlanmıştır.

Proje ekibi tarafından hazırlanacak soru kağıdının uygulanması Pilot Bölge olarak seçilen Ankara Sanayi ve Ticaret Merkezi (OSTİM) Organize Sanayi Bölgesi'ndeki KOBİ'lerde gerçekleştirilecektir. Ankara OSTİM Organize Sanayi Bölgesi ya da kısaca OSTİM 100 ayrı iş kolunun olduğu ve 40.000 çalışanın bulunduğu bir sanayi kenti şeklinde faaliyet göstermektedir. OSTİM'de 2007 verilerine göre 6.814 adet firmanın faaliyet göstermektedir (http://www.ostim.org.tr/). OSTİM'de yer alan firmalardan 2005/9617 karar sayılı "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" kapsamına göre KOBİ tanımına giren yani:

- Mikro İşletmelerdir; 10'dan az işçi çalıştıran, yıllık satış cirosu 1 milyon EURO karşılığı YTL'yi veya yıllık bilanço değeri 1.4 milyon EURO karşılığı YTL'yi geçmeyen,
- Küçük İşletmeler; 50'den az işçi çalıştıran, yıllık satış cirosu 9 milyon EURO karşılığı YTL'yi veya yıllık bilanço değeri 10 milyon EURO karşılığı YTL'yi geçmeyen,
- Orta Büyüklükteki İşletmeler; 250'den az işçi çalıştıran, yıllık satış cirosu 50 milyon EURO karşılığı YTL'yi veya yıllık bilanço değeri 43 milyon EURO karşılığı TL'yi geçmeyen

firmalar KOBİ olarak nitelendirilerek çalışmamızın kapsamına alınacaktır.

Proje'nin saha araştırması tamsayım olarak OSTİM'deki 6.814 firmanın tamamına uygulanacaktır. Saha araştırmasının örnekleme ile değil tamsayım olarak uygulanmasının temel nedeni, Veri Madenciliği'nin ihtiyaç duyduğu büyük hacimde veri ilkesini yerine getirmektir. Bu ilke temel anlamda; veri içerisindeki gizli örüntü ve ilişkileri tespit imkanı sağlayacak miktarda veri üzerinde çalışma gerekliliğini ve uygulanması düşünülen analizlerin ihtiyaç duyduğu veri miktarı gerekliliğini sağlamayı temel almaktadır.

Dördüncü aşamada amaç KEUS'un geliştirilmesidir. İkinci ve üçüncü aşamalardan elde edilen niteliksel ve niceliksel veriler dördüncü aşamada KEUS'un geliştirilmesinde kullanılacaktır. Çalışmamızda KEUS'un geliştirilmesinde pek çok analiz aracı kullanımıyla veri içerisinde örüntü ve ilişkileri keşfederek, bunları geçerli tahminler yapmak için kullanan Veri Madenciliği'nin kullanılması amaçlanmıştır. Veri Madenciliği'nin amacı, geçmiş faaliyetlerin analizini temel alarak gelecekteki davranışların tahminine yönelik karar verme modelleri yaratmaktır. Veri Madenciliği, metodoloji olarak güçlü teorik dayanaklara sahip olsa da; uygulamada yazılımlarla karşımıza çıkmaktadır. Veri Madenciliği kavramı yazılım bazında incelendiğinde; karşılaşılan temel karakteristiklerinden birisi bilgilerin otomatik olarak açığa çıkarılması, keşfedilmesidir. Veri Madenciliği'nin ikinci betimsel karakteristiği ise tahmin edici modelleme yapmasıdır. Dolayısıyla, Veri Madenciliği bir anlamda otomatik tahminsel modelleme ile bilgi keşfi olarak da tarif edilebilir. Bu ifade bile Veri Madenciliği'nin temel dayanaklarını açığa çıkarabilmektedir:

- Tahminsel modelleme sağlayacak istatistiksel yöntemler,
- Bunların otomatik olarak gerçekleştirilmesini sağlayacak akıllı algoritmalar.

Veri Madenciliği'nin betimleyici karakteristiklerinden olan "Tahmin Edici Modelleme Yapma" özelliği, çalışmamızda Veri Madenciliği'ni seçmemizdeki temel nedenlerdendir. KEUS'un geliştirilmesinde Veri Madenciliği yöntemlerinden biri olan CHAID (Chi-Square Automatic Interaction Detector) karar ağaçları algoritması kullanılacaktır. Analizler proje ekibi tarafından gerçekleştirilecektir.

KOBİ'lerin profillendirilmesi amacıyla kullanılacak CHAID karar ağaçları, sürekli ve kategorik tüm değişken tipleriyle çalışabilme özelliği yanında görsel, kolay anlaşılır, kolay yorumlanabilir ve kural çıkarımına izin vermesi nedeniyle tercih edilmiştir. Bununla beraber, CHAID ile sürekli tahmin edici değişkenler otomatik olarak analizin amacına uygun olarak kategorize edilmektedir. CHAID, Ki-Kare metriği vasıtasıyla, ilişki düzeyine göre farklılık rastlanan grupları ayrı ayrı sınıflamakta ve ağacın yaprakları, ikili değil, verideki farklı yapı sayısı kadar dallanmaktadır.
Beşinci aşamada amaç geliştirilen Sistem KEUS'un KOBİ'ler tarafından kullanılabilirliğinin test edilmesidir. Daha öncede belirtildiği gibi çalışmanın en önemli amaçlarından biri geliştirilecek olan modelin uygulanabilir olması ve çözüm sunmasıdır. Çalışmanın beşinci aşamasında, dördüncü aşamada geliştirecek olan KEUS'un KOBİ'ler için kullanılabilirliği test edilecektir. Sistem daha önce anket uygulanan KOBİ'lerden seçilen %10'luk bir örneklem ile 681 KOBİ üzerinde, kullanım, kolaylık, uygunluk, anlaşılabilirlik, çözüm olma, sonuç çıkarabilme gibi konularda test edilecektir. Bu aşama sırasında aynı zamanda KEUS'un KOBİ'lere tanıtımı da gerçekleştirilmiş olacaktır.
Altıncı aşamada amaç geliştirilen Sistem KEUS'un revizyonudur. Çalışmanın son aşamasında, KOBİ'lerde test edilen KEUS, elde edilen değerlendirme sonuçları dikkate alınarak revize edilecek ve son şekli verilecektir.

ÇALIŞMANIN BEKLENEN SONUÇLARI VE ETKİLERİ

Çalışmamızın amacı olan KOBİ'ler için Veri Madenciliğine dayalı Erken Uyarı Sistemi'nin tasarlanması tamamıyla özgün ve yeni bir çalışma olup ülkemizde ilgili alanlara ve akademik çalışmalara olumlu katkılar vereceği düşünülmektedir. KOBİ'lerin finansal krize sürüklenmelerine engel olacak, kolay anlaşılır, kolay yorumlanır, kolay uygulanır niteliklere sahip ve Türkiye'deki KOBİ'lerin kullanımına yönelik bir erken uyarı sistemi geliştirilmesi ülkemizde ilk kez gerçekleştirecektir. Ayrıca uygulanacak yöntem olan Veri Madenciliği tekniği açısından da çalışma tamamıyla özgün bir nitelik taşımaktadır. Bunun yanında, KEUS'un geliştirilmesinde sadece işletmelerin kayıtlı bilgileri ile sınırlı kalmayıp KOBİ'lerin ihtiyaçlarının da dikkate alınacak olması ve çalışmanın çeşitli bilimsel toplantılarda sunulmak koşulu ile akademisyen ve sektördeki yöneticilerin katkılarına da yer verilmesi sistemin daha anlamlı, kullanılabilir ve değerli yapmaktadır.
Çalışmanın hedeflenen diğer çıktıları olan; KOBİ'lerin finansal profillerinin çıkarılması, KOBİ'lerin finansal ihtiyaçlarının belirlenmesi, KOBİ'ler için kendi risk profillerini tespit edip, stratejilerini belirlemeye imkan tanıyacak bir finansal yol haritası çıkarılması da tamamıyla özgün olup; araştırmacılara, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına, sektörlerdeki yöneticilere ve politika yapıcılara karar verme ve analiz süreçlerinde önemli katkılar sağlayacak niteliktedir.
KEUS'un yaşama geçirilmesi durumunda işletme ve ülke ekonomisi açısından sağlaması beklenen katkılardan bazıları ise; KOBİ'lerin finansal kriz yaşama risklerinin azaltılması, finansal kaynakların daha etkin kullanımının sağlanması, sayısal oranla kayıp kazanç analizleri yapılması, finansal krizlere karşı kendini koruyabilen KOBİ'lerin rekabet güçlerini artırması, finansal riskleri kontrol edebilen KOBİ'lerin üretim imkanlarını geliştirecek teknolojik yatırımlara yatırım yapma imkanına kavuşması, finansman ve üretim açısından güç kazanacak KOBİ'lerin ihracatlarını artıma imanına kavuşması, şirket tasfiye ve iflaslarının azalması nedeni ile istihdama ve dolayısıyla ekonomiye katkı sağlanması, devlete vergi desteğinin artması, kendi kendilerine risk kontrolü yapabilen şirket sayısını artması nedeni ile bankaların da rahatlaması şeklinde özetlenebilir.
Literatür özeti incelendiğinde, Türkiye özelinde gerçekleştirilen KOBİ çalışmalarının; çoğunlukla akademik-teorik amaçlı, uygulayıcının dikkate alınmadığı ve sürdürülebilirliğinin kısıtlı olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla, kullanıcı isteklerine cevap veren, KOBİ uygulayıcıların faydalanabileceği pratik bir çözüm önerisi içeren bir çalışma söz konusu değildir. Proje tamamlandığında KOBİ'lere yönelik yol gösterici nitelikte uygulamaya dönük finansal yönetim önerileri sağlayacak bir sistem elde edilmiş olup; ulusal ekonomiye ve bilimsel çalışmalara önemli bir altlık sağlanmış olacaktır.
Çalışmamızda amaç, erken uyarı sistemini geliştirirken KOBİ'lerin ihtiyaçlarının da dikkate alındığı nitel ve nicel verilerinin de kullanılabildiği bir sistem oluşturmaktır. Sistem oluşturulurken, veriler arası ilişkileri açığa çıkarıp, her faktörün etki düzeyini belirleyerek, finansal yönetimin uzmanlık gerektiren teorik altyapı ihtiyacından olabildiğince arıtılmış faydacı bir yaklaşımla, kolay anlaşılır, kolay yorumlanır ve kolay uygulanır bir sistem geliştirmek hedef alınmaktadır.
Model belirlenirken KOBİ'ler açısından ihtiyaçlar tespit edilecek bu çalışma sonrasında KOBİ'ler için yeni sorun alanları ve sorunlarına çözüm bulunacak araştırma alanları ortaya koyulacaktır. Bilimsel anlamda yeni çalışmalara ışık tutacak olan Projemiz ayrıca bu konuda çalışmak isteyen araştırmacılara da bir altyapı sağlayacaktır. Ayrıca erken uyarı sistemi yanında KOBİ'lerin finansal krizler yaşamalarını engelleyecek yol haritaları ile hem KOBİ'lerin hem de ülke kaynaklarının verimsiz kullanımına engel olunacaktır.
İşletmelerin, KEUS ile kendi kendilerine risk değerlendirmesi ve kontrolü yapabilecek olmaları işletmelerin kriz ve iflas riskini azaltacaktır. Böylece, finansal krize bağlı olarak iflas eden şirket sayısının azalması neticesinde ekonomik kalkınmaya katkı ile işsizlik göstergelerinde olumlu yönde gelişim sergilenmesi ve toplanacak vergiler açısından ekonomiye olumlu katkı yaratılması, Proje açısından geniş anlamda olası katma değerlerdendir.

KEUS'dan faydalanarak finansal risk, yapı ve performanslarını koruyabilen işletmeler krizlerden korunma yanında daha rahat borçlanma imkanına, Basel kriterlerini karşılama gücüne, AB standartlarına uyum sağlayacak yapıya, ulusal ve uluslar arası rekabet gücüne, daha teknolojik üretim araçlarına yatırım yapma imkanına, ihracatı artıracak finansal imkanlara kavuşacaktır.

KEUS'u kullanacak KOBİ'lerin, risklerini yönetebilecek olmaları nedeni ile projemizin bankacılık sektörü açısından da katkılar sağlaması beklenmektedir. Bankaların, KOBİ'lere kredi verme ve kredi geri ödeme riskleri açısından yaşadıkları sıkıntılar açısından rahatlaması ve KEUS'tan faydalanması beklenebilir.

Sistem'in geliştirilmesinde Ankara OSTİM'de faaliyet gösteren KOBİ'ler baz alınacak olup; pilot bölge OSTİM'de tatmin edici sonuçlar elde edilmesinden sonra Sistem'in Türkiye'deki tüm KOBİ'lerin kullanımına sunulabilecek biçimde genelleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır. Ayrıca, bu çalışma kapsamında finansal anlamda çözüm sunacak Sistem'in erken uyarı yapısı nedeniyle, sonraki çalışmalarda finans dışındaki disiplinlerde de uygulama konusunda örnek oluşturacaktır.

KAYNAKLAR

Akkaya, G. C. ve M. Yılmaz İçerli. 2001. KOBİ'lerin Finansal Problemlerinin Çözümünde Risk Sermayesi Finansman Modeli. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* Cilt 3, Sayı 3.

Akbulut, E. 2000. *KOBİ 'lerin Sermaye Piyasasına Katılımı.* IMKB Eğitim ve Yayın Müdürlüğü. İstanbul.

Akdoğan, N., N. Tenker. 1998. *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*. Gazi Büro Kitabevi. Ankara.

Akgemci, T. 2001. *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*. KOSGEB Raporu. Ankara

Altman, E. 1968. Financial Ratios, Discriminant Analysis And The Prediction Of Corporate Bankruptcy. *Journal of Finance* September. p:589-609.

Altman, E., G. Haldeman and P. Narayanan. 1977. Zeta Analysis: A new model to identify bancrupcy risk of corporations. *Journal of Banking and Finance* June, p.29-54.

Anandarajan, M., L. Picheng, and M.Anandarajan. 2001. Bankruptcy prediction of financially stressed firms: An examination of the predictive accuracy of Artifical Neural Networks. *International Journal of Intellegent Systems in Accounting, Finance and Management*, Vol: 10, p. 69-81.

Arslan Ö. 2003. Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerde Çalışma Sermayesi ve Bazı Finansal Yönetim Uygulamaları. *C.Ü. İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* Cilt 4. Sayı 1.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). 2005. *Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*. Ağustos. Ankara.

Barton, L.1992. *Crisis in Organizations*. University of Nevada, Las Vegas.

Beaver, W. 1966. Financial ratios as predictors of failure. *Journal of Accounting Research*, p. 71-111.

Bedük, A. , O. Mete ve S. Usta. 2005. Avrupa Birliği Sürecinde Türk KOBİ'lerinin Temel Sorunları: Karaman Gıda Sektörü Örneği. *Uluslar arası "Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde KOBİ'ler:Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri" Sempozyumu Kitabı*. 19-22 Mayıs. 520-534. Bandırma.

Berson A, Smith S. ve Thearling,K. 2000. *Building Data Mining Applications for CRM*, McGraw-Hill, USA. 510 p.

Boritz, E. J. and D. Kennery. 1995. Effectiveness of Neural Network types for predicition of business failure. *Expert Systems with Applications* . Vol.9, p. 503-512.

Brachman R J, Khabaza T, Kloesgen W, Piatetsky-Shapiro G and Simoudis E. 1996. Mining business databases. *Communications of the ACM,* Vol: 39, p. 42-48.

Chang S, Chang H, Lin C and Kao S. 2003. The effect of organizatonal attributes on the adoption of data mining techniques in the financial service industry: An emprical study in Taiwan. *Internatioanl Journal Of Management,* vol: 20, p. 497-503.

Chin-Sheng, H., R. E.Dorsey and M.A. Boose. 1994. Life insurer financial distress prediction: A Neural Network Model. *Journal of Insurance Regulation,* Vol: 13(2) (Winter), p. 131-168.

Coats, P.K. and F.L.Franklin. 1992. A Neural Network approach to forecasting financial distress. *The Journal of Business Forecasting Methods & Systems,* Vol: 10, p. 9-12.

Coats, P.K. and F.L. Franklin. 1993. Recognizing financial distress patterns using a Neural Network tool. *Financial Management*, Vol: 22 (3), p. 142-155.

Çalıpınar, H. 2001. Suggesting economic and financial techniques as a Model for SMEs to Investment Decisions. Paper presented at the 1st Congress of Middle Anatolia, Nevşehir.

Çilli, H. ve Temel, T. 1988. Türk bankacılık sistemi için bir erken uyarı modeli. T.C. Merkez Bankası, Araştırma, Planlama ve Eğitim Genel Müdürlüğü, APE tartışma tebliği no: 8814.

Derby B. L. 2003. Data mining for improper payments. *The Journal of Goverment Financial Management*. Vol. 52, p. 10-13.

Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, 2003. *2002 Genel Sanayi Ve İşyerleri Sayımı*. Ankara

Doğan, S. ve E. Şengül. 2005. Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'deki KOBİ'lerin Finansman Sorunlarının Çözümünde Girişimcilik Teşvikleri ve Destek Programları. *Uluslar arası "Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde KOBİ'ler:Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri" Sempozyumu Kitabı*. 19-22 Mayıs. 282-318. Bandırma.
Eklund T, Back B, Vanharanta H and Visa A. 2003. Using the self- organizing map as a visualization tool in financial benchmarking. *Information Visualization,* Vol: 2 , p.171-81.
Foster, G. 1986 *Financial Statement Analysis.* Prentice Hall International Editions: New Jersey.
Gaytan, A. and Johnson, A.J. 2002. A review of the literature on early warning systems for banking crises. Central Bank of Chile, working papers no: 183.
Gerni, C., Emsen, S. ve Değer, M.K. 2005. Erken uyarı sistemleri yoluyla Türkiye'deki ekonomik krizlerin analizi. Ekonometri ve İstatistik, 2; 39-61.
Gönül, A. ve Eroğlu Z. A. 1999. Etkin bankacılık denetiminde temel prensipler: Türkiye ve diğer ülke uygulamaları. Devlet Planlama Teşkilatı. 93. Ankara
Hamer, M. 1983. Failure prediction: Sensitivy of classification accuracy to alternative statistical method and variable sets. *Journal of Accounting and Public Policy*. Vol: 2. p. 289-307.
Hastie, T., Tibshirani, R. ve Friedman, J.2001. The Elements of Statistical Learning; Data Mining, Inference and Prediction. *Springer Series in Statistics.* 533. USA.
Hoppszallern S. 2003. Healthcare bechmarking. *Hospitals & Health Networks,* Vol: 77, p. 37-44.
İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İMKB. Resmi web sayfası, [Erişim: Nisan 2006] hhtp:// www.imkb.gov.tr/
Jones, F. 1987. Current techniques in bankruptcy prediction. *Journal of Accounting Literature* 6.p. 131-164.
Jones, S. and D.A. Hensher. 2004. Predicting firm financial distress: A mixed Logit Model. *The Accounting Review,* Vol. 79 (4), p. 1011-1038.
Karabıçak, M. ve N. Altuntepe. 2001. KOBİ'lerin Kredi Yoluyla Finansmanı. *I. Orta Anadolu Kongresi: "KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları" Kitabı*, 18-21 Ekim, 363-380. Nevşehir.
Karabıyık L.E. 1998. *Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkilerinin KOBİ'ler Açısından Araştırılması*. AB Ofset. Ankara.
Karadal, H. 2001. KOBİ'lerin Uluslar arası Pazarlara Açılmasını Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma. *I. Orta Anadolu Kongresi: "KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları" Kitabı*, 18-21 Ekim, 189-200. Nevşehir.
Klersey, G.F. and M.T. Dugan. 1995. Substantial Doubts: Using Artificial Neural Networks to Evaluate Going Concern*, In Advanced In Accounting Information Systems.* JAI Press, Greenwich.
Kloptchenko A, Eklund T, Karlsson J, Back B, Vanhatanta H and Visa A 2004 Combinig data and text mining techniques for analysing financial reports. *Intelligent Systems in Accounting Finance and Management.* Vol: 12. p. 29-41.
Kovalerchuk, B.ve Vityaev E. 2000. *Data Mining in Finance.* USA, Kluwer Academic Publisher, Hingham MA.
Koyuncugil, A. S. 2004. Veri Madenciliği veya Bir Başka Deyişle Akıllı Algoritmalarla İstatistik Kullanımı. *Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi Bilişim Özel Sayısı*, Sayı:37, s.38-40.
Koyuncugil, A. S. 2006. Bulanık Veri Madenciliği ve Sermaye Piyasalarına Uygulanması. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi (basılmamış), 186 sayfa, Ankara.
Koyuncugil A. S. ve N. Özgülbaş. 2006a. Financial Profiling Of SMEs: An Application By Data Mining. *The European Applied Business Research (EABR) Conference*, June 26-29. Florence, Italy.
Koyuncugil A. S. ve N. Özgülbaş. 2006b. Is There a Specific Measure for Financial Performance of SMEs. *The Business Review, Cambridge* Vol:5, No:2. September.
Koyuncugil A. S. ve N. Özgülbaş. 2006c. İMKB'de İşlem Gören Kobi'lerin Finansal Başarısızlığına Etki Eden Faktörlerin Veri Madenciliği İle Belirlenmesi. *3. KOBI ve Verimlilik Kongresi*. 17-18 Kasım. İstanbul.
Kumar N, Krovi R and B. Rajagopalan. 1997. Financial decision support with hybrid genetic and neural based modeling tools. *European Journal of Operational Research,* Vol:103, p. 339-49.
Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı. Resmi web sayfası. [Erişim: Ağustos 2006]. http://www.kosgeb.gov.tr.
Lansiluoto A, Eklund T, Barbro B, Vanharanta H and Visa A. 2004 Industry-specific cycles and companies' financial performance comparison using self-organising maps. *Benchmarking,* Vol: 11. p. 267-86.
Lee K C, Han I and Kwon Y. 1996. Hybrid neural network models for bankruntcy predictions. *Decision Supporte Systems*, Vol:18 , p.63-73.
Magnusson C, Arppe A, Eklund T and Back B. 2005. The language of quarterly reports as an indicator of change in the company's financial staus. *Information & Management.* Vol: 42, p. 561-70.
Moss, L.T. and Atre, S. 2003. *Business intelligence roadmap: the complete project lifecycle for decision-support applications.* Addison-Wesley Publishing, 576, USA.
Müftüoğlu T. 1997. *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar –Öneriler*. EGS Bank Yayını. Ankara.
Müftüoğlu, M.T. 1998. *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ 'le*r. Turhan Kitabevi. Ankara.

Nazem S and Shin B. 1999. Data mining: New aesenal for strategic decision making. *Journal of Database Management,* Vol: 10, 39-42.
OECD. 2004. Small And Medium-Sized Enterprises In Turkey Issues And Policies Organization For Economic Co-Operation And Development.
Özder, M.R. 2005. AB Ülkeleri ve Türkiye'deki KOBİ'lerin Sorunlarının Rekabet Farklılaşmasına Etkileri ve Türkiye Üzerine Bir Araştırma. *Uluslar arası "Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde KOBİ'ler:Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri" Sempozyumu Kitabı*. 19-22 Mayıs. 332-348. Bandırma.
Özdoğan, O.N. 2001. Kayseri'deki Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Factoring'den Yararlanmaları Üzerine Bir Değerlendirme. *I. Orta Anadolu Kongresi: "KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları" Kitabı*, 18-21 Ekim, 133-150. Nevşehir.
Özer B. ve Yamak S. 2000. "Self-Sustaining Pattern of Finance in Small Businesses:Evidence From Turkey." Hospitality Management, Vol.19, No.261.
Özgen, H. ve S. Doğan. 1997. *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslar arası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri*. KOSGEB Yayını. Ankara
Özgülbaş N. ve Koyuncugil, A.S. 2006. İMKB'de İşlem Gören KOBİ'lerin Veri Madenciliği Karar Ağaçları Algoritmalarından CHAID ile Profillendirilmesi ve Küreselleşme Sürecinde Güçlü Ve Zayıf Yönlerinin Belirlenmesi. *10. Ulusal Finans Sempozyumu.* 1-4 Kasım. İzmir.
Özgülbaş, N., Koyuncugil, A.S. ve F. Yılmaz. 2006. Identifying the Effect of Firm Size on Financial Performance of SMEs. *The Business Review, Cambridge.* Vol:5, No:2. December.
Pantalone, C. and M. Platt. 1987. Predicting failures of savings and loan associations. *AREUEA Journal,* Vol: 15, p. 46-64.
Ribic C. A. ve Miller T. W. 1998. Evaluation of Alternative Model Selection Criteria in The Analysis Of Unimodal Response Curves Using CART. *Journal of Applied Statistics*. Vol: 25. p: 685-98
Rudolph, P. and B. Hamdan. 1988. An analysis of post-deregulation savings and loan failures. *AREUEA Journal.* 16. 17-33.
Sarıaslan, H. 1994. *Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları*. TOBB Yayınları. No. 281-25. Ankara.
Sarıaslan, H. 1996. *Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*. TOBB Yayınları. No. 35. Ankara.
SPSS. 2001. *AnswerTree 3.0 User's Guide*, SPSS Inc. USA 226 p.
TBB. 2004. *Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri*. TBB Yayın No:228. Ankara.
T.C. Merkez Bankası. Resmi web sayfası. [Erişim: Nisan 2006] hhtp:// www.tcmb.gov.tr/
Tam K Y and Kiang M Y. 1992. Managerial applications of neural networks: The case of bank failure predictions. *Decision Sciences,* Vol:38, p. 926-48.
Tan, C. N. and H. Dihardjo. 2001. A Study on using Artificial Neural Networks to develop an early warning predictor for credit union financial distress with comparison to the probit model. *Managerial Finance.* Vol: 27 (4), p. 56-78.
Thearling, K. 2004. Resmi web sayfası. [Erişim Tarihi: 18.06.2004] hhtp:// www.thearling.com/
Tunçsiper, B. ve D. Sürekçi. 2005. The Role of Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) In Turkish Economy: The Case of Balikesir. *Uluslar arası "Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde KOBİ'ler:Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri" Sempozyumu Kitabı.* 19-22 Mayıs. 245-263. Bandırma.
Türker M., Yarbaş E., Okay E. 2005. *The Experience of SMEs in Turkey: A Compulsive Process*
Ward, T.J. 1993. Is the scaling measure used for cash flows important in predicting financially distressed firms? *Journal of Applied Business Research.* 9 (4) (Fall) 134-141.
Ward, T.J. 1994. Cash flow information and the prediction of financially distressed mining, oil and gas firms: A comparative study. *Journal of Applied Business Research.* 10 (3) (Summer) 78-86.
Yücel, T. 2001. The Application of working capital and financial management in SMEs, Paper presented at the 1st Congress of Middle Anatolia. Nevsehir.
Zavgren, C. 1985. Assessing the vulnerability to failure of American Industrial Firms: A Logistics Analysis. Journal of Accounting Research, Vol:22, p. 59-82.
Zmijewski, M. E. 1984. Methodological issues related to the estimation of financial distress prediction models. *Journal of Accounting Research* (Supplement) p.59-82.

Doç. Dr. Mehmet Hasan EKEN, Kadir Has Üniversitesi

GİRİŞ

Sermaye Ölçümleri ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Banzetişimi yani bilinen ismiyle Basel II kriterleri ile kobilerin finansman ihtiyaçlarının sağlanması arasında kuvvetli bir ilişki olduğuna yönelik Türkiye'de yaygın bir kanı bulunmaktadır. Bu çalışmada, öncelikle kobilerin finansman kaynakları hakkında kısa bir bilgilendirme yapıldıktan sonra, Basel II sermaye yeterlilik kriterlerinin ilk ana bölümü olan minimum sermaye gereksinimi kısmı kobilerin kredi temin olanakları açısından detaylı bir şekilde incelenmektedir. Bu çerçevede, Basel II kriterlerinin kobilerin kredi temin edebilme imkanları ve kredi maliyetleri üzerindeki olası etkileri rating ve teminatlar da gözönüne alınarak analiz edilmektedir. Bu incelemeler neticesinde, Basel II kriterlerinin bankaların bilançolarının oluşum sürecine karışmadığı görülmektedir. Bilanço oluşum sürecine karışma veya kredi kararlarına direkt yada dolaylı olarak müdahale, bankaların gözetim ve denetimini esnekleştirmeyi hedefleyen Basel II kriterlerine aykırıdır. Basel II kriterleri bilanço oluştuktan sonraki aşamada gözetim ve denetim standartlarını belirlemektedir. Dolayısıyla, Basel II kriterlerinin kobilerin kredi temin edebilme yada temin edememe imkanları üzerinde hiç bir direkt etkide bulunmamakta, amaçlanan dolaylı etki ise gözardı edilebilecek kadar minimum düzeyde olduğu Basel II kriterlerinin detaylı analizi sonucu anlaşılmaktadır.

1. Kobilerin Finansman Kaynakları

Kobiler kısa dönem finansman ihtiyaçlarını karşılamak için farklı kaynaklara başvurabilmektedirler. Bu kaynakların başında ticaret bankaları gelmekle beraber, leasing, faktoring, forfaiting şirketlerine de kobiler kredi için başvurabilmektedirler. Bunun yanında, satıcılardan vadeli mal alımında bulunarak kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını farklı kaynaklardan da karşılayabilmektedirler.

Uzun dönem finansman temininde bankalar ve yukarıda sayılan finansal kuruluşlarının hiçbiri kobilere gereken krediyi sağlamada kendi kaynaklarını kullanmamakta, bunun yerine, kobilere kefil olarak yurtdışı kaynakların kullanılmasına aracılık etmektedirler. Bu aracılık faaliyeti özellikle ihracat kredi sigorta kuruluşları (Hermes, Sace, Coface vs. gibi) kanalıyla yapılmaktadır. Bu tip krediler, bir malın (makine, tesis vs.) satın alınmasını ve/veya ihracının uzun vadeli olarak finase edilmesini sağlamaktadır. Bu krediler, satıcı açısından bir tür ihracat teşvik kredisi iken, alıcı açısından ise uzun vadeli bir tür yatırım kredisi olarak görülebilmektedir.

Bunların dışında Kobilerin desteklenmesi amacıyla kurulan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından sunulan finansman kaynakları da bulunmaktadır. Bunlar; Kobi İsthidam Destek Kredisi ve Kobi İhracat Destek Kredisi olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Bunun dışında KOSGEB aracılığıyla İslam Kalkınma Bankası kaynaklı kredilere, verilen devlet desteklerine ulaşmak mümkün kılınmaya çalışılmaktadır. Yine, KOSGEB aracılığıyla Kredi Garanti Fonu kobilere kefil olarak bankalardan kredi kullanmalarına olanak verecek çalışmalar yürütmektedir[1].

2. Basel II Sermaye Yeterlilik Kriterleri

Basel II kriterleri özü itibariyle, bankaların, bilançolarında faaliyetleri nedeniyle taşıdıkları finansal riskleri (kredi riski ile faiz, kur ve likidite risklerini içeren piyasa riski) ve operasyonel riski kompanse edecek kadar bir sermaye bulundurmalarını öngörmektedir. Bunun ötesinde, dünyanın her tarafındaki bankaların bu hesaplamaları (risk ölçüm ve sermaye ayırma) aynı şekilde yapmalarını sağlamayı esas hedef olarak ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, Basel II kriterlerine göre hesaplanan "gözetim sermayesi" yukarıda sayılan risklere dayalı olarak hesaplanan risk ağırlıklı aktiflere oranlanmaktadır. Bulunan oranın minimum %8 olması tavsiye edilmektedir. Türkiye'de de bu oranın minimum %8 olarak uygulanması BDDK tarafından öngörülmüştür[2]. Sermaye yeterlilik oranının hesaplanmasında kullanılan "gözetim sermayesi" Basel II kriterleri kapsamında Basel I kriterlerinde olduğu gibi Tier 1, Tier 2 ve Tier 3 olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır[3].

Tier 1, yada ana sermaye (core capital), esas itibariyle ödenmiş sermaye, dağıtılmamış kar ve yedek akçelerden oluşmaktadır. Tier 2 yada katkı sermaye (supplementary capital) ise gizli yedekler, yeniden değerleme, kredi karşılıkları, hibrit borç sermaye enstrümanları, sermaye benzeri borç ve piyasa riski için kullanılacak kısa vadeli sermaye benzeri borç kalemlerinden oluşmaktadır. Tier 3 sermaye Tier 1 ve Tier 2 sermayenin karışımından oluşmaktadır. Öte yandan, Basel II kapsamında, şerefiye (goodwill) bedelinin tamamı Tier 1 sermayeden indirilirken, mali iştiraklerdeki hisse payları ve aynı ülkedeki diğer bankalardaki hisse paylarının tamamı toplam gözetim

---

[1] Bakınız http://www.kosgeb.gov.tr/

[2] Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2006, "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik", Sayfa; 14, Madde 19.

[3] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 12-18, Madde 40-49.

sermayesinden indirilmektedir. Basel II kapsamında sermaye yeterlilik oranlarını hesaplarken, bankalar Basel kriterlerinin 1988 düzenlenmesine ilişkin aşağıdaki kısıtlamaları aynen dikkate almak zorundadırlar.

1- Tier 2 sermaye Tier 1 sermayenin %100'ünü aşamaz. Yani; Tier 1≥ Tier 2 olacaktır
2- Sermaye Benzeri Borç Tier 1 sermayenin %50'sini aşamaz
3- Aktif kalitesinin düşük olduğu intibaını uyandıracak kadar "batık kredi karşılığı" varsa, bu karşılıklar risk ağırlıklı aktiflerin %1.25'i ile ve kredi riski ağırlıklı aktiflerin %0,6 sı ile sınırlandırılacaktır.
4- Yeniden değerleme karşılıkları içerisinde bulunan tahvillerden kazanılmış ancak realize edilmemiş gelir formunda olan kısmı %55 ile iskonto edilecektir.

Kredi riskinin hesaplanmasında dahili metot kullanan bankalar ise genel kredi karşılıklarını Tier 2'ye ekleyemeyecektir. Bu bankalar ilk olarak ayırabilecekleri karşılıklar ile "expected losses" (EL) yani beklenen zararlarını karşılaştıracaklardır. Eğer beklenen zarar ayrılabilecek karşılıkları aşıyorsa bankalar aradaki farkı Tier1 ve Tier 2 sermayelerinin herbirinden %50 olacak şekilde indirirler. Eğer, beklenen zarar ayrılabilecek karşılıklardan az olursa, bu defa bankalar aradaki farkı kredi riski ağırlıklı aktiflerin %0.6'sını aşmamak kaydıyla Tier 2 sermayeye ekleyeceklerdir. Aşağıdaki formül Basel II kapsamında bankalarda sermaye yeterlilik oranının hesaplanmasını özetlemektedir.

$$SYR = \frac{\text{Tier 1 Sermaye + Tier 2 Sermaye + Tier 3 Sermaye}}{\text{Kredi Riski Ağırlıklı Aktifler+Piyasa Riski Ağırlıklı Aktifler+Operasyon Riski Ağırlıklı Aktifler}} \geq \%8$$

Basel II kapsamında bu formüle ilişkin getirilen kısıtlamalar aşağıda verilmiştir.

1- Kredi riskinin kapsanması için 1988 düzenlemesinde yer alan kısıtlamalar aynen korunmuştur.
2- Tier 3 sermayede yeralan sermaye benzeri borcun başlangıç vadesinin en az 2 sene olması gerekmektedir. Başlangıç vadesi 5 yıldan fazla olan sermaye benzeri borç Tier 2 sermayede kalmaya devam edecektir.
3- Tier 3 sermayenin miktarı "piyasa riskini" kapsamada kullanılacak Tier 1 sermayenin en fazla %250'si kadar olmaktadır.
4- Tier 3 sermaye sadece piyasa riskini kapsamada kullanılabilecektir.
5- Tier 2 sermaye gerektiğinde Tier 3 sermayenin yerine aynı %250 limit çerçevesinde kullanılabilecektir.
6- Eğer bankanın sermaye yeterliliği oranını minimum oranın altına düşürecekse, Tier 3 sermayede yeralan sermaye benzeri borcun anaparası ve faizinin ödenmeyeceğine dair şart bulunmalıdır.
7- Bu formülde yeralan piyasa riski kavramı hesaplandıktan sonra bunun için %100 sermaye ayrılacaktır. Piyasa riskinin kapsanmasında kullanılacak bu sermayenin en az 100/350'si Tier 1 Sermaye ve en fazla 250/350'si de Tier 3 sermaye olacak şekilde hesaplanarak formülün pay kısmına yazılacaktır.
8- Formülde yeralan piyasa riski ve operasyon riski %8'in tersi olan 12.5 ile çarpılarak formülün payda kısmına yazılarak risk ağırlıklı aktiflere eklenecektir.

Grafik 1: Basel II Yapısı

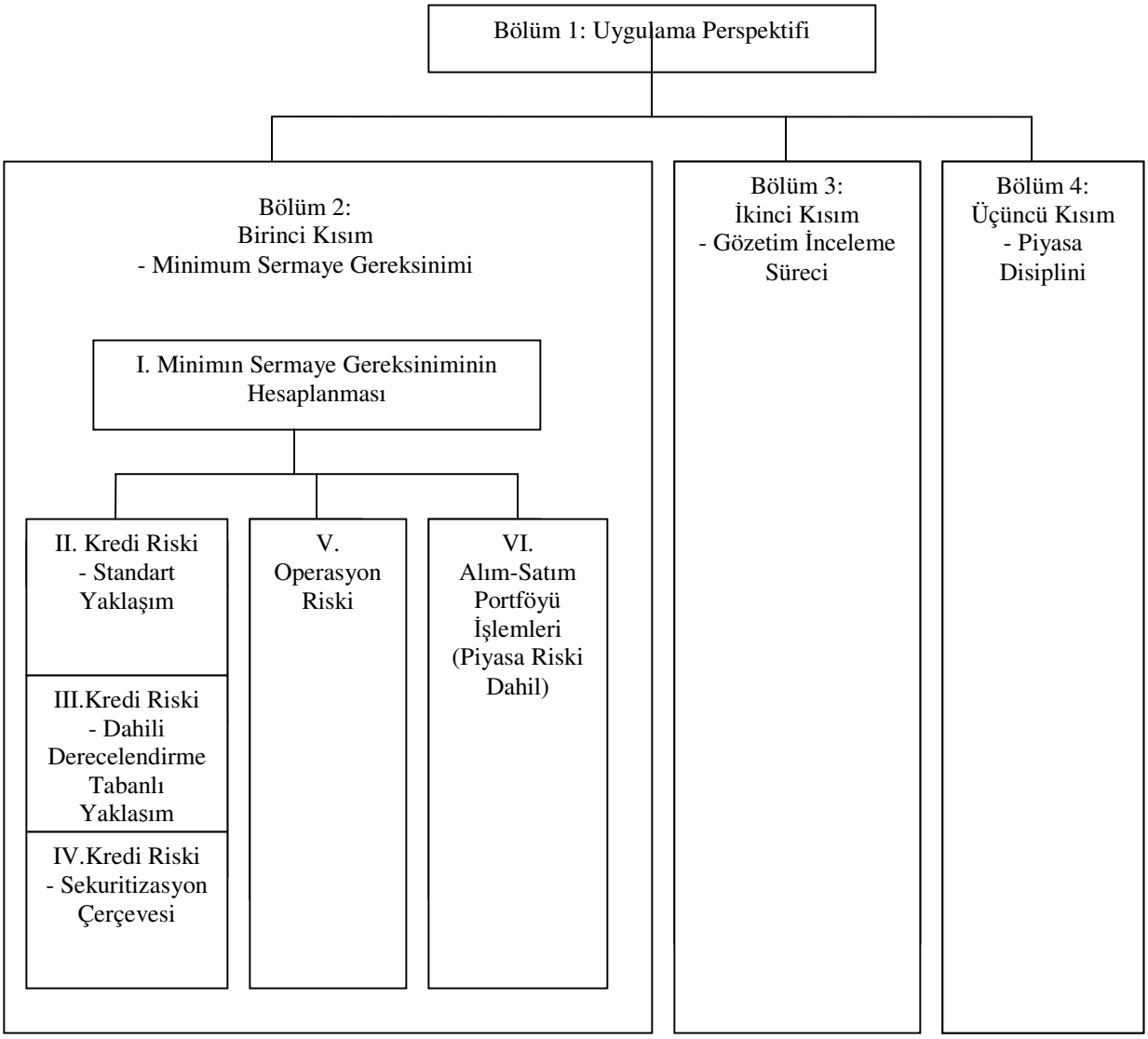

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version , Sayfa.6'dan alınarak Türkçeye çevrilmiştir.

Garfik 1'de görüldüğü gibi Basel II kriterleri 3 ana bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmada, kobilerin finansmanının Basel II kriterleri tarafından etkilenip etkilenmeyeceği argümanı, Basel II kriterlerinin ilk ana bölümü olan minimum sermaye gereksinimi çerçevesinde analiz edilecektir.

Basel II 1988 ve 1996 düzenlemelerinde bulunan %8'lik minimum sermaye oranını, piyasa riskine ilişkin hesaplamaları ve kullanılabilir sermaye tutarlarının hesaplanmasını aynen muhafaza etmektedir. Ancak, farklı olarak, Basel II bankaların dahili sistemlerle üreteceği risk ölçümlerinin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında kullanılmasına geniş bir şekilde imkan vermektedir. 1996 düzenlemesi sadece "piyasa riski" için bu imkanı verirken, Basel II buna ilave olarak "kredi riski" ve "operasyonel risk" için de bu imkanı vermektedir.

Bankalar, sermaye yeterlilik oranlarını hesaplayıp gözetim otoritesine raporlamak için kredi riski, piyasa riski ve operasyon riski için standart metot yada dahili metot kullanımını tercih edebileceklerdir. Standart metodu tercih eden bir banka, Basel Komitesi tarafından yayınlanan standart metot kriterlerini kullanarak sermaye yeterliliği rasyosunun hesaplanması için gereken kredi riski, piyasa riski ve operasyon riski ağırlıklı aktiflerini hesaplayabileceklerdir. Öte yandan, dahili metoda göre risk ağırlıklı aktiflerini hesaplamak isteyen bir banka, kredi riski, piyasa riski ve operasyon riski ağırlıklı aktiflerini hesaplamak için her bir risk grubu için bir tane olmak üzere toplam üç adet dahili risk ölçüm modeli geliştirecektir. Geliştirilen bu dahili modellerin yeterli, etkin ve verimli olup olmadıkları yerel gözetim otoritesi

(Türkiye'de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu; BDDK) tarafından test edilerek onaylanması gerekmektedir[4]. Onay alamayan bir dahili modelin kullanımına izin verilmeyecektir. Öte yandan onay almakla beraber, zaman içerisinde yapılan testlerde etkinliği azalan bir dahili modelin de kullanım izni kaldırılabilecektir. Yani dahili modellerin sonuçlarının etkinliği gözetim otoritesi tarafından periyodik olarak test edilecek ve böylece dahili modellerin etkinliklerinin sürekliliğinin sağlanması sağlanmaya çalışılacaktır.
Dikkat edilecek olursa, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında kullanılacak risk ağırlıklı aktiflerin tahmin edilmesi yetkisini bankaların bizzat kendilerine delege edeceği için, Basel II kriterleri Basel I diye isimlendirilebilecek 1988 ve 1996 düzenlemelerine göre daha esnek bir yapıya sahiptir. Böyle bir esnek yapı çerçevesinde, bankalar dahili metot kullanarak tahmin edecekleri risk ağırlıkları ne kadar düşük olursa o kadar düşük bir sermaye yeterlilik oranı ile çalışabileceklerdir. Bu, onların, gözetim sermayesi içerisinde Tier 1 olarak yeralan özkaynak kalemlerini bilanço içerisinde minimize etmelerine imkan verebilecektir. Yani, finansal kaldıraçlarını maksimize edebileceklerdir. Bu açıdan bakıldığında, Basel II kriterlerinin bankaları risk yönetiminde daha etkin çalışmaya özendirdiğini söylemek hatalı olmasa gerektir. Ancak, şunun altını çizmek lazımdır ki, burada kastedilen risk yönetimi[5] kavramı sermaye yeterliliği için hesaplanan risk ağırlıklarından farklıdır. Risk ağırlıkları bu risk yönetiminin başarısının bir sonucu olarak düşük yada yüksek olarak dahili modellerle hesaplanabilecektir.
Dahili modellerle tahmin edilecek risk ağırlıklarının minimize edilmesi ancak banakaların etkin bir risk yönetim modeli ve kültürü geliştirmelerine ve bunu başarıyla uygulamalarına bağlı olacaktır. Yani, etkin bir risk yönetim sistemine sahip bir bankanın risk ağırlıkları düşük olacak, dolayısıyla risk ağırlıklı aktifleri de minimize olacaktır. Ancak, sermaye yeterliliği için kullanılan risk ağırlıklı aktifleri azalırken, muhasebe anlamında aktifler artmaya devam edecektir. Bu durum bankanın sermaye yeterlilik oranıyla sermaye verimliliğini arttırırken, muhasebe anlamında kaldıracını yükseltecek ve sermaye yeterliliği riskini arttırabilecektir.

3. Basel II Sermaye Yeterlilik Kriterleri ve Kobilerin Finansmanı

Yukarıda, Bölüm 2'de kısaca özetlenen Basel II kriterleri ile kobilerin finansman olanakları arasında bir ilişki olup olmadığı bu bölümde tartışılacaktır. Herşeyden önce, Bölüm 2'de izah edilen Basel II yada bankalarda sermaye yeterliliği hesaplama süreci sadece bankaları ilgilendirmektedir. Bu süreç, bankaların oluşmuş bilanço verileri kullanılarak, bankaların bilançolarında depolanan risklerin sermaye yeterliliği bakış açısıyla hesaplanması sürecidir. Yani, Basel II kriterleri kapsamında bankaların bilançolarında bulunan bu risklerin ölçümü sadece ve sadece sermaye yeterliliği amaçlıdır. Dolayısıyla, Basel II kriterleri çerçevesinde, bir bankaya şu krediyi ver/verme, şu tahvili al/alma, şu operasyonu yap/yapma gibi bir direktif verilmemektedir. Hatta böyle bir tavsiyede dahi bulunulmamaktadır.
Bu şu demektir; Basel II aracılığıyla Basel Komitesi ve yerel gözetim otoriteleri bankaların bilançolarının oluşum süreçlerine hiçbir şekilde müdahale etmemektedirler. Eğer ederlerse ne olur? O zaman verilen her kredi için, satın alınan her tahvil için ve yapılan her operasyon için gözetim otoritesinin onayı aranacaktır. Bunun olması, kredilerin batması, tahvilin itfa edilmemesi ve operasyonun zarara neden olması durumunda sorumluluğu gözetim otoritesine de yükleme neticesini doğuracaktır. Dolayısıyla, gözetim otoritelerinin ve/veya Basel Komitesinin böyle bir amacı olamaz ve olmamıştır. Basel II kriterleri kapsamında, yerel gözetim otoritelerinin tek amacı bankaların istenen sermaye yeterlilik oranına sahip olmalarını sağlamaktır. Aşağıda, Basel II kapsamında sermaye yeterliliği amacıyla bankaların hesaplamaları istenen kredi riski ağırlıklarının hesaplanma yöntemleri ile kobi kredileri arasındaki ilişkiler ele alınacaktır.

3.1. Standart Metoda Göre Kredi Riski Ağırlıklı Aktiflerin Hesaplanması ve Kobiler

Sermaye yeterlilik oranını hesaplamak için kullanacağı kredi riski ağırlıklı aktiflerini hesaaplamak için standart metodu kullanmayı benimseyen bir banka, Basel II çerçevesinde verilen Rating ve Risk Ağırlığı tablolarını kullanarak, her rating için belirlenen risk ağırlığını o rating grubuna giren aktiflerin toplamı ile çarparak bulduğu her rating risk ağırlıklı aktif miktarlarını toplayarak kredi riski ağırlıklı aktiflerini hesaplamış olacaktır. Basel II çerçevesinde, devletlerden ve merkez bankalarından olan alacaklar, merkezi yönetim dışındaki kamu yerel yönetimlerinden alacaklar, çokuluslu yatırım bankalarından alacaklar, bankalardan alacaklar, sermaye piyasası aracı kuruluşlarından alacaklar ve ticari firmalardan alacaklar olmak üzere altı rating ve risk ağırlığı tablosu yayınlanmıştır. Aşağıda, ticari firmalardan olan alacaklara ilişkin rating ve risk ağırlığı tablosu yer almaktadır.

---

[4] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 52, Madde 211.

[5] Bankalarda risk yönetimine ilişkin olarak bakınız; Stigum and Branch (1983), Bergendahl (1989), Bessis (1998) ve Van Greuning and Bratanovic (2000)

Tablo 1: Ticari Firmalardan Olan Alacakların Risk Ağırlıkları

Kredi Derecesi	AAA İle AA- Arası	A+ İle A- Arası	BBB+ İle BB- Arası	BB-'nin Aşağısı	Derecesiz
Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%150	%100

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version , Sayfa.23, Madde 66.

Tablo 1 ticari firmalardan olan alacakların ratinglerine göre risk ağırlıklarını vermektedir. Basel II kriterlerine göre, hiçbir banka yada ticari firmanın ratingi ülkesinin ratinginin üzerinde olamayacaktır[6]. Buna göre, ratingi "B" olan Türkiye'de tüm firmalar %150 risk ağırlığına sahip olacaklardır. Ancak, eğer rating yaptırmamışsa firmaların risk ağırlıkları %100 olarak hesaplamalara dahil edilecektir.

Bu kapsamda, Türkiye'de kurulu bulunan örneğin Arçelik, Brisa, Vestel, Aselsan vb şirketlerle, kobi olarak nitelendirilen herhangi bir firma arasında Basel II açısından kredi riskliliği bakımından bir fark bulunmamaktadır. Ancak, Basel II kriterleri burada kobiler açısından bir pozitif ayırımcılık yapmaktadır. Bu kapsamda, bireysel alacaklar içerisinde değerlendirilen kobilerden alacaklar (kobilere verilen krediler) %75 risk ağırlığına tabi olacaktır[7].

Bunun anlamı şudur. Eğer bir banka bir kobiye kredi verirse risk ağırlıklı aktiflerinin hesaplanmasında %75 risk ağırlığını kullanacaktır. Öte yandan eğer örneğin Arçelik'e kredi verirse %100 risk ağırlığını kullanacaktır. Yani Basel II kapsamnıda sermaye yeterliliğine konu risk ağırlıklı aktiflerin hesaplanmasında kobiler kollanmaktadır.

Bunun bankaların kredi kararları üzerinde bir etkisi olup olmayacağı sorusu ilgili literatürde geniş bir şekilde işlenmiştir. Örneğin, Jacobson ve diğerleri (2005) ile Dietsch and Petey (2004) bu tip pozitif ayırımcılığın anlamsız olduğunu, aslında kobilerin büyük firmalara göre daha riskli olduklarını öne sürerken, Lindquist (2004) Basel II kriterlerinin Norveç bankalarının kredi kararları üzerinde hemen hemen hiç etki yaratmadığını ifade etmektedir. Öte yandan, Saurina and Trucharte (2003) Basel II kapsamında bankaların kobilere ilişkin bakışlarında olumlu yönde ancak çok küçük bir etki yaratıldığını ifade etmektedirler.

Burada şu ayırımı açık bir şekilde yapmakta yarar vardır. Basel II kriterleri bankaların kredi verme sürecine karışmamaktadır. Dolayısıyla, sermaye yeterliliği için ortaya konulan risk ağırlıkları bütünüyle ve sadece sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına yöneliktir. Hiçbir şekilde bankaların kredi verme kararlarında bu risk ağırlıklarını gözönüne almalarını Basel II kriterleri bir zorunluluk getirmemektedir. Bu nedenle, ne Türkiye'de ne de başka bir ülkede hiç bir gözetim otoritesi de böyle bir uygulamayı bankalardan isteyemez. Ancak, Türkiye'de bazı banka yöneticileri ve akademisyenler; örneğin Aksoy (Kasım-Aralık 2007) ve Teker (Mart 2007) gibi, "bankalar Basel II ile risk bazlı kredi fiyatlamasına geçiyorlar" argümanları bütünüyle onların Basel II kriterlerinin yanı sıra bankaların süregelen kredilendirme politikalarını da yeterince doğru bir şekilde algılayamadıklarının net bir göstergesidir.

Bankalar kredi verirlerken zaten müşterilerinin tanımlanabilen her türlü risklerini, piyasa koşullarını, kaynak maliyetlerini, alınan teminatları gözönüne alarak verecekleri kredilerini fiyatlamaktadırlar. Bu açık bir şekilde riske dayalı kredi fiyatlamadır ve yüzlerce yıldan beri bankalar tarafından uygulanmaktadır. Bunun, yani riske dayalı kredi fiyatlamasının başlangıcını Basel II kriterlerine dayandırmaya çalışmak ve Basel II kriterlerini bu şekilde tanımlamak, bankaların birikimlerini yok saymak, Basel II kriterlerini de eksik algılamaktan başka bir şey değildir.

Tablo 2: Kredi Fiyatlama ve Gözetim Sermayesi Etkisi

	%100 Risk Ağırlıklı Kredi	%75 Risk Ağırlıklı Kredi
1- Kaynak Maliyeti	16.0	16.0
2- Müşterinin Risk Primi	2.0	4.0
3- Operasyon Gideri (Riski Bedeli)	3.0	3.0
4- Kar marjı	2.0	2.0
5- Kredinin Toplam Maliyeti (1+2+3+4)	23.0	25.0
6- Gözetim Sermayesi Maliyeti (%8 X %10)	0.8	0.68
7- Toplam Kredi Maliyeti (5+6)	23.8	25.68

[6] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 23, Madde 66

[7] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 23, Madde 69.

Sermaye maliyeti %10 varsayılmıştır. %100 risk ağırlıklı bir kredinin gözetim sermayesi maliyeti %0,8 (%10'un %8i) olarak hesaplanmıştır. %75 risk ağırlıklı bir firmanın sermaye maliyeti ise %0,68 (%0,8'in %75'i) olmaktadır. Sadece Tier 1 sermayenin maliyeti düşünülürse bu maliyetler yarı yarıya azalacaktır.Kaynak: Eken (2006) da yer alan Tablo 1 esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 2'de bir bankanın kredi verirken uyguladığı fiyatlama süreci basit bir şekilde sunulmaktadır. Bu sürece göre %100 risk ağırlıklı bir firma (örneğin Arçelik) ve %75 risk ağırlıklı bir kobinin kredisinin nasıl fiyatlanacağı izah edilmektedir. Buna göre, Basel II kriterlerine göre sermaye yeterliliği açısından daha az riskli görülen kobi %75 risk ağırlığı ile ağırlıklandırılırken diğer firma %100 ile ağırlıklandırılmaktadır. Ancak, tabloda görüldüğü gibi, banka kobi firmasını diğer firmaya göre daha riskli bulup risk primini %4 olarak belirlemektedir.

Buna göre, bankalar Basel II risk ağırlıklarına bağlı olmaksızın, kredileri fiyatlarken kendi risk algılarını gözönüne almaktadırlar. Bunun neticesinde, bankalar Basel II standartlarına uygun olarak, belirlenen risk ağırlıklarına göre sermaye yeterlilik oranlarını hesaplayıp raporlayacaklar, ancak kredi fiyatlamada bu risk ağırlıklarını gözönüne almayacaklardır. Basel II bankaları hiçbir şekilde buna zorlamamaktadır. Bu çerçevede, Basel II'nin pozitif ayırımcılığı kobilere en fazla %0,12 kadarlık bir avantaj sağlamaktadır. Bu avantaj, gözardı edilebilecek kadar küçüktür.

3.1.1. Standart Metoda Göre Kredi Riski Teminatları ve Kobiler

Sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında Basel II kriterleri risk ağırlıklarının indirilmesinde ticari gayrimenkul ipoteği, çek ve senede bağlanmış ticari alacakları, şahıs kefaleti gibi teminatları kabul etmeyeceğini açıkça ifade etmemekle beraber, kabul ettiği garanti ve teminatlar arasında saymamaktadır. Konut ipoteğine dayalı kredilerin risk ağırlığını %35 olarak belirleyen Basel II kriterleri ticari gayrimenkul ipoteğine dayalı kredilerin risk ağırlıklarını ise %100 olarak belirlemiştir[8]. Çek ve senede bağlanmış ticari alacaklar ile şahıs kefaleti ise teminatlar arasında sayılmamıştır[9].

Bazı akademisyenler; Teker (Mart 2007) ve Aksoy (Kasım-Aralık 2007) gibi, ve bankacılar tarafından bu durum yanlış yorumlanmaktadır. Onlara göre, sermaye yeterliliğine ilişkin risk ağırlıklarının indirilmesinde kullanımına izin verilmeyen teminatlar artık bankalar tarafından verilen kredilerin teminatı olarak ta kullanılmayacaktır. Bu, yine büyük bir yanlış anlamadan başka bir şey değildir. Zira, bir banka, kredi verirken teminat niteliğine sahip olduğunu düşündüğü her şeyi teminat olarak göz önüne alıp, kredisinin geri ödenmesini sağlamaya çalışacaktır. Bunu kısıtlayıcı hiçbir kural, argüman, görüş yada başka bir şey Basel II kriterleri içerisinde yer almamaktadır. Dolayısıyla, konuya yaklaşırken, bankalar sermaye yeterliliği amacıyla risk ağırlıklı aktiflerini hesaplarken bu teminatları risk ağırlığının indiriminde kullanmayacaklar. Basel II kapsamında bu açıktır. Ancak, kredi verme faaliyetlerinde, ilgisiz Basel II kriterlerini düşünmeyeceklerdir. Kredilerinin tahsilini kolaylaştırıcı yasal olması kaydıyla her türlü teminat, önlem ve olanakları kullanacaklardır.

3.1.2. Standart Metoda Göre Rating ve Kobiler

Basel II kriterleri rating notunu sadece sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında kullanılan risk ağırlıklarının bulunması için talep etmektedir. Başka bir amacı yoktur. Kaldı ki bunu bir zorunluluk olarak öne sürmemektedir. Basel II kriterleri kapsamında rating notunun istenmesini "Basel II rating notu olmayan bir firmaya kredi verilmesini yasaklamaktadır" şeklinde yapılan yorumlar yanlış anlamadan başka bir şey değildir. Şöyle ki, rating notu olsun olmasın her firma bir bankadan kredi almaya devam edebilecektir. Basel II kriterleri bunun aksine bir şey söylememektedir.

Basel II kriterleri kapsamında belirlenmiş bulunan ilgili rating-risk ağırlığı tablolarına göre her firmanın risk ağırlığı bulunarak sermaye yeterliliği hesaplanabilmektedir. Bunun ötesinde, Basel II kriterleri, ratingi olmayan tüm firmaların riak ağırlıklarının %100 olarak gözönüne alınacağını ifade etmektedir. Bu kapsamda, eğer bir firmanın ratingi "BB-" derecesinin altındaysa, ya da ülke ratingi "B-" derecesinden düşükse, sermaye yeterliliği için dahi rating notunun temin edilmesi anlamsız hale gelmektedir[10].

Bu şekilde, Basel II kriterleri içerisinde rating notunun sadece sermaye yeterliliği için istendiği açık açık ifade edilmesine rağmen, kobilerin yada diğer firmaların rating notu almaya özendirilmesi ve hatta ratingi olmasa kredi alamayacağı şeklinde yanlış bilgilendirilmesi kobilere hizmet etmemekte, tam tersine onların zaten kıt olan zaman ve paralarının israf edilmesine yol açmaktan başka bir şeye yaramayacaktır. Tabi, burada şunun altını çizmekte yarar vardır. Burada, rating yaptırmanın iyi bir faaliyet olmadığı ifade edilmemekte, sadece Basel II kriterleri kapsamında istenen rating ile kredi alıp alamama arasında kurulan ilişkinin doğru bir yorum olmadığının altı çizilmektedir.

---

[8] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 24, Madde 72 ve 74.

[9] Risk indirim faktörlerinin bir listesi için bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 31-51, D bölümü, Madde 109-210.

[10] Bu iki derecenin altındaki ratinglerin risk ağırlığı %150 iken, ratingi olmayanların risk ağırlığı ise %100 olarak kabul edilmektedir.

3.2. Dahili Derecelendirme Metoduna Göre Kredi Riski Ağırlıklı Aktiflerin Hesaplanması ve Kobiler

Sermaye yeterlilik rasyosunu hesaplayıp raporlamaya ilişkin olarak dahili metoda göre kredi riski ağırlıklı aktiflerini hesaplamayı seçen bankaların, geliştirdikleri modellerinin gözetim otoriteleri tarafından test edildikten sonra onaylanması gerekmektedir[11].

Bazı asgari koşullar ve şeffaflık zorunluluklarına bağlı olarak, Dahili Derecelendirme Tabanlı (Internal Rating Based; IRB) yaklaşımını kullanma izni alan bankalar belli bir kredi için gerekli olan sermaye gereksiniminin hesaplanması için kendi tahmini risk faktörlerini kullanabilirler. Risk faktörleri "probability of default" (PD) yani temerrüde düşme olasılığı, "loss given default" (LGD) yani zarar miktarı belli temerrüt, "exposure at default" (EAD) yani temerrüde uğramış (riske maruz kalınan) kısım ve "effective maturity" (M) yani efektif vadedir. Bazı durumlarda, kendi tahmini değerlerinden ziyade, bankalar, gözetim otoritesinin istediği bazı risk faktörlerini kullanmaya zorlanabilirler. IRB yaklaşımı "unexpected losses" (UL) yani beklenmeyen zarar ve "expected" (EL) yani beklenen zarar ölçümlerine dayanmaktadır. Risk-ağırlık fonksiyonu UL kısmı için sermaye gereksinimini hesaplamaktadır.

IRB metodu altında, risk faktörleri, herbir aktif grubu için geliştirilen risk ağırlıkları için veri olarak kullanılmaktadırler. Örneğin ticari krediler için ve perakende krediler için farklı risk ağırlıkları bulunmaktadır. Her bir aktif grubuna ilişkin uygulama ilgili risk ağırlıklarının sunumuyla başlar, risk faktörleri ve diğer faktörlerle (kredi riskini azaltan faktörler gibi) devam etmektedir. Kredi Riski Azaltma (Credit Risk Mitigation; CRM) için belirlenmiş olan yasal kabul edilme standartları gelişmiş IRB yaklaşımlarına da uygulanmaktadır. IRB yaklaşımının kullanılması için bankaların mutlaka yerine getirecekleri asgari koşullar şunlardır[12];

1- asgari koşulların yapısı
2- asgari koşullara uyum
3- derecelendirme sisteminin dizaynı
4- risk derecelendirme sistem operasyonlar
5- kurumsal yönetişim ve gözetim
6- dahili derecelerin kullanımı
7- risk ölçümü
8- dahili tahminlerin onaylanması
9- gözetim otoritesinin belirlediği LGD ve EAD tahminleri
10- leasingin kabulü için koşullar
11- sermaye yatırımları için sermaye ayırımı hesaplamaları
12- açıklama koşulları

3.2.1. IRB Yaklaşımının Mekanizması

IRB yaklaşımında kredi riski ağırlıklı aktiflerin hesaplanması için risk faktörleri (PD ve LGD gibi) ve aktif grupları (ticari krediler ve perakende krediler gibi) kullanılması gerekmektedir. Basel II kriterleri içerisinde herbir aktif grubu için kullanılabilecek risk faktörleri tanımlanmakta ve bankaların IRB yaklaşımını adapte etmeleri ve geçiş düzenlemelerine yer verilmektedir. Herhangibir IRB izahatının olmadığı durumlarda, diğer aktifler için risk ağırlığı %100 olup UL olarak değerlendirilecekleri hükme bağlanmıştır[13].

3.2..2. Kredilerin Sınıflandırılması

IRB yaklaşımı altında, bankalar "banking book" yani bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan kredilerini, farklı risk karakterleriyle beraber geniş aktif gruplarına ayıracaklardır. Aktif grupları; (a) ticari şirketler, (b) hükümetler, (c) bankalar, (d) perakende ve (e) sermaye olarak belirlenmiştir. Ticari şirket başlığı altında kredi faaliyetleri beş farklı alt grup olarak ve perakende başlığı altında da üç farklı alt grup şeklinde tanımlanmaktadır. Ticari ve perakende aktifler grubunda, belli koşulların yerine gelmesi kaydıyla, satınalınan alacaklara özel bir uygulamaya da yer verilebilmektedir[14].

Bu tip bir gruplandırma banka uygulamalarıyla oldukça uyumludur. Ancak, bazı bankalar kendi dahili risk yönetim ve ölçüm sistemlerinde farklı tanımlar kullanabilirler. Komitenin amacı her ne kadar bankaları faaliyet ve risk yönetimlerini değiştirmeye zorlamak değilse de, minimum sermaye gereksiniminin hesaplanması için bankalar her

---

[11] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 52, Madde 211.

[12] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 88, Bölüm H, Madde 387.

[13] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 52, Bölüm B, Madde 214.

[14] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 52, Bölüm B, Madde 215-216.

riskliliğe uygun yaklaşımı uygulamak zorundadırlar. Bankalar her bir aktif grubu için belirledikleri kredilerin süreç içerisinde de uygun olduklarını gözetim otoritesine göstermek zorundadırlar.

3.2.3. Temel ve Gelişmiş Yaklaşımlar

IRB yaklaşımı altında kapsanan her bir aktif grubuna ilişkin üç anahtar faktör bulunmaktadır[15].

1- Risk faktörleri – Bazıları gözetim otoritesi tarafından sunulan risk parametrelerine ilişkin bankaların tahminleridir.
2- Risk-ağırlık fonksiyonları – Risk faktörlerini risk ağırlıklı aktiflere ve dolayısıyla sermaye gereksinimine dönüştüren mekanizmadır.
3- Asgari gereklilikler – Belli bir aktif grubu için IRB yaklaşımını kullanabilmesi için bir bankanın yerine getirmesi gereken asgari standartları ifade etmektedir.

Bir çok aktif grubu için, Basel Komitesi biri temel ve biri de gelişmiş iki geniş yaklaşımın kullanılmasına izin vermiştir. Temel yaklaşım altında, genel bir kural olarak, bankalar PD değerlerine ilişkin kendi tahminlerini kullanmakta ve diğer risk faktörleri için gözetim otoritesinin tahminlerini kullanmaktadır. Gelişmiş yaklaşım altında ise bankalar minimum standartlara ulaşmak için kendi tahminlerine dayalı PD, LGD ve EAD değerlerini ve kendi hesaplamalarına dayalı M faktörünü kullanmaktadırlar. Hem temel ve hem de gelişmiş yaklaşım için, sermaye gereksiniminin hesaplanması için bankalar mutlaka Basel II kriterlerinde sunulan risk ağırlık fonksiyonlarını kullanmalıdırlar.

3.2.3.1. Ticari Firma Alacakları Risk Ağırlıklı Aktifleri Hesaplama Formülü

Risk ağırlıklı aktiflerin hesaplanması PD, LGD ve EAD tahminlerine ve bazı durumlarda belli krediler için M değerine dayanmaktadır[16]. Aksi belirtilmediği sürece, Basel II kriterlerinin tamaımnda PD ve LGD değerleri ondalık olarak ve EAD değerleri ise para birimi cinsinden ifade edilecektir. Temerrütte olmayan krediler için risk ağırlıklı aktiflerin hesaplamalarında aşağıdaki formül kullanılmaktadır.

Correlation (R) = 0.12 X (1 – EXP (-50 X PD)) / (1 – EXP (-50)) +
(Korelasyon) 0.24 X [1 – (1 – EXP (-50 X PD)) / (1 - EXP (-50))]

Maturity Adjustment (b) = $(0.11852 – 0.05478 \text{ X } \ln (PD))^2$
(Vade Düzeltilmesi)

Capital Requirement (K) =[LGD X N $[(1 – R)^{-0.5}$ X G (PD) + $(R /(1 – R))^{0.5}$ X G (0.999)]
Sermaye Gereksinimi) - PD X LGD] X $(1 – 1.5 \text{ X } b)^{-1}$ X (1 + (M – 2.5) X b)

Risk-Weighted Assets (RWA) = K X 12.5 X EAD
Risk-Ağırlıklı Aktifler (RAA)

Temerrüt durumundaki bir kredinin sermaye gereksinimi (K) "sıfır" ile bankanın LGD değeri ile bankanın en iyi EL tahmini arasındaki farktan büyük olanı olarak belirlenmiştir. Temerrüt halindeki bir kredinin risk ağırlıklı aktifleri de K, 12.5 ve EAD ile hesaplanmaktadır.

3.2.3.2. Küçük ve Ortaboy İşletmelere İlişkin Firma Büyüklüğü Düzeltilmesi

Ticari kredilere ilişkin IRB yaklaşımı altında, bankalara küçük ve ortaboy işletmelere (firmanın dahil olduğu grup şirketlerinin toplam satışlarının €50 milyon'dan daha düşük olduğu şirketlere olan krediler olarak tanımlanmaktadır) olan kredilerini diğer kredilerden ayırma izni verilmektedir. Firma büyüklüğü düzeltme işlemi (0.04 X (1 – (S – 5) / 45)) küçük ve ortaboy işletmelere olan krediler için kullanılan ticari kredi formülüne uygulanmaktadır. S eoro cinsinden satışların (€5 milyondan fazla ve €50 milyondan az olması kaydıyla) değerini ifade etmektedir. €5 milyondan daha düşük satış değerleri €5 milyon olarak değerlendirilecektir[17]. Buna göre, düzeltme faktörü uygulanmış risk ağırlıklı aktif hesaplam formülü kobiler için aşağıdaki şekle dönüşmektedir.

Correlation (R) = 0.12 X (1 – EXP (-50 X PD)) / (1 – EXP (-50)) +
(Korelasyon) 0.24 X [1 – (1 – EXP (-50 X PD)) / (1 -EXP(-50))] -

[15] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 59, Bölüm B, Madde 244-245.
[16] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 63-64, Madde 271-272.
[17] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 64, Madde 273.

$$0.04 \times (1 - (S - 5) / 45)$$

Ulusal gözetim otoritesinin iznine bağlı olması kaydıyla, bankalar firma büyüklüğünü belirlemeye ilişkin dilimleri belirlemede satış hacmi yerine aktif büyüklüğünü kullanabileceklerdir. Ancak, sadece satış hacminin firma büyüklüğünü belirlemede anlamlı olmadığı durumlarda aktif büyüklüğü kullanılmalıdır. Kobilere dönük pozitif ayırımcılık IRB yaklaşımı altında da uygulanmaktadır. Bu çerçevede düşünüldüğü zaman, kobilerin Basel II nedeniyle kredi bulmakta zorlanacaklarını söylemek hiç bir şekilde gerçeği yansıtmamaktadır. Kaldı ki, Basel II kobilerin kredi bulmasını kolaylaştıracağını iddia etmek te aynı şekilde mümkün görünmemektedir. Zira, Basel II kriterlerinin kredi fiyatı üzerindeki etkisi minimum olup gözardı edilebilmektedir.

3.2.3.3. Teminatlar

Standart yaklaşım altında belirtilen kabul edilebilir teminatlara ilave olarak, temel IRB yaklaşımı altında IRB teminatları olarak kabul edilen diğer bazı teminatlar da kabul edilmektedir. Bunlar; alacakları, sınıflandırılmış ticari (commercial real estate; CRE) ve konut nitelikli (residential real estate; RRE) gayrimenkuller ve minimum şartları haiz diğer teminatları içermektedir. Kabuledilebilir finansal teminat için, asgari şartlar operasyonel standartlarla aynıdır[18].

Bu çerçevede, Basel II kriterleri içerisinde yeralan IRB yaklaşımına göre sermaye yeterliliği parametrelerinden olan kredi riski ağırlıklı aktifleri hesaplarken, teminat olarak kabul edilebilecek makul olan her türlü teminatın kullanılmasına izin verilmektedir. Dolayısıyla, "Basel II kriterleri kobilerin ticari alacaklara dayalı çek ve senetlerini, kefaletlerini vs. teminat olarak kabul etmeyecek ve bu nedenle kobiler kredi bulmakta zorlanacaklardır" argümanı sadece bir yanlış anlamadır. Zira, Basel II kriterleri teminatları sadece ve sadece kredi riski ağırlıklı aktiflerin hesaplanmasında gözönüne almakta ya da almamaktadır. Bankaların kredi verirken teminatları değerlendirip değerlendirmemelerine karışmamaktadır. Bu Basel Komitesinin amacı, perspektifi ve düzenleme-denetleme direktiflerinin kapsamı dışındadır.

SONUÇ

Basel II kriterleri ile kobilerin kredi temin olanakları arasında doğrudan hiç bir bağ bulunmamaktadır. Yani "Basel II kriterleri kobilerin kredi bulmasını zorlaştıracaktır" şekilnde bir argüman yanlış anlamadır. Gözetim sermayesinin maliyeti çerçevesinde Basel II kriterleri ile kobilerin kredi maliyetleri arasında kurulabilecek bir dolaylı ve kobilerin lehine bir ilişki söz konusudur. Bu kapsamda, Basel II kriterleri kobilere yönelik bir tür pozitif ayırımcılık yapmaktadır. Ancak, yapılan bu pozitif ayırımcılık kobilerin kredi temin olanaklarına kayda değer bir etki yapmamaktadır. Sonuç olarak, Basel II kriterlerinin kobilerin kredi temin olanakları ile kredi maliyetleri üzerinde ya hiç etkisi olmayacak, yada eğer olursa bu etki göz ardı edilebilecek kadar küçük olacaktır.

Kaynakça

Aksoy, T., Kasım-Aralık 2007, "Derecelendirme Süreci Işığında Basel II'nin Kobilere Etkileri ve Kobilerce Atılması Gereken Adımlar:Analitik Bir Bakış", Mali Çözüm, İSMMMO, Sayı 84.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2006, "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik", 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete.

Basel Committee on Banking Supervision, July 1988, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards".

Basel Committee on Banking Supervision, January 1996, "Overview of the Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks",

Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version.

Bergendahl, G., 1989, The Management of Assets and Liabilities in Banks: Principals and Applications, research Papers in Banking and Finance, No: 89/10, Institute of European Finance, University College of North Wales, Bangor, U.K..

Bessis, J., 1998, Risk Management in Banking, First Edition, John Wiley & Sons, West Sussex, U.K.

Danielson, J., Shin, H.S., and Zigrand, J.P., 2004, "The Impact of Risk Regulation on Price Dynamics", J. of Banking and Finance, V.28, P.1069-1087

Dietsch, M. and Petey, J., 2004, "Should SME Exposures Be Treated as Retail or Corporate Exposures? A Comparative Analysis of Default Probabilities and Asset Correlations in French and German SMEs",J. of Banking & Finance, V.28, P.773-788.

Eken, M.H., 2006, "The Effects Of Basel II On Banks' Credit Pricing Activities And Implications For Turkish Banks" Marmara Üniversitesi ve Viyana Üniversitesi Tarafından Düzenlenen Uluslararası Finans Kongresi, 25-26 Mayıs 2006, İMKB, İstanbul

[18] Bakınız Basel Committee on Banking Supervision, June 2006, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, Sayfa 67-73, Madde 289-307.

Feess, E. and Hege, U., 2004, "The Basel II Accord: Internal Ratings and Bank Differentation" Centre for Financial Studies, Working Paper No: 25, J.W. Goethe University, Frankfurt, Germany.
Griffith-Jones, S, Segaviano, M. and Spratt, S., (December 2002), "Basel II and Developing Countries: Diversification and Portfolio Effects", Working Paper, Institute of Development Studies, University of Sussex.
Hempel, G.H., Coleman, A.B. and Simonson, D.G., 1990, Bank Management: Text and Cases, Third Edition, John Wiley and Sons Inc., U.S.A.
Isenberg, D. and Phillips, R.J., June 2005, "Will Basel II Hurt Community Banks", unpublished paper presented at the annual meeting of the Association of Evolutionary Economics, Philadelphia, Pennsylvania.
Jacobson, T., Linde, J. and Roszbach, K., August 2005, "Credit Risk Versus Capital Requirements under Basel II: Are SME Loans and Retail Credit Really Different?", Working Paper, Research Division, Sveriges Riksbank.
Lindquist, K.G., 2004, "Banks' Buffer Capital: How Important is Risk", J. of International Money and Finance, V.23, P.493-513
Saurina, J. and Trucarte, C., June 2003, "The Impact of Basel II on Lending to Small- and Medium-Sized Firms. A Regulatory Policy Assesment Based on the Spanish Credit Registar", Working Paper, Bank of Spain.
Stigum, M.L. and Branch, R.O., 1983, Managing Bank Assets and Liabilities; Strategies for Risk Control and Profit, 1st Edition, Dow Jones-Irwin, U.S.A.
Teker, D., Mart 2007, "Basel II'de Şeffaflık ve Güven Ön Planda", Kobi Sektör Dergisi, Sayı:14, S::54-56.
Van Greuning, H. and Bratanovic, S.B., 2000, Analysizn Banking Risk; A Framework for Assessing Corporate Governance and Financial Risk Management, The World Bank, Washington D.C.
Zicchino, L., 2005, "A Model of Bank Capital, Lending and Macroeconomy: Basel I Versus Basel II", Working Paper, No: 270, Bank of England.

BASEL II: ŞİRKET DERECELENDİRİLMESİNDE KALİTATİF FAKTÖRLERİN GELİŞTİRİLMESİ

Yasemin Zengin, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Ece Erdener, İzmir Ekonomi Üniversitesi

Özet

Basel-II kriterlerinin bankalar ve KOBİ' ler üzerindeki etkilerinden yola çıkarak, bu çalışmada, Basel-II derecelendirmesinde kalitatif faktörlerin geliştirilmesi üzerine yoğunlaşılmıştır. Basel-II konusunda yapılan birçok çalışma, bankalar ve KOBİ' ler üzerinde etkileri açıklamaya yönelmiş, şirket derecelendirmesini özellikle finansal açıdan ele almıştır. Önemle üzerinde durulması gereken konulardan bir tanesi de firmaların yönetimsel faaliyetleri ve yapısının da derecelendirileceğidir. Bu amaçla, Basel II'nin bankalar ve Kobiler üzerindeki etkileri kısaca anlatıldıktan sonra, Basel II çerçevesinde içsel derecelendirme modeli ve kalitatif faktörler üzerinde durulmuştur. Kalitatif faktörlerin firma içi risk analizi için Risk Faktör Analizi (RFA) metodu kullanılmış ve KOBİ' lerin rahatlıkça anlayabilecekleri ve kullanabilecekleri basit bir derecelendirme metodu oluşturulmuştur. Bu çalışma ile, KOBİ' lere kredi alma sürecinde risk seviyesini arttırması muhtemel bu kalitatif faktörleri geliştirmeleri için bir rehber hazırlamak amaçlanmıştır. Çalışmanın sonunda firmalara içsel derecelendirme sürecinde risk seviyelerini düşürebilmeleri için kalitatif faktörleri geliştirici önerilerde bulunulmuştur.

ANAHTAR KELIMELER: Basel II, KOBİ'ler, Kalitatif faktörler, içsel derecelendrime

1. GİRİŞ

Ülke ekonomilerinin yapı taşlarından özel sektör ve finans sektörü hem birbirileri için çalışmakta hem de birbirlerine rağmen yaşamlarını sürdürmektedirler. Özellikle sermaye piyasalarının az geliştiği ve ekonominin halka arz olmayan mikro işletmelerden oluştuğu ülkelerde, en kolay finansman yolu banka kredileridir. Bu açıdan, bakıldığında, bankaların iki temel müşterisi vardır; hane halkı ve işletmeler. İşletmelerin ise üç temel finansman kaynağı vardır, öz sermaye, banka kredileri ve halka arz. Türkiye'de küçük ve orta ölçekli mikro işletmeler çoğunlukla finansman kaynağı açısından zayıftırlar ve banka kredileri bu tür işletmeler için en yaygın finansman kaynağıdır. Öyleyse basit bir ilişki olarak bankaların ve işletmelerin birbirleri ile yakın bir arz ve talep ilişkisine sahip olduğu söylenebilir.

Basel-II, basit anlamıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu(BDDK) tarafından, bankaların risklerini en aza indirmek amacıyla oluşturulmuş kriterler bütünü olarak tanımlanabilir. Bankacılık sektöründe yapılacak düzenlemelerin, KOBİ' ler üzerine olumlu ve olumsuz etkilerinin olacağı beklenmektedir. Basel II ile birlikte KOBİ'lerin finansman kaynaklarının ve bu finansman kaynaklarının fiyatlandırılmasının KOBİ'lerin finansal performans ve yönetim kalitesine bağlı olacağı düşünüldüğünde, yönetim kalitesi açısından zayıf olan ve finansal göstergeleri düşük olan firmalar açısından Basel II'nin olumsuz bir etki yaratacağı açıktır. Ancak, Basel II'ye uyum sağlama ve ucuza kredi alma çabasında olan firmalar, yönetim kalitelerini geliştirebilirler. Bu açıdan bakıldığında Basel II'nin özellikle yönetim kalitesi düşük olan KOBİ'ler açısından yönetim kalitesini geliştirme yönünde teşvik edici bir yönü olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma Basel-II kriterlerinin bankalar ve KOBİ' ler üzerindeki etkilerinden yola çıkarak, Basel-II derecelendirmesinde kalitatif faktörlerin geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Basel-II konusunda yapılan birçok çalışma, bankalar ve KOBİ' ler üzerinde etkileri açıklamaya yönelmiş, şirket derecelendirmesini özellikle finansal açıdan ele almıştır. Önemle üzerinde durulması gereken konulardan bir tanesi de firmaların yönetimsel faaliyetleri ve yapısının da derecelendirileceğidir. Bu amaçla, çalışmanın devamında Basel II'nin bankalar ve KOBİ'ler üzerindeki etkileri kısaca anlatıldıktan sonra Basel II çerçevesinde içsel derecelendirme modeli ve kalitatif faktörler üzerinde durulmuştur. Çalışmanın sonunda firmalara içsel derecelendirme sürecinde risk seviyelerini düşürebilmeleri için kalitatif faktörleri geliştirici önerilerde bulunulmuştur.

2. BASEL II: BANKALAR ve KOBİLER

Basel Bankacılık Denetim Komitesi 1998 yılında gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerinin katılımıyla oluşturulmuştur. Amacı farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak olan komite, ilk olarak Basel-I olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını yayımlamıştır. 1999 yılında ise finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeleri ve Basel-I'in sermaye yeterliliği

ölçümüne ilişkin eksikliklerini dikkate alarak Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına (Basel-II) ilişkin çalışmalara başlamıştır. Haziran 2004'te Basel-II'ye ilişkin nihai metin yayımlanmıştır. Basel-II bankalarda etkin risk yönetimini ve piyasa disiplinini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak için hazırlanmıştır (BDDK, 2005).

Çalışan sayısı, yatırım mevcudu, yıllık cirosu vb. ölçütler dikkate alınarak, birçok farklı KOBİ tanımı yapılmaktadır. Ancak, 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliği KOBİ tanımı işçi sayısı, bilânço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesinden oluşmaktadır. Bu ölçütlere göre KOBİ'ler; 250'den az işçi çalıştıran, yıllık satış cirosu 50 milyon avroyu geçmeyen veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilânço net aktif değeri itibarıyla 43 milyon avroyu geçmeyen ve bağımsızlık ölçütlerine uygun olan işletmeler olarak tanımlanmıştır. Basel-II Sermaye Uzlaşısı göz önüne alındığında yıllık toplam cirosu 50 Milyon AVRO altında olan firmalar KOBİ olarak nitelendirilecektir. Bir bankacılık grubundaki toplam kredisi 1 milyon avrodan küçük ise "Perakende KOBİ"; bir bankacılık grubundaki toplam kredisi 1 milyon avrodan büyük ise "Kurumsal KOBİ" şeklinde iki ayrı sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. (TBB, Bankacılık Dergisi, 2006).

Türkiye'de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından 2004 yılında yayımlanan Basel-II, banka kredilerinin risk odaklı fiyatlandırılmasını konu alan sermaye yönetimi kriterleridir. Bankaların karşılaştıkları risk büyüklüğü ile paralel sermaye yükümlülüklerine sahip olmaları prensibi temel alınmıştır (Yüksel, 2005). Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerin yaklaşık %99'unu oluşturan ve Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) en yaygın finansman kaynağı olan banka kredileri bu düzenlemelerden sonra artık eskisi gibi olmayacaktır. Basel-II ile risk ölçümü kredi kullanan firmanın risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesine dayanmaktadır (TBB, 2004). Risk ağırlığı düşük işletmeler bankalardan daha düşük maliyetli fon kullanabilirken, risk ağırlığı yüksek firmalar kredi almakta zorlanabileceklerdir (Şenturan, 2006). KOBİ' lerin kullanacakları kredilerin fiyatları ve tutarı, firmanın derecelendirilmesi neticesinde elde edeceği risk seviyesine dayanmaktadır. Basel-II bankaların karşı karşıya oldukları risklerin büyüklüğü ile paralel sermaye yükümlülüklerine tabi olması prensibini benimsemiştir. Bununla beraber, bankaların kullandırdıkları krediler karşılığında bulundurmaları gereken sermaye miktarı Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, Standart Yaklaşım, Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım ve Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım isimleri altında dört farklı yönteme dayanmaktadır. Banka, riski yüksek olup düşük derecelendirme notu alan bir firma için, riski düşük olup yüksek derecelendirme notu alan firmaya göre daha fazla sermaye ayırmak zorunda kalacaktır. Bu dercelendirme sadece firmaların finansal durumlarıyla ilgili değildir. Finansal durumlarının olduğu kadar yönetim şekilleri ile de ilgilidir. Profesyonel bir yönetime sahip olan KOBİ, yönetimi zayıf olan bir KOBİ karşısında güçlü olacaktır. (Şenturan, 2006). Nihayet kurumsal yönetim ilkeleri de göz önüne alındığı zaman hepsinin zincirin bir parçası olduğu anlaşılabilmektedir. Birbirleriyle paralel zamanlarda gelişme gösteren Basel-II, kurumsal yönetim ilkeleri ve uluslararası finansal raporlama standartları özünde aynı amaca hizmet etmektedir. Türkiye'de risk kültürünün gelişmesi, kurumsal yönetim anlayışının oturması ve küreselleşmeye ayak uydurulabilmesi, köşe taşı niteliğinde olan bu gelişmelerin başarıyla yürütülmesi gereğini ortaya koymaktadır.

3. BASEL II ÇERÇEVESİNDE İÇSEL DERECELENDİRİME

3.1. Derecelendirme nedir?

Şirket derecelendirmesi esasen kredi talebinde bulunan şirketlerin borçlarını ödeme kapasiteleri, riskleri ve geri ödememe olasılıkları göz önünde tutularak gruplandırılmasıdır. Bu amaçla iki tür derecelendirme vardır; dışsal derecelendirme ve içsel derecelendirme. Dışsal derecelendirme, dış denetim kuruluşlarının işletmelere derece notu vermesi ile sonuçlanan bir değerlendirme yöntemidir. İçsel derecelendirme, bankaların kendi müşterileri için oluşturmuş oldukları derecelendirmedir. Bankalar farklı ölçütleri dikkate alabilmektedirler, bu yüzden de standart bir içsel derecelendirme notunun varlığından söz edilemez.

Şekil 1'de Avrupa Komisyonunun 2005 yılında yayınlamış olduğu yeni derecelendirme kültürü isimli çalışmada temel aldığı derecelendirme modeli kullanılmıştır. Bankalar için içsel derecelendirme süreci, müşterilerden veya dış kaynaklardan elde ettikleri işletmeye ait her türlü mali, yönetim, piyasa ve stratejileleri temel alan bilgilerin derecelendirmesi ile yapılmaktadır. Kantitatif faktörler firmaların finansal tablolar ve yıllık raporlarından elde edilebilirken, kalitatif faktörler işletmeler tarafından bankalara sunulmaktadır, bu yüzden öznel bir yapıda oldukları söylenebilir. Bankalar kredi talep eden firmaları, içsel derecelendirme sürecinde finansal raporlar ve mali verilerinden faydalanarak kantitatif açıdan, sektörel veriler ve firma yönetim verilerinden faydalanarak kalitatif açıdan derecelendirmektedirler. Yani yapısı gereği sayısal olarak temin edilebilen her türlü mali oran ya da değer, kantitatif açıdan derecelendirilmektedir. Kantitatif bilgiler göreceli olarak somut veriler olarak adlandırılabilirken, kalitatif veriler biraz daha soyut ve yoruma açık veriler olarak adlandırılabilir.

Şekil 1: İçsel Derecelendirme Modeli

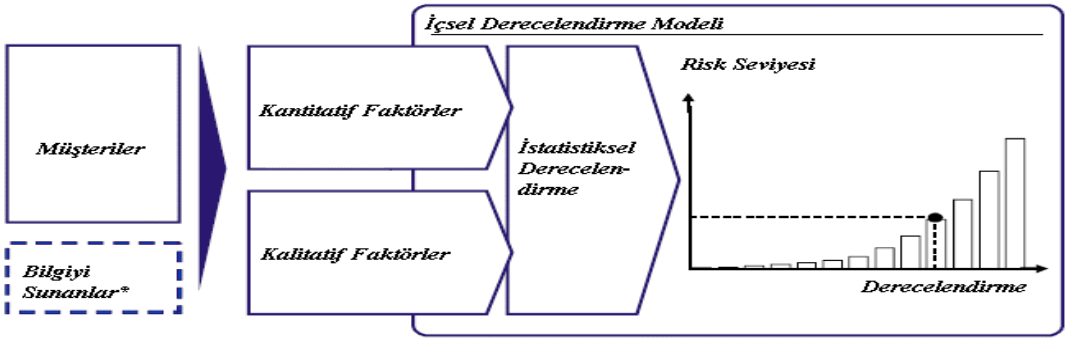

Kaynak: Avrupa Komisyonu (2005:14)
**Sadece bazı bankalar tarafından kullanılan finansal bilgi toplayan dışsal bilgi sağlayıcılar*

Banka tarafından elde edilen kantitatif ve kalitatif bu veriler istatistiksel teknikler yardımı ile derecelendirmeye tabili tutulular ve firmaların derece notları yardımı ile risk seviyeleri belirlenir. İçsel derecelendirmede esas problem firmanın öznel verilerinin ölçülmesi ve içsel derecelendirme modeline dâhil edilmesinde yaşanan güçlüklerdir.

3.2. KOBİ'ler ve İçsel Derecelendirme

Kalitatif faktörlerin içsel derecelendirme modeline alınması, verilerin öznel niteliğinden ve sayısal olmayan yapısından dolayı sıkıntılara yol açmaktadır. Bu çalışma esas olarak içsel derecelendirme ve içsel derecelendirme sürecinde KOBİ'lerin kalitatif faktörlerinin ölçümlenmesi üzerinde durmaktadır. Ayrıca çalışma ile, KOBİ'lere kredi alma sürecinde risk seviyesini arttırması muhtemel bu kalitatif faktörleri geliştirmeleri için bir rehber hazırlamak amaçlanmıştır.

Kalitatif faktörler kredi miktarı ve firma büyüklüğü ile yakından ilişkilidir. İçsel derecelendirme ile bankanın temel amacı riski ölçmektir. Kalitatif verilerin kullanılması, firma geçmiş performansı ve gelecekteki olası etkileri üzerine bir ön görü sunmaktadır. Avrupa Komisyonu (2005) raporunda kalitatif faktörleri üç grupta toplamıştır; Piyasa bilgileri, yönetim, muhasebe ve kontrol. Tablo 1'de içsel derecelendirme sürecinde bankaların kullandıkları temel kalitatif faktörler ve bu faktörleri oluşturan boyutlar sunulmuştur. Bankalar için tek bir derecelendirme modeli bulunmadığından, her banka kredi talebinde bulunan firma için farklı ve daha çeşitli kalitatif veriler de talep edebilmektedir. Bu konu ile ilgili, KOBİ'lerin faydalanabileceği detaylı bir çalışma Avrupa Birliği Komisyonu'nun ve Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu'nun (TESK) desteğiyle "KOBİ Araç Kiti" ismiyle yayınlanmıştır.

Tablo 1: İçsel Derecelendirmede Yararlanılan Kalitatif Faktörler

Piyasa Bilgileri	Yönetim	Muhasebe ve Kontrol
Sektör İçersindeki Rekabet	Üst Yönetimin Sektörel Deneyim ve Takip Kayıtları	Muhasebe Politikaları / Yaratıcı Muhasebeyi[19] Uygulamaları
Piyasa Payı	Kalite Yönetimi	Bütçeleme Kalitesi
Firmanın Sektöre Bağlılığı	Pazarlama Satış Becerileri	Maliyet Yönetimi
	Risk Yönetimi	
	Bankayı Bilgilendirme Politikası	
	Teknoloji*	
	Operasyonel Verimlilik*	
	İş Gücü Kalitesi*	
	Organizasyon Yapısı*	

Kaynak: Avrupa Komisyonu (2005:36)
**Avrupa Komisyonunun sunmuş olduğu kalitatif faktörlere ek olarak sunulmuştur.*

Yeni kurulmuş şirketlerin derecelendirmesinde kalitatif faktörler ön plana çıkarken, perakende ve kurumsal KOBİ' ler ile kurumsal büyük ölçekli firmalar için tercih edilen kredi derecelendirme faktörü ağırlıklı olarak finansal verileri içiren kantitatif faktörlerle olacaktır. Şekil 2' de Avrupa Komisyonu tarafından yapılan bir çalışmanın, işletmelerin türlerine göre kalitatif faktörlerin içsel derecelendirme sürecindeki yüzdeleri sunulmuştur. Yeni kurulmuş KOBİ'ler için kantitatif

[19] "Creative Accounting", Türkçe muhasebe literatürü baz alınarak, "yaratıcı muhasebe" olarak çevrilmiştir.

verilerin eksikliğinden dolayı, kalitatif verilerin kullanımı tercih edilmektedir. Aynı çalışmada, AB'deki Orta ve büyük ölçekli bankaların %50'sine göre şirket yönetiminin kalitesi en ayrıştırıcı faktörler olduğu ve KOBİ derecelendirmesinde faktör ağırlıklarının 2/3' ünün finansal verilerden ve 1/3'ünün finansal olmayan (kalitatif verilerden) oluştuğu belirtilmiştir. (Avrupa Komisyonu, 2005)

Şekil 2: Kalitatif Faktörlerin Yüzde Dağılımları*

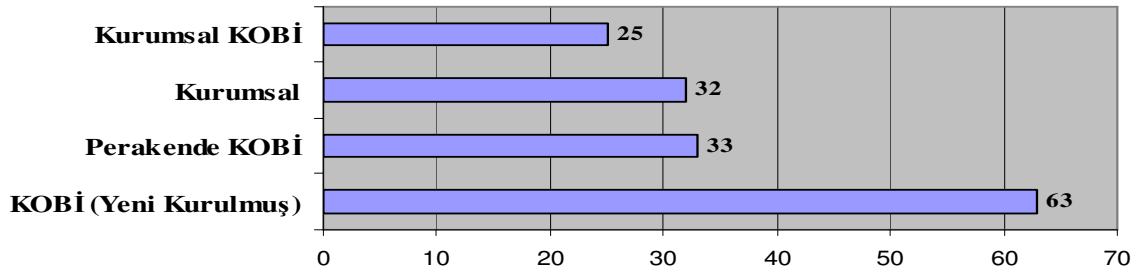

Kaynak: (Avrupa Komisyonu, Avrupa Bankaları Anket Sonuçları 2005: 21)

3.3. İçsel Derecelendirme Modeli

Kredi talep eden firmaların banka içsel derecelendirme süreci öncesinde, firma içi derecelendirme yapmaları, zayıf oldukları noktaların ya da onlar için riskli olan noktaların tespiti açısından önemlidir. Bu çalışmada esas aldığımız, bankalar için kalitatif faktörlerin içsel derecelendirme modellerine dahil edilmesi değil, firmaların kendi içsel derecelendirmelerini gerçekleştirmelerini sağlayacak, ve risk teşkil eden noktaların (kalitatif faktörlerin) geliştirilmesi için çalışmalarda bulunmalarına yardımcı olacak bir model oluşturmaktır. Bu amaçla Şekil 3'de firmaların karşılaşacakları en basit derecelendirme modeli ve kalitatif faktörlerin geliştirilmesi sürecini özetleyen model sunulmuştur. Modele göre, kredi talebinde bulunan firmaların öncelikle kalitatif risk faktörlerini belirlemeleri gerekmektedir. Daha sonraki aşamada, bu risk faktörlerinin sayısallaştırılması (ölçeklendirilmesi) ve öncelikli risk unsurlarının tanımlanması gerekmektedir. Firmalar elde etmiş oldukları risk değerlerini, rakipleri açısından üstün ya da zayıf oldukları noktaları da göz önünde bulundurarak değerlendirebilirler ve gerekli noktalarda iyileştirme yapma olanakları oluşur.

Şekil 3: KOBİ'ler için Basit İçsel Derecelendirme ve İyileştirme Süreci

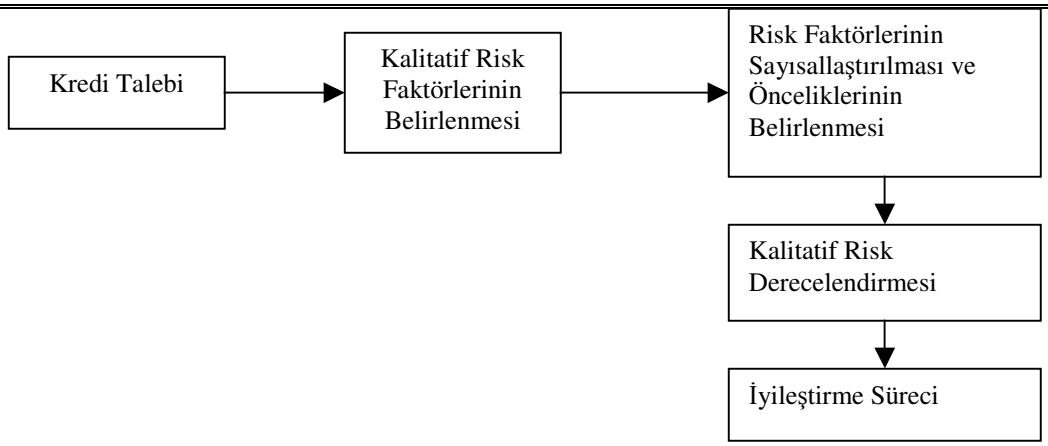

Kalitatif faktörlerin firma içi risk analizi için Kindinger ve Darby' nin (2000) çalışmalarında kullandıkları Risk Faktör Analizi (RFA)[20] metodu kullanılmıştır. RFA, KOBİ' lerin uygulama kolaylığı açısından tercih edilmiştir. Tablo 1'de sunulan mikro ve makro risk faktörleri risk analizine dâhil edilmiştir. Kindinger ve Darby (2000) RFA'yı kalitatif risk yönetim aracı olarak tanımlamışlardır, bu amaçla model esas alınarak, kalitatif faktörler değiştirilmiş ve model Basel II içsel derecelendirme sürecinde kalitatif faktörlerin risk yönetim arcı olarak belirlenmiştir. Modele dahil edilen kalitatif faktörler, Avrupa Komisyonu (2005) raporunda belirlenen; piyasa bilgileri, yönetim, muhasebe ve kontrol faktörlerinin

[20] RFA Los Alamos National Laboratory (LANL) tarafından geliştirilen kalitatif proje risk analizi tekniğidir.

içermektedir. Firmalar aşağıda belirtilen kalitatif faktörler açısından kendilerini düşük, orta ve yüksek riskli olarak belirleyebilirler. Bu belirlemelerin yapılabilmesi için düşük, orta ve yüksek kategoriler tanımlanmıştır.

Belirlenen bu risk kategorilerine göre, piyasa bilgileri, yönetim, muhasebe ve kontrol kalitatif faktörleri açısından güçlü olana yani, sektörde tanınmış, piyasa payı yüksek, yönetim kalitesi, firma stratejileri kuvvetli, tam ve güvenilir bilgi sunan firmaların kalitatif faktörler açısından risk seviyesinin düşük olması beklenmektedir. Bu modele göre risk seviyesi teorik olarak asgari 0, azami 45 puan arasında olabilecektir. 0-15 arası düşük risk seviyesinde, 16- 30 orta risk seviyesinde, 31-45 ise yüksek risk seviyesini gösterecektir. Ancak bu yapılan hesaplama, herhangi bir istatistikî tekniğe dayanmamaktadır. Bu açıdan da sonuçlar kesinlik içermemektedir. Firmanın değerlendirme yapmasında yardımcı niteliktedir.

Tablo 2: İçsel Derecelendirmede Kalitatif Faktörler ve Risk Kategorisi

	Risk Kategorisi		
Piyasa Bilgisileri	**Düşük (0/1)**	**Orta (2)**	**Yüksek (3)**
Sektör İçerisindeki Rekabet	Sektör içerisinde yoğun bir rekabet yaşanmıyor ise.	Sektör içerisinde zaman zaman rekabet varsa, ancak firma bu rekabette kendini öne çıkarabilecek stratejiler uygulayabiliyor ise.	Yoğun sektörel rekabette firma rakiplerinden stratejik veya ürün bazında ayrıcalığa ya da maliyet avantajına sahip değilse.
Piyasa Payı	Firma faaliyet gösterdiği sektörde lider ise veya yüksek bir paya sahip ise.	Firma faaliyet gösterdiği sektörde bilinen ve tercih edilen bir firma ise.	Firma faaliyet gösterdiği sektörde müşteriler ve rakipleri tarafından bilinmiyor ve piyasadaki payı çok düşük ise.
Firmanın Sektöre Bağlılığı	Firma sektörel dalgalanmalardan hiç etkilenmiyor ise.	Firma sektörel dalgalanmalardan etkileniyor, ancak alternatif hareket kabiliyeti bulunuyor ise.	Firma sektörel dalgalanmaları takip ediyor ise.
Yönetim			
Üst Yönetimin Sektörel Deneyim ve Takip Kayıtları	Üst yönetim faaliyet gösterilen sektörde deneyimli ise.	Üst yönetim faaliyet gösterilen sektörde bir miktar deneyime sahip, ancak sektörel gelişmeleri yakından takip ediyor ise.	Üst yönetimin faaliyet gösterilen sektöre hakkında deneyimi yoksa ve sektörel gelişmeleri yoğunlukla takip etmeyip, sadece firma stratejilerine göre hareket ediyor ise.
Kalite Yönetimi	Firma'da kalite yönetimi uygulanıyor ise.	Firmanın planları arasında kalite yönetimi bulunuyor ise.	Firma kalite yönetimi uygulamıyor ve yakın bir gelecek için de böyle bir planı yoksa.
Pazarlama Satış Becerileri	Firmanın pazarlama stratejileri, uygulamaları gelişmiş ve güncel ise. Ayrıca pazarlama satış departmanı profesyonel ise.	Firmanın pazarlama satış departmanı bulunuyor ve satış becerileri yüksek elemanları var ise.	Firmanın ayrı bir pazarlama satış departmanı bulunmuyor, ürünlerin satışında deneyimsiz ve ürün konusunda bilgisi sınırlı kişiler bulunuyor ise.
Risk Yönetimi	Firmanın risk yönetimi ile ilgili çalışmaları var ve uyguluyor ise.	Firmanın risk yönetimi konusunda çalışmaları var İse.	Firmanın risk yönetimi konusunda her hangi bir bilgisi veya çalışması bulunmuyor ise.
Bankayı Bilgilendirme Politikası	Firma bankayı tam, zamanında ve doğru bilgilendiriyor ise.	Firma doğru bilgiyi, zamanında ve tam olarak sunamıyor ise.	Firma bankaya yanıltıcı bilgi sunuyor ise.

*Teknoloji**	Firma faaliyette bulunduğu sektörde gerekli en son teknolojiyi kullanıyor ise. Ayrıca işletme faaliyetlerinde teknolojik ekipmanlardan, kayıt sistemlerinden faydalanıyor ise.	Firma faaliyette bulunduğu sektördeki teknolojik yenilikleri takip ediyor ve kendisi için gerekli asgari teknolojik gereklilikleri karşılıyor, işletme faaliyetlerinde teknolojik ekipmanlardan faydalanıyor ise.	Firma faaliyette bulunduğu sektörde gerekli asgari teknolojik altyapıya sahip değilse ve işletme faaliyetlerinde teknolojik ekipman kullanmıyor ise.
Operasyonel Verimlilik	Firma faaliyetlerini en üst verimlilik düzeyinde gerçekleştiiryorsa.	Firma faaliyet alanında verimli ise.	Firma faaliyet alanında verimli değilse, ve rakiplerine göre daha fazla girdi ile aynı seviyede ürün ya da hizmet sunuyorsa.
İş Gücü Kalitesi	Firma çalışanları kalifiye ise ve firma çalışanlarına sektörel yenilikleri takiben eğitimler veriyor ise.	Firma çalışanları faaliyetlerin sürmesi için gerekli minimum özelliklere sahip ise.	Firma çalışanları faaliyet gösterilen alanda çalışmak üzere yetişmemiş ve eğitimsizler ise.
Organizasyon Yapısı	Kurumsal bir organizasyon yapısı varsa ve çalışanları iş tanımları, görev ve sorumlulukları belli ise.	Kurumsal değil, ancak profesyonel bir organizasyon yapısı varsa ve çalışanlar çoğunlukla kendi iş tanımlarında geçen görev ve sorumlulukları yapıyorlar ise.	Kurumsal ve profesyonel olmayan bir organizasyon yapısı içerisinde, çalışanların görev tanımları belli değil ise.

Muhasebe ve Kontrol

Muhasebe Politikaları / Yaratıcı Muhasebeyi Uygulamaları	Firma tam ve güvenilir mali veriler sunuyor ise.	Firma güvenilir mali veriler sunuyor, ancak tam açıklama ilkesini ihlal ediyorsa.	Firmanın sunduğu mali veriler güvenilir ve tam değilse, firma mali değerlerini manipüle ediyorsa.
Bütçeleme Kalitesi	Firma planlama ve kontrol amacı ile gelecek dönem bütçesini hazırlıyor ve planlanan ve gerçekleşen bütçe arasında büyük farklar oluşmuyor ise.	Firma planlama ve kontrol amacı ile gelecek dönem bütçesini hazırlıyor ve ancak planlanan e gerçekleşen bütçe açısından, planlanan değerlere erişilemiyor ise.	Firma bütçe hazırlamıyor ve gerçekleşen performans değerlendirmiyor ise.
Maliyet Yönetimi	Firma maliyetlerini takip edebiliyor ve kontrol edebiliyor ise.	Firma maliyet kontrolü yapıyor ancak yönetemiyor ise, hesaplanmayan maliyetler oluşuyor ise.	Firma herhangi bir maliyet kontrolü yapmıyor ise.

Bu çalışmada esas amaç, firmalar için en basit yöntemi sunmaktır. Özellikle ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun Basel II çerçevesinde mikro KOBİ olacağı ve kalitatif faktörler açısından çok fazla gelişmedikleri tahmin edilmektedir. Bu basit hesaplamanın yanında KOBİ'ler rakipleri ile kendilerini kıyaslayarak, öncelikli risk faktörlerini belirleyebileceklerdir. Örnek bir uygulama Tablo 3'de sunulmuştur. ABC firmanın sunmuş olduğu bilgilere göre şu yorumlar yapılabilir;

"ABC firması, öncelikle firmanın sektöre bağlılığı, kalite yönetimi, risk yönetimi, bütçeleme kalitesi boyutları üzerine yoğunlaşmalıdır. Firma içsel değerlendirmesinde, kendini bu boyutlar açısından riskli görmektedir. Kalite yönetimi ve risk yönetimi boyutlarına baktığımızda, rakiplerin bu boyutlar açısından ABC firmasında üstün oldukları görülmüştür. O halde firmanın kalite ve risk yönetimi çalışmaların başlaması firmanın yönetim kalitatif faktörünün geliştirilmesi için önemlidir. Firmanın sektöre bağlılığı boyutunda, firma sektörde meydana gelen dalgalanmalardan yoğunlukla etkilenmektedir. Rakiplerine göre bu konuda da bir üstünlüğü yoktur. Piyasa payı ve sektör içerisindeki rekabette rakiplerine göre üstünlüğü olan ABC firmasının, sektöre bağlılık boyutunu geliştirmesi gerekmektedir. Risk yönetimi boyutunda yapılacak bir iyileştirmenin, sektörel bağlılık boyutunda da paralel bir iyileştirmeyi beraberinde getireceği düşünülmektedir. Son olarak, firmanın yüksek riskli bulduğu boyutlardan bir diğeri de bütçeleme kalitesidir. Firmanın performans analizi yapması açısından bütçe planlamasın da ve gerçekleşen bütçe ile planlanan bütçe arasındaki varyansların karşılaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır."

Tablo 3: ABC Ltd.Şti. Risk Analizi ve Rakiplere göre İşletmenin Konumu

	Risk Analizi	Rakiplere göre İşletmenin Konumu*
Piyasa Bilgisileri		
Sektör İçersindeki Rekabet	**2**	**1**
Piyasa Payı	**2**	**1**
Firmanın Sektöre Bağlılığı	**3**	**0**
Yönetim		
Üst Yönetimin Sektörel Deneyim Ve Takip Kayıtları	**1**	**1**
Kalite Yönetimi	**3**	**0**
Pazrlama Satış Becerileri	**2**	**1**
Risk Yönetimi	**3**	**0**
Bankayı Bilgilendirme Politikası	**1**	**0**
Teknoloji*	**2**	**0**
Operasyonel Verimlilik	**2**	**0**
İş Gücü Kalitesi	**2**	**1**
Organizasyon Yapısı	**2**	**0**
Muhasebe ve Kontrol		
Muhasebe Politikaları / Yaratıcı Muhasebeyi Uygulamaları	**2**	
Bütçeleme Kalitesi	**3**	**0**
Maliyet Yönetimi	**2**	**0**
TOPLAM RİSK PUANI	**32**	**-**
RAKİPLERE GÖRE İŞLETMENİN KONUMU		**5 / 15 (15 faktörden 5'inde rakiplerinden üstün)**

** Rakiplerden üstün oldukları durumlar için 1, üstün olmadıkları durumlar için 0.*

4. BASEL II KAPSAMINDA KOBİLERE ÖNERİLER

Minimum sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplinini temel alan Basel-II'nin KOBİ'ler ve bankalar üzerine göz ardı edilemeyecek olumlu ve olumsuz etkilerinin olacağı bir gerçektir. KOBİ'ler düşük maliyetle fon sağlayabilmek için gerekli kriterleri gerçekleştirmeye çalışacak, öte yandan bankalar riskli firmalara fon sağlayabilmek için ek sermaye artırımına gitmek zorunda kalacaklardır. Bu durum KOBİ'ler açısından düşünüldüğünde ideal olma ile yasal olmayan yollara başvurma gibi iki uç arasında gidip gelen bir durumdur. Bankalar açısından düşünüldüğünde ise müşteri kaybetme veya sermaye artırma arasında gidip gelen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada genel hatları itibariyle Basel-II sürecinin oluşumu ve gelişimi üzerinde durulmuş, KOBİ' ler ve bankalar açısından yeni sermaye uzlaşısının etkileri açıklanılmaya çalışılmıştır. Çalışmada üzerinde temel olarak durulan konu bir firmanın hukuki yapısı, teknolojik yapısı, muhasebe politikaları, yönetim politikaları, piyasa payı, sektör içerisindeki yeri gibi kalitatif faktörlerinin içsel derecelendirme sürecinde modellenmesi ve geliştirilmesidir. İçsel derecelendirme hem firma mali performansının hem de firmanın bankaya sunmuş olduğu bilgilerin bir ürünüdür. Kantitatif faktörler, mikro olduğu kadar makro değişkenlerden de etkilenmektedirler. Ancak kalitatif faktörlerin yoğunlukla mikro bazlı olduğu düşünüldüğünde, firmalar risklerini düşürmek amacı ile özellikle bu faktörler üzerine yoğunlaşabilirler. Bu anlamda, kalitatif faktörlerin iyi bilinmesi, firma için tanımlanması ve derecelendirme sürecinde firma için problem oluşturacak faktörlerin iyi yönetilmesi, kredinin maliyetini azaltabilir.

Bu bağlamda, KOBİ içsel derecelendirilmesinde kalitatif faktörlerin öndeğerlendirilmesinin yapılabilmesi amacıyla bir model geliştirilmiş ve firmalara yardımcı olacak öneriler sunulmuştur. Kredi talebinde bulunan firma öncelikle kalitatif risk faktörlerini belirlemelidir. Bu risk faktörleri piyasa bilgileri, yönetim bilgileri ve muhasebe, kontrol bilgileri başlıkları altında toplanabilir. Bir sonraki aşama bu risk faktörlerinin içlerini doldurmaktır ki bu da Avrupa Komisyonunun sunmuş olduğu kalitatif faktörler baz alınarak ve çeşitli eklemeler yapılarak oluşturulabilinir. Ardından bu kalitatif faktörler risk derecelendirmesine tabi tutulabilir. Riski yüksek olan durum için 3, orta olan için 2 ve düşük olan durum için ise 1 puan verilerek, firma kendisini derecelendirebilir. Aynı şekilde firma rakiplerine göre kendi

durumunu derecelendirebilir ve sonuç olarak hangi kalitatif faktörlerde rakiplerinde üstün, hangilerinde rakiplerinden zayıf olduğunu görebilir. Böylelikle, önerilen modelin son aşaması olan iyileştirme sürecine firma kalitatif faktörlerini geliştirebilir ve rakiplerine oranla firma zayıf olduğu faktörler üzerine yoğunlaşabilir.

Basel II süreciyle birlikte örgütsel yapısı ve mali performansı farklılık gösteren işletmeler benzer kredi derecelendirme ve değerlendirme sürecine tabii tutulacaklardır. İçsel derecelendirme yaklaşımına göre KOBİ'ler büyük ölçeklli şirketlere göre daha avantajlı olmakla birlikte mevcut mevzuata kıyasla tabii olacakları sermaye yükümlülükleri sermaye yükümlülükleri derecelendirme notlarına bağlı olacaktır.(Yüksel,2005,39) Bu amaçla, KOBİ'lerin derecelendirme notlarını artırması ve risk seviyelerini düşürmeleri sürecinde kalitatif faktörler önemli bir paya sahiptir. İçsel derecelendirmede kalitatif faktörlerin geliştirlmesi amacıyla aşağıdaki öneriler yapılmıştır;

- Basel II kapsamında ne tür KOBİ olduklarını öğrenmeliler, bu demektir ki KOBİ'ler Basel-II sisteminde kendi firmalarının yerini belirlemiş olmalıdırlar.
- KOBİ'ler kantitatif ve kalitatif faktörleri iyi belirleyip doğru ve zamanında verileri bankalara ulaştırmalıdırlar.
- Mali verilerin güvenilir, mali tahminlerin en uygun düzeyde gerçekleştirilmiş olmasına dikkat etmelidirler.
- Kalitatif açıdan piyasa bilgileri, yönetim, ve muhasebe ve kontrol faktörlerini içeren bilgilere ağırlık vermelildirler ve özellikle rakiplerine göre riskli oldukarı faktörlerde iyileştirmeye gitmelidirler.
- İyi bir derecelendirme notu için her türlü sektörel ve firma bazlı belirsizlikten kaçınmalıdırlar.

REFERANSLAR

European Commision, (2005). "Results from the Survey of European Banks", http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/financing/docs/basel_bank_survey.pdf, Erişim: 10 Mart 2008.

European Commision, (2005). "How to deal with the new rating culture: A practical guide to loan financing for small and medium-sized enterprises", http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/financing/docs/basel_2_guide/basel_guide%20_en.pdf, Erişim: 28 Şubat 2008.

Kindinger J.P., Darby J.L. (2000). "RiskFactor Analaysis- A New Qualitative Risk Management Tool", Proceedings of the Projects Management Institute Annual Seminars &Symposium, September 7-16, Texas-USA, http://www.lanl.gov/orgs/d/d5/documents/risk-fact.pdf, Erişim, 27 Şubat 2008.

KOBİ Araç Kiti, KOBİ'ler için Basel II. KOBİ'ler için Finanman Erişiminin Geleceği, http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/financing/docs/basel_2_toolkit/turkiye_toolkit.pdf , Erişim: 10 Mart 2008.

Şenturan, Ş. (2006). "BASEL II Standartları ve KOBİ'lerde Kurumsal Yönetişim", Muhasebe ve Denetime Bakış, Ekim 2006.

Türkiye Bankalar Birliği (2004). "Risk Yönetimi ve Basel-II'nin KOBİ'lere Etkileri", http://www.tbb.org.tr/turkce/yayin/Konferans_KOBİ_Kitapcigi.pdf (Erişim, 25 Şubat 2008).

Yüksel A. (2005). "Basel II 'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri", Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Raporları, http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1275Basel_II_SME.pdf, Erişim, 28 Şubat 2008.

http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125010_Soruda_Basel-II.pdf

Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılar Dergisi, Özel Sayı: BASEL II Çalışma Raporları, Eylül 2006, Sayı 58.

İZMİR UNIVERSITY OF ECONOMICS

Sponsored by
TÜRKİYE İŞ BANKASI

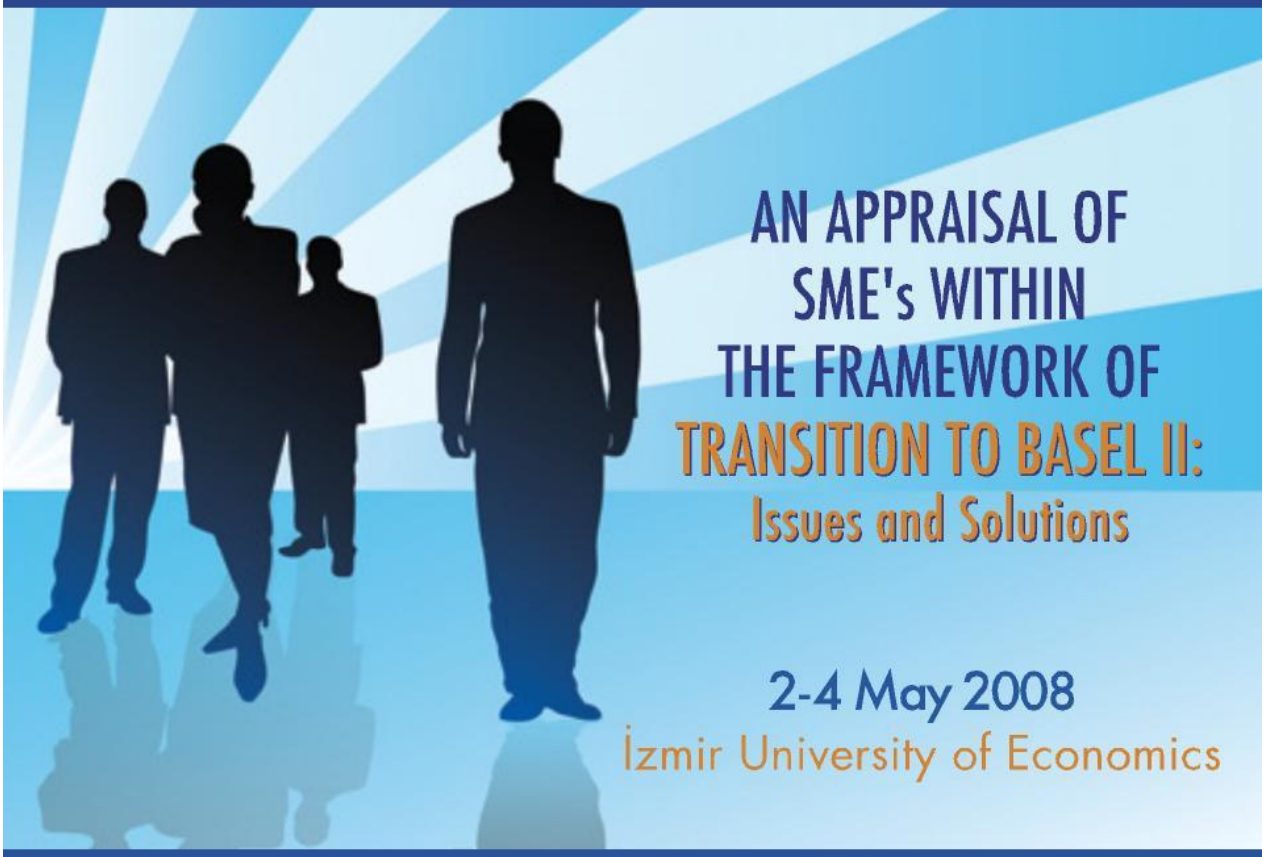

AN APPRAISAL OF SME's WITHIN THE FRAMEWORK OF TRANSITION TO BASEL II:

Issues and Solutions

2-4 May 2008

İzmir University of Economics

PROCEEDINGS

http://dba.ieu.edu.tr/conference/en/index.html
conference.dba@ieu.edu.tr

İZMİR UNIVERSITY OF ECONOMICS
Sakarya Cad. No. 156, 35330 Balçova - İZMİR • Tel.: +90 (232) 279 25 25 Fax: +90 (232) 279 25 26
www.ieu.edu.tr